ACTA ERUDITORUM

ANNO MDCLXXXV

publicata,

ac

SERENISSIMO FRATRUM PARI,

DN. JOHANNI GEORGIO IV,

Electoratus Saxonici Hæredi,

&

DN. FRIDERICO AUGUSTO,

Ducibus Saxoniæ &c. &c. &c.

PRINCIPIBUS JUVENTUTIS

dicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud J. GROSSIUM & J. F. GLETITSCHIUM.

Typis CHRISTOPHORI GüNTHERI.

Anno M DC LXXXV.

WBP
Opbie

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januariis Anno MDCLXXXV.

ספר חידושי אגדות על כל שיטת
התלמוד אף מה שהשמיט בערך העין יעקב אשר איזן חקר
ותקן האלוף המרומם אשר שמו נודע בשערים החכם השלם
הגאון נ"י פה"ק כמ"הר שמואל אליעזר בן מה"ר יודא
סגל ש"ו"ר"מ אב"ד ק"ק אוסטרא:

hoc est:

NOVÆ EXPLANATIONES HISTORIARUM toto Opere Talmudico comprehensarum, earum quoque, quas Autor Libri Hen Jacob omisit. Autore Excellentissimo ac celeberrimo Doctore, Lumine & Columine Israëlitarum, Rabbi Samuele Eliesare ben Juda, Antistite Levitico, Archi-Synagogo & Summo Moderatore Sanctæ Synagogæ Ostravensis.

Francofurti ad Moenum in fol. anno תמ"ג i. e. Christi M DC LXXXIII.

NOn primum quidem hoc anno prodiit Opus satis splendidum. Rabbini inter suos tot titulis clarissimi, quippe ab Autore ipso, quem superstitem adhuc & nonagenario superiorem ferunt, pridem editum Cracoviæ, anno minoris supputationis CCCXCI. quem e literis initialibus nominis sui præfationi subscripti, שמואל אליעזר בן אבי מוהר"ר יודא זכרונו לברכה eliciendum voluit, i. e. anno Christi MDC XXXI. Inde tamen ab eo tempore vix ulli Christianorum innotuit, nec Buxtorfio, nec Plantavicio in Bibliothecis Rabbinicis memoratum, ut jam merito novum videri possit, ex quo innovandum e-

lus usum nova editione judicavit Synagoga Francofurtana, moderatore Davide Tablan ben Isaac. Præmiserat anno תם^u i. e. Christi MDC LXXX ejusdem Autoris חירושי הלכות *Novellas Halacharum*, sive novas explanationes Constitutionum Talmudicarum, veluti priorem totius Operis Tomum, in quo omnes Rabbinorum Constitutiones, de quibus in Gemara Talmudica disputatum fuit, ad examen revocantur; cui triennio post alter hic successit, qui חירושי אגדות *Novellas Aggadarum*, sive novas explanationes historiarum Talmudicarum comprehendit, quales ante ipsum nemo hac methodo tentaverat. Extant equidem libelli plures titulo חירושים *Novellarum Talmudicarum*, cujusmodi scripsere Rabbi Nissim, Raschba, Ramban, alii; sed eorum singuli singulos tantum & particulares Titulos e Talmude excerptos novis meditationibus dilucidarunt, nec præter constitutiones quasdam legales quicquam aliud sibi in iis proposuerunt excutiendum. Hic vero *R. Samuel Elieser ben Juda* integrum opus Talmudicum incredibili diligentia aggressus, plane uti Constitutiones *priori Tomo* expenderat, ita hoc *altero* (quo tamen æque ut illo peculiare opus absolvitur) historias per universam Gemaram diffusas, ordine, quo se non tantum Tituli Talmudici, sed & in unoquoque narrationes istæ excipiunt, ad unam omnes illustrat, & quid de singulis vel observatum noverat ab aliis, vel proprio investigarat studio, exponit, id ubique dans operam, ut reconditus fabularum Talmudicarum sensus cuivis ad oculum pateat.

DISQUISITIONES CRITICÆ DE VARIIS per diversa loca & tempora Bibliorum editionibus. Quibus accedunt Castigationes Theologi cujusdam Parisiensis ad opusculum Is. Vossii de Oraculis Sibyllinis, & ejusdem responsionem ad objectiones nuperæ Criticæ Sacræ.

Londini, ap. Richard. Chiswel, 1684 in 4.

Bipertitum opus, quale ipsa loquitur inscriptio, in Gallia incerto parente, uti comparere vult, oriundum, in Anglia demum luci publi-

cæ exposuit *Robertus Denison*, qui & præfationem quasi dedicatoriam ad quendam virum doctissimum novo inscriptionis genere, quo nomen reticetur illius, cui munusculum offertur, præmisit. Haud obscure vero in ea prodit, non unum utriusque libelli autorem esse, & disquisitionum quidem *Richardum Simonem*, cujus Sacram Criticam Veteris Testamenti, & nos jam olim in Actis anni 1682, pag. 92 sqq. recensuimus, & superiore anno descripta typis Oratione Inaugurali, cum a Professione linguæ Hebrææ ad Theologiæ ordinariam in Academia nostra transiret, justo studio accurataque censura excussit vir Maxime Reverendus, *Jo. Benedictus Carpzovius*; castigationum vero alium Doctorem Theologum & Canonicum Parisiensem, qui illis hanc appendicem attexuerit, & utrumque sibi libenti animo communicarit. Sumptas nempe ait Disquisitiones istas e *Critica Sacra Veteris Testamenti*, quam Latino sermone conceptam dudum meditatus fuerit Criticæ illius autor in publicum edere. Gallicam enim editionem, quæ in omnium manibus versetur (a Natali Alberto de Verse translata,) Latinæ, quæ solem non aspexerit, tantum esse Compendium, quod linguæ suæ hominibus destinasset, qui ut paulo delicatiores sunt, ita quæ longa, tanquam sibi molesta fastidiant. Neque tamen postea opus integrum, quale primitus scripserit, potuisse ab autore obtineri: has tantum disquisitiones laudato Theologo Parisiensi eum tradidisse, ut Biblico apparatui, quem meditabatur, insereret. Qua occasione Theologos Parisienses simul laudat, apud quos non ita, ut olim, frigeat rei Criticæ studium, quin ætate nostra reperiantur inter illos viri eruditissimi, qui spretis Scholarum minutiis, & vanis subtilitatibus, artem illam feliciter tractent, linguasque Græcam & Hebraicam apprime calleant.

Cæterum prius illud *Disquisitionum Criticarum* opus septem & viginti capitibus interstinctum est; Appendix vero *Castigationum ad Opusculum Isaaci Vossii de Sibyllinis Oraculis, & Responsionem ad objectiones Criticæ Sacræ*, continua orationis serie profluit. Utrumque strictim perlustrasse juvat.

Disquisitionum *Capite I*, quod est de Bibliis in genere, nihil affert, quod non in vulgus jam notum sit, nisi quod ad hypothesin illam de Scribis publicis Hebræorum stabiliendam, libros historicos ideo *Prophetas* a Judæis dici contendit, quia tunc temporis illi apud Judæos

nominati sint Prophetæ, quorum erat annales ætatis suæ describere. *Cap. II. & III.* de Codicibus Bibliorum MSCtis agit, eosque in publicos, qui Synagogarum usui inserviant, & privatos, in hominum privatorum usum exaratos dispescit. Antiquos etiam distinguit a recentioribus, illosque non carere modo punctis, sed & omni plane distinctione, utpote novo Grammaticorum invento, destitui pronunciat. Imo & inter privatorum Codices hoc observat discrimen, quod alii a Judæorum vulgo, alii ab eruditis, & in usum Virorum Excellentium scripti sint, quorum major, quam illorum autoritas; præterea Hispanicos Germanicis, Gallicis, & Italicis, uti simpliciores, ita & emendatiores esse, illos vero pueriles, qui Masoram ad marginem variis figuris & imagunculis exprimant. Porro nullum superesse manu Esræ exaratum, & plurimorum antiquitatem fingi, eaque occasione de Codice Hilleliano, deque variis lectionibus Codicum MSCtorum, denique de duobus libellis Criticis *Schethe Jadoth* & *Minchath Cohen* disserit. *Cap. IV. V. VI. VII. & IIX.* exemplaria Bibliorum typis edita in examen trahit, & illa omnia *Masorethica* vocat, inque iis admirari vetat tantum ubique consensum, quoniam Judæi opus Masorethicum veluti divinum quid amplexi, MCtos Codices inde a quingentis annis ad illud reformarint, & hinc nata sit mira illa inter Codices Bibliorum editos concordia. Huc delatus de Masora agit ex instituto; quæcunque tamen affert, trita sunt & proletaria omnia, tantum eo inflexa, ut hypothesi de fontium corruptione serviant. Quare & in Ariam Montanum & Buxtorfium, Hebræi Codicis sinceritatem ex Masora defendentes, invehitur. Antiquitatem Masoræ a nonnullis Christianis celebratam inter nugas & Judæorum febricitantium deliramenta numerat, cum ea longe post Græcos Interpretes & Hieronymum scripta sit. Primos autores Magistros Tiberienses, horumque primam curam punctorum vocalium & accentuum inventionem facit. Negat, Masoretharum opera textum Hebræum a mendis immunem; negat, Masoram recte sepimentum legis dici; negat, distinctionem in versus ante Masorethas extitisse, & aliam laudat, quæ fuerit in στίχοις. Multa a Masorethis inter diversas lectiones inutiliter, multa superstitiose annotata, ope MSCti Hispanici ante D annos exarati, probare nititur. Producit variarum lectionum exempla aliquot e Codicibus MSCtis, quæ a Masorethicis lectionibus dissideant.

deant. Suadet ut loca sacri contextus, quæ manca esse vel corrupta antecedentium & consequentium ratio demonstret, veterum interpretum auxilio restituantur, cum in pauciſſimis Codices MSCti venire possint in subsidium. Errores enim antiquissimos esse, libros autem manu exaratos recentioris ævi, & ad Masoræ castigationem reformatos. Denique exagitat ætatis nostræ Masoricolas, quos vocat, qui in retinenda Masora adeo tenaces sint, ut ipsis contextus Hebraicus, qualis hodie est, idem plane videatur, atque Prophetarum temporibus fuit; & tandem selectiores Hebraicorum Bibliorum editiones commemorat. *Cap. IX.* quæstionem, utrum Judæi dedita opera Codices suos corruperint? diligentius ventilat, & recte negat contra Leonem Castrium & Joannem Morinum, atque ad autoritates Patrum, idem Judæis crimen impingentium, respondet, locutos esse de prava Scripturæ interpretatione, non ipso textu. Quam ad rem Justini Martyris, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Hieronymi, dicta cujusque singula expendit, simulque de Origene & Hieronymo multa tradit notatu non indigna, postquam generatim monuisset, non esse in hoc negotio standum Patrum decretis, quorum autoritas multum quidem in fidei rebus valeat, sed in re Critica tum demum æstimanda, quando cum veritate concordet. Ejusdem quæstionis negativam *Cap. X.* contra Isaacum Vossium vindicat, qui palam Judæos falsitatis accusat, quod multa in suis Codicibus, ex Christianæ religionis odio, de industria, post Christi adventum, & exusta Hierosolyma, expunxissent; eosque, qui Judæorum causam agunt, acriter suggillat, *asellos* vocans *cassos lumine & intellectu, toga cinctos Professoria, pro clypeo gestantes Biblia Masorethica cum omnibus suis punctis.* Quem tamen dum castigat, non ideo vult in multis vitiatos negandum esse, quorum scilicet eadem omnino sors fuerit, atque Græcorum Latinorumque librorum. *Cap. XI.* ad Samaritarum codices progreditur, quos solo uti Pentateucho docet, ostenditque, Samaritas æque esse genuinos ac Judaicos, licet in nonnullis ab invicem discrepent; & quamvis suos quoque nævos habeant, præstare tamen scribit Judaicis, tum quod multa in hos superstitiose invecta, in illis desiderentur, cujus generis sint literæ majusculæ, minusculæ, suspensæ, inversæ, & similes, deinde dictiones lectæ & non scriptæ, & alia, tum quod Samaritæ antiquos Hebraicæ Linguæ characteres, (quos

(quos vocant Mosaicos,) retinuerint, Judæi vero post suum e Babylonia egressum Babylonios sive Chaldaicos, quibus assueti erant, ad scribendos suos Codices usurparint. Sic bona digressio ad quæstionem de primis ac genuinis Hebræorum literis, in cujus decisione ipse pro Samaritarum characteribus pugnat. Qua expedita ad Samaritarum paraphrases pergit, quas patrio sermone concinnarint, statim atque sermo Hebræus desiit esse vernaculus. Libros enim Scripturæ Sacræ primum lingua ab omnibus intellecta scriptos, contra D. Mallet, Theologum Parisiensem, disputat, ut etiam a plebejis hominibus legi potuerint. Hinc antiquata Hebræa lingua apud Samaritas, ortam primo versionem Syro-Chaldaicam, quæ in Polyglottis Parisiensibus & Anglicanis habetur; deinde & Arabicam pro iis, qui Arabice loquebantur. *Cap. XII.* de Bibliis Sadducæorum & Karræorum agit, quos negat eosdem esse cum Samaritis, neque solum Pentateuchum, sed universam Scripturam recipere ait. Nulla post Hierosolymorum eversionem superesse Sadducæorum vestigia; Karræos vero seculo X ortos non omnino Talmudem & traditiones rejicere, sed illas tantum Sacris Codicibus non æquiparare, contra Buxtorfium affirmat, eaque occasione de Karræorum Theologia, deque celebri Karræo, Aarone ben Joseph disserit. *Cap. XIII.* ad Judæos redit, & de eorum Paraphrasibus Chaldaicis non nisi vulgaria, eademque maximam partem ex Elia Levita tradit. Gloriatur inter alia, se forte incidisse in Pentateuchum, charta maxima in pergameno prægrandioribus literis descriptum, qui Onkelosi paraphrasin hoc modo exhibeat, ut quemlibet contextus Biblici versum excipiat comma paraphraseos. In eo autem exemplari punctationem Chaldaicam a qualibet alia, quam hactenus deprehendere licuerit, tam in editis, quam in MSCtis Codicibus, mire discrepare, & analogiam punctationis librorum Esræ & Danielis repræsentare longe melius, quam Buxtorfianam editionem. *Cap. XIV.* reliquarum versionum Judaicarum historiam texit, utpote Arabicæ R. Saadiæ, Persicæ Jacobi Tavasi, Græcæ, Hispanicæ geminæ, quas literis Hebraïcis omnes Constantinopoli emiserunt, præter unam Hispanicam Ferraræ hoc & superiori seculo editam, & ex Pagnini translatione confectam. *Cap. XV. & XVI.* de Græca Septuaginta Interpretum versione disquirit, & exposita de Aristææ libello sententia sua, rationem nominis, cur LXX dicatur, tantum in formula loquendi quo-

quærendam judicat, Judæis admodum familiari, qua res omnes, quæ alicujus momenti ipsis videntur, LXX Senioribus tribuunt, ut plus iis accedat autoritatis. Plurimi illam faciendam esse, non tamen ideo Hebraicis Codicibus præferendam contendit; exceptam quoque ait a Judæis olim cum gaudio, sed postea ob disputationes cum Christianis rejectam. Concertationes Virorum doctorum *de Lingua Hellenistica* exsibilat, quia lingua, quæ Hellenistica vocatur, non sit alia, quam Græca, quæ in ore Judæorum aliquid linguæ Hebraicæ & Syriacæ retinuit; id quod non solum in lingua Græca reperire sit, sed & in aliis omnibus linguis, quas Judæi in Scripturæ Sacræ versione adhibuerint. Ita versiones Arabicas, Hispanicas, Persicas, vix ab Arabibus, ab Hispanis, & a Persis intelligi posse, nisi linguam Hebraïcam calleant. Merito *sermonem Synagogæ* appellandum, quia & in Synagogis natus sit, & earum usui serviverit. His præmissis, toto *Cap. XVII.* cum Isaaco Vossio congreditur, qui elevatis Hebræorum codicibus Græca LXX Seniorum exemplaria omnibus aliis anteponit, ipsosque hos Interpretes laudat Spiritu S. afflatos. *Cap. XIIX.* cæteras translationes Græcas, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & alias Origenis Hexaplis insertas commemorat, ipsaque hæc Hexapla luculentius describit, ac denuo Isaaci Vossii de Hexaplorum dispositione opinionem refellit. *Cap. XIX & XX.* translationes veteres excutit, quæ in gratiam Occidentalis Ecclesiæ factæ sunt, quarum omnium antiquissima, & quæ ab Apostolorum fere temporibus usque ad Hieronymi ætatem obtinuerit, Itala vocatur, ab aliis Vulgata & communis, sumpta ex Græca LXX Interpretum versione, circa quam eundem laborem in hominum suæ linguæ usum exantlavit Hieronymus, quem Origenes ante eum circa Græcam. Cæterum cum novam Hieronymi translationem ex Hebraica veritate factam descripsisset, autoritatem ejus, quæ hodie vulgata dicitur, explicat, maxime quo sensu authentica laudetur a Tridentinis; ubi imprudentem Theologorum quorundam Hispanorum zelum re[illegible]it. Ex Occidente migrat in Orientem, & *Cap. XXI.* Orientalis Ecclesiæ versiones recenset, quas omnes judicat e Græca LXX prognatas, excepta Syriaca; Arabicas plerasque recentiores, & minoris autoritatis; melioris notæ Copticam & Æthiopicam; Persicam nullius momenti, uti & Armenicam, Moscoviticam & similes. *Cap. XXII. & XXIII.* de

Latinis recentioribus verſionibus agit, & in *illo* quidem de iis, quas Theologi Catholici cuderunt, Franciscus Ximenius, Santes Pagninus, Arias Montanus, Cajetanus, Thomas Malvenda, Iſidorus Clarius, Vatablus; in *hoc* vero de Proteſtantium labore, Sebaſtiani Münſteri, Leonis Judæ, Sebaſtiani Caſtalionis, Junii & Tremellii, Lucæ Oſiandri, hujusque filii Andreæ, (quorum Oſiandrorum interpretandi methodum laudat,) denique Joannis Cocceji. Pari modo judicium fert de verſionibus Bibliorum in lingua vernacula, ita quidem, ut *Cap. XXIV.* præmiſſa quæſtione de Bibliis in ſermonem vernaculum vertendis, quam affirmat, Italas, Gallicas, Germanicas, Polonicas, Anglicas, Hiſpanicas, Gothicas, &c. *Cap. XXV.* Proteſtantium, Lutheri Germanicam (quam miris modis exagitat) Calvinianorum Tigurinam, Piſcatoris, Belgicam, Anglicam; *Cap. XXVI.* Gallicas Genevenſium nonnullas commemoret. *Cap. XXVII.* quod *ultimum* eſt, finem diſquiſitionibus imponit hiſtoria Bibliorum Polyglotton, tum Conſtantinopolitanorum a Judæis editorum, tum Complutenſium, tum Antvverpienſium, tum Pariſienſium, tum Anglicanorum; & quid in ſingulis deſideret, ſimul animadvertit. Hæc ſumma *diſquiſitionum.*

Caſtigationes quod attinet, videtur eas ſub alterius nomine idem ſcripſiſſe *Simonius*; ſit tamen alius, qui fingitur, Theologus quidam Doctor & Canonicus Pariſienſis earum autor, certe ad Simonii mentem ſcripſit omnia. Initio aliquot errores, quos tum in epiſtola opuſculo de Sibyllinis oraculis præmiſſa, tum in ipſo opuſculo commiſit Iſaacus Voſſius, advertit, quales ſunt falſatio loci apud Hieronymum in traditionibus Hebraicis; invectiva in viros Hebraice doctos paulo acerbior; conjectura de nomine *Hegiræ* Arabicæ, quaſi ductum fuerit ex Hebræo הגר *hagger, proſelytus*; relatio librorum Sibyllinorum inter Apocryphos Biblicos; figmentum novorum Prophetarum veteribus oculatiorum, novique librorum Scripturæ Sacræ ordinis hactenus inauditi, & ſimiles errores alii, quorum omnium palmarius eſt aſſertio autoritatis LXX Interpretum. Quam cum in Critica Sacra infra autoritatem Hebræi Codicis collocaſſet Simonius, & vero Voſſius adverſus illum vindicaſſet, reſponſionum Voſſianarum momenta hic cumprimis autor ponderat & retundit, ubi quidem paſſim Simonio multa queritur maligne affingi. Maxime vero amoliri a Simonio

Simonio invidiam laborat, quam conciliare illi Voſſius conatus ſit, dum eum parem fecerit Spinoſæ Judæo in iis, quæ habet de incertitudine Scriptorum Veteris Teſtamenti. Quam ejus hypotheſin quoniam & alii Viri eruditi damnarant, ipſamque ideo Criticam illius Sacram poſtularant hæreſeos, quod feciſſe quendam nuperum Scriptorem ex ordine Seraphicorum, zelo plus quam Seraphico accenſum, in Diſquiſitionibus Biblicis, ſtomachatur; rem omnem ſibi ab ovo repetendam ratus, quicquid Simonius ſcripſerat de publicis gentis Hebraicæ Notariis, quos Prophetas vocat, & non ſolum res ſuis temporibus geſtas chartæ commendaſſe, ſed & ea, quæ a prioribus Prophetis ſcripta fuerint ſervataque in ſcriniis publicis, recognoviſſe putat, ſtrictim atque ex inſtituto perſequitur, ſingulos libros Veteris Teſtamenti in hunc finem ordine expendens. Cæterum immiſcet paſſim, quæ obſervatione non prorſus indigna ſunt. Defendit Ligthfootum, qui e Talmude Evangelia expoſuit, & minus peccaſſe Voſſio videbatur, ſi ex Alcorano expoſuiſſet, *p. 230.* Refutat Huetium, & alios, qui duplex apud Hebræos Hagiographorum genus commenti ſunt, & famoſam illam Bath Kol, quam alterum Hagiographorum genus conſtituere volunt, inter otioſorum hominum ſomnia numerat, *p. 235.* Diſtinguit inter res religionis, quæ ad doctrinam, & quæ ad diſciplinam pertinent, quarum illæ non poſſint traditione non ſcripta propagari, hæ poſſint, *p. 246.* Laudat Simonium, qui nec a Græcis LXX interpretibus cum Voſſio, nec a vulgata cum plerisque Romanæ Eccleſiæ Theologis, nec a Judæis cum Proteſtantium fœtu pendeat, ſed nullius Magiſtri legibus addictus ſit, *p. 248.* Arguit Doctores illos Judæis ipſis ineptiores, qui fabularum monſtra veluti literaliter accepta Rabbinis exprobrant, cum ipſi fabularum architecti eas non niſi allegorice capiendas velint, *p. 255.* Inprimis vero commemorandum illud eſt, quod *p. 241.* Morinum prodit e Cappelli Critica Sacra prius, quam ederetur, multa expungi curaviſſe, quæ ad ipſius palatum non fuerint.

HISTOIRE DE FRANCOIS I PAR LE SIEUR de Varillas, a laquelle eſt jointe la comparaiſon de François I avec Charles Quint par le meme Auteur.

i. e.

Hiſtoria Franciſci I autore Dn. de Varillas, cui acceſſit comparatio Franciſci I cum Carolo Quinto, ejusdem autoris.

Tom. 1 & 2.

Hagæ Comitum, apud Arnoldum Leers, 1684 in 12.

NOn pœnitet nos elogii, quod in Actis menſis Junii ſuperioris anni p. 273 *V. Cl. Varillaſio*, dum hiſtoriam ejus de Carolo IX recenſeremus, tribuimus: nec de æqui Lectoris conſenſu dubitare poſſumus, qui alterum hunc inſignis ingenii fœtum conſideraverit. Quamvis enim res a Franciſco I Galliarum Rege geſtæ, tot ſcriptoribus memoratæ ſint, ut actum agere videri poſſint, qui easdem repetere inſtituerint: reperit tamen Autor, quibus faſtidium legentibus demat. Eruit ex Actis, quæ aliis forte non fuere communicata, novitate ſua placentia, & quæ eam ſpirant libertatem, de virtutibus & vitiis Principum & miniſtrorum judicandi, ut quam in hiſtoria Carolina laudavimus, ingenuitatem Viri mirifice oſtendant. An ea de cauſa, & ne cenſuræ rigorem experiretur candor ſuus, apud Batavos librum, quam Lutetiæ imprimi maluerit, aut annon inſcio potius ac invito Auctore editum hoc opus fuerit, non ſatis nobis compertum eſt, ſicut nec rationem reddere poſſumus, cur Franciſci, quam in titulo indicat, hiſtoriam tantum ad annum 1543 perduxerit, cum Rex hic usque ad finem Martii menſis anni 1547 vixerit, poſtremique ejus anni magnis eventis non caruerint. Diſſertatio etiam de Manuſcriptorum, quibus uſus eſt, autoribus, qualem Caroli IX hiſtoriæ, & vitæ *Guilielmi Cevrii* (de qua proxime agemus) præmiſit, hic non invenitur, præfante Typographo, quod nihil tale ad ſe pervenerit. Sed ferri poſſet hæc jactura, dummodo major in exſcribendo diligentia adhibita fuiſſet. Dici enim vix poteſt, quot mendis typographicis totus liber ſcateat, præſertim in nominibus hominum & lo-

corum,

corum, ut omnino ſecunda cura opus ſit, ſi lectores non peritiſſimi erroris periculo liberandi ſint; nequaquam enim ſufficiunt ad emendationem paucula, quæ in fine *Tomi II* conſignata habentur. Cæterum hiſtoriam ipſam per compendium enarrare ſuperſedemus, cum geſta Franciſci, ut diximus, plurimorum & egregiorum Autorum veterum & recentium labore, omnibus fere linguis deſcripta, in manibus plerorumque vel mediocri librorum ſuppellectile inſtructorum verſentur. Operoſum vero fuiſſet & ſupra inſtitutum noſtrum, ſi quæ diverſa ab aliis, & a celeberrimo inprimis *Vitarum regiarum* ſcriptore *Dn. de Mezeray*, tradidit Varillaſius, annotare & conferre voluiſſemus. Alliciet tamen & contentum lectorem dimittet, de qua ſpondere poſſumus, plurimarum rerum vel noviter erutarum, vel magna cum jucunditate & candida epicriſi relatarum gratia; præterquam quod tot tamque illuſtribus eventibus tempora Franciſci inſignita ſunt, ut ſine tædio multoties narrari & audiri poſſint. Quem enim non moveat aut delectet, tot bellorum, tot fœderum & pactorum, tot caſuum in aulis ſummorum Principum, magnitudo & varietas? Deſcribuntur hic Gallorum in Mediolanenſem Ducatum per invia Alpium improviſa irruptio: Italorum clades: fortiſſima Franciſci Regis cum Helvetiis ad Marignanum pugna: tractatus cum Pontifice, ſive *Concordata*, per quæ ſublatis electionibus, fruſtra obnitente clero & ſenatu regni, jus nominandi Epiſcopos ad Regem, pecunia ex reditibus Eccleſiaſticis ingens ad Pontificem pervenit, & *Pragmaticæ*, quam vocabant, *Sanctionis*, tanto tempore & labore obtentæ, vincula ſoluta fuerunt. Hic accurate expoſita leguntur Caroli Borbonii defectio, Regiæ fœminæ, ob ſpretum amorem offenſæ, furore procurata, Regi & regno, & autori denique ipſi funeſta: hic captus amiſſo ad Ticinum exercitu, & duris conditionibus liberatus Franciſcus: hic Roma expugnata: hic Imperatoris, Regum, Pontificum congreſſus; pacta & diſſoluta matrimonia: hic apertæ inter illos criminationes, indeſæviſſima bella, obſidiones, prælia terra marique conſerta, occiſi legati, jus omne ſacrum & profanum non ſemel violatum, paces infidæ: hic miniſtrorum fraudes, fortunæ, caſus: hic clariſſimorum belli ducum ex omnibus nationibus geſta, aut neglecta: hic aularum ſimultates & ſophiſmata, fœminarum in aulis laſcivia, potentia & factiones: hic luxus regius, fides ſubleſta, & infinita alia, quæ &

oblectant & instruunt. Parallelismus denique sive comparatio inter Carolum & Franciscum sub finem *Tom. II*, ad *Aristotelis* & *Plutarchi* monita & normam instituta, digna sane Autoris ingenio nemini non videbitur, & insigne exemplum imitaturis præstare potest.

LA PRATIQUE DE L'EDUCATION DES Princes, contenant l'histoire de Guillaume de Croy, Surnommé le Sage, Seigneur de Chievres, Gouverneur de Charles d' Autriche, qui fut Empereur Cinquieme du Nom. Par Monsieur Varillas.

i. e.

Praxis educationis Principum, continens historiam Guilielmi Croyi, Dynastæ Cevrii, cognomento Sapientis, Caroli Austriaci, qui postea Imperator hoc nomine Quintus fuit, Educatoris. Autore Dn. de Varillas.

Parisiis apud Cl. Barbin, in 4. & Amstelodami, apud Wetstein, in 12 1684.

SAtisfecit etiam in hoc tractatu, si quid judicamus, clarissimus autor, Antonius Varillasius, Historiographus Gallicus, (ita enim epistolam ad Regem subscripsit) spei ex aliis ejus scriptis conceptæ. Tot sane res memorabiles in librum non magnum congessit, eoque stylo & judicio, ut non possit non summa cum voluptate legi. In *Dedicatoria*, Christianissimi Regis virtutes & gesta, cum actis aliorum Principum, ex familia Burgundica potissimum, eleganter & acute collata, omnibus præferuntur. Sequitur *dissertatio* de genio & moribus illorum, ex quorum manuscriptis historiam hanc compilasse se dicit, *Maximiliani* nempe & *Caroli* V Imperatorum: *Ludovici* XII Galliæ, *Ferdinandi* Arragoniæ, *Henrici* VIII Angliæ Regum: Pontificum *Julii II*, *Leonis X*, *Adriani* VI: tum Cardinalium *Georgii Amboisii*, *Francisci Ximenii*, & denique callidissimi ministri Regum Hispanorum *Johannis Manuelis*. Periodus temporis versatur inter annum 1506, quo Cevrius pueritiæ Caroli formandæ præpositus fuit, & annum 1521, quo decessit. Distributa est historia in libros sex. In primo de illustrissima gente *Croy*,

Croya, ejusque fatis sub Burgundis ex Gallica stirpe Principibus, quædam præmittuntur, donec ad *Guilielmum*, de quo agitur, pervenitur. Hic natus est, ut refertur, *Philippo* patre, anno 1458. Eximia fuit corporis specie, ingenio vasto, judicio sublimi, quo supplebat, quæ alii studio literarum acquirunt. Mente erat generosa, quæ virtutem & merita super omnia æstimaret, & quæ omnia ad decus & honestatem, nihil ad sordidam utilitatem referret: in ferendis temperandisque incommodis prudentissimus; in judicandis hominum ingeniis, & cum fructu ad munia, quibus paria essent, applicandis, sagacissimus. Adolescens militia, quæ tunc sola Nobilitatis schola erat, se exercuit, & quidem sub Galliæ Regibus *Carolo* VIII & *Ludovico* XII, in Italia bellantibus. Dein in patria Hannonia quiete viventem *Philippus Austriacus*, Maximiliani Imp. filius, materno jure Belgis imperans, in aulam adscivit, & tanti fecit, ut in Hispaniam ad dotalium regnorum possessionem profecturus, Belgio regendo eum præposuerit, quo munere egregie functus est. Prærepti propera morte Philippi relicto filio primogenito *Carolo*, annos tantum sex nato, hic ipse *Cevrius* educator datus est, & quidem ex *Ludovici* XII optimi & justissimi Galliæ Regis arbitrio, cui id Philippus testamento condito detulerat, causas habens, cur neque patri Imperatori, nec socero Arragonio impuberis filii curam concederet. Sed diversa narrant *Sandovallius* & alii scriptores Hispani, quos autor refutat. Primus labor Cevrii fuisse dicitur, ut ingenium alumni, ad tot regnorum & provinciarum imperium nati, intime cognosceret. Id ex virtutibus vitiisque mixtum accurate describit Autor, ab aliis scriptoribus haud multum dissentiens. Ad literarum studiis iubuendum Carolum, delectus est a Cevrio celebris ille tunc Lovanienſium doctor *Adrianus*, qui postmodum Pontificatum Maximum ad breve tempus tenuit. Ipse vero Cevrius hanc sibi operam regio puero præstandam sumsit, ut eum in historia, tum generali, tum maxime patria, diligentissime instrueret, propositis omnibus, qui extabant, autoribus, ea qua quisque scripserat lingua. Inde observanda commendavit, quæ utilia aut noxia a majoribus gesta erant, quidque imitandum vitandumve esset, pro statu provinciarum, quibus Carolus imperaturus olim erat. Non caruit difficultate hæc informatio, non quod non capacissimum esset Caroli ingenium, sed quod adeo vagum & inquietum erat, ut vix uno momen-

mento intentum alicui rei esse posset. Incredibile pene est, quod narratur, aliis tamen æque memoratum, quod circa Carolum puerum, cum effigies ejus Maximiliani avi jussu accurate pingi juberetur, quatuor gladios disponi fecerit Cevrius, ut metu, ne in eos corpus impingeret, tantillo tempore quietus sederet. Factum tamen, ut in lingua Latina non multum proficeret, vel ingenii talis culpa, vel quod Cevrius perfectam Latinitatis cognitionem, & scribendi loquendique peritiam, ad solidam regiæ scientiæ vim parum facere existimaret. Sed in rebus ad regnorum statum pertinentibus, & in Genealogia illustrium familiarum, nihil ignorare eum passus est, & ita informatum in tenera hac ætate, quæ aliis per delectamenta puerilia transigi consuevit, ad seria applicuit. Introduxit enim Carolum in senatum Belgarum; legenda ei & referenda dedit, quæ maximi erant momenti; sententiam primum rogavit; errantem correxit, recte sentientem non laudavit tantum, sed & firmavit, exactis, cur ita sentiret, rationibus, & objectis quæ refelleret. Legati non audiebantur, nisi præsente Carolo, & ut postmodum ipse illorum postulata in consessu senatorum referret. Respondisse fertur Cevrius, cum illustris quidam Gallus a Rege missus, institutum hoc, adhibendi tam mature ad gravissima negotia pueri, familiariter reprehenderet, sibi curæ esse, ita instruere Carolum, ut Tutore carere posset: nisi enim in prima ætate rerum suarum notitiam sibi adquirerent Principes, adultos tædio laboris & voluptatum illecebris corrumpi, ut nihil aut parum præstent, & tota vita sub aliena teneantur potestate. Inter alia, quæ laudari merentur, Cevrij consilia, hoc quoque memoratur, quod serio caverit, ne inter Galliæ Reges, & Belgarum Principes bellorum causæ foverentur. Cum igitur arcta amicitia cum *Arturo Gouffierio Boissiaco*, *Francisci Valesii*, qui Ludovico in regno Galliæ successit, educatore jungeretur, & hic eodem pacis inter utramque gentem, tam vicinam & multiplici nexu conjunctam, servandæ studio teneretur, creditum est, funesta illa inter Carolum & Franciscum bella non fuisse eruptura, si utrique ministro vita durasset. *Libro II.* ad prudenter a Cevrio gesta spectant, quæ de *Joh. Manuelis* fuga ex Hispania, ubi Ferdinando, quem Catholicum vocant, Caroli avo, a secretis fuerat, recensentur. Hunc tuendum susceptit Cevrius, ita tamen, ut honestæ custodiæ virum, peritissimum quidem, sed præfervidum

dum, eo potissimum fine includeret, ne vi vel æstu vitæ periculum ei strueretur, vel ipse præcipiti festinatione sibi accerseret: hac tamen cautione offensus *Manuel* malam servatori gratiam postea retulisse dicitur, æmulis ejus accedens. Haud minus provide factum habetur, quod Cardinali Ximenio, Archiepiscopo Toletano, patrocinium præstitit. Is ex infima sorte & Franciscano cucullo, ad summas dignitates, maximam in aula potentiam, & opes regiis fere majores, in Hispania ascenderat. Sed eum non tantum Nobilitas omnis, cujus licentiam variis modis refrænabat, immani odio persecuta est, sed & ipse Ferdinandus Rex tandem deseruit, & subvertebat, nisi Cevrio suadente, Carolus labenti subvenisset. Sed tantam sibi ob hoc invidiam, (ut Libro III narratur,) apud Ferdinandum, & hujus instinctu, apud generum ejus Henricum VIII Angliæ Regem conflavit Cevrius, offenso etiam *Adriano*, qui tunc in Hispania res Caroli curabat, ut non nisi rara Principis alumni constantia locum suum tenuerit. Vix tamen vitæ periculum evitavit, veneno per inimicorum dolum tentatus. Sed detectis licet sceleris autoribus & ministris, tanta egit moderatione, ut & famæ eorum parceret, & Carolum a vindicando flagitio dehortaretur. Fructus compositi animi solidæque prudentiæ ad Principem multiplex pervenit, is præcipue, ut Ferdinandus a proposito eum Hispaniæ regnis arcendi, & fratrem juniorem Ferdinandum, (postea Cæsarem,) a se in Hispania educatum, præferendi, in fine vitæ absisteret, ministris quibusdam obtemperans, qui testamentum Regium jam in eum finem conditum, abolendum, & constituto Ximenio, invisissimo licet, gubernatore, regnum absenti Carolo servandum suaserant. Magna etiam industria (Lib. IV) id effecit Cevrius, ut mortuo Ferdinando, viva licet filia *Johanna*, regnorum hærede, & non obstante qua laborabat dementia, dominatum non invitis Hispanis affectante, nepos Carolus regium titulum & jus, Pontificis & Maximiliani Imp. consensu, operaque Ximenii, obtinuerit, & quod majoris solertiæ erat, cum Gouffierio, (quem diximus,) a Rege Francisco misso, ita convenerit *Novioduni*, ne Carolo in capessendo Hispaniæ imperio ullam, ut tunc facile poterat, remoram injiceret. Tumultuantes vero proceres Hispanos, probato Ximenii consilio, compescuit, armatis nova lege urbium & pagorum Hispaniæ incolis, quibus ad id usque tempus armorum usus interdi-

ctus, ſolique Nobilitati, a cujus majoribus Mauri ſubacti fuerant, conceſſus erat. Civilis etiam animi indicium dedit, dum autor fuit, ut cum Americanis populis, quos duriſſima ſervitute Hiſpani premebant, mitius ageretur, & in metalli fodinas, coemta potius vili pretio ex Africa mancipia, laborem facilius tolerantia, quam indigenæ cogerentur, qui paucos intra dies emori in illis ſolebant. Sed conatus hic illo tempore ſucceſſu deſtitutus fuit. *Libro V* duo alia inſignia Cevrii conſilia exponuntur, quibus Caroli poteſtas & autoritas in Hiſpania & Germania conſtabilita fuit, remoto licet a ſumma rerum & mox mortuo Ximenio. Amolitus enim eſt Cevrius ex Hiſpania Ferdinandum Caroli fratrem, cujus evehendi ad regnum cupidine pars nobilitatis & populi maxima flagrabat, & Maximilianum Imperatorem induxit, ut Imperatorium axioma, morti jam vicinus, Carolo potius, quam (ut hucusque annixus erat,) *Ferdinando* ſecundo genito ex nepotibus procuraret. Infeliciter autem ceſſit Cevrio, quod blandimentis procerum quorundam obſecutus, paſſus eſt fratris ſui filium, ſibi cognominem, & e baptismate ſuſceptum, *Guilielmum Croyum*, annorum novendecim adoleſcentem, Carolo quidem, cum quo educatus fuerat, longe chariſſimum, & jam Cameracenſi præſulatu mactatum, ad Archiepiſcopatum Toletanum, ſummæ dignationis & opulentiæ in Hiſpania ſacerdotium evehi: factum inde, & Belgarum, qui gratia apud Carolum valebant, in adipiſcendis vel vendendis in Hiſpania ejusmodi muneribus ambitione & ſordibus, ut Cevrio miniſtrorum omnium primario, odium gentis Hiſpanæ fere univerſale incumberet. Ea tamen illi fuit Hiſpanicarum rerum notitia, ex diligenti Actorum lectione comparata, eaque agendi dexteritas, ut ſuperatis omnibus difficultatibus, proceres Regnorum, cum civitatibus, in Caroli fidem adigeret, & quas ad infirmanda regia jura poſtulaverant conditiones, dextre elideret. Inde ad Imperatoriam dignitatem Carolo aſſerendam, viam invenit, pecuniam a Rege Luſitaniæ conquirendi, & *Erardum Marcanum*, Epiſcopum Leodienſem, & *Franciſcum Sickingium*, potentem ex nobilitate in tractu Rheni virum, a Gallorum partibus ſeparandi, quorum opera Electores iſtius regionis ad ſuffragia pro Carolo ferenda permoti fuiſſe dicuntur. Sed (Lib. VI) in ſummum diſcrimen adducta eſt Cevrii autoritas, cum mortuo *Gouffierio*, ad ſimultatem & bella inter Carolum & Galliæ Regem omnia ſpectarent,

ctarent, & tota fere Hiſpania in apertam rebellionem erumperet. Prætextum Hiſpani ſumſerant a Belgarum, quorum conſiliis Carolus utebatur, rapacitate, & ut matri Caroli, parum benigne habitæ, regni gubernationem reſtituerent; vehementiſſimo inter alios motuum incentore *Epiſcopo Zamorenſi*, Burgenſis Epiſcopi ex nobili *Acunniorum* familia notho, homine, ut deſcribitur, nequiſſimo, qui presbyteris triginta aut pluribus ſui ſimilibus comitatus, divina & humana jura omnia proterve violabat. Oppreſſi tamen ſunt rebellionis autores, eaque moderatione uſus eſt Cevrius apud Carolum, ut non ſolum amneſtia univerſali publicata populo parceretur, ſed & ex ducentis, qui venia indigni declarati erant, nonniſi duo ſupplicio affecti fuerint. Magnæ etiam induſtriæ ſpecimen præſtitit, quod Henricum Angliæ Regem callide induxit, ut qui hucusque medium ſe inter Cæſarem & Gallum gerere voluerat, in illius tamen partes propenderet, & ſuo interventu poſſeſſionem *Navarræi regni*, quam Ferdinandus Arragonius *Labretanæ familiæ* eripuerat, quamque hæc Gallorum ope vindicare cœperat, Carolo firmaret. Verum hoc inter ultima officia fuit, quæ alumno ſuo exhibuit Cevrius. Cum hoc enim Wormatiam ad comitia illa celeberrima anno 1520 habita profectus, non tantum fratris filium Archiepiſcopum, de quo ſupra diximus, amiſit, veneno a malevolis propinato ſublatum, ſed ipſe etiam eodem ſcelere peremtus eſt, *die 14 Maji anno 1521*, annos natus ſexaginta tres, ſucceſſore, quia liberis carebat, ditionum & gratiæ apud Cæſarem relicto agnato ex Croya gente proximo, *Duce Araſchotio*. Multa in his comitiis in cauſa *Lutheri* egiſſe Cevrium, autor refert, deque hac ita ſentit, ut ſolent, qui Romanam religionem profitentur. Narrat etiam de *Friderico* Saxoniæ Electore aliqua, quæ cum traditis hiſtoricorum ejus temporis non ſatis conveniunt, ſed hic examinari non poſſunt. Satis ex his, quæ per compendium retulimus, apparere putamus, qua utilitate legi poſſint, quæ de tanti viri virtute & induſtria commentatus eſt autor. Sed non minor ad Lectorem perveniet, ex plurimis aliis, quæ de Regum illius temporis, virorumque illuſtrium, quorum miniſterio pace belloque uſi ſunt, geſtis, minime vulgaria conſignavit, v. g. de *Maximiliano I* Imperatore, de *Ferdinando Arragonio*, vaferrimo illius ſeculi Principe, de *Ximenii* Cardinalis prodigioſa induſtria & fortuna, de Pontificum Romanorum multorumque Prælatorum moribus &

consiliis, de Angliæ & Navarræ Regum ingenio, & actis, ex quibus omnibus Politicarum artium, bello & pace exercitarum, & aulicarum factionum arcana, magna cum libertate expositа, & successus casusque admirandi percipi possunt.

BOHUSLAI BALBINI S. I. MISCELLANEORUM Historicorum Bohemiæ Decadis I Liber V. & VI.

Pragæ, 1683 & 1684, fol.

MUlti laboris & ingenii esse Balbinum, scriptorem non prima nobis vice memorandum, vel hi libri comprobant. Laboris quidem, quod tot perreptatis voluminibus, plura tamen sibi negata esse vel decies conqueritur: ingenii vero, quod prohibitus ab archivorum longe plurium fontibus, rivulos tamen tam feliciter sectatus est, ut hisce etiam primæ Miscellaneorum suorum Decadis libris expectationi Lectoris abunde satisfecerit, ac firmior ipsi valetudo, quam afflictam hactenus expertus est, merito sit optanda, quo vastum, quod suscepit opus, absolvere ex voto valeat.

Liber V *Parochialis* & *Sacerdotalis* inscribitur, quod altera ejus pars veteris Bohemiæ parochias recitet, altera Sacerdotiorum (vulgo Capellaniarum) fundationes exhibeat. Et priore quidem parte nihil ferme habetur aliud, quam manuscriptus codex Bibliothecæ Archi-Episcopalis, cui titulus est: *Decimæ Ecclesiasticæ anni 1384.* Eas enim decimas sibi pendi Wenceslaus a Pontifice impetraverat in sumptus itineris, quod Romam coronationis causa se suscepturum promiserat; tametsi postea spem fefellerit, &, quæ Balbini verba sunt, *domesticis voluptatibus irretitus desederit domi.* Confectus vero ille index est juxta ordinem decem Archidiaconatuum, in quos veteris Bohemiæ Parochiales Ecclesiæ divisæ erant, ac licet inde cognoscere, quantæ jam illo tempore cleri in Bohemia opes fuerint, quantusque sacerdotum numerus. Pars altera fundationes continet & dotationes altarium, sub Carolo IV potissimum & Wenceslao Rege ejus filio factas, ex XIII grandibus Erectionum voluminibus, quæ auspiciis olim Arnesti primi Pragensis Archiepiscopi, cujus vitam Balbinus peculiari libro

libro a. 1664 edito enarravit, collectæ fuerunt, in quibus perlegendis integrum se annum & duos præterea menses contrivisse Balbinus profitetur, improbo labore excerptas. Quarum quidem usum hunc præcipuum esse voluit, ut pietas Bohemicæ gentis illustraretur, & monumenta liberalitatis, quam inprimis antiqua Bohemorum Nobilitas in Ecclesiam exercuit, publice prostarent, pateretque adeo, ut verbis Auctoris in ipso operis titulo expressis utar, *nullam prope in Bohemia esse aut fuisse vetustæ stirpis tam Dominorum quam Equitum prosapiam, quæ Divinæ Majestati perpetuum Missæ Sacrificium in antiquitate non fundaverit.* Cæterum negari non potest, ex illis fundationum formulis peti multa posse, quæ ad Historiam illorum temporum illustrandam, inprimis vero ad dignoscendas & distinguendas illustres Bohemiæ familias, earumque Genealogiam contexendam faciant. Quem fructum ut promoveret, simulque tædium legendi discuteret, notas hic illic interseruit Balbinus, elegantes sane, magnamque Auctoris non in Genealogicis solum sed & Heraldicis peritiam, quadraginta annorum studio partam, abunde testantes; ut curiosus Bohemicarum rerum Lector non possit non promissam ab Auctore *Stemmatographiam Bohemiæ*, quæ partem Miscellaneorum horum suo loco constituet, avidissime exspectare. Subjectus est secundæ huic libri V parti accuratissimus & incredibili labore compositus index, quem percurri Auctor, antequam opus ipsum legatur, percupit; non alphabetico ordine, sed quod magis e re videbatur, XXXVI titulis distinctus.

Liber VI, quem *Archiepiscopalem* Auctor vocat, duabus itidem partibus absolvitur, quarum prior litteras publicas ad Pragensem Archiepiscopatum seu Diœcesin spectantes, posterior Præsulum titulos, prærogativas, privilegia, successionem, administrationem atque sepulturas tradit. In litteris publicis, numero CXXI, quas Clarissimus Vir ex Decretalibus & Bullariis Romanorum Pontificum, Tomis Conciliorum, Baronii Annalibus eorumque continuatore Od. Raynaldo, Actis Sanctorum, Cosmæ Chronico, Pontani Bohemia Pia, Pessinæ Phosphoro, Goldasto, suisque libris Erectionum &c. transcripsit, non est secutus ordinem Pontificum, Cæsarum, Regum, Principumque, ut titulus voluminis præ se ferre videtur,

tur, ſed obſervata temporis ſerie Bohemicæ Hiſtoriæ nexum accuratius tenuit, ab A. C. 879 ad A. 1630 progreſſus. Multa in his leguntur de Regum Bohemiæ inunctione & coronatione, ac quibusdam in ſacra juribus; de Archiepiſcopatus Pragenſis origine, incrementis, terminis, privilegiis; de ſanctis, ut putant, reliquiis, Caroli IV Imperatoris inprimis induſtria comparatis; de Actis Bohemorum cum Concilio Baſileenſi, quod Bohemis Moravisque, ut Sacram Synaxin ſub utraque ſpecie percipere ſibi liceret, enixe contendentibus, tandem anno 1443 annuit, *non permiſſione tolerantiæ*, ut ipſi Patres proteſtati ſunt, *ſed autoritate Chriſti & ſponſæ ejus*, addita tamen lege, ut ſub utraque ſeorſim ſpecie integrum Chriſtum contineri crederetur; de Wiclefitis, Huſſitis, Piccardis late per Bohemiam dominantibus, ut ipſe Archiepiſcopus Conradus Weſtphalus non dubitarit iis accedere, a Papa Martino V ideo excommunicatus, ac Archiepiſcopatus curatores ſede vacante Zittaviæ degere cogerentur; de Archiepiſcopatus reſtitutione, aliisque pluribus ad Eccleſiaſticam inprimis Bohemiæ Hiſtoriam pertinentibus, quæ ſingula hic enarrari, prolixum nimis foret, ac ab inſtituto noſtro alienum. Niſi operæ forte pretium fuerit, de *Contractu Salis*, ut vocant, cujus ſumma capita ultimo loco exhibentur, quædam referre. Nempe cum occaſione turbarum, quæ ex diſſidio circa religionem natæ, Bohemiam graviſſime longo tempore afflixerunt, bona Eccleſiaſtica ampliſſima alienata eſſent, ac in manibus laicorum verſarentur, nec vindicari tamen commode Eccleſiæ poſſent, viſum tandem eſt ea de re ſic tranſigere, ut bona illa Eccleſiaſtica poſſeſſoribus ſarta tecta conſervarentur, ac in ſortem adeo bonorum ſecularium tranſirent, Eccleſiæ vero ac Clero compenſatio aliunde præſtaretur. Itaque anno 1630, Urbanus VIII Pontifex Romanus ſuo & totius cleri nomine, & Ferdinandus II nomine ſuo ſuorumque in Regno Bohemiæ ſucceſſorum, aliorumque Eccleſiaſtica in eo Regno bona poſſidentium, pactum ſolenne, & jurejurando a Delegatis utriusque partis confirmatum iniverunt; vi cujus prætenſiones cleri omnes in bona Eccleſiaſtica, quocunque prætextu ante regimen Rudolphi II occupata ac alienata, & in ea quoque, quæ poſt Rudolphi II regimen in laicorum manus pervenerant, ſi ejusmodi ſint, ut poſſeſſores habeant actionem de evictione contra cameram Regiam Bohemiæ, exſtinctæ penitus fuerunt:

runt: viciſſim vero Camera Regia Eccleſiæ in perpetuum ceſſit annuum reditum 15 cruciferorum ſuper quolibet modio ſalis, quem vulgo vocant magnam cupam, in Regnum introducendi, aut in ipſo effodiendi coquendive, vel quomodolibet conficiendi, ſic ut reditus ille deinceps cenſeretur Eccleſiaſticus, iisdemque juribus, quibus alia bona mere Eccleſiaſtica, frueretur.

Libri VI pars II Archiepiſcopis Pragenſibus conſecrata, undecim capitibus abſolvitur, quorum argumenta paucis indicaſſe ſufficerit. Capite I de titulis agitur, quibus inſigniri Pragenſes Archi-Epiſcopi conſueverunt. Salutantur vero S. Romani Imperii Principes, quem titulum primus hoc ſeculo uſurpavit aut reſumpſit Matthæus Ferdinandus de Pilenberg, & hortatu quidem Balbini noſtri. Cum enim Matthæus anno 1669 in Archi-Epiſcopum Pragenſem conſecratus eſſet, veteri amico & condiſcipulo rem gratam facturus Balbinus, peculiari ſcripto rationes complexus eſt, quibus non Principis tantum, quo prædeceſſores quoque uſi fuerant, ſed S. Romani Imperii Principis titulus Pragenſibus Archi-Epiſcopis vindicari poſſit, auctorque novo Antiſtiti fuit, ut titulum hunc a ſeculis omiſſum de novo aſſumeret; quod factum etiam fuit, approbante aula. Provocat inprimis Balbinus ad quamplurima Imperii comitia, quibus Pragenſes Antiſtites interfuerint, velut immediati Imperii Romani Status; qua occaſione aſtruere quoque nititur, Nobilitatem Bohemiæ in Imperii Nobilitatem allectam eſſe, ac proinde Principes in Regno Bohemiæ ab Imperatoribus creatos, Sacri Romani Imperii Principibus accenſeri. Porro Primates etiam Regni Bohemiæ, nec non Legati nati Sedis Apoſtolicæ, Pragenſes Archiepiſcopi ſalutantur, quorum titulorum rationes itidem hoc capite explicantur. Cap. II de quibusdam aliis Archiepiſcoporum prærogativis agitur, quod jure Reges Bohemiæ inungendi gaudeant; quod Regi non homagium, ſed fidelitatem tantum præſtent; quod poteſtatem habeant notarios publicos creandi; quod jus venandi habeant in Regiis ſylvis &c. Cap. III de ditionibus, potentia & opibus Archiepiſcopatus, nec non de antiquis clientibus & armigeris Eccleſiæ Pragenſis, quorum munus fuerit Præſules ad comitia bellave proficiſcentes comitari, diſquiritur. Cap. IV Archi-Epiſcopi Pragenſes recenſentur, qui Romanæ Eccleſiæ Cardinales fuere. Cap. V Epiſcoporum, quo-

quorum 27 numerantur, ſucceſſio non tam Hiſtorice, quam Chronologice deducitur. Cap. VI Archiepiſcoporum Pragenſium ſeries ab anno 1343 ad annum 1421 texitur, & quidem verbis Georgii Crugerii, ſed a Balbino adjectis notis illuſtratis. Cap. VII Adminiſtratores Eccleſiæ ab anno 1421, quo ſedes vacare cœpit, usq; ad annum 1561, quo Archi-Epiſcopatus reſtitutus eſt, ſimili modo recenſentur. Cap. VIII continuatio ſucceſſionis Archiepiſcoporum, poſt reſtitutam per Ferdinandum I Regem, & Julium III Pontificem ſedem, traditur. Cap. IX de ſuffraganeis Pragenſium præſulum: Cap. X. de Domo Epiſcopali: Cap. XI de ſepulturis Præſulum agitur. Subjungitur appendix literas quasdam publicas ad Archi Diœceſin Pragenſem ſpectantes, quæ in parte prima omiſſæ fuerant, complexa.

MEMOIRES OF THE FAMILY OF THE STUARTS.

h. e.

Memoriæ Familiæ Stuartorum.

Londini, apud W. Kettilby 1683, 8.

QUi hæc monumenta e variis Scriptoribus collecta, inque juſtum ordinem digeſta, gratitudini & pietati in Principem diſtinaverat, *Doctiſſimus Autor*, immatura morte præventus ultimam operi limam adhibere, & ſic magis politum publicæ luci omniumque oculis exponere non potuit. Erat ipſe, dum viveret, *Verbi Divini Miniſter*, aliquoties, cum civilium motuum tempeſtate Regnum agitaretur, ſede pulſus, quod Regiam Majeſtatem ſancte habens, audacius ſe oppoſuiſſet *Presbyterianorum* & *Independentium* factioni. Quam ejus fidem & integritatem liberaliter haud dubie remuneraturus erat *Carolus II* in patrium ſolium nutu divino evectus, ſi diutius ipſum ſupereſſe fata voluiſſent; uti hæc in præfatione prolixius commemorat *Editor*, qui tamen voluit Viri nomen nos ignorare. Orditur hiſtoriam ſuam a *Roberto*, qui primus e *Stuartorum* familia Scotiæ regnum tenuit, delato ad ipſum ſceptro per matrem, quæ ſoror erat *Davidis*, & filia *Roberti Bruſſii*, illius, qui cum *Johanne Balliolo* de regia dignitate tot annos

nos ambigua fortuna certavit. Sequuntur *Robertus III*, quinque *Jacobi*, & ultimo *Maria* Reginarum infeliciſſima. Neque enim telam ultra producere vel licuit *Autori* vel placuit. Annotavit autem ſingulari induſtria, quicquid cujusque Monarchæ imperium dignum habuit memoratu. *Atholi* e regio ſanguine oriundi horrendum facinus, & funeſtam mortem prolixius enarrat, qui cum Aſtrologi cujusdam infauſtæ prædictioni, fore, ut populi acclamatione in publico Rex ſalutaretur, nimium credens, *Jacobum I* Regem ſuum nefando parricidio jugulaſſet, tanti ſceleris pœnas poſtea daturus, coronam ferream candentem capiti impoſitam geſſiſſe fertur, cui inſcripta erant, ne falſa fuiſſet vaticinatio, hæc verba: *en Proditorum Regem.* Similiter monſtrum illud enorme, quod *Jacobi IV* tempore in Scotia natum perhibetur, pluribus deſcribit, idque ad 28 usque annum ætatem produxiſſe, & ſcientia bonarum literarum, quibus regio juſſu imbutum fuerat, ad miraculum valuiſſe affirmat, ſecutus hic, ut alias ſæpe, *Georgium Buchananum*, qui lib 13. Hiſt. Scot. rem iisdem fere verbis retulit. Potiſſima vero *Autoris* cura, quam ipſe libri titulus patefacit, fuit, ut divinæ providentiæ miracula circa illuſtriſſimam Familiam *Stuartorum* declararet. Sane Principum, quos deſcribit, nullus eſt, qui natura obierit; omnium fata vis antevertit, aut caſus. Qui ergo parentes regios toties trucidatos, motus univerſi imperii internos tantoque magis periculoſos legit, is merito miretur, qua fortuna ſeptennes, nonnunquam biennes infantuli rebellium cruentas manus effugerint, & in uno ſæpe ſurculo eoque tam tenero ſtirps clariſſima ſuperarit. Fuit ut plurimum, quantum ex Autore noſtro cognoſcere licet, cauſa turbarum, quas imperantibus *Stuartis* Scotiæ regnum expertum eſt, Nobilium nimia potentia. Hi enim poſtquam primum faſtu & ambitione invicem certarunt, mutuo deinde odio ſe proſecuti ſunt, quod, ubi ad arma ventum fuit, quale quid *Roberto III* imperante accidit, non aliquot tantum domibus, ſed toti regno exitium attulit. *Mariæ* hiſtoriam *Autor* plenius explicat, ſummaque opera evincere nititur, fortunam ipſi potius adverſam, quam mentem pravam fuiſſe. *Buchananum* reprehendit, quod & animo & ſcriptis innocentis *Reginæ* famam nefarie ſit adortus, memoratque morti vicinum petiiſſe a Deo, tantillum temporis ſibi concederet, quo poſſet conſcientiæ ſuæ

morſibus mederi, & crimen in Majeſtatem commiſſum palinodia expiare.

TUTA AC EFFICAX LUIS VENEREÆ, SÆpe absque Mercurio, ac ſemper absque Salivatione Mercuriali, curandæ Methodus. Autore Davide Abercromby M. D.

Londini apud Samuelem Smith, 1684. 8.

CUm boni Medici ſit, non cito ſolum & tuto, ſed inprimis jucunde curare morbos; ſummopere laudandus eſt conatus Autoris noſtri, qui omnem nervum intendiſſe videtur, ut illam adeo familiarem hodie curandæ luis venereæ per ſalivationem Mercurialem methodum, tanquam crudelem juxta ac periculoſam explodat, locoque ejus aliam magis convenientem & minus tædioſam communicet. Qua ratione vero id præſtiterit, judicabit B. L. ex ſumma contentorum præſentis tractatus, quam nunc exhibere placet. Cap. I omnium in genere Medicorum, qui hucusqve circa explicationem luis venereæ deſudarunt, hypotheſes, & ſpeciatim Kircheri & Palmarii, minus tutas, nulliusque in praxi uſus pronunciat. Novam idcirco hujus mali theoriam proponit, ſtatuendo, naturam venereæ luis in frigido quodam humidoque vapore, attracto vel propulſo a partibus genitalibus ad corpus, conſiſtere. Cap. II demonſtrat modum operationis frigidi illius vaporis. Cap. III Mercurium examinat, Unzerique opinionem de ſulphurea, viſcida, ac acri hujus metalli natura confutans, potius ſubſtantiam ejus ſumme frigidam ac humidam eſſe, aliis perſuadere allaborat. His præmiſſis cap. IV concludit, adverſus luem hanc in Mercurio nullam poſſe latitare vim alexipharmacam, quoniam ipſe totus frigidus, autorem morbi, frigidum vaporem emendare aut deſtruere haud potis ſit. Curam itaque per mercurialia palliativam ſolum; h. e. producta morboſa, bubones puta ac tophos removentem, neutiquam vero radicalem eſſe ſperandam, audacter affirmat. Cap. V curandi veram methodum exhibet, ſcilicet per calida. Quo fine concedit lue venerea correptis vini lymphati æque ac meri potum, nullisque de cætero aliis medicamentis opus eſſe ſtatuit, niſi quibusdam cathar-

catharticis ex rhabarbaro ac ſenna, decoctisque ligni guajaci, ſalſaparillæ, ac cinnamomi cum vino, & ſyrupi alicujus ex aromaticis ingredientibus parati, cumque theriaca exhibiti. Præter hanc ſine Mercurio medendi rationem, aliam inſuper per infuſum Mercurii, ligni guajaci, & pulveris alabaſtri cap. VI edocet; jubet tamen tum ſingulis alternis diebus, purgans ex Mercurio dulci interponere, adeoque ex toto Mercurium non reſpuit. Cap. VII recenſet topica remedia pro præcipuis luis hujus ſymptomatibus. Cap. VIII ſigna luis venereæ in fieri, cap. IX autem affinitatem & differentiam ſcorbuti, venereique morbi exponit. Cap. X agit de gonorrhœa virulenta bubonumque venereorum cura, ſicuti cap. XI & XII de remediis contra ſymptomata gonorrhœam concomitantia, & differentia gonorrhœæ ſimplicis ac virulentæ. Cap. tandem XIII & ultimo huic propoſitæ hypotheſi ſuæ, medicamenta hactenus recenſita apprime convenire commonſtrat.

THE GEOMETRICAL KEY: OR THE GATE of Æquations unlookd &c.

hoc eſt,

Clavis Geometrica catholica, ſive Janua Æquationum reſerata &c. Autore Thoma Backero.

Londini, apud R. Clavel. 1684 in 4.

EXhibet tractatus iſte, Latino Anglicoque idiomate adverſis paginarum faciebus deſcriptus, methodum omnes æquationes ad quartum utque gradum, hoc eſt lineares, quadraticas, cubicas, biquadraticas, quomodolibet affectas, conſtruendi, & omnes ipſarum radices, falſas æque ac veras, eliciendi; citra opem meſolabii aut triſectionis anguli; absque itidem reductione, depreſſione, aliave quacunque præparatione: per circulum & unicam quamlibet parabolam, ex una regula generali; qua ſimpliciorem, perfectiorem, generaliorem, intellectu faciliorem & praxi accommodatiorem, nec excogitandam nec exoptandam Autor pronunciat.

In istam regulam fortuito se incidisse, cum in disquisitione illorum occuparetur, quæ *Carteſius Geom. l. 3. p. 85* circa hoc argumentum, sed nimis angustis limitibus definivit, Autor *in Præfatione* studiose fatetur: eoque ipsum *Carteſium* facile perventurum fuisse conjicit, si (quemadmodum per verticem axis parabolæ fecit) a quovis puncto positione dato per verticem cujusdam diametri parabolæ circulum descripsisset, proprietatemque quandam parabolæ huic instituto apprime aptam animadvertisset; hanc vero doctum se ex ingeniosissimo quodam de sectionibus conicis manuscripto, sibi a Viro generoso *Thoma Strode* liberaliter communicato, ingenue profitetur.

Disquisitionis autem hujus suæ exitum non minus faustum fuisse, quam media, quæ calci textus annexuit, invento proferendo congrua: hæc etiam, si tam ad hyperbolas & ellipses, quam paraboloides, hyperboloides, elliptoides, elatiorumve graduum curvas efformandas applicentur, haud dubie variis regulis (particularibus ac universalibus) quarumvis æquationum, ad quodvis altius par graduum, construendarum, inservitura esse perhibet.

Ipsi Tractationi præmittit Autor, tanquam cognitu necessaria, naturam, proprietates huc pertinentes, & constructionem parabolæ. Subnectit deinde quo artificio, descripta parabola, punctum reperiendum sit, a quo (tanquam a centro) intervallo quodam determinando, circulus possit describi, qui ita secet aut tangat parabolam, ut a punctis concursus rectæ eductæ omnes æquationum memoratarum radices determinent: tradita regula generali (quam centralem seu locum appellat) eaque ad parabolam pro diversis casibus applicata.

Deinde æquationibus in octo classes distributis, cuique earum regulam hanc, quatenus æquationibus ibidem constitutis congruit, in synopsi præscribit, construendæ æquationis modum edocet, eamque demonstrationibus debitis munit: adhibitis ad quamlibet æquationem figuris, iisque per exempla in numeris proposita ad omnes omnino possibilium æquationum casus illustratis.

Ut vero solidam a tyronibus gratiam iniret Autor, tandem etiam methodum, qua ad catholicam hanc regulam eruendam deductus sit, pandit, & singularum classium regulis synopticis accommodat.

Ad-

Adjectus est Tractatui indiculus plurium aliorum, quos Autor publico pollicetur, Tractatuum Geometricorum; optandumque est, ut propediem hi in lucem prodeant, & spem, quam tituli de ipsis faciunt, quamque præsens liber irritam non fore persuadet, apud eruditos impleant.

VITA ÆTERNA EX LUMINE NATURÆ oſtenſa & ex Pentateucho Moſaico evicta, auctore Joachimo Hildebrando SS. Theol. D. & Ducat. Lüneb. ejusque Comitatuum ſupremo Superintend.

Helmſtadi apud Georg. Wolfg. Hammium, 1684 in 4.

DEvotas DEO animas, inde a mundi primordiis, vitæ æternæ, quæ Christiani summum bonum est, desiderio flagrasse, nec spem cum Sadducæis omnem de bonis post hanc vitam adipiscendis projecisse, *Autor amplissimus* hoc libro potissimum evincere laborat. Nam cum una tantum vera sit religio, ejusque unus idemque finis semper fuerit; colligit hinc, vitam æternam & in Paradiso statim, & postea Patriarchis fuisse revelatam & promissam. Atque ut hoc profanis etiam hominibus persuadeat, sub initium operis ostendit, posse homini ex lumine naturæ constare, post hanc, aliam supereſſe vitam; etsi quis qualisve animarum separatarum status sit futurus, mens hominis sibi relicta recte cognoscere nequeat. Quam in rem B. D. Gerhardi testimonium *ex Loco de vita æterna c. 2. §. 21.* adducit: *omnium cordibus per naturam inſcriptum eſſe, reſtare ſeculum, in quo bonis bene, malis autem futurum ſit male.* Quare non dubitat asserere, resurrectionem mortuorum rationi probabilem videri, ac gentiles vitæ æternæ atque resurrectionis notitiam aliquam habuisse. Quibus præmissis, tum ex actis Paradisi, tum ex historia Patriarcharum, tum denique ex lege Mosaica, distinctis argumentis evincit, vitam æternam in V. T. fuisse notam, ac piis & fidelibus promissam: adeoque falli H. Grotium & Socinianos existimantes, Mosen in religionis Judaicæ institutione nihil promisisse supra hujus vitæ bona, terram scilicet uberem, penum copiosam, victoriam de hostibus, longam & valentem senectam, posteros cum bona spe sus-

perstites; & si quid sit ultra, umbris obtegi, aut sapienti, ac difficili ratione colligendum esse.

PAULI G. F. P. N. MERULÆ JC. DUM VIveret, in Acad. Lugd. Batavorum Historiarum Professoris, & DD. Ordinum Hollandiæ Frisiæque Borealis Historiographi Opera varia posthuma &c.

Lugduni Batavorum apud Petrum a Meersche & Joh. de Vivie, 1684 in 4.

INter clarissimos Academiæ Leidensis viros, quorum æreas imagines, vitas, ac scripta in *Athenis Batavis* exhibuit doctissimus Belga *Joh. Meursius*, non postremo loco conspicitur *Paulus Merula*, Guilielmi filius ac Pauli nepos, JCtus. Hic Dordraci natus est V Id. Aug. A. ær. Chr. cIↃ IↃ LVIII, & Rostochii, quorsum vires post morbum reparaturus, amicosque salutaturus se receperat, denatus XIV Kal. Septembr. A. cIↃ IↃc VII, cum annos XLIX vivendo exegisset. De cætero positis in scholis, patria & Delphiensi, nec non in Academia Leidensi literarum artiumque fundamentis, Galliam, Italiam, Germaniam Angliamque perlustravit, cumque domum redux factus animum ad forum adjecisset, causasque aliquantisper peroraset, post discessum *Justi Lipsii* ad vacantem Historiarum professionem obeundam Dordraco Lugdunum Batavorum fuit accersitus. Quam spartam sibi concreditam ut pro virili sua adornaret, non in Historicis tantum ac Philologicis, sed & Juridicis libris conscribendis (nam Aureliis & Genevæ octo totos annos, tum literarum, tum Juris civilis studio impenderat) erat defixus. Edidit autem adhuc aura ætheria vescens *Praxin civilem Provincialis Curiæ apud Batavos*; *Ennii fragmenta cum commentariis*; *Eutropium*; *Cosmographiæ generalis libros III, specialis IV*, *vitam Erasmi & epistolas aliquot nondum editas*; *vitam Francisci Junii*; *Angeli Merulæ Historiam Tragicam*; *Historiam Ecclesiasticam & Politicam mille ducentorum annorum, quibus reliquos quadringentos adjecit filius Guilielmus*; *& Willeramum Abbatem in Cantica Canticorum cum commentariis*; sed longe plura reliquit

liquit scripta, eaque partim Philologica, partim Historica, partim Juridica, quæ obstetricantes post obitum Autoris manus huc usque expectarant. Horum numerus trigesimum apud Meursium jam laudatum p. 161 excedit. Sed intra Vestæ hactenus penetralia latitarunt, multa etiam plane negligentia hæredum perierunt, præsertim cum filii ejus, quos habuit, omnes tabe confecti (inter quos & *Guilielmus*, quem patris Historiam Ecclesiasticam & Politicam continuasse amodo diximus,) ante XXX ætatis annum non diu supervixerint. Ex tenebris tandem in lucem opuscula Merulæ aliquot, quæ & Meursio l. c. notantur, Viri apud Leidenses consultissimi *C. A. Maersche* beneficio hoc ipso anno prodierunt. Hæc quatuor sunt tractatus summis cum lucubrationibus concinnati, quorum duo spectant ad sacra, de *sacrificiis* & *sacerdotibus*, duo itidem ad profana, de *legibus comitiisque Romanorum*, subjuncto brevi de *præmiis*, quæ militiam eorum sequebantur, commentario. Iliada equidem post Homerum scripsisse videri potest Merula. Extat enim *Sauberti* de *Sacrificiis veterum Rom.* commentarius, extant *Antonii Augustini* Archiepiscopi Tarraconensis, ut & *Petri Manutii*, Aldi filii, de *Legibus & Senatusconsultis* libri longe elegantissimi, ut & *Justi Lipsii* tractatus de *Legibus regiis ac Duumviralibus*. Extat denique & *Nicolai Gruchii* & *P. Ottonis Archeri Comitiorum historia*. Verum & hoc scias oportet, *Saubertum* non eo, quo Merula, ordine ea, quæ ad Sacrificia pertinent, ex omni antiquitatis penu corrasisse, nec speciatim de Sacerdotibus tam luculenter egisse. Deinde Antonium Augustinum cum Manutio & Lipsio scripsisse quidem de Legibus Romanorum, sed nullum tamen ipsa Legum verba tam accurate recitasse, nec usum earum moribus temporum nostrorum applicuisse. Illa enim Merula non sine maximo labore ex antiquis marmoribus, æneisque lapidibus XII Tabularum eruit, Valerio Flacco, Festo Pompejo, Nonio Marcello, Varrone, Catone aliisque priscis autoribus pervolutatis. Porro quamvis Gruchius, quem Aicherus sequitur, in Comitiorum historia palmam præripuit Merulæ, hic tamen, quæ diffuse ille pertractavit, in compendium redegit. Tractatulum autem de præmiis, quæ militiam Romanorum sequebantur, quod attinet, is exercitii gratia, vel in usum tantum privatum collegii cujusdam aut lectionis publicæ videtur propositus. Ultimam certe

manum

manum adhuc expectat, quemadmodum & alia ejusdem Autoris scripta ἀνέκδοτα. Cæterum opusculis hisce non vita tantum Autoris cum ænea effigie præmittitur, sed & indices rerum ac verborum, quoad quatuor opuscula, sic satis copiosi in fine subjunguntur.

CASPARI BARTHOLINI THOM. FIL. DE Ductu Salivali hactenus non descripto Observatio Anatomica.

Hafniæ ap. Christianum Hauboldt & Johan. Liebe, 1684 in 4.

IN Daniam migrasse Africam, & laudem fertilitatis novarum rerum huic cessisse, prædicabat jam olim Thomas Bartholinus præsentis Caspari genitor, de sua lactearum thoracicarum vasorumque lymphaticorum inventione Patriæ gratulatus, in tractatu de vasis lymphaticis conscripto. Confirmat Parentis hoc effatum Filius, dum novum Daniæ anatomicum partum, obstetricante manu sua editum, observatione hac spectandum sistit. Est autem ille partus ductus salivalis gemellus, ab hactenus notis Warthonianis ac Stenonianis, tam ratione principii, quam termini distinctissimus. Etenim quoad principium, trahunt ii originem ex glandulis sublingualibus Stenonii; quoad terminum, non circa marginem linguæ pluribus angustis vasculis, prout alios docuit Steno, sed potius in easdem papillulas sub lingua sitas cum Warthonianis aperiuntur in capite vitulino. Quod tempus concernit, quo prima vice ipsi innotuerunt nova hæc vasa salivalia, nominat diem 13 Martii anni 82 currentis seculi, ubi nimirum inquisiturus in Warthonianos ductus salivales vitulini capitis, cum illorum felicioris præparationis causa, per ostiolum in papillula sublinguali conspicuum, stylum immittere vellet, errore non injucundo illum penetrasse in novum hunc ductum refert. Ejus rei testes vocat celeberrimos, Olaum nempe Borrichium & Oligerum Jacobæum, quos spectatores judicesque hujus inventi fecit. Post illud tempus curiose etiam in aliis animalibus indagati & reperti sunt iidem ductus, in ove nimirum, urso, lynce, tandemque leæna, & quoniam elegantissimos in ultimo nominata bestia illos vidit, æri incisos observationi huic attexuit.

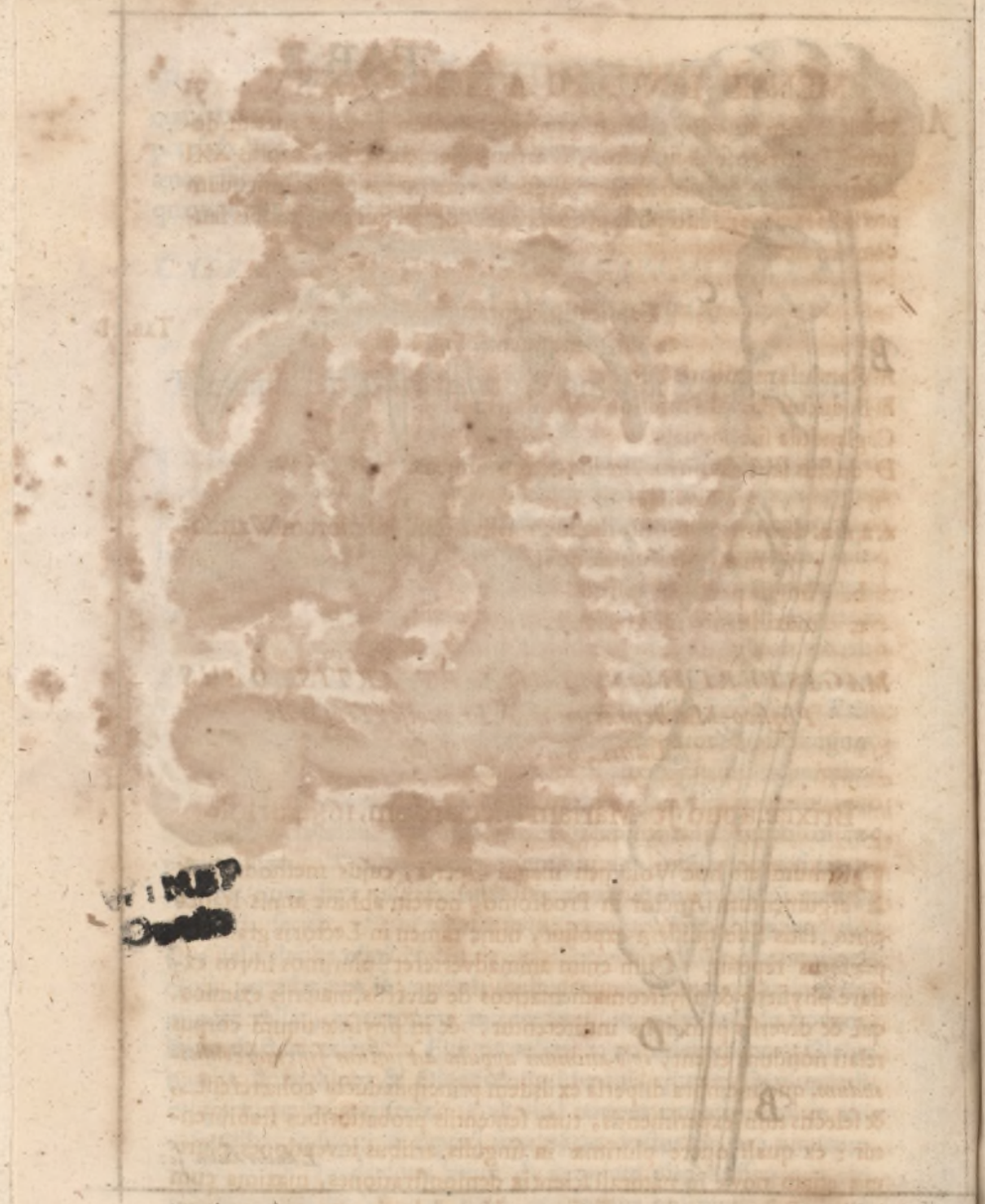

texuit. An ab alio antehac præsentes ductus salivales fuerint descripti, ignorare se dicit Autor, Warthoni tamen verba, capitis XXI Adenographiæ, eos non innuere, nec e veterum monumentis quicquam pro ipsis faciens adduci posse probat, adeoque sibi soli inventionis laudem vendicat.

Explicatio Figurarum
ex anatome leænæ. Fig. I. TAB. I.

A. glandula maxillaris inferior.
B. B. ductus salivalis inferior Warthonianus.
C. glandula sublingualis.
D. ductus salivalis novus, ex illa ortum sumens.

Fig. II.

a. a. a. a. duo utrinque ostia ductuum salivalium inferiorum Warthoniani nimirum ac novi.
b. lingua paulisper reflexa.
c. maxillæ inferioris facies.

MAGISTERIUM NATURÆ ET ARTIS, OPUS Physico-Mathematicum, P. Francisci Tertii de Lanis, Societatis Jesu.

Brixiæ, apud Jo. Mariam Ricciardum, 1684 in fol.

PRimum est hoc Volumen magni Operis, cujus methodum & argumentum Auctor in Prodromo, novem abhinc annis Italice edito, satis fuse quidem exposuit, nunc tamen in Lectoris gratiam præfatus repetiit. Cum enim animadverteret, plurimos libros exstare physicos & physicomathematicos de diversis materiis eximios, qui & diversis principiis inniterentur, & in physicæ unum corpus relati nondum essent, *ipse animum appulit ad justum systema conficiendum*, quo membra dispersa ex iisdem principiis ducta cohærerent, & selectis tum experimentis, tum sententiis probatioribus stabilirentur: ex quali opere plurimæ in singulis artibus inventiones, plurimæ etiam novæ in naturali scientia demonstrationes, maxima cum utilitate Reipublicæ fluere possent. Huic labori cum manum ingenium-

niumque admoveret, occurrebat *Honorati Fabri opus totius Physicæ pulchrum & concinnum, in quo nihilominus desiderabat copiosiorem experimentorum & observationum numerum, quæ cuilibet materiæ discutiendæ præmitti debuissent; materias plures non satis plene discuti, vel obiter tantum indicari; opiniones sæpissime improbabiles approbari, nec doctrinam accommodari ad novas inventiones, aut cognoscendam rerum inventarum cum speculativis, tum physicæ, tum mathematicæ principiis connexionem.* In nullius Philosophi verba jurat Auctor, ex omnibus optima eligens.

Aristotelem, non qualem fingunt Averroistæ, sed qualem exhibent interpretes Græci omnes, ex Latinis optimi, sæpe sequitur; haut raro pugnantes inter se Philosophos conciliat. Methodum servat, quæ plurimum ad Geometriam accedit, singulis libris in seriem ordinatam propositionum digestis: loco axiomatum, definitionum & petitionum, præmittens magnum experimentorum & observationum, diligenter, accurate, semel atque iterum habitarum numerum. Ex his atque principiis metaphysicis indubitatis, propositiones scientificas educit. Quæ principia omnia ne ex aliis petere cogeretur, *in primo hujus Operis tractatu illa, quæ ex metaphysicis cum scientia rerum physicarum magis immediatam habent connexionem, perstringit, uti de natura corporum generatim, de quantitate, de loco, de extensione &c.* Et ne mireris profitentem, se methodum Geometricam in universo opere usurpaturum, cuilibet tractatui non præmisisse definitiones & axiomata, rationes profert, curiis omissis sola experimenta & observationes, quæ sunt loco petitionum seu postulatorum reposuerit. His subnectit doctrinam in plures propositiones more Geometrico digestam, adhibita etiam Geometria ad majorem veritatis confirmationem. Ipsas propositiones disposuit ordinate, ut una ex alia facili connexione deducatur. Per harum longam seriem propositæ doctrinæ speculativæ subtexuit singulis libris, vel saltim tractatibus problemata, quibus res omnes practicæ ad rem propositam commode pertinentes comprehenduntur, vel jam ab aliis excogitatæ, vel ab ipso Auctore nuper inventæ. Alii non pauci prorsus novi passim occurrunt, non modo speculationum ab eodem habitarum, sed & manualium laborum fructus, puta inventiones variæ *pro obtinenda longitudine nautica, novæ machinæ*

chinæ & motuum prodigiosorum species, novorum chorometrorum seu horologiorum constructiones, arte facta motus perpetui absolute artificialis, & alia, quæ omnia invenimus in hoc primo Operis volumine. In reliquis pene innumera secreta promittit, non modo chymica & medica, quæ magno sæpe pretio emuntur, verum etiam alia ad liberales omnis generis artes spectantia, scilicet ad Musicam, ad Opticam, ad Picturam, ad Nauticam, ad Astronomiam, ad agrorum ac viridariorum culturam, ad Staticam & Hydrostaticam, ad Magneticam, ad Pyrotechniam &c. Quæ ab ingeniosissimo solertissimoque viro promissa, salivam physico-matheſin amantibus valde movent.

Primum autem Operis, quod in manibus habemus, *Volumen continet Tractatus tres libris suis distinctos ac capitibus.* In primo tractatu agitur de corpore in genere, ejusque primariis affectionibus, quantitate, figura & pondere. In secundo tractatu motus localis & impetus generatim explicantur. Hic *de diversis machinarum generibus & principio universali & communi omnibus machinis, ad movenda ingentia pondera demonstrationes habentur*, errores Auctorum & defectus machinarum inventarum passim ostenduntur & emendantur. In tractatu tertio ad particularia progressus, diversas *motus localis species* considerat, quas licet pene innumeras *ad sex præcipuas*, quibus reliquæ comprehenduntur, revocat. Prima est motus recti sursum vel deorsum corporum, quæ gravia vel levia dicuntur: secunda est in planis inclinatis: tertia dicitur motus oscillatorius perpendiculorum, quæ communiter pendula vocantur: quarta species omnes motus mixtos complectitur: quinta comprehendit motum, qui oritur in corporibus ab impetu ipsis impresso, cum ab alio mobili transferuntur motu horizontali: sexta denique species est motus circularis. Quibus addit motum perpetuum, varia proponens ejus machinamenta, partim ab aliis, partim a seipso recenter excogitata.

Ex qua elegantium experimentorum, propositionum, problematum multitudine, difficile sit excerpere ea, quæ factæ de laudato opere exspectationi omnium respondeant. Aliqua ergo dabimus, ex quibus Auctoris in cæteris ingenium speculandi, & dexteritatem operandi periti æstiment.

Georgius Agricola lib. 6. de Re Metallica, quinque machinas

ad aquam vel materias minerales ex altiſſimis puteis hauriendum uſitatas deſcribit, quarum primæ tres hominum, reliquæ duæ equorum opera circumaguntur. In omnibus duplex ſitula, vel ciſta adhiberi ſolet, quarum una vacua deſcendit, dum altera plena attollitur. *In his machinis*, ſi putei altiores ſint, *hoc eſt incommodum*, quod cum duplex funis tantæ longitudinis, quanta eſt putei altitudo, neceſſarius ſit, qui utrique axi rotæ circumvolvitur, multum ſpatium in axe occupet, & eo longiorem axem requirat, quo craſſior fuerit funis, axis vero gracilior; ex quo fit, ut ſi puteus non ſit latior toto illo ſpatio axis, cui funes obvolvuntur, ciſtæ putei lateribus impactæ motum retardent. Quod ſi axem craſſiorem adhibeas, paucioribus quidem funis circumvolutionibus minor ejus pars occupatur, verum majores vires potentiæ requiruntur pondus attollentis, vel rotæ longe majores, quibus immediate potentia applicatur. *Præterea*, quod potiſſimum eſt, *motus*, quo pondera adſcendunt, plerumque *eſt valde tardus*. Quare Machinam deſcribit *De Lanis* pag. 98, cujus ope pondus attollatur duplo velociori motu, quam ſit motus ipſius potentiæ.

TAB. II. Fig. I. Sit, *inquit*, ligneus cylindrus erectus perpendiculariter AB, & in ſuis polis facile volubilis, in cujus capite firmetur rotula A bacillis cylindricis inſtructa: in medio vero ſit inſtructus vecte uno, vel duplici CC, cui potentia applicanda. Supponit autem qualibet circumvolutione iſtius cylindri potentiam applicatam in C moveri circulariter per circumferentiam pedum ſex, ita ut quatuor circuitionibus abſolvat pedes 24. Interim vero mediante rotula A, rota D E unica vice circuitum abſolvat; at vero rota F G volvatur ſex vicibus, ac demum axis HI moveatur quadruplo ipſius rotæ G, ſcilicet circumvolutionibus 24. Quare ſi cylindrus IH (cui obvolvitur funis cum ciſtis annexis) ſit tantæ craſſitudinis, ut in ambitu ſuo duos pedes æquet, aſcendet ciſta pedibus 48, motu ſcilicet duplo velociori, quam ſit motus potentiæ applicatæ in C.

Fig. II. Pag. 272 Tormenti genus a ſe excogitatum refert, ab unico homine portabile, quo mediante, ſine pulvere nitrario, globi vel granatæ ad magnam diſtantiam projici poſſint. Fiat, *inquit*, ex optimo chalybe elaterium ſpirale, virga chalybea E B C in ſpiram cylindricam convoluta: ſuperiori extremitati ſit firmiter annexum hemiſphæ-

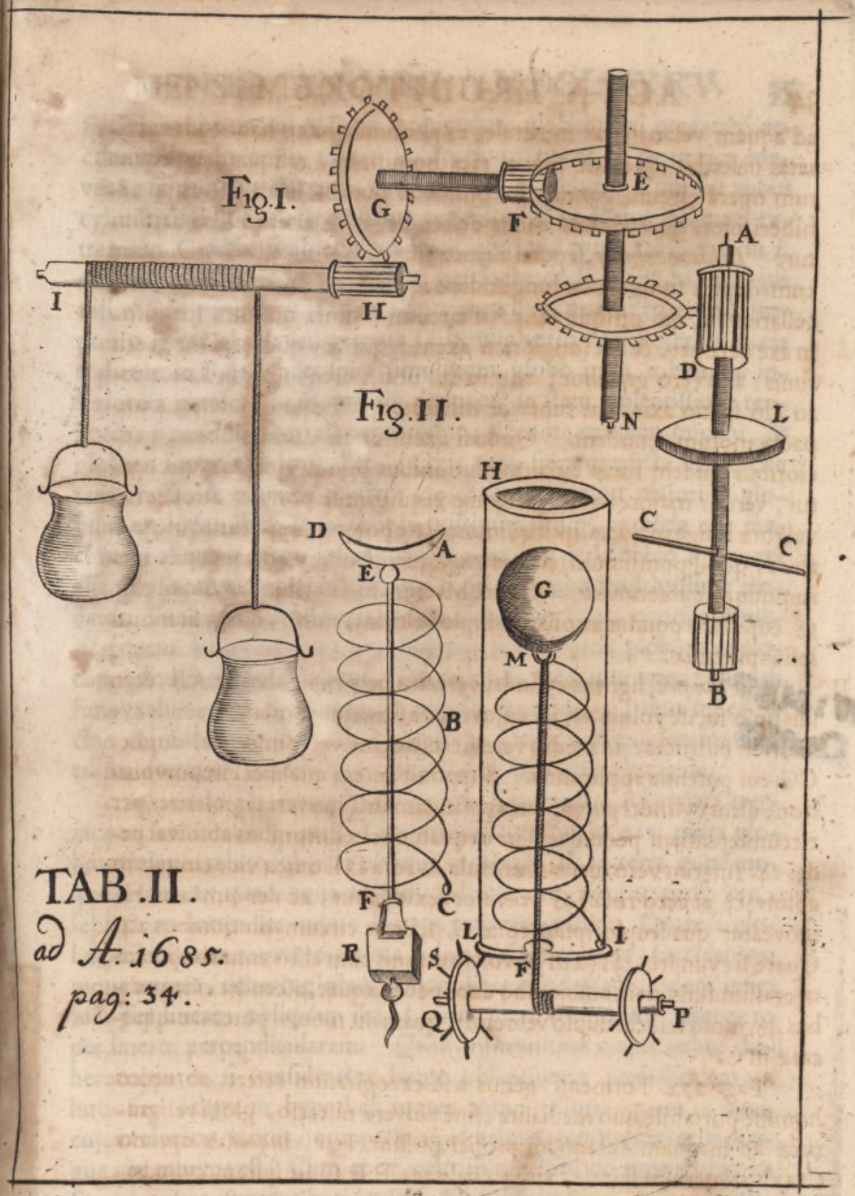

TAB. II.
ad A. 1685.
pag: 34.

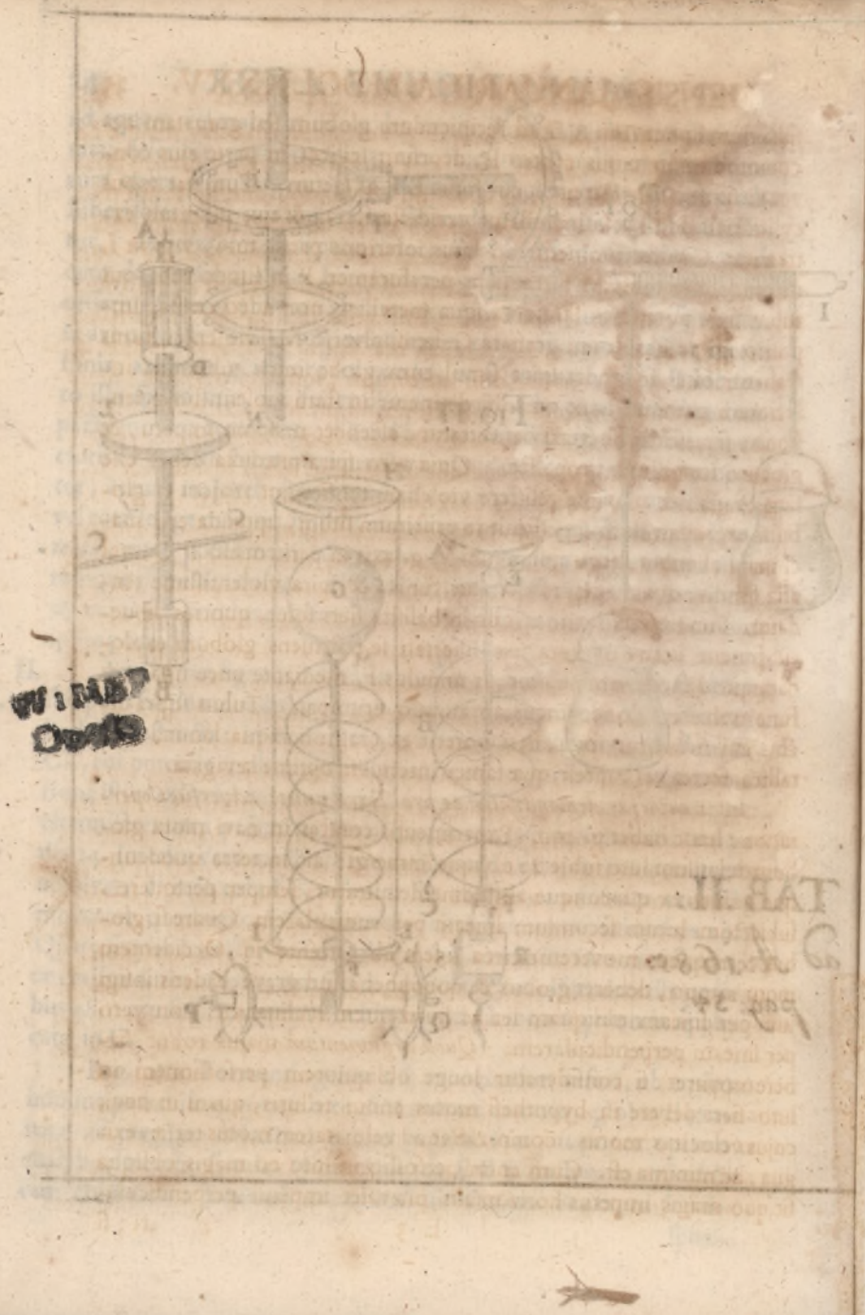

ſphærium concavum A D, ad recipiendum globum ſeu granatam accommodum, in cujus centro E, deorſum ſcilicet in parte ejus convexa, ſit annulus ferreus, cui funis E F allígetur. Tum fiat tubus cylindricus H I L, cui includatur prædicta ſpira, & ejus infimum extremum C adferruminetur ad latus inferioris partis tubi, v. g. in I, deſcendatque funis M F tranſiens per foramen F in fundo tubi: qui tubus fieri poterit ex lamina aliqua metallica, non adeo craſſa. Impoſito igitur globo ſeu granata G hemiſphærio M, ſi violenter funis trahatur in F, deſcendet ſpira ſimul cum globo intra tubum, ad inferiorem partem I L; & quia ibi detinetur in ſtatu violentiſſimæ tenſionis, ſi priſtinæ libertati permittatur, aſcendet maximo impetu, & globum longiſſime propellet. Quia vero ſpira prædicta debet eſſe ſatis craſſa, & maxime reſiſtere violentæ tenſioni, ut majori vi globum explodat, dum ſe reſtituit in priſtinum ſitum, aptanda erit machinula aliqua a tergo ipſius tubi, v. g. axis in peritrochio P Q, vel alia ſimilis, qua mediante trahatur funis, & ſpira violentiſſime tendatur. Tunc enim facile erit, ut in baliſtis fieri ſolet, quoties libuerit funem laxare, ut ſpira ſuæ libertati ſe reſtituens globum explodat; quod facile obtinebitur, ſi annulus F. mediante unco una cum fune trahatur, donec uncus ab annulo erumpat. Tubus ſupra dictus, cui includitur ſpira, fieri poterit ex craſſiori aliqua lamina metallica, ferrea vel cuprea, quæ tamen interius ſit optime lævigata.

Inter *invictas demonſtrationes pro Terræ quiete adverſus Copernicanos* hanc habet p. 409. Experimentis conſtat, in navi mota globum delapſum luto ſubjecto oblique immergi: aſt in terra quodcunque grave, ex quacunque altitudine demittatur, ſemper perfodere ſubjectum lutum ſecundum lineam perpendicularem. Quare ſi globus terraqueus moveretur circa ſolem ab Oriente in Occidentem motu annuo, deberet globus & quodlibet aliud grave cadens infigi luto per lineam obliquam ſeu ad horizontem inclinatam, non vero per lineam perpendicularem. *Quod argumentum* majus robur habere apparet, ſi conſideretur longe obliquiorem perfoſſionem in luto fieri debere in hypotheſi motus annui telluris, quam in navi, cujus velocitas motus, comparative ad velocitatem motus terræ, exigua, ac minima eſt. Cum enim perfoſſio in luto eo magis obliqua ſit, quo magis impetus horizontalis prævalet impetui perpendicula-

ri; si supponamus globum cadere ab æquali altitudine modo ex malo navis mobilis, modo ex turri, quæ cum terra movetur, si oblique perfoditur lutum a globo cadente ex malo navis; multo magis oblique perfodi oporteret, dum idem caderet ex turri, cum hæc velocissime moveri supponatur. Impetus enim horizontalis globo impressus a motu terræ, semper longe magis prævaleret impetui perpendiculari a globo acquisito.

Non minorem vim habet adducta ratio adversus eos Copernicanorum, qui præter motum terræ annuum ab Oriente in Occidentem, motum diurnæ revolutionis circa proprium centrum adserunt: siquidem *ex uno capite* velocitas illa motus terræ in Orientem quandoque longe major erit, & linea motus gravium descendentium erit eodem fere modo obliqua ad horizontem; *ex alio capite* difficultates oriuntur, ex quibus se expedire illi nequeunt, cur perfossio luti a globo naturaliter cadente semper sit perpendicularis. Qua enim ratione globus etiam per aerem describit lineam perfecte parabolicam, adeoque motus ejus sensui apparet perpendicularis, posito duplici impetu ipsi impresso, quorum unus est in circulo annuæ revolutionis, alter in alio minori circulo, videlicet in terreno æquatore? hi enim duo impetus, non modo oppositi, sed determinati ad circulos longe diversæ magnitudinis, non possunt coalescere ad efficiendum unum motum per lineam parabolicam; qui tamen motus parabolicus necessario esse debet, ut nobis appareat exacte perpendicularis. *Adde in diversis parallelis* motum diurnæ revolutionis globi terreni diversam habere velocitatem, proportionaliter ad ipsorum parallelorum circulorum magnitudinem. Sicuti igitur *juxta Riccioli calculum* motus diurnæ revolutionis, qui fit in æquatore tempore unius minuti secundi, est pedum 1698, at vero idem motus in parallelo Bononiensi est pedum 1210, & longe adhuc minor in parallelo Viennensi, minor in Cracoviensi, & minor adhuc in aliis polo propinquioribus: ita etiam motus terræ compositus ex utroque motu, diurno & annuo, in diversis parallelis diversam habebit velocitatem, & consequenter, idem grave cadens ab æquali altitudine in diversis parallelis, incidet plano horizontali diversa obliquitate, & porro diverso modo & per diversam lineam, perforabit subjectum lutum in uno parallelo, ac in alio; adeoque si in uno parallelo perfodit lutum linea perpendiculari, in alio idem lutum perforabit linea ad horizontem inclinata, quod experimentis repugnat. *Idem argumentum militat contra illos, qui solam terræ diurnam circa suum centrum revolutionem admittunt.* Quamvis enim in hac hypothesi motus horizontalis, quo transferetur globus, dum cadit e turri, vel malo navis, sit longe minus velox, quam in hypothesi Copernicana, est tamen satis magna ejus velocitas comparata cum velocitate navis. Imo maxima erit diversitas velocitatis motus horizontalis in parallelis diversis; ac proinde diversitas obliquitatis, qua globus luto immergitur, longe major esse deberet: nec idem globus in diversis parallelis posset semper perpendiculariter descendere, imo descendere deberet in luto majori obliquitate in parallelis æquatori propinquioribus, ubi est major motus velocitas.

Omnium efficacissimum argumentum *adversus Copernicanos* arbitratur *p. 420 sumi posse ab experimento*, quo globum vel aliud corpus grave in aqua, quæ cum vase motu horizontali transfertur, libere descendere videmus, non perpendiculariter secundum vasis altitudinem, sed oblique versus partem vasis posticam. Quod si ergo terræ globus tenderet velocissime in Occidentalem plagam, deberet in aqua profunda descendere grave oblique versus Orientalem plagam.

OBSERVATIONS SUR LA COUSTUME DE Poitou, anciens reſſorts & enclaves d' iceluy, par Maitre Jean Lelet, Advocat en Parlement & au Preſidial de Poitiers.

hoc est,

Observationes in Consuetudines Pictonum, eorundemque jurisdictionem ac limites antiquos, per Joh. Leletum, Parlamenti & Senatus Pictavienſis Advocatum.

Pictavii, apud Joh. Bapt. Braud, 1683 in 4.

VUlgatum est, universas hodiernæ Galliæ provincias, jurium quibus utuntur intuitu, in duas dispesci classes, provincias nempe ju-

juris scripti, & consuetudinarias. Illæ, quas constituunt præsertim Aquitania & Gallia Narbonensis, cum paucis quibusdam finitimis regionibus, mero reguntur jure Justinianæo; utpote ad quas ob Italiæ vicinitam facilius legum Romanarum cognitio pervenire potuit. Hæ, consuetudinariæ videlicet, quæ illas numero longe superant, præter constitutiones Regias, suis utuntur Consuetudinibus ab antiquo receptis, & postmodum provida regum cura in scriptum redactis: quæ tamen & ipsæ maxima ex parte e legibus Romanorum petitæ sunt; ad quas proinde his deficientibus in judiciis & causarum decisionibus recurri solet. Inter hasce provincias consuetudinarias non ultimum locum obtinet Pictonum regio, cujus Consuetudines nobis hoc volumine sistuntur, articulis 445 comprehensæ, qui rursus in 20 titulos, ceu summa materiarum capita, subdividuntur. Illustraverat eas jam pridem commentario suo *Joh. Letus*: post cujus obitum cum opus hoc publicum quippe quod applausum meruerat, recudendum esset, gratius id eruditis fore rati sunt, quibus ea cura incumbebat, si accessionibus quibusdam novis auctius prodiret. Suppetebant eam in rem non additiones tantum ipsius *Leleti*, quas post primam editionem adornaverat, sed & notæ *Baronis* & *Galterii*, Advocatorum celebrium, nec non *Milonis*, consiliarii regii. Hæc proinde additamenta ut operi aptius inserrentur, totius revisione accurata opus erat. Susceperunt eandem *Joh. Fillæus*, *Joach. Thevenettus*, & *Stephanus Riffaldus*, Advocati exercitatissimi, qui conjuncto studio non ex prædictis tantum commentariis opus concinnum efformarunt, sed & de suo plurima addiderunt. Ultimam tandem labori huic manum admovit *Matthæus Braudius*, causarum patronus in Parlamento Parisiensi: hic enim insuper compilationis in modum ea adjicere laboravit, quæ notatu digniora in Commentariis *Rati*, *Thevenæi*, *Barraldi* & *Constantis* (qui præter *Letetum* hasce consuetudines suis notis illustraverant,) reperire potuit. Non itaque soli Leleto debemus præsentes Observationes; quin potius eædem, adornatæ quippe tot præstantissimorum Virorum sudoribus, compendium & nucleus universorum Juris Municipalis Pictonici Commentatorum, merito audire poterunt. In quibus tametsi plurima reperiantur, quæ vix extra illas provincias, aut ubi similia statuta vigent, usum habere poterunt; qualia

qualia sunt v.g. determinatus columnarum patibuli numerus, pro diversa dignitate eorum, quibus jurisdictio competit, *art. 1. 3. & 14*; jus Castellaniæ, *art. 3*; Notarii subalterni & particulares, quos quilibet dominus jurisdictionis intra certum numerum creat, non extra districtum suum valituros, *art. 5. & 375*; jus habendi columbarium columnæ impositum, feudis nobilibus tantum conveniens, *ad art. 14. pag. 51*; jus adigendi subditos ignobiles ad molendinum & furnum bannarium, vi ipsius jurisdictionis bassæ seu infimæ, *34. seqq. & art. 46*; dimidium dotalitium viduæ in bonis superviventium parentum defuncti mariti competens, *art. 260*; testamenta absque heredis institutione valida, *art. 272*; testamenti factio non nisi post annum vigesimum competens, nisi quis citius uxorem duxerit, *art. 276*; testamenta filiorum familias, *art. 276*; jus repræsentationis in collateralibus in infinitum, *art. 277*; spuriorum a matris etiam successione exclusio, *art. 279*; jus Albinatus *part. 298*, ut alia quamplurima taceamus: non tamen eapropter putandum est, ac si Observationes hæ nihil conducere possint illis, qui in iis degunt regionibus, ubi judicia jus Justinianæum pro norma sequuntur. Nam non tantum hoc in opere ad explicandos Consuetudinum articulos passim principia legum Romanarum adhibentur: sed & hinc inde casus non inelegantes ex fundamentis juris Civilis definiti, sententiisq; & arrestis, ut vocant, Parlamentorum aliorumque judiciorum summorum decisi leguntur; quorum nonnullos exempli loco hic referre non pigebit. Sic decisum legitur, relegatum ex patria posse durante exilio, jure retractus gentilitii, revocare bona avita alteri vendita, *ad art. 2. p. 10.* Eundem pendente exilio decedentem, posse valide disponere, ut in sepulcro familiæ humetur, *ad art. 2. p. 13.* Ob venditionem necessariam, aut in commodum publicum factam, non deberi laudemia, *ad art. 21. p. 71.* Laudemium non facere partem pretii, ad effectum probandæ læsionis ultra dimidium, *ad art. 21. p. 78.* In præscriptione consuetudinaria seu ex statuto non deduci tempus belli, *ad art. 26. p. 98.* Eum qui furnum bannarium frequentare obstrictus est, non nisi panem ordinarium ibi coquere teneri; non vero prohiberi propriam domi suæ fornacem habere, ubi fructus torreat, aut artocreata & similia paret, *ad art. 46. p. 132.* Renunciationem filiæ in gratiam fratrum factam, non extendi ad fra-

tres postmodum ex alio matrimonio susceptos, *ad art. 220. p. 510.* Filiam elocatam, quæ renunciaverat paternæ hæreditati, si pater rursus ipsi remiserit renunciationem, ad successionem admitti, tametsi postea pater hanc suam remissionem denuo revocaverit, *ad art. 221. p. 515.* Donationem patris factam filio familias morte ejus validam fieri, quamvis acceptatione & insinuatione, alioqui necessaria, caruerit, *ad art. 222. p. 518. seq.* Si matrimonium contractum sit in loco, ubi jus civile viget, adeoque proprie dicta societas bonorum inter conjuges non est, non posse fœminam de acquæstu conjugali quicquam participare, tametsi postea talem in locum se contulerint, ubi vi statuti omnia conjugum bona communicantur, *ad art. 229. p. 553, & art. 243. p. 610.* Prelum typographicum, aut similia aliorum opificum instrumenta, licet domui firmiter affixa, haberi pro rebus mobilibus: contra trabes, aliamve destructi ædificii materiam, pro immobilibus reputari, quamdiu in loco, ubi ædes steterant, relinquantur, *ad art. 250. p. 628.* Fœminam, quæ ante completum annum duodecimum nupserit, si vir decedat ante elapsum pubertatis terminum, non posse dotalitium petere, *ad art. 253. p. 3. Tom. 2.* Fœminæ, cujus maritus ob diuturnam absentiam jam mortuus de jure præsumitur, non tamen deberi dotalitium, nisi mors reipsa probetur, *ad art. 253. p. 6. & art. 279. p. 117.* Idem dotalitium non deberi fœminæ, in casum mortis civilis mariti, *ad art. 253. p. 7.* Nec e contrario viduæ monasterium ingressæ, adeoque civiliter mortuæ, auferri dotalitium, usque ad mortem ejus naturalem, *ibid. p. 8.* Pecuniam pro redimendo ab hostibus marito solutam, doti in concursu anteponi, *ibid. p. 9.* Facto testamento inter conjuges reciproco, si alter decesserit, superviventem, si in eo sibi relicta acceptaverit, non posse postmodum ex sua parte mutare aut revocare testamentum, *ad art. 268. p. 71.* Executorem testamenti non posse sibi ipsi solvere, quod sibi in eo relictum, *ad art. 271. p. 83.* Acceptationem & insinuationem non facere ex donatione mortis causa donationem simplicem, *ad art. 273. p. 89.* Ejus, qui successioni renunciavit, liberos non posse, dum renuncians vivit, succedere jure repræsentationis, bene tamen jure proprio, si ejusdem gradus sint cum iis, cum quibus concurrunt, *ad art. 277. p. 102. sq.* Creditorem posse cogere debitorem, ut hic successionem delatam acceptet, *ad art. 278. p. 104.* Equites Melitenses, ut & eremitas, perinde ac alios monachos, successionis incapaces reputari, licet proprie nequeant dici

dici monasterium ingressi, *ad art. 287. p. 163. sq.* Spurios admitti ad vindicationem civilem necis paternæ, *ad art. 297. p. 201.* Sub alimentis, quæ parentes filiis naturalibus debent, etiam comprehendi sumtus ad opificium aliquod addiscendum necessarios *ibid. p. 202.* imo dotem etiam filiæ naturali constituendam, *ibid. p. 203.* Matrem, etsi minorennem, posse tutelam liberorum valide suscipere, *ad art. 305. p. 228. sqq.* Ad tempus relegatum non gaudere interim juribus patriæ potestatis, *ad art. 308. p. 240.* Eum, qui ad alimenta tenetur, obligatum quoque esse ad præstanda medicamenta necessaria, nisi morbus fuerit insolitus, uti pestis, *ad art. 309. p. 246.* Peregrinum iis in locis, ubi juri Albinagii obnoxius est, non posse exercere retractum gentilitium, *ad art. 319. p. 272.* Hypothecæ a minorenni constitutæ, quam postea major factus ratihabuit, validitatem non computari demum a tempore ratihabitionis, sed mox a die contractus, *ad art. 319. p. 272.* Hæc exempli loco adduxisse, sufficiat, ex quibus de reliquis facile judicium fieri poterit. Tandem nec illud tacendum est, cuivis articulo subjici loca parallela, aut eo facientia, ex antecedentibus pariter ac subsequentibus harum consuetudinum: sed & præterea aut recensentur ibidem, aut saltem allegantur articuli ex Consuetudinibus Parisiensium, Andegavensium, Turonum, Laudunensium, Britannorum, Biturigum, Engolismensium, Santonum & Rupellanorum, quatenus vel consentiunt cum hisce Pictonum statutis, vel ab iis discrepant. Unde liquet, Commentarium hunc non tantum inservire addiscendis juribus Pictonicis; sed & ejus ope tantum non universæ Galliæ consuetudinariæ leges municipales haud leviter degustari posse, si quis forte aliqualem earundem notitiam habere gestiat.

CASPARIS ZIEGLERI RABULISTICA,

sive

De artibus Rabulariis Dissertatio.

Dresdæ, apud Mich. Güntherum, 1685 in 4.

TRedecim fere anni elapsi sunt, ex quo Celeberrimus hujus scripti Autor *Dicasticen* suam, sive de officio Judicum Tractationem

nem edidit: quo in opere abusus quamplurimos vitiaque, quæ ex parte judicis invisa plerumque reddere solent tribunalia, exposuit, iisque quoad fieri posset, mederi sategit. Nunc alteram illam judiciorum pestem, quæque in foro agentes non minus infestat, proponendam impugnandamque sibi sumsit. Rabularum nempe perversitatem: utpote quam tantum non unicam malorum, quæ in fori negotiis sese exerunt, causam esse judicat, indeque Tertulliani effatum comprobat, dicentis, *plus togas læsisse Rempublicam quam loricas*. Hanc ergo malignitatem ut quadantenus reprimeret, aut certe ejus sectatoribus, vita eorum quasi in speculo exhibita, ruborem incuteret, statuit præcipuas istorum artes publicæ luci exponere; idque non suis adeo verbis, quam sententiis atque testimoniis optimorum quorumque autorum, veterum inprimis, sub certis capitibus propositis ac eleganti ordine connexis. Præmonet vero, se hac in re uti voluisse Stoicorum methodo; qui videlicet, summa ex hominibus ut tollerent vitia, ne minima quidem admiserint, aut intacta reliquerint. Postquam igitur *cap. 1.* in genere egit de advocatorum (quos antiquitus *Oratores*, mediis dein seculis *Scholasticos*, item *Clamatores* dictos fuisse, obiter notat,) dignitate, ostenditque *c. 2.* ab hisce vere talibus multum differre Rabulas; jam ad proprietates eorundem distinctim demonstrandas accedit. Et quidem *c. 3.* docet, præcipuum artis rabulariæ fomitem esse inscitiam: ad quam a tribunalibus arcendam, neutiquam sufficere putat præsumtionem, ex gradibus testimoniisque Academicis vulgo capi solitam, utramque scilicet conjunctam cum formidine oppositi: sed satius fore autumat, si aut examinatores consueti jubeantur, ad ductum *leg. 11. C. de advoc. div. judicior.* jurati sub gestorum testificatione depromere, eum qui advocatorum ordini adscribi cupit, sufficienti juris peritia instructum esse; aut judices ipsi examen aliquod de profectibus talismodi candidati instituant: multos enim hujus scrutinii timore sponte foro cessuros. *Cap. 4.* observat, rabulas esse impudentes: ubi econtra boni oratores fere non nisi cum pudore ac metu, & perturbatione aliquali loquendi initium facere soleant; adeo ut Cicero, oratorum facile princeps, ipse de se alicubi confiteatur, se in principiis dicendi expalleſcere, & tota mente atque omnibus artubus contremiscere. *Cap. 5.* ostendit, philautia plerumque

que infectos esse rabulas; *c. 6.* grandia loqui solere; indeque victoriam causæ clientibus promittere, *c. 7.* Ulterius *cap. 8.* rabularum morem esse ait, quascunque causas promiscue defendendas suscipere: qua occasione perstringit Ciceronem, non tamen ex sua adeo, quam alterius, Panætii nempe Stoici, mente dicentem: non habendum esse religioni contrarium, nocentem aliquando & nefarium impiumque defendere; judicis esse, semper in causis verum sequi: patroni, nonnunquam verisimile, etiamsi minus sit verum. *Cap. 9.* conqueritur, a rabulis causas non sufficienter digestas protrudi in forum; faces etiam controversiis atque litibus admoveri, *c. 10. & c. 11.* eosdem instruere clientes suos, ut facta præfracte negent. *Cap. 12.* docet, cavillationibus atque fraudibus operam dare, & *c. 13.* falsum committere non vereri rabulas; donis etiam quandoque corrumpere judices, *c. 14.* quorsum & refert morem quorundam, qui fucatis studiis & quotidianis deducendi, salutandi, assectandique officiis præsto sint, variisque modis obsequia sua exhibeant judicibus: hic enim pariter, ac Canonistæ in crimine Simoniæ, triplex intervenire posse pretium statuit, nimirum pretium muneris a manu, muneris a lingua, & muneris ab obsequio. *Cap. 15.* perhibet, magicis etiam quandoque artibus usos fuisse causidicos, eoque nomine varia adhibuisse remedia superstitiosa, quæ felicem litigiorum eventum procurare crediderint: quorsum refert echeneidem piscem, ova anguina, & pileos, quibus tecti infantes ex matris utero prodire solent; laminas item, superstitiosis characteribus sub certo astrorum planetarumque adspectu insignitas, Talismanicas vulgo dictas. *Cap. 16.* annotat, rabulas pecuniæ studio intentos esse; qua occasione agit de Romanorum Lege Cincia, omne advocatis pretium interdicente, & qua ratione postmodum ejus rigor temperatus fuerit, enarrat. *C. 17.* tradit, rabulas protrahere solere causas, nec utile sibi ducere, eas cito finiri, & *c. 18.* eosdem sæpe illicita paciſci cum clientibus: quo nomine pactum de quota litis, etiam centesima, in jure nostro penitus reprobatum edocet: palmarium tamen ab advocato licite accipi posse autumat, modo finita demum lite & datum fuerit, & promissum. Recensitis hactenus rabularum technis atque vitiis similia sunt, quorum insequentibus capitibus eosdem insectari pergit: nimirum *cap. 19.* locutulejos esse & inanium verborum funditatores atque prave facun-

dos§ *c. 20.* in clamores & vociferationes ſæpe reſolvi eorum conatus; *c. 21.* convitiis & maledictis pugnare ſolere; *c. 22.* ipſorum allegationes ex JCtorum ſcriptis plerumque inanes eſſe & admodum jejunas; *c. 23.* audaces eſſe & ad omnes nequitias promptos; *c. 24.* extenuando pœnam perjurii, autores eſſe clientibus, ut juramenta injuncta animoſe præſtent; *c. 25.* prævaricationis ſæpenumero reos fieri; & *c. 26.* appellationis beneficio abuti eosdem ſolere. Tandem *c. 27.* conqueritur, rabularum malitiam a plurimis temere quibuscunque imputari advocatis; cujus rei teſtimonia & exempla complura in medium adducit. Tametſi vero, uti ſupra indigitavimus, Celeberrimo Autori id maxime in præſenti diſſertatione fuerit propoſitum, rabularum perverſitates vivis tantum depingere coloribus, eosque adeo pudore ſaltem confundere: nihilominus non omiſit hac occaſione conſcientiam advocatorum hinc inde informare, atque contra periculoſas multorum in quibusdam caſibus opiniones ſedulo præmunire. Sic v. g. *cap. 8. §. 9. ſeqq.* latiuscule perſequitur, quasnam cauſas advocato ſuſcipere liceat, & num etiam illas de quarum juſtitia ſubdubitat; & *eod. cap. §. 14.* cum Rebuffo adſtruit, advocatum ſub pœna maledictionis æternæ teneri debitori dicere, ut ſolvat, ſi ſciat eum debere. Pariter *c. 11. §. 5. ſeqq.* contra Franzkium evincit, illicitum eſſe in foro conſcientiæ, negare intentionem actoris, & in eventum demum probationis ſubjicere exceptionem: ubi ſimul monet, non ſatis tutum eſſe, moraliſtarum opiniones in caſibus ejusmodi indiſtincte ſequi, dum horum nimiæ ſubtilitates parum plerumque ſolaminis vulneratis conſcientiis afferre queant. Et *eod. cap. §. 16.* probat, eum qui in judicio, etiam ſimpliciter, interrogatur ſuper toto debito, non poſſe nude negative reſpondere, ſed teneri ſub peccati reatu, partem quam ex toto iſto liquido debet, propria aſſertione fateri. Similiter *c. 12. §. 1. ſqq* eos refutat, qui ſtatuunt, advocatum in bona cauſa cavillationes adverſarii tuto poſſe cavillationibus aliis repellere; & *c. 18. §. 11.* probat, pactum de quota litis etiam in foro interno illicitum eſſe; quamvis alioqui plurimi exiſtiment, ejus prohibitionem civilium tantum legum ratione niti, neque conſcientiam tangere. Denique *in fin. præfat.* id etiam ſerio monitos vult omnes, qui in foro verſantur, ne ſi forte adverſus Eccleſias cauſæ perorandæ ſint, argute & ſubtiliter nimis rem ſuam agant, neve argumentis talibus utantur, quibus quaſi per præſtigias

ſtigias a via veritatis excutere earum defenſores queant: ſubeſſe enim omnibus illis actionibus, quæ adverſus eas inſtituantur, occultum quaſi faſcinum, paratamque plerumque iis peſtem imminere, qui dictis factisque ad fallendum inſtructis easdem circumvenire non vereantur.

JOHANNIS NICOLAI PECHLINI, MED. D.P. Sereniſſ. Cimbriæ Principis Regii Archiatri,
THEOPHILUS BIBACULUS,

ſive

DE POTU THEÆ
dialogus.

Francofurti, apud Joh. Sebaſt. Riechelium, 1684 in 4.

CUm ſtatim Thea Chinenſium, a primo tempore quo noſtris regionibus nota eſſe cœpit, varia eaque diverſiſſima ſuſtinuerit fata, excepta nimirum a quibusdam non ſecus, ac de cœlo miſſus omnium morborum averruncator, ab aliis vero penitus damnata: ſuſcepit Nobiliſſimus Autor in præſenti dialogo curatius hujus herbæ examen, quam hactenus ab ullo præſtitum. Summa totius argumenti hæc eſt. Primo ſpeciem ac formam plantæ conſiderans, Theam nec conſolidam, nec bellidem, nec palinurum, nec chamæleagnum Dodonæi aut myrtum Brabanticam, nec betonicam vel aliam plantam eſſe, ſicuti hactenus Botanographorum maxima pars perperam docuit, ſed fruticis (ad roſæ Europeæ altitudinem exſurgentis, floresque figura & colore roſæ noſtræ ſylveſtris, excepto odore, ſimilimos ferentis,) folia, ex accuratiſſima Piſonis ac Bontii deſcriptione evincit. Poſt illa inquirit, an non e noſtris plantis alia poſſit in locum Theæ ſurrogari, eoque variis experimentis adductus inclinat, vix ullam præter veronicam locum ejus commode ſupplere poſſe. Culpam hujus rei non tam defectui efficaciæ noſtrarum plantarum imputandam exiſtimat, quam incuriæ, in exſiccatione ac aſſervatione illarum a Pharmocopœis admiſſæ. Extollit propterea

Theæ

Theæ potum insigniter, viresque ejus penitus singulares contra scorbutum, crapulam, somnolentiam, podagram, calculum, aliaque primarum & sanguinis viarum vitia deprædicat; hæret tamen, num salinis aut aliis partibus Theæ magis hæ virtutes, quam soli aquæ calidæ, vehiculo scilicet virtutis medicamentosæ ex Thea elicitæ, in acceptis ferendæ sint. Ast quoniam paradoxum satis primo intuitu videtur hoc assertum, probat illud ratione & experientia. Ratio est, quod aqua ut simplex & cruda, nullarumque pene qualitatum particeps, salium in corpore abundantium spicula promptissime in se bibat; ut calida vero, felicius ad minimas vasorum latebras propellatur, imo per cuncta excretoria organa, sine impedimento effluat. Quoad experientiam, novit Autor archiatrum, qui non in calculo solum & podagra, sed febribus etiam ardentibus, solo quæ calidæ liberaliori potu ægrotantibus imperato, sustulit ex voto atrocissimos hos morbos. Reprehendit hinc præposterum usum Theæ cum lacte & jusculis decoctæ, vel quando pulverisatam Theam simul sorbere solent. Tandem nunquam non cautione summa circa usum hujus potus opus esse pronunciat, nunc respectu ipsius decocti, nunc subjecti, nunc quantitatis, nunc temporis quo hauriendus ille est.

Præter hæc de Theæ potu, cum inscriptio elegans & diversa carmina, elogia & vituperia Theæ continentia, item de Chacolata, Caffi, hydroposiæ utilitate, aliisque nutritivis ac inebriativis potulentis, & plura insuper alia erudita juxta ac curiosa hinc & inde ab Autore sint inspersa, etiam in illis reperturum Lectorem, quæ desiderio ejus abunde satisfaciant, non dubitamus.

HISTOIRE GENERALE DES INSECTES, PAR JEAN Swammerdam, Docteur en Medecine.

id est,

Historia generalis Insectorum, auctore Joanne Svvammerdamio, Doctore Medico.

Ultrajecti ad Rhenum, apud Joh. Ribbium, 1685 in 4.

Jam dudum liber hic naturalis scientiæ cultoribus innotuit, anno 1669 Belgico idiomate Ultrajecti editus. Propositum inprimis Clarissimo Auctori fuit, communem fere sententiam de insectorum metamorphosi convellere. Quo in argumento tam præclare ac diligenter versatus est, ut operam minime inutilem susceptisse censendus sit, qui librum e Belgico in Gallicum sermonem transtulit. Utinam vero libri boni omnes, quos doctioribus ingeniis debemus, vel scriberentur Latine, vel in Latinam saltem linguam traducerentur! Ita enim non uni alterive nationi, sed universo orbi litterato, cui Latinus sermo communis est, consultum foret.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii A. M DC LXXXV.

B. THEODORETI EPISCOPI CYRI OPERUM Tomus V, nunc primum in lucem editus, cura & studio Johannis Garnerii Presbyteri Societatis Jesu. Opus posthumum.

Parisiis, apud viduam Edmundi Martini, 1684, in fol.

Tantum fuit erga Theodoreti quæ supersunt opera, eruditorum nostro & superiore seculo studium, ut in iis interpretandis & edendis facto velut agmine certarint. Nam selectas ejus quæstiones ad heptateuchum, seu septem priores sacri codicis libros, Latine vertit & postea A. C. 1558 Græce quoque edidit Lutetiæ *Johannes Picus*, in Senatu Parisiensi classium inquisitoriarum Præses, qui hic sibi non subsistendum ratus, ejusdem Patris in Jeremiam commentarios Latine a se redditos A.C. 1564 ibidem evulgavit.

Cum autem in selectis ad librum Judicum quæstionibus quædam deessent, ea ex alio codice, quem Tridenti, dum concilio interesset, nactus est, liberaliter supplevit, & simul Theodoreti selectas ad libros Regum & Paralipomenon quæstiones, Latino idiomate a se expressas addidit *Gentianus Hervetus* Canonicus Remensis, qui præterea diversis temporibus Theodoreti in epistolas Paulinas commentarium, Eranisten seu Polymorphum cum quinque hæreticarum fabularum libris, & Philotheum seu religiosam historiam, una cum Palladio similis argumenti scriptore editam, latinitate donavit; e quibus Theodoreti operibus Eranistes & hæreticarum fabularum libri, Cardinalis *Ardingelli* studio Græce Romanis typis editi fuerunt, antequam Latina Herveti versio prodiret.

Post Hervetum Dialogos, qui Eranistæ seu Polymorphi titulo gaudent, *Martinus Mollerus* Gorlicii Germanice, & *Victorinus Strigelius*

lius adjectis annotationibus Latine interpretatus est, cujus versio una cum Græco textu hic Lipsiæ impressa, & post A. C. 1593 Tiguri cum analysi & notis *Beumleri* recusa prodiit. Idem Strigelius Lipsiæ A. C. 1566 decem Theodoreti de providentia sermones Latine a se factos publicavit, quos jam ante viginti annos A.C. 1546 *Rudolphus* quoque *Gualtherus* Latinos reddiderat, cum A. C. 1545 Romæ a *Nicolao Majorano* Græce editi fuissent.

Haud segniores enim Germanis & Gallis Itali fuerunt, in quorum numero præ er Ardingellum & Majoranum paulo ante memoratos, *Antonius Carafa*, qui Patavii A. C. 1564 Theodoreti in Psalmos commentarium in Latinum sermonem convertit, eundem Græce quoque editurus, si librarios proposito suo faventes habuisset. Paulo ante, nempe A.C. 1563, Romæ ex Manutii officina Theodoreti in canticum canticorum commentarius prodiit, a *Francisco Zino* Veronensi Latine versus, quem interpretis nomine *Petrus Galesinius* Pio IV Pontifici Maximo dedicavit. Qui cum quatuor Cardinalibus negotium dedisset, ut & aliorum, & Theodoreti inprimis in prophetas commentaria in Latinam linguam transferri, & publci juris fieri curarent, ab his incitatus *Johannes Baptista Gabius* Theodoreti in Danielem & Ezechielem commentarios aggressus est, qui A.C. 1562 & 1563 Manutianis typis impressi in publicum exiverunt. Commentarii autem in XII Prophetas minoros jam ante triginta annos, A.C. 1533 *Petro Gillio* interprete editi fuerant, Lugduni apud Gryphium excusi.

Historia Theodoreti ecclesiastica, quæ Græce Basileæ A. C. 1535, & novem post annis cum Eusebio & reliquis autoribus historiæ ecclesiasticæ apud Robertum Stephanum prodiit, præter *Epiphanium* Scholasticum, cujus versione in tripartia *Cassiodorus* usus est, interpretes habuit superiore seculo *Joachimum Camerarium*, cujus versionem Basileæ ex officina sua Frobenius emisit, & *Johannem Christophorsonum*, nostro vero seculo *Henricum Valesium*, qui etiam eruditas annotationes ad hanc Theodoreti historiam subjecit, ut duos Gallicos interpretes, alterum antiquiorem *Martinum Matthæum* Priorem monasterii novi apud Pictavos Ord. Clunianensis, & alterum recentiorem *Cousinum* curiæ monetariæ Præsidem taceamus, quorum posterior, cum spreta Marii Mercatoris ante aliquot annos a Garnerio editi autoritate, prolixam pro Theodoreto apologiam interpretationi suæ

suæ addiderit, passim in hoc Germanico Theodoreti auctario censoria virgula notatur.

Librum Theodoreti, qui Græcarum affectionum curatio inscribitur, *Zenobius Acciaolus* Florentinus Ord. Præd. Latine a se redditum Leoni X dedicavit, & Henrico Stephano, cujus opera Parisiis 1519 primum prodiit, typis edendum tradidit, cui postea A. C. 1592 Græcum textum & annotationes in typographeo Commeliniano *Fridericus Sylburgius* adjecit; ut Theodoreti orationem de caritate cum *Gerardi Vossii* notis Romæ & Coloniæ impressam, epistolam ad Johannem Antiochenum a *Leone Allatio* in vindiciis synodi Ephesinæ, & *Johanne Baptista Cotelerio* in monumentis ecclesiæ Græcæ editam, aliaque hujus generis plura taceamus.

Operæ autem omnino pretium fecerunt, qui diversa Theodoreti opera uno sunt volumine complexi. Quod inter primos fecit *Paulus Manutius*, qui bonam partem operum Theodoreti, sparsim antea editorum, in unum collegit & A. C. 1566 Romæ publicavit. At anno proxime secuto 1567, iterumque A. C. 1573 Coloniæ apud Johannem Birckmannum, nec non Parisiis A. C. 1608 ex officina Hierati, & rursus Coloniæ A. C. 1617 omnia Theodoreti opera, in duos tomos divisa Latine prodierunt; donec tandem *Jacobi Sirmondi* studio & Græca accesserunt. Is enim Theodoreti opera longe majori apparatu Parisiis A.C. 1642 Græce & Latine edidit, eademque in quatuor tomos distribuit, in quibus Græca cum manuscriptis diligenter contulit, Latinas Pici, Herveti, Carafæ & reliquorum versiones, ut Græco textui paribus, quoad fieri posset, spatiis responderent, modo parcius, modo liberius mutavit & correxit, nonnunquam etiam, ut in historia ecclesiastica, ex duabus Camerarii & Christophorsoni versionibus, cum neutra ipsi ubique satis commoda videretur, unam conflavit, & non modo plurima, quæ hactenus Latine tantum lecta fuerant, ut religiosam historiam, quæstiones in libros Regum & Paralipomenon, & plerosque ad sacram scripturam commentarios Græce, sed etiam nonnulla, quæ hactenus ne Latine quidem lucem aspexerant, ut epistolas 147, Latina versione donata primus in medium produxit.

Et ad quatuor hos Theodoreti tomos, a Sirmondo duobus & quadraginta abhinc annis editos, nunc tomus quintus seu operum

rum auctarium accedit. Autor est Jesuita *Johannes Garnerius*, scriptis ad Juliani Eclanensis libellum, ad Marii Mercatoris opera, ad Liberati breviarium, & ad diurnum Pontificum librum notis ac dissertationibus, aliisque ingenii monumentis jam pridem celebris, qui dum in Societatis suæ negotiis Romam iret, A.C. 1681 in ipso itinere diem suum obiit, cum fœtus hic jam pridem promissus & expectatus nondum in lucem exivisset, quem posthumum nunc *Johannes Harduinus* spectandum exhibet.

Continentur hoc auctario Theodoreti methodus seu compendiosa ratio de dispositione psalmorum, aliaque excerpta ad psalmos inprimis referenda; item epistolæ nonnullæ ac sermones, fragmentum pentalogii, & alii tractatus integri pariter atque mutili, quorum alii nunc primum in lucem prodeunt, cæteri alias editi nunc primum ad Theodoreti opera accedunt; cujus generis sunt septem dialogi de Trinitate contra Eunomianos, Apollinaristas & Macedonianos. Illi enim partim a *Theodoro Beza*, partim ab *Abrahamo Sculteto* in Latinam linguam conversi, jam pridem inter Athanasii opera leguntur, postea quoque a *Francisco Combefisio* novo interprete ex parte S. Maximi operibus inserti, quos nunc omnes in alium ordinem redactos & nova versione donatos Theodoreto Garnerius vindicavit. Epistolis Theodoreti, quas auctarium hoc exhibet, præfigitur commonitorium *Posidonio* Romam eunti datum, & nunquam antea editum, quo *Cyrillus Alexandrinus*, quis palmarius Nestorii error fuerit, & quid ejus causa, *Philippum Presbyterum* inter & *Celestium* Pelagii consortem actum fuerit, exponit. Sermones vero septem & viginti, quos *Photius* in biblothecæ suæ codice 46 Theodoreto tribuit, cum hactenus plerique inter Athanasii opera latuerint ejusq; nomen præ se tulerint, Garnerius nec Theodoreto nec Athanasio deberi censet, sed eos omnes *Eutherio Tyanensi* tribuit, peculiarem de Eutherio ejusque libris dissertationem jam pridem pollicitus. Verum ea dissertatio post ejus excessum inventa non fuit ab iis, quibus hos Eutherii sermones Theodoreti auctario appendicis instar adjicere placuit. Interim viri diligentissimi notis & observationibus, quas plerisque Theodoreti opusculis, & opusculorum fragmentis hoc auctario comprehensis, ut iis & fidem conciliaret & lucem affunderet, adjecit, & quinque dissertationibus ad Theodoreti res spectantibus fruamur.

Ac

Ac *prima* quidem *dissertatione*, quo tempore, quo ecclesiæ statu, quo loco, quibus parentibus, & quibus miraculis Theodoretus natus fuerit, in quorum sinu & complexu adoleverit, quos magistros, quos condiscipulos habuerit, quibus gradibus ad episcopatum provectus fuerit, quibus interfuerit conciliis, quæ certamina cum hæreticis pariter & orthodoxis aggressus, quibus calamitatibus obnoxius fuerit, quantæ turbæ, cum fatis suis defunctus jampridem quievisset, ejus causa alternante fortuna per 160 annos, etiam post Synodum V generalem, qua horribilis hæc tempestas pacata videri poterat, multis remugientibus, nec in synodi sententia acquiescentibus, agitatæ fuerint, & ut paucis dicamus, *universam Theodoreti viventis & mortui historiam*, quam ob varias mutationes, subitos casus & insperatos eventus, cum theatricis narrationibus comparat, viginti capitibus exponit. Laudat in viro pietatem & morum innocentiam, opum aliarumque rerum humanarum contemptum, ingenium capax, felicem memoriam, indefessum literarum studium, stupendam eruditionem & dicendi facultatem, zelum adversus Marcionitas, Apollinaristas & alios hæreticos, aliaque domi & foris præclare gesta. Reprehendit contra philautiam, nimium gloriæ amorem, & pertinacissimum partium studium. Arguit eundem, quod non tam ex modestia, quam præ se tulerit, quam nobilioris ecclesiæ desiderio, Cyrensem episcopatum invitus susceperit. Dolet, quod cum magistrum scientiæ *Theodorum*, eloquentiæ *Chrysostomum* habuisset, Chrysostomi eloquentia ad tuendos Theodori errores abusus fuerit. Notat ipsum, dum ad perspiciendos hæreticorum errores omnem animi aciem intenderet, id fuisse passum, quod oculi vehementer affecti solent, nempe ut nonnunquam totam hæresin videre sibi videretur, ubi minima ejus species vel umbra appareret. Deplorat, quod a *Nestorio*, quem in monasterio S. Euprepii contubernalem & studiorum commilitonem habuerat, in gravissimos errores abreptus, Cyrillum Alexandrinum impugnaverit, & non solum in vivum amarulenta convicia ore & calamo congesserit, sed mortuo quoque insultaverit. Improbat, quod post concilium Ephesinum, pace inter *Cyrillum* & *Johannem Antiochenum* inita, novæ factionis dux & *Acephalorum*, qui neque Cyrillo neque Johanni adhæserunt, caput extiterit, nec ante quam in ultimo secessu, cum gloriæ amor procul hominum consor-

tio paulatim langueſceret, virus alte animo inſidens depoſuerit. Tandem enim in pace eccleſiæ defunctum, & fortaſſe, cum vulgo beati titulo gaudeat, ſanctum dici meruiſſe cenſet. Qui in re ſupremi Numinis benignitatem ſic commendat, ut plus fere Theodoreti meritis, & monachorum apud Deum interceſſioni tribuere videatur. Mortuum exiſtimat A.C. 458, quod tempus a *Sirmondo* anticipatum, & a *Marcellino Comite* ultra modum dilatum eſſe notat.

In *diſſertatione ſecunda*, quæ de *libris Theodoreti* inſcribitur, Autor præmiſſis quæſtionibus chronologicis de epiſcopatu & ordinatione Theodoreti, primum quid ipſe Theodoretus de ſcriptis ſuis tradiderit, deinde quid de iisdem *Gennadius*, *Photius*, *Nicephorus Calliſtus*, & *Hebed Jeſu*, in catalogo librorum Chaldæorum *ab Abrahamo Ecchellenſi* edito retulerint, cenſuris ſuis ad expreſſa ſingulorum teſtimonia ſubjectis memorat. Hinc omnia Theodoreti opera, juxta ordinem quo in quatuor Sirmondi tomis digeſta ſunt, ſic recenſet, ut ſingulorum genium diſerte exprimat, quando & qua occaſione ſcripta fuerint diligenter inquirat, & ſubinde nonnulla ἀξιομνημόνευτα obſervationibus ſuis additis excerpat. Ex plurimis quæ hic occurrunt notatu digna, pauca delibaſſe ſufficiat.

De commentario in canticum Salomonis, ſitne genuinum Theodoreti opus, prolixe diſputat, & quamvis id longa poſſeſſione quaſi præſcriptum videatur, collatis tamen rationibus magis in alteram ſententiam inclinat, cum jam in diſſert. 1. p. 112 commentarium illum expreſſis verbis Theodoreto ſuppoſitum cenſuiſſet. Refert autem in anonymo quodam ad canticum commentario, quem in Sirmondi bibliotheca manuſcriptum viderit, ſe nonnulla Theodoreti indicia deprehendiſſe, & parum abfuiſſe, quin eum Theodoreto adjudicaſſet, niſi minor ſtyli elegantia & aliæ nonnullæ rationes obſtitiſſent. Et hic forte eſt myſticus ille in canticum canticorum commentarius, quem Garnerius ſe in hoc auctario p. 258 edere profitetur. Verum his promiſſis non ſtetit, qui poſthumi fœtus curam in ſe ſuſcepit. E commentariis in Jeremiam inſignem Theodoreti diſſertationem notari cupit, qua errores *Apollinarii* chiliaſticos, a plerisque hæreſeologis prætermiſſos, egregie confutat. Verum ea Theodoreti diſſertatio non in commentariis ad Jeremiam, ſed in commentariis ad Ezechielem legitur; quamobrem hic aut Garnerii calamus, aut librariæ operæ erraverint oportet.

De

De hiſtoria eccleſiaſtica obſervat, Theodoretum æſtu doloris abreptum, & ingenio ad vindictam abuſum, iraſcentis facundiæ tam celeres motus habuiſſe, ut intra ſemeſtre ſpatium opus hoc abſolverit, & hanc ipſam feſtinationem, cum animi turbulentia conjunctam, in cauſa eſſe, cur ſæpiuscule in rerum geſtarum commemoratione hallucinatus fuerit. Id autem inprimis Theodoreto in hiſtoria eccleſiaſtica propoſitum fuiſſe, ut in Ario, Eunomio, Apollinari & Macedonio, Cyrillum ejusque aſſeclas traduceret, in Athanaſio & Chryſoſtomo Neſtorium commendaret, & ubique ſub alienis nominum involucris mera quaſi myſteria artificioſe occultaret, non incertis indiciis deprehendi poſſe opinatur. Philotheum ſeu religioſam hiſtoriam dum commemorat, *Baronii* de Simeonis Stylitæ annis ſententiam refutat; contra *Rivetum* & *Hottingerum*, qui opus hoc interpolatum arguunt, inſurgit; & ſingula ejus capita, non minus ac ſingulas Theodoreti epiſtolas, ſuis obſervationibus illuſtrat. Eraniſtæ ſeu Polimorphi libros gemina Theodoſii ſanctione flammis haud præter meritum addictos tradit, cum in eo Theodoretus omni vi ac arte in id contenderit, ut diſſimulato Neſtorianiſmo lectorum animos faſcinaret. In libris hæreticarum fabularum id agere Theodoretum exiſtimat, ut occulte & callide fontes oſtendat, e quibus Cyrilli capita ortum ſuum traxiſſe cenſuit, iisque pro more invidiam faciat. Orationes decem de providentia ab admirabili eloquentia commendat. Opus de Græcorum affectionibus curandis, in quo Sylburgius centum & novem autores allegatos numeravit, *Juliani Apoſtatæ* libro oppoſitum eſſe ſcribit; quem cum Cyrillus Alexandrinus preſſis quaſi veſtigiis, & ſubjectis ad ſingulas pericopas reſponſionibus confutaverit, Theodoretus alia methodo uſus, collectis in concinnum ordinem Juliani objectionibus, refellat. Ubi nec illud ſilentio prætermittendum, quod in hoc auctario *Fulvii Urſini* emendationes in librum hunc de Græcarum affectionum curationibus, ex Vaticana bibliotheca publicantur. Ad reprehenſionem anathematiſmorum Cyrilli ubi pervenit, lectorem ad ea remittit, quæ jam ad opera Marii Mercatoris, qui hanc Theodoreti cum Cyrillo concertationem primus Latine interpretatus eſt, fuſe diſſeruit.

Hæc cæteraque Theodoreti a Sirmondo edita opera poſtquam recenſuit, ad ea ſpecialiter enumeranda tranſit, quæ Theodoreto a

Genna-

Gennadio, Photio, Gabriele Philadelphiensi, Johanne Alexandro Brassicano & aliis supposita fuerunt; ubi inter alia epistolam ad Sporatium a *Theodoreto* quodam *juniore*, qui Cyrensis Theodoreti historiam ecclesiasticam continuaverit, scriptam suspicatur. Ac ne huic dissertationi de libris Theodoreti aliquid deesse videatur, ea quoque censuræ suæ subjicit, de quibus præter solam memoriam nihil hodie supereſt. De iis autem, quæ hoc auctario continentur, Theodoreti scriptis, cum singula ferme subjectis notis illustraverit, peculiariter disserere supervacuum existimavit, septem tantum dialogis de Trinitate, qui hanc de Theodoreti scriptis dissertationem excipiunt, ut eos Theodoreto vindicaret, nonnulla ad hoc argumentum spectantia præmittere contentus.

In *tertia dissertatione de Theodoreti fide*, qualis in nonnullis Christianæ doctrinæ capitibus fuerit, quæstio movetur. Hic vero Autor a Trinitatis mysterio exorsus, Theodoretum processionem Spiritus Sancti a Filio negasse profitetur, sed primum hujus erroris autorem non Theodoretum, quod post *Calecam Bellarminus* asserit, sed Theodoreti magistrum *Theodorum Mopsuestenum* fuisse statuit. Hinc ad alia fidei capita progressus, ut quæ Theodoreti de unione personali sententia fuerit, planius constet, diversas accusantium & defendentium sententias recenset, & utriusque partis argumentis inter se collatis, ἀπόκρισιν suam addit novem animadversionibus comprehensam, quarum summa eo tendit, ut illorum argumenta, qui contra Theodoretum sentiunt, majoris esse momenti atque ponderis evincat. Corporis & Sanguinis Christi in eucharistiæ Sacramento realem præsentiam Theodoretum credidisse, extra dubitationis aleam positum agnoscit; non æque, an transubstantiationem admiserit, quam ab eo nusquam aperte vel assertam vel negatam tradit; in eam tamen, ut videtur, sententiam inclinans, quod ad consubstantiarios, quo invidioso nomine Lutheranos a Calvinianis distinguit, propius accedat. In articulo de peccato originis, baptismo parvulorum, & auxiliis interioris gratiæ, etsi Theodoretus ipse a Celestianis & Pelagianis non alienus videatur, cum Theodorum Mopsuestenum Pelagii præcursorem perpetuo admiretur, & immensis in cœlum laudibus extollat, Celestii & Pelagii in hæreticorum catalogo mentionem nullam faciat, & multa Scripturæ dicta Pelagiano more

re interpretetur, non per omnia tamen cum Celestianis & Pelagianis eum consentire arbitratur, plurimaque ejus dicta cum orthodoxis Patrum sententiis benigna interpretatione conciliari posse statuit, si ea ratione cum Cyrensi hoc Antistite agere velimus, qua Augustinus Chrysostomum tractavit. De purgatorio ita statuisse Theodoretum censet, ut nec ii, qui purgatorium impugnant, nec ii, qui defendunt, ejus testimonio magnopere gaudere possint. Porro Theodoretum visionem Dei per essentiam negasse asserit, nec liquido constare, an crediderit, quod sancti, quamprimum anima eorum corpore egreditur, æterna felicitate perfruantur. Tandem angelorum cultum non simpliciter a Theodoreto, sed eum tantum, qui Cerinthianis proprius fuerit, improbari, contra hæreticos quos fingit, asserere conatur.

In dissertatione quarta, quæ criticæ titulo insignitur, *de Synodo V generali* disceptatur, de qua etiam post notas ad Liberati breviarium peculiaris Autoris dissertatio legitur, inter *Petrum Halloixium* & *Henricum Noris* arbitram sententiam dicentis. Nunc vero plenius gesta illius Synodi sub examen vocat, ac primum de sanctione Imperatoris adversus Origenem, quo tempore facta fuerit, & de concilio sub Mennæ auspiciis adversus Origenistas coacto, item de edicto Justiniani adversus tria capitula, & concilio sub Menna de istis capitulis habito disquirit; deinde ad ipsam V synodum accedens, singulas ejus collationes suis observationibus illustrat, ac postremo loco, quid de confirmatione istius concilii, quæ a diversis Romanis Pontificibus facta legitur, sentiendum sit enarrat, ubique sub nuperi dissertatoris nomine Norisium impugnans.

Quinta denique *dissertatio de causa Theodoreti & Orientalium*, nihil aliud continet, quam variorum Patrum epistolas, primum a *Christiano Lupo*, & nuper iterum a *Stephano Baluzio* in nova conciliorum collectione, sub nomine Synodici adversus tragœdiam Irenæi editas, & ab utroque notis illustratas. Verum cum de isto epistolarum Syntagmate mense Aug. 1683, & denuo eodem mense anni 1684 actum fuerit, idem nunc agere nolumus, cum præsertim instituti nostri ratio jampridem nobis finem injungere videatur.

TYPUS MEDICINÆ MORALIS. Das iſt/ Entwurff einer vollſtändigen Sitten-Lehre/ nach Art der leiblichen Artzney-Kunſt/ mit Verteutſchung aller Kunſt-Wörter abgefaſſet/ &c.

id eſt,

Typus Medicinæ Moralis, ſive delineatio Ethicæ perfectæ, ſecundum ideam medicinæ corporum & cum verſione Germanica omnium terminorum artis. Huic acceſſit Diæta moralis Philoſophico-Chriſtiana, latius explicata, & Chriſtianiſmi legibus accommodata, per quam oſtenditur, quibus mediis, tum rationalibus, tum ſpiritualibus, ſecundum ductum diætæ corporalis, vita ad præſcriptum virtutis inſtituenda ſit. Auctore *Vincentio Placcio*, J. V. L. Phil. Pr. & Eloq. P. P.

Hamburgi, apud Autorem, & Francofurti apud Zunnerum, 1685, in 8.

MOralis doctrinæ utilitas etſi per ſe patet, ab egregiis tamen ſcriptoribus non ſine cauſa ſæpiſſime commendatur; inter quos ipſe hujus libri autor, Vir Clariſſ. *Vincentius Placcius*, Gymnaſii Hamburgenſis Profeſſor celeberrimus, cujus Inſtitutiones Juris reconcinnatas in Actis anni 1682, p. 399 memoravimus, jure cenſendus eſt, edito jam anno 1677 commentario eruditiſſimo in *Fr. Bac. Verulamii Libr. VII de augm. ſcient.* & anno ſequenti, tractatu pio & utili *de fructu præcipuo Philoſophiæ moralis*. Nec minorem applauſum merebitur, ſi cætera, quæ & in aliis diſciplinis, & in morali meditatus eſt, aut parata habet, & quorum ſpem in commentario, quem allegavimus, fecit, in publicum produxerit. Partem ſane promiſſi, editione hujus Medicinæ moralis, cum laude nunc præſtitiſſe æquis lectoribus videbitur. Scopum namque ejus nemo non probabit, cum verum, ſummum & unicum bonum, in unione ſeu amicitia hominis cum Deo, etiam ex Philoſophiæ ſive rationis humanæ axiomatibus

tibus oſtendit, & per hæc progrediendum eſſe indicat, ad perfectiorem ejus notitiam, & certiorem adeptionem, cujus viam & praxin divina revelatio, ſive religio Chriſtiana aperit. Hanc methodum, qua defectus Ethicorum Ariſtotelis corriguntur, a plurimis inſignis pietatis & doctrinæ viris deſideratam eſſe ſatis conſtat, inter quos primarium locum ſibi merito vendicare poteſt D. Lutherus, cum in graviſſima *ad Nobilitatem Germanicam anno 1520 edita paræneſi*, inter emendationes rei Chriſtianæ, argumentum iſtud pro candore & zelo ſuo tractavit. Sed non minus laudabile eſt, quod Autor, ſi non primus, certe inter primos, moralem diſciplinam lingua patria acroamatice explicare aggreſſus eſt. Difficultate nempe id non caret, apud Germanos præſertim, quibus non æque ac Italis & Gallis, (quorum idioma ex Latinæ linguæ ruderibus componitur,) aut aliis nationibus familiare eſt, gloſſemata Latina promiſcue ſuæ interſerere linguæ. Quapropter quod Tullio, qui Græcos Philoſophos ore Latino primus cum ſucceſſu & decore loqui docuit, & qui inter alias gentes eandem viam primi inierunt, accidit, evitari vix poteſt, quin exſurgant, qui vel conatum talem reprehendant, aut de effectu deſperent. Sed cœpto in his opus eſſe experientia docuit; neque enim quidqam tam aſperum & inſolens eſt, quod uſu & aſſuetudine non lævigetur, & tandem laudatores & imitatores inveniat: accedente præſertim lima ſecundæ curæ, qua duriuſcula emolliantur, ambigua & laxiora ad ſtabilem & certum ſenſum reducantur, & dialectorum nævi, quorum nulla ex linguis popularibus plane expers eſt, emendentur. Tyrocinium in Germanico ſtylo poſuiſſe ſe nunc ipſe, qua eſt ingenuitate, fatetur Autor; neque tamen ejus pœnitere eum debet, etſi novis quandoque compoſitionibus aut ſignificationibus indulſerit, auſusque ſit, magnorum virorum exemplo, *fingere cinctutis non exaudita Cethegis*. Cæterum ut de materia tractatuum quædam referamus, *primus* in quinque partes diſtributus eſt, quarum ſingulæ ex analogia artis Medicæ, quæ Autori, præclari olim Medici filio, veluti hæreditaria eſſe videtur, nomina acceperunt. Prima dicitur *Phyſiologia moralis*, in qua de natura hominis, quatenus de ea moralis diſciplinæ ſtudioſi inſtrui debent, methodice & ſuccincte agitur. Altera *Hygiene* monſtrat, quomodo ad ſummum bonum, pietatis & virtutum ſtudio & praxi perveniri poſſit. Siſtitur tamen

hæc doctrina intra terminos Philosophiæ, sed ita ut ad Theologiam practicam aditum faciat. Tertia *Nosologia* opposita singulis virtutibus vitia describit. Quarta *Semejotica* signa & characteres, ad quos conscientia examinari & censeri debet, explicat. Quinta *Therapeutica* emendationem & medicinam morum docet, veramque a falsa & fucata discernit. Hæc omnia, ut Autor in titulo libri non frustra indicare voluit, typum vel delineationem saltem exhibent, magna rerum methodice digestarum, sive vocabulorum potius, aut brevissimarum definitionum farragine, in paucas paginas redacta, ut attentum omnino & terminorum scholasticorum non ignarum lectorem requirere videantur. In *appendice* promittitur elaboratio doctrinæ *de medicina morum speciali*, quomodo nempe singulis vitiis, & cognoscendis, & corrigendis salubris opera impendi possit. Spes etiam fit explicationis *juris naturalis*, sive de exercitio justitiæ & officiorum in omnibus contractibus & negotiis inter homines, & denique monetur, quam necessarium sit scrutinium revelatæ a Deo veritatis; sine qua inutilis est Philosophiæ quamvis acutissimæ ad summum bonum adipiscendum conatus, licet ad veritatem religionis Christianæ agnoscendam viam sternat; quod pluribus argumentis evicisse se refert Autor in tractatu supra laudato, *de præcipuo Philosophiæ moralis fructu*. Tractatus alter, cui titulus est, *Dieta moralis*, jam non sciagraphiam aut sceleton, sed corpus exhibet, pulchritudine & succo placiturum. Constat hoc ex perpetuo paralleliſmo methodi, corpus & mentem sanandi & servandi. Magnam vero & Christiano viro dignissimam industriam præstitit Autor, quod non solum ex præceptis Philosophiæ, iisque optimis, sed & ex penetralibus religionis Christianæ cum judicio hausit, & thesibus subjunxit, verbis selectissimis expressa, & exquisitis Scripturæ S. locis stabilita, quæ ad salutem animæ conducunt. His igitur ad methodum medici, sumtis non sine eleganti artificio a cibo & potu, a respiratione, a retentione & excretione, a motu & quiete, a somno & vigilia, & ab affectibus, comparationum locis, ingens egregiarum admonitionum cumulus in paucis foliis deprehenditur, quæ omnibus ad seriam pietatem magnos, ut speramus, stimulos addere potuerunt.

QUA-

QUATRE DIALOGUES. I. SUR L' IMMORtalité de l' Ame. II. Sur l' Existence de Dieu. III. Sur la Providence. IV. Sur la Religion.

id est:

Dialogi quatuor. I. De immortalitate animæ. II. De Existentia Dei. III. De Providentia. IV. De Religione.

Lutetiæ, apud Sebast. Cramoisium. 1684, in 12.

SUmmam aut scopum horum Dialogorum, non inepte quis dixerit elogium esse libri notissimi de *Expositione Fidei*, ejusque Autoris Dn. *Bossueti*, episcopi nunc Meldensis. Introducitur enim alter collocutorum, sub nomine *Theophili*, vir quidam literis & armis nobilis, peregrinatione per totam Europam instituta, cum omnium sectarum Theologis conversatum se, sed cum Reformatæ religioni addictus esset, tanto adversus Ecclesiam Romanam præjudicio occupatum fuisse dicit, ut ex angustiis dubitationum de religione eluctari non potuerit, donec lecto libro *Expositionis Condomensis*, & oretenus ab Autore ejus informatus, post continuatas sex mensibus preces, & librorum optimorum lectiones, tutissimum principium fidei & morum in Ecclesiæ autoritate & infallibilitate, & quam injuste a Protestantibus dogmata portentosa Romano-Catholicæ religioni affingantur, deprehendisset. Inprimis debile ait, aut nullum esse fundamentum, quod Reformati & Lutherani, omnesque aliæ sectæ, in Scriptura & singulorum scrutinio ponunt. Hæc in *Dialogo suo quarto seu ultimo*, præmissis quibusdam argumentis contra Judæos & Mahummedanos exhibita, libri scopum ostendunt. At cum nihil novi contineant, sed ad *librum Expositorium* sese referant, non opus est, pluribus ea proponere, cum libellus ipse brevissimus sit, & quæ responderi ad librum Bossueti solent, neminem facile lateant. Alter vero collocutorum qui *Timoleontis* nomen sumsit, discipulum se *Theophili* gerit, & in dialogis tribus prioribus, in illis, quæ titulus indicat, capitibus instrui se patitur. Argumentum *in primo colloquio* pro immortalitate animæ, laudata prius Cartesii me-

thodo, facillimum, ut Autori videtur, adducitur a Theophilo ex unica animæ operatione, quæ fit in percipiendis dijudicandisque, quæ voluptate aut dolore a diversis sensibus uno tempore sentiuntur, v. g, calor in manu, odor in naribus. Inde efficitur, animam in una facultate consistere; consequenter simplicem, non corpoream, indivisibilem, & denique immortalem esse, quia nihil corrumpi potest, nisi per separationem partium. Porro cum difficillimum intellectu sit, quæ relatio aut unio in sensu, sive sensatione, ut loquuntur, rerum corporearum & sensibilium, cum anima, quæ spiritualis est, locum habeat, ex eo ipso agnosci debere ostenditur, Numen esse, sive Ens superius & omnipotens, a quo illa unio & operatio procuretur. *In secundo dialogo* existentiam Dei demonstraturus Theophilus, a creaturis ad Creatorem argumentando progreditur, modo satis trito, sed eleganter proposito; maxime vero ingenium ostendit in descriptione membrorum hominis, & eorum usus, additque aliquid de innata omnibus famæ post mortem cupiditate, quæ ab enormibus criminibus etiam eos aliquando retrahat, qui post mortem nihil credunt superesse *Intertio* providentiam rationibus non minus notis adstruit, & objectioni vulgatissimæ de bonorum infelicitate & malorum prosperitate respondet.

LIBER PSALMORUM, CUM ARGUMENTIS, Paraphrasi, & Annotationibus, Autore Ludovico Ferrando, A. P.

Lutetiæ Parisior. apud Andr. Pralard, anno 1683, in 4.

TAm illustre omnino atque utile est argumentum, quod in Psalmis Davidis continetur; tam sublimis & suavis verborum concentus, quo effertur illud atque exornatur, ut tametsi veteres pariter atque recentiores in utroque variis modis declarando laboraverint valde, non nihil tamen Autor doctissimus relictum putaverit sibi. Primus autem labor ejus fuit in generalibus nonnullis per XVI capita, quibus Præfatio constat, prolixe deducendis; quorum primum statim continet Psalmorum enarratores, tam antiquiores quam juniores, sed hos non alios, nisi Pontificios & Grotium, ipsis non-

nonnullibi, sed & Judæis sæpius, faventem. Candidius Matthæus Polus, Anglus, cui Geierus noster non minus, quam Coccejus suus placet. In Opere deinde ipso speciatim tria illa, quæ titulus libri promittit, ubique exhibet: Argumentum singulis Psalmis præmittit; Paraphrasin textui jungit; Annotationes eidem subjicit. Inter hæc tria sex illa, quæ se præstitisse narrat ipse in præf. cap. 2. ita sunt distribuenda, ut in Paraphrasi, nervosa sane atque perspicua, (1) versiculos ubique connectat, sicq; totum unicujusq; Psalmi contextum cohærere ostendat, probationibus etiam, ubi opus fuit, inter Annotationes adjectis; in Argumento vero (2) ad temporis circumstantias, quæ componendis Psalmis ansam præbuissent, inprimis attendat, indeque scopum Autoris sensumque ipsum nonnunquam deducat; (3) Vulgatam Versionem in Annotationibus acriter defendat; & in iisdem (4) Varias Lectiones e Patribus & MStis; Patrum itidem (5); & (6) Gentilium testimonia sæpius adducat, tanta quidem fiducia, ut peccatum originis, de quo unice historia sacra nos certiores reddit, in Annotat. ad Psalm. L. pag. 501 sententiis Ethnicorum stabilire nitatur; eodem ferme conatu & successu, quo ante ipsum civis ejus Johannes Belinus, Episcopus Bellicensium, labem illam originalem e lumine rationis deducere tentavit; de quo in Ephemeridibus Eruditorum Gallicis A. MDCLXVI.

ARRESTS DU PARLEMENT DE BRETAGNE, pris des memoires & plaidoyers de feu M. Seb. Frain, par M. Pierre Hevin &c.

sive

Decreta Parlamenti Britannici, excerpta ex commentariis & actionibus forensibus Sebast. Frænii Advocati quõdam emeriti istius Parlamenti; tertium nunc edita, ac novis annotationibus aucta, per Petrum Hevinum Advocatum veteranum ejusdem Parlamenti.

Tomi duo.

Rhedonibus, apud Petr. Garnerium, 1684, in 4.

Quan-

QUanto liber hic in pretio habeatur apud Britannos, vel exinde satis colligere est, quod Hevinus, ejusdem in præsens editor, non dubitat in præfatione asserere, ei similem intra totius seculi spatium in Britanniæ provincia neutiquam in lucem prodiisse publicam: scilicet ab anno usque 1584, quo Argentræus suas in Britanniæ consuetudines Notas edidit, neminem extitisse, qui de istius regionis juribus quidquã tanto cum applausu scripserit. Emissa primum fuere hæc Frænii collectanea anno 1646; non ab ipso tamen Autore, utpote qui morte præventus ultimam iis manum imponere non potuit; sed ab ejus heredibus, prout inter schedas defuncti fuere reperta: unde est etiam, quod eadem fotuito tantum aut nullo potius ordine dispositа exhibentur; ad quem defectum supplendum, in hac ultima editione cuivis tomo præfigitur index, qui singulas decisiones ac summa quædam materiarum capita revocat, easque sic ordinatius nonnihil sistit. In ipso vero opere sic procedit Autor, ut in quolibet capite certam, prout contigit, facti speciem proponat, nomine tam partium litigantium, quam advocatorum (quod munus in plerisque causis Frænius ipse sustinuit,) expresso: deinde, quid quælibet pars tum in jure, tum in facto in sui favorem allegaverit, ordine enarret, litisque adeo decursum in prima non minus, quam in secunda instantia breviter edoceat, ac tandẽ, qua ratione lis Parlamenti decreto sit terminata, subjungat. Arresta ipsa multis huc transcribere, nostri non est instituti; præsertim cum maxima eorundem pars, aut propriis Britannicæ provinciæ consuetudinibus accommodata sit; aut, quatenus alicubi jus Canonicum pro fundamento est, fere tantum circa materiam beneficiorum Ecclesiasticorum ac monasteriorũ, inter nos minus frequentatam, occupetur. Ex reliquis de cisionibus tamen paucas, quæ præ aliis in oculos incurrerunt, exempli loco hic recensuisse non pœnitebit.

Sic itaq; refertur definitum per sententiam fuisse, in retractatu lineari propinquitatis computationem instituendam esse secundum jus civile non canonicum, *c. 8. p. 47. sq.* Sponsalia ob supervenientem sponsi infamiam dissolvi posse, etiamsi hic probare velit, promissionem matrimonii reiteratam fuisse, infamia jam existente, *c. 17. p. 96. sq.* Filiam, cui parens inofficiosam dotem dedit, facere partem in legitima, ad effectum inferendæ qualitatis inofficiosi, *c. 27. p. 120.* Adulterii accusationem non habere locum post matrimonium alterius morte solutum, *c. 52. p. 220. sqq.* Venditis minoris immobilibus ob urgens æs alienum, id quod ex pretio illorum supereſt, pro re immobili reputari, *c. 63. p. 245.* Donationem inter conjuges reciprocam valere, etiamsi alter eorum sit minor, *c. 69. p. 260.* Sede vacante Capitulum conferre posse beneficia vacantia, *c. 73. p. 264. sqq.* Delinquentem ob crimen admissum non mox ipso jure privari beneficio Ecclesiastico, sed post secutam demum condemnationem, *c. 76. p. 277. seqq.* Contributionem ex Lege Rhodia non habere locum in personis, sed in jactis tantum mercibus: indeque reliquos vectores non teneri ad redimendos nautas, qui pro salute navis emissi, a barbaris forte capti fuere, *c. 82. p. 334. seqq.* Bona Debitoris non posse adjudicari ipsi judici, coram quo fuere subhastata, etiamsi ipse quoque e numero creditorum fuerit, *c. 91. p. 421.* Donationem, quam ægrotus medico fecit, esse invalidam, etiamsi per testamentum & absente medico fuerit facta, *c. 133. p. 743. sqq.* Donationem reciprocam non revocari posse ob supervenientiam liberorum, *c. 137, p. 820.* Plura referre, ob rationes supra dictas, non immerito supersedemus.

Cæterum cum Arresta hæc, quotquot a Frænio collecta fuere, universa intra annos fere triginta sex, nempe ab anno circiter 1600 ad annũ 1636 fuerint pronunciata; & vero ab eo tempore hucusq; in Curia multum sæpe ab iis in sententiis ferendis sit recessũ, contraria invalescente observantia; lectoribus proficuum fore existimavit Hevinus, si eosdem, ubi opus esse judicaret, de variante ob temporis lapsum judiciorum stylo, & mutata sic quadantenus Jurisprudentia certiores redderet. Hinc permultis capitibus suas subjecit annotationes, quarum ope non tantum modo dictas jurium variationes hinc inde indigitat, sed & materias difficiliores ulterius explicat, imo nonnullas per modum tractatus satis ampli exponere nititur. Præsertim vero in enodanda materia beneficiorum Ecclesiasticorum, tanquam istis in terris maxime frequentata, occupatus est, excutiendisque adeo quamplurimis eo spectantibus textibus juris Canonici: cujus tamen, (ut hoc obiter moneamus,) librum sextum Decretalium in Gallia receptum esse negat, *pag. 21* eo quod infinitas fere ordinationes contineat, quæ tendant ad labefactandam antiquorum canonum doctri-

nam. Exhibetur vero illa tractatio de collatione beneficiorum Ecclesiasticorum *ad cap. 109.* simulque doctrina de Mensibus Papalibus, quos vocant, latiuscule proponitur: qua occasione ratio redditur, *p. 659.* quare Britannia titulum Provinciæ Obedientialis (*pais d' obedience,*) meruerit. Nimirum cum secundum antiqua Concordata, per Concilium Constantiense confirmata, ratione prædictæ beneficiorum collationis, Papæ in Gallia octo menses per annum indulti fuissent; hoc vero Regnum postea, ad instigationem Universitatis Parisiensis, concordata ista ope Concilii Basileensis in tantum invertisset, ut Pontifici loco istorum octo mensium non nisi quatuor remanerent: Britannia tamen noluit hac in parte adhærere reliquæ Galliæ, sed in antiquis illis concordatis & pristina mensium partitione firmiter perstitit, indeque titulo isto, tanquam illibatæ erga Pontificem observantiæ indice, mactata fuit. Latissime quoque *a pag. 507.* usque *ad pag. 570,* tractatur de *Assisa,* hoc est, certa quadam & famosa Ordinatione, a Gaufrido Britanniæ Duce, Henrici II Angliæ Regis filio, anno 1185 sancita, quæ peculiarem modum præscribit divisioni bonorum inter heredes nobiles: de cujus genuino textu in lucem protracto, atque in hisce annotationibus exhibito, haud parum sibi gratulatur Hevinus, & si non alio, hoc certe nomine gratiam apud conterraneos suos promeruisse confidit. De feudis porro, (quæ in Galliæ regno mere patrimonialia esse, adeoque absque Domini consensu libere in quemcunque alienari posse, docemur *c. 15. p. 92.*) satis prolixe agitur *ad c. 86. p. 359. seqq.* ubi inter alia ostenditur, Feudi quidem denominationem non nisi sub finem seculi noni cœpisse; rem ipsam tamen, licet sub alio nomine, jam a primis usque Imperatoribus Romanis in usu fuisse, *p. 362. seqq.* Materiam quoque graduum in matrimonio prohibitorum late persequitur Hevinus *p. 223. seqq. ad cap. 52:* in quo ipso capite Frænius evincere conatus est, in linea collaterali nullum affinitatis gradum de jure divino esse prohibitum: *p. 213.* in eodem quoque capite obiter narratur, in Cancellaria magna Romana computationem annorum fieri, non a tempore nativitatis, sed incarnationis Christi, adeoque non a Januario incipere, sed a die 25 Martii, *pag. 211.* Denique & de aliis quibusdam materiis diffusiorem se exhibuit Hevinus, uti v.g. de delictis clericorum communibus, iisq; oppositis casibus privilegiatis, *p. 72. seqq.* de usuris & interesse, *p. 288. sqq.* de subhastationibus, *p. 429. sqq.* de peremtione instantiæ, *in addit. ad Tom. 1. p. 3. sqq.* de jure primogenituræ *p. 878. sqq.* aliisque. Sub finem fere operis sæpe laudatus Commentator subnectit elegantem tractatum, oppositum Dissertationi Anonymi cujusdam, contra Jus Civile Justinianeum ejusq; autoritatem scriptæ: in quo ipso rationes istius solide confutat, eaque occasione multa lectu dignissima tradit, historiam Juris Romani ejusque in Europæ provincias reductionem concernentia. Cumque inter alia Anonymus ille in sua dissertatione *Joh. Ferrarium de privilegiis Regni Franciæ* allegasset, graviter hac occasione *pag. 10.* in scriptum illud invehitur, ejusque autorem haud levis stupiditatis arguit, dum ex viginti, quæ in eo allegentur, Galliæ privilegiis, non nisi unicum reperiatur, quod proprie hac appellatione dignum sit; illud nimirum, quod a Bonifacio VIII Pontifice concessum esse dicatur, nempe, ut Indulgentiis decem dierū fruantur omnes, quotquot pro incolumitate Regis Franciæ Deum oraverint: de cujus tamen ipsius quoque veritate adhuc nonnihil dubitetur. Ostendit vero una, non *Joh. Ferrarium* autorem ejus scripti esse, sed alium *Joh. Ferraut,* Regium quondam apud Cenomanos Procuratorem, qui tempore Ludovici XII vixerit, cujusque barbaries & inhabilitas jam tum a Car. Molinæo fuerit annotata.

LOGICA ELENCTICA, SIVE SUMMA CONTROVERSIARUM, quæ circa materiam, & præcepta Logicæ agitari solent. Autore Thoma Goveano, M. A. Verbi Divini Ministro.

Dublini, 1683, in 8.

QUanquam διδαχὴ & ἔλεγχος eo nexu copulantur invicem, ut solerti animo refutationem falsi verorum confirmatio facile suppeditet; non defuisse tamen doctissimo Autori causam putes, cur Logicam *Didacticam* ab *Elenctica* disjungeret. Illa siquidem præcepta artis, definitionibus, divisionibus, & canonibus comprehensa:

hac ſynopſin tradere controverſiarum voluit, quæ circa artificum ſolent canones & dogmata moveri. Quas ipſas hac etiam ſumma ſic eſt perſecutus, ut quæſtionis cujusq; gravioris deciſionem diſtinctis theſibus includat, theſes rationibus muniat,& ab inſtantiis,quibus exponuntur, vindicare ſtudeat. Neque enim voluit quæſtiones omnes,quæ hujus fori ſunt, attingere, ſed eas modo, quæ utilitate præſtarent cæteris; neque præterire plane novas,quæ præceptorum a recentioribus, Carteſianis præſertim, inventorum occaſione Logico Syſtemati acceſſerunt. E primariis etiam finibus,quorum gratia tractationem hanc ſuſcepit,unum fuiſſe perhibet,fundamenta errorum in religione,præſertim illa quæ a Pontificiis poſita ſunt, convellere. Cum enim minus judicaret convenire, ut ſtudioſa Logicæ & Philoſophiæ juventus nonniſi in Jeſuitarum,aliorumve Pontificiorum ſcriptis evollendis ætatem tereret: e ſectæ autem ſuæ autoribus vix haberet, qui integrum controverſiarum Philoſophicarum curſum pertractaſſet, ſatis fore arbitratus eſt, ſi quid a ſe hoc in genere,quam a nemine,in illis Britanniæ regnis tentaretur.

Tametſi vero & *Phyſiologiam Elenchicam* promittat,duxit tamen ex Logicis Controverſiis initium propterea, ne videretur prorſus a conſuetudine recepta diſceſſiſſe,aut ſupercilio quodam eas contemſiſſe: tum quod ignoraſſe eas penitus, vitio vulgo Logico ducatur: porro quod non parum adjumenti ad intelligenda, quin & confirmanda ea adferant, quæ in parte Didactica traduntur: quod præſtent deniq; operam ingeniis tyronum exercendis,atq; acuendis omnino utilem. In principio hujus ſcripti controverſias percurrit ad Philoſophiam univerſe referendas. Cujus generis ſunt, quæ de ipſa Philoſophia,definitione ejus ac diviſione; de cognitione ſpeculativa & practica, notabilive, quod morali praxi cum artificiali intercedit, diſcrimine; de intelligentia & principiis cognoſcendi, primisque adeo cognitis cum ſingularibus, tum univerſalibus,imo & univerſaliſſimis,de horum illuſtratione, primarumque veritatum per ſe evidentium proprio ſubjecto atq; domicilio; de ſcientia, fide, opinione, & arte; de objecto, cauſis,& proprietatibus diſciplinarum; nec non de variis Philoſophorum familiis atque ſectis, antiquioribus æque, ac rececentioribus, perſpicue nec ſine acumine proponuntur.

Generalibus abſolutis, ad Logicas convertitur: quarum tamen argu-

argumenta penitius ſi inſpexeris,plurima ex Methaphyſicorum tabulis tranſumta comparebunt. Autores cum quibus in arenam deſcendit, præcipue ſunt, præter Scholaſticos Doctores, Keckermannus, Burgersdicius, Derodon, Retorfortis, Strangius, Claubergius, Le Grand, Herebordus, Autor artis Cogitandi, Scheiblerus noſter, quem propriorum communicationem in Opere Metaphyſico, adverſus Goclenium, Keckermannum, Timplerum, ac Reformatos cæteros adſtruentem ſolide,acriter(quo ſucceſſu jam non decernimus)diſputatione undecima aggreditur. Hanc etiam veritatem, *quidquid cogitat exiſtit*, haberi pro ſimpliciter prima poſſe negat, quod priores alias, *quidquid operatur*, ſeu exercet activam potentiam, *exiſtit*, *quicquid dat alteri exiſtentiam exiſtit*, *non ens non eſt cauſa efficiens entis*, præſupponat, per easque demonſtrari poſſit.

Atque huic Logicæ Elenchicæ, peculiari ſub finem titulo annexa habes *Elementa Logicæ paucis aphoriſmis comprehenſa*, eo conſcripta fine ab Autore, ut perlectis iis atq; intellectis, inſtructiores accederent tyrones ad ſyſtema integrum, quod Artem Sciendi nuncupavit. Quatuor facit hic operationes mentis, apprehenſionem ſimplicem, judicium, diſcurſum, & methodum. Unde apparet quo fundamento nitatur ordo, quem in digerendis controverſiis ſibi habuit conſtitutum. Duos ponit ſimplicium rerum ordines, ſubſtantiã atq; modum. Attributum rei in poſitivum & negativum, in commune & proprium, in eſſentiale & accidentale tribuit, eſſentiale in genus atq; differentiam. Communiſſimas rerum affectiones ſeptem numerat: diſtinctum eſſe ab omni alia re, reſpicere aliquam aliam ſeu ad aliam referri, eſſe unum idque vel ſimplex vel compoſitum; eſſe alius originem (ad quem locum ſubjectum, ſignum, cauſſam, objectum, conditionem retulit;) convenire cum aliquo & ab aliquo differre (ubi homonyma, ſynonyma, identitas, paritas,& ſimilitudo declarantur;) opponi alicui,& denique ordinem, e quo diverſos derivavit prioritatis modos. Definitionem, diviſionemq; propoſitionum annumerat generibus. Syllogismum & formæ, & materiæ ratione habita diſpertit. Ut adeo eorum, quæ hiſce aphoriſmis continentur, ſumma velut capita non niſi tria, Res nimirum rerumve attributa, Propoſitio, & Diſcurſus, hinc emergant.

AN APOLOGY FOR THE PROTESTANTS of France in six Letters.

id est:

Apologia pro Reformatis Galliæ sex epistolis comprehensa.

Londini, apud I. Holford. 1683, in 4.

CUm superioribus annis ejecti e paternis sedibus Galli, qui Reformatam religionem profitebantur, magna frequentia in Angliam venissent, & a Rege calamitatem ipsorum miserante benevole admodum accepti essent, tentatum fuisse creditur ab eorum adversariis, ut odium populi Anglicani in hospites provocarent, sicque, qui sua opera e Gallico regno exulabant, eos novo etiam domicilio tam facile quæsito depellerent. Plura in hanc rem præfatio epistolis apologeticis præfixa disserit, & speciatim, quæ objecta ipsis fuerint, enarrat. Quoniam vero illorum pleraque in speciem bene dicta, multa aperte falsa esse legentibus constat, hinc *Autor harum epistolarum anonymus, homo Anglus*, exigere hoc a se putavit leges humanitatis, quibus alter alteri, maxime illis obstringimur, quos ejusdem fidei ac religionis vinculum nobis jungit, ut innocentium defensionem sponte susciperet, & a falsis criminationibus miseros tueretur. Quæ leviora sunt, & ideo a politicis quibusdam adducta, ut persuadeant Anglis, novorum hospitum accessione merces operasque suas vilescere, nec parum detrimenti per tot artifices Gallos capere rem inquilinorum; ad ea in memorata præfatione breviter respondetur. Reliquis, quæ famam exulum lædunt, & vel e bonorum virorum numero Gallos reformatos eximunt, vel subditorum officia ab ipsis negligi probant, indeque tandem concludunt, merito eos exilium & alia quævis mala pati, sex illis epistolis satisfit, quas misit Autor ad amicum. Priores duæ ad formandam quæstionem pertinent. *Prima* quantum ex *Edicto Nannetensi* Reformatam religionem profitentibus concessum sit, ordine exponit; tribus etiam verbis legem hanc Nannetensem non vi aut metu extortam, sed maturo consilio in eorum commodum latam fuisse demonstrat, qui tum

tum inermes potuissent facile, si consultum id rebus suis Rex censuisset, deleri. *Altera epistolarum* ea omnia sigillatim enumerat, quibus hactenus edictum illud Nannetense læsum esse videtur. Recenset edicta regia, quæ libero religionis suæ exercitio Reformatis interdixerunt; memorat scholas & templa partim clausa, partim destructa; enarrat quam plurima exempla sævientium in conscientiam & bona miserorum. *Tertia* evincere satagit Reformatos in Gallia non esse monarchomachos. Eo fine primum adducit *Confessionis fidei Gallicanæ articulum 39 & 40*, qui manifeste decernunt, magistratum esse a Deo constitutum, ejusque legibus omnes merito obedire, qui subditorum ordine continentur. Deinde *Calvinum* vindicat ab illorum accusatione, qui docuisse ipsum scribunt, soli magistratui pio ac probo reverentiam deberi, tyrannis recte se quemvis opponere. Omnium qui Reformatæ religioni nomen unquam dederint, & Calvini legerint vestigia, hanc esse communem sententiam affirmat, quod Principum etiam infidelium jugo patienter collum subdere, eorumque imperio politico libenter subesse fas sit. Gallos ad doctorum suorum præcepta talia semper se composuisse, inque regum, quoties eos vel ab externo hoste peti, vel civiles metuere insidias contigerit, auxilium promte advolasse; iis ipsis adeo non defuisse, quorum sub auspiciis gravissima quæque passi erant, ex historiarum monumentis asserit. *Epistolarum quarta* cæteris prolixiori, *Autor* contra *Maimburgium* Reformatorum in Gallia fidem propugnat. Initio *Maimburgii* animum vafrum describit, eumque non satis semper sibi constare, jam asserere, quæ alibi negaverat, uno altero que exemplo ostendit. Deinde quas turbas, quosq; tumultus in Gallia exortos *Maimburgius* Reformatis tribuit, ut confirmet, quod epistola tertia Autor noster tentaverat destruere, Calvini principia monarchico regimini contraria & summe noxia esse, eorum originem perperam ad ipsos referri declarat. Disputat inprimis de iis, quæ *Ambaciæ*, & quæ *Meldis*, regnantibus *Francisco II* & *Carolo IX* contigerunt, ususq; Cardinalis *Ossatii*, *Thuani*, *Mezeraji* domesticis testimoniis demonstrare contra *Maimburgium* nititur, nihil eorum omnium culpa Reformatorum accidisse. Postea quibus malis a *Caroli IX* temporibus ad *Henricum quartum* usque Gallia vexata fuerit, evolvit, & quam immerito Reformatos illorum autores *Maimbur-*

burgius faciat, ediſſerit. *Epiſtola quinta*, qui motus regnum imperante *Ludovico XIII* agitaverint, inquirit. Reformatos a culpa plerumque abſolvit, inprimis cum de obſidione *Rupellæ* ſermo eſt; nonnunquam eos ſic excuſat, ut perperam omnibus imputari queratur, quod paucorum erratum fuerit. *Ultima* denique *epiſtola* Papiſtas monarchomachiæ inſimulat, allegans cleri Pontificii quædam aſſerta, e libello vulgari ab *Arnaldo* aliisque pluribus Romani cultus defenſoribus acriter hactenus impugnato, cui titulus *la politique du Clergé de la France*. Atque ne unius aut alterius doctoris privatam ſententiam omnibus tribuere videatur, aliquot exemplis ex hiſtoria petitis probare ſatagit, debitum principi ſuo honorem Papiſtas non deferre, ſed quandocunque Papæ aut Cleri commodum ſic tulerit, ſubditos a fide, qua legitimo magiſtratui ſuo obſtricti ſunt, abſolvere.

ABREGE' DE LA PHILOSOPHIE DE GASſendi en VII TOMES, par J. Bernier Docteur en Medecine de la Faculté de Montpellier.

hoc eſt:

Epitome Philoſophiæ Gaſſendi ſeptem Tomis comprehenſa. Autore J. Bernerio Doctore Medicinæ Facultatis Montis Peſſulani.

Editio Secunda.

Lugduni apud Aniſſon, Poſuel, & Rigaudl. 1684, in 12.

Quid in hoc opere Clariſſimus Autor præſtiterit, id nunc, dum repetitam ejus editionem memoramus, pluribus exponere non attinet, verſante dudum in plurimorum manibus libello iſto non exiguæ utilitatis, qui primum anno 1677 prodiit. Significaverat ante aliquot annos erudito orbi Bernerius, eſſe ſe in eo, ut recudat philoſophiæ, cujus inde ab ineunte adoleſcentia ſtrenuus ſectator fuerat, epitomen lingua vernacula conſcriptam, ſimulque vulgaverat dubia quædam de primariis ſcientiæ naturalis controverſiis; partim ut hoc publico teſtimonio declararet, ſe non cœco impetu aut præfinite quicquam affirmare, de quo non ſatis ſibi conſtare putet,

putat, partim ut aliis, qui his ſtudiis delectantur, anſam præberet, inquirendi veritatem adhuc latentem. Diximus de illis dubiis ſuperiori anno, & ſpes tunc erat fore, ut ſi alii deeſſent, ipſe vir doctiſſimus ſcrupulos injectos eximeret, ac eam Philoſophiæ partem illuſtraret. At enim vero comparent illi ad calcem Tomi I, nec ea capita librorum Phyſicorum, ad quæ referuntur, immutata ſunt, niſi quod interdum clarius & ordine magis convenienti proponunt, quod in prima editione obſcurius dictum videbatur. Et hoc quidem per totum opus Autori propoſitum fuit, ut ſuperflua demeret, & nonnunquam alia adjiceret. Capitum ſeriem non raro immutavit, transpoſitis etiam integris diſciplinis. Tomorum numerum, redactis in unum ſexto & ſeptimo, imminuit. Singula accuratius examinare, & in quibus a prima editione hæc ſecunda differat, inquirere, lectoris diligentis ſtudio relictum eſto.

THE TRIUMPH OF CHRISTIANITY OR THE life of Cl. Fl. Julian The Apoſtate.

hoc eſt:

Triumphus Chriſtianitatis, ſive vita Cl. Flavii Juliani Apoſtatæ.

Londini, anno 1683, in 8.

Juliani capitalis hoſtis Chriſtianorum vitam explicandam ſibi ſumſit, tecto nomine, vir quidam doctiſſimus, ut illuſtri exemplo confirmaret, Deum pro veri cultus ſui conſervatione nunquam non excubare. Initio breviter ac ſummatim Juliani natales, educationem, fortunam, furorem in Chriſtianos, & mortem exponit. Deinde quæ potiora ex his ſunt, quæque ſcopo Autoris, ex ipſo libelli titulo cognoſcendo, inſerviunt, ſingulis quaſi capitibus prolixius tractat. Primo agit de artibus, quibus in extirpanda religione ſalutari uſus eſt Julianus, easque docet a nullo alio Chriſtianorum perſecutore æque adhibitas fuiſſe. Ille enim non aperta ſtatim vi, non armis, igne, tormentis aggreſſus eſt miſeros; ſed varias ipſis inſidias ſtruxit, ut imperitos deciperet, & vel ad Gentilium ſuperſtitionem paulatim

deduceret, vel adigeret ad desperationem. Deinde Juliani mores, eruditionem, prudentiam civilem, scientiam rei militaris diligentius describit. Porro *sex* subjicit *quæstiones*, quarum *prima* proponit: *an recte & prudenter egerit Constantius, cum Julianum nuncuparet Cæsarem?* Ad hanc respondet: non male ipsum fecisse, quamdiu titulum *Cæsaris* Juliano tribuens, potestatem aliis, *Salustio* scilicet & *Marcello*, commiserit; errasse autem graviter, quam primum blanditiis simulantis credens dignitatem cum autoritate copularit. Quæstio *altera* est: *an aliquid divini fuerit in morte Juliani?* hanc affirmat, usus partim Patrum quorundam & historicorum illius temporis, partim Gentilium, qui Juliano morienti aderant, testimoniis. Ad Chrysostomi ea verba, quibus miracula suo tempore desiisse videtur testari, respondet, sanctum Patrem de paucitate & infrequentia miraculorum loqui. *Tertio* quærit: *an vera dentur miracula?* ubi notandum, ipsum non esse de eo sollicitum, an hodie expectanda sint miracula, sed investigare, an unquam fuerint? id quod contra Atheos adstruit. *Quarta* quæstio sic habet: *Si Christiana Religio tantum cæteris præstat, unde est, quod Gentiles virtutibus insignes eos omnes, qui illi nomen dederunt, tam acriter sunt persecuti?* Cujus rei Autor sex rationes ex Apologeticis Patrum scriptis, quibus Christianos defenderunt, enumerat. Quæ supersunt quæstiones, earum una est; *Quæ causa sit, cur Christiani Christianos adeo persequantur?* Altera: *In quo Christianorum bona opera a virtutibus Gentilium differant?* Quartæ insuper quæstioni subjicitur examen duorum scriptorum de vita Juliani, quæ ante hos tres annos prodierunt, & faciem Anglicani status cum ea conferunt, quæ Romani Imperii tempore Juliani fuit.

CAJUS VALERIUS CATULLUS, ET IN EUM Isaaci Vossii observationes.

Prostant apud Isaacum Littleburii bibliopolam Londinensem, 1684, in 4.

Quantumvis in emendando, restituendo ac perpurgando Catullo, quem A. Gellius vatum elegantissimum appellat, & omnes prisci uno consensu doctissimum nominant, laboratum jampridem sit

sit a doctissimis, ea cura ac diligentia, ut omnes sordes deposuisse & pristinum nitorem ac cultum recepisse existimari possit: nequaquam tamen istorum studium sequentium ingeniorum fœcunditatem exhausit, quippe quæ non minori opera festivissimi scriptoris loca, quæ aut mendosa adhuc, aut obscura, aut a nemine hactenus satis explicata essent, eruditione varia illustrare & explanare sategerunt.

Plerorumque in hunc auctorem commentarios, notas, observationes, emendationes & paraphrases justo volumine complexus est *Claudius Morellus*, quod Parisiis 1608 evulgavit: integras Antonii Parthenii, Palladii Fusci, Achillis Statii, Marci Antonii Mureti, Jani Dousæ patris & filii, Josephi Scaligeri, Hieronymi Avantii, Theodori Marcilii, Roberti Titii Catullianas commentationes exhibens, iis junctas, quas & hi & alii præclari eruditione viri ad Tibullum & Propertium ediderant. Minori mole, sed majori accuratione & elegantia, amorum Triumviros, (quos inter Catullus primum tenet locum) & ad eosdem doctorum hominum integras annotationes, sex abhinc annis Ultrajecti in publicam lucem emisit lumen eruditorum *Joannes Georgius Graevius*: præter editas antea a Morello illibatas commentatorum curas, selectas ex Passeratio animadversiones (nam integer ejus commentarius Parisiis 1608 editus, propter amplitudinem Prælectionum in Propertium attexi non poterat) Gronovii item, Nicolai Heinsii, Meleagri seu Balth. Venatoris, Salmasii, Bocharti, Scioppii, Gulielmi, Rutgersii, Vossii, Meursii, Schotti, Turnebi, Paschalii, Ursini, Gifanii, Hotomanni, Lipsii, Merulæ, Ramiresii, Mercurialis, Delrionis, Lydii, Bernartii, Victorii, Politiani & aliorum, ex operibus eorum decerptas restitutiones textus in medium afferens verbisque Catulli substernens, ac sub finem Præfationis optans, ut quas olim legerit apud *Isaacum Vossium*, maximi ingenii & doctrinæ virum, in Catullum animadversiones publici juris fierent. Quod factum superiori est anno: & expugnari se tandem tot amicorum precibus passus est Vir summus, suarumque in Catullum animadversionum, doctarum certe & ingeniosarum, quæ per triginta & plures annos in tenebris jacuerant, edendarum potestatem typographo Belgæ fecit. Plurima tenebris & mendis squallentia loca hic illustrata, & a librariis aut interpretibus corrupta, ab ipso etiam Scaligero non satis explicata, manuscriptorum codicum, quorum beata

copia Voſſio ſuppetit, & ingenii, quod capitale idem & ad reſtituendos bonos auctores a natura factum habet, ope reſtituta licet deprehendere. In obſervationibus vero, ſingulo carmini ſubjectis, ubi ratio emendationis redditur, plurimorum aliorum ſimul auctorum depravata loca corriguntur, & eorundem interpretum παραφράσεις notantur, absque omni tamen verborum acerbitate. Nam ab hac cavillandi & egregiis hominibus, qui omne ſtudium conferunt ad juvandas litteras, inſultandi libidine quam longe abſit, ipſe *p. 82* indicat, *Vide* inquiens, *quanti errores a magnis ſæpe committantur viris. Non tamen inceſſenda eſt hoc nomine eorum fama, nec carpendi, quod, dum ardua litterarum conſcendunt culmina, nonnunquam præcipites eant: cum magnæ & illuſtres animæ, quanto fortius terræ affligantur, tanto ſæpe altius reſurgant. Non metuunt iſtiusmodi caſus vilia & plebeja quorundam noſtri ſeculi grammaticorum ingenia, quibus ne labantur tutiſſimum videtur, humi ſemper reptare, & eos qui ſublimi verſantur, maledictis laceſſere, ac ſi ſubjectis capitibus turpiter illudendi deeſſet facultas.* Cætera quæ in obſervationibus traduntur, Catulli ſenſum explanant, & reconditam eruditionem, qua hic auctor alios præcellit, produnt: inſuper habita proletaria doctrina, quam ex trivialibus vocabulorum indicibus & antiquorum rituum collectionibus multi petere ſolent, qui infelici ſtudio ad auctores priſcos Notas conſcribunt. Quæ enim in his Obſervationibus Voſſii afferuntur, alibi annotata aut ab aliis obſervata vix reperias: & ſingularia plane ſunt, quæ traduntur de Veſta, cur *patroa* dicatur *p. 3, 4*; de lecticis & lecticariis *p. 24, 25*; de Serapidis appellatione & fano *p. 27, 28, 29*; de καταπτώσει & παραλιλμῷ ſupplicii genere *p. 41, 42*; de ipſilibus, bracteis in quibus expreſſæ erant deorum heroumque imagines, a Saliis in ſacris uſurpatis *p. 46*; de ſoleis quæ equorum mulorumque ungulis ſubſternuntur ferreæ, ſparteæ, & coriaceæ *p. 48*; de ratione compingendorum apud veteres librorum *p. 51, ſeqq*; de catagraphis ſeu pugillaribus *p. 63, 64*; de Catulli ætate *p. 83*; de adagio ἐπ μαγείαν ὄζειν *p. 97*; de ominibus a dextra lævave venientibus *p. 105*; de *protelo* adverbio *p. 123*; de vino Aminio & Abellino *p. 155, 156*; de Cybeles ſacris quæ a caſtratis ſacerdotibus tympanis peragebantur *p. 161, ſqq*; de tibiarum ſono & cantu *p. 166, 167*; de pullo colore *p. 168, 169*; de ferrugineo colore *p. 217, 218*; de obſoletis verbis *ardes* pro *ardor*, *terres* pro *terror*, *impes* pro *impetus p. 175*; de origine & ratione fabulæ velleris aurei, quæ accerſenda a pellibus pretioſis & Zobellinis, in quibus Colchorum opes erant ſitæ *p. 190*; de aulæis, velis, peripſtromatibus, & tapetibus Phrygiis & Babylonicis ac Judaicis *p. 196, ſqq*; de aurea vite in templo Hieroſolymitano *p. 199, 200*; de Minotauri imagine & ea ſignatis nummis, rebusque Cretenſium *p. 205, ſeqq*; de Idomene, civitate Macedoniæ *p. 209*; de varia ſignificatione vocabuli *lentus* & γλισχρός *p. 212, ſeqq*; de ſerpentibus & flagellis in Bacchi & Cybeles ſacris adhibitis *p. 222, ſeqq*; de querno amictu Parcarum *p. 238*; de animabus vita functorum ad beatorum inſulas ituris, Oceanum permeantibus ut in eo purgentur *p. 266*; de unguentorum moderato inter virgines uſu *p. 268*; de ſoleis ſeu crepidis ſonantibus & argutum ſonum edentibus *p. 290, ſeqq*. de precibus Judæorum littoralibus ſeu ripenſibus *p. 313, 314*; de authepſa ſeu miliario, vaſe culinario *p. 318, 319*; de inferiis & vino inferio *p. 331*; de præcipiti & extemporaneo carminum ſcribendorum genere *p. 323*. Plura paſſim occurrunt, prorſus eximia; ſed hæc annotaſſe ſufficiat. Optandum vero, ut eruditos ingenii ac induſtriæ ſuæ fœtus, quos complures concepit, emittat in publicum doctiſſimus auctor: ac inter hos ſcriptum *de* ταχυπλοΐᾳ ſeu *arte celeriter navigandi*, quod *p. 11* obſervationum promiſit, *Obſervationesque ad Nonium* quas *p. 56* allegat, erudito orbi indulgeat.

TAJACU, SEU APRI MEXICANI MOSCHIferi Anatomia, tradita ab Eduardo Tyſon Medico Londinenſi ac Societatis Regiæ Socio,

Excerpta e Philoſophicis Transactionibus Anglicis menſis Novembr. 1683, Num. 153.

ANimal hoc, Indis Quauthla Coymatl & Quarizotl, it. Tajacu &c. dictum, præterquam quod exoticum, rara cumprimis viſcerum, qua gaudet ſtructura, ſolertiſſimum noſtrum Auctorem eo perduxit, ut, quæ occaſione ſibi ab amico quodam oblata in eo obſervavit, ſummo hic divulgare ſtudio minime fuerit gravatus. Aſt cum integrum Auctoris diſcurſum, qui prolixus ſatis, ad verbum in Lati-

num transferre sermonem nobis haut propositum sit, observata tantum ejus propria, omissis iis, quæ ex aliis Historiæ Naturalis Indicæ Scriptoribus, v.gr. Fabro, Lerio, Gomara, Marggravio, Pisone, a Costa &c. de animalis hujus exotici nominibus diversis, natura item, & loco natali, &c. mutuatus fuit, lustrabimus brevissime.

Conformationis externæ intuitu animal hoc dissectum e porcorum erat genere, prout figura ejus, quam longe accuratiorem Autor noster, ac ullus alius, curavit delineandam, satis evincit: molem tamen nostratium porcorum domesticorum haut æquabat, ab extremitate siquidem corporis, ubi cauda, qua destituebatur, debebat esse locata, ad capitis usque inter aures summitatem, duos pedes cum duobus digitis, hincque ad nasi terminum undecim digitos longum, in corpore duos pedes, in cervice sedecim digitos, in capitis crassiore parte octodecim digitos, in rostro denique duodecim digitos illud observabatur crassum. Colorem corporis referebat gryseum, setis crassioribus, quam suillæ alias esse solent, ita consiti, ut hæ circulis albis & nigris variegatæ multo breviores in lateribus, in dorso vero, quo propinquiores hujus erant spinæ, graduali auctæ deprehenderentur longitudine, ceu quo in loco nonnullæ earum quinque digitos longæ cernebantur; e contrario penitus fere iisdem denudabatur venter. Aures erectæ, inter quas largus setarum maximam partem nigrarum erat complexus, duorum digitorum cum dimidio excedebant longitudinem, parvique oculi, porcellorum oculis similes, a minori cantho ad nasi terminum sex adæquabant digitos. Os apparebat haut largum, nasus vero a porcorum rostro haut dissimilis, quemadmodum & pedes atq; ungulæ coincidebant plane cum suillis, unice superioribus exceptis ungulis, utpote secundum proportionem longioribus.

Quoad internam autem Tajacu conformationem, eæ primario partes, quæ diversa ab iisdem in porcis domesticis vel aliis animalibus maxime ordinariis fruebantur textura, nostro ab Auctore habentur annotatæ. Ventriculus conspiciebatur triplex, quorum medius, ob œsophagi seu gulæ insertionem merito salutandus primus, utroque latere in duos hiabat reliquos, intusque tali membrana albicante, crassa & dura, interiori propemodum ingluvici avium pelliculæ respondente, obducebatur, qualis neque secundi neque tertii ventriculi

culi cingebat interiora. Interior quippe superficies ventriculi secundi, duabus extremitatib9 contortis cornuum ad instar, si inflatus, gaudentis, lævis erat atque mollis, membrana tenui, qualis in carnivoris fere animalibus esse solet, instructa; ad cujus similitudinem & tertii ventriculi interna quodammodo accedebat membrana, nisi quod hæc crassior adhuc esset, largisque plicis corrugata.

Intestina tenuia, quæ in aliis animalibus ampliori connexa mesenterio inferiora versus ordinario magis propendent, arctius hic ob membranæ istius brevitatem colligabantur spinæ, & Colon, quod in aliis magis cernitur suspensum, hic propter peculiarem structuram situm potius liberum eumq; inferiorem obtinebat. Duodenum namque in quod tertius se exonerabat ventriculus, a piloro brevi proveniens circumvolutione multos cum reliquis intestinis tenuibus constituebat gyros, ac etiamsi mesenterium multum esset abbreviatum spinam versus, ejusque circumferentia vere appareret exigua, ambitu nihilominus suo omnia intestina tenuia 27 pedes longa, complectebatur. Colon, quod reliquorum intestinorum intuitu revera largum erat novemque pedes longum, mesenterii peripheriæ, sicut ordinario, haut adhærebat, sed a centro seu medio exsurgens spirali emensa linea, finem obtinebat liberum, gyrosque membranarum interventu arcte invicem unitos. Principio Coli breve quidem adstabat Cœcum, sed spatiosum omnino ac fecibus repletum. Vasa Mesenterii nullos hic, ac alias, describebant arcus, sed numerosa admodum recta potius incedebant via.

Lien coloris plumbei aliquantum maculosum, decem longitudine superabat digitos, latitudine autem, quæ ubique fere erat eadem, in medio unum digitum cum dimidio exæquabat.

Hepar coloris obscure rubicundi, & e quatuor amplis conflatum globis glandulosa evidenter gaudebat textura; omni vero carebat vesica vellea, biliarium saltem habens ductum, duodenum versus eadem ratione ac alias progredientem.

Pancreatis multis ex glandulis contexti longitudo quinque vel sex digitos excedebat.

Testes Scroto involuti duorum digitorum attingebant longitudinem, latiores in parte superiori quam inferiori, in medio vero digitum unum latitudine transgredientes. Color eorum erat albicans, sicut

ſicut ſtructura adeo arcta, ut vaſcula, ex quibus componebantur, non æque ad oculum, ac in apris quidem ordinariis, apparerent. Deferentia vaſa ab inferiori teſtium ſubſtantia incipientia ita deſinebant, ut tantum non æqualiter vel in veſiculas ſeminales, vel in urethram ſe evacuare ipſis eſſet in proclivi. Commune hoc vaſis deferentibus & veſiculis ſeminalibus oſculum in tumorem quendam elevabatur, a Grafio caput gallinaginis dictum.

Veſiculæ ſeminales unum digitum cum dimidio longæ, & quibusdam in locis tres quartas, in aliis vero dimidium digiti latæ, multum deprehendebantur glanduloſæ, notabili tamen deſtitutæ cavitate. Has exinde proſtatarum forſan hic obire munus ſuſpicatur Auctor, ni uſus idem iis potius binis glandulis veniat aſſignandus, quæ a muſculis penis erectoribus glanduloſas verſus veſiculas emergentes utrique urethræ lateri adjacebant, ſeque ipſas duobus orificiis prope penis radicem in eandem evacuabant. Cylindricæ erant glandulæ iſtæ, coloris ex albo flaveſcentis, digitum cum dimidio longæ, tres octavas digiti craſſæ, ac ſubſtantiam alentes ſatis firmam, inſtar teſtium, absque cavitate intus perceptibili. Penis ipſe longum ac gracile exhibebat corpus, multis e muſculis, e quibus duo inprimis perquam erant longi, coagmentatum.

Veſica urinaria rotunditatem æmulabatur exactiorem, quam in quibusdam aliis animalibus, ceu in quibus ea oblongior fere eſſe ſolet. Ureteres veſicæ cervici, non lateribus, ſicut in quibusdam, implantabantur.

Truncus arteriæ aortæ deſcendens cor inter atque diviſionem, qua in iliacos abit ramos, tribus intumeſcentiis conſpiciebatur notabilis: harum prima prope cor omnium largiſſima, poſt levem ſui anguſtationem exonerabat ſe in ſecundam, quæ aliquantum quidem minor intumeſcentia prima, multo tamen adhuc major ſecunda, prope ramos iliacos collocata. Duo ex his tumoribus inciſi multas inæquales oculo ſiſtebant cellulas ſeu foramina, absque eo tamen, ut arteriæ membranæ hic locorum craſſiores, quam alibi, animadverterentur. Tales vero arteriæ intumeſcentiæ ſeu extenſiones Galeno aneuriſmata, ſicut venæ varices, appellatæ, num pro naturalibus, an præternaturalibus cenſendæ ſint, Autor equidem noſter, quod aliud præter hoc Tajacu, nullum anatomico ſubjicere cultro ſibi licuit, determi-

terminare vix audet, ita nihilominus colligit: ſi præternaturales fuerint, eo magis mereri annotationem, quomodo hic tanquam in arteria totius corporis robuſtiſſima pariter ac craſſiſſima, potuerint eſſe genitæ; ſi vero naturales, cum nulla re comparari melius eas poſſe, quam cum protuberantibus iſtis tumoribus, qui in bombycum aliorumque talium inſectorum aorta obvii eſſe ſolent, a Malpighio pro totidem habiti cordibus.

Oculorum membrana nictitans evidentior hic erat, quam communiter in quadrupedibus, muſculi vero eam haut attingebant diſtinctionem, quam in brutis quibusdam, unde nec oculorum motio adeo agilis vel regularis. Pupilla ſpectabatur rotunda, nervusque opticus axi propemodum oculi inſertus, & interna parte parvam exhibens impreſſionem; choroides autem ſub coloris pallido-violacei & aliquantum fuſci apparebat ſpecie.

Præ partibus autem hucusque conſideratis ſingularem Autoris excitabat attentionem corpus illud glanduloſum, in dorſo quod deprehendebatur collocatum, tanquam pars animali huic plane peculiaris ac propria. In deſcriptione hujus concinnanda ſæpius depictas Autor in ſubſidium vocat figuras, quæ ad vivum glandulam iſtam exprimentes diſtinctius eam, quam verba nuda phantaſiæ ſubjiciant. In Figura I. lit. a. locum monſtrat Spinæ dorſalis, ubi præciſe ſupra pedes poſteriores corpus modo nominatum glanduloſum erat poſitum, ſed longis ſetis ita coopertum, ut non niſi manus demum auxilio, illud revelari poſſet; tunc enim in medio exilis ſpatii, fere glabri, paucioribus ſaltem, brevioribus & ſubtilioribus exornati pilis, protuberans glandulæ comparebat orificium, ob labra ſilicet ejus aliquantum ſupra cutis ſuperficiem reflexa. Hoc, prout naturaliter amplum in Tab. III. Fig. 3 accurate exhibetur delineatum, ſtylum craſſum admittebat facillime, eique ad multas glandulæ partes concedebat aditum; levi vero ubi digiti comprimebatur attactu, parum liquoris albicantis ſubflavi, cujus portio quædam obſcurioris paululum erat coloris, eructabat, adeo gratum ſpirantis odorem, ut ab omnibus odori Moſchi vel Zibethi judicatus ſimilis, novum Moſchiferi Apro Mexicano impoſuerit cognomen. Glandula ipſa conglomerata ſeu ex minutarum glandularum albicantium multitudine contexta, ac quoad dimenſionem ſuam in Tab. III. fig. 4 exacte repræ-

ſentata, inter cutem locabatur ac panniculum carnoſum, a quo cum anguli ejus (parte media, qua reſpiciebat dorſum, exiſtente nuda,) obtegebantur, cutis vix absque ſimultanea hujus glandulæ remotione poterat elevari; nullam intus notabilem fovebat cyſtim ſeu cavitatem, ſed ad ſpeciem pancreatis vel glandularum ſalivam ſecernentiũ accedens multis gaudebat ductibus excretoriis, in commune tandem paũlo antea deſcriptum orificium terminantibus. De uſu hujus quam diverſa diverſi ſenſerint Scriptores, aliis pro umbilico, pro mamma aliis, aliis denique pro ſpiraculo quodam, per quod ducatur ſpiritus, eam reputantibus, fuſe noſter recenſet Autor, Hernandum admiratus, quod cum ex glanduloſa hac & molli, uti vocat, pinguedine humorem quendam viderit exſtillantem, odorem tamen, quem emittit, perceperit nullum; hujus quippe intuitu Autor noſter glandulam præſentem in numerum iſtarum glandularum ſeu capſularum, uti appellat, odoriferarum refert, quas in variis animalibus variis in locis a ſe fuiſſe obſervatas commemorat.

Tandem in oſſium compage cranium cernebatur integrum absque ſuturis, a naſo ad capitis usque extremitatem, (ubi cranium multum anguſtatum denuo in triangularem ſe expandebat figuram, magno dorſum verſus foramine pro muſculorum quorundam inſertione relicto) digiti octo numerabantur cum dimidio. Meatus auditorius locum quodammodo notabilem prope capitis ſummitatem occupabat, in ſceleto lit. h. expreſſum. Maxillæ ſuperioris parti anteriori quatuor infigebantur dentes inciſores, a quibus haut procul dens quidam locabatur exertus, largus, præacutus & ad exteriora prominens, pone quem ab utroque latere ſex gemini ſtabant molares. Maxilla inferior, cujus oſſa a molaribus ad inciſores videbantur carioſa, ſex cum dimidio digitos erat longa, & unum cum dimidio lata, eo videlicet in loco, ubi primus geminus hærebat molaris, quales ſex itidem numero occurrebant, quemadmodum & quatuor inciſores, dentibus exertis hic ob putredinem amiſſis. Vertebræ colli obſervabantur ſeptem, quatuor cum dimidio digitos longæ: prima harum ſeu Atlas duobus latis proceſſibus transverſis erat inſtructa, omni vero carebat ſpina, non ſecus ac vertebra tertia, quarta & quinta, quam tamen latam vertebra ſecunda, quin imo acutam inſimul ſexta & ſeptima poſſidebant. Dorſum novendecim habebat verte-

Fig. 1.

Tab. III.

in poſteriori dorſi parte ſitam oſtendit.

Fig. 2. Siſtens Sceleton.

f Cranium.
g Oculi orbita.
h Porus ſeu Meatus auditorius.

TAB. III. ad A. 1685. pag. 81.

Fig. 4.

Fig. 1.

10 Scala digitorum seu pollicum 20

Fig. 5.

Fig. 2.

Fig. 3.

E. Andre. Sohn f.

sentata
anguli
obtege
poterat
sed ad s
dens m
lo ante
diversa
is, aliis
eam re
tus, qu
morem
percep
præsen
pellat,
fuisse o

absque
multun
magno
sertion
auditor
tem oc
ti anter
cul der
ra pror
lares.
bantur
midio
laris,
quatuc
tebræ
gæ : p

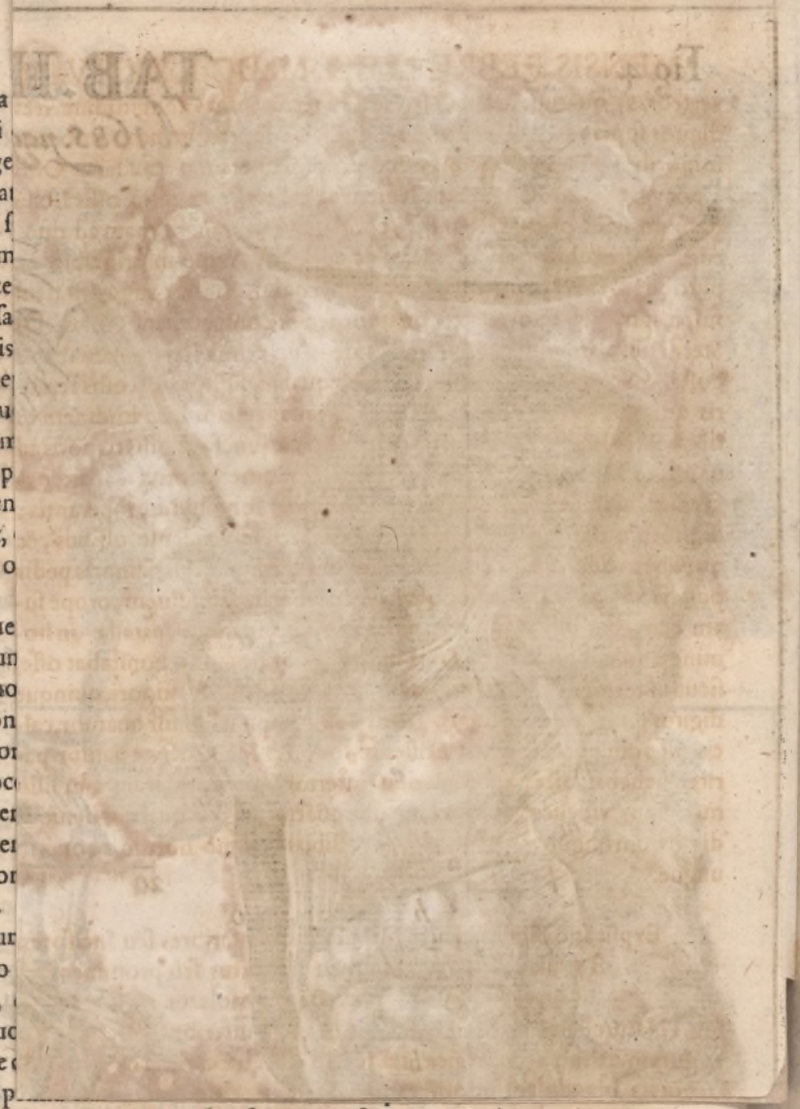

instructa, omni vero carebat spina, non secus ac vertebra tertia, quarta & quinta, quam tamen latam vertebra secunda, quin imo acutam insimul sexta & septima possidebant. Dorsum novendecim habebat verte-

vertebras, quarum prima, secunda & tertia spinas longitudine tres digitos superantes obtinebant, reliquæ vero secundum proportionem minoribus gaudebant spinis, quo propiores erant a cauda. Ossis Coccygis ex pluribus quam septem vertebris (quæ ultra ossis Ischii tractum haut protendebantur) conflati, vertebram primam ad duorum digitorum accedentem longitudinem, Autor in principio ex pluribus forsan ossibus, nunc in unum coalitis, fuisse coagmentatam suspicatur. A quovis latere quatuordecim comparebant costæ. Os Sterni ultra digitum prominebat, antequam prima ipsi implantabatur costa. Scapulæ longitudo quinque æquabat digitos, sicut ossis femoris quinque digitos cum dimidio ; quam etiam longitudinem os tibiæ ex toto spectatum attingebat, licet a junctura ossis femoris ad os usque Metatarsi quatuor tantum digiti numerarentur. Tarsi ossa erant quinque, Metatarsi tria duos digitos longitudine superantia; digitorum ossa novem, qualibet ungula tribus gaudente ossibus, & quolibet pede anteriore tribus ungulis dotato. Os femoris pedis posterioris ad sex fere digitorum accedebat longitudinem, prope suam cum osse tibiæ juncturam parvum quoddam os, patellæ in homine simile, obtinens. Tibia hic posterior non uno constabat osse, sicut anterior, sed duobus, Focili nempe majori & minori, quinque digitos cum dimidio longis. Tarsi ossa conspiciebantur quatuor, calcis osse duos fere digitos existente longo : Metatarsus quatuor pariter habebat ossa, quorum duo interiora omnium erant amplissima, duos videlicet digitos cum una quarta longa ; quatuor denique digitorum singuli tribus gaudebant ossibus, ultimo horum cooperto ungue.

Explicatio Figurarum.
Tabula III.

Fig. I Naturalem Apri Mexicani figuram exhibens, ubi linea lit. a. notata glandulam odoriferam in posteriori dorsi parte sitam ostendit.

Fig. 2. Sistens Sceleton.

a Dentes anteriores seu Incisores. TAB. III.
b Dens exertus seu prominens.
c c Dentes molares.
d Maxilla inferior.
e Pars ea, quæ cariosa erat, maxillæ inferioris.
f Cranium.
g Oculi orbita.
h Porus seu Meatus auditorius.

i Triangularis Cranii expansio a parte ejus posteriori.
k Vertebræ Cervicis.
l l Vertebræ Dorsi atque Lumborum.
m Ossis Coccygis vertebræ.
n n Costæ.
o Os Sterni protuberans.
p Scapula.
q Os Ischii.
r r Os Femoris.
s Patella pedum posteriorum.
t Tibia pedis anterioris.
u Larga quædam Tibiæ protuberantia.
w Tibia seu Focile majus pedis posterioris.
x Fibula seu Focile minus pedis posterioris.
y y Tarsus in pedibus æque anterioribus ac posterioribus.
z Calx in pede posteriori.
α α α Metatarsi ossa.
β β β Digiti.
γ γ γ Ungues.

Tab. IV. Fig. 3. Glandulæ odoriferæ monstrans orificium, prout naturaliter exterius in dorso illud comparebat, quod propter levem quandam similitudinem plerisq; hucusque imposuit, ut umbilicum idem crediderint, parvo spatio circumcirca hoc orificium setis fere existente denudato.

Fig. 4 Glandulæ ipsius odoriferæ, quæ conglomerata sive multis ex minoribus glandulis conflata erat, magnitudinem naturalem accurate exprimens.

Fig. 5 Pleraque abdominis viscera, e corpore exemta, delineans.
A Oesophagus seu Gula.
B Ventriculus primus.
C Ventriculus secundus.
d d Ventriculi secundi cornua.
E Ventriculus tertius.
f Pylorus.
g g g Intestina tenuia.
H H H Colon.
i Cœcum.
k Rectum.
l Mesenterium.
m m Vasa Mesaraica.
n Pancreas.
o Lien.
p Hepar.
q Ductus biliarius ab Hepate ad Duodenum.

Tabula IV.

Fig. 1 Ventriculum monstrans apertum.
A Oesophagus seu Gula.
b Gulæ in ventriculum primum introitus.
C C Interior ventriculi primi superficies, quæ pellicula quadam seu membrana robusta, crassa & albicante erat investita.

TAB. IV. ad A. 1685.
pag. 82.

sive

Tractatus de Lactis usu. Autore B. Martino, Serenissimi Principis Condæi Pharmacopœo. Parisiis 1684, in 12.

TAB. IV. ad A. 1685.

pag. 82.

Fig. 1.

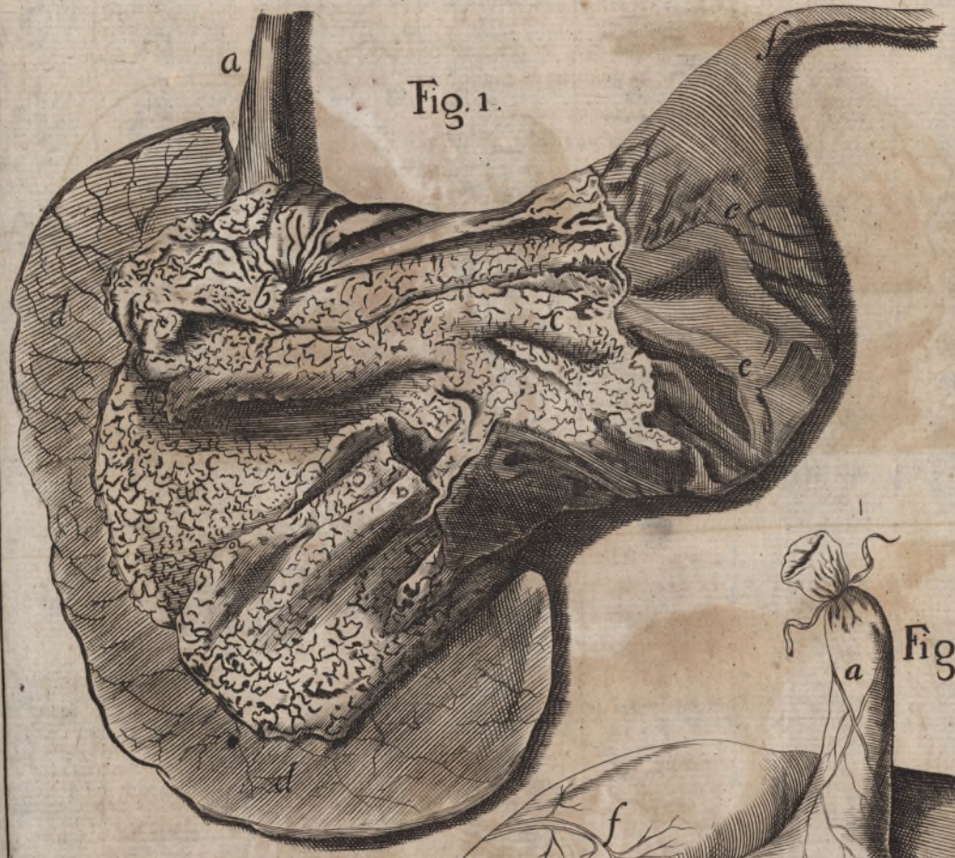

Fig. 2.

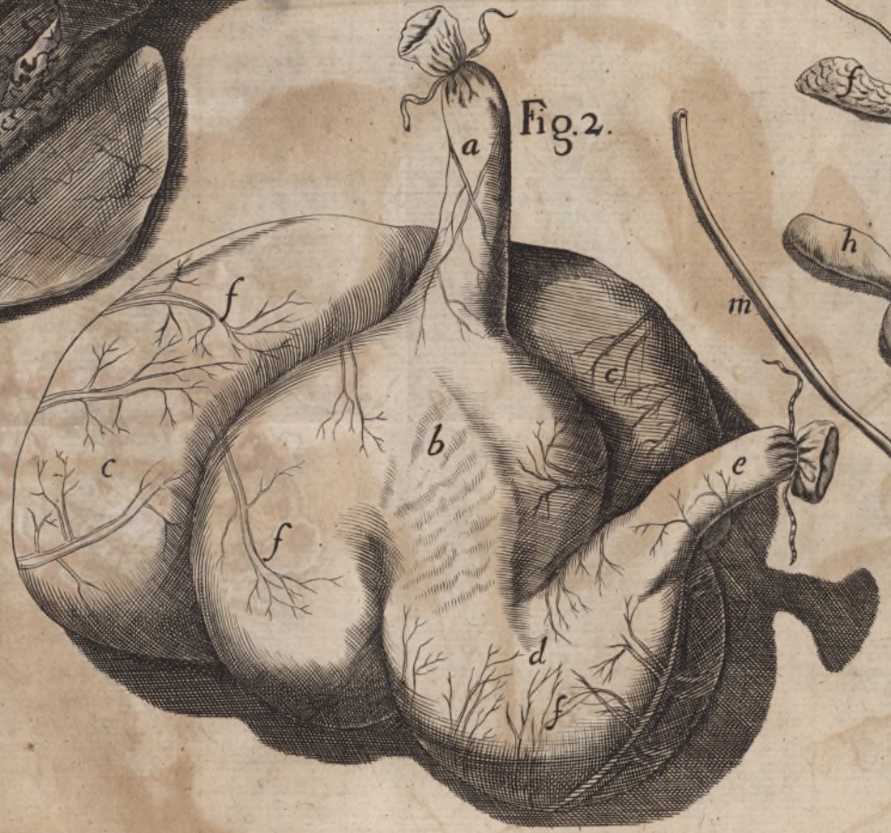

Fig. 3

Fig. 4.

E. Andre-Sohn, fc:

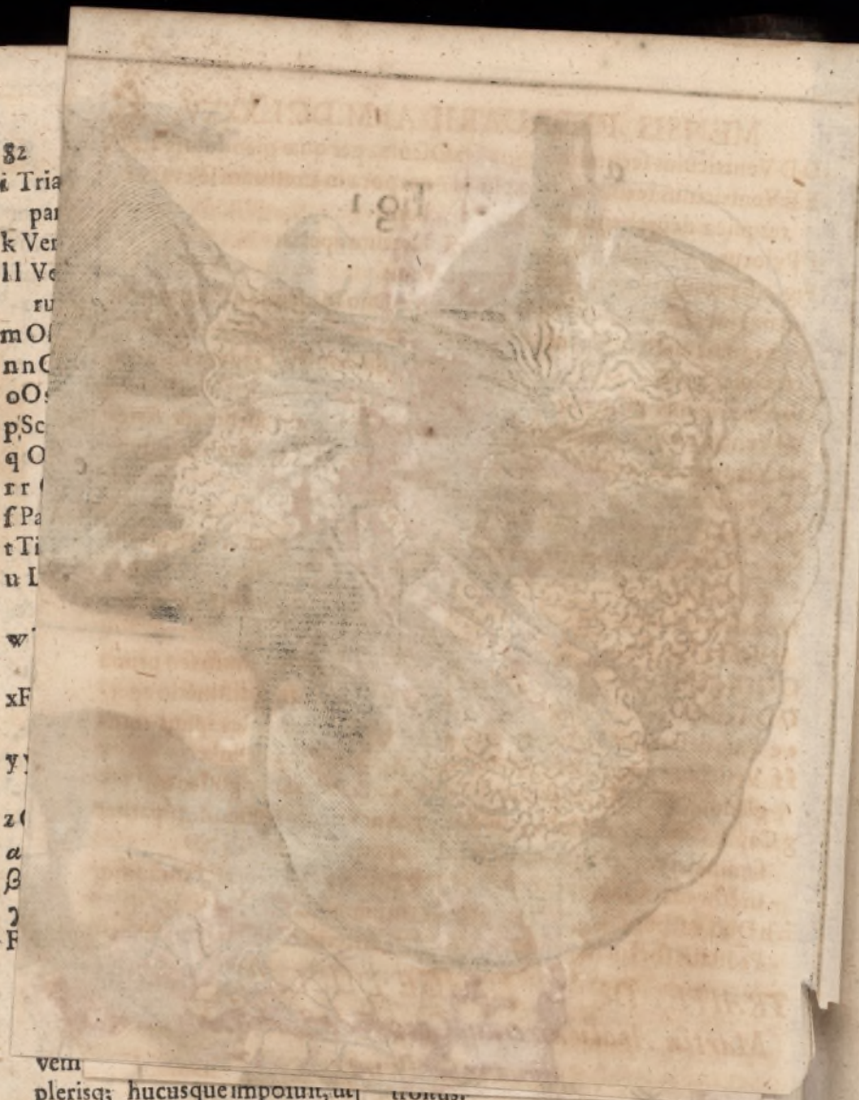

TAB. IV. F

vem
plerisq; hucusque impoſuit, ut umbilicum idem crediderint, parvo ſpatio circumcirca hoc orificium ſetis fere exiſtente denudato.

Fig. 4 Glandulæ ipſius odorife-

CC Interior ventriculi primi ſuperficies, quæ pellicula quadam ſeu membrana robuſta, craſſa & albicante erat inveſtita.

DD Ventriculus ſecundus.

EE Ventriculus tertius, in quo plures plicæ deprehendebantur.

f Pylorus.

Fig. 2 Externam trium ventriculorum ſuperficiem in ſitu ipſorum magis naturali exhibens.

A Gula.

B Ventriculus primus.

C Ventriculus ſecundus.

D Ventriculus tertius.

E Pylorus.

fff Vaſa ſanguifera.

Fig. 3 Partes genitales cum Veſica exhibens.

A Veſica urinaria.

B Veſicæ Cervix.

CC Ureteres.

DD Teſtes.

ee Vaſa deferentia.

ff Veſiculæ ſeminales, quæ hic glanduloſæ comparebant.

g Caput Gallinaginis, ubi veſiculæ ſeminales & vaſa deferentia ſe in urethram exonerabant.

hh Duo corpora glanduloſa pro-Proſtatis forſan habenda.

ii Oſcula, per quæ glanduloſa hæc corpora in urethram ſe evacuabant.

K Urethra aperta.

L Penis.

MM Duo Muſculi ad Penem pertinentes.

NN Alii Muſculi eidem aſſiſtentes.

Fig. 4 Cor & Aneuriſmata Arteriæ Aortæ ſeu Magnæ oſtendens.

A Cor.

bb Arteriæ magnæ rami aſcendentes.

c Arteriæ magnæ truncus deſcendens.

D Aneuriſma primum ſeu prima Arteriæ magnæ diſtinctio aperta, quo complures ipſius intus conſpiciantur cellulæ.

e Nova Arteriæ anguſtatio.

f Aneuriſma ſecundum pariter apertum.

g Aneuriſma tertium omniumq; minimum.

hh Arteriæ Magnæ rami Iliaci.

TRAITE' DE L' USAGE DU LAIT, PAR B. Martin Apoticaire du Corps de S. A. S. Monſeigneur le Prince.

ſive

Tractatus de Lactis uſu. Autore B. Martino, Sereniſſimi Principis Condæi Pharmacopœo. Pariſiis 1684, in 12.

Diæteticis remediis, quo Lactis magis potens in affectibus quibusdam morbosis debellandis, aut ad minimum refrænandis deprehenditur virtus, eo minus nostri autoris spernendus labor, quod in Tractatulo præsenti Lactis usum iis inprimis, qui in ejusmodi miseriis Medicorum destituuntur suppetiis exponere instituat, præcipue cum Magno tali Principi, qui omne sui & nutrimentum, & adversus arthriticum insultum in lacte quærit præsidium, sit a servitiis. Felicioris vero progressus ergo non absre generalem prius de Lactis generatione, analysi itidem ac differentia multiplici suggerit notitiam, in generatione lacti materiam non a sanguine, sicut Veteres voluere, sed a chylo potius concedi ostendens, quem tamen non per arterias, sed per canaliculos peculiares ad mammas deferri, ex lacte multarum nutricū nimis seroso, velut subtiliori solummodo chyli parte per minutissimos meatus moveri apta, suspicatur. Hinc ad ipsam lactis progreditur electionem, in qua ad lactis consistentiam, gustum, odorem ac colorem, tanquam legitima bonitatis κρίσεις, respiciendum esse præcipit, ex quo fundamento Lac nimis pingue damnat, non secus ac illud, quod ad flavescentem vergit colorem, eo excepto in casu, ubi talis tinctura a croco fuerit introducta, id quod fieri posse extra omnem ponit dubitationem. Tum cautelas varias circa lactis usum triplici temporis differentiæ, ratione Diætæ ac Medicamentorum accommodatas ita submministrat, ut ventriculi potissimam semper habeat rationem, quo hic suas debite obeat functiones, nec adeo facile a lactis vel gravetur assumtione, vel turbetur acescentia; propterea paulatim ei primum indulgendum esse monet, quin imo eundem quoq; in finem singulis ternis horis tres lactis uncias commode posse absorberi autumat, etiamsi ordinario alias ter vel quater saltem hoc in die fieri soleat. Tandem morbos singulos, in quibus lactis conveniat usus, ordine recenset, ac reflexionibus insuper quibusdam, cur lac tales laudabiles producat effectus, illustrat, multum butyrosæ seu pingui ejus parti, morbosa spicula acida obtundenti, hic tribuens. Quibus, dum vermium excretionis mentionem facit, non injucundam de Comœdo quodam Parisiensi, in atroci Cephalalgia solo lactis calidi odore binos successive vermiculos magnitudinis diversæ excernente e naribus immiscet historiam.

THE

THE LIVES OF THE PRIMITIVE FATHERS BY VVilliam Caue D. D. Chaplain in ordinary to his Majesty.

hoc est:

Vitæ Patrum primitivæ Ecclesiæ, autore VVilhelmo Caue, Theol. Doct. & Concionatore Aulico Regis M. Britanniæ.

Tomus I & II.

Londini, apud Rich. Chiswel, 1682 & 1683, in fol.

Quamvis non exiguus sit illorum numerus, qui de rebus Ecclesiæ novi Testamenti scripserunt; diffiteri tamen non possumus, & mancam esse eam Historiæ partem, maxime quantum ad priora secula attinet, de quibus non nisi obscura ad nos notitia pervenit, & mendosam, quod plerumque homines, studio partium ducti, vera falsis interpolarint, & ea prodiderint, quæ nunquam facta sunt. Post magnam igitur scribentium multitudinem cum supereſſe nihilominus circa idem argumentum animadvertisset Vir doctissimus Wilhelmus Caue, in quibus perficiendis & explanandis ipse cum fructu versari posset, illustrare antiquiorum temporum memoriam, Ecclesiæque primam ætatem depingere suscepit, eo animo, ut pro virili ambigua evolveret, intricata enodaret, & inprimis succurreret oppugnatæ passim veritati. Atque ut lectorum usitata plerumque fastidientium rationem quodammodo haberet, visum est non consueta illa ac vulgari methodo annalium uti, sed vitas Patrum Doctorumque, juxta ordinem temporis, quo quisque vixit, condere, & simul ea, quæ in Ecclesia sub ipsorum moderamine contigerunt, commemorare. Primus quidem operis hujus tomus anno 77 prodiit; superiori autem 82 denuo recusus est, quod prioris editionis pauca admodum exemplaria supereſſent. In eo res Eccclesiæ trium a Christo nato seculorum Autor tradit, exorsus non ab Apostolis ipsis, sed a Viris Apostolicis, qui istis vel coætanei fuerunt, vel proxime successerunt in munere docendi. Cujus rei hæc esse ratio potest, quod de Apostolorum vita, & illorum temporum eventibus utcunque e

sacris

sacris literis cognoscere liceat. Facile autem ab omnibus, quam in præfatione petiit, veniam impetrabit, quod & pauciores Doctores nominet, quam tribus seculis floruisse sit verosimile, & forte minus de illis, quorum historiam texit dicat, quam lectores expectent. Nam cum e monumentis istius ætatis pauca eaque fracta admodum rudera nobis supersint, sperare sane non possumus perfectam omnibusque numeris absolutam historiam rerum, a nostra memoria per vetustatem tam longe remotarum. Diligentiam in Viro clarissimo desiderare nemo poterit, quam ipse cum ingenii acumine & naturali facundia sic conjunxit, ut boni historici partes felicissime impleviſſe videatur. Verum etiam est, nec studium vanæ gloriæ sapit, quod ipse de hoc opere suo, rei bene gestæ sibi conscius affirmat, nihil ex omni antiquitate Ecclesiastica reliquum esse, cujus alicubi non sit a se facta mentio. Inter Viros Sanctos & Ecclesiæ Doctores Stephanus Protomartyr primo loco sistitur; ultimus est Dionysius Alexandrinus, post cujus vitæ enarrationem exhibetur brevis index, quitrium seculorum eventa juxta seriem temporum digerit, & Romanorum Imperatorum Consulumque ordini res ecclesiæ accommodat.

Tomus alter, qui nunc primum publicæ luci exponitur, Patres commemorat quarti seculi, quam ætatem Ecclesiæ multæ res insignem ac memorabilem reddiderunt, maxime illud, quod tum gentilis superstitio eradicari, & efflorescere Christiana fides cœperint, decentemque autoritatem consecutus sit Sacer Ordo. Tractationi præmissa est introductio, quæ in aliquot sectiones distincta, de statu Gentilismi deque sorte Paganorum sub Imperatorum Christianorum primo & ejus successoribus agit; quibus mediis Julianus ab orco revocare idololatriam conatus sit, explicat; postea edisserit, quid Joviano, Valentiniano & Valente regnantibus acciderit; ac demum plenam Gentilismi extirpationem a Theodosio susceptam, & ab his, qui ipsum in imperio proxime secuti sunt, perfectam describit. Liber ipse novem Patrum vitas exhibet, *Eusebii* scilicet, *Athanasii*, *Hilarii*, *Basilii*, *Gregorii Nazianzeni*, *Cyrilli Hierosolymitani*, *Ambrosii*, *Epiphanii*, & *Chrysostomi*: singulorumque principio natales & educationem, deinde honores & res gestas, porro virtutes ac nævos, denide scripta, & alia insignia in Ecclesiam merita recen-

censet. Nec illorum quicquam obliviscitur, quæ ipsis viventibus evenerunt. Cumque prima duo Concilia Generalia in hanc ætatem inciderint, eorum actis fusius explicandis vacat, alias etiam synodos suo loco memorans, quales fuerunt, quæ Tyri, Sardicæ, Sirmii, Seleuciæ &c. coactæ leguntur. Prolixus inprimis est in describendo Athanasio, cujus vitam in plures periodos divisam singulis sectionibus pertractat. Ita autem novem Doctorum historiam texit, ut aliorum, quorum acta peculiare caput non postulabant, passim simul mentionem faciat. Eorum tamen aliquos iterum producit, ac brevissime laudat in appendice operi adjecta, cui Chronologicus ejusmodi index, qualem primo additum tomo memoravimus, annexus invenitur.

JOHANNIS SEGERI VVEIDENFELD DE SECRETIS ADEPTORUM.

sive

De Usu Spiritus Vini Lulliani Liber I.

Londini, apud H. Hills, &
prostat Lipsiæ, apud *Körnerum* & *Gleditschium*, 1684, in 4.

INter illa quæ artem Alchymisticam hactenus non paucis Virorum Eruditissimorum reddidere suspectam, agmen ducunt termini, in descriptione hujus mysterii ab adeptis adhibiti, sæpius usque adeo obscuri, ut quid sibi velint, nullo ingenii acumine potuerit penetrari. Et licet Turnheiserus olim in suo onomastico, Guilielmus Johnsonus in lexico chymico, Rulandus, Petrus Johannes Faber, aliiq; Chymiatrorum, explicationem ænigmatum ac barbararum vocum susceperint, non tamen artis hujus involucra omnia ita removerunt, ut Lectori summa secretioris Chymiæ arcana clara & sine umbra patescant. Erit igitur, de quo sibi insigniter gratuletur Mysteriorum horum sectator, Auctorique nostro gratias persolvat maximas, quod præsenti tractatu (quemadmodum in titulo, præfatione ad chymiæ alumnos, ac aliis passim locis sancte pollicetur,) nudam sine veste Dianam, i. e. artem Alchymisticam sine tropis, figuris, parabolis, nominum barbarorum velaminibus spectandam sistat, ita ut inposterum (sunt verba ipsius autoris,) nemo vel doctissimus autoritate

sua, nemo vel disertissimus persuasione sua, nemo vel subtilissimus impostor astutia sua, possit quenquam nisi volentem decipere, & a via regia in devia deducere. Quatuor autem libris hæc sua promissa absolvit Autor, quorum cum primus hucusque solus prodierit, ejus tantum contenta inpræsentiarum exhibemus. Agit vero illo de menstruis philosophicis, quo nomine intelligit liquores volatiles ex Spiritu Vini Philosophico, rebusque variis varie confectos, corpora non tantum separantes, sed etiam iiscum permanentes, eaque sui additione alterantes, ita ut ambo non sint amplius, nec iterum esse possint, quod fuere olim. Melioris postmodum doctrinæ gratia menstrua hæc in vegetabilia & mineralia distinguit, desumendo rationem hujus appellationis, non a subjecto, quasi vegetabilia e vegetabili regno, mineralia ex minerali natales peterent suos, sed a natura potius, sic ut solventia quæ carent acido manifesto, & absque ebullitione aut motu operationem suam præstant, vegetabilia, sicuti versa vice, quæ acore quodam manifesto gaudent, corporaque cum strepitu discerpunt, mineralia dicantur. Rursus autem utramque hanc classem subdividit in simplicia & composita, de quorum titulis iterum monet, simplicia a virtute mitiori ac simplici, composita a fortiori magisque tingente facultate sic dici. Præmonitis hisce sub examinis incudem vocat primo vegetabilia menstrua, quorum duodecim proponit genera; videlicet I simplicia ex vino Philosophico tantum parata; II ex spiritu vini Philosophico & vegetabilibus oleosis; III ex Spiritu vini Philosophico & salibus oleosis; IV ex Spiritu vini Philosophico & Salibus volatilibus; V ex Spiritu vini & salibus fixis, non tingentibus; VI ex Spiritu vini & tartaro Philosophico; VII composita menstrua ex prædictis simplicibus tantum; VIII composita ex modo recensitis cum argento vivo vel reliquis metallis; IX ex menstruis simplicibus & rebus tingentibus prius fixatis; X ex menstruis vegetabilibus compositis & corporibus metallicis; XI ex menstruis compositis, cœli & terræ influentiis imprægnatis, & tandem XII summe exaltata ex menstruis compositis summe graduatis. Totidem etiam generibus absolvit menstrua mineralia; XIII namque genus simplicia ex materia vini Philosophici tantum exhibet; XIV ex acidis vel salsis salium essentiis & menstruis vegetabilibus confecta; XV ex Spiritu vini Philosophico & spiritibus acidis, scilicet aqua forti & spi-

& spiritu nitri &c. XVI ex acetis philosophicis & salibus volatilibus urinæ & salis armoniaci vulgi; XVII ex aceto Philosophico & salibus fixis non tingentibus, tam vegetabilibus quam mineralibus; XVIII ex sale armoniaco vegetabili & acetis non tingentibus. In XIX genere composita sequuntur menstrua mineralia, ex spiritu vini philosophico & spiritibus acidis tingentibus, spiritu vitrioli, butyro antimonii; in XX ex spiritu vini philosophico & salibus aliisque rebus tingentibus, vitriolo, cinabari, hæmatite; in XXI ex menstruis mineralibus simplicibus & rebus tingentibus prius fixatis; in XXIII ex aceto philosophico, aliisque menstruis mineralibus compositis, & corporibus metallicis aliisque rebus non tingentibus; denique in XXIV ex menstruis vegetabilibus & mineralibus invicem commixtis. Sub hisce viginti quatuor menstruorum generibus centum & quinquaginta processus diversos ex Basilio, Lullio, Parisino, Ripleo, Bacone, Paracelso, Trithemio, Trismosino, Guidone, Rupecissa, Hollando ac Alberto Magno excerptos adducit, inque illis tam quæ ad præparationem faciunt, per annotationes ac observata, singulis generibus interjecta & subnexa, declarat, quam explicando varias vocum acceptiones, quæque contradicere sibi videntur conciliando, multum desudat. Unicum tantum est, quod desiderari adhuc in præsenti opere possit, nimirum Autorem spiritus vini Lulliani præparationem, quem tamen ceu fundamentum omnium descriptorum menstruorum extollit, penitus subticuisse; inserendam nempe libro V horum secretorum, suo etiam tempore edendo.

L'HOMME DE COUR, TRADUIT DE L'ESPAgnol de Balthasar Gracian, par le sieur Amelot de la Houssaie, avec des notes:

id est:

Vir aulicus, Balthasaris Gratiani, ex Hispanico Latine versus a Dn. Ameloto Hussæo, cum annotationibus.

Luet. 1684, in 4 & 12.

INterpres *Gratiani Amelotus*, plurimis scriptis orbi literato notus, versionem hanc suam *Regi Christianissimo* prolixa & eleganti epistola de-

la dedicavit. In hac percurrens, quæ Rex bello & pace magna & præclara gesſit, (in quibus etiam Reformatorum oppreſſio, non ſanguinis effuſione, ſed, ut ait, longa diæta, honorum nempe & munerum ſubtractione procurata, laudatur,) non dubitat, Gratianum, ſi vitam produxiſſet, inſignia illa elogia, quibus Heroem ſuum *Ferdinandum Arragonium* mactavit, meliori jure *Ludovico Regi* tributurum fuiſſe. Huic enim rectius quam illi aptari, quod univerſaliter & ſingulariter excellat, *& omnibus optimis in ſua cujusque laude præſtantior ſit.* Huic etiam vocem illam Hiſpanicam (*Deſpejo*) quæ verti non poſſit, omnes tamen ſummasque Principis & hominis dotes exprimat, optime convenire, & in hoc conjuncta eſſe rariſſimo exemplo, *intelligentiam & diligentiam.* In præfatione non negat obſcure admodum ſcripſiſſe Gratianum, neque tamen Jeſuitæ *Buhurſii* cenſuram meruiſſe, quaſi ſcripſerit, quæ ipſe non intellexerit, aut eo fine, ne intelligantur. Allegat *Vincentium Johannem de Laſtanoſa*, editorem librorum Gratiani, qui idem obſcuritatis vitium objicientibus, & inſuper dolentibus, quod ſumma Aulicæ prudentiæ arcana in vulgus hoc libro propalata ſint, reſpondet, non omnibus ſcripſiſſe Gratianum, ſed ſublimitati rerum pari dictionis altitudine venerationem conciliaſſe, & vulgaribus ingeniis ſenſum earum præcluſiſſe, quamvis talia vel maxime videri velint omnia penetrare. Ita *Ariſtotelem* ſcripſiſſe, quæ præter *Alexandrum* nemo ſatis intelligeret. Non inepte itaque libro huic lingua Hiſpanica *Oraculi* titulum datum eſſe, pro quo interpres modeſtiæ, ut ſcribit, cauſa illum ſubſtituit, qui verſioni præfixus eſt. Contineri quidem in trecentis hujus tractatus axiomatibus ait, quæ optimi magiſtri, *Homerus*, *Ariſtoteles*, *Seneca*, *Tacitus*, *Plutarchus*, *Æſopus*, *Lucianus* & *Apulejus* docuerint, ſed ita compoſita & ſeculi moribus accommodata, ut nihil ad perfectionem politicæ ſcientiæ libello huic deſit, niſi quod (ut ex Illuſtris cujusdam viri judicio refertur,) longior ſit, quam ut diſci poſſit, brevior quam ut ſatis amplam legendi materiam præbeat. Rationem porro reddit, cur Gratiano non *Laurentii*, quod Hiſpanicæ editiones habent, ſed *Balthaſaris* nomen appoſuerit. Hoc enim verum fuiſſe, *Nicolai Antonii* Hiſpalenſis teſtimonio probat, narratque, natum fuiſſe *Balthaſarem Calataiudi* in Arragonia, & ſocietati Jeſuitarum adſcriptum, *Tarraconenſe* Collegium rexiſſe, mortuum anno 1658, *ætatis quinquageſimo quarto.* Scripſiſſe (1) *El Heroe*

roe, i. e. Heroem, a *Gervaſio* Medico Gallice verſum, meliori ſenſu quam ſtylo. (2) *El Politico Fernando*, Ferdinandum Politicum; ita quidem, ut ſupra omnem modum Regem iſtum extulerit, inter alia ſcribens: ſi aliquando deficere Monarchiam Hiſpanicam contingat, fore, ut ſtatim inſtauretur, ſi reviviſcere Ferdinandus poſſet. Hic dubitare ſe non illepide dicit Interpres, an reſuſcitari is vellet, ſi ſciret, ſe cum *Ludovico XIV* componendum eſſe. (3) *Agudeza* i.e. Acumen, quem tractatum multa Jeſuitarum elogia continentem *Genuenſis* quidam Italice vertiſſe, & ſuo nomine edidiſſe perhibetur. (4) *El Diſcreto*, ſive Diſcretum. (5) *Criticon*, ſatyræ inſtar vitiis ſeculi omnisque generis hominum oppoſitum. Hos omnes, ſicut & qui nunc prodit, *Oraculum* ſive *Virum Aulicum*, ſub Laurentii fratris nomine edidiſſe Balthaſarem, quod Sacerdos ipſe, de rebus non Theologicis ſcribere verecundaretur; unicum nomine non diſſimulato publicaſſe, cui titulum fecit *Comulgador*, i.e. Communicator, ſeu meditationes de Sacra communione. Dubium vero eſſe an lucem conſpecturi ſint, quorum ſpes facta fuit, *Atento*, i. e. Attentus, & *Galante*, i. e. Elegans ſive Urbanus. Locum ſcilicet hic invenire querelam *Plinii* junioris *Lib. 5. Ep. 5.* mortem Fannii deplorantis, ubi ſcribit: *Mihi videtur acerba ſemper & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant; nam ſi qui voluptatibus dediti quaſi in diem vivunt, vivendi cauſas quotidie ſiniunt: qui vero poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt, ut quæ ſemper inchoatũ aliquid abrumpat.* Hæc ex prolegomenis, non invito, ut putamus, Lectore excerpſimus, ut de autoris Hiſpani, ingenioſi & acutiſſimi, hiſtoria & ſcriptis patefiant, quæ nobis huc usque parum nota fuerunt. Axiomata trecenta, conciſiſſimo ſtylo arctata, in compendio exhibere, idem eſſet ac deſcribere. Legi poſſunt exiguo labore, ſed nonniſi magno & repetito intelligi; quamvis interpres operam dederit, ut ad perſpicuitatis Gallicæ genium griphos illos explicaret, & ex autoris, quæ ſupra indicavimus, ſcriptis, *Heroe* & *Diſcreto*, liquidiora in annotationibus ſubjungeret, in quibus & ex aliis accuratiſſimis rerum politicarum ſcriptoribus ſententias ſelectas, cum fructu reperire licet.

REGULA CREDENDORUM, SEU METHODUS Polemica ad omnes omnino homines a vera religione dissentientes, clare, breviter ac solide convincendos. Ex lingua Anglicana in Latinam traducta. Autore I. K. Catholico Anglo.

Leodii, typis Gerardi Grison, 1684, in 8.

CUm *Autoris* propositum sit, methodum, ut ipse loquitur, *rationalem, compendiosam, claram, facilem & generalem* ostendere, qua omnes a religione Pontificia dissentientes aut illi adversantes convinci queant; principia se investigaturum pollicetur, quæ in seipsis vera, ad veram religionem comprobandam accommodata, ac talia quidem sint, ut a nemine negari aut in dubium vocari possint. Hujusmodi autem inter alia esse scribit: *aliquid est verum.* Hoc principio inniti præsentem *methodum*, quam *polemicam* dixit: & ex eo semel concesso deducere licere, tū veritatem Religionis Romano-Catholicæ, tum omnium eorum, quæ tanquam articuli fidei ab illa traduntur, affirmat. Itaq; ut ejus utilitas fiat manifestior, eandem sex articulis constare, quorum unus ex altero quasi necessaria connexione fluat, demonstrare nititur. Nam ex eo, si *aliquid est verum*, probare instituit, (1) *etiam esse verum Deum*; si autem sit verus Deus, esse (2) *veram religionem*; & si sit aliqua vero religio, *esse* (3) *veram aliquam revelatam Religionem*; & si aliqua sit revelata religio, *esse* (4) *Christianam religionem veram*; & si Christiana est vera, (5) *Catholicam Romanam* (hanc enim p. 25. intelligit) *etiam religionem esse veram, & consequenter ab omni errore fundamentali liberam*: & inde (6) colligit, *quod nullo modo tanquam articulum fidei, ullum doceat errorem, aut corruptionem, sed ab omni prorsus errore & corruptione sit immunis.*

Summa connexionis & demonstrationis methodi hujus & articulorum sex recensitorum huc redit. Supponit *Autor* verum esse, inter entia, quæ existunt, unum esse alio melius: hoc admisso, debere esse aliquod Ens omnium existentium ac possibilium *optimum maximum*: atque hoc esse *Deum verum.* Ab existentia DEI veri pergit deducere *existentiam veræ religionis* hoc pacto: si est Deus verus, debere nos eum honorare, eique obedire; hoc fieri vero non posse, nisi sit

sit aliqua doctrina, quæ nos doceat, quomodo eum honorare & quibus in rebus illi obedire debeamus: *hanc* autem *doctrinam* esse *veram religionem*, quæ a DEO revelanda sit, quia homines scire nequeant, aut particularem modum, quo velit ab ipsis honorari, aut particulares materias, in quibus sibi deposcat obsequium. Itaque admittendam esse *religionem revelatam.* Admissa vero illa, *veritatem religionis Christianæ* ita ostendere laborat; si est religio vera revelata procul dubio illa vera est & a Deo revelata, quæ miraculose propagata fuit; talem vero fuisse propagationem religionis Christianæ. Concessa hujus veritate, *religionis Romano-Catholicæ veritatem* hunc in modum demonstrare satagit: si Religio Christiana vera est, idque recte probatur ex illius propagatione; *Religio* quæ eodem pacto propagata fuit, ac Christiana, *vera esse debet.* Atque hoc de religione sua Romana affirmat: ergo illam veram esse colligit. Demonstrata sic, ut putat, religionis suæ veritate, ulterius concludit, nihil ab ea tradi tanquam articulum fidei, quod non sit verum.

De connexione quinti hujus & sexti articuli, quippe qui *μίαν λίαν αἴτημα* continent, Christianus & eruditus lector judicet, an firma sit & novi quidpiam contineat. Autoris interim scopus inde patet, scilicet persuadere Christianis, Religionem Pontificiam esse veram & ab omni errore fundamentali immunem.

PHYSICÆ CONCILIATRICIS CONAMINA, adumbrata a Joh. Christoph. Sturmio, Philos. Nat. & Mathem. P. P.

Norimbergæ, apud Wolffg. Mauritium Endterum, 1684, in 12.

CUm Sectaria Philosophandi ratio valde noxia sit, tum quod qui cæco affectu unum Magistrum sequuntur, meliora ab aliis tradita non agnoscant, sed in effingendis effugiis, quibus labanti opinioni ferant suppetias, vel in affingendis adversæ sententiæ absurditatibus, aut defectibus, quibus forte laborat, exaggerandis, tempus seriæ veri inquisitioni impendendum, inutiliter consumant, tum quod adolescentes rixosa ea Philosophia imbuti habitum altercandi, & criminan-

minandi ad superiores facultates afferant, pari licentia eas tractent & per omnem vitam, cum muneribus jam admoti sunt, ligitiose exerceant; huic malo pro sua quoque virili occurrere laborans doctissimus Sturmius, discipulos suos in Philosophiæ naturalis studio ad veritatem agnitam ita deducit, ut diversum sentientes, non erroris, non vitii, non malitiæ accuset, sed cum fieri potest, eorum hypotheses cum suis conciliet. Specimina ejus pacificæ philosophiæ parvus iste libellus in usum scholarum physicarum rogantibus Auditoribus editus multa habet. In hoc enim plurima veterum vel approbantur, vel excusantur, & verum hodie detectum ipsos si non plane perspexisse, ab eo saltim non longe abfuisse docetur, modernorum inventa & cogitata justo æstimantur pretio, omnique studio id agitur, ut quoad fieri potest, universi in gratiam reducantur. Quam non solum civilem & humanam, sed & scientiarum augmentis valde profuturam rationem tractandi res naturales, prolixiore opera se prosecuturum promittit in Physica sua Eclectica sive Hypothetica. Quod a viro exercitatissimo in his studiis concinna methodo adornatum & magnam partem jam confectum opus, & expetunt, & accipient avidissime eruditi.

TRACTATUS ADVERSUS REPROBATIONIS absolutæ decretum, nova methodo & succinctissimo compendio adornatus.

Londini, apud Joh. Norris 1683, in 8.

OPusculum hoc Anonymi est, ac molis exiguæ, sed quo Calvinianorum de absoluto reprobationis decreto sententia acerrime refellitur. Divisum est in partes duas, quarum prima falsitatem illius dogmatis, altera malignitatem ostendere Auctor satagit. Et falsitatem quidem, quia 1 pugnet cum Dei bonitate, sanctitate, justitia & veritate; 2 expressis Scripturæ locis contradicat; 3 Scripturæ totius scopum & finem frustretur. Malignitatem vero, quod 1 natura sua comparatum sit ad omnem religionem exstirpandam; 2 ad omnis regiminis civilis subversionem tendat; 3 homines in desperationis gurgitem præcipites agat.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno M DC LXXXV.

APOCALYPSIS B. JOANNIS APOSTOLI Explanatio Historica Auctore Daniele Herveo *Nannetensi, Oratorii Jesu Christi Domini Nostri Presbytero.*

Lugduni, apud Petrum Borde, 1684 in 4.

POst multorum tum veterum tum recentiorum Commentatorum cogitationes in Apocalypsin, in hac sua Explanatione *Innocentio XI* Papæ dicata suscipit *Herveus*, eventus, qui sedecim sæculis elapsis secundum vaticinium Apocalypseos contigerunt, ex probatis variorum temporum historiographis asserere. Arbitratur enim illam *usque ad medium capitis vigesimi* congrue ac veraciter explicari posse, reliqua adhuc eventura qui sciat satis, neminem esse. In quibus meditationibus suis quid præstiterit Auctor, ex præcipuorum vaticiniorum expositionibus, quas adscribemus, constabit.

Cap. VI. Primi sigilli libri cœlestis resignatio insidentem equo albo, habentem arcum ac coronam, ac vincentem exhibens, significat insignem victoriam, quam *Agareni* mirabiliter reportarunt sub specie arcus insoliti aliorumque supernorum portentorum a *Dione Cassio* memoratorum, adversus equitatum & exercitum *Trajani* Christianorum persecutoris, & superbi innumerarum gentium victoris.

Secundum sigillum apertum alternas notat cædes Romanorum & Judæorum, quæ justo DEI judicio, quod Christianos persecuti essent, contigere *sub Trajano & Adriano.*

Tertio signaculo resignato indicatur penuria solius panis, non autem vini & olei, *sub Marco Antonino & Lucio Vero.*

Sub ſigillo quarto bellum, fames, peſtis continentur, tempore *Galli & Voluſiani* Imperatorum.

In reſignatione quinti ſigilli, judicium quod poſtulant Martyrum animæ, & vindicta quam expetunt, eſt ruina impietatis ethnicæ, & converſio omnium gentium ad Chriſtum. In eum enim finem, ut everteretur cultus dæmonum, & unus DEUS ubique coleretur, ſanguinem ſuum fuderunt. Jubentur exſpectare aliquot ſæculis, ut ſuperſtitionis ethnicæ ruinam, quam poſtulabant, & ſolius Chriſtianæ religionis decus ac regnum, quod popoſcerunt, perſpiciant.

Apertura ſigilli ſexti refert horribilem terræ motum, qui *Antiochiam*, cum in ea *Trajanus* degeret, ſubvertit.

Facta apertura ſigilli ſeptimi *Cap. VIII.* prima plaga infidelibus poſt clangorem primæ tubæ Angelicæ inflicta, accipienda eſt de *legione Chriſtiana fulminante* ſub M. Aurelio Antonino Philoſopho. Secundam plagam ex ſecundæ tubæ Angelicæ clangore obortam *Byzantium* ſtrage ſua ſub Severo Imperatore ſuſtinuit. Tertia plaga ex ſonitu tertiæ tubæ Angelicæ immiſſa pertinet ad tempora tum *Antonini Pii*, tum *Gallieni Imperatorum.* Obſcuritas inſueta Solis, Lunæ & ſiderum ad clangorem quartæ tubæ Angelicæ, tempus *Gallieni* Imperatoris reſpicit. Quintam plagam *Cap. IX.* poſt quintæ tubæ Angelicæ clangorem *Valeriani* Imperatoris Romani & Chriſtianorum perſecutoris captivitas, a Sapore Rege Perſarum; & ſextam plagam peſtilentia ſub *M. Antonino & Lucio Vero* implevit.

Cap. X. Angelus jurat non fore amplius tempus cultus dæmonum, imperii ethnici, & perſecutionis adverſus Chriſtianos, ſed regnum Dei & Chriſti, quod accepto libro & devorato Johannes jubetur prædicere.

Cap. XI. Sub figura templi ac ſanctæ civitatis menſibus quadraginta duobus a gentibus calcandæ, oſtendit Dominus tueri ſe dona Spiritus S. & virtutes fidelium, qui templum ejus interius ac ſpirituale ſunt; loca vero externa, ubi conveniunt ad publicam orationem, & ea, in quibus degunt, ſubjacere poteſtati infidelium tribus annis ac dimidio, ſub multis Imperatoribus ethnicis. Clerus & populus Chriſtianus ſunt *duo teſtes fideles* ſub Jeſua Joſedecho prognati, & Zorobabelis, nec non Moyſis & Eliæ figuris repræſentati, qui pietate ſua impietatem ethnicam expugnaturi, Eccleſias ad cultum reædificaturi, & varias plagas gentilibus inflicturi erant. Corpora S. Martyrum, tempore perſecutionum in plateis Romæ ethnicæ *(quæ Sodoma, Ægyptus & Jeroſolyma Chriſti interfectrix appellatur)* inſepulta jacebunt; pace vero Eccleſiis reddita ſolennes a fidelibus honores, utpote a Deo in cœlum recepti martyres conſequentur, unde expaveſcent infideles. Illo tempore factus eſt terræ motus Hieroſolymitanus, cum Judæi tentarent templum reædificare ſub *Juliano Apoſtata.* Audita tuba ſeptimi Angeli cœlites gratias agunt DEO ob translatum imperium Romanum ab ethnicis ad Chriſtianos. Apertura templi cœleſtis & apparitio arcæ teſtamenti in eo, nec non tonitrua & terræ motus, ac grando magna, ſignificant futurum, ut quamvis *Diocletianus* eccleſias Chriſtianas & libros ſacros combureret, atque omnibus modis impediret, ne Martyrum corpora haberentur in honore: tamen eccleſiæ Chriſtianæ ubique tandem extruerentur, in earumque adytis aſſervarentur libri ſacri: ſignum Crucis victoriam de impietate promitrens *Conſtantino* cœlitus appareret: vera crux & nonnulla præcipuorum myſteriorum Chriſti ſanctiſſima loca ab ethnicis obtecta detegerentur, in iisque conſtruerentur eccleſiæ: crucis quoque cœleſte ſignum præter terræ motum & tempeſtatem inſuetam appareret, cum molirentur Judæi templum Hieroſolymis inſtaurare: impius autem Cæſar Galerius ſub Diocletiano in gratiam deorum ſuorum publice perorans, argueretur a DEO vero ſubitis & extraordinariis tonitruis, pluviis & denſa grandine: ignis libros ſacros comburens aliquando miris imbribus & grandine permixtis extingueretur &c.

Cap. XII. ſex primis verſibus, Eccleſia Chriſti ſponſa, fidem ejus & Apoſtolorum habens immutabilem, fœta promiſſionibus divinis nititur, ut edat in lucem virum, qui eam a perſecutionibus liberet: adverſatur ipſi Diabolus tum per ſe, tum Imperatorum ethnicorum, qui ei addicti ſunt, ferocitate. Eccleſia prudenter fugit, ac tandem enititur *Conſtantinum*, qui raptus ad divina contuenda, pacem ei tribuit, gentium delubra & idola conterit, & cultum DEI in omnes Imperii ſui fines diffundit. Prælium S. Angelorum & Dæmonum, illorum de ſubvertenda impietate ethnica, horum pro illa tuenda; dejectio horum, qui ante adorabantur ut dii, & Chriſtianos perſequebantur: Angelorum ſanctorum & Martyrum victoria, & de ea cœleſtis lætitia, *a ſeptimo verſu ad primam partem duodecimi verſus*, ad

ad tempora Constantini, Maxentii, Licinii pertinet. *A parte secunda versus duodecimi ad versum decimum quartum*, tempore persecutionis tum a Maximino, tum a Licinio motæ, cum jam Constantinus Christi fidem amplexus esset, Ecclesia aquilæ comparata, avolat in desertum, ibique, DEO providente, alitur. *Versu 15. & 16.* ingentes copiæ intelligendæ sunt, quas Maxentius contra Constantinum pluries immisit, a Constantino tum occisæ in terra multiplici certamine, tum in Tiberim demersæ, dum ab eodem Imperatore ultima pugna fugarentur. *Duobus ultimis versibus* Licinii adversus Christianos persecutio & prælia prædicuntur, tum terrestria tum navalia contra Constantinum, a quo profligatus est.

Uti *Cap. XIII. v. 1, 2.* Bestia de mari adscendens est Imperium Romanum ethnicum Christianos atrociter persequens, cujus impietas in Nerone extincta, revixit in Domitiano *v. 3. ad 10*: ita altera de terra surgens speciatim præfigurat Imperatores collegas, Diocletianum Jovium & Maximianum Herculium, nec non Galerium Maximianum & Maximinum, Diocletiani, cum adhuc viveret, in Imperio a se abdicato successores. Numerus Bestiæ v. 18. *sexcenti sexaginta sex*, invenitur in nomine, DIOCLETIANUS JOVIUS, unica litera I demta. Unicam vero literam licere etiam in hac nominis computatione tollere, suadet tum licentia in acrostichis permissa, tum quod Diocletianus tam a matre Dioclea, quam a loco natali convenienter Diocleanus dici queat. DIOCLEANUS JOVIUS ergo habet literas numerales, D.I.C.L.V. I.V.I.V. quæ sic junctæ D.C.L.V.I.IV.V.I. faciunt sexcenta sexaginta sex. Cum etiam bestia habeat duo cornua, hoc est, duos Imperatores, nempe *Diocletianum* & *Maximianum*, fas est computare numerum amborum nominum. Ex horum igitur literis numeralibus ita ordinatis D.C.L.IIX.IV.IV. emergunt sexcenta sexaginta sex. Præter hoc sub eodem numero innuitur tam dives & pretiosa præda, quam bini illi Imperatores de Persis superatis retulerunt, atque in triumpho suo Romanis ostentaverunt, ut comparari queat sexcentis sexaginta sex talentis, quæ Salomon accipiebat ex Ophir, seu ex India Persis finitima & subjecta.

Cap. XIV. v. 14. ad fin. Ostenduntur sub figuris messis & vindemiæ victoriæ, quas Constantinus eodem anno reportavit de exercitibus Maxentii, primum apud Taurinos & Veronam, deinde prope Romam.

Cap.

Cap. XV. Canticum fideles ob victoriam Constantini Maxentio in Tiberim demerso concinunt.

Cap. XVI. Quinq; plagæ a quinq; Angelis inflictæ notant pestem, & carbunculum, famem & sitim, æstum, & ignem sacrum, ac cæcitatem, quibus percussi sunt divinitus ethnici sub Maximino, insano Christianorum persecutore. *Sexta plaga* ab Angelo sexto immissa accipienda de bello, quo Julianus Imperator, Christianæ Religionis desertor ac persecutor, præter superbam animi sui præsumtionem, & falsa deorum suorum oracula, turpiter victus est a Persis & occisus. *Septima plaga* Angeli septimi primis annis Valentiniani Imperatoris Christiani intulit terræ motum ab orbe condito inauditum, necem Procopii & Marcelli, cognatorum Juliani, cujus impietatem & imperium excitare tentabant. Hinc sequitur excidium Civitatum gentium, & ruina tripartita tum Nicomediæ tum Romæ *v. 19. & 20.* Grando vehemens *v. 21.* quæ post extinctum Procopium Juliani Apostatæ consanguineum grassata est Constantinopoli, & in Cappadocia Valentiniano & Valente Imperatoribus.

Cap. XVII. & XVIII. Condemnatur *Roma ut ethnica sub specie meretricis & bestiæ septem capitibus, & decem cornibus monstrosæ*, insaniens inanium deorum suorum amore & furens in Christianos, opibus & populis affluens, septem montibus, super quas sita est, celebrata, notata etiam septem Imperatoribus a Nerone primo Christianorum persecutore ad Trajanum, & ab eo ad Licinium & Julianum decem alios Imperatores, Christianæ Religionis persecutores habens.

Cap. XIX. v. 11. ad 16. Christus aperit Johanni victoriam, quam Theodosius de Maximo & Eugenio Tyrannis reportaturus erat. *Quinque ultimi versus ejusdem capitis* prædicunt stragem ingentium exercituum *Rhadagaisi Gothi* sub Honorio, *Varanis Persæ, Alamundari Saraceni, & Rhoili Scythæ*, sub Theodosio Juniore.

Cap. XX. decem primis versibus hæc est apocalypsis: Diabolus, qui antea per Imperatores ethnicos erat princeps hujus mundi, ligatur tanquam tyrannus & mancipium *mille annis*, quibus imperium tenebunt Christiani: eoque millenario sancti Martyres, quos prius Ethnici despiciebant, veluti cum dedecore mortuos, *vivent resurrectione civili & religiosa* apud Christianos populos, a quibus magno in honore habebuntur, utpote cœlestis vitæ & regni Christi participes. Modico

autem tempore post completum millenarium, solvetur Satanas, & pristinam in terra potestatem magna parte recuperabit per *Turcas infideles* imperio potitos: verum illos per Christianas regiones circumquaque effusos & adversus Christianam religionem dimicantes, Christus Dominus tandem temporali & æterno igne aduret.

Quas Explanationes Herveus unice profert & stabilire nititur, nullas alias a suis valde differentes, quas Interpretes vel Romanæ vel Protestantium ecclesiis addicti prodiderunt, allegans, multo minus reprehendens.

TRACTATUS DE POLITIA ECCLESIÆ Anglicanæ. Cui accesserunt Richardi Zouch, LL. D. *Descriptio Juris & Judicii Ecclesiastici secundum Canones & Constitutiones Anglicanas, & Descriptio Juris & Judicii Temporalis secundum Consuetudines Feudales & Normannicas.*

Londini, apud Rob. Clavel. 1683 in 8.

TRigam hic sistimus Tractatuum, junctim & altera nunc vice in lucem publicam prodeuntium: quorum quidem duos priores argumenti similitudo facile combinavit, dum uterque Institutiones quasi Legum Angliæ Ecclesiasticarum exhibet; tertium vero, diversa licet continentem, quod tamen eundem cum secundo autorem agnosceret, vel ideo jungere maluit editor, ut eum, alioqui forte brevi tempore oblivioni tradendum, hac ratione ab interitu quodammodo vindicaret. Pauca jam ut de singulis pro instituti ratione commemoremus; primus ille tractatus de Politia Ecclesiæ Anglicanæ, tempore Jacobi R. Angl. conscriptus est a Doctore *Mocket*, qui Archiepiscopo Cantuariensi a sacris domesticis fuit ac Præfectus Collegii omnium Animarum in Academia Oxoniensi. Flammas aliquando passum esse libellum hunc, licet in se innoxium, docemur in præfatione: eo scilicet, quod editus esset una cum *Juelli* Apologia pro Ecclesia Anglicana, & aliis quibusdam libris, qui, cum suspecti quid & statui Ecclesiastico istius regni non admodum congrui continere crederentur, istud supplicium subire jussi sunt. Scopus Autoris eo maxime tendit, ut Hierar-

Hierarchiæ Anglicanæ ordinem in compendio exhibeat, doceatque insimul ex antiquioribus scriptorum atque conciliorum monumentis, ejus formam, uti nunc est, minime a Papatu derivatam, sed potius ab ejusdem abusibus vindicatam, & primævæ Ecclesiæ praxi restitutam habendam esse. Præmittit autem in *cap. 1.* divisionem totius Angliæ, cum politicam, in 52 comitatus, quos nominatim enarrat; tum ecclesiasticam, abista quodammodo dependentem, in duas provincias Archiepiscopales, Cantuariensem & Eboracensem; quæ constent ex viginti sex Diœcesibus Episcopalibus, ordine pariter enumeratis, ac complectentibus parochias in universum 9725. Porro in *cap. 2.* quænam in Anglia habeantur leges Ecclesiasticæ, demonstrat: edocet nimirum, eas constare partim ex communibus principiis juris Canonici, quatenus regni statutis ac consuetudinibus haud contrarientur; partim Constitutionibus, tum nationalibus universæ Ecclesiæ Anglicanæ, a *Joh. de Anthon* in ordinem redactis; tum provincialibus, quas *Guil. Lynwood* collectas commentariis illustravit. Deinde | ordine persequitur officia ac dignitates personarum in Hierarchia ista eminentium, incipitque *cap. 3.* ab ipso Rege, tanquam Ecclesiæ Anglicanæ capite, cujus autoritatem eo intuitu supremam quidem, non tamen omnino illimitatam agnoscit: inter alia vero jura, ipsi hoc nomine competentia, commemorat jus designandi Episcopos, conferendi beneficia Ecclesiastica, congregandi concilia, exigendi ab Episcopis homagia, recipiendi ultimas appellationes in litibus universis Ecclesiasticis, (quod jus jam inde a temporibus Henrici II, & amplius, Regibus Angliæ competere probat,) quin & absque appellatione causas tales dirimendi per Commissarios suos Ecclesiasticos, si appareat, judices inferiores non debite officium suum facere. Pergit *cap. 4.* ad exponendam Archiepiscoporum potestatem, recensetque jura tum utrique communia, tum Cantuariensi in specie competentia & propria. Ad communia refert, quod gaudeant titulo Clementiæ seu *Grace*, præcedentia supra omnes Duces regni, immunitatibus & libertatibus in latifundiis propriis; quod provinciales synodos juxta præscriptum Regis convocent, convocatasque moderentur & ultimum in iis ferant suffragium: item quod, juxta peculiaria istius regni jura, approbatio & insinuatio ultimarum voluntatum ad eos spectet; quin & ab intestato succedentibus concedere debeant administrationem bonorum

cujus

cujuslibet defuncti, qui intra eorum diœceſin habuit bona *notabilia*, hoc eſt, ad ſummam quinque librarum ad minimum adſcendentia: quæ conceſſio in tantum neceſſaria eſt, ut qui absque hujus impetratione ipſe ſe in bona defuncti intromiſit, excommunicationem mereatur, uti *pag. 109.* videre eſt. Propriæ Cantuarienſi Archiepiſcopo prærogativæ recenſentur, quod primus Par Regni ſit, & præcedentia utatur præ omnibus magnis officiariis; quod inauguret Regem in actu coronationis: quod deſignet Notarios publicos, qui licet ſingulares, in teſtimonio tamen perhibendo poſſint eſſe inſtar duorum teſtium: quod diſpenſet cum valetudinariis, puerperis, ſenibus, ægrotis, ut carnibus veſci queant illis diebus, quibus alias ob rationes politicas ibi interdictum eſt: quod denique gratiam faciat legum Eccleſiaſticarum in omnibus cauſis verbo Dei non repugnantibus, modo ſolitæ fuerint in Curia Romana alias obtineri. Tandem & hoc officio utriusque Archiepiſcopi accenſetur, quod ſingulis per totum annum diebus Dominicis ſacroſanctum Chriſti evangelium ſedulo concionari teneantur. Ab Archiepiſcopis ad Epiſcopos *cap. 5. & 7.* tranſit autor, eorumque tam dignitatem, quam jurisdictionem contentioſam æque ac voluntariam ordine exponit. Ad dignitatem refertur, quod titulum *Dominorum* habeant ratione Baroniarum Epiſcopatibus annexarum, & reliquos Barones antecedant, non in privatis ſolum congreſſibus, ſed & in ſeſſionibus Parliamenti; ubi talem eos ſervare ordinem perhibet, ut poſt Cantuarienſem & Eboracenſem archiepiſcopos primum locum teneat Epiſcopus Londinenſis, ſecundum Dunelmenſis; hinc ſequatur Wintonenſis & deinde reliqui, ut quiſque conſecratione prior eſt; niſi quod proximum locum poſt Dunelmenſem obtineat, qui Regi fuerit a conſiliis ſecretioribus. Officio eorum annumerat irrogationem Cenſurarum eccleſiaſticarum, quarum diſtinctas ſpecies latiuſcule exponit: item quod habeant jus concedendi licentiam exercendi Medicinam & Chirurgiam: quod ſingulis trienniis viſitent ſuas diœceſes, ibique inter alios abuſus inquirant in exceſſus & delicta medicorum, chirurgorum & obſtetricum, an exerceant artem ſuam non probati, aut in ſuis functionibus ſortilegium aliquod aut ſuperſtitioſi quid admiſerint; ut alia Epiſcoporum munia ibi recenſita, ſed ex jure Canonico jam ſatis nota, omittamus. *Cap. 8.* de Cathedralibus Eccleſiis agit, tractatque de ordine & muneribus Canonico-

nicorum. *Cap. 9. & 10.* deſcendit ad minora officia eccleſiaſtica, agitque de Cancellariis Epiſcoporum, quos antiquis illis Eccleſidicis ſeu Epiſcoporum Ecdicis, item de Archidiaconis, quos Periodeutis, de Decanis ruralibus, quos Chorepiſcopis veteris Eccleſiæ quodammodo comparat: porro de Presbyteris, Diaconis, Oeconomis, Teſtibus Synodalibus & Ædituis, quæque ſingulorum functiones ſint, exponit. Inter alia perhibet, tametſi vocatio presbyterorum plerumque certum locum, in quo munus hoc exercere debeant, reſpicere ſoleat: in Anglia tamen aliquos vocari quandoque ad miniſterium ſine deſtinatione ad certum locum, ut Socios Collegiorum, quique ultra quinquennium Artium Magiſtri, propriis ſumtibus degunt in Academiis. Quod Teſtes Synodales attinet, eorum officium in eo conſiſtere ait, ut eos, qui ſcandaloſe vivunt, Epiſcopis ad puniendum deferant, utque proſpiciant, quo omnes parochiani Eccleſias debite frequentent, ac iisdem per integrum rei ſacræ tempus interſint. *In ult. cap.* tractat de Synodis Nationalibus & Provincialibus, earumque haud exiguam utilitatem eſſe autumat, non obſtante, quod Gregorius Nazianzenus *ep. 42. ad Procopium* ſcripſerit, *ſe nullius unquam Synodi bonum & felicem vidiſſe exitum.* Docet autem, ea quæ in Synodis iſtis definita ſunt, Regia autoritate rata cenſeri, quin & nonnunquam poſt Regiam illorum confirmationem a ſuprema Parliamenti curia tanquam Regni leges promulgari; perinde ac Juſtinianus *Novell. 131. c. 1.* ſanxerit, ut prima quatuor Concilia Oecumenica vicem legum obtinerent.

Sequitur *alter Tractatus*, continens Deſcriptionem juris & judicii Eccleſiaſtici Anglicani, qui, perinde ut *tertius*, autorem agnoſcit *Richardum Zoucheum*, (cujus Quæſtiones juris Civilis *anni præteriti menſe Decembri* commemoravimus,) prodiitque primum cum *ejusdem Elementis Jurisprudentiæ*, anno 1636. Commendat ſe libellus hic nervoſa ſua, nec minus perſpicua brevitate, dum pauciſſimis plerumque verbis multa exprimuntur, & omnia quidem hauſta ex ipſiſſimis fontibus Juris Canonici, & Conſtitutionum Angliæ Eccleſiaſticarum; quorum ſingula etiam loca ſummo cum ſtudio ad marginem allegata reperiuntur, ne forte aliqua penes lectorem ex brevitate obſcuritas remanere poſſit. In quatuor partes opuſculum diſpeſcitur, quarum ſingulæ decem abſolvuntur ſectionibus. In *prima* tractatur de Juribus Eccleſiaſticis in genere, ut & de Perſonis Eccleſiaſticis earumque offi-

ciis; in *secunda* de acquisitionibus, contractibus & delictis ecclesiasticis; in *tertia*, de forma judicii & processus Ecclesiastici in genere, & in *quarta* in specie de forma judicii circa singulos contractus atque delicta. In contentis ejus recensendis non erimus prolixi, maxime cum multa ex iis coincidant cum argumento tractatus antecedentis, ob materiæ consonantiam. Pauca tamen eorum carptim saltem commemorasse non pigebit. Sic in *parte 1. sect. 5.* ubi de Dominico Sacro, i. e. Regalibus Ecclesiasticis agit Autor, inter alias Regis prærogativas recenset, quod omnium vacantium Episcopatuum fructus temporales ad usum proprium percipiat, ut & Annatas sive Primitias cujuscunque beneficii Ecclesiastici post vacationem; decimas item perpetuas omnium beneficiorum, utpote quas Papa Urbanus Richardo II; ut ipsum contra Carolum R. Gall. adjuvaret, concessisse perhibeatur. *P. 2. f. 4.* probat, in Anglia testamenti factionem nullis plane egere solennitatibus, sed meram in ejusdem probatione Juris gentium simplicitatem attendi, adeoque sufficere si aut duo saltem adfuerint testes, aut sola etiam scriptura testatoris propria manu consignata exhibeatur. In *P. 3. f. 2. & 3.* tractat de Curiis Ecclesiasticis tum supremis, tum intermediis. Supremas esse ait Curiam Delegatorum, in qua causæ civiles & appellationum ab Archiepiscopis eo devolutæ decidantur, ut & Curiam Commissariorum Regiorum, in qua delicta Ecclesiastica suprema autoritate coerceantur. Inter Curias intermedias ab Archiepiscopo scilicet Cantuariensi dependentes, primum locum adsignat Curiæ de Arcubus, ita dictæ ab Ecclesia arcuata Londinensi, B. Virgini dicata; cujus etiam judex Decanus de Arcubus appellatur. Post eam collocat Curiam Audientiæ, quæ Londini in Ecclesia D. Pauli habetur, quam jurisdictione quidem illi æqualem, dignitate tamen & antiquitate inferiorem perhibet: huic adjicit Curiam Prærogativæ Cantuariensis, in qua controversias de testamentis, & administratione bonorum a defunctis relictorum, disceptari dicit. Singularia etiam sunt, quod illis in terris ratione causarum ecclesiasticarum fatale interponendæ appellationis non decem, sed quindecim diebus terminetur, *P. 3. f. 5*, quod in causa divortii propter adulterium non feratur sententia ad separationem, nisi pars, quæ petit sententiam, cautionem sufficientem interponat, quod ad aliud matrimonium, quamdiu pars nocens vivit, convolare nolit, *P. 4. f. 7*, quod denique blasphemia, perjurium,

jurium, sacrilegium, fornicatio, adulterium, incestus, lenocinium, usuraria pravitas, calumniosa diffamatio, habeantur pro delictis Ecclesiasticis, adeoque eorundem coercitio Judici Ecclesiastico relinquatur. Atque hæc de secundo etiam isto tractatu dicta sufficiant.

Superest tertius, de Jure & Judicio temporali secundum consuetudines Feudales & Normannicas, ejusdem cum præcedenti Autoris, methodo etiam exacte parallela concinnatus, in tantum, ut non numerus saltem partium & sectionum idem sit, sed & ordo materiarum utrinque correspondeat: & quemadmodum prior ille tractatus compendium exhibebat juris Ecclesiastici, secundum statuta Angliæ; ita hic præsens synopsin sistit juris temporalis, cum secundum jus commune feudale, tum secundum consuetudines Normanniæ. Tametsi vero de jure feudali ejusque contentis nihil hic attineat dicere, cum in vulgus nota sint: ex Normannicis tamen consuetudinibus præcipuas, a jure Communi discrepantes, ad ductum autoris indicasse juvabit. Narratur itaque, secundum Normanniæ statuta ad *Dominicum* sive Regalia Ducis spectare thesaurum ubicunque repertum; item res *vaivas* sive derelictas, quas, cum inveniuntur, nemo vindicat; ut & *veriscum* sive *wreccum*, i. e. merces, quas mare in terram ejicit, *pag. 217*; nisi dominus earum ex naufragio evadens easdem intra annum & diem suas esse probare queat, *p. 236*. Porro, Vasallum minorem 20 annis esse in custodia & tutela Domini feudi, qui durante hac minorennitate feudi usum fructum percipiat, dummodo Vasallo interim victum competentem præstet & fundos atque ædificia in statu debito conservet, *p. 233*. Donationem rei, retento ad vitam usufructu, invalidam esse, *p. 236*. Filium, qui sextum annum complevit, morientem posse disponere de tertia parte bonorum mobilium, *p. 337*; Fœminam conjugatam non posse de ulla re testari, nisi consentiat maritus, *ib.* Testatorem, qui descendentes vivos habet, non posse de bonis mobilibus disponere, nisi de tertia saltem eorum parte, in qua tamen etiam expensæ funeris contineri debeant, *ibid.* Parentes de bonis mobilibus non posse inæqualiter testari inter liberos, *p. 238*. Si quis sine testamento decedat, generaliter ad Episcopum diœcesanum pertinere de ejus *Catallis*, i. e. bonis mobilibus disponere & ea distribuere, *p. 238. Catalla* usurariorum decedentium, ut & eorum, qui sibimetipsis violentas manus inferunt, ad principem spectare, *ibid.* Litigantes in judicio in-

tentionem suam probare teneri per sacramentum duodecim hominum intra *vicinetum*, i. e. intra leucam proximam natorum, qui inde Juratores dicuntur, *p. 253.* Fidejussionem, quæ ibi locorum *plegiatio simplex* dicitur, non transire in heredes, sed cum fidejussore expirare, *p. 271.* Delinquentem, si ad Ecclesiam confugiat, posse ibi per octo dies morari; judicem vero, dispositis interim custodibus, ne aufugiat, nono die ab eo exquirere debere, utrum se exponere velit justitiæ laicali, an *se tenere Ecclesiæ:* si posterius elegerit reus, teneri eum renunciare jurato patriæ, finibusque intra tempus a judice statutum excedere; bona vero ejus universa in fiscum cadere, *p. 274.* Recantationem denique injuriæ atrocis in alterum prolatæ fieri debere ab injuriante, nasum suum per summitatem tenente, *p. 278.* Notatu quoque non indignum est, antiquam istam probationem causæ controversæ per duellum adhuc statutis Normannicis comprobari; cujus processum Autor *p. 254.* sequentibus verbis describit: *In die duello adsignato pugiles ante horam meridiei in curia comparere debent, in tunicis cum scutis & baculis cornutis armati, capillos super aures rotunde adæquatos habentes: cumque uterque eorum se Justitiario*, i. e. judici, *obtulerit, duelli verba per Justitiarium debent recitari; & deinde ad campum ducendi sunt pugnaturi, & quatuor milites eligendi sunt, qui campum custodiant, omnesque alii sedere debent in corona, & bannum Ducis proclamatur, ne quis, sub pœna vitæ & membrorum, verbo vel facto alicui pugilum auxilio vel impedimento sit. Tum pugiles præstitis invicem juramentis, de veritate causæ, & quod sorcerias* i. e. incantamenta *non adhibeant, & peracta competenter oratione, pugnam ineunt; & si defensor se usque ad stellas de nocte in cœlo apparentes defendere poterit, victoriam consequitur.*

ECCLESIÆ ANGLICANÆ POLITIA IN TAbulas digesta, autore Rich. Cosino, LL. D. olim Decano de Arcubus & Cancellario seu Vicario Generali Archiepiscopi Cantuariensis.

Oxonii, 1684 in fol.

QUam modo compendiosis *Mockesii* & *Zouchei* tractationibus propositam exhibuimus, Politiam Ecclesiæ Anglicanæ; eandem breviori adhuc methodo contractam sistit præsens opusculum. Posthumus *Cosini* fœtus est, editus primum Londini anno 1604 opera Th. Crompton, postquam Autor ipse jam anno 1598 diem obierat. Sedecim in universum constat tabellis synopticis, in gratiam Cleri maxime concinnatis, ut hic exactiorem quendam regiminis ecclesiastici typum in promtu & ante oculos habere posset. De contentis ipsis nil attinet dicere: exacte enim cum argumento dictorum modo tractatuum conveniunt. Cæterum huic novæ editioni præfatio præmittitur, succinctam de Autoris, tanquam multorum judicio præstantissimi, vita aliisque nonnullis opusculis Anglico idiomate editis, narrationem exhibens.

NOUVEAU RECUEIL DE PLUSIEURS QUEstions notables, tant de Droit, que de Coutumes, jugées par Arrets d'Audiances du Parlement de Paris, par M. Lucien Soefve &c.

sive,

Sylloge nova plurimarum Quæstionum notabilium, ex jure tam scripto, quam consuetudinario decisarum per Decreta in Audientiis Parlamenti Parisiensis lata, colligente Luciano Suavi, Advocato ejusdem Parlamenti veterano.

Tom. I.

Parisiis, apud Carolum de Sercy, 1682 in fol.

QUantis in deliciis supremorum dicasteriorum decisiones, super casibus dubiis editæ, habeantur ab iis, quibus sacra Jurisprudentiæ adyta penitius intrare est animus, id quidem apud omnes in confesso est: supervacuum proinde foret, earundem vel autoritatem vel utilitatem multis hic verborum ambagibus extollere. In quibus colligendis tametsi multorum hactenus labor occupatus fuerit; nihilominus plerisque eorum vel ex eo palmam se præripuisse confidit præsentium Editor, quod ne unica quidem inter Causas seu Quæstiones has repe-

reperiatur, cujus & ventilationi, & decisioni ipse præsens auritusque testis non interfuerit. Quod ut eo facilius præstare posset, eas solum controversias sibi sumsit referendas, quæ in Audientiis Parlamenti, adeoque processibus nuncupativis disceptatæ fuerunt: utpote in quibus, cum viva voce causarum merita ab advocatis partium utrinque allegentur, felicius plerumque in subsecutæ sententiæ rationes penetrare detur, quam in processibus, qui mutuo productis partium scriptis agitantur, ubi illæ fere in abdito manere soleant. Numerus ipsarum quæstionum, ab Autore nostro editarum, octo absolvitur centuriis; quarum quatuor præsens exhibet tomus: reliquas secundus, quem proxime sistemus, complectitur. Ordo in iis recensendis non alius adhibitus est, quam temporis, quo definitæ per sententiam fuerunt, ab anno nempe 1640 procedendo usque ad annum 1682: cumque sic promiscue confundantur materiæ, ad eum defectum supplendum cuilibet tomo index præmittitur, cujus ope singulæ Decisiones ad certos titulos seu generaliora capita reducuntur, quo eas sic ordinatiori serie dispositas contueri liceat. In hisce autem quæstionibus ita versatus est Autor, ut proposita paucis facti specie, brevissimis, quantum fieri potuit, verbis tantum exponat jura, ab advocatis utriusque partis allegata, subjungatque secutam supremi Parlamenti decisionem: non enim ex professo singulas pertractare, aut in eas prolixius inquirere visum ipsi fuit. Tametsi vero ex hac nostra Sylloge causas, rarioribus licet casibus passim insignes, integras huc transcribere, earumque disceptationem omnibus instructam circumstantiis sistere ob angustiam pagellarum prohibeamur: nihilominus permissum erit ex singulis centuriis Decisiones saltem nonnullas excerpere, atque exempli loco brevissimis adducere, quæ scilicet vel ob casum non ubivis obvium, vel ob sententiam a regulis juris communis quodammodo deflectentem, (eas enim, quæ manifeste jura Provinciarum consuetudinaria pro fundamento habere visæ sunt, consulto omisimus,) præ reliquis conspicuæ fuerunt. In *Centuria* itaque *prima* v. g. definitum refertur: Maritum, a quo fœmina ob impotentiam prætensam separari petierat, non posse pendente isto processu eam accusare ob commissum cum alio adulterium, cum de matrimonii validitate nondum constet; posse tamen eundem denunciare magistratui, ad inquirendum contra ipsam dissolute viventem, *cap. 1.* Donatoris prohibitionem,

tionem, ne extra familiam domus donata alienetur, non excludere filias, licet hæ alioqui familiæ partem facere non reputentur, *cap. 3.* Testamento facto & insertis hisce verbis: nolo testamenta, si qua posthac a me scripta exhibeantur, pro genuinis reputari, nisi hæc inibi clausula reperiatur: *Miserere mei, Domine Deus*, &c. cum postea contigisset eundem alia condere testamenta hanc clausulam continentia; in ultimo vero reliquis omnibus expresse derogare, non tamen facta ulla clausulæ hujus mentione; judicatum est, hoc ultimum unice valere, *cap. 10.* Possessores fundorum Ecclesiæ non posse repetere melioriationum impensas, si eosdem vindicari contigerit, *cap. 16.* Dimissionem bonorum, quam parentes vivi liberis fecerunt, a parentibus quandocunque retractari posse pro lubitu, *cap. 59.* Donationem revocari valere ob supervenientem donatoris necessitatem, *cap. 19.* Per mortem hominis civilem, v. g. ingressum in monasterium, feudum non fieri apertum, *cap. 50.* Monachos non posse adhiberi testes in testamento, *cap. 81.* Donatorem non teneri ad evictionem, etiamsi eam expresse se præstiturum promisisset, *cap. 91.*

In *Centuria II* pronunciatum fuisse reperimus: marito (qui uxorem primum accusaverat de partu ex incestuoso coitu concepto & ipsa nuptiarum die edito,) ab accusatione desistente; nec uxoris patri, nec Fisco competere ulteriorem ejus criminis vindicationem, *c. 1.* Legatum matris, quæ monasterio in quo filius degebat, sexcentas libras annuas reliquerat, extinctum putari, postquam filius esset mortuus, eo quod ejus intuitu crederetur fuisse scriptum, licet id ex verbis non appareret, *c. 10.* Valere dispositionem a patre factam, ut filius dissolute vivens portionis sibi competentis usum fructum tantum habeat, proprietate ejus filiis reservata, *cap. 16.* Mulierem, quæ ad famam obitus mariti, socero priore consentiente secundas inierat nuptias, non teneri postea, cum ab hoc dotem repeteret, probare mortem prioris mariti, utut hic famam istam fefellisse obtenderet, *cap. 20.* Re duobus nepotibus a patruo his verbis legata: *volo, ut eam tanquam fratres inter se partiantur*, decisum est, alterius prædefuncti portionem alteri non accrescere, eo quod verbis tantum conjuncti essent, *cap. 31.* Contractum locati rescindi non posse ob spectrorum tumultus in domo conducta perceptos, *cap. 32.* Transactionem revocari valere, si appareat, sententiam

prius

prius, licet eodem die, in causa fuisse latam, tametsi hoc utraque pars ignorasset, *cap. 35.* In civitate, quamprimum obsideri cœpit, vi legum bellicarum commeatum & instructum bellicum inibi repertum communicari, adeoque Senatum, qui tali in casu resistiusmodi privatis ereptas publice distribui fecerat, non teneri ad restitutionem, *cap. 49.* Viduam ei nubentem, cum quo intra annum luctus impudice vixerat, non ideo privandam esse commodis, ex prioris mariti testamento ad eam redundantibus, *cap. 51.* Legatum virgini relictum, ut Monialis fieret, huic, antequam legati dies cederet, monasterium ingressæ deberi; etiamsi alias talis pro mortua haberetur & legatorum incapax esset, *cap. 74.* Conductorem non habere beneficium cessionis bonorum, intuitu pretii locationis, *cap. 76.* Actionem de mala tractatione, a filio patri illata, non ab alio, quam parente ipso institui posse, *cap. 79.* Majorennitatem statutariam non tollere restitutionem in integrum, si eam adeptus, 25 tamen annis minor in alienatione immobilium graviter læsus appareat, *cap. 81.* In materia beneficiorum ecclesiasticorum minorennitatem non attendi, indeque cessare restitutionem ob factam a minore beneficii resignationem, nisi dolo sit inductus, *cap. 88.* Fœminæ futuros heredes non posse eam accusare de suppositio partu, si maritus adhuc in vivis sit, *cap. 89.* Lata sententia, ut maritus, quem uxor impotentiæ incusaverat, intra trimestre spatium ei cohabitaret; postquam hic contumax non paruisset rei judicatæ, & fœmina, non expectato ulteriori decreto aut solennitate, alteri nupsisset, pronunciatum, matrimonium hoc esse validum, nec priorem maritum amplius audiendum, licet jam sententiæ satisfacere vellet, *cap. 94.* Bonæ fidei emtorem pretium repetere posse a domino, rem furtivam vindicante, antequam restituere teneatur, *cap. 96.*

Ex *Centuria III* sequentes excerpere definitiones licuit: Fœminam non posse impugnare matrimonium semel contractum ex eo, quod mariti, coire potentis, semen non esset prolificum, *cap. 2.* Sententiam episcopi, qua clericus ob crimen declaratus erat incapax beneficiorum ecclesiasticorum, nocere clerico etiam extra diœcesin illius episcopi, *cap. 11.* Donationis revocationi locum esse, quasi ob supervenientiam liberorum, si filii naturales post per subsequens matrimonium fuerint legitimati, *cap. 14.* Partum haberi pro legitimo, etiamsi & pater & mater professi fuissent, eum ex adulterio conceptum esse,

cap.

cap. 17. Testamentum in quo Notarius expresserat, testatricem ob scribendi insciitiam non subscripsisse, non concidere, tametsi deinde exhiberentur scripturæ aliæ manu testatricis subsignatæ, *cap. 21.* Filiam, quæ nubens renunciaverat successionibus omnibus paternis, maternis & fraternis, non posse adspirare ad bona, quæ fratribus posthæc aliunde, quam ex parentum hereditate acciderant, *cap. 28.* In præscriptione annali diem intercalarem non cedere commodo agere volentis, *cap. 42.* Ubi permissum est, coram Parocho testamentum condere, non admitti, nisi parochum illius loci, ubi testator degit, *cap. 47.* Viduam ultra legatum omnium mobilium & ususfructus immobilium mariti, posse adhuc petere dotalitium, in pactis dotalibus sibi constitutum, *cap. 60.* Matrimonium inter personas majorennes per vim & metum contractum, declaratum fuit invalidum post lapsum plurium annorum & susceptos inde liberos, *cap. 74.* Quæstione status mota Duci de Vendosme, Henrici IV filio naturali, eo quod durante matrimonio (inter Dominum de Liancour, & Gabrielidem Ducissam de Beaufort, ejus matrem,) natus esset, adeoque tanquam partus adulterinus, legitimari a Rege valide non potuisset; Parlamentum pro Duce pronunciavit, quia hic jam ultra 59 annos in possessione legitimitatis fuisse se probabat, *c. 79.* Matrimonium inter fratrem & alterius fratris viduam rescindi jussum fuit; non obstante Papæ dispensatione, qui tamen vi Concilii Tridentini in omnibus gradibus in Levitico prohibitis dispensare posse creditur, *cap. 81.* Testamento his verbis facto: *Nosocomium incumbilium heres esto, si decessero Parisius; Xenodochium Rhemense heres esto, si Rhemis moriar, & non Parisiis, aut alio in loco*; cum contigisset, testatorem nec Rhemis, nec Parisiis, sed in loco tertio diem obiisse, judicatum fuit, successionem deberi Nosocomio incurabilium, *cap. 86.* Existimatum denique fuit, filium non excludi a successione personæ, quam parens, ob latrocinium in aliis perpetratum capite punitus, una occidere olim molitus erat, *cap. 89.*

In Centuria IV sequentia deprehendimus decisa: Heredi integrum esse bona fideicommissaria alteri concedere pro annuo reditu non redimibili, *cap. 2.* Marito ab uxore herede instituto hac conditione, ne quid ex ejus bonis in familiam aut cognatos suos ullo modo transferret: posse eum bona ista liberis suis ex alio matrimonio postea susceptis valide relinquere; hos enim sub appellatione illa non conti-

neri, *cap. 47.* Munus Matricularii seu administratoris Ecclesiæ non esse tale officium publicum, ad quod invitus quis cogi possit, *cap. 50.* Minoris defuncti mobilia non esse dividenda juxta statuta loci originis, sed civitatis, ubi hic commoratus erat, tametsi ibi nondum fixam sibi sedem comparasset, & insuper in alio loco esset mortuus, *cap. 58.* In venditione delati juris succedendi non esse locum querelæ læsionis ultra dimidium, *cap. 73.* Nudam protestationem acquirenti factam non constituere in mala fide, nec interrumpere præscriptionem, *cap. 83.* Testamentum ob præteritionem liberorum nullum, etiam non valere ratione legatorum aliis relictorum, *cap. 89.* Infantem, pendente conjugum separatione, ex adulterio genitum, matre factum confitente, & ejus marito impotentiam coëundi non inficiante, reputari legitimum & tanquam ex justo matrimonio editum, pronunciatur *cap. 95.*

Plura hujus generis adducere merito supersedemus: veremur enim, ne jamjam nimiæ prolixitatis notam incurrerimus. Non possumus tamen, quin præter hæc, quæ jus commune ejusq; principia maxime respiciunt, paucissimis adhuc nonnulla allegemus, concernentia cum mores Galliæ generales, tum particularia quarundam provinciarum statuta, quæ perlustrantibus præsentem Syllogen sese obtulerunt. Et ad generales quidem Galliæ consuetudines spectare videtur, quod nemo gradum Doctoris Medicinæ obtinere valeat, nisi prius fuerit creatus Magister Artium, *Cent. 1. cap. 71.* porro, quod uxor nullum possit inire contractum, sine mariti autoritate, *C. 2. c. 53.* quod exceptio non numeratæ pecuniæ locum non habeat adversus contractum coram Notario celebratum, *C. 2. c. 67.* quod nemini, nisi Procuratori Generali competat facultas persequendi punitionem criminis alicujus ob interesse publicum, *C. 4. c. 4.* quod interdictio bonorum prodigo facta, in foro & compitis ad sonum tubæ publicari soleat, *C. 4. c. 37.* quod monachi & moniales omnis successionis incapaces sint, nec Monasterium pro eis hereditatem capere queat, *C. 4. c. 46.* quod denique, licet in universis Galliæ provinciis Consuetudinariis, quas vocant, peregrini ob jus Albinagii careant testamenti factione, tam activa, quam passiva; hoc tamen jus non exerceatur adversus Belgas, vi tractatuum hoc nomine inter Reges Galliæ & Hispaniæ conclusorum, & in specie pacificationis initæ anno 1598 inter Henricum IV & Status Hollandiæ post obsidionem urbis Ambianorum, *C. 4. c. 52. & 67.* Ad spe-

specialiores Gallicarum Provinciarum consuetudines spectat v. g. quod apud Parisienses legatarius nequeat esse testis in testamento, *C. 2. c. 86.* apud Meldenses donatio reciproca inter conjuges non aliter valeat, nisi ambo fuerint sani & sine liberis; (qua consuetudine non obstante pronunciatum est, fœminam gravidam valide donare posse, *C. 2. c. 83.*) quod apud Molinenses probatio per testes fieri nequeat, si summa controversa excedat 100 libras, C. *3. c. 24.* apud Lugdunenses bonis cedens viridi pileo uti teneatur, (qua occasione decisum, ne Nobilem quidem dignitatis obtentu ab hoc onere immunem esse, C. *4. c. 28.*) quod in plerisque provinciis, quæ consuetudinario jure reguntur, titulus heredis & legatarii in eadem persona sint incompatibiles, C. *2. c. 95.* quod denique in plurimis Galliæ regionibus versus Septentrionem sitis, rarius utantur jure repræsentationis, adeo ut id alicubi etiam in linea recta cesset, C. *4. c. 46.* ubi simul docemur, ejus usum a Childeberto primum ex fundamentis legis Salicæ in Galliam introductum fuisse.

DE LA CHEVALERIE ANCIENNE ET moderne, avec la maniere d'en faire les Preuves, pour tous les Ordres de Chevalerie. par le P. François Menestrier, de la Campagnie de Jesus.

hoc est,

Francisci Menestrerii Soc. Jesu de equestri dignitate veteri & nova tractatus, & de modo probandæ Nobilitatis in omnibus Equitum ordinibus.

Parisiis, 1683 in 12.

NOndum fatigata est industria clarissimi Auctoris in eruendis ritibus & antiquitatibus Nobilitatis. Inseruimus quædam *Actis nostris anni 1683 p. 51 & 250*, ex libris quos de hoc argumento edidit, nec plura exspectabamus. Invenit tamen vir diligentissimus quæ prioribus adderet, nova pleraque, aut novis historiis, observationibus & documentis illustrata. Tractat autem in hoc libello de dignitate equestri, non quæ ex nascendi solum sorte provenit, sed quæ singulari ritu olim conferebatur, ex more gentium septentrionalium, Germanorum

potissimum, in Galliam, Italiam, Britanniam invecto. Neque hic agitur de iis, quæ Reges & Principes ante secula non multa invenerunt, quæque hodie supersunt, ornamentis equestribus; sed de Ordine, qui omnibus qui fortibus factis inclarescere nitebantur, eo tempore patebat, & non a Potestatibus supremis, sed a quocunque forti viro petebatur & impetrabatur. Fiebat id ut plurimum in ipsis expeditionibus, obtenta victoria, prostratis hostibus, captis munimentis. Neque ob solam fortitudinem militarem hæc conferebatur dignitas, verum interdum facultatum etiam & opum ratio habebatur, ut nempe equos alere & cæteros alio cultu superare posset qui eam expeteret. Ista insignitos Germani *Ritter* vocarunt. Quæ vox non simpliciter equitem significat, (is enim est quicunque equo vehitur & militat, Germanis *Reuter*) sed, si quid conjicere licet, *Ritter* a vocabulo *Ritt* derivatur, quod olim notabat expeditionem quandam equestrem: unde supereſt etiam in his regionibus, ut ex libris præfecturarum patet, vox *Haltritt*, qua significatur turma equitum seu nobilium, qui Præfecto jubente (is olim non facile nisi ex Nobilitate ipsoque Equitum ordine sumebatur) ad securitatem viarum, inprimis nundinarum tempore, excubias agere tenebantur. Erat itaque *Ritter*, qui alicujus talis expeditionis ductor turmas (quæ intra viginti homines tum consistebant) regeret: nam vocabulum *magistrorum equitum (Rittmeister)* recentius est, tum demum, ut videtur, usurpatum, cum admissis gregariis & equitum famulis, centum & plures in unam turmam cogerentur. Nequaquam igitur, quod putat Auctor p. 86 Germanico vocabulo *Reuter* equestri dignitate conspicuus notatur, sed qualiscunque equo militans, etiam ex vulgo, eo significatur; *Ritter* vero primarium equitem denotat alios ducentem. Et *Ritterschafft* cœtum indicat equitum insignium, sive tali titulo ornatorum, sive ex eo genere natorum, ut ad illum adspirare possint, & sub equitibus illis potioribus veluti capitibus ducibusque suis colligi: *Reuterey* vero equitatum significat, sive integrum exercitum e militibus nobilibus & gregariis collectum.

Hæc commentari lubuit, quia ad Auctorem non adeo accuratam rerum Germanicarum notitiam perveniſſe, passim manifestum est: quod vel linguæ ignoratione accidit, vel quod ægre, ut nunc, ita & olim scribi solebant quæ omnibus nota sunt, & mutationi obnoxia non creduntur. Cur vero totus hic ordo & mos creandi equites ab annis cen-

centum & amplius apud nos & alibi exoleverit, retento tantum illo, qui ab Imperatore, Regibus & Principibus, aut imitantibus eos Pontificibus confertur, causa allegari potest non una. Inter quas haud postrema est quæ Auctori memoratur, quod pluribus hæc dignitas impertita eviluerit & quasi obsolevérit. In Germania vero tum demum funditus periit, cum stabilitis pacis publicæ legibus, parvæ illæ expeditiones sive latrocinia, quæ *Fehden* sive diffidationes vocabant, statuta capitis pœna bonorumque jactura vetarentur, & bella sine auspiciis publicis gerere non liceret. Ita enim sublata fuit occasio insigni aliquo facinore inclarescendi, nec ut olim præmium ob egregium quoddam factum, sed a sola Principis gratia impetrata est equestris dignitas. Servata quidem est in Constitutionibus etiam Imperii usque ad annum 1577 distinctio Equitum *Ritter*, & Nobilium *Adels* vel *Edelleute*. Sic in legibus sumptuariis Nobili qui Equitis dignitate non gaudet, conceditur quidem usus torquis aurei, sed intra ducentorum florenorum pretium, & ut torques funiculo serico (pro more veteri ex quo nihil hodie in usu est) circumvolvatur; verum Equiti permittitur torques quadringentorum florenorum valore, & ut sine involucro gestetur. Inde *aumti* forte Equites dicti, quod auro, cujus usu cæteræ Nobilitati tum erat interdictum, ad ornamenta vestium, ensium, calcarium & phalerarum uti possent. Ita & uxoribus Equitum exquisitior ornatus quam cæteris ex Nobilitate matronis concessus ibidem legitur. Quæ tamen omnia nunc omnino antiquata sunt, & fortasse ne tunc quidem adeo observata.

Cæterum Auctoris tractatus *quindecim* absolvitur capitibus: quorum in *primo* traditur, quid sit equestris dignitas? In *secundo* quis armandi equitem ritus? In *tertio* agitur de dignitate & privilegiis Equitum. In *quarto* de Banneretis, sive vexilliferis, qui post Principes, Comites & majores Barones, dignitate & opibus reliquam Nobilitatem præcedebant, quique vasallos habebant sub vexillo (inde nomen traxerunt, a *banniere*, quod Germani dicunt *panner*, *pannier*) congregandos suisque sumptibus alendos. Signum hujus dignitatis inter alia erat, quod liceret fenestras aperire, id est, scutum & galeam primicerii talis Equitis ex hospitio publice majori aliquo cum ornatu suspendere, cæterorum ex inferiori Nobilitate insignibus loco humiliore collocatis: unde consuetudo mansit diversoria istiusmodi picturis exornandi.

In *quinto* de famulis equeſtribus, heraldis, & qui perſuivants ſive ſtipatores dicebantur. In *ſexto* de tabulæ rotundæ equitibus: unde fabulas illas heroicas ſuperioribus ſeculis inepte confictas auctor ortum traxiſſe affirmat; cum ea nihil aliud fuerit quam convivium equitum, in quo vitata de primo accubitu diſceptatione per circulum collocati ſunt hoſpites: quod inventum Arto cuidam Britanniæ Regi tribuitur, quem imitari videbantur, qui convivia ejusmodi ſuis exhibebant ſumptibus. In *ſeptimo* de equitibus legalibus ſive togatis; quando titulus Equitum & Comitum Palatinorum urbium incolis primariis & Doctoribus poſt reductum Juſtiniani juris ſtudium tribui cœpit. In *octavo* de confraternitatibus & ſodalitiis equeſtribus, commilitii aut comeſſationum etiam cauſa, addita religionis ſpecie, coaleſcentibus, ſed propter abuſum non ſemel ſublatis. In *nono* de ſacramento equitum, & eccleſiaſtico creandi equites ritu: ubi formulæ ex Rituali Romano quæ Equitibus Spiritus Sancti in Gallia prælegunter. In *decimo* & *ſequentibus* de religioſis S. Johannis equitibus, qui Rhodii olim, Melitenſes hodie dicti, prolixe agit, modosque tradit quibus nobilitatem generis probant ad militiam iſtam adſpirantes, pro varietate nationum diverſos. In his capitibus multa notatu digna reperiuntur, verum de Germanis pauciſſima. Potuiſſent autem in capite XIV, quod de Equitibus Teutonicis inſcribitur, non minus memorabilia, quam quæ de Johanniticis narrantur, afferri de magnis in Pruſſia & Livonia Ordinis Teutonici expeditionibus, ubi opes prope regias acquiſiverunt. Sed facile venia dari poteſt auctori hæc omittenti, cui plurima alia, quorum certiorem notitiam habuit, ſcribenda ſuppetebant. Invenient ſane lectores, præter ea quæ recenſuimus, plurima non ſine jucunditate percipienda. Cognoſcent hinc quid fuerit *libenata*, pro qua Galli *livré* nos *lieberey* dicimus, & veſtitum famulorum, aulicorum præcipue, ea voce indicamus. Ea olim teſſera quædam erat, veſtibus aſſuta vel alligata, qua Nobiles & Equites ad obſequium aliquod militare præſtandum tenebantur, vel conventione interſe, vel a ſuperiore conſtricti. Eodem pertinet origo diviſarum, quas Galli *deviſes* vocant, ſocietatem vel clientelam ſignificantium. Notari etiam meretur, unde probatio generis ad quartum gradum ortum habuerit: nempe ex veteri quadam quarundam regionum conſuetudine, qua familiæ illuſtris ſenior eos qui intra illum gradum intra quem

quem matrimonium legibus pontificiis prohibitum eſt, cognati erant, jure quod *pariationis* vocabant, alere quodammodo aut in clientelam adſciſcere tenebatur. Mira ſunt quæ de inſano ſumptu in reges & equites, per ludum aut jocum æmulatione nobilitatis olim in urbibus creatos, collato referuntur: quorum veſtigia in conventibus oppidanis civium, ubi ſagittis aut ſclopetis certatur, & vel aves ligneæ dejiciuntur, vel diſci petuntur, apud nos ſuperſunt. Ita in Valencenarum civitate Flandrica regem talem (qui *Prince de plaiſance* vocatus fuerit) ſexcentis viris epulum ſumptu publico dediſſe refert auctor, ad quod 1700 argentea pocula adhibita ſint. In iſtarum commeſſationum locum ſurrogata cleri inventione memorat ſpectacula in feſtis olim celebrata, non ſine vilipendio ſacrorum myſteriorum. Unum adhuc addimus, quod ex vetuſtiſſimis equeſtris militiæ ritibus in ſereniſſimi Britanniæ Regis Caroli II nuperrime defuncti coronatione obſervatum noſtra memoria refert: introiiſſe nempe prandente ſolenniter cum proceribus regni Rege, equitem quendam toto corpore armatum, & Heraldo ſive feciali proclamante, pugnam obtuliſſe adverſus quemcunque, qui Caroli Regis imperium detrectaret, aut jus regni ambiguum ipſi reddere vellet. Nemine autem comparente, diſploſione omnium tormentorum victoriæ ſive aſſerti regni ſignum fuiſſe datum; Regem vero ex menſa ſua equiti iſti cibum potumque laute præbuiſſe.

A DISSERTATION CONCERNING THE GOvernment of the Ancient Church. By VVilliam Cave DD. one of his Majeſties Chaplains in ordinary.

h. e.

Diſſertatio de Regimine Veteris Eccleſiæ autore Wilhelmo Cave, Th. D. & Capellano Regio.

Londini, 1683 in 8.

EST hic ille Tractatus, quem Clariſſimus Autor Tomo ſecundo Eccleſiaſticorum, ſuperiore menſe pag. 85 a nobis memoratorum, in

vita

vita *Gregorii Nazianzeni sect. V. n. IX.* promisit. Eo loco postquam de Concilio Constantinopolitano fusius egisset, & singula capita, de quibus fuerat statutum, exposuisset, ultimo illius Canonis mentionem facit, quo Patres tum congregati Episcopum Constantinopolitanum a Romano secundum esse, & reliquos omnes dignatione anteire voluerunt. Qua occasione de antiquo jure Romani Episcopi, deque Veteris Ecclesiæ regimine quædam dicturus erat, nisi veritus fuisset lectorem longiori digressione morari. Itaque seorsim hanc commentationem evulgare visum est, cujus nunc summam paucis exhibebimus, ut constet, quid Vir eruditissimus post tot scriptores in eodem argumento magna cum cura & diligentia versatos præstiterit. Sepositа ergo controversia, an Episcopi sint de jure divino Presbyteris superiores; sepositа etiam illa altera, quæ de universali Pontificis autoritate est; e vetustorum temporum monumentis, quanta olim fuerit Romani Episcopi dignitas ostendit, atque ita simul integram formam regiminis Ecclesiastici delineat. Sex omnino capitibus hoc opusculum absolvitur, quorum primum de statu Regiminis Ecclesiastici agit, qui inde a primis Ecclesiæ temporibus ad Concilium Nicenum usque fuit. Refutat, quæ Pontificii de eminenti potestate Petri tradunt, fastumque Romani Episcopi ostendit se non quinto demum seculo, sed mature satis illico post excessum Apostolorum prodidisse. Caput alterum describit Regiminis Ecclesiastici formam & Episcopi Romani jura, e sanctionibus Concilii Niceni. Distinguit hic Autor Primatum a Supremátu, & τὰ πρεσβεῖα, quæ memoratum Concilium Canone sexto Romanis Episcopis tribuit, de primo gradu honoris explicanda esse docet, quem quis possit obtinere etiam inter pares, quorum nullus in potestate reliquos contineat. Hinc porro quatuor titulos enumerat, quibus Pontificii ornare Caput Romanum solent, cum considerari Papam jubent (1)ut Episcopum, (2)ut Metropolitanum, (3)ut Patriarcham, (4)ut Apostolica & vicaria potestate reliquis omnibus Episcopis superiorem. Ex hisce titulis laudum ac dignitatis seponit primum, quippe de quo nulla unquam Papæ mota sit controversia, & ultimum, qui adeo sit, fatentibus inter ipsos Pontificios non paucis, absurde fictus, ut reliquis adjici non mereatur. Reliqui duo quo jure ipsi competant, quo tempore cœperint tribui, & quid notent, id omne accuratius inquirit. Postremo capite exponit artes, quibus Romanus Episcopus superatis æmu-

æmulis æqualibusque suis, ad eum autoritatis gradum adscenderit, quem hodieque tenet.

AN ANSVVER TO SEVERAL REMARKS upon Dr. Henry More his expositions of the Apocalypse and Daniel; by the Answerer.

h. e.

Responsio ad varias observationes in D. Henrici Mori expositionem Apocalypseos & Danielis, Autore Respondente.

Londini, apud W. Kettilby 1684 in 4.

H*Enrici Mori* Viri celeberrimi Expositionem Apocalypseos & Danielis antehac aggressi sunt complures, ut cogeretur Autor defendere peculiari Apologia primaria capita eorum, quæ ibi scripserat. Sed prodiit non ita pridem alius, qui tecto nomine cum Commentarium, tum Apologiam varie impugnavit, cui satisfacere in memorato opusculo voluit, quisquis sub *Respondentis* titulo latet. Qui *Opponentis* partes agit, quoniam millenarium Christi regnum tuetur, quod fatalem omnis magistratus omnisque regiminis monarchici periodum afferet, ceu docuit quondam *Daniel Brenius* celebris *Episcopii* discipulus, ab eo qui *Respondentis* vicem sustinet, *Mennonita* vocatur. Duas illas literas, quas *Opponens* sui nominis initiales fecit, *Respondens* Græce legit *Strebłosinos Ereunetes*, innuens esse, in quibus *Opponens* laudem, dum videlicet exacto studio Scripturas, & maxime Apocalypsin rimetur; esse in quibus vituperium, dum plurima (serio an exercitii gratia dubitat Respondens) pervertat, mereatur. In toto Opere duo sunt, pro quorum veritate *Respondens* potissimum disputat: *per excitationem testium, de qua Johannes c. XI vaticinatus est, significari opus Reformationis cœptæ a Luthero in Saxonia, & inde in alias regiones propagatæ: & primitiva Ecclesiæ tempora, quæ ad quintum usque seculum se porrigunt, esse symmetra, sive calamo illi, quem Johanni Angelus dedisse scribitur, commensurata*, h. e. *congruentia Verbo Divino le-*

no, legitimæ normæ cum credendorum tum faciendorum. Quorum utrumque præfracte negavit *Ereunetes*, ut eam sententiam, cujus semel patrocinium susceperat, propugnaret. Proponuntur omnia ordine capitum ac versuum, in quos distincta est Apocalypsis, ita ut præmittantur objectiones, & sua cuique subjiciatur responsio. Quæ appendicis loco accessit *Arithmetica Apocalyptica*, ab Autore occasione quorundam scriptorum composita fuit, in quibus ultimum exitium Babylonis instare prædicitur, & annus proxime secuturus 1686 sinceræ felicitatis Christianorum primus numeratur. Inquirit igitur Autor, rejecto hoc calculo enthusiastico, veram epocham regni Anti-Christi, comparatis invicem textibus *Danielis* & *Johannis*, quos ostendit exacte ubivis conspirare. Adjicitur ad calcem libri alia *appendicula Apocalyptica*, qua Autor *Samuelis Clerici* Annotationes in Apocalypsin Expositioni Novi Testamenti junctas examinat, commendatoque Viri eruditi pio & utilissimo labore, *D. Henrici Mori* sententiam confirmat, quoties *Clericus* ab ea secedendum sibi esse putavit.

AN HISTORICAL ACCOUNT OF CHURCH-Government, as it was in Great Britain and Ireland, when they first received the Christian Religion. By William LLoyd Bishop of St. Asaph.

h. e.

Historica relatio de Regimine Ecclesiastico Magnæ Britanniæ & Hiberniæ, quale id fuerit, cum primum Christianam fidem susciperent. Autore Wilhelmo LLoyd Episcopo Asaphopolitano.

Editio Secunda.

Londini adud Car. Brome, 1684 in 8.

QUale sit hujus Libri non ineruditi argumentum, & quæ fuerit clarissimo Autori occasio scribendi, e septimo sive ultimo ejus capite (in tot enim distributus est universus) potissimum cognoscitur. Dixerat alicubi *Richardus Baxterus*, cum Episcopale regimen impugnaret, fuisse tempus, quo Scotiam e Gentilismo ad Christum conversam

sam absque Episcopis Monachi & Presbyteri rexerint: imo horum opera Scotos paganam superstitionem deposuisse multo ante, quam Palladius a Pontifice Romano mitteretur: Palladii postmodum auspiciis institutum quidem fuisse novum ordinem Episcoporum, sed *Culdeos* (id nomen a cultu Divino Monachis illis impositum perhibetur,) antiqua semper instituta tenuisse, quibus & elegerint ministros Ecclesiæ, & ordinaverint soli Presbyteri. Quo veteris Ecclesiæ Scoticæ exemplo, quoniam non parum firmari causam adversariorum Episcopi Angli animadvertebant; hanc provinciam libenter suscepit Reverendus Præsul Assaphiensis, ut rerum Britannicarum memorias excuteret, & quo fundamento illa de Culdeis relatio niteretur, investigaret.

In præfatione, quam Opusculo præmisit, conqueritur, quod pauci admodum inter Scotos ad res patrias scribendas animum appulerint, quodque, quorum commentarii extent, eorum exigua admodum sit autoritas, & adeo omnis pene illarum regionum notitia ab exteris peti debeat. Inde rem ipsam aggressus, initio de primis Britanniæ & Hiberniæ incolis quædam non injucunda lectu tradit. Memorat, eam partem Britanniæ, quam nunc Scotiam vocant, antiquitus Pictis, Hiberniam Scotis habitatam fuisse, & hoc ipsum plurium Autorum suffragiis confirmat. Postea, quo ordine Britannicæ insulæ Christianam fidem susceperint, & denique, quale fuerit Ecclesiæ regimen in singulis Britanniæ ac Hiberniæ partibus declarat. Primi nimirum omnium ad Christum deducti sunt Britannorum illi, qui tunc Romano Imperio suberant, & verosimile est, ejus conversionis Autores fuisse si non ipsos Apostolos, saltem viros quosdam Apostolorum ætati proximos. Britannorum exemplo Picti Meridionales, quorum erat pars Scotiæ Britannis proxima, veritatem divinam agnoverunt, quæ successu temporis in Hiberniam quoque radios emisit. Venit in eam insulam *Palladius* jussu Cælestini Pontificis, ut ad cultum Divinum incolas perduceret; sed opus vix ab ipso immatura morte prævento inchoatum *S. Patricius* perfecit, quem post obitum Palladii idem Cælestinus Episcopum Scotis misisse dicitur. Ultimos omnium Pictos Septentrionales lux Evangelii collustravit, delata illuc per *S. Columbam* Scotum ex Hibernia circa annum Christi 560. E quibus de duobus erroribus Baxteri, cujus sententiam supra paucis exposuimus, constat. Primus illorum est, quod Scotiam ante Palladii in insulas ad-

ventum e tenebris ethnicis emersisse scripsit. Alter, quod Palladium in Scotiam a Pontifice missum fuisse tradidit. Πρῶτον ψεῦδος dixeris, quod Scotos non Hiberniæ primum, sed Scotiæ jam tum incolas tempore Palladii credidit, quam aliorum complurium sententiam, sed oppido falsam, Autor refutavit. Quæ postmodum prolixe de antiqua ratione regiminis Ecclesiastici Præsul disserit, ea hic non licet sigillatim exponere. Summa huc redit: non Britannos solum, sed & Scotos tum in Hibernia viventes, Pictosque Britanniæ partem incolentes, quæ nunc Scotia dicitur, suos inde a primis agnitæ veritatis temporibus Episcopos habuisse: *Columbam* quidem, cujus opera verum Deum Picti Septentrionales agnoverunt, non fuisse Episcopum, sed Abbatem, qui singulari vitæ monasticæ & forte nimio amore ductus complures Conventus, ut vulgo audiunt, passim instituerit; Episcopale tamen regimen ipsum neutiquam improbasse. Egisse semper in illo monasterio, cui præerat Columba, inter Monachos Episcopum, cujus fuerint hæ solæ partes, ut ordinaret, quos eligi in Pastores & Episcopos contigisset. Fuisse sane Scotiæ nonnullis Episcopis motam olim controversiam, an rite sint ordinati: dubitandi tamen rationem non fuisse, quod Scotia nullos tunc Episcopos habuerit, (nam serie non interrupta inde ab Apostolis suam esse modernis Episcopis Anglis autoritatem Præsul ubique acerrime propugnat,) sed quod Concilium Nicenum non nisi per tres Episcopos eosque immunes a schismate (cujus rei tunc censebantur in Scotia & Hibernia, qui in celebrando Paschate a reliquis secedebant,) Episcopum legitime ordinari pronunciaverit. Post ista omnia de *Culdeis* Autor agit, eosque tradit inter Pictos Meridionales & in Hibernia vixisse, postquam jam ad illos populos vox Evangelii penetrasset. Cæterum Monachos quidem fuisse, Ordinis, ut conjicit, S. Martini, qui latissime illo tempore se sparserat, maxime in Gallia, sed regiminis Episcopalis formæ cum aliis Christianæ fidei alumnis addictos. Tres illos Autores, *Johannem Majorem*, *Johannem de Fordon*, & *Henricum Boëthium*, quorum fide Presbyterianos in hac controversia niti certum est, sic aggreditur, ut parum eos ingenue egisse, multa finxisse, in plurimis lapsos esse per errorem, non uno exemplo ostendat. Hæc ita prolixius commemorare visum est, de opusculo varia eruditione referto, quod superiori anno secunda quidem vice in lucem prodiit, sed cujus prima editio illud tempus non antevertit, a quo placuit Acta Literati Orbis auspicari. GEOR-

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII MED. D. & P. P. Amœnitates Materiæ Medicæ.

Jenæ, apud Johannem Bielckium, 1684 in 4.

CUm amœna, licet aliquoties repetita, haud tamen facile nauseam sui pariant; idcirco nobilissimus Autor confidit, nec præsentes Amœnitates, eandem penitus materiam cum libro de *Medicamentorum Facultatibus*, septem ante annos a se quoque evulgato, pertractantes, Lectoribus ingratas futuras. Tametsi vero quis adeo fastidientis reperiatur stomachi, ut solo etiam bis coctæ crambes nomine audito, horrescere incipiat suavissimas dapes, illum juvabit scire, Autorem id egisse, ut non tam, quæ inibi dicta sunt, repetantur prolixe, quam quæ in illo libro obscura adhuc reperiebantur, declaratione ulteriori patescerent. Liberum hinc unicuique erit, sive ex hisce Amœnitatibus seorsim fructum legere, sive illas commentarii vel supplementi loco dicti illius superius tractatus habere, cum utrumque opus eodem tractandi ordine gaudeat. Quapropter etiam de contentis Amœnitatum harum monuisse sufficiet, libris duobus illa esse absoluta, quorum primus e tribus sectionibus in aliquot capita rursus divisis constat. Traduntur autem in prima sectione præcognita sive generalia ad simplicium cognitionem facientia, una cum methodo cognoscendi & dijudicandi illa. Altera agit de viribus specialibus emollientium, adstringentium, aperientium, incrassantium, repellentium, attrahentium, rubefacientium, vesicantium, causticorum, traumaticorum, sarcoticorum, glutinantium, epuloticorum & contra ambusta usitatorum. Tertia comprehendit specifica sic dicta, uti sunt cephalica, ophthalmica, otica, thoracica, cardiaca, stomachica, hepatica, splenetica, nephritica, uterina & arthritica. Secundus liber e duabus sectionibus componitur, quarum prima continet præparantia, digerentia, lenientia, purgantia ac vomitoria; sicuti altera venena, bezoardica, antidota, diaphoretica, carminativa, anthelmintica, resolventia, diuretica, emmenagoga, menses sistentia, lac augentia & imminuentia, anodyna & narcotica, errhina, masticatoria, salivantia, aphrodisiaca & denique sanguinem sistentia. Circa singula vero remediorum horum capita potissimum ab Autore attenduntur exposi-

tiones nominum, differentiæ ac præparationes, una cum modo operandi, contraindicantibus, & aliis neceſſariis cautionibus practicis. Et quo felicius omnis hic explicatus medicamentorum apparatus tyronibus in praxeos palæſtra veniat in uſum, ex illorum cumulo quæ ſelectiora ſunt, ſub ſuis titulis reperiuntur collecta, ita ut ſtatim hoc ſyllabo inſpecto, requiſita ad profligandos morbos arma, una quaſi in tabula ſuſpenſa ſe ſiſtant.

DISSERTATIO LITHOLOGICA VARIIS OBſervationibus & figuris illuſtrata; autore Johanne Groenevelt Tranſſalano Daventrienſi, M.D. e Colleg. Med. Londin.

Londini, apud Johannem Bringhurſt, 1684 in 8.

QUandoquidem Autor præſentis opuſculi, hactenus paucorum annorum ſpatio, plus quam ſeptuaginta calculo veſicæ periculoſe decumbentes ægrotos, mediante ſectione feliciter liberavit; animum induxit univerſam calculi hiſtoriam curandique rationem, ad proximi ſalutem in diſſertatione hac conſcribere. Sed antequam ipſam tractationem aggrediatur, munit ſe in præfatione ad Lectorem, adverſus notas, qui ſibi Medicinæ Doctori, contra expreſſum Hippocratis juramentum, operationem hanc ſordidam exercenti, ab oſoribus poſſent inuri. Recenſet quoque ſimul occaſiones, quibus commotus fuerit ad addiſcendam & exercendam hanc artem. Nimirum cum currentis ſeculi anno 70 pro ſummis in Medicina aſſumendis honoribus, Ultrajecti diſputaſſet de calculo veſicæ, factum eſſe, ut illa diſputatio inciderit in manus cujusdam Amſtelodamenſis lithotomi Velthuſii, qui ſtatim ex illo tempore arctam familiaritatem ſecum contrahens, ſæpius teſtem ac ſocium in explorandis calculoſis accerſerit, imo denique mortalitatem deponens, hæredem ſui chirurgici apparatus reliquerit, cum annexis precibus, ut illo poſthac in miſerorum ſolatium uteretur. His præmiſſis accingit ſe Autor ad tractationem, illamque ſex & viginti articulis abſolvit. Primus ex his tradit Etymologiam calculi; II & III definitionem ejus una cum quæſtione, num calculus ſit morbus vel ſymptoma; IV vero ſubjectum proprium, veſicam

cam puta cum renibus. V articulus de calculo agit in aliis partibus generato, e. g. in cerebro, (qualem obſervationem de Adamo Stuarto, Philoſophiæ Profeſſore in Academia Lugdunenſi adducit,) in pulmonibus, ciſtide fellis ac umbilico; VI & VII articulus diſputat contra illos, qui calorem renum tanquam cauſam calculi, vel qui ſpiritum lapidificum ſeu *Duelech* incuſant; VIII & IX cauſam calculi remotam & proximam juxta Autoris mentem proponit. X articulus cauſas calculi veſicæ; XI vero cauſas remotas recenſet, in quarum catalogo præter alimenta dyſpepta alias nota, etiam aromata, ut ſunt piper, zingiber, cubebæ & ſinapi continentur, ſicuti ex potulentis cereviſia nimium lupulata (ideo quoniam alnus in ahenis cereviſiariis cum lupulo cocta, intra triennium lapideſcat in cella ſepulta) vina Hungarica, Cretica, Malvatica, Rhenana, imprimis tamen Auſtriaca; quorum ætiologiam non tam in Tartaro, quam in Spiritu Vini quærit. XII articulus continuat enarrationem cauſarum remotarum, referendo huc ſtudium nimium, immoderatumque Veneris uſum, cum aliis animi pathematibus. Art. XIII differentias calculi ratione quantitatis, coloris, figuræ & ſubjecti tractat; quemadmodum XIV, XV & XVI diagnoſtica & prognoſtica ſigna. Art. XVII indicationes curativas, XVIII præcautiones calculi per diætam, XIX methodum removendi materiam proximam calculi per catharctica, diuretica & balneum aquæ dulcis continet. Art. XX curam præſentis calculi per medicamenta interna docet, ubi Autor ante omnia ſuadet uſum lubricantium & emollientium, ut ſunt olea expreſſa amygdalarum dulcium, olivarum, juſcula pinguia, cataplaſmata, unguenta ac clyſmata. Poſt horum uſum demum diuretica admittit, nunquam tamen niſi cum opiatis maritata, tandemque in caſu ex tremæ neceſſitatis pro ſcopo calculum pellendi, vomitoria etiam commendat. XXI articulus lithontriptica exhibet cum cautelis circa illorum uſum, XXII autem de ſymptomatum urgentium cura verba facit. Abſolutis hiſce Art. XXIII ad curam calculi per ſectionem progreditur, recenſendo ſex modos adornandi hanc operationem: ex omnibus tamen Hildani methodum approbat, illamque ſuam non minus quam famoſi illius Pariſienſis Lithotomi, *Collet* dicti, eſſe profitetur. Artic. XXIV & XXV curam calculoſi poſt peractam ſectionem ſubjungunt, cum methodo eximendi calculos urethræ impactos. Denique Art. XXVI deſcriptionem veſicæ anatomi-

cam

cam ſuppeditat, finemque tractatui imponit. De cætero quod Autoris in rubrica promiſſas proprias obſervationes concernit, inter eas inprimis meretur admirationem, quæ pag. 5. de homine adducitur, in cujus cadavere Amſteledami diſſecto nulla veſica, nec canalis, urinam alias per partes ſexum conſtituentes eliminans, conſpiciebatur, urina tamen per ureteres ſtatim e renibus ad umbilicum tendentibus continuo extillabat. Curioſa quoque eſt obſervatio, quæ p. 9. calculos intra duplicaturam veſicæ, circa inſertionem ureterum hærentes, commemorat; item quæ de ureteribus pueruli calculo laborantis p. 28 habentur, quorum facies externa exacte inteſtinum quoddam tenue, quoad colorem non minus quam capacitatem, referebant. Stuporem denique lectoribus injicit moles calculi humani inſignis p. 70 depicta, ſed magis adhuc, quæ in poſt ſcripto hujus tractatus p. 128 cernitur, ſcilicet uncias viginti quinque pendentis, a cujus tamen præſentia præter dolorem quendam gravativum in regione inguinali vix quicquam mali ſenſerat octuagenarius ſenex, quoniam urina ad veſicam translata, per canalem artificioſe a natura in calculo efformatum, ex ureteribus ſtatim ad cervicem veſicæ fluebat. Clarius hæc patebunt ex inſpectione figuræ, quam hunc in finem apponi curavimus,

TAB. V.

TRAITE' DE LA VERITE' DE LA RELIGION Chrétienne

Sive,

Tractatus de veritate religionis Chriſtianæ.

Roterodami, apud R. Leers. 1684 in 8.

IN dedicatione operis ad *Sereniſſimum ac Potentiſſimum Electorem Brandenburgicum* nomen *Autoris* ſubſcriptum invenitur *Abbadie*, quem *Paſtorem* eſſe percepimus *Eccleſiæ Reformatorum Gallicanæ*, quæ *Berolini* habetur. Titulus libri, celeberrimis antehac ſcriptoribus uſurpatus, materiam, quæ tractatur, ſufficienter indicat. Autor vero, quam tantæ rei gravitas exigit, eruditionem, induſtriam, judicium, eloquentiam, attuliſſe facile probabitur legentibus. Allegatione & exſcriptione eorum, ex quibus profecit, vitandæ oſtentationis cauſa ſe abſtinuiſſe,

in

TAB. V.
ad A. 1685.
pag. 126.

WINER
Dorm

in Præfatione profitetur. Bene factum, quod controverſias etiam, quibus Chriſtiana Respublica in cauſa religionis diſtrahitur, quasque alii nulla neceſſitate in tales tractatus attrahunt, modeſte evitavit. In argumentationibus Metaphyſicis modum tenuit; ne repellantur, quibus iſtæ nimis acutæ videntur. Methodi diligentem curam habuit,& partes libri duas fecit. In prima orditur a theſi : *Eſt DEUS*, & ad illam deſcendit, quæ eſt: *Jeſus Mariæ filius eſt promiſſus mundo Meſſias.* In ſecunda incipit a conſideratione Chriſtianorum, qui nunc ſunt, & redit ad illam, quam remonſtrandam ab initio ſumſit: *Eſt Deus.* Pars *prima* ſectiones habet quatuor,quarum *priori*, per capita XVIII contra Atheos exiſtentiam Dei negantes veritas aſſeritur, & objectionibus reſpondetur. Speciatim oſtenditur, neq; a præjudicio,neq; ab educatione, multo minus a magiſtratuum metu, ſed a connata & acquiſita menti humanæ notitia (utramque enim concedit) Dei exiſtentiam agnoſci; ab omnibus nempe qui uſum rationis habent, & affectata vel barbarie vel malitia non ſupprimunt & ſuffocant: quod tamen adeo difficile eſſe exiſtimat, ut cap. 18 dubitet an Athei dentur, qui id vitium in intellectu habeant, licet mentis proclivitate in impietatem ruant. Adverſus illos, qui *Materiæ*, ſine motore Deo, motum adſtruunt, aut *Univerſum* hoc pro Numine habeat, valide pugnat. A rerum finibus, & creaturarum pulchritudine & utilitate, ad principia, & Creatorem agnoſcendum argumentationum gradus promovet. Comparatione vero inter negantes & affirmantes Numinis exiſtentiam inſtituta,quam turpiter & noxie id illi, quantaque cum honeſtate & utilitate hi faciant,pie & eleganter deducit. *Sectione altera* agitur de *Deiſtis*, ſive illis, qui vel indecentem de Deo ideam concipiunt,vel curam rerum humanarum illi abjudicant, vel in idololatriam labuntur, vel qui denique naturali Theologiæ inhærentes, revelatam reſpuunt. Contra quatuor hæc errorum capita, vera idea Dei, ejusque attributa, ex naturali quidem cognitione, ſed ita ſtabiliuntur, ut revelationis neceſſitas ſimul appareat, & dubitationibus ac difficultatibus occurratur. *Sectione tertia* revelationis divinæ certitudo ex Veteri Teſtamento & hiſtoria Judæorum oſtenditur, & quæ irriſores Athei,Critici inverecundiores, & inprimis teterrimus Sacræ ſcripturæ hoſtis Spinoza in contrarium effutiunt, capitibus 17 examinantur & refutantur. *Sectione* tandem *quarta*, ex prædictionibus Vet. Teſt.

neceſſitas novi fœderis cum hominibus hujusque ſanctitas deducitur, & promiſſio Meſſiæ a Prophetis evidenter & ſignanter prænuntiata exponitur, eliſis quæ vel a Judæis, vel a profanis aliis Chriſtum negantibus objici ſolent. Sic munita ad Chriſtianiſmum via, *pars ſecunda* ſubjungitur, in *tres ſectiones* diſpertita. In *prima* Autor Chriſtianos qui nunc vivunt, intuens, in originem religionis, quam profitentur, inquirit, & ad prima ejus initia, doctrinæque per miracula & martyria propagationem retrogreſſus, veritatem hiſtoricam N. Teſtamenti indubitabilem eſſe demonſtrat, capitibus 5. Dein ſectione *ſecunda* de Authentia N. T. & quod nec ſuppoſitum nec corruptum ſit, tum de Apoſtolorum geſtis & moribus, pluribus agit, & ad ſingulos fere libros N. T. aliquid commentatur; cavillationibus impiis depellendis operam dans capitibus 17. *Tertia* ſectione elogium Chriſtianiſmi capitibus 11 proponit. Teſtimonia ab hoſtibus etiam religionis petit. Comparat Chriſtianam fidem cum cæteris religionibus, & quomodo has veritate & ſanctitate ſuperet, explicat. Oſtenduntur effectus qui ex Religione Chriſtiana ſequuntur, optimi: puritas finis, utilitas hominum, morum correctio, myſteriorum ſanctitas, rationis etiam convictio: tum Religionis Judaicæ complementum, naturalis Theologiæ conſummatio. Pathetico epilogiſmo denique opus concluditur. *Reſpicite*, inquit, *quæ hucusque explicavimus: deprehendetis religionem naturalem, & revelationem Moyſaicam, cor hominis, doctrinam Jeſu Chriſti, hujus finem, effecta, teſtimonia, convenientiam cum ſcopo hominis gloria Dei. Hæc neque ex imaginatione noſtra pendent, neque ab infidelium contradictione convelluntur. Ipſa ſui ſanctitate divinæ originis characteres ſecum ferunt: Cælo annunciante patefiunt; innumerorum martyrum ſanguine firmantur: factorum evidentia, miraculorum ſtant fide. Hæc Prophetæ prædixerunt, Dæmones ſilentio ſuo confitentur. En quæ nos undique circumfundunt lumina! Lumen ſenſuum, lumen rationis, lumen miraculorum, lumen cognitionis & perceptionis, lumen experientiæ, lumen teſtium, lumen factorum, lumen doctrinæ, lumen cordis, lumen Spiritus. Dicamus igitur: Hoc eſt opus Dei! Faxit is tantæ largitor gratiæ, ut ea adverſus hoſtium vaframenta defenſa, mentibus noſtris profunde imprimatur ad ſuam gloriam & noſtrum ſalutem!* Addit, & nos cum illo, *Amen!*

BAR-

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVVENDENdörfferi Anteceſſoris Lipſienſis, Summariæ Actionum forenſium Expoſitionis

Editio Secunda.

Lipſiæ & Francofurti, ſumptibus G. H. Frommanni 1685 in 4.

UNdecimus nunc annus labitur, ex quo Autor celeberrimus hanc Actionum expoſitionem, privatis primum Auditorum quorundam uſibus conſecratam, publici juris fecit; ſcriptum, univerſis quidem juris cultoribus, iis tamen inprimis proficuum, qui perorandis in foro cauſis ſuam dicarunt operam. Etenim ſi, uti plerisque perſuaſum eſt, totum jus novit, qui bene novit actiones, non potuit non plurimorum gratiam promereri, qui non naturam tantum cujusvis actionis ſolide, & methodo quidem, quæ vel rudioribus ſua ſe perſpicuitate commendare queat, per definitiones nempe, diviſiones, cauſas atque contraria, expoſuit; ſed & inſuper formulam libelli (ut in quo concinnando plerumque nimium deſudant minus exercitati) cuilibet actioni congruam ſubjecit, una cum verbis in ſententia tam abſolutoria quam condemnatoria cujusque actionis, adhiberi ſolitis. Et ſatis quidem belle jam propoſito hoc ſuo defunctus videbatur Autor, in prima illa, quam diximus, editione; quam tamen ſi quis cum nova hac contulerit, ea vix aliud, quam levior quædam ſciagraphia operis nunc conſummati, vel primo ex conſpectu judicabitur fuiſſe. Videlicet hic ad actionum ſpecies, ut ita loqui liceat, ſpecialiſſimas deſcendere haud dedignatus eſt, qui ibi fere generaliora tantum earundem capita propoſuiſſe contentus fuerat. Sic ut exemplo dictorum fidem faciamus, cum in prima illa editione Actionem confeſſoriam & negatoriam, duobus tantum capitibus incluſiſſet, in hac noſtra tot de utraque capita ſive articuli exhibentur, quot ſervitutum ſuppetunt ſpecies: quarum quidem (ut perſonales omittamus) *pag. 213. ſeq.* quadraginta ſex urbanas, & quadraginta duas ruſticas recenſet, ſingularumque actiones ea, quam ſupra indicavimus, methodo pertractat. Variæ etiam quæſtiones juris controverſæ, quarum catalogus in principio operis ſiſtitur, data occaſione breviter, ſed ſolide diſcuſſæ reperiuntur. Optandum

dum itaque omnino multis videbitur, ut nova hæc editio, ſyſtema quippe Actionum perfectum exhibitura, propediem ad umbilicum perducatur: hactenus enim præter generalia, non niſi actiones præjudiciales, & reales, ex jure dominii & ſervitutis oriundas, auctiori hac methodo tractatas edere nobiliſſimo Auctori vacavit.

P. IGNATII GASTONIS PARDIES, S. J. Elementa Geometriæ, Gallico olim idiomate conſcripta, nunc Latinitate donata.

Jenæ, 1684 in 12.

EDidit antehac libellum hunc, vernacula lingua, hoc eſt Gallica conſcriptum, cujus in *Actis anni 1683, p. 164, 166* meminimus, P. Pardies, qui ob ſuccinctam methodum, liquidamque demonſtrandi rationem tædioſo multarum propoſitionum nexu minime impeditam, & ex paucis atque generalibus principiis pendentem, anno 1678, Regiæ Academiæ dedicatus, in Galliis tertium meruit recudi. Dignus propterea habitus clariſſimo cuidam Viro, quem in Latinam linguam translatum ſuperiore anno publico daret, ſtudioſæ juventutis uſibus aptiorem ita poſthac futurum. In eo conſcribendo hunc ſibi ſcopum præfixiſſe Autor in Præfatione profitetur, *ut Geometriam traderet, quæ incipientibus inſerviret, & ex qua illi etiam qui nunquam de mathematicis rebus quicquam audiviſſent, brevi admodum tempore, non ſolum quod ſumme neceſſarium eſt in Geometria, ſed ſubtilem quoque addiſcere poſſent.* Hujus autem Geometriæ, quam ſedecim libris conſtare voluit Autor, Tractatus præſens novem priores tantum exhibet, qui tamen potiora promunt Elementorum Euclideorum, Quadraturas præterea, Archimedeam circuli, Hippocratis lunarum, logarithmorum, ſinuum, aliasque doctrinas. Demonſtrationes autem magnitudinum incommenſurabilium via adeo plana facilique tradit, ut exigua attentione, quatuor aut quinque pagellarum lectioni impendenda, exacte comprehendi rem poſſe pronuntiet, quam pauciſſimi intelligunt. Finit ultimus liber in praxibus Geometricis, ubi præter operationes communiores, principia proponuntur menſurandi magnitudines & diſtantias locorum inacceſſibilium, conficiendi tabulas topographicas & chorographicas, inveniendi ſinus tangentes

gentes & ſecantes omnium angulorum &c. Reliquos ſeptem libros, quibus abſtruſiora recondidit Autor, algebram, ſectiones conicas, ſphæricas, & ſtaticam complecti idem memorat: quos quamprimum copia eorum clariſſimo Interpreti continget, ejusdem opera in Latinum idioma verſum iri certi ſumus: cui etiam ob argumenti & ſcopi affinitatem his Elementis præmittere placuit *Nicolai Mercatoris Introductionem brevem in Geometriam*, ſubnectere vero *caput nonum partis quartæ* ex *Arte cogitandi*, ſive *Logica* clariſſimi *Arnaldi*, itidem Latio donatum, *de quibusdam defectibus, in Geometrarum methodo paſſim obviis.*

JOHANNIS DOLÆI MED. DOCT. CONSILIARII ac Archiatri Haſſo-Caſſellani, Sacri R. I. Curioſorum Collegæ, Encyclopædia Medicinæ Theoretico-Practicæ.

Francofurti ad Mœnum, apud Fridericum Knochium 1684 in 4.

QUas triginta, & quod excurrit, ab hinc annis querelas dedit Johannes Baptiſta van Helmont, in præfatione de febribus, ſtetiſſe nimirum Medicinam a temporibus Hippocratis, nihilque penitus profeciſſe uſque ad præſens ſeculum, eas nunc adhuc fundamus, opus non eſt; quin potius elogiis dignis tot virorum illuſtrium laudes probatum ire cogimur, qui hactenus Apollineam artem ſqualore ac ſitu annoſo obductam, novis opinionibus ac inventis illuſtrarunt & repurgarunt. Attamen cum non omnibus conceſſum ſit, ex ipſis fontibus dulces has haurire aquas; quibuſdam namq; res anguſta domi, h.e. pecuniæ ad comparationem exoticorum præprimis librorum neceſſariæ defectus, impedimento ſit; aliis ob varias occupationes autores novos evolvendi otium non ſuppetat; idcirco horum in ſubſidium nobiliſſimus Autor, in præſenti Encyclopædia, tam veterum ac Paracelſi, quam recentiorum, Helmontii puta, Carteſianorum, Williſii, Sylvii, ſæpe etiam noſtri, eheu præmatura morte abrepti Ettmülleri, opiniones de cauſis & curationibus morborum exhiber. Sex autem libris abſolvitur totum hoc opus, quorum primus capitis, ſecundus thoracis, tertius abdominis affectiones pertractat; quartus agit

de febribus, ſicuti quintus de mulierum, & ſextus de infantum morbis. Quemadmodum vero ſinguli libri in diverſa rurſus capita ſunt diviſi; ita quoque Autor ſingulis capitibus propriam adjungit opinionem, una cum experimentis illam comprobantibus. Et quoniam ut plurimum illius ſententiæ patronum ſe ſiſtit, quæ ſpiritibus noſtri corporis, omnium viſcerum juxta ac reliquarum functionum expeditionem tribuit, novis uſus eſt nominibus ad hypotheſeos hujus obſcuritatem paululum clariorem reddendam. Anima ſiquidem ſenſitiva (quam a rationali toto cœlo diverſam vult) Microcoſmetor, ſpiritus qui ſceptra tenet in ventriculo Bithnimalca vel Gaſteronax, qui reſidet in cerebri parte globoſa Coſmetorges, qui cordi præeſt ac thoraci Cardimelech, cui incumbit regimen uteri, ſpiritus Plaſticus item Racha Melca, & denique qui uteri motum præſtat, Janitor ipſi audit.

LA FRANCE TOUTE CATHOLIQUE SOUS le Regne de Louis le Grand, ou Entretiens de quelques Proteſtants François, &c.

i. e.

Gallia tota Catholica, ſub regno Ludovici Magni; ſive Colloquia Proteſtantium Gallorum, qui Sectam ſuam impiam & Regno pernicioſam deprehendentes, laudando conſilio interitum ejus maturare decernunt. Accedit Apologia Eccleſiæ Romanæ adverſus Satyram, cui titulus, Paralleliſmus Papiſmi & Calviniſmi, omnesque alios a Proteſtantibus editos libellos.

Tomi tres.

Lugduni, a 1684 in 12.

QUod miſeris inter ultima ſolatia relinquitur, ut quæ paſſi ſunt libere querantur, eo uſos eſſe Gallos, ob Reformatæ religionis profeſſionem per aliquot annos dure habitos, conſtat ex plurimis quos ediderunt libris; quorum aliquos, ut & qui his a Romano-Catholicis oppoſiti ad nos pervenerunt, Actis noſtris inſeruimus. Nolumus

lumus tamen diffiteri, dubitaſſe nos aliquantum, an tribus hiſce dialogorum voluminibus locum daremus, aut nudo contentorum recenſu pro more ac inſtituto noſtro defungeremur. Nam etſi noſtra non facimus, quæ ex aliorum ſcriptis referimus, & cenſuræ rigore abſtinere fixum firmumque nobis ſit; non poſſumus tamen omni prorſus contradictione aut nota ſuperſedere, quando manifeſta cum injuria religioni, quam publice profitemur, aut Principum, quibus obſtringimur, juri ac honori inſultatur. Id vero ab autore horum voluminum factum eſſe non negabunt, qui legendis iis tempus impendent. Quicquid enim olim recentibus odiis, & in maximo diſputandi fervore adverſus reformationis in Germania autores excogitatum & petulanter objectum fuit, millies licet exploſum, recoctum hic & pleno ſacco effuſum deprehendent.

Tria vero ſunt, ut jam dictum eſt, *Volumina*, horumque ſingula in *tria capita* aut ſcenas diſtribuuntur. Prodit primo illuſtris matrona, Reformatæ, ut videri vult, religioni cum zelo addicta, & confidere ſe dicit, defectioni Reformatorum libris apologeticis remedium allatum fuiſſe. Eandem ſpem præ ſe fert, cui perſona *Senioris*, (Ancien,) ex cœtu Charentonenſi impoſita eſt. Sed elevat eam, & libellos iſtos omnes ſumme nocuiſſe potius, quam ullo modo profuiſſe Reformatis, ſtatuit ſuperveniens collocutor tertius, qui *Marchionis* nomen gerit, & ſumma cum licentia, quam ſibi circa religionem indulget, omnia taxat & improbat, quæ adverſus illa, quæ regio juſſu Reformatis intentata hucuſque fuerunt, aut poſthac metuuntur, ſcripta ſunt. Nam & Regem merito per ea offendi, & Reformatorum ſapientiſſimis atque optimis adeo non conſtantiam perſeverandi in religione addi, ut potius ad eam abjiciendam incitentur. Allegat exemplum primarii cujuſdam ex *Pictonibus* viri, & provincialium ſuorum nomine deputati, quem *Gauterau* vocat. Cumque reſponſum Reformatorum ad Epiſtolam Cleri Gallicani, cujus autorem facit *Joh. Claudium*, breviter & contemtim rejeciſſet, inter cæteros Proteſtantium libros aggreditur, qui inſcribuntur, *Ultimi conatus afflictæ innocentiæ: Politica Cleri Gallicani: Proditus Imperator & Imperium.* Quæ vero ex his in odium Reformatorum elicit, huc fere redeunt: Scripſiſſe ait Reformatos non eo ſtylo, qui Chriſtianos, innocentes nempe & manſuetos deceat, ſed qui furorem potius infernalem ſpiret, & populum ad rebellionem,

lionem ſub dehortationis ſpecie ſubdole impellat, ut mirum non ſit futurum, ſi Rex omiſſa cunctatione & ambage, vi ſua utatur. Id vero eum optimo jure facere poſſe, quoniam edicta, quæ Reformati tantopere jactent, Regibus iniquo tempore extorta fuerint, & ipſi Reformati multiplici contraventione privari iis jam dudum meruerint & quotidie mereantur. Hoc enim multis argumentis ex Actis Synodicis, (quorum ſcilicet Collocutores iſti conſcii haberi volunt,) & hiſtoria petitis, oſtendi poſſe. Recentiſſimum eſſe a fœdere, quod cum Anglis iniviſſe indicio *Monerii* cujusdam accuſantur, qui ex Eccleſiaſte Nemauſenſi Romano-Catholicus factus ſit. Generale inde axioma conficiunt, religionis Reformatæ genium ad rebelliones & *Independentismum* omnino tendere, & ſynonyma eſſe *Calvinianum* & *ſeditioſum ac rebellem*, idque vel ipſum *Jacobum Britanniæ Regem* a Puritanis quos vocant offenſum, imo & *Henricum Borbonium*, cum Proteſtantium ſacris adhuc addictus eſſet, poſtea Galliæ Regem, & *Ludovicum Condeum* agnoviſſe & doluiſſe. Lenitur tamen hoc opprobrium, & ad miniſtros Eccleſiarum reſtringitur, plebe ſcilicet, ſi absque iſtis eſſet, facile Regis intentioni obſecutura. Ut vero dictis fides fiat, ex dogmatibus Proteſtantium Theologorum, & ex Lutheri quoque ſcriptis centones afferunt, dudum productos & rejectos. Trahunt huc etiam, quod Reformati anno 1631 noto illo Synodi Charentonenſis decreto Lutheranos pro fratribus agnoverint, non alio ſcilicet fine, quam ut Sueciæ Regem ſibi conciliarent, cujus progreſſibus rem Proteſtantium extolli, & Catholicos opprimi poſſe, illo tempore ſibi perſuaſerint: addunt & alia, ex cantionum & precum formulis, quæ malignum in Reges animum indicent.

Dialogo II negant aut extenuant, quæ de violentia contra Reformatos in Pictonibus præcipue exercita, Apologiſtæ conqueſti ſunt; pecuniam vero in deſertores Regia liberalitate erogatam fuiſſe exemplo Apoſtolorum laudant, qui corrogata ſtipe, vel opibus in commune collatis novitios Chriſtianos aluerint. Maxime nempe ſubſidio tali opus habere ajunt Eccleſiarum miniſtros, qui cum hæreſi etiam munera ex quibus alebantur, deponunt. Inde vetus in Lutherum convicium renovant, quod uxorem, & quidem monacham, & ut fingunt, corruptam duxerit; nec flagitium illud Principes Germaniæ toleraturos fuiſſe ſcribunt (p. 161) niſi ad invaſionem bonorum Eccleſiaſtico-

ſticorum, ut avaritiæ ſuæ ſatisfacerent, a Luthero ſtimulati & adjuti fuiſſent; quod quam falſum & calumniæ plenum ſit, ex ipſius Lutheri ſcriptis, & Principum actis oſtenſu facillimum foret. Quæ vero Apologetici Reformatorum libelli pro reformationis juſtitia, aut jurium ſuorum aſſertione continent, variis modis oppugnant. Regem cum vi & jure poſſet, non niſi clementia & ſapientia reducere illos ad Eccleſiam contendunt. Lutheri & Calvini dogmata, hujus etiam factum, (de Serveto) allegant, quod diſſentientes in religione tolerari non debeant, imo capite plecti poſſint. Majores Reformatorum, ſi errores Eccleſiæ a ſe deprehenſos modeſte indicaſſent, officio & conſcientiæ ſatisfacere potuiſſe exiſtimant; injuſtiſſime autem ad arma provolaſſe, cum mori, martyrum exemplo, pro religione, ſi vera fuiſſet, debuiſſent. Expulſione vero Proteſtantium devaſtari regnum Galliæ, ut Apologetici ſtatuunt, plane negant. Exire enim paucos, nec invenire, ubi ſubſiſtant. Rupellam & Ambianorum civitates nominant, nihilo infrequentius cultas; ne Sedano quidem emigraſſe, niſi duos aut tres literatores, amiſſis cum collegio ſalariis. Tutiſſimum eſſe ad Rom. Catholicos tranſire, cum ipſi Reformati concedant, in illa religione ſalvari homines poſſe, cum de reformata id prorſus negetur a Catholicis. Negant Clerum, nedum alios Catholicos Pontifici juramento adſtringi, aut ejus potentiæ in Reges favere, ne Jeſuitas quidem, imo Regem horum obſequio egregie contentum eſſe. Quæſtionem vero de Regia poteſtate ſuprema, & Pontifici non ſubordinata, in congregatione Cleri ideo non eſſe ventilatam, quia non ejus erat loci & temporis, alias nonniſi affirmative decidenda: ſatisfactum itaque & Regi & Pontifici fuiſſe. Regem vero Eccleſiæ primogenitum, omnino teneri ad autoritatem Pontificiam tuendam, & opprimendam Reformatorum ſectam, qua vigente nulla quies populis eſſe poſſit. Puritanorum ſive Presbyterianorum contumaciam in Anglia exaggerant, revelato etiam, quod penetraſſe ſe jactant, ſecreto, Carolo I Regi manu Paſtoris reformati, ſub larva latentis, caput abſciſſum fuiſſe. Fœdera autem Galliarum Regis cum exteris Proteſtantium Principibus, quæ Apologetici objiciunt, cauſis mere Politicis nitentia, non impedire, quo minus in regno ſuo ſectam illam non ferat. Turcorum exemplum Chriſtianos tolerantium non quadrare; ea enim conditione, id eſt, ut miſeri & obſequentes vivant, Reformatos in Gallia non eſſe con-

tentos. Batavos non minus potentes fore, etsi libertatem religionis non concederent omnibus Sectariis, neque hac indulgentia, sed spoliis Lusitanorum in India ditatos esse. Posse etiam Reformatos eadem & majori libertate in Gallia habitare, qua Romano-Catholici in Batavia. Militiam Regiam, ne habeant, quod de alimentorum subtractione conquerantur, omnibus Reformatis patere, & tantum a prætorianis cohortibus eos excludi. Ostendunt etiam diversam rationem tolerantiæ, qua *Constantinus*, *Theodosius*, & *Gratianus* erga Novatianos & Arianos usi sint, & hic iterum (manifesta quidem cum calumnia) occasionem accipiunt *Lutheri* accusandi, quod Arianos excusaverit. Edictum etiam Regis de liberis Protestantium septennibus ad religionis Rom. Catholicæ professionem admittendis ita defendunt, ut dicant, Regi, etsi religionis cura ad Clerum pertineat, incumbere, ut membra Ecclesiæ heterogenea, sive ut vocant cœca, quasi manu ad Ecclesiam ducat, & externis adminiculis adversus tales utatur. Hic iterum in subsidium venit Primogeniti Ecclesiæ filii axioma, & indubitatus successus extinguendi totum schisma promittitur.

Dialogo tertio Gautenvius ille Picto, neophytus scilicet Catholicus, rationes conversionis suæ exponens, & *Ecclesiastes* quidam *Charentonensis*, singulare aliquid allaturus, introducuntur. Longum foret omnia aut pleraque recensere, quæ Protestantibus Marchionis illius subornati liberrima lingua, & inprimis Luthero objiciuntur, ex quibus tamen nihil est, quod non in omnibus controversiarum libris ab innumeris scriptoribus jam ventilatum sit. Hic itaque ad nauseam legas insulsam de colloquio cum diabolo fabulam; de negata Trinitate; de Arianismi approbatione; de spoliis Ecclesiæ in Principes collatis, & de horribili, ut scribunt, horum impietate ea ambientium; de vocationis defectu; de corrupta & truncata Sacra Scriptura; de rejectione bonorum operum; de certitudine salutis impudenti, & de absurdis ex *Omnipræsentia Christi hominis* sequelis. Tela tamen hinc acria, ut putant, sumunt dialogistæ adversus Reformatos, tum quod hæc dogmata, quorum quædam ipsi olim in Synodis condemnaverint, scientes, nihilominus Lutheranos pro fratribus habere voluerint, ab his licet repulsi & pro hæreticis declarati, tum quod neque hos sequantur, ubi non errant. Confidenter enim abusi collocutores prioribus Lutheri libris ipsaque Augustana Confessione, asserunt Lutheranos

ranos Ecclesiæ Romanæ doctrinam æque ac Scripturam S. pro principio agnoscere, missas celebrare, Sanctos invocare, indulgentias probare. Dein ex horum & Reformatorum scriptis, quæ magno numero allegantur, eruunt, utrosque concedere, quod in Ecclesia Romana Articuli fidei orthodoxæ fundamentales retenti sint, adeoque in ea salvari possint homines; hucque maxime trahunt, quæ anno 1605 in Synodo Anglicana statuta esse perhibent, Calvinianis inimica, Romano-Catholicis, ut existimant, honorifica. Hoc argumento maxime motum se dicit Picto iste: alterum vero fuisse, quod spiritum rebellionis in toto cœtu, & in seipso deprehenderit; quo factum, ut contra regulas & exempla Christi, & Apostolorum, (quibus Xaverius & alii ex Jesuitis in India evangelizantes accensentur,) nonnisi per seditiones & vim bellicam, hæresin suam stabiliverint. Tertium vero quo maxime convictus fuerit, prolixe deducit, quod *Rex Christianissimus* miraculoso tactu & crucis signum adhibens, ægrotos sanet, exemploque Hispani a fœdo faciei morbo nuper regia beneficentia liberati, compertum sibi esse dicit; laborat etiam, quomodo ad morem Angliæ Regis non Catholici, idem tamen præstantis, respondeat. Præmiserat aliam argumentationem, cum dixisset, celerrimam 40000 hominum in provincia Pictonum conversionem spontaneam (negat enim denuo vim, de qua Reformati queruntur) miraculo simillimam esse, & ex hypothesi Calviniana ironice arguit, hos non perituros, si electi sint, quanquam & ex hac ipsa tam promta apostasia, & quod nemo mortem pro religione illa oppetere velit, futilitatem sectæ concludi posse statuat. Præterimus quæ de contradictione, quæ ex dogmatibus eorum oriatur, de prædestinatione hominum ad damnationem, de Christo pro electis tantum mortuo, de causa peccati Deo adscripta, & multis ejusmodi congeruntur & exagitantur. Miram vero personam sumit *Minister* sive *Pastor* ille, qui producitur. Hic enim cum objecta refellere, & religionem cujus doctorem se profitetur, argumentis tueri deberet, vel declinat officium, vel causam prodit, sed tandem inexpectatum secretum pandere incipit, innuens, Lutherum & Calvinum, vehementissime quidem in Romanam Ecclesiam debacchatos esse, dum non mores tantum, quod ob temporum illorum corruptelam merito facere potuerint, quaq; ratione plus utilitatis Romanæ Ecclesiæ, quam quodcunque Concilium generale attulerint, sed &

dogmata contra jus fasque aggressi sint; non aliud tamen propósitum mente fovisse, quam ut correctis hoc insultu moribus Ecclesiæ Catholicæ, regrediendi populis, quos in schisma induxerint, viam & modum reservarent, & recte indicarent. Id enim eos velle, cum priorum quatuor aut quinque seculorum post Christum natum Ecclesiam orthodoxam fuisse concedant, (in quibus tamen cultus & disciplina, quam nunc Romana servat Ecclesia, omnino viguisse præsupponitur) dein cum, uti dictum est, dogmata etiam nunc in Romana Ecclesia retenta laudent; deniq; cum multis locis ipsi in libris suis corrigant, quæ dura & a veritate aliena docuerint: id scilicet adductis testimoniis quibusdam probari posse arbitratur. Hæc ex primo Tomo contracta minuendi tædii causa nunc sufficiant: de duobus reliquis in sequentibus agetur.

HENRICI GUNTHERI THULEMARII OCTOviratus, seu de S.R.I. Electoribus Tractatio.

Heidelbergæ, 1684 in 4.

NOnus nunc annus volvitur, ex quo libellus cujusdam Anonymi, *Octoviratus S. R. I.* inscriptus, lucem publicam adspexit. Quem cum nobilissimus ejus Auctor non displicuisse eruditis, ex coemptis & distractis ubique exemplaribus animadvertisset, suarum partium putavit esse, curis secundis illum subjicere, & variis in locis locupletatum non omisso nomine suo evulgare. Id quod etiam eo studio atque labore præstitit, ut eo excusserit tantum non majoris momenti omnia, quæ de Serenissimo Electorali Collegio observari merentur. Totum vero eruditum opus octo & viginti capitibus absolvitur. In prioribus novem generalia proponit, deque modis acquirendi Imperium auspicatus, disquirit deinde, quando Imperium Romanum fuerit successivum, & quando electivum. Ubi prolixe contra Aventinum per singulos eundo Imperatores probat, Proceres Germaniæ ab obitu Ludovici, Arnolphi filii, usque ad Frederici II tempora, liberrimis votis Reges sibi & Romanis Imperatores elegisse: & quidem ante Ottonis III ævum jus istud omnes Imperii cives, connumeratis etiam nobilibus & civitatibus, habuisse, donec successu temporis ad Septemviros solos devenerit. Afferuntur hic multorum opiniones,

eur

cur numerus Electorum septenarius placuerit; quibus omnibus in medio relictis, pedem Autor profert ad quæstionem: cur Ecclesiastici in Electorale Collegium fuerint adoptati? ubi proponit primo suam sententiam, statuens id ideo factum, ne Ecclesiastici, quorum eo tempore magna jam fuerit auctoritas, electione excluſi, turbas excitarent; allatis deinde & aliorum opinionibus, ad illam quæstionem delabitur: an recte Ecclesiasticæ potestatis cum Politica conjunctio in una persona fiat? Cujus cum solutionem aliorum negativam recensuisset, affirmativam defendit, & secus sentientibus respondet. Mox exponit, quando & ob quam causam Octoviratus sit introductus, annectens simul protestationem Fabii Chisii, Legati Pontificii, contra pacem Westphalicam & statuminatum in ea Octoviratum, ut & ejusdem ab Innocentio X Pontifice factam uberiorem declarationem. Inquirit postea, num iste Octoviratus contra dispositionem Aureæ Bullæ potuerit recipi, & an etiam, eo non obstante, Electores adhuc hodie Septemviri appellari queant? proponens hanc in rem tum affirmantium rationes, tum vota Electoris Brandenburgici, Episcopi Herbipolensis, & Statuum aliorum Imperii Monasterii congregatorum, in causa Octoviratus constituendi lata. His præmissis, totus est in enarrandis trutinandisque variorum de origine Electorum sententiis, quibus denique suam superaddit, dicendo, septem Electores ante Friederici II tempora, & quidem jam Friederici I ævo non fuisse incognitos: in cujus rei fidem adducit (1) epistolam quandam Innocentii III Pontificis, ad Bertholdum Ducem Zaringiæ missam. (2) verba Cardinalis Hostiensis isti epistolæ commentarii vice apposita. (3) Chronicon Martini Poloni Papalis Pœnitentiarii & Archiepiscopi Gnesnensis, ut & (4) Opus Thomæ Anglici de regimine Principum, qui Friederico II ad clavum Imperii sedente floruerint. (5) Speculum Juris Saxonici circa A. C. 1230 compositum. (6) Jus Saxonicum Feudale. (7) Chronicon Abbatis Stadensis ad A.C. 1240. (8) Diploma Rudolphi I, A.C. 1290 emissum. Aggressus deinde titulos ab Imperatoribus, Regibus & Pontificibus Romanis olim & nunc Electoribus tribui solitos, disquisitionem instituit, cur Ecclesiastici inter Electores sint primarii? Atque huic jam specialiora de singulis Octoviris a cap. 10 usque ad 19 subnectit, recensendo non solum eorum origines, jura, privilegia, officia, potissimum Archi-Cancellariatus, & Officiales hereditarios;

ſed etiam catalogos eorum texendo, qui per aliquot ſecula Electoratibus in hunc uſq; diem præfuere. In cæteris de omnium Electorum juribus & prærogativis, in ſpecie vero de officiis, quæ in ſolenni curia Regali obire ſolent, eorum Subofficialibus, vicariatu, electoratuum collatione, inveſtitura & privatione, jure electionis & coronationis Regis Romani & Imperatoris, ſeſſione & præcedentia, ut & tutela Octovirali agit, quibus epilogi loco diatriben de miſſilibus annectit. Inter alia ex *Georgii Achacii Heber* MSta Deſcriptione Germ. Imp. notat, Sereniſſimum Electorem Brandenburgicum ante paucos annos in contractu quodam Majeſtatis titulum uſurpaſſe: quod etiam a Wilhelmo Duce Saxoniæ, & Erneſto Electore Saxoniæ factum quondam fuiſſe, adductis exemplis affirmat. His addit ex Receſſu quodam Provinciali Stargardiæ anno 1654 promulgato, quod in ulteriori Pomerania a Cæſare nobilitati pro talibus non agnoſcantur, niſi prius Electori Brandenburgico cauſas expoſuerint, cur nobilitatis jura impetraverint. De inſignibus Electoratus Palatini contra virum quendam clariſſimum monet, quod in iis corona aurea, quam ex conceſſione Ferdinandi III, in ſolennibus Imperii actibus Palatinus Elector Cæſari præfert, non compareat, ſed quod tertia ſcuti parmula, quæ olim pomum Imperiale Archidapiferatus inſigne exhibuit, vacua relinquatur. Obſervaſſe quidem ſe ait Ratisbonæ a. 1653 in Comitiis Imperii, inter inſignia Caroli Ludovici Electoris, ædibus in quibus commoratus fuera, affixas pictam quoque coronam Cæſaream, aſt non meminiſſe unquam illam alibi in armis Electoralibus Palatinis a ſe viſam: tametſi eam ſubofficiales ejus, Comites de Sinzendorff, & omnes eorum gentiles utriusque ſexus, inſignibus ſuis inſertam gerant. Ipſam vero coronam Regis Germaniæ, quæ inter alia Imperii Κειμήλια Norimbergæ aſſervatur, pag. 490 non eſſe tradit Caroli Magni; ſed eam, quæ juſſu Conradi I Germaniæ Regis confecta, & Heinrico Aucupi transmiſſa fuerit: id quod ipſe Nobiliſſimus Auctor αὐτόπτης ex eo probat, quod hodienum Conradi nomen unionibus notatum in arcu iſtius coronæ legatur. Quemadmodum vero toti operi inſperguntur varia documenta & diplomata ex Archivis deprompta: ita etiam nonnunquam e numiſmatum atque marmorum inſcriptionibus, dictis conciliatur fides. Accedit in calce tandem Index rerum & verborum locupletiſſimus.

Jo-

JOANNIS HEVELII ANNUS Climactericus,

Sive

Rerum Uranicarum obſervationum annus quadrageſimus nonus, exhibens diverſas occultationes, tam Planetarum, quam Fixarum, poſt editam Machinam cœleſtem &c.

Gedani, ſumptibus Autoris, 1685 in fol.

POſt reſtitutam Divina clementia ex miſerabili incendio, quo ante quinquennium (d. 26 Sept. ſtylo novo anni 1679) cum potiſſima fortunarum Hevelianarum parte penitus conflagraverat, Uraniam unice ſibi charam, celeberrimus Autor hunc velut prodromum & ſponſorem deſideratiſſimorum Operum ſuorum, ingenti commodo publico mox vulgandorum, *Catalogi Fixarum longe ampliſſimi correctiſſimique, Uranographiæ & Globorum cœleſtium elegantiſſimorum*, orbi exhibet erudito. Eum vero ſub anni climacterici titulo prodire eapropter voluit, quod hiſtoriam complecteretur obſervationum cœleſtium, anno curarum & vigiliarum uranicarum quadrageſimo nono habitarum; quem præterea fatorum proſpera non minus ac iniqua ſibi maxime notabilem, hoc eſt climactericum fecerint. Præterquam enim quod in eum incidit editio *poſterioris partis Machinæ cœleſtis*, fructus laborum tot annis impigre perlatorum; gratiſſimus etiam clariſſimi *Edmundi Halleji*, ab illuſtri Societate Regia Anglicana ad Autorem miſſi adventus, ſociæque in dijudicanda inſtrumentorum, nudis teleſcopicisque pinnacidiis inſtructorum, præſtantia operæ, celeberrimum hunc Aſtronomum intime affecere. Quorum tamen gaudiorum extrema ingens & tantum non inſuperabilis luctus, ex jactura ſupra memorata, mox occupavit.

In hunc Librum igitur congeſtas habet Lector varias omnium Planetarum obſervationes, anno 1679 ad 26 usque Septembris habitas: inter quas & plurimæ ſunt in gratiam hoſpitis *Halleji* ſuſceptæ, dirimendis ſcilicet controverſiis, de fide inſtrumentorum & obſervationum Hevelianarum agitatis.

Intenderat enim ante aliquot annos Autori clariſſimus *Hoockius* litem, de obſervationibus per nuda pinnacidia (quales Hevelianæ ſunt omnes) citra teleſcopiorum opem inſtitutis; & in *Animadverſionibus*

ſuper

ſuper priori parte Machinæ cœleſtis, Anglico idiomate anno 1674 Londini editis, ac quibuſdam ad clariſſimum *Oldenburgium* literis, lubricas eas, & de duobus tribusve minutis minime certas; ſibi contra exiguo inſtrumento, unam ſpithamam longo, quadrageſies, quin ſexageſies accuratiores eſſe poſſe contenderat. Hevelius ergo obſervationum ſuarum certus, ad Societatem Anglicanam provocans ſummis votis contendebat, ut virum rerum cœleſtium peritum ſubmitteret, qui coram arbiter eſſet, ſuis an aliorum rationibus major obſervandi certitudo conſtaret. Hanc vero provinciam poſtquam in ſe ſuſcepit clariſſimus *Hallejus*, apportato ſecum Gedanum ſextante teleſcopico, ejusque ut & inſtrumentorum Hevelianorum fide per duos menſes ſolicitata, pro his, & obſervationibus *Hevelii* magnifice, candorem tamen ſummum conteſtatus, pronunciavit. Hæc *Halleji* ſententia literis ad Hoſpitem ſuum comprehenſa, una cum aliis clariſſimorum virorum, *Walliſii*, *Bullialdi*, *Oldenburgii*, *Fullenii*, *Flamſtedii*, *Burattini* ad Hevelium epiſtolis amœbeis, argumentum hoc ventilantibus, ſubjuncta eſt obſervationibus, ut certior redderetur Lector, quid aliis etiam in hoc negotio verſatiſſimis viris ſenſus aut judicii fuiſſet.

Has inſequitur hiſtoriola novæ ſtellæ in collo ceti ab anno 1678 ad incendium uſque, & inde ab anno 1681 ad Auguſtum anni 1683 obſervatæ; & tandem continuatio obſervationum cœleſtium, poſt reſtauratam ſpeculam aſtronomicam: inter quas ſunt obſervationes Cometicæ anni 1680, 1682, 1683; eclipſium, Lunaris partialis anni 1681, totalis anni 1682, Solaris anni 1684; conjunctionis magnæ ter iteratæ anno 1682 & 1683; occultationum, Palilicii, Reguli, aliarumque Fixarum; Auroræ boreæ cometiformis; tranſituum, aliæque Planetarum: quarum non paucæ ſparſim, ſed ſuccinctius Actis hiſce noſtris proximorum annorum, benevolo celeberrimi Autoris indultu, ſunt inſertæ.

Errata quædam.

In Actis anni 1684 Pag. 469 lin. 1, pro $\frac{\text{dv}\,\text{dy}}{yy}$ ydv, *lege*: $\frac{\text{dv}\,\text{dy}\,\text{ydv}}{yy}$ Lin. 9, pro æqu. $\frac{a}{b}\sqrt[b]{X^{a-b}}$ *lege*: $\frac{a}{b}\,dx\sqrt[b]{X^{a-b}}$ Pag. 471 lin. 8, pro a d, x: y, *lege*: inde ab ipſo d, x: y, Pag. 472 lin. 11 & 12 pro m *lege* g,

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Aprilis Anno M DC LXXXV.

RERUM ANGLICARUM SCRIPTORUM veterum

Tom. I.

Quorum INGVLPHVS nunc primum integer, cæteri nunc primum prodeunt.

Oxoniæ, e Theatro Sheldoniano, 1684 in fol.

ANglicarum rerum ſcriptores antiquos e tenebris eruere, & ſeu ſingulos, ſeu plures uno volumine junctos publicæ luci exponere, clariſſimi ſuperiore noſtroque ſeculo viri ſunt aggreſſi. Et primus quidem *Matthæus Parkerus* ArchiEpiſcopus quondam Cantuarienſis manum huic rei admovere circa a. 1570 cœpit; cujus induſtriam in Germania æmulatus eſt *Hier. Commelinus* editis Heidelbergæ a. 1587 ſeptem vetuſtioribus rerum Britannicarum ſcriptoribus. Secuti horum exemplum ſunt *Guilielmus Howardus*, *Henricus Savilius*, *Guilielmus Camdenus*, *Willielmo Wats*, *Roger. Twysden*, aliiq; plures, qui omnes operam ſibi dandam cenſuerunt, ut antiqui patriæ Hiſtoriæ ſcriptores ab interitu vindicati publicæ utilitati conſecrarentur. Neque tamen tot virorum doctiſſimorum diligentia ſic exhauſtæ ſunt Angliæ Bibliothecæ, quin hic illicque id generis manuſcripti codices lateant, digni tamen & ipſi, qui e tenebris in lucem protrahantur. Unde ea quoque re præclare de bono publico mereri cenſendi ſunt Theatri Sheldoniani Curatores, quod diligentius excutere bibliothecarum ſcrinia inſtituerunt, novosque Anglicorum ſcriptorum tomos publicare. Et primo quidem hoc, qui ſuperiore anno prodiit, quinque exhibentur, quorum primus *Ingulphus* jam olim quidem ab Henrico Savilio, ſed ex mutilo codice fuit editus, nunc autem ex perfectiori manuſcripto ornatiſſimi viri Johannis Marshami ſuppletus. Floruit

autem Ingulphus ſeculo a N. C. undecimo, natus nempe circa a. 1030, denatus a. 1109, fuitque monachus Benedictinus, poſteaque beneficio Guilielmi Conqueſtoris Abbas *Croilandenſis*, cujus monaſterii ſui hiſtoriam compoſuit; eaque eſt, quæ integra nunc primum publici juris facta eſt. Eam excipit *Continuatio ad Hiſtoriam Ingulphi*, auctore *Petro Bleſenſi*, Bathonienſi primum, inde Londinenſi Archi-Diacono, cujus opera alia Moguntiæ a. 1600, & Pariſiis a. 1667 impreſſa ſunt. Eum enim auctorem eſſe continuationis, Ingulphi Hiſtoriæ Croilandenſi ſubjunctæ, ex Briano Twiino l. 1. de antiquitate Oxonienſis Academiæ, Joh. Gerh. Voſſius l. 3. de Hiſt. Lat. obſervavit, & confirmant novæ hujus & perfectioris editionis auctores; etſi qui alia ejus opera ediderunt, vitamque conſcripſere, hujus ſcripti mentionem nullam faciant. Sequuntur *Chronica de Mailros*, Monaſterii nempe Mailroſenſis, ab a. 735 ad a. 1270, incertis auctoribus, & plerumque breviuſcula, ſed ex quibus multa ſcitu non injucunda, Scotorum præcipue Regum ſeries, aliorumque in Borealibus iſtis oris Principum, Epiſcoporum, Abbatum ſucceſſiones peti poſſunt. Quarto loco exhibentur *Annales Burtonenſes*, incerti itidem auctoris, ſed ejusdem cum Matthæo Pariſio ævi; ut adeo hi duo ſibi invicem & lucem addant, & fidem adſtruant. Ultimum locum alia occupat *Croylandenſis Hiſtoriæ Continuatio*, manca quidem alicubi, ſed quam editores adjiciendam putarunt, tum quod Autores ejus operam ſuam Ingulfo & Petro Bleſenſi ſuccenturiatam voluiſſe videantur, tum quod poſteriora Henrici VI & integra Edwardi IV tempora percurrant, a nemine Anglorum hactenus Latine tradita. Adjectus tomo huic primo ampliſſimus utiliſſimusque index eſt, quem ut tomi reliqui propediem ſequantur, omnium, qui hiſtoriarum ſtudio ducuntur, merito votum eſt.

DE KARTESIAANSE ACADEMIE DOOR Stephanus Blankaart Med. Doct. tot Amſterdam.

h. e.

Academia Carteſiana Autore Stephano Blancardo, Medico Amſtel.

Amſtelodami 1683 in 8.

Ad

AD Medicæ artis varios effectus viſa hactenus ſunt non ſatis quadrare Carteſianæ Philoſophiæ principia, ac proinde pauci admodum ex iis, qui ſanandi corporis ſcientiam profitentur, Clariſſimi Philoſophi veſtigiis inſiſtunt. Rem igitur ſe literato orbi non ingratam facturum credidit Stephanus Blancardus medicus famigeratiſſimus, ſi conaretur integrum Artis ſuæ ſtructuram Carteſianis fundamentis inædificare, h. e. ſingula ea, quæ vel ſano corpori vel morbis affecto accidunt, e Carteſii placitis reſolvere, & modum imprimis, quo medicamenta cum præſervantia tum reſtituentia agunt, declarare. Libellum, cujus titulum exhibuimus, in quatuor partes diviſit; duabus bonam humani corporis habitudinem, ejusque conſervationem, duabus aliis morbos, & medelam ipſis adhibendam complexus. In prima ſectione poſtquam dixiſſet, ſanitatem eſſe, cum & liquidæ corporis partes inter ſe congruant, & membra ſolida numero, proportione, magnitudine ſint integra, de ſuccis, qui corpus noſtrum irrigant, prolixius diſſerit, qua ratione alimentum ab homine aſſumtum vertatur in chylum & hic in ſanguinem, exponit omnesque liquores ſola particularum, e quibus componuntur, magnitudine, figura, & ſitu a ſe differre docet. Canales corporis, qui ſuccos vehunt, ita formatos eſſe pronunciat, ut tantum unius generis particulas admittant, & hinc pendere lactis in mammis, ſpirituumque animalium generationem oſtendit. Quemadmodum fermentationem omnem, ſecutus Magiſtrum, materiæ ſubtilis actioni deberi ſtatuit; ita cum chylus & ſanguis in corpore fiunt, tertium hoc elementum ſcribit ſibi primas partes vindicare. Ignis enim cœleſtis impetu motuque rapidiſſimo excitari particulas acres, & educi partim e cibis in ventriculum ingeſtis, partim e ſaliva, quæ glandulis oris, ventriculi, & inteſtinorum ineſt, ciboque dentibus attrito miſceri; ut craſſiores alimenti particulas gladiorum ancipitum inſtar ſecent ac comminuant. In ſanguine poſtea novam fermentationem contingere, cum illuc delatus fuerit chylus, quod dum particulæ ſanguinis ab iis, quæ chylum componunt, ſitu differunt, ſubtili materiæ tranſitus rectilineus negetur, unde fiat ut hæc ab una particula in aliam oblique impingens, ſingulas commoveat, coloremque toti maſſæ chyli recens adducti rubrum inducat, ad eum modum, quo ſulphur cum ſale quodam lixivioſo coctum abit in tincturam rubicantem. His ita pertractatis, ſingulorum humorum, qui vel

utiles sunt vel excrementitii, texturam & generationem, vegetationem animalem membrorum humani corporis, modumque illarum functionum, quæ in corpore velut in mechanico instrumento necessitate naturali fiunt, Cartesiano more evolvit. Pars altera edisserit, quo pacto conservanda sit integra corporis constitutio, & generatim illis cibis, illisque medicamentis uti jubet, quorum particulæ sint particulis sanguinis ita homogeneæ, ut eas nec obstruant, aut impediant, nec concitatius per venas & alia vasa deferant. Aeris igitur qualis esse temperies debeat, describit, & ita reliquas res ordine persequitur, quæ vulgo audiunt non naturales. Cibos, quibus uti communiter solemus, jucunde examinat, & qui nobis maxime conducant, recenset. Pars tertia morborum varias causas enumerat. Cumque sanitatis duo esse requisita antea dixisset, nunc generali divisione morbos in duas classes redigit, singulisque capitibus singulos pertractat. In hoc ait omnes convenire, quod consistant in immutatione naturalis particularum sanguinis aliorumque succorum magnitudinis, figuræ, quantitatis, & situs. Pars quarta est de remediis valetudini recuperandæ inservientibus. Hæc ipse trita partitione in externa & interna distinguit, & qua ratione quodvis operetur, scite declarat. Modum, quo ea medicamenta, quæ veteres calida dixerunt, calorem efficiant, statuit sequentem. Postquam succis nostris commixta sunt, putat particulas succorum eo situ disponi, ut subtilis materia liberius majorique copia poros ingredi, & eum concitare motum queat, qui Cartesio calor dicitur. Quo plures ergo globuli cœlestes, qui materiam subtilem excludunt, poros particularum subintrant, hoc minor est calor; sed quo plus materiæ subtilis illuc penetrat, hoc est intensior. Hinc piper & zingiber magis calefaciunt, quam semen anisi. Pari ratione remedia, quæ dolori leniendo, obstructionibus tollendis, sudori expellendo inserviunt, pertractat. Promittit autem se inposterum de podagra, variolis, fermentatione, operatione medicamentorum & chymiæ libellos editurum, in quibus, quæ nunc succincte tradidit, prolixius explicaturus videtur. Interim utut Cartesianis fundamentis sua omnia inædificet, observabit tamen studiosus Lector, ipsum non ubique cum reliquis Cartesianis conspirare. Cujus rei exemplum esto motus pilæ in murum projectæ & inde resilientis, quam ipse aliter c. 20 partis primæ p. 107 explicat, ac vulgo fieri ab iis solet qui Cartesii discipulos se profitentur. *HEIN-*

HEINRICI CHRISTIANI HENNINII ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΟΡΘΩΙΔΟΣ, *seu Græcam linguam non esse pronunciandam secundum Accentus dissertatio paradoxa, qua legitima & antiqua Linguæ Græcæ pronunciatio & modulatio demonstratur &c.*

Trajecti ad Rhenum apud Rudolphum a Zyll, 1685 in 8.

AUtor hic natione Germanus, isque Francus, & professione apud Belgas Confœderatos Medicus, in ipsa statim præfationis fatetur fronte, se captum quidem fuisse admirabili Græcæ linguæ suavitate, qua præ cæteris linguis excellat, ob horrificam tamen ejus in pronunciando modulationem hæsitasse, an jure id laudis tribui eidem possit; & in eam tandem sententiam deveniisse, aut falsa esse & hyperbolica, quæ de Græcismi suavitate vulgo jactarentur, aut longe aliter eundem pronunciandum fore. Sed hoc posterius placuisse præ priori illo, ne tot viros suavitatem Græcæ linguæ deprædicantes erroris redargueret, ideoque a vulgato illo modulandi Græcismi more desciviisse, secutumque eam pronunciandæ suavissimæ linguæ rationem, quæ Græcorum poetas legenti observanda sit, susque deque habita omnium accentuum tortura; magis etiam magisque in sententia hac se confirmatum, & quod adstruendæ illi conducibile hinc inde in priscis autoribus reperisset, in adversaria sua conjecisse. Nec displicuisse cogitationes suas Viris doctissimis, *Grævio* inprimis, Academiæ Ultrajectinæ Varroni, & *Bernhardo*, Mathematum apud Oxonienses Professori, *Christiano* item *Hugenio*, *Meibomio*, *Menagio*, *Pelsio*, aliis. Scribendæ autem huic dissertationi occasionem dedisse *Salomonem Dierquens*, JCtum & Curiæ Brabantinæ Senatorem. Cum enim paradoxa admodum hæc de lingua Græca absque accentibus pronuncianda sententia ei fuisset visa, Autorem ea, quæ in schedis annotarat, revocasse sub incudem, dissertationemque hanc scripsisse, perque modum epistolæ Senatori eidem consultissimo transmisisse; cumque virorum doctorum applausum hinc inde esset experta, eam expoliisse denuo, & pro lectorum commodo in paragraphos distinctam notulis nonnullis illustrasse, typographoque dedisse describendam.

Quod argumentum dissertationis ipsum attinet, præstruit Autor initio, Literas abs Phœniciis absque accentibus fuisse inventas, idque patere non solum ex nummis Pœnorum & Tyriorum, sed & ex hodiernis Samaritanorum literis, quas Chananæorum atque adeo Phœniciorum esse viri eruditissimi evicerint. Indeque nec Hebræos, qui Phœnicios secuti sint, habuisse accentus, atque adeo nec Syros & Chaldæos, utpote Dialecto tantum ab Hebræis variantes, imo nec Syros recentiores, nec Orientales populos, Arabes puta, eorumque sequaces Persas ac Turcas. Non Coptos etiam seu Ægyptios hodiernos, non Malabares, non Japones, non Slavos, Moschos, Bulgaros; Accentus etiam inter Europæos Germanis vetustis, Runis apud Danos, & Belgis fuisse ignoratos. Accentus ergo recentiores esse, & primum quidem inventos ab Arabibus Phœnicum scribendi morem a dextra siniſtrorsum scribendo sequentibus, quod præter sagaciores Rabbinos vel nomina Accentuum, quæ pura puta Arabica sint, ostendant. Fuisse autem accentus adinventos ob quatuor potissimum rationes, nempe ad distinguendas voces ambiguas, ad indicandam singularum vocum pronunciationem, ad sensum suspendendum in membra majora & minora, & ad moderandam cantus harmoniam. Et hinc quatuor quoque fluere consectaria: *I Nullam linguam vernaculam nationi aut habere, aut si habeat, frequentare Accentus. II Accentus non ante fuisse inventos, quam Linguæ vocatæ sub regulas Grammaticorum fuerint. III Accentus a Grammaticis fuisse repertos, & IV Linguas quo magis sint in usu, eo minus habere additamentorum in scriptione, & vice versa.* His præstructis asserit ulterius, Linguam Græcam tanquam omnium florentissimam & per cunctas Europæ nationes diffusam, in regulas a Grammaticis, ut eo facilius celeriusque arripi posset, fuisse redactam, a Pergamenis potissimum in Asia, & Alexandrinis apud Ægyptios, annis ante C. N. plus minus CCL, & quidem in Scholæ tantum usum pro erudienda in modulo vocabulorum juventute; sed diversissimos fuisse accentus priscos a nostratibus hodiernos, & in schola tantum adhibitos, non ubique; veræ etiam pronunciationi convenisse secus quam hodiernos a Grammaticorum illorum posteris introductos. Hos enim Græculos posteriores fastigia vocibus suis superimposuisse, ne a Barbaris in Græciam irruentibus vitiari Græca pronunciatio posset. Corruptelam hanc præterea tum quoad pronunciationem, tum quoad idio-

idiotismos & barbarismos auxisse 1 *Judæos Hellenistas* (Hebraismum enim exspirasse jam CHRISTI tempore) 2 *Jurisconsultos Græcos*, qui elegantiam Græcismi immisso latinismo data opera fœdarint; ubi *Basilica*, *Novellæ*, *Glossaria* Labbei, & JCti Græci *Theophilus* & *Harmenopulus* allegantur. 3 *Arabes* magno numero per Græciam dispersos. 4. *Aulam Imp. Constantinopolitanam*, quæ quotidie nova cudendo vocabula, ut ex uno Codino de Officiis Palatii Cpltani patet, Græcismum oppido pessum dederit. 5 *Clerum posteriorum seculorum* v. g. in *Synodicis*, *Nomocanone*, Ἀρχιερατικοῖς, Εὐλογίοις & Μηνολογίοις Græcorum, & denique 6 *populos peregrinos*, ad quos lingua Græca fuerit derivata; id quod exemplis non paucis clarum abs Autore redditur. Accentus vero seu apices, quos hodie Græcanicis vocibus videmus suprascriptos, in usum demum publicum apud Græcos venisse ante nos ad summum Ixcccc annos, invalescente nimirum Barbarie, & quidem 1 ut voces ambiguas distinguerent v. g. διὰ ob, Δία Jovem &c. 2 ut in peregrinis & abhorrentibus plane a Græcismo ostenderent syllabam attollendam producendamve, v. g. in nominibus propriis apud Matthæum Ἀρφμ, μανασσῆς &c. cum alias accentuari sic deberent: Ἄρφμ, μανάσσης. 3. ut sensum subinde suspenderent, sic v. g. ἡμὴ notat sequi alia, ἡμή sensum finiri docet. 4 ut cantillarentur secundum accentus. Nam acutus ´ vocem ascendentem significat, ut gravis ` descendentem, ˜ quando ascenditur acuto & hinc tardiore voce in gravem descenditur. Sed cur, inquiat quispiam, omnes omnino voces Græcanicæ accentus habent, cum tamen nec omnes sint ambiguæ, nec omnes peregrinæ, nec omnes sensum suspendant, nec semper cantillentur. Respondet Autor id factum ad discernendas voces continuo olim ductu & sine ullis spatiolis exaratas; atque hinc unamquamque vocem suum accepisse accentum; quam assertionem & exemplo ex Matthæi Græco Evangelio illustrat. Neque obstare, quod in veteribus Græcis hæ voces περισωδία & τόνος deprehendantur. Nam per περισωδίαν intelligi τὴν μετ' ὀργάνων ᾠδήν, per τόνους cantus moderamenta, v. g. Tonum Lydium vel Phrygium. Florenti igitur Græciæ apices istos ´ ` ˜ Accentuum omnino fuisse ignotos; id quod probat Autor 1 ex ipsa Ratione; nullam enim vernaculam opus habere accentibus pronunciationem docentibus. 2 ex silentio veterum, qui florente Græcismo victitarunt; penes quos nec vola nec vestigium fasti-

faſtigiorum, quæ Græculi hodierni frequentant, extet. 3. ex teſtimoniis veterum ipſorum, Ariſtotelis, Hieronymi, Theonis Sophiſtæ, Quintiliani, Gellii & Varronis. 4. ex ratione ſcribendi. Neque enim credibile eſſe, quod quadratis literis virgulæ fuerint impoſitæ, præſertim in βαϛεγφηδῶ. Ortos igitur fuiſſe accentus cum minuſculis Græcorum literis v.g. α β γ &c. quæ a Græculis demum Monachis inductæ fuerint. 5. ex ipſis monumentis, & primum quidem ex nummis aureis, argenteis & æreis Græcorum, ut & ex gemmis & ſignis antiquæ artis, quæ accentibus omnino deſtituuntur in ſuis epigrammatis. 2. ex lapidibus inſcriptis, qui & ipſi nullos accentus habeant. 3. ex codicibus MSStis, Inſtrumentis & Tabulis publicis, quæ, quo vetuſtiores ſunt, eo minus accentus præ ſe ferant. Habere equidem MSStos codices vetuſtos & accentus & ſpiritus appictos, ſed illos ad Ixcc aut ad ſummum ad Ixccc annos non adſurgere. Fuiſſe autem veteres codices accentibus a Grammaticis oneratos; ſic nec ſpiritus in uſu fuiſſe veteribus; ſed hos apices & ipſos inventum eſſe novitium Antiquitati ſemotiori ignotum.

Si ætatem accentuum quis ſciſcitetur, eam Autor dicit eſſe vel inventionis vel frequentationis; & inventionis quidem rejicit ad tempora Ptolemæi Philopatoris, vel ad annum ante N. C. præterpropter CCL. Frequentationis vero ab anno poſt C. N. cIↃ inchoat; eo quod monumenta iſta, quæ accentibus onuſta ſunt, eam ætatem non excedant. Frequentatos vero fuiſſe a Grammaticis ad cuſtodiendam Græciſmi elegantiam, eamque a barbarie Gothica, Longobardica, Hunnica ſequeſtrandam; quam ob cauſam & hodie, cum lingua Græca veterum nemini vernacula ſit, accentus frequentandos Autor cenſet; quamquam Græcæ linguæ elegantiam per accentuum tormenta pronunciandam eſſe perneget. His præmiſſis, accentuum ſecundum vulgatum hodie morem ponendorum doctrinam paucis regulis Autor complectitur, oſtenditque pariter accentuationem a pronunciatione omnino eſſe diſtinguendam, tum ob ipſum accentum pro ratione ultimæ ſyllabæ mobilem, tum ob longas natura ſyllabas, quæ per accentum alias in pronunciatione corriperentur. Oſtenſo hactenus, accentus non inventum tantum eſſe novitium, ſed & unice inventos ad facilius imprimendum, qui per barbariem fœdabatur, Græciſmum, jam, quomodo Græca lingua pronunciari legitime debeat, Autor docet.

Præ-

Præmittit autem Axiomata quædam, quorum hæc ſumma eſt: vocales eſſe animas conſonarum; ex pronunciatione vocalium in vocibus reſultare ſpiritum, quantitatem, & modulationem; ex vocabulis ſolis aut in diphthongum junctis, aut conjunctis cum conſona una vel pluribus fieri ſyllabas unas vel plures. Syllabam unam vel plures, ſi quid ex inſtituto ſignificent, voces & vocabula appellari; ſyllabam pronunciari vel uno vel duobus momentis plus minus; & hinc eſſe vel breves vel longas; longam fieri ſyllabam, aut vocalis geminato tono, aut diphthongo, aut poſitione; differre autem ſyllabas longas, aliasque eſſe minus longas, alias longiores, alias longiſſimas, & hoc unumquemque docere aurium judicium; brevem eſſe ſyllabam, quando vocalis vel ſimplex, vel ſimplici conſonæ ſequenti juncta, ſimpliciſſimo tono unius momenti pronuncietur; omnem vocem habere ſuam modulationem; eam vero conſiſtere in quadam intentione tonica hujus illiusve ſyllabæ, quod exemplo vocis *Conſtantinopolitáni* illuſtratur. Axiomatis hiſce præſuppoſitis poeſin Græcam & Latinam ſuperſtructam eſſe ait, imo & eloquentiam ipſam; ſed eloquentiam quoad rationem pronunciationis, actionis, & affectuum movendorum periiſſe; nec eloquentiam tantum, ſed & ipſam poematum pronunciationem; hanc tamen elegantem adhuc ſervari in Græciſmo præ Latiniſmo, Hiſpaniſmo, Italiſmo, Galliciſmo, Germaniſmo, Belgiſmo & Angliſmo. Ex his enim omnibus linguis, excurſu quodam facto, exempla verſuum ex recentioribus poetis elegantiſſimorum producit Autor, ſic tamen, ut ſolam Græcam iis omnibus præſtare oſtendat. Augeri autem hanc præſtantiam, tum perennitate conſtanti, tum ſuaviſſima modulatione. Hanc modulationem his quatuor infallibilibus regulis contineri: *I omnis vox monoſyllaba modulationem habet in ſua vocali. II diſſyllaba in priori. III polyſyllaba, ſi penultima ſit longa, in penultima. IV ſi vero penultima ſit brevis, in antepenultima.* Ad has regulas Helleniſmum eſſe modulandum, 1. ob analogiam Græciſmi cum Latiniſmo. Neque enim optimam fluentis Latinitatis ætatem habuiſſe accentus, & ſi maxime a quibusdam appingantur hodie accentus a Grammaticis poſterioribus inventi, Latinos tamen ſecundum eos non pronunciare. 2. ob accentus ipſos. 3. ob accentuum diſtinctiones. 4. ob voculas, quæ non habent accentum. 5. ob metra poetica Græcorum, quæ ex vera vocabulorum naturalique modula-

tione pronunciari debent. 6. ob metra miscellanea, vel in quibus verba aut hemistichia Græca Latinis sunt intexta, conjuncta aut subnexa. Opponi equidem hic posset consuetudo invulgatæ Βαρβαρῳδίας, seu ut vocant, Romaicismi, a *nova Roma* h. e. Constantinopoli haut dubie sic dicti. Sed huic & aliis objectionibus respondet Henninius, & ne quis sibi præsidio esse existimet hanc Romaicismi βαρβαρῳδίαν, fata linguarum paulo altius repetit. Corrumpi autem & mutari linguas 1. ipso temporum lapsu; 2. derivatione ad populos peregrinos; 3. mixtura aliarum linguarum; 4. defectu eruditorum, qui linguam istam excolant; 5. inducta lingua dominatrice apud gentem devictam; 6. excisa gente, cui hæc & illa lingua fuerit familiaris. Sed commodum ad duo mox capita corruptelas, quibus linguæ primo corrumpuntur, mox mutantur, Autor revocat, ad Barbarismum nempe ac Solœcismum. Solœcismum fieri inquit quinq; modis, 1. κατ' ἐτυμολογίαν, 2. κατὰ συζυγίαν, 3. κατὰ λέξιν, 4. κατὰ σύνταξιν, & 5. κατὰ φράσιν. Barbarismum quadruplicem esse: *Barbarophoniam*, ubi data opera Romaicismi βαρβαροφωνία cum Hellenismi ὀρθοεπεία confertur; *Barbarodiam*, qua voces peregrina modulatione efferuntur; *Barbarographiam*, quando voces earumque elementa eo modo non exarantur, quo ea scribi oportebat, & *Barbarologiam*, quando aut voces genuinæ peregrina terminatione deturpantur, aut quando peregrinæ voces sine necessitate sub debita idiomatis terminatione recipiuntur, aut quando plane peregrina tam quoad variationem, quam essentiam linguæ confunduntur. Has corruptelas, fatalibus quasi periodis, linguis omnibus usu vernaculis accidere, solis *eruditis linguis*, *Hebræa* videlicet, *Græca* & *Latina* ab illa labe immunibus, quæ & tanquam via unica unicuique ad nominis immortalitatem iuro commendantur. His & aliis pluribus pro sententia sua allatis concludit tandem Autor, *pronunciationem & modulationem Græcismi purioris, seu Hellenismi veteris consistere non in* βαρβαρῳδία *ad vulgares Romaicorum accentus, sed in rationali pronunciatione, secundum rationem veri valoris literarum & quantitatis, & in rationali modulatione seu intensione vocis tonica secundum rationem quantitatis; syllabæ ipsius in monosyllabis, prioris in dissyllabis, penultimæ in polysyllabis ad regulas illas quatuor modulationis a se traditas & adsertas, quæ apud Græcos & Latinos omnesque populos rationali modulatione gaudentes æternæ sint veritatis.* Huic panno veluti suo tanquam purpureum limbum *Isaaci Vossii*, eruditissimi Viri, *de accentibus Græcanicis* sententiam sibi harmonice concinentem, ex libro ejus de *poematum cantu & viribus rythmi* subtexit, imo ἀνακεφαλαίωσιν totius dissertationis sub finem in tabella quasi quadam exhibet.

De cætero cum Autor duas adhuc Dissertationes conscripserit huic argumento valde affines, uti p. 118 & 119 ipsus indicat, quarum altera est Ρωμαϊκισμὸς βαρβαροφωνῶν, seu *Græcos hodiernos eorumque sequaces vitiose litems & diphthongos Hellenismi enunciare*; altera: Ἑλληνισμὸς εὐμάθητον, seu *Græcismum facile posse disci*, una cum indice Bibliothecæ Græcæ 1. *Philologorum* seu Grammaticorum, Lexicorum, Phraseologiarum, Particularum Linguæ Græcæ, & qui sunt similes Autores. 2. *Literatorum*, qui Antiquitates Græcas illustrarunt, 3. *Auctorum Græcorum*, qui ab Homero ad captam urbem CP. scripserint & 4 *MSStorum Græcorum* ἀνεκδότων, qui hinc inde in Bibliothecis latent; Eundem, ut hoc quicquid dissertationum est, orbi literario propediem donet, majorem in modum rogamus; cumque & alias meditationes, quarum p. 88 mentionem injicit, intra Vestæ penetralia asservet, *regulas* videlicet paucas, sed infallibiles, ad quas Germanicam & Belgicam linguas tam quoad quantitatem, quam modulationem revocavit, ut & *artificium*, cujus ope ex tempore scire quis queat, cujuscunque linguæ voces ὁμοιοτελεύτους (quod summum commodum præstare possit vernacula poesi canere volentibus) Eundem longe doctissimum Autorem, ut publici eas juris facere ne intermittat, hac ipsa quoque occasione non instimulare non possumus.

NOUVEAU RECUEIL DE PLUSIEURS Questions notables, tant de Droit, que de Coutumes, jugées par Arrests & Audiances du Parlement de Paris, par M. Lucien Soefve &c.

Sive,

Sylloge nova plurimarum quæstionum notabilium, juris tam scripti, quam consuetudinarii, decisarum per Decreta in Audientiis Parlamenti Parisiensis lata, colligente Luciano Suavi, Advocato ejusdem Parlamenti veterano.

Tom. II.

Parisiis, apud Carolum de Sercy, 1682 in fol.

EXhibuimus præterito mense Decisionum a Luciano Suavi collectarum tomum primum: alterum, promissi tum facti memores, in præsenti sistimus. Et quidem, cum nec de Autoris proposito, nec methodo ab ipso adhibita quicquam ulterius dicendum restet; nil superest, quam ut extantiores casuum decisiones, postremis hisce quatuor centuriis contentas, prout tunc cœpimus, indicare pergamus.

Centuria I itaq; sequentibus definitionibus conspicua est: Donationem, executori testamentario factam, eodem die quo testamentum conditum, haberi pro donatione mortis causa: tametsi testator eam inter vivos & irrevocabilem fore declarasset, *cap. 14.* Beneficium *legis 8. C. de revoc. donat.* tantum habere locum, si universa bona aut certe pars quota facultatum donata, non vero, si res aliqua particularis, *cap. 18.* Heredibus integrum esse, revocare largitionem ei factam, cum quo defunctam donatricem impudice vixisse probare queant, *cap. 25.* Filium ex patre bigamiæ condemnato haberi pro legitimo, & cum aliis liberis simul ad successionem admitti, eo quod mater prioris istius conjugii ignara adeoque in bona fide fuisset, *c. 26.* Donationem inter vivos quibusdam ex liberis factam ab irato patre in præjudicium aliorum, esse invalidam, *cap. 42.* Eum, qui ob impedimentum superveniens sponsalia a se contracta consummare non potuerat, teneri sponsæ ad interesse; dotis tamen, quæ ipsi prænumerata fuerat, dimidium tantum restituere debere, *c. 54.* (cujus decisi rationem *Suavis* non aliunde petendam autumat, quam ex *L. 16. C. de don. ante nupt.* ubi scilicet disponitur, propter nuptias data, his non secutis, non nisi pro parte dimidia repeti posse, si osculum sponsi interceserit; id quod hic verisimiliter fuerat factum.) Filiam, quæ ultra 30 annos in Monasterio

sterio vixerat, non excludi a successione paterna; nisi in specie probetur, eam expresse, & quidem in scriptis, professionem monasticam fecisse, *cap. 67.* Patrem naturalem obstrictum esse filiæ ad dotem: tametsi hæc jamjam ejus sumtibus certum didicisset opificium, quo se exhibere posset, *cap. 68.* Testamentum, in quo quis monasterium, ubi confessionem facere solitus fuerat, succedere sibi voluit, non valere: tales enim dispositiones per suggestionem & persuasionem monachorum extortas reputari, *c. 71.* Eum, qui incendii a vicinis arcendi causa, proprias ædes jussu magistratus destruxit, non posse a vicinis retributionem eo nomine petere, *cap. 73.* Parentibus non esse integrum inæqualiter de bonis inter liberos disponere, si qualicunq; scripto antea declaraverint, se omnimodam inter eos æqualitatem servatam velle, *cap. 78.* Valere schedulam obligatoriam etiam non expressa inibi causa debendi, *cap. 96.*

In *Centuria II* hæc reperiuntur decisa: Monachum licet seculo restitutum, non tamen eo ipso mox habilem reputari ad successiones rursus capiendas, *cap. 3.* Exheredationem tacite revocatam non censeri, per subsecutam patris benedictionem, filio ante obitum factam, *cap. 20.* Filiam, quæ dote accepta renunciaverat successioni parentum & fratrum, eo non excludi ab hereditate filiæ ab uno fratrum relictæ, *cap. 21.* Notarium, qui instrumentum venditionis composuit pro eo, cui bonis interdictum esse noverat, teneri in subsidium emtori, si hic a prodigo recuperare nequeat pretium venditionis, *cap. 53.* Fundo hac lege vendito, ut, nisi Dominus directus certa pecunia, in contractu nominata, laudemii loco contentus esse velit, in arbitrio emtoris sit, ab emtione, tanquam nulla resilire; non tamen contrahentes a contractu recedere posse, dum Dominus majorem eo nomine summam prætendit, *cap. 96.* Adversus testamentum, in quo certi testes adfuisse exprimuntur, non admitti probationem, testes illos non adfuisse, *cap. 99.* Infanti, quem mater probabiliter conceperat durante absentia mariti, alioqui plus quam sexagenarii, non recte moveri quæstionem status, *cap. 100.*

In *Centuria III* judicatum fuisse perhibetur, Matrem teneri ad refundendum lytrum, quod ipsa inscia, ad filii preces solverat extraneus mercator barbaris, a quibus hic captus detinebatur, *cap. 2.* Jurisdictionem non posse vendi, nisi una cum prædio, cui inhæret, *cap. 7.* Fi-

Filium, quem fœmina, triduo poſt primi mariti obitum alteri nupta, elapſis octo menſibus enixa fuerat, non prioris, ſed ſecundi mariti progeniem reputari, *cap. 18.* Ad impugnandum contractum, ſolenniter in ſcriptis geſtum, non admitti probationem per teſtes de factis fraudulentis, *cap. 24.* Liberos ex inceſtuoſo & adulterino coitu progenitos non reputari legitimatos per ſubſequens matrimonium, tametſi hoc contractum fuiſſet ad Papæ diſpenſationem, cui clauſula legitimationis per expreſſum fuerat inſerta, *cap. 29.* Filiam, quæ elocata renunciaverat ſucceſſioni paternæ, pati nihilominus debere dotis diminutionem ad concurrentem uſque ſummam legitimæ fratrum, ſi poſt appareat hanc illis alioqui non eſſe ſalvam, *cap. 52.* Crimen ſuppoſiti partus, ejusque perſecutionem tam civilem, quam criminalem viginti annis expirare, perinde ut alia delicta, *cap. 53.* Præſcripta licet ob temporis lapſum parricidii pœna, non tamen eo ceſſare indignitatem parenti occiſo ſuccedendi; in tantum ut ne quidem filia talis parricidæ jure repræſentationis admittatur, *cap. 56.* Renunciationem hereditatis a filia elocata in fratrum gratiam factam, non arcere eandem a petendo legitimæ ſupplemento poſt patris obitum, *cap. 63.* Teſtamento poſteriore ob heredis incapacitatem corruente, nec id valere, quod prius legitime fuerat conditum, *cap. 67.* Domo hac lege vendita, ut emtor ſtet locationi a venditore alteri factæ, nihilominus licitum eſſe emtori expellere conductorem, modo alium poſtea inquilinum recipere nolit, *cap. 90.* Epiſcopi domicilium reputari in ſede epiſcopali, quamvis alibi majorem bonorum partem habeat, *cap. 94.*

Denique in *Centuria IV* deciſa ſequentia proponuntur: Eum, quem obſtetrix moribunda matri putatitiæ ſua opera ſuppoſitum fuiſſe confeſſa eſt, nihilominus pro filio legitimo reputari, ac tali, quem juſtæ demonſtraſſent nuptiæ, *cap. 1.* Filium, quem pater ante contractum legitimum connubium genuerat in Anglia, (ubi ſcilicet legitimationi per ſubſequens matrimonium locus non detur,) poſſe ſuccedere patri huic naturali in bonis extra Angliam ſitis, *c. 20.* Locatorem, qui beneficio *legis 3. C. locat.* uſus, expulit conductorem, non poſſe dein alium recipere inquilinum, ne quidem ſi partem ſaltem domus ei locare velit, dum nimium ipſi ſoli pro familiæ paucitate ſupereſt ſpatium, *cap. 29.* Prohibitam cenſeri a teſtatore Falcidiæ detractionem, dum inventarium fieri vetuit, *cap. 30.* Non deberi laudemium, ſi unus

unus ex coheredibus domum ob defuncti æs alienum venditam ſub haſta emerit, *cap. 39.* Quemlibet ex liberis ad alimenta patri egeno præſtanda in ſolidum eſſe obligatum; ſalvo tamen hoc nomine adverſus fratres regreſſu, *cap. 40.* Matrimonium legitimum quidem, clam tamen habitum usque ad mortem mariti, non producere ullos effectus civiles in commodum viduæ aut liberorum, *cap. 57.* Maritum, cujus uxor validitatem matrimonii in judicio impugnaverat, ſed ſuccubuerat, non teneri ad refuſionem impenſarum in alimentationem uxoris factarum durante ſeparationis tempore, *cap. 70.* Ducta licet in matrimonium deflorata, non tamen legitimum hoc ipſo fieri filium ex ea antea natum, ſi hic, tanquam ex alio conceptus, libro baptiſmali inſcriptus reperiatur; tametſi maritus ille eum tanquam ex ſe genitum agnoſcat, *cap. 85.* Factis donationibus pluribus a patre diverſis temporibus in quosdam ex liberis, quas in unum computatas inofficioſas eſſe apparet; ſupplendam eſſe legitimam reliquorum non ex ultimis tantum, ſed univerſis illis largitionibus, *cap. 88.* Fœmina, quæ ante ſeptennium nupſerat viro 65 annorum, maritum impotentiæ accuſante, nec comparentibus in eo externis ſterilitatis ſignis, non recte judicatum eſſe in foro primæ inſtantiæ, ut ad probationem per copulam carnalem procederetur; ſenio ſcilicet reum a tali probatione eximente, *cap. 86.* ex quo ipſo capite evidens eſt, iis in terris, ſi de impotentia conjugum lis ſit, nec facta inſpectione defectum in externis membris periti deprehendant; Officiales ſeu judices Eccleſiaſticos ſolere ulterioris probationis loco injungere, ut partes litigantes certo die, & ſtata quidem hora, in conſpectu teſtium congreſſum celebrent: notatur tamen, hunc morem, honeſtati & pudori tantum non adverſantem, nulla Conſtitutione nec civili, nec canonica niti, nec dum ultra ſeculi ſpatium in foro Eccleſiaſtico viguiſſe.

LA FRANCE TOUTE CATHOLIQUE SOUS le Regne de Louis le Grand &c.

i. e.

Gallia tota Catholica ſub Regno Ludovici Magni &c.

Tomus 2 & 3.

Lugduni apud Joh. Certe 1684 in 12.

Con-

COntinuamus, quam ſupra pag. 138 in nos recepimus enarrationem, Tomi II Dialogo I *Matrona illa Comitiſſa*, & Marchio, a ſecta ſua jam manifeſto diſcedentes, celebrant conſenſum Romanæ doctrinæ cum traditis *Auguſtini*, de cultu Sanctorum & reliquiarum; de Sacrificio Miſſatico & aliis. Dein ora adverſus reformationis autores ſolvunt. Siſtuntur iterum *Lutherus* inceſtus maritus: *Principes Germani* bonorum Eccleſiaſticorum raptores: *Calvinus* ſtigmate ob infandum crimen notatus, Bolſeci, qui id narrat, autoritate adverſus Maimburgii dubitationes aſſerta. Sequitur *Bezæ* carmen laſcivum; *Maroti* poeſis & turpitudo; eaque occaſione *Godavii* Pſalmorum verſio, non ob elegantiam tantum, ſed & ob convenientiam cum textu Hebraico prædicatur. At ex collocutoribus *Miniſter*, ſive *Paſtor* ille, jam ſecretum ſuum confidentius explicat. Calvini nempe dictum adverſus *Weſtphalum* Theologum Lutheranum adfert. Cum eo enim de præſentia reali in S. cœna diſputans, ſcripſiſſe dicitur, *ne verbulum quidem in Auguſtana Confeſſione doctrinæ ſuæ adverſari.* Inde efficitur, Calvinum totam Lutheri doctrinam adprobaſſe, adeoque & *Miſſam*, *Imagines*, *Confeſſionem Sacerdotalem*, *Invocationem Sanctorum*, aliaque quæ ut hæreſin & diabolica inventa Calvinus diffamaverat. Lutherum vero etiam dogma *de conſubſtantiatione* revocaſſe, admiſſa *transſubſtantiatione*, in tractatu ſcilicet *de captivitate Babylonica.* Sed Calvinum & Lutherum, niſi pro peſſimis mortalium haberi debeant, tacite id egiſſe, ut populis ſublato ſchiſmate, redeundi ad Rom. Eccleſiam viam indicarent, contraria docendo, & quæ ſtatuerant, deſtruendo. Tantam vero ſpem in hoc invento collocat Paſtor ille, ut per hoc totum Reformatorum cœtum, veluti Ægypti ſpolia, ſecum in Romanæ Eccleſiæ caſtra traducturum ſe eſſe jactet. Idem agitur *Dialogo II*, niſi quod *Joh. Claudio* Charentonenſium Eccleſiaſtæ, novo & inſolito more acerbe illuditur. Hunc enim Paſtor ille, cum in Synodo de reſponſione ad literas Cleri deliberatum fuit, ambigue; poſtmodum vero ſibi, remotis arbitris, ſincere confitentem inducit, quod reſponſum illud ſubdole, & non alio fine tam impertinenter conceperit, quam ut cauſam Reformatorum plane proderet, & in eum ſtatum deduceret, ut totius ſectæ interitus non poſſit non propediem ſequi. Maxima iterum vis in argumentatione hac conſtituitur: *Lutherani credunt & admittunt præſentiam realem corporis Chri-*

Chriſti in ſacra cœna, *Miſſam*, *purgatorium*, *indulgentias*, *Sanctorum cultum*, *aliosque a Calvino & Eccleſiis reformatis damnata.* (Hoc enim ex Lutheri ſcriptis anterioribus, ab ipſo etiam rejectis, & ex libris Lutheranis, in quibus Electoris Saxoniæ ac Lutheri imago ad Crucifixum in genua demiſſorum conſpicitur, certiſſime ſcilicet deducitur.) At Reformati in Synodis quibusdam Lutheranos pro orthodoxis declarantes, (quod ex tolerantia illa, quam obtuliſſe dicuntur anno 1631, concluditur,) eadem credunt. Ergo Calviniani ſive Reformati jam ſunt Lutherani, & ideo edictorum Regiorum beneficio, Lutheranis minime indulto, indigni; aut ſunt hypocritæ & refractarii, quod in Eccleſia Romana rejiciunt, quæ in Lutherana probant, & Regi ſuo negant, quæ in gratiam Germanorum & Suecorum anno 1631 conceſſerunt. Exagitatur poſtmodum denuo tractatus *Claudii* de articulis fidei fundamentalibus, & quoniam illi in Romana Eccleſia creduntur, nullam ſchiſmatis cauſam ſupereſſe arguitur. Undecim vero articuli, ob quos receſſum a Romana Eccleſia factum eſſe in reſponſo Synodali ad Clerum profeſſi ſunt Reformati, quiq; *p. 163. Tom. II* enumerantur, ſingulatim plerique examinantur; quæ referre longum & ſupervacuum eſſet, cum nihil novi dicatur. Operoſe inprimis calicis populo ablati decretum defenditur, tum vulgatis argumentis, tum maxime illo, quod Reformati abſtemios ad communionem ſub ſola panis ſpecie admittant, & plurimis aliis conniveant, qui in celebratione cœnæ oblato calice ſponte abſtineant. Hujus controverſiæ aliarumque diſcuſſio etiam in *Dialogo III* continuatur, & inprimis pro *Sacrificio Miſſæ* vehementer pugnatur. Unde qui ſolus hucusque reſiſtere viſus eſt, *Senior* ille *Charentonenſis* jam manus dat Paſtori, Romanæ Eccleſiæ dogmata exponenti, ita ut miretur quomodo fieri poſſit, ut ullus in orbe Lutheranus aut Reformatus ſuperſit, quem tanta veritatis lux non feriat, & ad Romanam Eccleſiam reducat. Sed zelum ejus moderandum eſſe aut diſſimulandum ſuadet Paſtor, & narrare pergit, quo conſilio *Claudius* etiam adorationem Sacramentalem inter cauſas ſchiſmatis retulerit, ut nempe in eundem labyrinthum Eccleſias Reformatorum induceret, ut aut propugnare odioſiſſimum articulum hunc debeant, aut agnoſcere, ſe oblata Lutheranis concordia, præſentiam realem credere, ex qua adoratio neceſſario conſequatur, & unde genuflexio etiam apud Britannos Reformatos uſita-

ta dependeat, *a Dallæo & Drelincurtio* non improbata. Sic itaque Claudium, cum reſponſum illud conſcriberet, ſcientem & volentem arma Catholicis tradidiſſe, quibus ultimum ictum agonizanti Calviniſmo infligerent. Multi inde ſunt omnes, ut Virginis Deiparæ, ut & Angelorum & Sanctorum cultum ab idololatria defendant, diſtinctione nempe inter cultus ſpecies, aliisque in vulgus notis, quæ neophytis his mire ſatisfaciunt. Succurritur etiam eorum hæſitationi ex Concilio Tridentino, quod non jubet, ſed permittit ſaltem hunc cultum, ita ut pro lubitu ad Chriſtum ipſum dirigi preces poſſint, omiſſo ad Sanctos circuitu; modo etiam horum honor conſervetur, nec culpentur, qui his quoq; preces offerunt. Lutherani vero iterum producuntur, imaginum nempe cultores. Ultima diſputationis pars eſt de primatu Pontificis, in quo Claudium non minus prævaricatum eſſe, ſocius iſte ſecretorum revelator contendit. Articulum vero illum, ſecundum Gallicorum Prælatorum, *Meldenſis Epiſcopi* & *Rhemenſis Archiepiſcopi*, ſententiam moderatur & ita explicat, ut jus Epiſcoporum conſiſtere cum Pontificatu poſſit, & de infallibilitate problematice ſentire liceat: Lutheri etiam aſſenſum & Melanchthonis, eo quo in aliis fecit modo, allegat, multorumque e Proteſtantibus. Inde Patrum teſtimonia in ſubſidium advocat, eorumque autoritati & Eccleſiæ univerſalis judicio tutiſſime credi poſſe concludit.

Tomo Tertio, Refutatio, quæ in titulo operis indicata eſt, adverſus Autorem *Hiſtoriæ Parallelæ Calviniſmi & Papiſmi* inſtituitur, aſſumto in ſcenam quodam ex Nobilitate, qui peregre adventare fingitur, Reformatam religionem profeſſus, ſed miræ dicacitatis & qui cauſam futiliter & ironice defendendo jugulat. Ita junctis viribus in Autorem hiſtoriæ, quam diximus, & quæ in Actis noſtris anno 1683 p. 521. & anno 1684 p. 15. & ſeqq. excerpta habetur, tanta cum exagitationum, & convitiorum aſperitate irruitur, ut ſi quid is vehementius in ſuo ſcripſit opere, jam cum immani fœnore repenſum recipiat. *Dialogo primo* irridetur methodus autoris, quod per modum epiſtolæ ſcripſerit, ſed ea prolixitate, ut quatuor volumina impleverit. Effrenis illi in Reges, Reginas, Pontifices & Prælatos petulantia, ſpiritus rebellionis & blaſphemiæ, ſumma impudentia & mentiendi libido, tum creberrimæ contradictiones, paralogiſmi, & quid non? objiciuntur. Papiſmus, qualem Anonymus deſcribit, pro chimærico figmento habetur,

habetur, imo pro abſurdiſſimo. Negatur, quam Pontificibus tribuit, factio & univerſalis Monarchiæ cupiditas, quam neminem præter Carolum V meditatum eſſe ajunt, multis quidem adminiculis ad eam inſtructum, exitu tamen infauſto. Laudatur *Gregorius VII* Papa, & ſi qui alii in Germanos rigidi fuerunt, horumque jus ad Imperiale axioma tecte ſugillatur. *Paſſagia* & *Cruciatæ* ſive bella in Palæſtina geſta, quæ Autor Paralleliſmi multas ob cauſas improbat, prolixe defenduntur; jus Chriſtianis in Palæſtinam, Judæis a Deo ablatum aſſeritur, veneratio locorum ſanctorum extollitur, & cum Apologiſta internum cultum & adorationem in ſpiritu & veritate commendaverit, id eo trahitur, quaſi omnem externi cultus ordinem & decorem improbaſſet, & in turpiſſimis abjectiſſimisque ædium partibus non minus, quam in templis exerceri eum poſſe ſtatuiſſet. Crudelitatis & perſecutionum invidia, qua Papiſmum oneravit Apologetes, depellitur, nec probari dicitur Catholicis, quod Hiſpani in India incolas tanto numero extirpaverint; ſi quid porro in moribus peccatum ſit a Pontificibus & Prælatis, id nihil officere ſtatuitur Eccleſiæ ejusque puritati.

Dialogo ſecundo pergunt collocutores in excuſandis non tantum, ſed & laudandis Pontificibus & Regibus, bello ſacro adverſus Græcos non minus quam Saracenos intentis, inprimis Innocentio III, & Ludovico IX Galliæ Rege; & captæ Conſtantinopoleos a cruce ſignatorum exercitu hiſtoriam, ab imputatione injuſtitiæ vindicare conantur. Epiſcopos & Clericos, qui militiæ illi nomen dederunt, defendunt, quod ob ditiones feudales, quas poſſident, regibus obſtricti fuerint. Retorquetur in Proteſtantes tumultuandi & bellandi libido, allato inter alia exemplo nupero A. 1683, in agro Vivaretenſi, ubi Eccleſiaſtarum, & inprimis *Borici* cujusdam hortatu, plebs arma adverſus Regem ſumma cum temeritate ſumſiſſe dicitur. Multa ex aſſertis ab Autore Paralleliſmi, Tigurinam reformationem commendante, arripiunt, *de jure Magiſtratus circa Sacra*, eoque multo magis Regem uti poſſe & debere in Reformatos contendunt. Quæ ſequuntur convitia & invectivæ, & quæ de poteſtate Pontificia prolixe diſputantur, cum omnibus nota & a polemicis innumeris diſputata ſint, referre ſupersedemus. Neque multum ad rem facere poteſt, quicquid Proteſtantibus de receſſione ab Hierarchia Romana, tanta cum verborum acerbitate objiciunt, niſi probetur, quod ab Eccleſia Chriſti deficiant, qui

Romani Præsulis jurisdictioni se subtrahunt. Id enim est, quod Protestantes negant. *Dialogus tertius* repletus est querelis de *excessibus reformationis Genevensis, Scoticæ, & aliarum : de ministris Ecclesiæ ex infima plebe sumtis : de Luthero, Zwinglio, Calvino, Beza, Maroto & aliis*, quorum vitia nescio quot jam vicibus, ex inimicorum delationibus repetita, in scenam protruduntur. Deinde jactanti Anonymo, quod Reformati ne unum quidem hominem ad religionis suæ professionem mortis metu adegerint, vel cæde in renitentes grassati sint, opponitur exemplum Serveti Genevæ puniti, & Lusitanorum centum, quos Rupellani captos profundo merserint, quia religioni Romanæ renuntiare noluerint. Batavorum summæ impietati tribuitur, immanis contra Christianos in Japonia persecutio: & insultatur Protestantibus, quod nullus ex iis unquam a Turcis aut Paganis religionis causa martyrium passus sit, cum id tot Rom. Catholicis quotidie accidat. Exprobratur etiam Gallicæ plebi, quæ Reformata est, inconstantia & pusillanimitas, qua fiat, ut tantum ob evitanda hospitii militaris incommoda, minimeque expectata majori afflictione, catervatim a religione discedat. Tandem ad partem primam Parallelismi pauca regeruntur, excerptis ex Calvini libris dogmatibus, quibus ille in Christianam religionem peccaverit. Sed de his immensa disputationum volumina dudum bibliothecas implerunt. Neque hoc agitur tribus hisce dialogorum voluminibus, sed id potius, ut Autores reformationis omnibus modis ut infames & detestabiles describantur & exagitentur, & inde potissimum inferatur, religionem nec quicquam a talibus emendari potuisse. Vident quidem nec dissimulant Dissentientes, si a moribus ad religionis veritatem argumentari liceat, non deesse Protestantibus quæ Romano Clero, & Pontificibus ipsis objiciant : sed differentiam in eo statuunt, quod Pontifices aut Episcopi quantumcunque corrupti & profani, religionem tamen non invenerint, sed traditam ab Apostolis servare potuerint & servaverint; Reformatores vero novam excuderint, & ad hoc præstandum miraculis & morum sanctitate instructi omnique labe puri esse debuerint. Sed quæ vis argumentationi huic insit, expenderunt jam sæpissime Theologi Protestantium partium, neq; concedunt, aut puram illam esse, quam Pontifices stabiliverunt, aut novam quam ipsi docent, religionem, neq; probata agnoscunt, quæ circa vitam & mores autoribus reformationis

tionis objiciuntur, & si maxime sint, non magis religionis veritati obfutura esse confidunt, quam Apostolis, quos a peccatis immunes fuisse nemo affirmat, quorumque doctrina sine nova miraculorum autoritate inter Protestantes subsistit. Post tanta igitur & argumentationum molimina, & convitiorum fastidia, in circulum reditur, & quæ controversiam omnem expedire & finire deberet, disquisitio sincera & modesta de veritate dogmatum aut omittitur, aut quæ maxime stringunt argumenta, per declamationes & criminationes evitantur. Hæc considerantes, nimium forte feciſse videri possumus, qui hucusque tot libros talis argumenti enarravimus. Certe augescentibus inposterum, ut verisimile est, hujusmodi scriptis, multo parciores in recensendis iis futuri sumus, & nisi insignia, eruditisque & modestis scriptoribus digna reperiamus, cætera quæ protrita & recocta sunt, multoque magis bilem satyricam & dicteriorum argutias, in universum & nullo sectarum discrimine, veluti brevia & scopulos prætervehemur. Qua occasione nolumus dissimulare, librum Gallicum, (si quis alius,) aculeatum, *Antonii Arnaldi* ingenio sive spiritui (*L'esprit de Mr. Arnaud,*) diffamando, anno superiori in Belgio *Daventriæ* editum, ad nos quidem mature perlatum fuisse, sed causas nobis subortas, quo minus in Actis nostris mentionem ejus libri faceremus. Nondum etiam videramus, cui is, quem diximus, tractatus oppositus est, *Apologiam pro Catholicis*, quæ Arnaldo tribuitur. At cum nuper admodum exemplar hujus Leodii anno 1681 excusum acceperimus, comparato jam utriusq; Autoris fervore, satius duximus, neutrius libri compendium Actis nostris inserere. Apologia sane etiam temporis Actorum nostrorum metas fere præcurrit, & si quid in illa alicujus momenti est, in *Historia parallela* ventilatum deprehendetur, a nobis dudum excerpta. Si vero sunt, quibus libros hoc affectu & stylo scriptos legere volupe est, brevi hoc indicio nostro viam commonstratam invenient.

L'ART DE JETTER LES BOMBES, PAR Monsieur Blondel &c.

hoc est,

F. Blondelli, Regiorum Exercituum Campi Mareschalli &c. Balliſtice, ſive Ars jaciendarum bolidum igniariarum (Bombarum.)

Pariſiis, apud Autorem & Nicolaum Langlois
1683 in 4.

PRodiit demum dicto anno elegantiſſimus, & plane ingenium Autoris ſui ſpirans hic liber, poſtquam juſſu Regis Galliarum, cui eundem clariſſimus *Autor* jam anno 1675 manuſcriptum obtulerat, ejus editio hucusque ſuſpenſa fuerat: ne videlicet, Rege bello gravi tum temporis implicito, intempeſtiva artis publicatio arma veluti viresque Galliæ miniſtraret hoſtibus, quæ mox in ipſam noxio eventu verterent. Partibus omnino quatuor, hiſtorica, practica, theorica & elenchtica conſtat: quarum quælibet in ſuos iterum libros, prout exigere videbatur diſtinctior argumenti tractatio, & capita diſtributa eſt.

Lib. I. c. 1. *Parte prima*, ubi pauca de origine Bombarum & Granatarum præmiſiſſet: eas nempe, utut mortaria, ſeu machinæ e quibus illæ jaciuntur (quod ex ſtructura quorundam pervetuſta, & bellis, præcipue in Italia, ſub initium ſeculi abhinc proximi, geſtis comprobat) æque fortaſſis antiqui ac tormenta bellica ſint uſus, recentioris ævi eſſe inventum; primamque Wachtendoncam, armis Alexandri Farneſii ſub Erneſto Mansfeldiæ Comite anno 1588 petitam, earum vim expertam, & ad deditionem compulſam eſſe: cum paulo ante Venloæ primus inventor ludicris ignibus ſimiles globos deſtinans, ex infelici jactu, potiore hujus oppidi parte in favillam redacta, miſerandum orbi
c. 2. ſpectaculum dediſſet: Hiſpanis & Batavis eas paſſim deinceps in uſu fuiſſe Autor refert; Gallis vero anno demum 1634. in obſidione Mottenſi (non, ut perperam in *arte magna Artilleriæ* notarit *Siemienowitius*, Rupellana) uſurpari cœpiſſe, evocato a Ludovico XIII ex Batavis Anglo quodam Malto: cujus felici opera (utut ſola experientia, citra ullam matheſeos ſcientiam, ſubnixa) deinceps, præcipue in Illiberis expugnatione, ſæpius uſus eſſet; donec illum Gravelingæ poſterior
c. 3. obſidio improſpero fato ſuſtuliſſet: Maltum inſecutos Bombardarios ultra experimenta qualiacunque nihil profeciſſe; nec plus ſapere, qui ab

ab eo hucusque argumentum hoc tractarint. At vero cum certæ & demonſtrativæ in promtu ſint regulæ, geometricis principiis, & ſcientia motus corporum projectorum fultæ; complura inſuper inſtrumenta ſuppeditari poſſint, quibus ars iſta juvari maximopere queat, facilisque reddi: publico gratam rem utilemque facturum ſe ratus eſt *Blondellus*, ſtudioſa inquiſitione hujus argumenti & ſententiarum ab Autoribus prolatarum; adnotatis eorundem erroribus, & comprobatis, quorum in praxi aliquis eſſe poteſt uſus. Unde in hac parte ex- a c. 4 ad
ponit, quæ a *Nicolao Tartaglia*, *Didaco Ufano*, *Ludovico Collado*, *Da- fin. c. 11. Lib.*
vide Rivalto, *Daniele Elrichio* & *Galeo* prodita ſunt: horumque erro- II.
res, ex non intellecta natura lineæ curvæ, motu globi projecti deſcriptæ, ita recenſet, ut ſimul, quæ in uniuscujusq; hypotheſi commendanda ſunt, ingenue proloquatur; praxes eorum examinet; Tabulas jactuum, pro diverſis machinarum (qua appellatione tam tormenta bellica quam mortaria ſignamus) elevationibus ab ipſis conditas, exhibeat, & cum veris jactibus, legi ſuæ hypotheſeos conformibus conferat. Subjungit his praxes, a Bombardariis ſeu machinatoribus regiis inſtitu- c. 12.
tas, & Tabulas ex proprio eorum ratiocinio (jactuum differentias inter quosq; elevationum gradus proximos eſſe æquales) confectas, pro amplitudine jactuum ad ſingulos elevationum gradus, ex diverſæ magnitudinis mortariis, diverſo pyrii pulveris pondere oneratis, vibratorum.

Ipſam poſthæc ſtatim praxin jaciendarum pilarum *Parte ſecunda* P. II.
ſubnectit, tanto minus implicandis ingeniis, quæ cum fructu aliquo *Autoris* placitis aſſueſcere cupiunt. Eandem vero maximam partem acceptam fert *Torricellio*, *Galilæi* diſcipulo & ſucceſſori, a præceptore ſuo hæc pleraque edocto. Requirit autem *Torricellius*, ut cognoſcendis diverſis jactibus pilarum ejusdem machinæ pro quoq; elevationis angulo, ante omnia experimentum quoad fieri poteſt exactum, ſub angulo certæ elevationis probe cognito, capiatur amplitudinis (per hanc ubique, rectam ab orificio machinæ ad ſcopum, in quem pila impingit, ductam intelligimus; quam ſupra memoratorum autorum aliqui *jactum mortuum* appellant) ipſius jactus, accurato ſtudio menſuratæ: atque hanc deinceps fundamenti loco eſſe pronunciat, ex qua cæteræ omnes deduci ſecuriſſime queant. Hoc præmiſſo accingit ſe Autor ad jactus, quorum amplitudo aggeri L. I.
tormentario ad libellam, hoc eſt linea horizontalis eſt, aut horizonti c. 1.

paral-

parallela: & beneficio sinuum, tum amplitudinem data certa machinæ elevatione, tum vicissim elevationis angulum, data amplitudine jactus investigare docet. Cujus gratia etiam *Tabellam* peculiarem *sinuum Galilæi* & *Torricellii*, huic negotio inservientem exhibet, ejusque usum in solvendis Problematibus istis ostendit: subjungens alias eorundem Autorum, nempe *altitudinis* jactuum æquali impetu propulsorum, ad quosque elevationis gradus; *altitudinis* & *sublimitatis* (est hæc recta, æqualis quartæ parti lateris recti ipsius parabolæ, jactu quovis descriptæ) jactuum ejusdem amplitudinis pro diversis quibusque elevationibus; *impetus* seu violentiæ, jactibus ejusdem amplitudinis, sed elevationis diversæ competentis: quarum singularum usum succincte simul indicat. Supradictorum porro problematum solutionem beneficio instrumentorum, Quadrantis tormentarii per *Torricellium* correcti, & Semicirculorum binorum Torricellianorum, quæ singula describit, æriq; incisa exhibet, citra adjumentum canonis sinuum, edocet: eaq; ipsa circa jactus super planis inclinatis (quibus & illos accenset, qui ex machina altius super horizontem collocata, horizontaliter diriguntur) tum varie per sinus, tum etiam per semicirculum Torricellianum posteriorem resolvit.

Subjungit his descriptionem novi cujusdam instrumenti, omnibus omnino jactibus inservientis, ejusque usum per antegressas praxes singulas aperit: quibus insuper circinum proportionalem non minori ingenio accommodare, pariaque ope ejus præstare docet. Tandemque partem hanc alterius Instrumenti universalis explicatione concludit, in eam perfectionem concinnati, ut quam facillime omnia huc spectantia expediri ejus ministerio possint. Transcriptione & delineatione ipsorum instrumentorum studio supersedemus, cum citra expositionem usus eorundem, quæ mensuram discursus instituto nostro convenientis longe supergreditur, nullo Lectoris commodo futura esset: longe consultius hæc eadem ex *Autore* ipso petituri, & perspicue & breviter, ut tamen captui vel mediocris ingenii abunde sufficiat, sensa sua explicante.

Praxin sequitur *Parte tertia* Theoria, ex *Galilæi*, qui primus veram tam naturalis quam violenti motus naturam exposuit, *discursibus de motu locali & resistentia solidorum*, anno 1638 per Elzevirios impressis, desumta. Proponit hic *Autor* distinctas motus species, æqualis ac uniformis, & inæqualis uniformiter accelerati. Hujus posterioris accelerationem duplici ratione explanat, quarum prior in *dialogis de systemate mundi* tradita est, & *spatia a mobili percursa æqualia facit sinubus versis arcuum æquatoris terrestris, tempori interea lapso convenientium*: altera in *dialogis supra citatis*, & *secundum quam mobile unoquoque momentorum æqualium projectionis suæ, æquales gradus acquirit suæ celeritatis*; hoc est, *ubi spatia percursa sunt in duplicata ratione temporum.* Utriusque hujus modi proprietates recensет, eosque inter se committit, atque ita propinquos veritati utrumque asserit, ut intellectui humano prope impossibile sit, eos per experimenta discernere, aut falsitatis convincere; quamvis posteriori *Galilæum* in *dialogis dictis* suffragatum affirmet *Autor*, aperto etiam suo per totum hunc librum assensu.

Descendit inde ad explicandum motum projectionis, ejusque species, *perpendicularem*, sursum, deorsum; *lateralem*, horizontalem, inclinatum enumerat; & quid unicuique horum gravitatis causa accidat, recensет: in specie, projectiones horizontales & obliquas parabolam describere probat, cujus generationem & proprietates huc conducentes (nimirum abscissas parabolæ esse in duplicata ratione ordinatarum; producto extra verticem parabolæ axe, ad intervallum abscissæ alicui æquale, rectam connectentem extremitates, axis producti & ordinatim ad abscissam dictam applicatæ, tangere parabolam in communi cum ordinata concursu) simul adducit. Porro cum amplitudo parabolarum ab impetu impresso dependeat, qua ratione eundem mensurare docuerit *Galilæus* tradit: atque hic quartam partem amplitudinis parabolæ, mediam proportionalem constituit inter ipsius parabolæ altitudinem & sublimitatem; has duas junctas vero, æquales spatio, per quod mobili descendendum est, ut acquirat impetum parabolæ (secundum tangentem ab extremitate amplitudinis ductam) describendæ convenientem: ipsam denique amplitudinem perpetuo quadruplam sinus anguli duplicati, tangentis modo nominatæ & ipsius amplitudinis, hoc est anguli directionis jactus propositi. Ex quo colligit: 1. Parabolarum æquali celeritatis impetu descriptarum amplissimam esse, cujus mobile directionem sequitur anguli semirecti: 2. Parabolas secundum inclinationes a 45 gradu æquidistantes descriptas, æq; amplas esse: 3. Parabolas ab 0 ad 45

gradum continue crescere; abhinc vero continue decrescere: 4. Amplitudines parabolarum eodem impetu, sed sub diversis inclinationis angulis descriptarum, inter se esse, ut sinus dupli dictorum angulorum.

L. III. IV. V. VI. VII. His statuminatis *Autor* jam vestigia partis secundæ relegit: & Praxes tum beneficio sinuum, tum singulorum instrumentorum ibi descriptorum institutas, usumque Tabularum ibidem propositarum demonstrat. Cumque *Torricellius* modum non tradidisset inveniendi elevationem machinarum in planis inclinatis, amplitudini datæ

L. V. c. 3. parabolæ, sive scopo convenientem; modus vero in *libris pyrotechnicis mundi mathematici a P. de Chales* propositus parum esset geo-

c. 4. metricus: *Autor* problema hoc sub terminis simplicissimis regiæ aca-

c. 5. 6. 7. demiæ Parisinæ sociis propositum cum elegantibus *Buoti*, *Römeri* &

L. VI. *La Hire* solutionibus profert, & praxes antegressas iis innixas demonstrat.

L. VIII. Ultimo hujus partis libro peculiarem Clarissimi *Cassini* doctrinam, principiis tamen *Galilæi* consonam, & unica propositione omnes omnino casus circa projectiones gravium obvios solventem, proponit.

c. 1. 2. Quatuor nempe rectas in hoc negotio contemplatur *Cassinus*, *lineam æqualitatis* (rectam, qua mobile projectum, tempore jactus solo motu impulsionis citra gravitatem perpendiculariter ascensurum esset; aut descensurum sola gravitate sua, nullo impetu externo) *impulsionis* (qua mobile æquali motu impetus impressi moveretur, si gravitatis expers foret) *jactus respectivi* (perpendicularem, ab extremo lineæ impulsionis ad punctum parabolæ descriptæ ductam) & *distantiæ* (quæ lineam impulsionis & jactus respectivi ex altera parte connectit) harumque tres priores continue proportionales facit. Unde da-

c. 3. c. 4. tis directione (seu elevatione machinæ super Horizontem) & linea distantiæ, dantur in Triangulo (cujus latera lineæ, impulsionis, jactus respectivi & distantiæ constituunt) præter lineam distantiæ, angulus alteruter huic lineæ adjacens, elevatio scilicet machinæ super linea distantiæ (quæ aut horizonti coincidit, aut infra suprave illum, angulo certo, quique mensurari facile potest, inclinatur) & eidem oppositus, complementum directionis ad quadrantem: indeque facile lineæ impulsionis & jactus respectivi (per trigonometriam) & acquisitis his duabus, tertia proportionalis, linea scilicet æqualitatis (quæ quadrupla semper est jactus perpendicularis, & dupla maximæ amplitudinis

tudinis parabolæ, hoc est sub directione 45 graduum) inveniri potest; c. 5. vicissim etiam, data linea æqualitatis & distantiæ, directio quæsita. Atque huic philosophiæ *Autor* debere se profitetur inventionem in- c. 6. 7. strumenti universalis, P. II. l. 6, c. 1, 2 descripti, cujus usum hoc loco demonstrat.

Ultima Pars destinata est diluendis objectionibus, quibus ea, P. IV. quæ partibus duabus antecedentibus statuta sunt, impeti aut convelli videntur. Harum quædam theoriam attinent, labefactantque hypothesin lineæ projectionis parabolicæ; aliæ praxin juxta regulas ab *Autore* præscriptas supervacaneam, & præstando quem promittit effectui omnino imparem esse contendunt.

Illæ sequentibus nituntur mediis, quod

I. Linea horizontalis non sit recta, nec eidem perpendiculares L. I. c. 2. inter se parallelæ; quæ lineam projectionis arguant spiralem;

II. Ob resistentiam medii, impetus mobili impressus nec per- c. 3. petuus sit, nec æqualis aut uniformis; nec

III. Proportio motus deorsum, a gravitate mobilis profecti, c. 4. constans;

IV. Duorum motuum differentium (ab impetu impresso, & c. 5. gravitate mobilis nativa) in unum compositio non contingat citra aliquam eorum immutationem.

V. Mobile descensu suo probabiliter non percurrat spatia, quæ c. 6. sint in ratione duplicata suorum temporum;

VI. Theoriæ huic sæpius adversetur experientia: quæ omnia c. 7. projectionis lineam aliam esse ac parabolicam evincant.

Hæ vero, ad usus bellicos

VII. Solam praxin, nativa judicii & sensus facultate nixam, qua L. IV. unica eximii Regis sui Machinatores artem hanc in tantum evexerint fastigium, ultra quod humana non pertingere possit industria, commendant;

VIII. Varias autem & perpetuis mutationibus obnoxias materiæ c. 2. conditiones, circumstantiasque quæ negotio huic nunquam non intercedant, praxes regulis Autoris suffultas frustrare, quoque minus optatum successum sortiantur multis modis impedire, sustinent.

Has objectiones plerasque uti per exempla complura, libratisque rationum momentis speciose exaggerat; ita non minori acumine & solertia singularum aciem retundit: & ad

L. II. c. 1. I. quidem, autoritate se tuetur *Archimedis*, qui in *libris de æquiponderantibus & quadratura parabolæ*, contrarium, atque vult objectio, circa horizontalem & perpendiculares ad eam lineas, assumserit; & *mechanicorum*, qui ex eodem assumto, bonam partem deducant pulcherrimorum theorematum. Nimirum, utut in rigore geometrico vera sit objectio; consideratis tamen, tanta centri terræ, & loci ex quo pilæ projiciuntur distantia, tum tantilla jactus amplitudine in comparatione ad superficiem terrestrem; oppositæ sententiæ quoad sensum nihil falsitatis inesse, *Autor* omnino concedendum arbitratur. Quod ipsum porro exemplo confirmat machinæ horizontaliter directæ, centumque perticis super horizontis plano elevatæ; quæ si vel integro milliari Gallico, hoc est 2500 perticis jactum promoveat, perpendiculares tamen ab extremis jactus punctis utrinque ad horizontem demissas, non totos sex pollices propiores sibi ad superficiem terræ factas exhibeat. Ex quo, quamvis projectio, sumta a puncto excussus usque ad centrum terræ, revera sit helix secundi generis; portionem tamen ejus super horizonte interceptam, tam prope ad parabolam accedere, ut pro ea accipi secure possit, concludit.

c. 2. II. Difficile esse pronunciat, de effectu resistentiæ medii universim sub aliqua certitudine philosophari, ob infinitas fere inconstantiæ suæ causas: has tamen omnes non obstare, quominus certi simus, corpora gravia rotunda, mediocri celeritate promota, quam minimum resistentiæ in medio tam raro, quale aer est, experiri. Atque huc vel maxime projectiones ex mortariis spectare, quarum tractus in aere descriptus adeo similis parabolæ deprehendatur, ut mutationem ab aeris resistentia receptam penitus insensibilem esse, audacter possit asseverari. Probat hoc *Autor* suffragio experimentorum *Galilæi* ejus generis, in quo aeris renixus maximam exercet energiam: hoc est, duorum corporum descendentium ejusdem molis, sed diversissimæ gravitatis; & rursus duorum pendulorum diversissimæ celeritatis: quorum utrobique eadem plane sit ratio, nullo resistentiæ alicujus indicio aut effectu. Qui quanquam etiam quoad sensum aliquis existat, nihil tamen consequentiæ inferat, regulis praxeos præsentis, adversæ: cum jactus quicunque in eodem medio, ab eodem impetu propulsi, eandemque resistentiam passi, eandem inter se verosimillime proportionem retineant, quam nullo medii obstaculo intercedente, habituri essent. Quod idem etiam regerit ad

III. Ubi, præter instantiam, quod variatio proportionis, in ejus- c. 3.
modi altitudine ad quam pilæ projectæ pertingunt, sensibilis esse nequeat; ex *Mersenni Ballisticis* experimenta adducit, quæ plus centies repetita, bombas ad altitudinem 100 perticarum elevatas, spatio temporis præcise æquali ascendisse ac descendisse comprobarunt. Porro cum resistentia aeris dupliciter officiat motui projectorum: retardando effectum, semel motus uniformiter accelerati & a gravitate mobilis profecti; & iterum motus uniformis, secundum lineam directionis impressi: per illud ostendit *Autor* augeri amplitudinem projectionis; per hoc eandem imminui. Unde rationabiliter conjicere liceat, bina hæc impedimenta se reciproce destruere; ita ut amplitudo hac ratione intra legitimos suos limites, citra medii resistentiam illi alias competentes, coerceatur. Ad

IV. Cujus vim porro a violentia impetus impressi, ob quam ja- c. 4. 5. 6.
ctus, saltem initio sui, ad lineam rectam, magis ac parabolæ leges requirant, accedat; & jactibus horizontaliter directis, qui pilas tardius, ac juxta *Autoris* hypothesin oporteat, impingant, *Autor* intendit: respondet, experimenta hæc duplici de causa sibi valde esse suspecta: 1. quod directio vulgaris machinatorum horizontalis, sit infra horizontem cavitatis ipsius machinæ; adeoque hujus directio utplurimum horizontali altior: 2. quod pilæ ductus non semper idem sit cum directionis linea; cum pulvis accensus pilam intra tormentum versus limbum ejus superiorem impellat, adeoque supra lineam directionis extra tormentum projiciat. Quamvis autem non omnino neget, permixtis duobus motibus istis mutationem quandam accedere posse; quod experimenta, a quibus proportio accelerati descensus gravium capta est, facta sint in aere nos proxime circumstante, qui altiori aeri, aut magis denso rarove leges pangere nequeat: illam tamen non nisi projectionis lineam aliquanto rectiorem, ac parabolæ conveniat, efficere; neutiquam vero proportiones amplitudinum juxta diversas directiones, & numeros in Tabulas ab *Autore* relatos vitiare.

V. Refutat *Autor* sententiam acceleratorum momentorum, spa- c. 7. ad 14.
tiis percursis æqualium, aliasque; suam contra, sive *Galilæi*, rationabilem, ordinariis naturæ legibus consonam, uniformem, simplicem, facilem, facillimeque explicantem omnia, quæ gravium descendentium motibus accidunt, statuit: idemque observatis *Galilæi*, *Gas-*

sendi, Mersenni, & ratiociniis *Joannis Baptistæ Baliani* (tractatu *de motu*) *Hugeniique* (tr. *de horologiis oscillatoriis*) confirmat.

c. 15. VI. Theoriæ suæ cum *Galilæo* eximit prodigiosos effectus, quos pulvis incensus pilis imprimit tormentariis; quorum sc. celeritas supra vires sit naturæ: iisque adjungit sclopetorum jactus horizontales, aut non multum elevatiores; qui in principio forte rectiores sint, ac parabolæ ductus ferat, & propterea majoris amplitudinis. Quod cum in cæteris jactibus inprimis Bombarum, præcipuo *Autoris* scopo, non contingat, insuper haberi posse objectionem hanc pronun-
L. III. ciat. Cui nihilominus opponit constantiam experimentorum, in societate regia per Dominum *Mariottum*, *Perraltium*, *Römerum* diversis machinamentis institutorum.

L. IV. c. 3. VII. Falsissimum esse pronunciatum: Theoriam inutilem esse viris castrensibus. Cum ea demum praxis eosdem consummatos reddat, quæ solidis præceptorum fundamentis superstructa est. Cujus asserti veritatem, citra anxie conquisitas rationes, aut prolixum immanium errorum recensum, in quos, destituti suppetiis regularum, toto die incidant, ubi inexpectati aut insoliti quicquam obtingat; *Autor* non alio argumento efficacius adstruit, quam sensu maximi hodie Regum, & longe peritissimi artificum: qui Delfino suo tempus haud perire judicarit, quod addiscendæ huic theoriæ impendit. Quod exemplum secutæ sint complures illustrium personarum, primariique adeo Regiæ Majestatis ministri, quibus ista matheseos pars, quæ bellicis inservit negotiis, serio pervolvatur hodie studio. Nihil vero quicquam *Autoris* sententiæ derogare, quod machinatores regii artem hanc ad tantum perfectionis, sola genii sui magnitudine provexerint; cum certum sit, adminiculo theoriæ hujus illos longe facilius id assecuturos fuisse.

c. 4. VIII. Obstacula materiæ vitio objecta, jugi meditatione & studio sufficienter removere eos posse, qui serio huc animum applicant; nec ab illis impediri commodum præceptorum usum: uti nec praxeos suæ compendia, & juste feriendi notitiam, memoratis modo machinatoribus, quibus eadem obstacula omnia infesta sint, intervertere potuerint; ipso usu de mediis eadem cognoscendi corrigendique edoctis. His vero minime inferiores esse posse, qui juxta præcepta *Autoris* operantur, quo minus defectibus obviis debita ante praxin adhibeant reme-

media. Verbo, simplicem præceptorum cognitionem ad nullius artis perfectionem sufficere, sed ea subjecto artis scite applicanda esse: unde demum & materiæ rigor, & subnata inde mille impedimenta, at simul ex crebro artis exercitio tollendis iis media opportuna, artifici innotescant.

Excipit hæc discursus de Collegio aut cœtu Bombardariorum, c. 5. a Rege Galliæ instituto, variisque, quæ scopo ipsorum felicius obtinendo conducunt, experimentis faciendis: nec non alia quædam c. 6. notata, de mortariorum diversis usibus; veterum machinis ballisticis, ad jactus granatarum idoneis; machina quadam *Perraltii*, similes in usus constructa; peculiarique Polonorum praxi, anno 1659 in obsidione Torunienſi jaciendis, citra mortariorum opem, lapidibus molaribus, & saxorum ingentium mole, usurpata.

SCOTIA ILLUSTRATA, SEU PRODROMUS Historiæ Naturalis, cum figuris æneis. Opus viginti annorum, jussu Caroli II Britanniæ &c. Monarchæ editum, autore Roberto Sibbaldo. M.D. Equite aurato, &c.

Edinburgi, sumptibus Autoris 1684 in fol.

ETsi hac anxia nimis atque propensa in novitatem ætate, exotica cuncta indigenis præferantur rebus; præ reliquis tamen vitium hoc seculi materia medica hactenus experta est. Scilicet parum abfuit, quin crediderint plurimi, morbum curari nullum posse, nisi apparatu peregrino adhibito, utut æquipollentia, ne dicam validiora passim præ foribus cernant medicamenta. Et licet quidam ab hac luxuria cives suos avocare laborarint, ostendendo ipsis, prosapiam exoticorum incertam ac suspectam juxta, ac inconvenientiam summam cum nostris temperamentis, & denique mercatorum, lucrum ex nostra stultitia captantium dolum; nihil tamen obtinuere unquam. Nec credas nostras solum oras hoc vesano exoticorum medicamentorum amore correptas; eundem enim perversum morem deprehendes in aliis quoque gentibus. Testes si postulas, *Thomas* aderit *Bartholinus*, in dissertatione de Medicina Danica suos sympatriotas ex eodem capite falsæ redarguens; & ut alios taceamus, *Ro-*

bertus

bertus Sibaldus præsentis Historiæ Naturalis Prodromi Autor. Hic siquidem totus est in illo opere, ut Scotis suis persuadeat, naturam ipsis non novercam esse, sed matrem almam summeque benignam; quæ non ad vitam solum necessaria, verum etiam ad delicias, potissimum autem ad sanitatem amissam recuperandam, uberrima media suppeditet. Hæc summa est integri hujus libri. Quoad tractandi methodum, placuit autori præmittere *Nuncium Scoto-Britannum*, Atlantis Scotici proxime edendi contenta recensentem. Sistet vero ille Geographicam totius Scotiæ descriptionem, juxta singularum provinciarum ac insularum terminos & fines; una cum oceani ambitu, terræ indole, oppidorum ac arcium situ, magistratuumq; regimine: paucis, omnia quæ in singulis urbibus, templis, munimentis atque ædificiis observatu sunt digna. Et quo magis hæc omnia innotescant, Tabulis copiosissimis, seu quemadmodum alias vocant, Mappis opus illud exornabitur. Sequitur hunc nuncium *Prodromus* in duas partes divisus. Prima generalis duos continet libros, quorum primus de Scotiæ situ, aere, aquis, locis ac incolis; alter vero de morbis in Scotia grassantibus, illisque medendi methodo ac materia medica indigena agit. Secunda pars specialiora duobus tomis tradit. In primo plantæ,& sponte nascentes, & hortenses secundum alphabeti seriem, una cum nominibus vernaculis, notis characteristicis, locis natalibus, & viribus exhibentur. In secundo vero de animalibus tam feris quam domesticis; tam terram inhabitantibus, quam aquam aut aerem; item de mineralibus, metallis, ac marinis disquiritur. Singulis libris præmissus est index capitum, titulos singulorum explicans, & sub finem utriusque partis indices rerum copiosissimi sunt adjecti. Ad evitandam prolixitatem nihil ulterius de methodo monemus, adeoque nec singulorum capitum titulos enarramus; ne tamen specialium aliarumque curiosarum rerum, quibus ubertim Prodromus hic scatet, Benevolus Lector plane sit ignarus, quædam ex eodem excerpere placuit.

Parte itaque I. L. I. c. 3. refert auctor, quibusdam in Scotiæ locis per duos integros menses radios solares de die ac nocte conspici; c. 8 ex *Moravii* Regiæ Societatis Londinensis olim Præsidis observatione propria recenset, in insulis Hebridum locũ esse in freto, insulis minusculis, rupibus ac syrtibus frequentibus obsito, inter insulas *Heust* & *Herres*, in

in quo fluxus maris ab oriente versus occidentem, & refluxus ab occidente in orientem, duobus diebus ante & post plenilunium ordinate sex horarum spatio procedit; ast tertio die & deinceps longe aliter fluxus hic contingit; toto namque tempore diurno sive fluat sive refluat, cursus aquæ semper occidentem versus dirigitur, nocte vero in orientem vergit. C. 9. dignum videtur consideratione, prope castrum de *Slaines*, nec non in *Sylva Hamiltonia* fontes existere petrificantes, & *Monachopoli* (quod prædium est prope Edinburgum) fontem strepitu singulari emisso tempestatem certo prædicentem, & alium ad latus occidentale montium *Campsey* inebriantem. Porro lacum in loco *Strath-errick* vocato deprehendi, cujus aqua nunquam etiam a vehementissimo frigore ad Februarium usque congelascit, post illud tempus, sæpe unius noctis spatio glacie operitur firmissima. Ulterius in *Glevelg* ad lacum *Achigniglium* nuncupatum, rivulum esse, ita Agrifolium in lapidem subvitidem commutantem, ut ollulis fusoriisaliisque utensilibus conficiendis, commode inserviat. Denique in rupe Castri *Britannoduni* fontes scaturire duos, pedes vix tres a se invicē distantes, quorum unus dulcem, alter salsam aquam fundit. C. 10. Fons *S. Catharinæ* memoratur, cui oleum nigrum, infallibile doloris ex causa frigida remedium, innatat, & fons *Kinghornensis* appetitum deperditum restituens, ac calculos renum & vesicæ pellens. C. 16. mores & victum priscorum Scotorum proponens, commemorat, probro non solum sibi duxisse, sed etiam adulterii suspicionem adstantibus movisse fœminas, si proprio lacte prolem alere noluerint aut non potuerint: item morbo comitiali, amentia, mania, vel simili morbo laborantes castratos esse, ne in sobolem morbos illos transferrent, & fœminas quæ conceperant a tali, vivas una cum fœtu fuisse defossas. C. 17. 18. 19. in cibum, quo (juxta *Dionem Cassium* Hist. Rom. L. 76.) sumto Britanni veteres famem & sitim per plures dies tolerarunt, inquirit, rejectisque variis opinionibus, illum Astragali Sylvatici Thalii, seu Orobi Sylvatici perennis siliquis pendentibus *Morisonii*, tubera, saporem glyzyrrhizæ referentia, fuisse existimat, quoniam hodienum Scoti montani ad fallendam sitim ac famem illa masticant.

L. II. S. I. c. 5. rationes ac observationes medicas communicat. Febrem nimirũ intermittentem, septimo, imo 14 die recurrentem. Variolos & morbillos cum maculis nigris ac lividis, periculo omni vacantes.

cantes. Febrem, Scarlatinam dictam, cujus Historia nostratium puerpuræ, Germanice *Frieſel*, accurate respondet. C. 9. mulierem cornutam narrat, & 12 hydropem horrendum tubæ uterinæ dextræ, libras videlicet aquæ centum & tredecim cum unciis quatuor continentis.

S. III. c. 9. & 10. sufficientiam medicinæ indigenæ probaturus, duabus in tabulis, quæ ex indigenis commode in locum exoticorum surrogari possint, depingit.

P. II. T. II. S. I. c. 2. de singularibus quibusdam Scotorum hominum agens, allegat (1) *Marci Alexandri Bodii* vitam & eruditionem rarissimam. (2) Fœminarum fœcunditatem miram, utpote quæ frequentissime gemellum, trimellum & quadrimellum partum enitantur. (3) singularem affectum hominis cujusdam, solo naturæ instinctu, sine omni affectatione, cunctos gestus ac motus eorum quibuscum versatur, imitantis. (4) ossa humana stupendæ magnitudinis in templo *Petre* regionis Moraviæ asservata, quæ hominem vivum ad minimum quatuordecim pedum altitudinem æquasse produnt: os namque coxendicis longitudinem totius cruris humani æquat, in cavitatem vero ejus commode brachium potest inseri. (5) ossa exilissima humana, quorum copia in insula una inter occidentales seu *Æbudas* in hunc usque diem frequenter eruitur.

S. III. c. 6. avis *Bernicla* sive *Clakis* lingua vernacula vocatæ, mentionem injicit, cujus generationem valde æquivocam, ex foliis puta arborum mari incidentium, (prout ex tractatu *Michaelis Mayeri* sub titulo *Volucris Arboreæ*, videre est,) vulgo credunt. Cui tamen fabulosæ opinioni contradicens, evincit, anserum hoc genus more aliarum avium æque ova ponere, ipsisque incubare; hinc etiam fœmellas ex his, anatomico scalpello subjectas, ovarium nunquam non fœcundissimum spectandum afferre.

Sect. IV. c. 12. ubi de conchis margaritiferis Scotiæ agit, nuperis annis margaritam nucis moschatæ magnitudinem adæquantem reperisse incolas refert. Sufficiant hæc specimini loco: plura ipsius libri evolutio Lectoribus dabit.

CAROLI RENALDINII MATHEMATUM ANALYTICÆ Artis Pars Tertia.

Patavii apud Petrum Mariam Frambottum, 1684 in fol.

Du-

Dudum publico clarissimus hic Magni Ducis Hetruriæ mathematicus, & in Patavino Lyceo primæ sedis Philosophus, destinavit consummatum artis analyticæ mathematum opus, tribus partibus distinctum; ejusque primam partem, veterum analystarum Algebram, Florentiæ anno 1665 typis excusam edidit: quam mox annis 1668, 1669, 1670 Patavii altera, Algebram speciosam, duos de resolutione & compositione mathematica libros, ac Geometram promotum complexa, excepit. Quæ duæ partes a. 1684. Venetiis a Joh. Jac. Herzio recusæ sunt, & commodum ea in urbe, cum peregrinas regiones auspicato perlustraret, tum præsenti Serenissimo Saxoniæ Duci, MAVRITIO WILHELMO, Numburgensis Episcopatus Administratori &c. Domino nostro Clementissimo, dicatæ. Tertiam vero, ex Autoris instituto primo theoremata & problemata, in majorem artis illustrationem resoluta, exhibituram, superiori demum anno luci publicæ exposuit; in eadem secretiora arithmeticæ & geometriæ mysteria, supremo artis analyticæ complemento, se prodituram in fronte libri pollicitus.

Primo partis hujus *Tractatu* (constat enim tribus omnino distinctis, nec inter se nexis,) naturam & constitutionem disciplinarum mathematicarum tribus libris explicat: *initioque* de matheseos nomine, subjecta disciplinis mathematicis materie, aliisque ad earum veritatem & certitudinem attinentibus, disserit; mox mathematicas demonstrationes earumque principia perscrutatur; post de problematis ac theorematis natura, partibus & differentiis, de utriusque speciebus, de paralogismis & paradoxis disputat. *Secundo libro* species sub singulis magnitudinum generibus varias, geometrice physiceque simplices & mixtas contemplatur; de angulis, quantitatibus imaginariis, rationibus, proportionalitatibus, progressionibus, logarithmis quædam strictim subnectens. *Tertio* naturam continui in genere, dein geometrici & physici investigat, indeque ad indivisibilium contemplationem excurrit, eaque in rerum natura non dari, concedendas vero esse partes in infinitum, saltem geometrice, divisibiles, contendit; & hanc sententiam allatis in medium rationibus, explosisque quæ contrariæ favent, studiose tuetur.

Secundus tractatus commercium epistolicum argumenti utplurimum mathematici, quod *Renaldinio* cum Viris quibusdam eximiæ eruditionis, præsertim mathematicæ, *Stephano de Angelis*, *Jo. Alfonso*

Borello, Bullialdo, Paulo Caſato, Jacobo Gregorio, Kirchero, Kochanskio, Michaele Angelo Riccio, Robervallio, aliisque intercesſit, explicat. Præcipua ejusdem capita ſunt, obſervationes deliquiorum Lunarium anni 1659 & 1664; Martis; Saturninæ faciei; Cometarum anni 1677 & 1681; varia problemata geometrica, cum aliquorum ſolutionibus; diſcurſus de vacuo, & mercurii in tubulis thermometricis aſcenſu & accidentibus aliis; cauſa aſcenſus corporum, extruſione; facillima ratione inveniendarum binarum mediarum proportionalium, & triſectionis anguli; propoſitione quadam *Torricellii*, circa gravium momenta & centrum gravitatis; inventione trium numerorum quadratorum, quorum duorum quorumlibet intervallum, & intervallum ex duobus quibuscunque lateribus ſit quadratus; conjunctionibus magnis anni 1682 & 1683, earumque ſignificatione; doryphoria planetarum, nativitatum regiarum indice, ubi & themata Julii II & Sixti V Pontificum, ut & Caroli V Imperatoris; lachrymis vitreis; diligendis inimicis; doctoratu Theologico fœminis conferendo; reſiſtentia ponderis & impetu potentiæ moventis, ratione phyſica æquiponderantium &c; prædictionibus genethliacis, & veritate Aſtrologiæ judiciariæ, ubi *Autor* ſuam ipſius geneſin in exemplum artis minime vanæ, non diſſimulatis affectibus laudabilibus & vitioſis ab aſtris ſignificatis, ſibique propriis, prolixe exponit; eventum vero obſidionis nuperæ Viennenſis, Dei Optimi Maximi benignitate, themati aſtrologico hujus gratia a ſe erecto, adverſum non diſſimulat. His porro interſerere *Autori* etiam viſum eſt Orationem ſuam, Patavii, cum illuſtriſſimam & excelſiſſimæ indolis atque eruditionis virginem, Helenam Lucretiam Corneliam Piſcopiam Philoſophiæ laurea publice donaret, habitam, non ſine effuſiſſimo Heroinæ hujus elogio.

Ultimum paralipomena, ut Autor nuncupat, artis analyticæ conſtituunt, in *duas* iterum *ſectiones* diſtincta. *Prior* æquationes duplicatas & triplicatas evolvit, in quibus videlicet duabus tribusve æquationibus (quarum ſingularum una pars eſt Quadratus, ſed reliqua in ſingulis variat) utimur ad ignotam quantitatem inveniendam, idemque habetur Radicis valor. Proponuntur autem hic modi diverſi partium æquationis duplicatæ, & ſingulorum modorum variis caſibus certæ regulæ conſtituuntur; pluribus exemplis, inter quæ & vexati illius problematis, quod paucos ante annos mathematicorum totius

totius Europæ exercuit aut provocavit ingenia, cujusque ſupra mentionem fecimus, illuſtrata: indeque quomodo æquationes triplicatæ expediendæ, ſtrictim ediſſeritur.

Poſteriori tertiæ partis *ſectione Autor* quidem problematum variorum, tam analyticorum quam zeteticorum tractationem ſuſcipere inſtituit; in præſens tamen nonniſi analyticorum *duos* exhibuit *libros:* quorum *primus* problemata, ad additionem & ſubtractionem; *alter*, ad multiplicationem & diviſionem ſpectantia complectitur: zeteticis, ut & reliquorum generum analyticis (circa triangula aliasque figuras, quibus binos libros deſtinavit) curæ & elaborationi alterius temporis reſervatis. Duobus porro libris iſtis, ſingulis centum problemata refert, circa quæ ita verſatur, ut redacta quantum fieri poteſt ad generalem, & cuilibet quantitatis ſpeciei convenientem formam, per numeros, ſpecies & magnitudines, hoc eſt utraque Algebra & Geometria duce, reſolvat; poriſmata ex analyſi deducat, & regreſſu inſtituto, analyſeos veſtigia legens, effectione geometrica, aliquando & ſpecioſa ſive ſymbolica, eadem tandem conſtruat & componat. Hanc ſuam induſtriam ſcholiis ſubinde adjectis exornat, & quæ peragenda ſuſceperat, ſubſidiariis theorematibus firmat. In quibus ſingulis peculiare hinc inde *Autoris* elucet ingenium & ſolertia, latis arti analyticæ per inventa ſua commode ſuppetiis, inſtructoque ſalutaribus præceptis lectore, quorum ope moleſtiis & ambagibus tædioſarum inquiſitionum evitatis, grata laboris analyticæ facere queat compendia.

CONSIDERATIO STATVS DAMNATORUM, quod actiones ipſorum, inprimis malas, concernit; auctore Joanne Fechtio S.S. Theologiæ Licentiato, &c.

Spiræ, 1683 in 4.

NOn otioſam æſtimari τῶν ἐν ἅδῃ διήγησιν, ſive diſquiſitionem controverſiæ de ſtatu damnatorum, ſed variis graviſſimisque uſibus refertam cenſeri jure meritoque debere, tot ſententiarum docent divortia, in quæ cum veteris tum recentioris ævi auctores abiiſſe conſtat. Hinc de univerſa infernalium civium pœna, & præcipua ejus parte, quæ in malis actionibus conſiſtit, quæſtionem accuratius excutiendam ſibi ſumſit Auctor, variis iisque exquiſitis jamdiu ſcriptis non in

celebris. Argumenti nimirum hujus indoles sic illi visa est comparata, ut ejus discussio desperatissimo seculi nostri morbo medendo, moribusque pietati & probitati Christianæ infestis emendandis, nō parum possit servire. Cum igitur complures non solum priscæ ecclesiæ doctores, suomet ore loquentes, sed scholasticos quoque theologos allegasset, & quanta ab his caligo otiosis speculationibus affusa sit, ostendisset, *a §. 3 usque ad §. 22.* tandem Pontificiorum, Reformatorum, & Augustanæ confessioni addictorum theologorum dissensum, & adversa fronte pugnantes hac de re opiniones pluribus recenset *a §. 23 ad §. 33.* Quibus, ut & aliis, quæ ad statum controversiæ, *peccentne in inferno damnati?* rite formandum faciunt, præmissis, utriusque sententiæ argumenta longo ordine producit; & quidem primo *affirmantium* (1) ex Psalmo LXXIV, 23, ubi superbia eorum qui Deum oderunt semper, (adeoque & in damnationis statu) adscendere dicitur, *§. 41.* (2) ex Apocal. XVI, 9. ubi ex atrocitate & æstu pœnarum nomen Dei blasphemare damnati scribuntur, *§. 42.* (3) a natura & forma peccati; quia inordinati motus animarum rationalium sive hominum sunt in inferno, *§. 43.* (4) ab obstinatione voluntatis damnatæ *§. 44.* (5) a principio malarum actionum, seu voluntate, cujus motus secundus a lege Divina declinans est peccatum actuale, *§. 45.* (6) a voluntaria status peccaminosi acquisitione, *§. 46.* (7) ex comparatione status infernalis cum statu hujus vitæ, §. 47. (8) ab induratione voluntatis damnatæ, *§. 48.* (9) ab auctoritate Patrum vetustissimorum, *§. 49.* (10) a conformitate damnatorum cum angelis malis, quorum voluntas converti non potest, *§. 50.* (11) ex analogia status damnatorum cum statu salvandorum: malitia enim remanebit in damnatis, sicut & gratia in beatis, *§. 51.* (12) a consequente absurdo: scilicet, vitiosam damnatorum naturam meliorem tum factam, & gratia supernaturali immutatam dici oportere, si privati essent habitu & potentia peccandi. *§. 52.* (13) ex desperatione, statui infernali necessario annexa, *§. 53.* (14) a stridore dentium damnatis in scriptura tributo, quem proprie intelligendum, & invidiæ ac indignationi adscribendum esse, probatur *§. 54.* (15) a tenebris exterioribus quibus involventur damnati: scilicet non solum naturalibus, sed & spiritualibus, in quibus peccata, tenebrarum opera, patrabunt, §. 55. (16) a morte secunda, quam de damnatis Scriptura affirmat; & nihil aliud esse probatur, quam privatio-

vationem usus vitæ æternæ, qui in bene agendo consistit, *§. 56.* (17) a voto & desiderio damnatorum, quo contra Dei voluntatem, nec citra gravissimum peccatum, vellent se non esse, seu in nihilum redigi, *§. 57.* (18) ex difformitate damnatæ voluntatis a voluntate divina, qua omnes homines secum eodem damnationis supplicio involutos cupient, *§. 58.* (19) a suppliciorum infernalium interminabili æternitate, quam ob peccatum in æternum continuatum damnati merentur, *§. 59.* quo loco simul gravissimam quæstionem de cruciatuum æternorum & temporalium peccatorum æquiparatione, contra Origenianos, Episcopium, & Socinianos prolixe persequitur. (20) ab Ecclesiæ denique consensu, *§. 60.* Affirmantium isti argumentorum numero parem & *negantium* subjicit, quibus damnatos in inferno sive peccare non posse, sive actu non peccare asseritur. (1) ob pœnitentiam quam acturi dicuntur damnati Sap. V, 8. quæ cessationem ab omni peccato designet, *§. 61.* (2) ob auctoritatem Augustini, cui vis infernalium dolorum libidinosas carnis actiones sufflaminatura videtur, *§. 62.* (3) ob deficientem peccati finem, libidinosam nimirum delectationem, *§. 63.* (4) ob infinita infinitorum peccatorum merita, quæ absurda videntur Bonaventuræ, *§. 64.* (5) ob finalem rerum omnium ordinationem, *§. 56.* (6) ob atrocitatem infernalium cruciatuum, *§. 66.* (7) ob naturam latæ post perpetratum delictum sententiæ, *§. 67.* (8) ob immutabilitatem voluntatis damnatæ, *§. 68.* (9) ob μακροθυμίαν Dei, qua tempore extremi judicii desinente, ejus & objectum, scilicet peccata, quibusdam desitura videntur, *§. 69.* (10) ob exemplum Christi infernales pœnas sine ullo peccato perpessi, *§. 70.* (11) ob locum Pauli ad Rom. VI, 7. Hugoni Sanfordio & Roberto Parkero citatum, ubi mortui a peccato liberati pronunciantur, *§. 71.* (12) ob naturam pœnarum infernalium, in passione mera consistentium, *§. 72.* (13) ob absurdum aliquod, Sanfordio tale visum: si lædere Divinam majestatem damnatis quasi solaminis loco esset permissum, *§. 73.* (14) ob interminabilem & nunquam interruptam dolorum vehementissimorum continuationem, *§. 74.* (15) ob auctoritatem doctorum Scholasticorum, *§. 75.* (16) ob negatum peccati objectum, scilicet legem, quam in inferno nullam esse asserit Sanfordius, *§. 76.* (17) ob totalem impiorum interitum: sicut oves enim & pecudes in inferno positi dicuntur ii, Psalm. XLIX, 15. *§. 77.* (18) ob silentium a Davide iis tributum Psalm. XXXI, 18. *§. 78.*

(19) ob

(19) ob panicum timorem damnatorum, & reverentiam erga ſupremum judicem, §. 79. (20) ob auctoritatem quorundam Theologorum, inferorum ſcelera vel negantium, vel ubi meminiſſe eorum poterant, plane ſilentium, §. 80.

Partis utriusque ſententiis in conſpectum ita poſitis, calculum adjiciendum iis eſſe ait, qui peccaturos affirmant damnatos. Nixos etenim hos dicit præſidiis adeo validis, quibus corruentibus multos fidei articulos in caducum inclinare parietem ſit neceſſe. Et quanquam minori periculo ſe implicaturum fateatur illum, qui quamcunque Doctorum ſententiam (quippe quæ circa fidem potius ſit quam de fide) amplectatur; quot tamen & quanta fidei capita unius aut alterius ſententiæ vel defenſione vel oppugnatione etiam non advertentibus convellantur, ſeria & diligenti argumentorum tractatione declarat. Cumprimis in hoc argumento recte perpendendo, univerſum de peccato cum actuali tum originali articulum diſcuti oportere, §. 126 docet. Unde pro affirmantium argumentis magis confirmandis plura affert memoratu digniſſima *a §. 89 usque ad §. 104.* In primis de purorum naturalium ſtatu, tanquam palmaria hypotheſi, qua impeccabilitas damnatorum fulcitur, egregie multa diſputat §. 91. contrariæ opinionis argumenta diſtincte examinat, & qua parte vacillent, quaque ſub ſpecie veri fallant, dilucide demonſtrat *a §. 106. usque ad §. 126.*

Actionibus pravis damnatorum iſthac ratione aſſertis, tandem aggreditur ex indubitatis ſacrarum literarum fundamentis diſquirere: an aliquid damnati, & quid in univerſum acturi ſint? §. 170. Ubi quidem præliminari ſaltem quadam defungitur tractatione, circa cujus initium, quantum argumenti hujus modeſta ac prævia ſacræ ſcripturæ luce facta conſideratio Chriſtianiſmo noſtro conducat, ex Auguſtino, Chryſoſtomo, aliisque demonſtrat, §. 130. Quam deinde ſignificationem vox *damnatorum, ſtatus, inferni, actionis* hoc loco obtineat, §. 135 uſque ad §. 147. fuſe explicat. Generalem denique de actionibus infernalium controverſiam, pluresque ſpeciales, ex Lucæ XVI capite, & recenſita ibi a Salvatore de divite epulone & paupere Lazaro, ſive hiſtoria ſive parabola, tanquam fundamento & palmaria omnis de actionibus damnatorum diſputationis ſede, decidendas eſſe præmonet §. 148. Et quanquam (quod omnino optandum) prolixiorem

xiorem totius hujus argumenti diſquiſitionem polliceatur §. 152, ſe tamen alieniorem nunc a σχολαστικωτέροις hiſce animum gerentem haud certi aliquid poſſe promittere, in Præfatione fatetur.

LITERATUS FELICISSIMUS,

Sacræ Metanœæ Proſelytus; ſive de Converſione Literatorum Commentarius, ſelectis Doctorum veterum, ſcriptorumque Eccleſiaſticorum monumentis & documentis, nec non ſingularibus converſorum literatorum exemplis & hiſtoriis illuſtratus. Autore Theophilo Spizelio.

Auguſtæ Vindelicorum, ap. Hered. Theophili Gœbelii 1685 in 8.

NUnquam ita bene cum literis actum eſt, quin ſubinde theoriæ, literatorum praxis valde fuerit diſſimilis. *Quotusquisque Philoſophorum invenitur,* non abs re dixit Cicero, *qui ſit ita moratus, ita animo ac vita conſtitutus, ut ratio poſtulat? qui diſciplinam ſuam, non oſtentationem ſcientiæ, ſed legem vitæ putet? qui obtemperet ipſe ſibi, & decretis ſuis pareat? Videre licet alios tanta levitate & jactatione, iis ut fuerit non didiciſſe melius: alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos, multos libidinum ſervos: ut cum eorum vita mirabiliter pugnet omnis oratio. Quod quidem mihi videtur eſſe turpiſſimum. Ut enim, ſi grammaticum ſe profeſſus quispiam, barbare loquatur, aut ſi abſurde canat, qui ſe haberi velit muſicum, hoc turpior ſit, quod in eo ipſo peccet, cujus profitetur ſcientiam: ſic Philoſophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior eſt, quod in officio, cujus magiſter eſſe vult, labitur, artemque vitæ profeſſus, delinquit in vita.* Tametſi vero literarum utilitati nihil decedat hoc diſſidio, quod periniquum habeatur, in artem ipſam culpam artificis diffundere; Literatorum tamen felicitati, honeſtorum atque turpium diſcrimini, pietati, Chriſtianæque charitati quin plurimum detrimenti hoc malum adferat, dubium plane erit nemini. Cum enim παραδείγματα, ex ſententia Platonis, ὅμηροι τῶν λόγων ſint, eoque vita mortalium exemplis maxime regatur, efficitur morum iſta, præceptorumque diſcordia, ut non doctrina tantum literatorum fide ſua, & qua pollere debebat, autoritate excidat, ſed ut

morum quoque pravitas radices tanto altiores agat, majusque indies in illiteratorum animis acquirat robur.

Huic malorum sane non minimo quæsivit remedium, adhibuitque Reverendus Autor non spernendum, numero diversis Scriptis diversoque tempore jam editis, quorum unum de *Vitiis*, alterum de *Vita & moribus*, tertium de *Conversione Literatorum*: vel, si mavis, istud *Felix Lit. ex infelicium periculis*, illud *Infelix Lit. miseriis suis cura posteriore ereptus*, hoc *Literatus felicissimus sacræ metanææ proselytus* inscribitur. Et duo priores quidem libri latentis quasi conditionem morbi, ejusve depellendi rationem, Lectoris animo objiciunt. Siquidem eorum *primum* in exponendis vitiis, queis laborare literatorum animos quandoque videas; ut sunt, impietas, fastus, inanis gloriæ studium, æmulatio, contentio, maledicentia, ambitio, avaritia, curiositas noxia; nec non in fatis singulorum, sordibus hisce contaminatorum recensendis, eo consilio occupavit Vir Clarissimus, ut quæ aliis exitio fuerunt, enixo nos vitemus studio, & rectius ubique sapiamus tot infelicium periculis & casibus edocti, nec in nobis eruditæ doctrinæ studium, a pietatis unquam, & virtutis veræ cultu, divelli patiamur.

Secundus præcedenti succenturiatus, idem institutum urget aliquanto copiosius. Nam ut tanto rectius intelligatur argumentum, de quo nunc agitur, neve in progressu vagari & errare cogatur oratio, veram initio infelicitatis pariter, ac felicitatis, quam literariam dixit, indolem: mox literatum vitiosum, tanquam gentis, mentis, & artis suæ infamatorem fistit: virtuosi contra, vitæque Christiano dignæ ideam, ex Jo. Ludovici Vivis *de Vita & moribus viri eruditi* Oratione repetitam & expressam. Hinc eruditorum hominum, a vanitate ad pietatis studia conversorum, exempla producuntur: ostensaque per angusta ad augusta quæ ducit, via, sanitatis tuendæ, componendi animi, vitæque hujus beneficio extendendæ ratio proponitur. Tum literatum introducit φίλαυτον, gemina potissimum labe notabilem, sententiæ puta male receptæ defensione, & captatione novitatum. Porro de intima & perpetua divini Spiritus cum piis doctoribus consociatione: de gravissimis, quibus hi proponuntur tentationum telis: ut & de literatis, quorum virtus maxime exeruit splendorem suum malis exercita, ubi disseruisset, peculiari commonefactione viam nobis præit, qua cum eruditione copulari virtus, & vita ac con-

ac conversatio literatorum mundana, in spiritualem commutari queat.

Decima quinta, & quæ sequuntur Commonefactiones, respiciunt commentationum seriem, in primo opere servatam, earumve supplementa & declarationes uberiores exhibent. Nova quippe cura adhibita, memorantur Atheismi apud quosdam nimiopere regnantis exempla: superborum evincitur calamitas, humilium vero doctorum gloria. Alibi, quam misere quidam per fatuos umbratilis gloriæ igniculos: nonnulli per famæ aucupium decipiantur, ostendit. Ad sanandum scribendi cacoethes ubi stylum vertit, librariæ infelicitatis originem primo expendit loco, idque ex novis præcipue Thomasii (quem felicissimis ævi hujus literatis annumerare non dubitat) ad tractatum *de Plagio Literario* accessionibus. Livoris & invidiæ imaginem delineans, & patriæ novercantis genium expressit, tersumque invidiæ Ecclesiasticæ speculum, e quinque prisci ævi doctorum, Tertulliani, Basilii, Nazianzeni, Hieronymi, & Chrysostomi, fatis denuo exstruxit. Mordacitatem styli & caninam facundiam, in Buchanano, Bodino, Tassano, Villano, Gaza, Poggio, Ferrerio, aliisque notandam sic persequitur, ut probata hujus delicti gravitate, non maledicorum tantum Scriptorum pœnas recenseat, sed & arma expediat, quibus bona fide Christiano adversus hunc maledicentiæ morsum sit pugnandum: quove patientiæ lorica isto in genere cunctis esset commendatior, Justi Lipsii Orationem *de Calumnia* annectere placuit. Ambitiosos, philotimosque Clericos quantæ maneant miseriæ, exemplo probat Apollinaris, Photii, Joasaphi, Genebrardi, Plantavitii. Inde, quantum mali & choro, & foro; & Sacrariis, & Lyceis Christianorum invexerit amor nummi, & qua ratione ex literario non minus agro, quam ecclesiastico, radix illa evellenda sit, docetur. Tandem & literati male curiosi ac polypragmonis facies sic satis deformis exprimitur, ex quibusdam noxiæ curiositatis documentis, in Apulejo, Thoma Erasto, Johanne Sturmio, Isaaco Peyrerio, & Hugone Grotio residuis.

Præterea commonstrat præcipitia, in quæ non paucos inexplebili sciendi, & cuncta pervestigandi ardore abreptos cernimus, eave ratione ingeniorum æstum temperatum voluit. Commendat nihilominus laboriosam & indefessam sedulitatem, luculentis Casauboni,

boni, Vossii, Seldeni & Bocharti exemplis eam ad rem accommodatis. Desultoriam ingeniorum levitatem crebramque mutationem instituti, sub Genii errantis: propensionem vero in meliora & sanctiora studia, sub fidi Achatæ, nomine atque symbolo descriptam habes commonefactione prima & tricesima. In Jureconsultorum quoque & Medicorum felicitate asserenda sic versatur Autor, ut eam non aliunde, quam ex virtutis & pietatis studio metiendam esse, peculiari probet commonefactione. Colophonem operi quæ imponit meditatio, unde Concionatoris felicitatem æstimare deceat, definit, agitque de arte fructuose in sacris fidelium conventibus dicendi, nec non de genio, prudentia, & dotibus priscorum Homiletarum distinctius. Hæc utcunque summa eorum est, quæ medio hujus argumenti volumine nobis proponuntur.

Postremum quod sub *Literati Felicissimi* nomine, *Institutionem Literatorum ad pœnitentiam seriam* promittit, cujusque titulum expressimus, viginti sectionibus absolvitur. A divina enim Literatorum ad agendam pœnitentiam vocatione exorsus, vitæ considerare brevitatem jubet, in eorum maxime exemplis, qui in ipso ætatis suæ flore perhibentur extincti. Animorum dein curationi admovens manū, medicinæ vicem nequaquam præstare posse probat pœnitentiam, a Gentilium forte laudatam scriptoribus, multominus Pharisaico-Judaicam, aut aliam hypocriticam. Cumque de nævo emendando gemino, insincera scilicet, & nimis sera, vel de die in diem protrusa resipiscentia lectorem monuisset, genuinam explicat metanœæ a literati ordinis Christiano agendæ indolem, exhibita simul literati pœnitentis & compuncti imagine, ac salutari secessu eidem commendato. Memoriam porro quorundam mire, feliciter, & subito conversorum ex veteri partim, partim ex recentiori ævo repetit, eorundem vestigia nos premere, conscientiam omnem sedulo excutere, imam cordis abyssum explorare, non elevare admissa, sed fateri docet, ac de iis dolere serio. Tum necessitas fidei, & vivum ejus exercitium commendatur pœnitenti; moribus item pravis emendandis indefessam dare operam, interiorem domum repurgare, nec quicquam fugere sollicitius, quam relapsum pernicioſum, quod multo gravius ægrotant, qui cum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt. Quove major indies adhibeatur cura, pro custodienda vitæ ac morum integritate,

integritate, subjunguntur tristes admodum ex relapsu ruinæ, præter Judam ἀπῳδόμην, in Novato, Lucifero Calaritano, Juliano transfuga, Theodoro Mopsuesteno, Pelagio, Lambetio, Russino Aquileensi, aliisque memorabiles. Inde relapsuum, qui doctis adeo exitio sint, causas persequitur, easque inter abjectionem intimioris cum Deo familiaritatis, ingratitudinem pro divinis beneficiis, torporem, teporemque detestabilem, tumorem, animi elationem, securitatem non esse minimam contendit.

Rursus, quæ felicitati non nisi insidias struunt, voluptates refrænare: coercere perturbationes, motus animi, more Christianum hominem decente, compescere, abnegare, omnique reditu excludere: conscientiam tueri rectam & illæsam: fidam concordiæ navare operam: cunctas peccandi occasiones & pravum consortium vitare tanquam scopulos, consuetudines noxias proscribere, culpis, licet videantur minimæ locum non relinquere, animoque adeo in studio virtutis atque pietatis undique esse obfirmato, inter summe ducit necessaria. Quo ipso sacræ metanœas studio, nec unquam interrumpendo exercitio, effectum denique concludit iri, ut non per omnem modo vitam Literatus existat felicissimus, sed ut tutus & erectus adversus mortis discrimina, momento quovis impendentia, Εὐθανασίαν tempore suo exoptatissimam consequatur.

Atque hæc fere sunt eorum capita, quæ tertio etiam hujus instituti volumine continentur. Propter vicinitatem argumenti adduntur: Autoris *Pius Hominis Literati Secessus*, iterata editione luci redditus, cum D. Speneri de eo ad Autorem Epistola: Selecta nonnulla, Cypriani, Tertulliani, Augustini, Basilii, Chrysostomi, Ephræm Syri, Cypriani Magi, Fulgentii, Isidori, Alchvvini, Bernhardi, Rusbrochii, de conversione ad Deum monumenta, cum Autoris præfaminibus: coronidis item loco, pœnitentialia aliquot Scriptorum Ecclesiasticorum meletemata: quorum agmen fere claudit Enchiridium Epicteti, a Nilo Constantinopolitano reformatum, sublatisque ethnicismis, ad hominis pie-docti usus accommodatum. Ex quo ipso non minus, quam e triplici hoc opere Autoris hierosophico, satis intelligitur, quam pulchrum, quamque fructuosum sit, ingenuas literas, lectionem variam, omni ævo gestarum rerum notitiam, in usum pietatis scite ac studiose convertisse, spoliisque adeo Ægyptiis, quod in Cypriano Erasmus cum Augustino laudat, templum Domini locupletasse.

JOH. EICHELII, JCTI ET ANTECESSORIS primarii in Academia Julia, Commentarius in Tit. Digest. de diversis Regulis Juris antiqui. Editio secunda.

Helmstadii, sumtibus Georg. Wolffg. Hammii, 1684 in 4.

TAmetsi ingens eorum sit numerus, qui famosum hunc Pandectarum titulum, ordine quidem ultimum, dignitate tamen inter primos merito collocandum, explicare sunt aggressi: paucos nihilominus in isto agmine reperies, qui accuratione & interpretandi dexteritate Nobilissimum hujus commentarii Autorem æquarint: qui superarit, facile neminem. Videlicet non id tantum egit ille, ut genuinum cujusvis regulæ sensum, allatis in medium ex reliquo legum systemate exemplis, dilucide exponeret: sed & eo cumprimis incubuit, ut ex rationibus earundem sollicite indagatis illarum demonstraret certitudinem, usumque ostenderet, quem in interpretandis Romanis legibus habere possint. Rationes vero istas ex ipsissimis Juris naturæ partim, partim civilis prudentiæ, secundum Aristotelis maxime placita, principiis, Romana etiam quandoque antiquitate, eruere atque deducere nullibi non satagit. Cumque videret insuper, tumultuarium istum ordinem, quo in pandectis hæ regulæ proponuntur, non parum obstare fini, quem in iis colligendis compilatores intendisse videntur, ut nempe per recapitulationem ejusmodi materiarum juris, memoriæ discentium consuleretur; hinc alia eas methodo ordinandas judicavit. Eam vero novam excogitare maluit, quam ab aliis, ut Bermano, Mopha, Ryswichio, Ramo aliisve tentatam imitari, eo quod vias a singulis horum initas adhuc incommodi quid fovere deprehenderet. Talem itaque in disponenda regularum serie rationem commentus est, quam & disciplinæ practicæ, qualis hæc est, congruam, & simul memoriæ proficuam putaret. Universas nempe regulas ad pauca quædam, sed summa materiarum capita revocat: hæc ipsa vero tali ordine collocat, ut connexio, quam studiose ubivis pro juvanda discentium memoria ostendit, ex ipsa doctrinæ

ctrinæ politicæ natura quodammodo fluxisse videatur. Cæterum ex iis, quæ supra de Autoris nostri proposito diximus, jam quadantenus liquet, Commentarium hunc non in tyronum adeo gratiam conscriptum esse, quibus quidem alioqui tituli hujus lectio quam maxime commendari consuevit: sed ad eorum inprimis usum spectare, qui jamjam ad jura aliis exponenda manum admovent, ipsoque interpretum munere funguntur: ad hos enim Regulas has Juris potissimum & primario pertinere, Autori omnino persuasum est.

COMETES ANNO 1684 MENSE JUNIO Julioque Romæ observatus.

Cœleste hoc Phænomenon, Clarissimo Francisco Blanchino *superiore anno Romæ observatum, quanquam novitatis exuisse gratiam censeri queat, tanto ab ejusdem natalibus evoluto tempore; publicare tamen neutiquam dubitavimus, ne ejus notitia Transalpinis periret: cum de eo, quod nos sciamus, nihil hucusque sit proditum, idemque adeo fortasse, quod mirum, a nemine sub cœlo borealiori observatum. Cujus quidem non ipsum cœlum ubique in culpa fuisse, sed quod curiosi cœlestium spectaculorum scrutatores, alio oculorum quam ubi sidus hoc exarsit, per id tempus, aciem intendissent, fidem nobis facit, tum siccissima illa, Junio Julioque mense, aeris per universam Germaniam, forte & conterminas provincias temperies, tum Eclipsis Solis, Cometæ synchronæ, pluribus in locis observata. Nos ergo quod propriis usurpare negatum fuit oculis, gratissima ab aliis mente accipimus, parique nobiscum in sorte constitutis cæteris, quod e re omnium est scire, non invidemus, indeque historiam prodigii hujus cœlestis, a diligentissimo observatore consignatam delineatamque, prout a Clarissimo Viro* Emanuele a Schelstraten, *Bibliothecario Vaticano celeberrimo, quam humanissime, literis die 17 Martii 1685 Romæ datis, submissa est, exhibemus:*

Die 30 Junii (*stylo novo*) Cometa primum mihi visus est, in gr. 9 cum aliquibus minutis; latitudo ♋ Borealis ejusdem fuit graduum

graduum octo & aliquot minutorum, quæ nondum satis certo deter-
TAB.VI. minare potui ex observationibus. Gradus tamen tam longitudinis quam latitudinis extra aleam dubitationis est, ut sequitur.

Dies Julii	Long.Com. o ♎ /	Lat.Com. o. Bor. /	Dies Julii	Long.Com. o ♏ /	Lat.Com. o Bor. /
1	11. 18	13. 12	10	24. 42	39. 40
2	13. 16	17. 57	11	25. 44	40. 49
3	14. 58	22. 12	12	26. 38	41. 58
4	16. 45	25. 40	13	27. 23	43. 5
5	18. 30	28. 50	14	28. 31	44. 9
6	19. 50	31. 34	15	29. 49	45. 12
7	21. 7	33. 54	16	0. ♍ 58	4 . 20
8	22. 20	36. 6	17	2. 8	46. 40
9	23. 32	38. 0	18	2. 48	47. 20
			19	3. 40	47. 50

Quatuor dierum observationes (*nimirum 14,15,16,17.*) meliori indigent calculo; nam aliquis fortasse minutorum error irrepsit. Alias etiam nonnullas habeo, nempe diei 18 & 19, (*harum longitudinem & latitudinem, ex Ephemeride delineationi transmissæ inserta, Tabulæ adjecimus*) quæ cum nudo oculo habitæ sint, abluderent fortasse pluribus minutis, si eas nunc afferrem. Postremis hisce noctibus cum jam senescente luna stellarum etiam minorum fulgor se proderet, Cometam quoque languentem prospexi prope lemniscos Coronæ.

Observatio diei primæ Julii accuratissima est; Cometa enim in telescopio apparebat una cum stella Virginis, quæ Bayero inscribitur σ, & audit *sub cingulo septentrionalis partis prima.*

Observationes sequentes usque ad diem quintam satis certæ haberi possunt. Omnium tamen certissima est observatio diei sextæ, qua die Arcturus in tubo optico simul cum Cometa inspiciebatur. Die pariter 14 Cometa & stella χ in collorobo Bootis seu venabulo subter humerum uno intuitu detegebantur. Aliæ observationes etiam satis accuratæ sunt.

Erratum.

In Actis anni 1684, pag. 459. lin. 31. pro *Veneris*, lege *Ve*

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno M DC LXXXV.

LA MINORITE' DE S. LOUIS, AVEC l' histoire de Louis XI, & Henri II. Par le Sieur de Varillas.

id est

Minorennitas Ludovici Sancti, adjuncta Historia Ludovici XI & Henrici II, autore Varillasio.

Hagæ, 1685 in 12.

NOvam nobis Actorum materiam præbet bis jam memoratus Scriptor, dum partem quandam historiæ Regum, quos nominat, solita cum industria elaboratam exhibet, causas haud dubie (si modo hæc conscio ipso & volente prodiit) habens, cur integram non ediderit. Agit autem prima operis parte, de gestis anno 1226 & sequentibus tribus, a *Blanca*, Alfonsi Castellæ regis filia, quæ *Ludovici VIII* Galliæ regis uxor fuerat, eoque defuncto *Ludovici IX* filii tutelam administravit. Huic præter naturæ dotes, magnam sapientiæ laudem, imo & pudicitiæ tribuit; licet hoc nomine ab aliis scriptoribus sugilletur, nec speciem labis, ut ipse autor dissimulare noluit, vitaverit, dum magnates quosdam pulchritudine sua inescatos, desperare de amore suo non sivit, illibatum quamvis pudorem retinens: quod quidem amicitiæ parandæ, vel firmandæ factionis artificium periculosum est. Hoc tamen *Comitem Campaniæ*, potentem admodum ea tempestate Principem, a conjuratorum adversus se procerum societate abstractum, in exitium tandem impulit. Teneri vero affectus, quo filium prosecuta est, specimen memoratur, quod tanta cum æmulatione lacte suo illum nutriverit, ut cum aliquando,

quando, ſe ægrotante, illuſtris matrona regio puero, famem fletu teſtanti mammam porrexiſſet, ipſa immiſſo faucibus digito ejicere alienam alimoniam illum coegerit. Porro non minus politicæ prudentiæ, quam muliebris aſtutiæ exemplum præbuit, conjuratorum, quam diximus, coitionem variis vaframentis diſſolvendo, & Anglorum expeditionem, quam illi procuraverant, corrupto primario regis Angli miniſtro bellico, avertendo. Nec minori aſtu & ſucceſſu *Comiti Toloſano* provinciam *Aquitaniam* eripuit, & *Aremoricæ, Britanniam* vulgo vocant, Ducem ditionibus, quas extra Ducatum habebat, exuit, tum ut hunc Galliæ regno clientelarem, & aliquando, ut poſtmodum accidit, uniendum faceret, adegit.

Secundum fragmentum initia Regni *Ludovici IX*, aut quæ ante id obtentum egit, exponit: ut nempe vivo patre ſumere illud fruſtra tentans, pluribus annis apud *Philippum* Burgundiæ ducem exulaverit, ſimultatis ſeminibus cum *Carolo* ejus filio eo tempore jactis, quæ bellorum poſtea cauſam dederunt. In ſolium demum nonniſi annos 38 natus aſcendit, conſecratus ut fieri ſolet, in Rhemorum urbe anno 1461. Quatuor ibi regum exterorum legati adfuiſſe referuntur, *Perſarum, Armeniorum, Georgianorum* & *Curdorum*, ſocietatem adverſus Turcos orantium. Caput legationis erat monachus quidam Franciſcanus, *Ludovicus* nomine, impoſtor inſignis, qui conjunctionem orientalium Chriſtianorum cum Romano Pontifice prætexens, ſe ipſum illarum partium Patriarcham factione quorundam adjutus conſtituit, Pontificem vero & Reges variis modis defraudavit. In regiæ inaugurationis ſolennitate *Philippus*, quem nominavimus, *Burgundus*, orationem incomtam quidem, ſed maſcula cum libertate ad Regem habuit, amorem ſubditorum & clementiæ laudem ei commendans, ut ſi obſecundare prudentiſſimi Principis monitis Rex voluiſſet, miſerias poſtea ſecutas, Autore ita judicante, non difficulter evaſurus fuiſſet. Inter prima regni facinora fuit abolitio *Sanctionis pragmaticæ*, quam vocant, magno labore a Rege patre, pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ, adverſus Aulæ Pontificiæ artes obtentæ. Prolixe deſcribitur, qua calliditate *Johannes* quidam *Joffredus*, humili in Sequanis loco natus, ſed ſub Philippo Burgundo ad intimiora conſilia & *Atrebatenſem* Epiſcopatum evectus, negotium difficillimum, non ut Regi aut regno, ſed ut ſuæ ambitioni, qua purpuram Cardinalitiam & ipſam Pontifi-

Pontificatus dignitatem cupiebat, ſatisfaceret, ad exitum perduxerit, deluſus tandem iisdem, quibus utebatur, artibus, & ſperato præmio magna ex parte excidens. Magnæ inde ad Turcicum bellum præparationes memorantur, cui Ludovicus Rex cum ſeptuaginta millium exercitu, inſtigante Pontifice nomen dederat, nullo effectu. Subortæ enim cum Anglis, ex quorum hiſtoria quædam non vulgaria adnectuntur, inimicitiæ, deſtinata corruperunt.

Sequuntur, quæ maximam opuſculi hujus partem conſtituunt, *Henrici Secundi* geſta ab anno 1547 ad annum 1554, in quatuor libros diſtributa. *Primo* memorabilis deſcriptio ingenii & morum Regiorum præmittitur, ut & familiarium ejus, *Momorantii* Equitum Magiſtri ſeu Conneſtabilis, *Guiſiorum* fratrum, quos Momorantio opponendos concubina Regis in aulam introduxerat, dein *Coliniorum*, quos ſororis filios, ut Guiſiis obſiſterent, Momorantius gratiæ Regis inſinuavit. His *Dampetra, Santandreanus*, & inprimis *Caſtagnerius*, is nempe, cujus celebre & funeſtum cum *Chabotio* duellum ab hiſtoricis illius temporis narratur, ſubjunguntur. Narrat poſtea, ut *Annebaldus* maris Præfectus, & *Turnonius* Cardinalis gratia Regis exciderint: ut *Paulus III* Pontifex miſſo legato, Regis patrocinium pro familia ſua *Farneſiana* impetraverit, qua occaſione cædes *Petri Aloyſii Farneſii* exacte refertur. Adduntur quædam de rebus Angliæ & Scotiæ, utque ex hac *Maria* regia filia in Galliam venerit: deinde de itinere Regis in Subalpinam regionem fruſtra ſuſcepto, cum Genuenſium libertatem *Andreas Auria*, (vulgo Doria) decrepitus licet tunc ſenex, maſcule tueretur. *Libro II* acta annorum 1549 & duorum ſequentium referuntur: Burdigalenſium ob ſalis vectigal tumultus, rigide a Momorantio punitus: recepta pactis cum Anglorum Rege initis *Bononia*, maritimum in Gallia Belgica oppidum: Regis ad res Italicas applicatio, morte *Pauli III*, & Montani Cardinalis *Julii III* nomine in ſedem Romanam evecti conſiliis, valde mutatas: Cardinalis *Lotharingi* acceſſus ad aulam & Regis favorem, itidem regiæ pellicis artibus procuratus, indeque *Olivarii* Cancellarii & *Lizeti* Præſidis caſus: *Briſſaci* amores ejusque amotio, ſpecie Subalpinæ præfecturæ obvelata. Suſceptus poſthæc in patrocinium *Octavius Farneſius*, bellorum cum *Carolo Cæſare* initia præbuit. Rex ut Cæſari ægre faceret, Concilium Tridentinum averſatus eſt, miſſoque *Jacobo Amioto*, cujus deſcriptio

memorabilis inſeritur, proteſtationem famoſiſſimam Concilio interpoſuit. Fœdus inde cum *Mauritio* Saxoniæ Electore, & quæ ſecutæ ſunt, *Henrici* in Mediomatrices & in vicinas regiones expeditiones recenſentur, inter quæ reperiuntur, quibus ex hiſtoria Germanica & Saxonica non pauca opponenda forent, pro defendenda exiſtimatione Principum Germanorum, non parum ab autore læſa. Multi etiam in nominibus hominum errores notari poſſent. *Libro III* ex annorum 1551 & 1552 hiſtoria afferuntur, quæ Rex in Belgii finibus, & in Italia geſſit: occupato ibi *Montemedio*, hic *Senarum* urbe. Turcorum claſſis, ex fœdere cum Gallis inito, ad Italiæ oras conſpecta tunc fuit, nullo ſucceſſu, dum Galli quæ promiſerant, præſtare cunctantur. *Metenſis* inde urbis obſidio, a Carolo Imperatore infeliciter tentata, accurate & non ſine Germanorum dedecore exponitur, & ut *Hesdinum* a Rege captum, ſed a Cæſare receptum ſit, aliaque in Belgio, in Hetruria atque Inſubribus geſta. *Libro IV* altera Turcicæ claſſis expeditio adverſus *Corſicam* inſulam, ſed hæc quoque irrita memoratur, tum *Caroli* Imperatoris cum Anglis contra Gallos fœdus, & *Henrici* in Belgii limitibus ſat proſperi progreſſus. Interim amiſſa fuit *Sena* in Hetruria, & res Gallorum, a *Strozza* exule Florentino perperam aut infeliciter adminiſtratæ, in illis partibus conciderunt. Cæterum in hoc quoque libro ſervavit autor moratæ & politicæ ſcriptionis inſtitutum, ut lectoribus non tam eventus, quam cauſas rerum, & ingenia atque conſilia hominum ob oculos ponat.

DES DECORATIONS FUNEBRES &c. par le R. P. C. F. Meneſtrier de la Compagnie de Jeſus &c.

ſive

C. F. Meneſtrerii S. J. Tractatus de Funerum Exornationibus; in quo luculenter agitur de aulæis, luminibus, Mauſoleis, caſtris, quæ vocant, doloris, inſcriptionibus & aliis ornamentis exequialibus, a centum & pluribus annis in honorem Pontificum, Imperatorum, Regum, Reginarum, Cardinalium, Principum, Prælatorum, Literatorum, aliorumque genere, virtute & dignitate illuſtrium virorum, inventis & factis. Additi ſunt Iconiſmi.

Lutetiæ apud Rupertum de la Caille. 1684 in 8.

INter antiquiſſimos & nunc quoque frequentiſſimos, ſive pietatis demonſtrandæ, ſive ingenii & magnificentiæ exercendæ, pecuniæ etiam prodigendæ modos, impenſas in illuſtria funera referri debere, nemini vel levi hiſtoriarum notitia, vel aliqua rerum experientia imbuto ignotum eſſe poteſt. Diuturnus uſus culturam & artem harum ceremoniarum effecit, de qua V. Cl. *Meneſtrerius*, jam ſæpe nobis memoratus, in tractatu hoc commentatus eſt; ita tamen ut obſervationes potius, quam præcepta, ex plurimis quæ affert exemplis colligere, & unicuique, quæ ſequi aut omittere data occaſione velit, liberum relinquere voluerit. Complexus eſt materiam diffuſiſſimam aliquot capitibus, quibus numeri ab ipſo omiſſi, a nobis facilioris methodi cauſa in excerptis his adſcripti ſunt. I. de ornatu funebri generatim agit, antiquitatem ejus & continuatum uſum notans, ita ut ad quingenta exempla intra annos centum quinquaginta comperta ſibi eſſe tradat, quæ in magnatum & illuſtrium virorum exequiis locum habuerint. At neminem tradidiſſe ait, quomodo in decorationibus illis procedendum ſit, quanquam libri habeantur, qui media inveniendi & diſponendi ſuppeditent. Inter eos laudat *Jacobum Gutherium* Advocatum Pariſienſem, ob ſingularem eruditionem Patritii Romani dignitate cohoneſtatum, ex cujus libris tribus *de Jure Manium*, indicem capitum exhibet. Idem præſtat recenſione operis Gallici de funeribus Romanorum, Græcorum, aliarumque nationum, autore *Claudio Guichardo* jam anno 1581 editi, cujus compendium titulo *Libitinæ* elaboraſſe refert *Franciſcum Pomejum* Soc. Jeſu. Allegat etiam *Colomberii Theſaurum honoris*, ejusque partem de ſepulturis nobilibus, & celebre *P. Aringhæ* opus *Romam ſubterraneam*. II. catalogum deſcriptionum de illuſtribus funeribus, in variis regionibus Europæ celebratis inſerit, inter quæ pauca quædam ex Germania reperiuntur, pluribus quæ lingua patria deſcripta habemus omiſſis. III. diſtinguit ornatum *conſuetum*, in pannorum tenſione & cereis fere conſiſtentem, & *eminentiorem* atque *illuſtriorem*, ad quem *Picturæ*,

Inſcriptiones, Emblemata, Mauſolea, Lecti funebres, Capellæ ardentes, & alia, quæ luctui conveniunt,& tamen magnifica & ſplendida ſunt, adhibentur. Nam modeſtiæ & parſimoniæ,quæ vivos deceat, in celebrandis eminentibus virtutibus poſt mortem, non æque locum eſſe, nec eo prætextu ſumtibus parci debere contendit. IV. multa monet de delectu materiæ, ſive de inventione ad ornatum, ejusque fontibus ſive capitibus. Cum vero pleræque exornationes in templis fiant, ad Chriſtianam diſciplinam reſpiciendum eſſe docet, nec ex profanis fabulis & poematibus aſſumenda eſſe ornamentorum argumenta, quanquam extra templa, in collegiis, puta Academicis, ſimilibusque locis id fieri poſſit. Cæterum non deeſſe, unde illa hauriantur; Defunctorum nempe nomina, dignitates, ætatem, genus, nationem, virtutes, affectus, alia, ex quibus quanto plura conjungantur, obſervata gravitate, & perſonarum atque locorum ratione, tanto pulchrius & mirabilius futurum, quod exhibetur. Sed ingenio opus eſſe, ut accurata, jucunda, varia & tamen ad unum ſcopum apte collimantia beneque diſpoſita, tum allegoriis & antiquitatis æmulatione expolita repræſententur, utque formæ & ſimulacra magnificum & elegans aliquid habeant, v.g. figuram *templorum, pyramidum, altarium, trophæorum, palatiorum, cœli & aſtrorum*; ſententiæ denique ex ſacris & aliis autoribus cum judicio depromtæ accedant. V. diſpoſitionem ſive ordinem quod attinet, eum vel *naturalem & neceſſarium* eſſe ait, v.g. ſi geſta defuncti ſive hiſtoriam vitæ ejus exhibere velis, vel *arbitrarium*. Ut autem error evitetur, homine literato & architecto non vulgari, tum operariis peritis utendum eſſe. VI. inventionum fontes ulterius perſequitur, & poſt ſacras literas, unde plurima peti poſſunt, lectioni bonorum autorum, qui de funeribus ſcripſerunt, aut parentationes proſa vel ligata oratione compoſuerunt, incumbendum eſſe monet. VII. partes ornatuum & ceremoniarum indicat, & cum in exequiis illuſtribus eminentioribus *Invitatio, Conductus, Sacrum Eccleſiaſticum, Concentus Muſicus, Elogia, & Sepultura* denique ipſa requirantur, (de quibus alio libro acturum ſe eſſe ſpem facit,) ad actuum iſtorum diverſitatem exornationes etiam accommodandas eſſe oſtendit. Agit porro de ſtructuris ſive plane novis, ſive intra templa & ædes ſacras erectis. VIII. de *Frontiſpiciis* ſive introitu ſpeciatim; IX. de *ornatu luminum*, cui in templis locus eſt; X. de

X. de figuris, quales ſunt *effigies, ſtatuæ, ſimulacra* ſive icones virtutum, *picturæ, ſculpturæque* hiſtoriarum, *emblemata, lemmata, ſymbola, inſignia*; XI. de inſcriptionibus, earumque fontibus ſacris & profanis; XII. de *Mauſoleis, Capellis ardentibus* ſive caſtris doloris, quæ Italis *Catafalci* dicuntur, utque iſta ex veterum Mauſoleis, rogis, cenotaphiis & lectis funebribus inventa & compoſita ſint, pro perſonarum diverſitate, prout in ſacra vel politica dignitate, literis aut armis clari vixerunt; XIII. de ornatu altarium & fornicum templi, debita cum gravitate præſtando; XIV. de epilogis ſive cohortationibus ad abeuntes, poſt peractas exequias directis, quæ capita omnia egregiis exemplis illuſtrantur. In fine promittit ſe de exornatione templorum in ſolennitatibus Eccleſiaſticis tractaturum eſſe alio libro. Notari meretur, quod principio hujus opuſculi autor catalogum omnium in hoc genere a ſe editorum librorum & tractatuum præmiſit, quorum numerus ad LVII aſcendit, quique omnes præter unum Gallice ſcripti ſunt: Latinus enim eſt quem anno 1663 editum refert, titulo: *Novæ & veteris Eloquentiæ placita ex antiquis & recentioribus Rhetoribus depromta, & nova methodo unum in corpus digeſta.* Ex Gallicis vero in Acta noſtra relati ſunt *Tractatus de Dramatibus Muſicis* anno 1682 p. 226, & anno 1683. *de philoſophia imaginum.* p. 17. & 344. tum *de diverſis nobilitatis generibus* p. 51. & 250. hoc vero anno p. 113 de *Equeſtri nobilitate.* Nam quos in Actis 1683, p. 238, 261 & 412 recenſuimus, in indice iſto non habentur.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Θεοφίλυ Ανλιοχέων Επισκόπυ πρὸς Αυτόλυκον Βιβλία γ.

S. Theophili Epiſcopi Antiocheni ad Autolycum libri tres recogniti & notis illuſtrati.

Oxonii e theatro Scheldoniano 1684 in 12.

THeophili Antiocheni Epiſcopi libros ad Autolycum pro Chriſtiana religione ſcriptos Tiguri A.C. 1546 cum Maximi & Antonii locis communibus *Conradus Clauſerus*, Baſileæ A. C. 1555 in monumentis orthodoxographis *Johannes Heroldus*, Lutetiæ A. C. 1624 in auctario G. L. bibliothecæ Patrum *Fronto Ducæus*, & ibidem A. C. 1636

1636 cum Justino Martyre, Athenagora, Tatiano, & Hermia *Federicus Morellius* ediderunt. Cum vero insigne illud opus passim mendosum & hiulcum deprehenderetur, non defuit in Anglia ingeniorum ad promovendam rem literariam natorum feracissima, qui ut omnia, quantum fieri posset, integritati suæ restituerentur, nulli operæ pepercit. Is enim manuscripto codice Bodlejano aliisque subsidiis adhibitis menda sustulit, lacunas supplevit, versionem Latinam, ubi Græco textui e regione posito minus conformis esset, immutavit, & adjectis, ubi opus visum, notis hos Theophili libros, sacra & profana eruditione instructissimos & ipsa antiquitate venerandos, denuo typis imprimi curavit. Ad calcem libelli velut in tabella exhibetur temporum supputatio, qualem in his libris Theophilus adornavit, qui præ Justino & cæteris ejus ævi scriptoribus, Christianam religionem adversus gentilium calumnias tuentibus, hoc peculiare habet, quod gentilismi fundamenta chronologicis rationibus evertat.

TVVO EXERCITATIONS: THE FIRST ATtempting to demonstrate, that the Jevvs till after the return from the Captivity of Babylon were not allowed the publick and promiscuous use of the Canonical Books of the old Testament: the Second concerning the true pronunciation of the Tetragrammaton among the Jews &c. by John Turner, Fellow of Christs College in Cambridge.

sive

Joh. Turneri, Socii in Collegio Christi, quod Cantabrigiæ est, Exercitationes duæ: quarum prima probare nititur, Judæis post reditum usque ex captivitate Babylonica non fuisse concessum usum publicum ac promiscuum librorum Canonicorum veteris testamenti: altera agit de vera pronunciatione Nominis Tetragrammati inter Judæos &c.

Londini apud Gualt. Kettelby, 1684 in 4.

Quid

Quid duabus hisce dissertationibus pertractet Autor, titulus ipse satis loquitur. Et prima quidem opposita est Rabbinis, perhibentibus hinc inde in scriptis suis, quemlibet in veteri Judaica ecclesia obstrictum fuisse, exemplar Legis pro captu proprio sibi describere: quod assertum non falsitatis solum arguit *Turnerus*, sed & insuper evincere allaborat, ne permissum quidem ulli ex plebejis tum fuisse, proprium legis exemplar ad usum privatæ lectionis penes se habere, inde a Mosis ævo usque ad Esaiæ tempora, imo diutius adhuc, donec Versio 70 Interpretum completa pedetentim in communem usum transiret. Initio ergo removet locum *Devt. 11. v. 20.* vulgo hanc in rem allegari solitum: ubi scilicet Israelitæ jubentur verba legis portis ac postibus domuum suarum inscribere: quem textum de scriptione proprie dicta accipi posse negat, nec de tota lege Mosaica ibi sermonem esse existimat. Inde rationes proponit, quibus assertum suum fulciat. Et *primo* quidem urget parcum istis temporibus literarum usum, apud Judæos æque ac alias gentes, quodque tum vel ex sola peritia scribendi legendique, (Legem inprimis ad ductum traditionis a majoribus acceptæ,) aptus quis judicatus fuerit, supremis in Republ. dignitatibus gerendis: unde factum existimat, quod non sono tantum *Sopher* & *Shophet* apud Hebræos multum conveniant, sed reipsa etiam Scriba pro Judice sæpius accipiatur, quodque vox scribæ in veteri quidem testamento sæpiuscule, in novo vero semper virum summæ autoritatis atque dignitatis significet. *Secundo* allegat, magnam legis partem non ad plebem, sed unice ad sacerdotes pertinuisse: hujus proinde cognitionem non nisi impedimento futuram fuisse hominibus simplicioribus in percipiendis ac retinendis attentius iis, quæ propius ad eos spectarent. *Tertio*, quædam in lege contineri, quorum investigatio non tantum haud proficua fuisset plebejis hominibus, sed etiam tentare eos quodammodo & incitare potuisset, natura scilicet semper in vetitum nitente, ad faciendum periculum eorum, quæ lege ipsis interdicebantur, sub pœna etiam capitali; qualis v. g. fuit compositio unguenti & suffimenti sancti. *Quarto* adducit tam frequentem inter Judæos idololatriam, quodque toties ab hac tanquam epidemica lue liberati, toties nihilominus in eandem reciderint, non obstantibus minis istis atrocissimis, quibus Deus crimen hoc in verbo suo prohibuerat: id quod ne-

quaquam fieri potuisse arguit, si populus ille tam familiarem Legis habuisset cognitionem. Ex quo decidi posse statuit, quare toties ante, nunquam vero post captivitatem Babylonicam Judæi in idololatriam relapsi fuerint: scilicet devia ista cautius evitari cœpisse, postquam, restituto per Esdram & Nehemiam cultu, jam lex divina tam Judæis, quam ethnicis mediante versione 70 Interpretum apertius pateret. *Quinto* pro ratione affert Autor, quod *Nehem. 8. v. 2. seqq.* populus legatur Esdram rogasse, ut librum legis in medium proferret, quodque hic præter lectionem etiam necesse habuerit eandem explanare, quodque tanta legis ignorantia populum cepisse deprehensa tum fuerit, ut ne quidem festorum inibi ordinatorum recordarentur; id quod fieri non potuisset, si antea tam frequens apud ipsos legis cognitio viguisset, maxime cum multi adhuc inter eos tum reperirentur, qui templum prius ejusque structuram meminerant vidisse. *Sexto* ex antiquitate constare dicit, mysteria religionis apud omnes fere gentes solis Sacerdotibus commissa fuisse, librosque, in quibus ea continerentur, hisce solis patuisse; eo quod vel omnis literarum usus apud hierophantas istos unice resideret, aut certe hi charactere a populari scriptione omnino discrepante ad eas res consignandas uterentur; id quod in specie de Ammonitis & Ægyptiis, tanquam Palæstinæ vicinis populis probat. Ut ad horum itaque in divinis sic omnino cœcutientium sacra transirent Israelitæ, fieri potuisse negat, si ipsi tam planam & familiarem divinæ legis cognitionem penes se habuissent: idem enim alioqui fuisse, ac si se ex meridiana luce in profundissimam noctis caliginem consulto præcipitassent. *Septimo* pro se allegat locum ex *Malach. 2. v. 4. & 7.* ubi lex appelletur fœdus cum Levi, non autem cum toto Israele: maxime quod addatur, Sacerdotis labia custodire debere scientiam, & ex ejus ore legem quærendam esse. Quinimo occasione hujus textus autor in sequentibus colligit, non plebi tantum, sed maximæ etiam parti Levitarum denegatam fuisse promiscuam Legis inspectionem, verum hanc, & ejus quidem non authenticum solum, sed & exempla alia maxime emendata, tanquam pretiosissimum depositum apud solam Aaronis familiam resedisse atque custoditi debuisse. *Octavo* ait, antiquissimis temporibus sacrum codicem Hebraicum unice ex consonantibus constitisse; citat etiam hanc in rem *Is. Vossium*, testantem

stantem se inter duo millia, quæ viderit, exemplarium S. Codicis Hebraici, ne unicum quidem reperisse exemplum punctis seu vocalibus instructum, quod antiquitate 600 annos transcenderet. Qua hypothesi suppositа, considerare jubet, quam diversi sensus ex iisdem vocibus mediante diversa punctatione educi queant; adeo, ut si cuilibet commissum fuisset legis exemplar sibi describere, fieri non potuerit, quin populus iste, in factiones alioqui nimis proclivis, in tot subinde sectas scinderetur, quot possibiles in quolibet textu dari potuissent modi eundem punctandi. Quibus ita stabilitis, fatetur tamen, consultum non esse, ut Bibliorum lectio vulgo nunc quoque interdicatur: cum apud nos non tanta, ut dicto modo apud Judæos olim, ex eorum lectione incommoda metuenda sint: & si quæ adhuc eandem comitentur, ea aut per leges civiles satis compesci queant, aut certe majore inde resultante utilitate abunde compensentur. Atque hæc de prima Autoris nostri dissertatione dicta sufficiant.

Sequitur altera, ubi in aliam non minus vulgatam Judæorum traditionem inquirit, qua perhibent nimirum, nomen Dei, quod tetragrammaton vulgo audit, vix absque piaculo juxta genuinas, ex quibus constat, literas proferri posse, imo veram ejus pronunciationem tantum non in totum intercidisse. Et primo quidem exponit, qua origine & occasione opinio ista primum invaluerit, cujus duplicem rationem fuisse autumat, partim videlicet reverentiam nominis divini, partim superstitiosam invidiam 70 Interpretum. Illius prioris intuitu sedulo cautum fuisse ait, ne divinum nomen promiscue & in vulgari sermone a quolibet adhibitum quodammodo vilesceret; atque hanc ipsam venerationis speciem Judæis cum plerisque gentibus communem fuisse: quo nomine ex Græcis autoribus unum alterumque exemplum allegat jurantium quidem per Deum, suppresso tamen ejus nomine tantum μὰ τὸν, aut ὲ μὰ τὸν elliptice dicentium. Alteram rationem quod concernit, a 70 Interpretibus petitam, dicit hos sollicite cavisse, ne id, quod apud ipsos, uti dictum, tam sancte habebatur, notitiæ & conspectui orbis gentilis temere exponeretur; indeq; in versione sua nec digrammaton, nec tetragrammaton Dei nomen propriis literis & vocalibus exprimere voluisse, (nisi quod nomen *Jah* in voce ἀλληλούια reliquerint, tanquam sub compositione

quodammodo latens,) ſed ubique ejus loco tantum vocem Ἀδοναὶ aut Κύριος ſubſtituiſſe: quam ipſam putat eſſe rationem, quare Rabbini poſtea ad punctationem nominis tetragrammati non niſi vocales ex voce *Adonai* mutuo acceptas adhibere fuerint ſoliti: licet hi alioqui 70 interpretibus nil quicquam debere, ſed longe iis ſapientiores videri velint. Hoc ergo iſtorum interpretum inſtitutum in cauſa fuiſſe ait, quod nomen Dei, (ut pote quod per religioſam illam ab eo proferendo abſtinentiam jam quodammodo in animis hominum obliteratum fuerat,) ſequentibus temporibus penitus oblivioni ſit traditum. Non aliam proinde de nomine iſto notitiam fere ſupereſſe ait, quam quæ a ſolertioribus ex nonnullis antiquitatis reliquiis eruatur: quarum cum fere incurioſi ſoleant eſſe Rabbini, non mirum eſſe, quod veram ejus pronunciationem omnino intercidiſſe perhibeant, aut certe hanc ſuam ignorantiam prætextu reverentiæ obvelent. His præmiſſis jam ſolicitus eſt Autor, quodnam proprie fuerit nomen illud tetragrammaton, quod myſterii inſtar tacendum nunquam non Judæi crediderint. Qua in re tametſi antiquitatum Judaicarum ſcriptorem Joſephum penitus cœcutiiſſe ex eo colligit, quod is alicubi ſcribat, nomen illud ἐκ τεσσάρων φωνηέντων, ſeu ex quatuor vocalibus componi: confidit nihilominus alio ex ejus loco argumentum hujus rei ſatis firmum capi poſſe. Videlicet Joſephus *Lib. 2.* ubi de Moſis vocatione & ad Pharaonem ablegatione agit, poſtquam expoſuiſſet, Deum a Moſe rogatum, ut nomen ipſi ſuum ederet, ad regem efficacius convincendum, hæc verba ſubjicit: καὶ ὁ Θεὸς αὐτῷ σημαίνει τὴν ἑαυτοῦ προσηγορίαν, ἣ πρότερον εἰς ἀνθρώπους παρελθοῦσαν, περὶ ἧς ἐμοὶ θέμις εἰπεῖν. Ex quo loco Autor noſter argui evidenter poſſe exiſtimat, nomen illud Dei tetragrammaton, cui ab antiquo Judæi tantam venerationem detulere, non aliud eſſe, quam *Ehjeh*, id enim a Deo tum temporis Moſi revelatum in ſcriptura legi. Quod ut ulterius confirmet, ex Græca antiquitate patere ait, ſummum numen vocari ἰάω, idq; cum iſto *Ehjeh* plane pleneque convenire. Scilicet per levem hodiernæ punctationis variationem, mutato *ſegol* in *holem* fieri *Ehjoh*, quod Græcis literis expreſſum ſit αἰάω, ceſſante ob genium linguæ media adſpiratione; ex αἰάω vero euphoniæ gratia transpoſitis literis factum eſſe ἰάω. Iſtam autem vocis punctationem per *holem* antiquiorem etiam eſſe, colligere audet tum ex Punica ſalutandi formula

Avo

Avo, in Plauti Pœnulo hinc inde obvia, quam ob linguæ Punicæ cum Hebraica affinitatem exinde deducere non dubitat: tum etiam ex veterum more, quo ſternutamentum, tanquam rem divini quid habentem, venerati leguntur: eum enim ritum non alia ratione niti conjicit, quam quod ſternutans, licet præter intentionem, ſono exprimere ſoleat vocem *Ehjoh*. Hoc ergo proprie eſſe nomen illud Dei κατ' ἐξοχὴν tetragrammaton dictum, quodque tanta cum cura ab antiquis Judæis celatum fuerit, exiſtimat: tametſi non diffiteatur, alteram illam & communem opinionem, quæ nomen hoc dicit eſſe *Jehvoh*, (hanc enim veram vocis punctationem atque pronunciationem eſſe ſtatuit,) jam tum Hieronymi ævo viguiſſe. Quicquid ſit, non multum inter *ehjoh* & *jehvoh* intereſſe autumat, ſed idem utrumque pondus habere, utpote ab eodem etiam fonte deſcendens, ab *havah* nempe ſeu *hajah*, cujus quidem prima Futuri ſit *ehjoh*, tertia vero perſona ejusdem temporis *jehvoh:* nec aliam proinde inter utrumque differentiam eſſe, quam quod Dei de ſeipſo loquentis nomen proprie ſit *ehjoh*, hominum vero reſpectu de ipſo loquentium *jehvoh:* cæterum tam hoc quam illud primario quidem Dei exiſtentiam ſignare, quæ tamen implicite una ſummam ejus potentiam involvat. Verum a duobus hiſce Dei nominibus tetragrammatis nequaquam differre tertium illud contractius & digrammaton *Jah*, ſed ejusdem cum illis virtutis atque ponderis habendum, æque etiam ac illa incommunicabile: eſſe ſcilicet *Jah* Imperativum modum ab eodem *hajah*, & idem ſignificare ac *exiſtat*; quæ ſit quaſi *vox per gratulationem agnoſcentis & adorantis exiſtentiam Dei.* Quemadmodum autem ſupra dixerat, cum *ehjoh* exacte convenire Græcum ἰάω, ita ad *jehvoh* refert ἰεύω, quod ſacrum nomen Philo Byblius citet ex Phœniciis monumentis *Sanchoniathonis*, qui illud a Jerombaale ſeu Gideone accepiſſe dicatur. Atque de hac voce ἰεύω intelligendum credit, quod ſuperius ex Joſepho allegavit, nomen Dei ex quatuor vocalibus conſiſtere. Nec alio referendum ſtatuit, quod in quibusdam Græcorum monumentis nominis divini heptagrammati & quidem ex ſeptem vocalibus compoſiti, fiat mentio; id enim non aliud eſſe poſſe, quam ΙΕΥΩΙΑΩ, duabus ſcilicet diſtinctis vocibus per ignorantiam Græcorum in unam conflatis. De cætero quod nomen Dei tetragrammaton, ſive de *Jehvoh*, ſive *Ehjoh* illud capias, penitus ethnicis abſconditum fuerit, id

quidem futilibus Rabbinorum nugis unice accenſendum eſſe, Autor cum Seldeno exiſtimat. Nam quod primum attinet, illud *Jeſaiæ 36.* aliquoties a Rabſake Aſſyrio prolatum legi, adeoque ei incognitum eſſe non potuiſſe: alterum vero citius fere gentilibus quam Judæis ipſis innotuiſſe, dum Deus *Exod. 3.* id expreſſe eum in finem Moſi revelaſſe perhibetur, ut id Pharaoni nunciaret. Ex hac ipſa tamen gentilium notitia inſcite a quibusdam colligi ait, Pythagoræorum Tetractyn, quam tam reverenter habuerunt, & per quam jurare etiam ſoliti leguntur, eſſe unum idemque cum nomine tetragrammato, quod a Judæis ipſi acceperint. Videlicet quaternarium numerum, quo tamen tetractyos vox maxime collimet, a Judæis nuſpiam pro ſacro aut myſtico reputatum deprehendi, ſed potius ſeptenarium, reſpectu nempe habito ad eum, qui ſex diebus mundum condidit & ſeptimo quievit. Aliam proinde viam demonſtrat Autor tetractyn iſtam explicandi, deſumtam puta a methodo Pythagoræorum myſtica, qua dogmata ſua fere per numeros certos indicare & explanare fuerint ſoliti. Delabitur hac occaſione ad alias Pythagoræ doctrinas, quarum plerasq; eo directas oſtendit, ut hominibus perſuaderet, ſibi divinitatis aliquid ineſſe: imprimis vero edocet, quo ſenſu capienda ſint, quæ de *aureo ejus femore* apud Lucianum, Laërtium, Ælianum, Porphyrium aliosque legantur: ubi ſimul excurrit ad indagandam rationem ritus antiqui apud orientales, quo juraturi manum femori imponere fuerint conſueti: cujus rei hodienum apud Turcas veſtigia nonnulla ſupereſſe, ex Busbequio demonſtrat. Cæterum, quemadmodum ex his, quæ hactenus diximus, jam quodammodo apparet, Autorem in hac diſſertatione multum indulſiſſe conjecturis ſuis criticis: ita ſpeciatim iis paſſim utitur in origine variorum nominum antiquitatis tam Græcæ, quam Latinæ, ex Hebraicis fontibus eruenda. Sic v. g. nomina Ζὰν, Ζεῦς, Ἰάχχος, *Janus*, a nomine Dei *Jah* deducit, uti *Juba* a *Jehvoh*: ſimiliter *Apollo* ipſi idem eſt cum *Ab heljon, pater excelſus*; *Priapus* cum *Pri Ab, pater fructuum*; *Zabrathus* cum *Jah Berith, Deus fœderis*; *Abibalus* cum *El Abib, Deus ſpicarum*; *Zamolxis* cum *Jah Moloc, Deus Rex*; ut alia complura hujus generis taceamus: in quibus num acu ſemper rem tetigerit, apud alios eſto judicium.

THE

THE HISTORY OF THE OLD TESTAment methodiz'd; to wvich is annex'd a ſhort Hiſtory of the Jewiſh Affairs from the end of the old Teſtament to the Birth of our Saviour, by Samuel Cradock, B. D.

ſive,

Samuelis Crādocci Hiſtoria Veteris Teſtamenti methodice digeſta; cui ſubnectitur brevis Hiſtoria rerum Judaicarum a fine teſtamenti veteris uſque ad nativitatem noſtri Salvatoris.

Londini, apud Thom. Simmons, 1683. in fol.

CUm non parum interſit in conſignandis æque ac memoria tenendis quibuslibet rebus geſtis, exactam temporum rationem habere, ductumque Chronologiæ non ſecus ac filum Ariadnæum ſequi: hinc Autor noſter, poſtquam veteris Teſtamenti hiſtoriam curatius concinnatam exhibere ſibi propoſuerat, in id maxime incubuit, ut genuinam annorum ſeriem, tanquam in libris biblicis multoties poſthabitam quantum pote reſtitueret, ac lectori ante oculos poneret. Quæ res ut eo felicius procederet, placuit ipſi totum opus in ſeptem capita ſeu totidem mundi ætates diſpeſcere, ſingulis deinde rurſus in plurimas ſectiones ſubdiviſis. Ac *prima* quidem ætas annorum 1656 a creatione mundi uſque ad diluvium tendit; *ſecunda* annorum 422 in promiſſione divina Abrahamo Ure Chaldæorum facta terminatur; *tertia* annis 430 conſtans porrigitur uſque ad egreſſum Iſraelis ex Ægypto; *quarta* annorum 480 finit in fundatione templi Salomonæi, uti *quinta* annorum 420 in ejusdem deſtructione & Judæ captivitate; *ſexta* non niſi 70 annis in iſta deportatione peractis abſolvitur, ac *ſeptima* tandem annos 490, adeoque 70 ſeptimanas a Daniele prædictas complexa, currit a liberatione per Cyrum facta uſque ad mortem Chriſti. Utque in tenenda hac temporum ſerie Lectoris memoriæ melius ſuccurreretur, non index tantum ſingularum ſectionum præmittitur;

mittitur; sed & insuper adjicitur tabella chronologica, historiæ totius in septem ætates distinctæ synopsin exhibens. Quum vero Autor videret, Historiam Veteris Testamenti ad septimæ seu postremæ periodi enarrationem, non nisi notitiam suppeditare 99 annorum, dum sc. in libro Nehemiæ finit, annumque adeo 32 Artaxerxis Longimani non egreditur; a quo tamen usque ad mortem Salvatoris integri 358 anni restant: hinc ne hiulcum hic maneret historiæ filum, consultum judicavit, seriem rerum Judaicarum eousque breviter supplere, & aliunde ex optimis tamen autoribus contexere, atque historiæ illi appendicis loco subjicere. Quo in negotio id maxime egisse se profitetur, ut primo quidem commemoraret, quinam in Persia reges ab Artaxerxe isto usque ad Alexandrum M. tertiæ Monarchiæ fundatorem imperarint; deinde, in quot regna posthac imperium Alexandri dilapsum fuerit, & quinam in singulis rerum sint potiti, ac denique quot & quos Judæi summos Sacerdotes habuerint post reditum ex captivitate Babylonica. Et hac occasione simul inserit historiam Maccabæorum, docetque quomodo tandem horum potentia ab Herode, a Romanis rege constituto, absorpta quasi fuerit; in cujus regni annum 35 juxta Autoris computationem, nativitas Christi incidit. Non est vero, cur quis ex iis quæ antea attulimus, colligat, in præsenti nostra historia Veteris Testamenti Chronologiæ unice rationem esse habitam. Quin potius primarius Autoris scopus fuisse videtur, ipsum textum librorum biblicorum, (quem scilicet ubivis, quantum commode licuit, κῦ πόδα secutus est,) hac occasione explanare atque dilucidiorem reddere. Videlicet in toto hoc opere, per commodam & absque coactione decurrentem paraphrasin, dubia tollere obvia in sacris literis, duriuscula emollire, contrarietates conciliare, ritus quoque Judaicos, sicut res tulit, exponere allaboravit; idque adjectis etiam, ubi nuda paraphrasis haud commode sufficere visa fuit, succinctis in margine annotationibus. Tametsi vero in historicis tantum Scripturæ libris proponendis proprie occupatus fuerit; non tamen ea propter metricos atque propheticos omnino neglexit: sed eorum quoque, ubi de Autoribus mentionem injicere temporum series exegit, brevem analysin ac sciagraphiam insimul addere proficuum existimavit. Ut adeo jure dici queat, in toto Scripturæ volumine dilucidando Autorem desudasse; maxime cum *Historiæ* etiam *Salvatoris & Apostolo-*

storum, Paraphraseos item *omnium Epistolarum Apostolicarum*, utriusque a se ante hac in lucem editæ mentionem in præfatione hujus operis fecerit.

JACOBI GRONOVII RESPONSIO AD cavillationes Raphaelis Fabretti.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans 1685 in 8.

QUi jamdudum doctissimus Italiæ Abbas celebratur, *Raphael Fabrettus*, dissertationes aliquot de *Aquæductibus* Romæ edidit. In tertia harum, postquam Algentianam aquam ductui illi ad viam Tusculanam, quia Algidum rectissime respicit, applicari posse ostenderat, occasione arrepta *Jacobum Gronovium*, celeberrimum hodie Academiæ Lugduno-Batavæ Professorem, refellit, quod locum Livii in libro XXVI se emendare jactans *Pedum* pro *Algido* reposuerit. Quo loco tria in eo notat: (1) quod *Algidum* pro oppido ad radices sui montis in via Latina jacente accipiat, cum tamen Livius in locis a Gronovio allegatis non de ipso Algidi oppido intelligendus sit, sed de monte aut dorso ejusdem non modicam extensionem habente. (2) quod ex Strabonis sententia inter Albanum hinc montem, & Tusculi inde, atque Algidi juga, vallem illam profundam, (utor verbis Fabrettinis,) & per plura passuum millia protensam, aperiri inficietur, & gigantea machinatione vallem claudat, & continente tractu ab urbe Tusculo ad Albanum montem aggerem stupendum, ut minus, XXV stadiorum ducat. (3) quod locum illum Strabonis lib. V de derivatione viæ Latinæ: *Incipit via Latina ab Appia, ad sinistram ab ea prope Romam deflectens, ac super Tusculanum montem transit inter Tusculanum oppidum, & montem Albanum*, ut ad suam thesin accommodet, de transcensu verticis Tusculani interpretetur, cum tamen de sublimi ad latera collis Tusculani viæ Latinæ conscensione exponi debeat.

Gronovius autem modo laudatus, cum errorum illorum præter meritum se redargui a Fabretto intelligeret, non reddere responsi quidpiam ad incusationes ejus, vel, ut ipse vocat, cavillationes non potuit. Et primum quidem negat, se locum illum Livii cum jactantia quadam emendasse, cum hæc tantummodo scripserit: *nihil video obstare, quo minus & controversiam omnem minutum iri, & a Livio scriptum fuisse*

opinarer; qua occasione & patrem suum, doctissimum virum, Joannem Friedericum Gronovium, a jactantiæ vitio, cujus eum insimulaverat Joannes Doujatius, qui Livium in Serenissimi Delphini usum edidit, vindicat. Deinde non pro *Algido Pedum* se reposuisse ait, sed in literis vulgatis τῷ *Algido* deliberandum statuisse, annon lateret *ab Pedo*. In his enim omnino esse aliquid similitudinis.

Non falsum autem tantummodo esse, quod ullibi prodiderit, in omnibus illis Livii locis *Algidum* stricte, ut Fabrettus velit, pro oppidulo montis accipiendum; sed, si maxime etiam id prodiderit, loca a se allegata melius de oppido intelligi, quam de monte aut dorso ejusdem, quod & locis illis denuo allatis declarat. Negat autem iterum, se unquam & ullibi professum, se in Livii locis illis *Algidum* accipere de oppido; quin potius existimasse se semper, quoties de Romanorum castris in Algido positis memoratur, nunquam illic oppidum ipsum intelligi oportere, nisi agatur de eo jam expugnato; Fabrettum autem in expositione historiæ Livianæ de castris Romanorum in Algido non ter falli, sed quoties de eo Livius agat; imo falsam quoque ejus esse opinionem, montes Præneste & Orientem æstivum versus ab antiquis comprehensos sub vocabulo Algidi: omnino enim Prænestinos fuisse appellatos Livio III, 8. Denique extra oppidum Algidum fuisse editum aliquod vel aptissimum castris, vel quod hostes Romanorum consueverint plerumque occupare; id quod probat ex Livii III, 60. *Amœna* vero *Algida*, quæ Silius deprædicet, non fuisse per omnes Algidi vertices, uti Fabrettus arbitratur, sed prope ipsum Algidum oppidum; Silium præterea non implere historiæ sinceritatem, sed uti in omnibus, ita hac quoque in parte licentiæ poeticæ suæ relinquendum.

Secundum accusationis Fabrettinæ caput erat, quod locum Strabonis non recte explicuisset Gronovius, & negasset, inter Albanum montem & Tusculi Algidique juga vallem illam profundam aperiri. Sed Gronovius id negatum a se inficiatur; de progressu vero viæ Latinæ agentem cum Phil. Cluverio se dixisse ait, non posse nec debere agnosci ullam vallem, per quam ea via inter Tusculum vel Tusculanos montes & Albanos duxerit; & hinc citavisse verba Strabonis, in quibus vallis ejus ne minima quidem mentio occurrat; ex aliis deinde citatis ex eodem scriptore verbis collegisse, illud jugum, in quo vetus fuit Tuscu-

Tusculum, continente tractu procurrere ab ea urbe proxime ad Albanum montem, & tunc perspicue addidisse: *Ubi si qua humilitas distinxerit Tusculanum & Albanum montes, profecto per eam via Latina non transiit.* Itaque non negaviisse, vallem ibi esse, sed sollicitum fuisse, an via Latina per illa depressa inter hos montes duxerit; eo quod a Strabone, qui & integram illam viderit, & accurate descripserit, longe aliud quid edoctus fuerit. Atque hic locum Strabonis prolixe excutit Gronovius, nec Fabrettum tantum, sed & Xylandrum, quem ille secutus, male Strabonem explicasse docet. Ostendit deinde per αὐλῶνα τὸν κατὰ Ἄλγιδον non intelligi vallem Albanam a Livio semel nominatam, ut Fabrettus velit, sed quæ media est inter duos tractus montanos, quorum in altero est Tibur ac Prænesta, in altero Tusculum; de cætero non inficiari se, vallem inter Tusculum & Albanum montem aperiri, multo minus post eam gigantea machinatione clausam, continente tractu ab urbe Tusculo ad Albanum montem aggerem stupendum, ut minus, XXV stadiorum ducere; ut & Phil. Cluverium refutet, qui Tusculanum Ciceronis, & Crabram aquam in valle Albana perperam posuerit.

Tertium accusationis caput absolvitur his verbis in Indice: *Jacobi Gronovii errores de viæ Latinæ ductu.* Item: *Latina via Tusculum non transcendebat cum Gronovio.* Verum reponit Gronovius, nunquam probaturum Fabrettum, se de ipso summo, quicunque esse potest, Tusculani verticis transcensu quidquam dixisse; sed viam Latinam super vel trans jugum montis Tusculani supergressam, hoc est per vel super vel trans aliquam partem eorum montium, qui Tusculani vocabantur, fuisse ductam. Neque enim a Livio & Seneca per *juga* summos montium vertices intelligi; Strabonem etiam dixisse non ὑπὲρ, sed διὰ τραχλανῦ ὄρους, ut innueret, nec in summo colle, nec in infima radice viam illam fuisse actam, at in monte tamen, scilicet medio.

Hæc postquam ad objectiones tres Fabretti reposuisset, cur in loco illo Livii pro *inde Algido* legerit *inde ab Pedo*, rationes suas exponit Gronovius. *Prima* est, quod Hannibal Romam festinans, Latina via per Frusinatem, Ferentinum aliosque agros a Livio nominatim positos fuerit usus, eumque adeo credibile sit ex Lavicano non ad Algidum, utpote ambagiosa, sed recta via in Tusculanum agrum deveniisse. *Se-*

cunda, quod Livius nunquam loqui ita ſoleat, niſi addita præpoſitione. Sic enim ille alibi: *a Piræeo, ab Dio, ab Ægina, ab Anabura*, & nusquam aliter. Addit, quod cum toties Algidi in Livio occurrat mentio, nunquam ea exhibeatur ſine prævia præpoſitione; quod vel exempla a Cluverio collecta doceant. Vero itaque ſimile non eſſe, auctorem, qui adeo ſemper ſibi conſtet, uno hoc loco ab ſeſe diſceſſiſſe. *Algido* præterea apud Livium notare non poſſe *per Algidum* vel per *Algidi montes*, quia per eos Tuſculum venire non poterat, niſi ab Præneſte veniens, cum a Lavico progreſſi recta ſtatim ab Lavicano agro ad Tuſculanos agros aut colles incurrant. *Tertia*, quod auctores nonnulli, Livius nempe, Dionyſius, & Plutarchus, in hiſtoria captorum a C. Marcio oppidorum, Lavicum & Pedum jungant, ſic ut ſemper Lavicum præcedat, & Pedum ſequatur tanquam inde non procul. Statuit igitur, Hannibalem non per Algidi montes, quæ via ordinaria non ſit, ſed potius per vallem inter Prænestinos ac Tuſculanos montes Straboni deſcriptam, vel per hos ipſos Tuſculanos, ut potuerit, utque alii fecerint, Tuſculum adiiſſe vel *ab Pedo Tuſculum petiiſſe*.

PANTHEUM MYTHICUM, ſeu Fabuloſa Deorum Hiſtoria, auctore P. Franciſco Pomey, Societatis JEſu.

Venetiis apud Andream Poletum, 1683 in 12.

OPus paravit hic Autor, quod *Epitomen Eruditionis* inſcribere induxit animum, acturus quippe in I ejus volumine *de Diis*, in II *de Sacerdotiis & Sacrificiis*, in III *de Comitiis & Magiſtratibus*, in IV *de Nuptiarum ritibus*, in V *de Re bellica*, in VI *de Ludis & ſpectaculis*, in VII *de Menſis & Epulis*, in IIX *de Re veſtiaria*, in IX *de variis urbanæ vitæ officiis*, & in X *de Funeribus & Sepulchris*. Et quia Romanæ res ſeculorum omnium memoria ſunt illuſtriſſimæ, idcirco *Palæophilum*, hoc eſt, antiquitatis ſtudioſum, in ipſam Romam tanquam hoſpitem inducit, per celeberrima quæque loca a *Myſtagogo* deducendum atque informandum. In hoc primo operis volumine, quod de Diis eſt, jamq; Lugduni a. 1659 prodiit, Palæophilum Myſtagogus ducit in *Pantheum Mythicum*, & quoniam qui liberalium diſciplinarum peritus audire vult

vult, in Deorum Dearumque ignoratione verſari ſine dedecore non poteſt, ea omnia, quæ ad Deorum Dearumque notitiam pertinent, plane ac plene edocet.

In acceſſu ad Pantheum, Idololatriæ origo exponitur. In ingreſſu Dii in varias claſſes dividuntur, in *Majorum* puta *gentium*, *Minorum gentium*, ac *Minutorum* ſeu *Veſcorum*, quibus & *Novenſiles* adjunguntur. In Panthei vero inſpectione tres illæ Deorum claſſes in ſenas diſtribuuntur, diverſis Panthei partibus appictas. Nam I *Cœleſtes Dii ac Deæ* in fornice templi exhibentur. II *Terreſtres* in dextro pariete. III *Marini* ac *Fluviales* in ſiniſtro. IV *Inferi* in inferiori regione juxta pavimentum. V *Minuti* ſeu *Semones* ac *Miſcellanei* a fronte. VI *Adſcriptitii* vero ſeu *Indigetes* a tergo. In parte ergo prima repræſentantur *Dii cœleſtes*; Jupiter videlicet, Apollo, Mars, Mercurius, Bacchus; & *Deæ cœleſtes*: Juno, Veſta, Minerva ſeu Pallas, Venus, Latona, Bellona; colloquioque inter Palæophilum & Myſtagogum inſtituto, a Deorum & Dearum Rege, hoc eſt, Jove initium ſumitur. Jovis deſcribuntur imago, genus, facinora, nomina, & quid Jovis nomine phyſice ac moraliter ſit ſignificatum; eademque methodus & in deſcriptione Apollinis cæterorumque Deorum ac Dearum obſervatur, ita quidem, ut & feſta in honorem illorum illarumque inſtituta memorentur. In parte II exhibentur tum *Dii Terreſtres*: Saturnus, Janus, Vulcanus, Æolus, Momus, & Deæ: Veſta, Cybele, Ceres, Muſæ, Themis; tum *Sylveſtres*: Pan, Sylvanus, Fauni, Satyri, Silenus, Priapus, Ariſtæus, Terminus; & Deæ: Diana, Pales, Flora, Feronia, Pomona & Nymphæ, quarum aliæ terreſtres, aliæ marinæ, ut & minutiora ruris numina recenſentur: Ruſina, Collina, Vallonia, Hippona, Bubona, Seja, Segetia, Runcina, Occator, Sator & Sarritor, Robigus, Stercutius, Proſerpina, Nodoſus, Voluſia, Patelina, Lacturca, Matuta, Hoſtilina, Tutelina, Pilumnus, Mellona, Fornax. In parte III *Dii marini*, Neptunus (cujus uxores ſunt Amphitrite, Salacia & Venilia) Triton, Oceanus, Nereus, Palæmon, Glaucus & Canopus; ubi & de monſtris marinis, Sirenibus, Scylla & Charybdi agitur. In parte IV *Dii Inferi*, & quidem poſt Charontem Pluto, Plutus, Proſerpina, Parcæ, Furiæ, Nox, Mors, Somnus, Morpheus, nec non Inferorum Judices, Minos, Æacus & Rhadamantus, cum damnatis famoſiſſimis Gigantibus & Titanibus,

ut & monſtris Tartareis: Centauris, Gerione, Harpyis, Gorgonibus, Lamiis, Chimæra, Sphinge &c. In parte V *Dii minores*, Penates, Lares, Genii, item Dii nuptiales Jugatinus, Domiducus, Maturna, Virginenſis, Cinxia, Priapus ſeu Mutinus, Pertunda ſeu Partunda, Viriplaca, Matuta, Mena ac Februa; nec non Dii præſides prægnantium, Pilumnus, Intercidona, & Deverra; item parturientium, Juno Lucina, Diana, Egeria, Proſa vel Prorſa & Poſtverta, Manageneta, Latona, & Nixi Dii; & naſcentium, Janus, Opis, Naſcio, Cunia, Carmenta, Vagitanus, Levana, Rumina, Potina, Educa, Oſſilago, Carna, Nundina, Statilinus, Fabulinus, Paventia; adultorum etiam, Juventus ſeu Juventas, Agenoria, Strenua, Stimula, Horta, Quies, Murcia, Adeona & Abeona, Vibilia, Vacuna, Feſſonia, Meditrina, Vitula, Volupia, Orbona, Pellonia, Numeria, Camœna, Sentia, Angerona, Hæres Martea, Stata, Laverna, Averruncus Deus, Conſus, Catius, Volumnus & Volumna, Honorius, Ajus Locutius, Pœna & Beneficium; & denique Dii funerum, quorum princeps eſt Libitina; ſed de his Autor peculiari aget volumine. In parte VI *Dei Indigetes & adſcriptitii*, qui & Semidei ac Heroes appellantur: quales ſunt Hercules, Jaſon, Theſeus, Caſtor & Pollux, Perſeus, Æſculapius, Prometheus, Atlas, Orpheus & Amphion, Achilles, Ulyſſes, Orion, Oſiris, Apis & Serapis. Additur appendix de *Deabus Deorum effectricibus*. Et primum quidem ſiſtuntur *Virtutes Deæ* ſeu *bona Numina*, Virtus & Honor, Fides, Spes, Juſtitia, Pietas, Miſericordia, Clementia, Pudicitia, Veritas, Mens, Concordia, Pax, Salus, Libertas, Riſus, & Bonus Deus; deinde *vitia ſeu mala Numina*, Invidia, Contumelia & Impudentia, Calumnia, Fraus, Diſcordia, Furor, Fama, Fortuna, Febris, Silentium, vel Silentii Deæ Angerona & Tacita, & Deus Harpocrates. Et hic quoque ſilet Autor, ſic tamen, ut indicem rerum & verborum huic volumini primo ſubjiciat. Num vero reliqua operis utiliſſimi volumina lucem jam adſpexerint, vel adſpectura ſint, nobis quidem non conſtat.

PANTHEON ANTIQVORVM

exhibens imagines Deorum, qui ab antiquis colebantur, olim a Vincentio Chartario Rhegienſi ex variis autoribus in unum collectum atque Italica lingua expoſitum, nunc Latino ſermone ab Antonio Verderio, Domino Valliſprivatæ &c. expreſſum, inque meliorem ordinem digeſtum.

Rotenburgi ad Tubarim apud Noam de Milenau Anno 1683 in 8.

PAntheo *Mythico* à *Franciſco Pomey*, Jeſuita non incelebri, evulgato, modoque recenſito, commodum hoc *Pantheon Antiquorum* propter geminum plane argumentum ſubjungimus. Fabrefecit hoc primum *Vincentius Chartharius* Rhegienſis, Vir in illuſtranda antiquitate valde induſtrius, & ante ſeculum, quodque excurrit, non ſine maximo literati orbis applauſu publicavit. Nam in eo infinitorum propemodum Deorum, qui ab antiquis colebantur, imagines multiplices ex veterum ſcriptis, lapidibus ac antiquis numismatibus in unum quaſi corpus redegit; utque id operis lectoribus tanto magis prodeſſet, ipſarum imaginum rationem explicationemque, vel ab eisdem auctoribus traditam, vel a ſe excogitatam adjunxit. Cum vero liber Italico ſermone ſcriptus cupidiſſime ab eruditis omnibus eſſet exceptus, eo quod non plurimum tantum facere ad antiquorum ſcripta, præcipue poetarum intelligenda videretur, ſed & præclara pictoribus ac poetis recentibus, omnibusque univerſim, qui de uno aliquo genere ſcribendum ſuſcepiſſent, argumenta ſuppeditaret; incredibili præterea oblectatione quadam cum eruditione conjuncta animos mirum in modum perfunderet; *Antonius Verderius*, ut opera ſua nationes omnes tantæ utilitatis fierent participes, hunc librum in Latinum ſermonem convertit, Lugdunique Gallorum A. 1581 in 4 editum, viro illuſtri *Henrico Memmio* Domino de Roiſſy &c. Chriſtianiſſimi Regis conſiliario intimo dedicavit. Librum autem non tanquam interpres convertit, verbum de verbo exprimens, ſed mutatis aut inductis quibusdam, prout decere videbatur, ſenſum reddendum, non verba appendenda curavit, præcipue cum aliud *Chartarius* in Italico ſermone, aliud *Verderius* in Latino ſpectaverit. Ab anno illo 1581 uſque ad A. 1683, non alia, quod nos quidem ſciamus, libri utiliſſimi pariter atque jucundiſſimi editio intermedia in publico comparuit,

ruit. Nam anno demum, quem diximus, 1683 Rotenburgi ad Tubarim, sed absque ulla dedicatione & præfatione ad Lectorem, fuit recusus. In hoc primum LXXXVIII diversæ Deorum Dearumque imagines æri incisæ exhibentur; deinde imaginum præmissarum prolixa atque erudita *Vincentii Chartarii* ab *Antonio Verderio* in Latinam linguam translata subsequitur declaratio, & denique variarum imaginum, quæ toto libro repræsentantur, compendium juxta ordinem, quo descriptæ sunt, subnectitur. In præfamine declarationis jam dictæ Autor, æque ac *Fr. Pomey*, de idololatriæ natalibus agit, sed longe uberius illo ac disertius, & maxime quidem de statuarum in honorem Deorum effingi erigique solitarum origine. Dicit autem Ægyptios primos, uti templa & altaria, ita & statuas Diis dedicasse, huncque postea morem ab Ægyptiis ad Græcos, a Græcis ad Romanos transisse. Exponit etiam in eodem præloquio, cur Deorum effigies ad humana utplurimum corpora sint effictæ, cur item Dii variis modis sint fabrefacti, & quæ materia simulacrorum id genus dedicatorum exiterit. In Declaratione ipsa Dii Deæque antiquorum hoc ordine recensentur, cumque imaginibus suis, post præmissas Æternitatis imagines, explicantur: Saturnus, Janus, Apollo, Diana, Jupiter, Juno, Magna Mater, Neptunus, Pluto, Mercurius, Minerva, Bacchus, Lares, Fortuna, Cupido, Venus & Gratiæ. Nec simulacra tantum, sed & ritus ac ceremoniæ, imo veterum Religio tantum non omnis ab Autore elucidatur. Et ne imperfectionis forte incusari hic liber possit, cum longe major Deorum Dearumque gentilium, uti vel ex solo *Pomey* patet, sit numerus, de reliquis quoque veluti per episodia, sed perquam commode ac convenienter agit, v. c. in Apolline de Musis, Juventa, Æsculapio, Hygea vel Salute & Aurora; in Diana de Lucina, Hecate, Natura & Iside; in Jove de Pane, Fauno, Sylvano & Satyris, & de Deo Fidio; in Junone de Dea Syria, Iride, Dioscuris seu Castore & Polluce, & de Diis nuptialibus; in Magna Matre de Diis nascentium, de Vesta, Hera, Cerere & Bona Dea; in Neptuno de Glauco, Tritonibus, Sirenibus, Scylla, Thetide, Oceano, Eurynome, de Ventis item Borea, Austro, Euro, Zephyro & Flora; de fluviis Tiberi, Pado, Acheloo & Nilo, ut & de Vertumno; in Plutone de Minoe, Eurynomo, Pluto divitiarum Deo, Proserpina, Furiis, Strigibus, Sphinge, Parcis & Charonte. In Mercurio de Pace, Concordia

dia & Fide, de Somno, Nocte & Morte, uti & de Hercule. In Minerva, de Bellona, Veritate, Opinione, Virtute, Honore, Voluptate, Angerona, Harpocrate vel Sigalione, Terrore, Pavore, Gorgonibus, Vulcano, Marte, Fama, Furore, Discordia & Victoria. In Baccho, de Como, Typhone, Horto & Priapo. In Laribus, de Sospeli & Genio. In Fortuna, de Nemesi, Justitia, Calumnia, Invidia, Momo, Fraude, Occasione, Favore, Felicitate. In Cupidine, de Amoribus & Ate seu Calamitate; in Venere de Horis, quibus & Gratiæ mox subjunguntur. Nimirum sicuti pictores tabulas omnimodis ornamentis, quæ intuentium oculos oblectare queant, convestiunt: ita & Autor adumbratas a se imagines omni pigmentorum genere distinxit, ut tanto majori legentium animos voluptate perfunderet. Interdum enim nomen aliquod enucleat, aliquando fabulam vel ritum ac ceremoniam interserit, eamque vel longa interpretatione declarat, vel leviter perstringit; nec intermittit aliquid ad Historiam pertinens attingere; omnia vero ita præstare satagit, ut singula congruo ponat loco, lectoresque ex continua varietate oblectationem quoque continuam sine fastidio omni percipiant.

Optandum autem omnino, ut Rotenburgensis hæc editio Lugdunensi illi in omnibus fuisset conformata. Nam hæc vel monstro similis, si cum illa conferatur, videri potest. Nam primum in illa imagines Deorum suis ubique locis percommode sunt insertæ; in hac imagines omnes numero LXXXVIII sine paginarum, in quibus eæ explicentur, annotatione præmittuntur: & quamvis *Verderius* sub finem monuisset, Barbatam Venerem, quæ ex errore quodam ultimo loco fuerat posita, ad locum suum referendam, eadem tamen & ultimo loco in hac editione sistitur. Deinde in Lugdunensi editione elegantissimi poetarum versus, iique satis interdum prolixi, ad illustrandas Deorum imagines gemmarum instar hinc inde sunt intertexti; in hac versus obstupescenda quadam audacia, addo & ἀρρωστία τῆς διανοίας omissi sunt omnes, discursusque adeo doctissimi miserandum in modum luxati ac mutilati. Denique Lugdunensis illa non correctissima tantum est, ac typis elegantissimis exscripta, sed duplici etiam indice, altero imaginum, altero rerum atque verborum, quæ toto libro continentur, exornata; hæc autem mendis scatet quamplurimis, & indice rerum ac verborum necessario destituta est: ut ta-

ceamus imagines æri non tam scite, ut in illa editione ligno, incisas. Sed defectus hosce emendatior fortassis editio, quam libet tum ob variam eruditionem, tum ob genus dicendi non impolitum omnino promeretur, aliquando pensabit.

TRAITE' HISTORIQUE DE L' ETABLISSEment & des Prerogatives de l' Eglise de Rome & de ses Evéques. Par Monsieur Maimbourg.

i. e.

Tractatus historicus de Institutione & Prærogativis Ecclesiæ Romanæ ejusque Episcoporum, Lud. Maimburgii.

Juxta exemplar Parisiense, 1685 in 8.

AUtorem, ut apparet, vita citius, quam scribendi ardor & sedulitas deseret. Nam senio licet, ut ipse fatetur, gravis, Tractatum hunc elaboravit, scopique tenax, Regis sui zelum, in reducendis ad Ecclesiam Romano-Catholicam Reformatis, laudibus prosequens, argumentum sumsit a Decreto Cleri Gallicani, & Edicto Regio, de Pontificia potestate anno 1682 promulgato. Eo enim ait doctrinam in Gallia stabilitam fuisse, qua Protestantibus maximum obstaculum redeundi ad Romanam Ecclesiam ademtum fuerit; persuasis hucusque, Pontificiam autoritatem super Ecclesiam universalem, ipsosque Reges & Principes evehi: quo errore sublato promtiorem fore eorum, qui adhuc cunctantur, conversionem, & ipsi Romano Præsulatui majus beneficium exhiberi arbitratur, quam obtentis olim tot provinciis a Regibus Galliæ perceperit; regnum enim Christi non esse de hoc mundo. Ostensurus autem, ut profitetur, historice, & absque argumentatione & disputandi subtilitate, antiquitatis fide niti Decreta Cleri & Regia, ita progreditur, ut prioribus libri capitibus quinque exponat, quodnam jus, quamque prærogativam habeant Episcopi seu Pontifices Romani, ex institutione Christi, & consensu antiquitatis; utque hanc potestatem adversus pro-

Protestantium, Calvini inprimis objectiones, oppositis scripturæ & patrum testimoniis tanquam legitimam tueatur. Sequitur in hoc vestigia aliorum suæ professionis, Gallicorum tamen theologorum maxime, qui unam ecclesiæ cathedram Romæ agnoscunt, sed ita, ut omnes Christiani orbis episcopi, ob communionem cum doctrina & successore Petri apostoli, partem ejus ad muneris sui administrationem *divino jure* teneant, (quemadmodum in cathedra Mosis omnes olim sedere dicebantur scribæ & doctores legis) salva scilicet capitis prærogativa, qua Romanus episcopus præditus esse statuitur, vi verborum Christi: *Tu es Petrus.* Prærogativam autem Pontificis ex verbis Concilii Florentini anno 1439 (in quo Græci cum Latinis conciliati pro tempore fuerunt,) *in primatu & jurisdictione universali* ita asserit, ut sit *S. Petri successor, verus Christi vicarius, caput totius ecclesiæ, pater & doctor omnium Christianorum; potestatem a Christo ex persona Petri habens, nutriendi, regendi & gubernandi ecclesiam universalem ad eum modum, qui & in actis conciliorum & in sacris canonibus continetur.* Hanc enim clausulam ex Græco concilii textu adversus pravam, ut ait, *Abrahami Cretensis* versionem firmat, qua forma gubernationis præscribatur; cum ex Latinæ translationis verbis: *quemadmodum etiam in Actis Conciliorum & S. Canonibus continetur*, non forma & norma regiminis, sed id tantum innui videatur, primatum Pontificis in his stabilitum esse. Ex primatu vero sequi statuit, ut Pontifex jus habeat *respondendi de controversiis fidei, & de moribus ac disciplina fidelium, convocandi concilia, iisque per se aut per legatos præsidendi*, (licet aliquando id negligi possit, neglectumque sit,) *Jus etiam recipiendi appellationes ab omnibus Episcopis, & dijudicandi causas majores Patriarcharum & Metropolitanorum*: quod *Agapeti* Papæ actione maxime probari posse putat, qui *Anthymium* Patriarcham C. P. deposuit, *Menna* substituto; idque eo tempore, cum Roma in Gothorum potestatem jam delata, nec ulla externa potentia Pontifex subnixus esset. Reprehendit, quæ *Calvinus* in recensenda hac historia, & in aliis, præsertim quando Petrum Romæ fuisse negavit, antiquitatis imperitia, ut ait, vel maligno proposito erraverit, illique *Davidem Blondellum*, Doctorem reformatum, ob eruditionem & modestiam longe præfert,

Ita adſtructis, quæ Pontifici concedenda eſſe arbitratur, & rejectis ſatis acerbe Proteſtantibus, ad quæſtiones inter Romano-Catholicos controverſas accedit, easque ad quatuor capita reducit; acturus hiſtorice, & allatis antiquitatis teſtimoniis, (1) *de infallibilitate Pontificum.* (2) *de ſuperioritate ſupra eos conciliorum.* (3) *de adminiſtratione eorum ad Canones reſtricta.* (4) *De poteſtate in Imperia & regna temporali, ſive directa, ſive indirecta.* Quæſtionem de infallibilitate *cap. VI* ita format, ut diſputatione carere dicat, an Papa errare poſſit, *ut doctor particularis*, id enim a nemine negari; nec minus certum eſſe inter Catholicos, non poſſe errare, ſi tanquam caput Eccleſiæ concilio univerſali præſidens decernat; ſed hoc quæri: an falli poſſit, & ideo a concilio generali corrigi, ſi ex cathedra, adhibitis etiam Cardinalibus ſuffraganeis, Theologis, imo poſt preces & proceſſiones, matura deliberatione habita, aliquid conſtituit, & pro lege populis Chriſtianis, officii ſui jure proponat. Hoc negari tradit a majori Doctorum ultra montanorum, i.e. Italorum parte, & ſententiæ negativæ defenſores primarios fuiſſe Cardinales celeberrimos *Cajetanum*, *Baronium*, *Bellarminum*: affirmari vero ab infinito aliorum Doctorum numero, inter quos nominat veteres Doctores *Gerſonem*, *Majorem*, *Almainum*, & *Facultatem Pariſienſem* tantopere a Pontificibus laudatam, dein ex Hiſpanis *Navarrum*, *Victoriam*, *Celajam*, inſuper *Dionyſium Carthuſianum*, *Alfonſum Toſtatum*, *Thomam Illyricum*, Cardinales etiam *Cuſanum*, *Cameracenſem*, *Florentinum*, Epiſcoporum Gallicorum ſynodum, *Pium II* antequam Pontifex factus eſſet, *Adrianum Sextum* etiam poſt Pontificatum; præter plurimos in Gallia, Germania, Polonia, Belgio, qui primatum ſtrenue defendant, at infallibilitatem negent. Poſt hæc *cap. VII* rem ab ovo, ut dicitur orſus, Petri Apoſtoli lapſum a Paulo *Gal. II* notatum refert, & cum Auguſtino, Ambroſio, Cypriano, & Pelagio II Papa, adverſus excuſationes tum Hieronymi, tum maxime Baronii, ita explicat, ut omnino erraſſe Petrum & infallibilitate caruiſſe evincat; ſed rem accidiſſe notat ante Concilium Hieroſolymitanum, etiam in hoc a Baronio diſſentiens, qui Petri defenſor majori eum culpa oneraverit, ſi poſt Concilii decreta peccaſſet. Dictum vero quod contra urgent: *Rogavi pro Te Petre*, vel ad qualitatem Pontificis cum adjunctis ſibi Epiſcopis decidentis, vel ad perſonam Petri ex

ex abnegationis peccato Chriſti precibus converſi reſtringit. *C. VIII* ex *Victoris* Papæ, cum Orientalibus & Gallicis Epiſcopis de jejunio & celebratione feſti Paſchalis certantis, hiſtoria argumentatur, Papæ infallibilitatem non agnitam fuiſſe ſeculo ſecundo ab Epiſcopis, decreta ejus recuſantibus, quorum tamen ſucceſſores, autoritatem Nicæni Concilii, quod poſt annos plusquam centum Victoris ſententiam approbavit, lubentes fuerint ſecuti. *Cap. IX* idem infert ex hiſtoria *Stephani* Papæ, qui a Cypriano, in repetendo Baptiſmo converſorum ex hæreticis, diſcrepans, apud Africæ, aliarumque provinciarum Præſules nihil effecit, cum tamen iidem conciliorum decreta, Stephani ſententiam confirmantia, non recuſaverint. Cum igitur illis tribus prioribus ſeculis ne recte quidem ſentientes & ſtatuentes Pontifices pro infallibilibus habuerint Eccleſiæ, quanto minus id (ait) feciſſe putandum eſt, cum, ut *cap. X* demonſtrat, *Liberius* Papa manifeſte peccans Arianiſmo patrocinatus eſt, condemnationem Athanaſii approbans; dein (*cap. XI*) cum *Vigilius*, (de quo jam cap. VII quia ejus lapſus exemplo Petri a Pelagio II excuſatus fuit, egerat,) *in cauſa trium Capitulorum* erraſſet, abſolvens & probans, quæ in quinta Synodo damnata & improbata fuerunt? Nec negari poſſe, (*cap. XII*) *Honorium* Papam nimio concordiæ & quietis amore in Monothelitarum negotio graviter lapſum eſſe, & propterea in Synodo ſexta memoriam ejus anathemate notatam, conſentientibus ſucceſſoribus, Leone II & Adriano II. Fruſtra autem Baronium, Bellarminum, Pighium & alios effugium in corruptis Concilii ſexti actis quærere, quæ anno 1648 *Franc. Combefiſius* Dominicanus, editis *Agathonis* Diaconi *C. P.* ſcriptis ab omni ſuſpicione vindicaverit. Addit & alia adverſus mitigationes lapſus Honoriani, & in ipſo *Breviario Romano* ex veteri editione Veneta anno 1482 *in ſecundo Nocturno d. 28 Jun. feſto Leonis II* expreſſe legi dicit: *Hic* (Leo) *ſuſcepit ſanctam ſextam Synodum, in qua damnati ſunt Cyrus & Sergius, Honorius, Pyrrhus &c.* quanquam poſteriora exemplaria nomen Honorii omiſerint. Conſtare inde dicit, ſeculo octavo & nono de fallibilitate Pontificum non eſſe in Eccleſia dubitatum. *Cap. XIII.* ſequentium Pontificum lapſus recenſet: *Clementis* puta III in *c. laudabilem*, de permittendis nuptiis fœminæ converſæ, ſi maritus in hæreſi perſiſtat, quod revocavit *Innocentius* III, ut ex MS. Cardinalis *Roberti Corzeonis* in collegio Regula-

gularium S. Victoris (quod nunc Maimburgio hospitium præbet,) extante, luculenter commonstrat. Sed & Innocentii hujus erratum in decreto de Confessionis secreto casu quodam revelando, ex *Cæsarii Cistertiensis* relatione eruit, in concilio Lateranensi postmodum correctum. Pergit ad *Bonifacii VIII* insolentiam, in famosa illa bulla, *Unam Sanctam*, supremam in Reges potestatem invadentis, quam in concilio Viennensi *Clemens* V abolere non detrectaverit. Sic evidens esse, seculo XIV nihil constitisse de infallibilitate, nec magis postea, cum *Clemens VIII* Sixti V bullam supprimeret, qua Bibliorum a se editorum errores correctos esse falso jactaverat. Regreditur *cap. XIV* ad *Johannem XXII*, qui in decrepita ætate errorem de animabus fidelium a visione Dei ante resurrectionem corporum remotis, Ecclesiæ obtrudere tentaverit, ad retractationem tamen Regia autoritate, ex sententia Theologorum Parisiensium compulsus. Fatetur se in tractatu *de declinatione imperii* allaborasse, ut Pontificem hunc ea ratione excusaret, quod error iste nondum fuisset ab Ecclesia condemnatus; agnoscit autem non deesse, quæ contrarium ostendant. *Cap. XV* sententiam contra infallibilitatem ex actis Pontificum stabilit, qui decreta sua, v. g. quæ *Leo* M. contra Eutychem, *Leo X* adversus Lutherum, jam pronunciaverant, concilii universalis cognitioni submiserunt, frustra id facturi, si ea pro oraculis habenda credidissent. Quod si quasdam hæreses extra concilium valide damnaverint, tribuendum id esse consensui Ecclesiarum decreta sponte recipientium. Adducit clarissima verba Adriani VI *ex Comment. in IV Sentent.* cum Decanus Lovanienſis esset, edito, sed in Pontificatu ejus, absque omni mutatione, denuo typis vulgato, ubi art. III de minist. confirm. scripsit: *Certum est, quod Pontifex possit errare, etiam in iis, quæ tangunt fidem, hæresin per suam determinationem, vel decretalem asserendo.* Allegat etiam *Paulum* IV, rigidissimum & opinionum suarum & autoritatis Pontificalis assertorem, in congregatione ob causam quandam matrimonialem, Cardinales ita alloquentem: *Non dubito, quin ego & prædecessores mei errare aliquando potuerimus, non solum in hoc, sed etiam in plurimis aliis rerum generibus.*

Jam *cap. XVI* de supremo conciliorum in Pontifices jure, etsi id sublata infallibilitate per se pateat, disserere incipit, quæstionem sic proponens: *Num concilium*, (sive ei præsideat Papa, sive non præsideat,)

deat,) *in membris suis unitum, supremam in Papam autoritatem habeat, ut hic decreta Concilii, se etiam dissentiente, approbare teneatur, aut an nulla sint ista & irrita, nisi a Papa approbentur?* De affirmando Concilii jure summo, ne quæsitum quidem esse ait ante concilium Pisanum; ut vero id uberius demonstret, *cap. XVII* adducto exemplo Hierosolymitani Concilii, quod secutis omnibus regulæ loco esse debeat, statuit, Spiritum Sanctum esse, qui in Conciliis decidat, cui proinde Pontifices omnino obedire debeant. Ideo veteres Pontifices, v. g. *Sylvestrum* Concilii Nicæni decreta acceptantem, obsequium testatos esse, non arrogata sibi confirmandi potestate, neque vocabulum illud eo tempore aliud quam obedientiam & assensum significasse, ideoque ab aliis etiam Episcopis eodem sensu in encyclicis confirmationem petitam, & ab iis præstitam esse, ut exemplis allatis comprobat. *Cap. XVIII Leonis Sancti* factum refert, sententiæ, quam contra Eutychetem jam tulerat, examen & approbationem a concilio petentis, & impetrata ea lætati. *Vigilii* vero decretum in *causa trium capitulorum*, etiam præsente eo & renitente a Concilio sexto abolitum, *Martini* approbatum fuisse. In Donatistarum causa a *Melchiade* Papa jam damnata, concilium demum Arelatense sub Constantino M. convocatum, supremam sententiam pronunciasse. Adscribit verba Augustini: *Ecce putemus illos Episcopos, qui Romæ judicarunt* (i. e. Pontificem cum Episcopis suis) *non bonos judices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universalis Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut, si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur:* neque obstare, quod alibi in causa Pelagii scripserit Augustinus: *Rescripta a sede Apostolica venerunt, causa finita est*, loqui enim eum de tribunali Pontificio, non excluso Concilii supremo jure, quod postea Ephesi congregatum in eadem causa ultimam tulit sententiam. *Cap. XIX* Pontificum ipsorum confessiones & testimonia congerit, *Syricii* in causa Meletiana, convocato jam concilio, pronunciare recusantis: *Innocentii I* idem judicandi onus, in causa Chrysostomi defugientis, quod Concilii definitione dignam crederet: *Innocentii III*, Philippi Augusti desiderium, ut a conjuge Ingelberga separaretur, his verbis declinantis: *Non auderemus in hujuscemodi casu de nostro sensu pro te aliquid definire. Si super hoc absque deliberatione Concilii determinare aliquid tentaremus, præter divinam*

offen-

offensam & mundanam infamiam, quam ex eo possemus incurrere, forsan ordinis & officii nostri periculum immineret. Idem antea agnovisse in alio negotio *Agapetum* in epistola ad *Cæsarium Arelatensem*, in qua decreti Synodalis autoritatem inviolabiliter a se custodiendam esse profitetur. Et *Sylvestrum* II (celeberrimum illum *Gerbertum*) *Sequino Archiepiscopo Senonensi* rescribentem, Ecclesiæ sive concilii supremam autoritatem candide asseruisse his verbis: *Constanter dico, quod si ipse Romanus Episcopus in fratrem peccaverit, sæpiusque admonitus, Ecclesiam non audierit, hic, inquam, Romanus Episcopus præcepto Dei est habendus sicut ethnicus & publicanus.*

Cap. XX tertium ex quæsitis aggreditur, ut ostendat, Pontifices in gubernatione Ecclesiæ ad canonum observationem obligari. Allegat *Gelasium* Episcopis Dardaniæ scribentem: *Uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem præ cæteris oportet, quam primam.* Addit alia in eundem sensum *Celestini I, Leonis Sancti, Simplicii, Martini Sancti, Gregorii Magni*, Imperatrici caput vel aliam partem corporis D. Petri roganti, statutorum, quæ infringi a nulla Ecclesia possint, robur opponentis. Taxat hac occasione Maimburgius eos, qui brachium *Franc. Xaverii* Goa Romam miserunt, ob violatas, ut arbitratur, leges, morte intra annum secuta a Deo punitos: brachium etiam, quod recens & incorruptum a corpore pariter integro avulsum fuerit, Romæ exaruisse, & Goam urbem in multas incidisse miserias. Subjungit ex historia concilii Florentini, quæ partim supra tetigimus, & ut *Eugenius* Papa, in bulla Concilii, Græcorum monitu tantum *Episcopi* nomen præscripserit, & Imperatoris ac Patriarcharum consensum allegaverit. Jus vero dispensandi contra canones, a Pontificibus non nisi casibus, quos ipsi canones præscribunt, urgente necessitate & utilitate maxima, exercendum esse vult; alias non foret *fidelis dispensatio, sed crudelissima dissipatio*, quæ Bernardi verba ad Eugenium allegat, ut & responsum Cardinalium & Theologorum, a *Paulo III* anno 1536 de reformatione Ecclesiæ in consilium adhibitorum, ubi scribunt: *Principium malorum inde fuisse, quod nonnulli Pontifices coacervaverunt sibi Magistros, & prurientes auribus, ut eorum studio & calliditate inveniretur ratio, qua liceret id, quod liberet. Pontificem esse Dominum beneficiorum*

ciorum omnium. Ita quod voluntas Pontificis, qualiscunque ea fuerit, sit regula qua ejus operationes & actiones dirigantur. Appellationum inde ad concilia usum, adversus iniqua Pontificum decreta, & in Gallia & in Germania obtinuisse memorat, sed promtius esse remedium in Gallia a provocatione ad Parlamentum, in quo Rex canonum protector judicet, & ne illi violentur, curam gerat; in quo putat maximam Ecclesiæ Gallicanæ libertatem consistere. His interpositis *cap. XXI* ad quæstionem de superioritate concilii denuo accedit, & narrat, ut in concilio Pisano ad tollendum schisma *Gregorii XII* & *Benedicti XIII* congregato, primus omnium Pontificum Gregorius iste asserere ausus fuerit, Papam concilio non subesse, utque non solum Universitatis Parisiensis nomine, sed & aliorum qui aderant, centum & trium Theologorum solenniter fuerit contradictum, & pro concilii jure postea decretum, exauctorato Gregorio & suffecto in ejus locum *Alexandro V*, qui concilii acta ratihabuit. Hujus concilii, & quod ex illo ortum & prorogatum est, Constantiensis autoritatem multis argumentis propugnat Maimburgius, exponens quomodo in hoc post orationem *Joh. Gersonis*, in consessu novem Cardinalium & ducentorum Episcoporum, assistente Imperatore & tot Regum Legatis definitum sit, concilium esse supra Papam, non tantum schismatis sed omni tempore, utque post annos XIV idem in Basileensi concilio præsidente *Eugenio* Papa, neque ulla tunc de concilii legitima potestate controversia existente, decretum fuerit, quamque masculis verbis, & egregiis rationibus Patres concilii dissolutionem molienti Pontifici anno 1432 restiterint, ita ut anno sequenti Pontifex dissolutionem edita constitutione revocaverit. Concludit inde, post duorum conciliorum universalium definitiones, ne disputari quidem amplius de hac quæstione licere. Laudat igitur *cap. XXII* Cleri Gallicani declarationem, anno 1682 pro firmitate conciliarium decretorum editam; sed quoniam (ut scribit) *D. Emanuel a Schelstraten*, vir clarissimus & Bibliothecarius hoc tempore Vaticanus, edito libro (est is, cujus compendium *in Actis nostris anno 1683 p. 591* exhibuimus) Acta Constantiensia ex manuscriptis quæ allegat, in dubium vocaverit, & decretum pro concilio ad tempus schismatis restrinxerit, imo revocatum esse per bullam statuerit, refutanda sibi ejus asserta esse existimavit, idque tribus capitibus XXIII, XXIV, XXV

exequi aggressus est. Summa eo redit: manuscriptorum, quæ allegat, & numero novem esse memorat Schelstratenus, autoritatem tanti non esse, ut ex iis falsi argui possint Patres Basileensis concilii, qui ante tot annos acta Constantiensia allegaverint. Errorem potius manuscriptis imputari debere, præsertim cum alia, quorum decem sibi visa Maimburgius refert, cum verbis a Patribus recitatis concordent, tum ex *Petri de Alliaco* & *Johannis Gersonis* scriptis indubitata testimonia adminiculum præbeant. Adscribit locum insignem ex Gersone, cujus operum novam editionem Parisiis meditari notat *Antonium Vionem Herovallium, Can. Reg. S. Aug.* Respondet etiam ad alia ab adversario, & ante eum a Bellarmino objecta, quasi non satis mature & prolixe de quæstione illa in concilio deliberatum fuerit, quodque non adfuerit, quæ adesse debuerit, Episcoporum frequentia. Hac enim exceptione, & aliorum conciliorum, & eorum, quæ Constantiæ adversus Hæreticos decreta sunt, autoritatem periclitaturam esse. Absentiam vero Pontificis non officere conciliorum autoritati, exemplo *Synodi I & V C. P.* ostendit, quorum illa absente *Damaso*, hæc præsente licet, sed se subtrahente & contradicente *Vigilio* Papa decreverit. Explicat etiam processum concilii Constantiensis, & quid significet vox *conciliariter*, utque ea nihil juvet Pontificiæ infallibilitatis assertores, non magis ac bulla *Martini* Papæ, quam adversus appellationes a Pontificibus publicavit. Hanc enim ex sententia Gersonis ad Ecclesias particulares restringi debere, quibus nulla potestas est de Pontificum effatis judicandi; aliud vero competere Ecclesiæ universali in concilio congregatæ, quæ sine omni dubio, S. etiam Augustino teste, Romana superior sit. Et quanquam Eugenii confirmatio concilio Basileensi accesserit, deque ea nihil moveat Schelstratenus, conciliorum tamen decreta etiam absque illa valere, nisi quis vetustissima concilia in dubium vocare velit, & errorem *Joh. Saraceni* errare, a. 1429 Parisiis damnati, qui docuerat omnem autoritatē decretorum in conciliis, in solo Pontifice residere. Multus porro est, ut ostendat Papam nō esse dominum Ecclesiæ, sed caput, & quidē ministeriale, primum nempe corporis membrum, quod de ipso S. Petro asseruit *Gregor. lib. 4 ep. 1.* Ejus itaque vel absentis, vel vacantis vicem ab alio sustineri posse, & totum majus esse parte; *orbem*, ut Hieronymus loquitur, *urbe* potiorem. Plus affectantes Pontifices peccare in præceptum Christi: *Vos*

autem non sic. Tutissimam sententiam esse, quam omnes Catholici teneant, concilia esse infallibilia, adeoque præferendam particulari eorum opinioni, qui Papæ infallibilitatem tribuunt. Respondet ad verba concilii, quod *Papa ligari non possit*, & ad Tridentini concilii stylum provocat, urgente Cardinale Lotharingo ita conceptum, ne Pontifici potestas in Ecclesiam universalem arrogetur.

Post ista *cap. XXVI ad XXX* ultimum ex quæsitis tractat, de potestate Pontificum in Reges & Principes, quam adulatores non sedis sed curiæ Romanæ, (hæc enim multum ait differre,) olim excogitaverint: neque tamen reperiri facile putat, qui bullæ *Unam sanctam*, rigorem hodie tueantur; esse autem, qui subtili modo, dum jus deponendi Reges ex causa religionis Pontificibus tribuunt, eodem indirecte tendant. His opponit omnia Christi & Apostolorum dicta, de obedientia Regibus & Magistratibus debita, & de spirituali regni Christi natura. Refutat *Buchananum*, qui præcepta illa ad Reges paganos restringat, quia iis sine periculo resisti non potuerit, affertque locum notissimum *Tertulliani*, qui Christianorum obsequium laudat, quod etsi possent, non repugnent. Rejicit *Bellarmini* & *Becani* explicationes dictorum: *Pasce agnos meos &c.* & *Quicquid ligaveris super terram &c.* notatque *cap. XXVII* insignem audaciam, qua Breviarium Romanum *in Festo Petri Cathedræ* mutatum fuit. Cum enim vetera exemplaria precatiunculam hanc habeant: *Domine, qui Beato Petro Apostolo tuo collatis clavibus animas ligandi atque solvendi Pontificium tradidisti &c.* in iis quæ sub Clemente VIII (viventibus qui temporale jus Pontifici adscribebant,) ut & postea prodierunt, vox *animas* omissa est. Affert inde Patrum testimonia adversus temporalem Pontificum potestatem, & Bernardi allegoriam ad dictum, *Ecce duo gladii hic*, commode & ex aliis ejus scriptis explicari debere contendit. Pontificum etiam confessiones adducit, & *Gregorii* M. factum, tributum Græcorum Imperatori negantis, ita defendit, ut id non fecerit, ut Pontifex, sed ut primarius Romæ civis, pro salute urbis politica. Negat *Pipino a Zacharia*, aut *Carolo* M. a *Leone* III regni & Imperii jus datum esse, sed consultum illum a proceribus Gallis consilium dedisse, ab hoc vero Carolum, jam ante annos quatuor Roma potitum, consecratum esse, eo scilicet jure & ritu, quo Rex Galliæ a Rhemorum Archiepiscopo consecratur. At ex *Ottone Frisingensi* sa-

tis aperte demonstrat, primum omnium ex Pontificibus *Gregorium Septimum* ausum esse Imperatores deponere, ejusque scriptoris verba refert: *Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII, armis Normanorum fretus, opibus Comitissæ Mathildis mulieris per Italiam potentissimæ confisus, discordia Germanorum Principum bello civili laborantium inflammatus, præter majorum morem, contemta Imperatoris autoritate & potestate, cum summum Pontificatum obtinuisset, Cæsarem ipsum, a quo si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, sed etiam regno imperioque privare ausus est; Res ante ea secula inaudita. Nam de fabulis, quæ de Arcadio, Anastasio & Leone Iconomacho circumferuntur, nihil moror.* Quod si conciliorum gesta illa probantium decreta allegentur, sciendum esse ait Maimburgius, ex constanti Catholicæ Ecclesiæ doctrina, concilia in rebus solummodo spiritualibus infallibiliter decernere posse, neque id jus ad secularia extendi debere. Tandem Ecclesiæ Gallicanæ & Academiæ Parisiensis perpetuam ab aliquot seculis sententiam adducit. *Perronii* Cardinalis dicta de potestate Pontificia in comitiis anno 1614 autoritate carere dicit, & id tantum a Clero tunc actum fuisse, ne quæstio alieno loco & tempore tractaretur. Novissimum Cleri decretum anno 1682, & edictum Regis denuo deprædicat, quo maximo, ut ait, jure injunctum est Professoribus, ut doctrinam hanc publice tradant. In epilogo mediam sententiam se secutum esse dicit, inter Protestantium proterviam, primatum a Christo Pontificibus datum negantium, & errorem illorum, qui zelo indiscreto, aut spe purpuræ, quam quidam obtinuerint, plus illis tribuant, quam a Christo concessum est. Adscribit adversus zelotas tales, *Leonis* Papæ & *Vincentii Lirinensis* monita.

Prolixius hæc quam brevitas libelli exigere videbatur, enarravimus: non quod sententia Gallicani Cleri pro conciliorum infallibilitate & in Pontifices superioritate nunc demum innotescat, tot libris per aliquot secula proposita, & nuper in *Edmundi Richerii* & *Joh. Launoy* scriptis luculentissime confirmata; sed quod temporum nostrorum conditionem respiciendam esse existimavimus. An vero stante licet Gallorum, & aliorum paucorum ex Romana Ecclesia, qui iis adstipulantur, sententia a Maimburgio speciose asserta, schismatis tollendi spes nova & singularis orta esse credi debeat, & obstaculum

lum præcipuum amotum sit, cum plurima de conciliorum universalium convocatione, ordine, regula, processu, potestate, controversa maneant, non est, ut in Actis hisce nostris ventilemus.

JOHANNIS MUYS,
Medicinæ Doctoris Arnhemiensis, Praxis Chirurgica Rationalis.
seu
Observationum Chirurgicarum secundum solida veræ philosophiæ fundamenta resolutarum Decades IV.

Lugduni Batavorum ap. Petrum vander Aa, 1684 in 12.

QUod Apollineæ artis coryphæus Hippocrates de Medico Philosopho pronunciavit, nempe Deo illum esse æqualem, id de Chirurgo quoque præsentis Praxeos Autor affirmare nullus dubitat, modo veræ Philosophiæ fundamento ædificium artis suæ superstruxerit. Intelligit autem per veram philosophiam, non Peripateticam, quam vanam ac garrulam in dedicatione vocat, sed Cartesianam, utpote explicandis cunctis phænomenis mire aptam ac convenientem. Adeoque quicquid operis impendit in has observationes, ex Cartesianis principiis resultat: usque enim adeo illecebris hujus Philosophi est captus, ut ætiologiam juxta ac curandi methodum in præsenti scripto exhibitorum casuum, unice ejus ex placitis deducat. Delectatur vero præprimis doctrina salium; hinc maximam partem in reddendis causis acidum incusat, & pro cura postmodum solis acido contrariis utitur, aut saltim illorum operationem juxta hanc suam hypothesin explicat. Exempli loco sit prima statim observatio decadis primæ, de ophthalmia ex pulvere fungi orbicularis nata; in illa namque acidum hujus fungi rodens, vellicans ac constringens oculum, ipsi est causa, ad quod destruendum collyrium ex vitriolo albo, & emplastrum ex gummi Ammoniaco, Galbano, Sagapeno & lithargyrio, sale nimirum contrario turgidis, adhibet. In secunda observatione, quæ ophthalmiam a causa interna examinat, easdem querelas de acido audies; in sanguine etenim tale hærens, causa dicitur morbi,

& remediũ ejus fonticulus eſt, tanquam ſolum acidum e ſanguine, excluſis aliis laudabilioribus partibus ſecernens; ſimili modo ac charta bibula oleo ebria ex mixtura aquæ ac olei hoc ſolum, & verſa vice aqua prius madefacta aquam tantum transmittit. Plura adducere exempla non vacat, quemadmodum etiam titulos reliquarum obſervationum non adſcribimus, quæ ex eodem principio theoriam æque ac praxin diverſorum affectuum ſiſtunt. Præterea curioſas quasdam obſervationes practicas deprehendes annotatas, ſcilicet de tendinis crepitu; de ulcere mirando, ova plus quam centum humore limpido plena excludente; de abſceſſu, fruſtulum fiſtulæ, qua tabacum accenſum ſugitur, continente &c. e quibus ſimili modo ac ex rationibus de operatione viribusque medicamentorum hinc & inde ab Auctore redditis, Chirurgici ſtudii tyronibus fructum pollicemur non vanum.

CHARACTER PLANTARUM NATURALIS a fine ultimo, videlicet Fructificatione deſumtus, ac præmiſſo Fundamento Methodi genuinæ cognoſcendi plantas per Canones & Exempla digeſtus ſtudio D. Pauli Ammani.

Francofurti & Lipſiæ apud Nicol. Scipionem 1685. in 12.

EX quo clariſſimo Autori & profeſſio Botanicæ, & horti Academici cura in Philurea hac commiſſa eſt, nihil ille prius antiquiusque habuit, quam ut in tanta plantarum multitudine ac varietate propemodum infinita, quæ vel intricatiſſimi Labyrinthi inſtar videri poteſt, filo Ariadnæo quodam in erudienda juventute uti poſſet. Itaque ſusque deque habitis antiquorum Botanicorum operoſis magis, quam nervoſis voluminibus, ſequi illos induxit animum, qui methodum plane novam, eamque breviorem & naturæ ipſi conſentaneam adinvenere, *Andream* puta *Cæſalpinum*, *Fabium Columnam*, & *Robertum Moriſonium*, *Gaſtonis* antehac, Ducis Aurelianenſis, poſtea *Caroli II* Magnæ Britanniæ Regis & Academiæ Oxonienſis Botanicum. Hi enim uti plantarum cognitionem ex ipſo naturæ libro addiſci poſſe perſpe-

perſpexerant, ita valere juſſis veterum omnium ambagibus, Botanophilos ad ipſam vegetabilium fructificationem remiſere. Immortali autem præter cæteros laude mactandus eſt *Moriſonius* jam dictus. Hic enim non hallucinationes tantum *Caſpari Bauhini*, aliorumque Botanicorum, in *Horto Bleſenſi* & *Hiſtoria Oxonienſi* detexit, ſed & primus ac ſolus a tertio creationis die (id enim de ſeipſo profitetur) methodum herbarum novam & genuinam, eamque & conſtantem ſemper, & eodem ſemper modo ſe habentem, ex libro quippe naturæ mere ac mire depromtam reperit, plantas ſecundum genera & ſpecies digerens, generibusque etiam late patentibus notas eſſentiales ſuas a natura datas aſſignans; ſed qui cum Botanicam ad ſummum usque perfectionis apicem jam deduxiſſet, atque editionem reliquarum XXIV ſectionum ad complendam *Hiſtoriam Oxonienſem* moliretur, menſe Novembri anno 1683 Londini ex rheda ſubito præcipitatus, capiteque lapidi illiſo mirum quantum contuſus, paulo poſt non ſine ingenti rei Botanicæ detrimento, totiusque orbis literarii dolore mortem obiit. Hunc incomparabilem præducem nactus Autor, & ipſe *Characterem plantarum Naturalem* paucis abhinc annis in uſum botanophilorum edidit, eundemque nunc denuo, ſed interpolatum magis ac longe auctiorem, evulgavit. Eſt autem trimembris hic tractatus. Nam primum methodi hujus genuinæ fundamentum exponitur, oſtenditurq; notas herbarum diſtinctivas eſſentiales neque a ſignatura externa, neque ab autoribus, qui nomina illis impoſuerunt, neque a diverſis anni temporibus ac menſium intercapedinibus, neque a loco naturali, neque a foliis, neque a qualitatibus v.g. odoribus ac ſaporibus, neque a radicibus diverſis, ſed unice a flore tanquam charactere proprio, vel potius ab ipſa fructificatione tanquam fine ultimo eſſe arceſſendas. Deinde huic fundamento regulæ naturales ſeu canones generales, quas Autor æternæ veritatis vocat, numero CCXXI, ſuperſtruuntur, & denique exempla herbarum MCCLXXVI præmiſſis canonibus accommodanda, eaque tum ex Botanicis aliis, tum ex *Moriſonii* potiſſimum *Horto Bleſenſi* & *Hiſtoria Oxonienſi* deſumta, & ſecundum ordinem alphabeticum diſpoſita ſubjiciuntur.

SUM-

SUMMA THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ autore Rogero Boyle Episcopo Clogherensi.

Dublinii, Typis Regiis 1681. in 4.

THeologiæ ſtudium aggredientibus Summa hæc ſcripta eſt, ut haberent illi, quod hactenus deſiderabatur, Syſtema *Eccleſiæ Anglicanæ* ex omni parte conſonum, in quo philoſophica a theologicis, Judaica a Chriſtianis rite ſecreta eſſent, quæ alias permixta multas excitant Eccleſiæ lites; in quo puri articuli fidei Chriſtianæ, non opiniones Theologorum proponerentur & demonſtrarentur.

Opus in quinque diviſum eſt partes. In prima *Theologiæ Chriſtianæ originem* tradens, monſtrat ejus veritatem conſtare non ex cœleſti lumine ſcripturarum ſacrarum, non ex enthuſiaſmis, non ex Spiritus S. teſtimonio legentibus affuſo (quam Calviniſmi ſententiam vocat) non ab Eccleſia Romana, ſed ex ſolis miraculis Chriſti & Apoſtolorum, quæ nos ſciamus ex *Traditione Univerſali.* Pro hujus certitudine multa verba facit, ne cum Papiſtis concordare videatur, miraculorum veritatem adverſus auctorem Tractatus Theologico-Politici tuetur, & certiſſimam regulam Fidei Chriſtianæ ſtatuit: *Quæ doctrina pervenit ad nos ut Chriſtiana per traditionem univerſalem, ea eſt certiſſime doctrina Chriſtiana.*

Secunda pars agit de iis, *quæ Theologia Chriſtiana pronunciat de ſeipſa*; ut ſunt (1) ſe exhibere conſilium DEI de hominibus ad vitam æternam ducendis, patefactum per Jeſum Chriſtum; (2) ſe eſſe doctrinam rationi rectæ prorſus conſentaneam & jucundam, eique omnes ceſſuros eſſe, qui ſe dociles præbuerint auditores; (3) hanc revelationem conſilii divini per Chriſtum factam eſſe ſufficientem; (4) ſe eſſe neceſſariam, id eſt, ſe eſſe unicam magiſtram viæ ad vitam æternam; (5) ſe eſſe prædicandam omnibus hominibus; (6) ſe fuiſſe per Chriſtum & ejus Apoſtolos aliosque miniſtros omnibus prædicatam. Hic concordem Chriſtianorum ſenſum ſubjicit, de ordine promulgationis Evangelii; de Eccleſia; de obligatione ad confeſſionem doctrinæ, ubi opus eſt; de converſione innumerorum per Apoſtolos hominum, eorumque per omnes vitæ mortisque labores conſtantia; de conſervatione ejus doctrinæ a Chriſti temporibus ad noſtra; de Confeſſoribus per ſingula ſecula, qui & regionibus disjuncti & linguis

guis, nihil habuerunt commune præter religionem Chriſtianam. (7) ſe eſſe ſemper apud homines valituram, & ad finem mundi duraturam. *Media viſibilia*, quæ Chriſtus religioni ſuæ propagandæ & conſervandæ dedit, eſſe Sacros Ordines & Scripturas Sacras. Illos juxta conſtitutionem Apoſtolicam conſtare ex Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis: Regem recte nominari caput Eccleſiæ: Concilium generale procedens per modum teſtimonii & conſenſus omnium de traditis, infallibile videri; ſi procedat per modum diſceptationis, quantum ad naturam hominum, poſſe decipi. Has, ſcilicet Scripturas ſacras, non debere commendari plebejis hominibus, ut inde articulos fidei eruant, ſed ut eas legendo doctrinam receptam cognoſcant, nec claritatem in neceſſariis ad ſalutem habere ex vi phraſis, ſed ex unanimi conſenſu, quo tenetur doctrina in iis contenta. *Media inviſibilia* perpetuandæ Eccleſiæ Chriſtum promiſiſſe, tum auxilium Spiritus S. per prædicationem Evangelii operantis, tum providentiam Patris ſui. (8) puriſſimam doctrinam Evangelii multoties erroribus irrepentibus aſpergi; (9) eam tamen etiam multis erroribus fœdatam fore ſalvificam; ſcilicet ſuperſtructiones comburendas eſſe, homines ſalvandos, atque adeo hæreticis damnationem imminere, non ex deceptione, ſed ex ſuperbia & contumacia.

Tertia pars continet ea, quæ *Chriſtiana Theologia ſupponit & comprobat*; ut (1) rectum uſum rationis in homine, quem Philoſophia perficit: (2) hiſtoriam V.T. eſſe veram, cujus tres tantum periodos conſiderat; creationem mundi, lapſum primorum parentum, & electionem populi Iſraelitici. (3) legem Moſaicam fuiſſe a Deo dictatam. (4) in lege Moſis multa eſſe moralia, & Decalogo contineri totius legis moralis ſummam &c. (5) Prophetias ab Eccleſia Judaica agnitas fuiſſe effata Spiritus S. *De quibus diſſerendo paſſim monſtroſas Auctoris Tractatus Theologico-Politici opiniones refellit.*

Quarta pars *credenda a Chriſtiano* proponit, tum collective, ut habentur in Scriptura S. tribus Symbolis, & decretis quatuor primorum Conciliorum generalium, tum ſigillatim, ſcilicet myſterium Trinitatis, Incarnationis, & quæ ex Incarnatione ſunt ſecuta ſecuturave.

Quinta pars *agenda a Chriſtianis* ſeu Chriſtianam obedientiã inculcat, explicans partim principiũ ejus mediatũ, nimirum prædeſtinatione, partim principium immediatum, tum gratiam, tum virtutes theologicas

gicas & morales. Inde pergit ad partes obedientiæ Christianæ, quæ sunt præcepta Christi servare, precari a Deo in nomine Christi, adorare, laudare Deum, baptizari, celebrare frequenter Eucharistiam, pœnitentiam agere, ceremonias præscriptas observare, prædicare & audire verbum, erogare de bonis suis ad sustentandum cultum divinum, jurare cogente necessitate, adjurare, vovere.

Ad finem hujus summæ properans, omisit capita de Angelis, de merito bonorum operum, de libertate Christiana, & alia, in secunda editione ea additurus.

Cæterum in gravioris momenti dogmatibus plerisque Auctor sensum communem Reformatis sequitur, in quibusdam etiam relinquit & impugnat, uti cum *Prædestinationem ita ab æterno factam* docet, *sicuti DEUS in tempore exequitur*; *Supralapsariorum* contra doctrinam monstrum horrendum nuncupando; *Infralapsariorum* vero minus quidem crudelem æstimando, sed talem tamen, *quæ nec φιλανθρωπία DEI, nec honori Servatoris satisfaciat, nec sinceritati Apostolorum congruat.* Addit igitur, *DEUM*, cum velit *omnium salutem*, concedere omnibus media *necessaria & sufficientia* ad ipsam obtinendam. Occurrunt vero & alia, quæ Romanæ Ecclesiæ placeant; ut dum *regulam fidei* statuit *Traditionem*; dum *conciliationem Pauli & Jacobi* instituens, perhibet illum a justificatione excludere opera legis Mosaicæ, hunc justificationem adscribere fidei & operibus Evangelicis; dum confirmationem ab Episcopo faciendam pro supplemento baptismi habet, & quæ talia plura. Quæ qui legent, procul dubio nobiscum optabunt, confessiones & decreta Ecclesiæ Anglicanæ allegata fuisse, cujus in hoc opere doctrina recepta proponi perhibetur.

DAVIDIS CLERICI

In Genevensi Academia olim Linguarum Orientalium Professoris Quæstiones Sacræ. Accesserunt similis argumenti Diatribæ Stephani Clerici, cum annotationibus Joannis Clerici St. Filii.

Amstelodami apud Henr. Wetsten. 1685.

Di-

Diatribæ hoc volumine comprehensæ eodem tempore conscriptæ non sunt, sed intra plures annos ad hunc numerum pervenerunt. Nimirum *in Academia Genevensi*, in qua Professorum munere diu functi sunt *Clerici*, mos est quotannis in Encæniis Academicis linguarum Orientalium & humaniorum literarum Professoribus, quæstioni propositæ a quopiam e discipulis, præsente magistratu, & circumstante totius populi corona, respondere. In ea solennitate per plures annos suas partes sustinuere viri laudati, atque ex variis eorum responsis illis confecit opusculum editor *Johannes Clericus* Stephani filius.

Sunt aliquot horum responsorum sexaginta ante annos pronunciata, in quibus quanquam forte legantur, quæ ab aliis diligentius postea excussa fuerunt, noluit tamen ea abesse Collector, conquestus quæstiones aliquas, quas per triginta annos, quibus Linguæ S. Professor fuit, conscripsit, periisse. Quam jacturam ut aliquatenus resarciret, ex manuscriptis ejus in librum Psalmorum notis quædam excerpsit, quibus exiguum quæstionum, quæ supererant, numerum, additis etiam responsionibus ad aliquot amicorum literas, auxit.

Quæstiones *Stephani Clerici*, Linguæ Græcæ Professoris, recentiores sunt, sed pauciores numero; quia licet plures habuerit, cum omnes ad illustrationem Scripturæ non facerent, huic operi eæ tantum adjunctæ sunt, quæ similis essent argumenti cum fratris responsionibus. Reliquas, cum ejusdem fratrisque opusculis Criticis edendas, asservat Filius Collector. Qui idem cum intelligeret, lectores conqueri posse de nimia responsionum brevitate, adjecit annotatiunculas, quibus indicat scriptores fusius de re aliqua agentes, vel quædam notatu digna instar supplementi affert, aliquando etiam nihil dans hac in parte vinculo consanguinitatis arctissimo, errores suorum prodit.

His de opusculo præmissis, utriusque Clerici vitæ cursum enarrat: veniam petit pro Davide Clerico, quod *horrendo dogmati de hæreticis capite plectendis* faverit, Alexandro Moro Geneva abeunti testimonium Pastorum Genevensium nomine exhibens. *Stephani* privatam industriam commendat, quam in castigandis auctoribus, a *Jacobo Godofredo* Græcæ linguæ vix mediocriter perito Græce & Latine editis, collocavit; peculiariter recensionem Philostorgii laudat, quæ

novam editionem molienti utilis futura sit, cum multa contineat ab Henrico Valesio in editione Historicorum Ecclesiasticorum prætermissa.

Inter Quæstiones XXXVI Davidis Clerici, *prima* de decimis & primitiis difficultates legum quarundam Mosaicarum enodat. *Tertia* verba Deut. XX, 17. כי האדם *quoniam homo arbor agri* exponit, inclinans ad sensum, quem Targumim, LXX Interpretes, & vulgata Versio habent. In annotatione allegatur vir doctus, qui locum mendosum putans rescripserit, בארמת hoc sensu: *quoniam in terra sunt arbores sylvestres, ex quibus conficiuas machinas ad impugnandos muros. Septima* de antiquis Hebræorum literis prolixe disceptat. *Octava* de accentibus Hebraicis mutilæ subjicitur sententia Cappelli, ex defensione Arcani Punctationis adversus Buxtorfium nondum edita. *Nona* vulgatam versionem, Dan. IV. 24 defendit; *peccata tua eleemosynis redime*, scil. apud homines, quemadmodum etiam Calvinus interpretatus est. Auctor annotationis mavult cum Grotio dicere, apud DEUM etiam redimi peccata eleemosynis, h.e. pœnam corporalem indictam averti. Coronidis loco ad illustrationem versionum Theodotionis & Hieronymi, qui צדקה vertunt *eleemosynam*, addit annotationem H. Hammondi ad Matt. I. 19, cujus opus ex Anglico in Latinum se translaturum & variis observationibus auctum editurum esse promittit. Quod promissum referimus, ut Virum eruditissimum ad exsolvendum, cui se in Theologorum Philologorumque emolumentum obstrinxit, incitemus. *Decima octava* quæstio locum Gen. VI, 3. 1. Petr. III, 18. exponit. In annotatione occurrit nova posterioris loci interpretatio: *æterna divinitas, quæ cum Jesu Nazareno conjuncta fuit in consummatione temporum, cœlo veluti relicto ivit una cum angelis, ut Noachum moneret de instante diluvio, nisi homines resipiscerent, eumque mandatis instrueret.*

Quæstiones VIII Stephani Clerici habent hæc argumenta, (1) de Monocerote, quem fabulosum putat; (2) de verbis Eph. VI. 11. seqq. (3) de veneficis, quos olim exstitisse & existere hodie concedit, at ex sacro Codice firmis argumentis probari posse negat. In annotatione Filius de veneficis nostræ ætatis dubitat. (4) de Tiresia; (5) de Genio & angelo custode; (6) de Gigantibus; (7) quare Æthiopes dicantur

cantur ἔχατοι ἀνδρῶν. (8) de concione ante fores Regiæ habita apud Homerum, in cujus quæstionis resolutione, loca quædam Scripturæ illustrantur.

In fine annexa est *Davidis Clerici* Dissertatio de variis Funambulorum generibus, quorum artem antiquam, usu & exercitatione acquisitam, a magistratu tamen non permittendam demonstrat.

VALENTINI ESTANCEL, SOC. JESU, & Theologiæ moralis in urbe S. Salvatoris Brasiliæ Professoris, Uranophilus cœlestis peregrinus, sive mentis uranicæ per mundum sidereum peregrinantis Extases.

Prostant Antvverpiæ, apud Michaelem Knobbaert. Gandavi anno 1685 in 4.

TRiginta circiter anni sunt, ex quo *Athanasius Kircherus*, sub *Itineris Extatici* schemate, cœlestis expansi, siderumque errantium & inerrantium naturam, vires, proprietates, compositionem & structuram publico scripto exposuit. Tanto tum passim applausu eruditorum exceptus est liber, ut distractis fere, priusquam prælum Romanum operasque eluctaretur typographicas, omnibus exemplis, ne gentibus exteris, præcipue Kircheri popularibus Germanis, tam luculenti operis usura intercideret, eundem necesse fuerit *Casparis Schotti* non ignobilis mathematici studio, sed scholiis & prælusionibus ab eodem exornatum, quadriennio a prima editione, anno nimirum 1660, typis denuo exscribere. Exemplo hoc animatus præsentis libri *Autor* (gente Moravus, & matheseos olim Pragæ atque in Olyssiponensi Universitate Magister; cujus Observationes Americanas inter Acta mensis Augusti anno 1683 p. 350 compendio retulimus) num gemina cum Kirchero facere instituerit, an proprium genii sui arbitratum, ignarus occupati a Kirchero argumenti, secutus fuerit, non satis nobis liquet. Nam nec probabile est, librum ab homine sui ordinis studiorumque conscriptum Autori ignoratum; cui alia illius opera lecta sunt & citata: neque tamen credibile, Autorem, si Kircheri librum

legisset, nullam ejus operis mentionem facturum fuisse, cum Kircheri suffragia ex aliis ejusdem monumentis in opinionum suarum subsidium non semel advocaverit.

Quicquid hujus sit, par utrique Autori institutum, conditiones eorporum cœlestium, & quicquid astronomorum scholis, sed philosophico more, hoc est, nullo comtu, explicari suetum est, stylo familiari, ad delectandum composito, & proinde quæsitis verborum lenociniis in amœna diverticula passim evagante, fictis mentis extasibus ob oculos ponere; pari hortantium amicorum æstu incensum; pari utrobique occasione, invitantis ad hanc fabulam somnii, utrumque inter astra abreptum mentiti, susceptum; pari denique methodo, sub dialogi forma, veteribus dudum philosophis, oratoribus, poetis exculta, pertextum. Atque ut *Kircherum* Theodidactum Cosmiel, mundi sacer Genius, per avia cœlorum ducit, deque omnipotentiæ divinæ miraculis, tanto intervallo a nobis disjunctis informat; ita Uranophilum Peregrinum, *Estancelium*, Geonisbe & Urania, geminæ sorores, terræ illa, hæc cœli sapientiam insinuans, suavissimæ comites circumsistunt: & jam in Tusculo Brasileensi suburbano laborum quotidianorum tædia docto otio fallentem, blandis confabulationum prolusionibus, non injucunda rerum varietate aspersis, solantur; jam libera mentis extasi per immensum æthera Planetarum regias, & stellarum orbes lustranti, pulchri leporis discursibus cœlorum abdita recludunt.

Decem porro Extasibus peregrinationem hanc cœlestem absolvit Uranophilus: quarum septem prioribus singulis singulas provincias planetarias; octava, stellarum fixarum firmamentum; nona, cœlum empyreum; decima, spatia ultra mundum imaginaria obambulat, deque iis, quæ Astronomorum alias fatigant ingenia, corporum cœlestium substantia, luce, magnitudine, distantia, motu, influxu &c. cum diserto comite suo disquirit; interseritis hinc inde floseulis poeticis, Lectorem per ambages non invitum detinentibus, arduosque sententiarum conflictus & discursuum contentiones apta suavitate condientibus. Uti vero, quæ *Kirchero* intacta sunt aut neglecta, *Autor* studiose supplere voluisse videri posset; ita non levem a Kircherianis placitis dissensum subinde Lector deprehendet: quæ enim Kirchero terraquea est Luna, Estancelio omni aqua exuitur; quod illi fluidum est firmamentum, huic partim fluidum partim solidum est, nec aquis supracœlestibus ullis circumfusum, quas Kircherus isthic reponit, Estancelius magno molimine e mundo eliminat.

STATUTA DIOECESEOS VIANENSIS & Ameydensis, illustrata Commentario Joannis Andreæ van der Muelen, JC. Ultraject. Aggeris Vianensis Præfecti ac illius Diœceseos Cameræ Senatoris.

Trajecti ad Rhenum, apud Joh. Ribbium, 1684 in 4.

Quandoquidem ea inprimis jura, quæ in qualibet, ubi quis degit, provincia vigent, curare atque pensi habere cuivis convenit; hinc præsentis commentarii editor, postquam non ita pridem Senatoris in Camera Vianensi munus ipsi collatum fuerat, nulli rei utilius suam impendi posse operam putavit, quam si ejusdem regionis jura municipalia explananda sibi sumeret. Videlicet utraque illa diœcesis, antiquissimæ *Brederodiorum* genti subjacens, & in Hollandia meridionali sita, tametsi paucorum milliarium ambitu comprehendatur, propriis tamen statutis regitur, quæque in plerisque articulis haud parum a jure communi recedunt. Exhibentur vero ea idiomate tam Belgico, quam Latino, prout novissime auspiciis *Walravii*, Domini de Brederode & Baronis Vianæ, in ordinem redacta, ampliata, immutata & ejusdem jussu anno 1613 in arce *Batestеyn* publicata fuerunt. Licet autem propositum non sit, universa illa capita, in quibus statuta hæc a jure civili divortium faciunt, hic allegare: pauca tamen ex multis, eaque potiora afferre, non ab re fortasis erit. Docet ergo v.g. *Rubr. 1. art. 1.* ibi locorum veram bonorum communionem per nuptias inter conjuges contrahi, in tantum, ut alter ad alterius æs alienum solvendum teneatur, etiamsi hoc jam tum ante initum matrimonium fuerit contractum, *ib. art. 5.* Porro, quod conjux conjugi testamento nihil relinquere valeat de bonis suis, præter usumfructum, *art. 9.* quod per matrimonium minorennes etiam ex parentum æque ac tutorum potestate eximantur, quamvis tum nihilomi-

hilominus quoad bonorum alienationem expectare teneantur majorennitatem, *art.12.* quod locationes ac venditiones aliter pro validis non habeantur, nisi in scripturam fuerint redactæ, *rubr.2. art.1.* quodque emtor teneatur stare locationi a venditore factæ, *art.5.* Ulterius iis in terris omnes actiones, tam personales, quam reales non nisi elapso seculi triente præscribuntur, *rubr.3. art.11.* ubi commentator noster annotat, elapso tali tempore non attendi præterea, num titulum aut bonam fidem præscribens interim habuerit, necne. Testamenta ibi valide conduntur coram notario cum duobus testibus: legata vero & mortis causa donationes nulla plane indigent solennitate, in tantum, ut etiam clam fieri valeant, *rubr.4. art.1.* Duplicitas vinculi in consanguinitate computanda non attenditur, *rubr.5. art.3.* Inter collaterales successio non nisi intra decimum gradum admittitur, *art.9.* Masculi usque ad annum 25, fœminæ non nisi ad 20 completum minorennes reputantur, & sub curatoribus manent. *Rubrica 10. ab art.1. ad 13.* prolixam sistit æstimationem seu taxationem mulctarum pro illatis injuriis irrogandarum: sic v. g. mendacii inculpatio 2 florenis, armorum intentatio 4, diffamatio 5, faciei conspuitio 6, colaphus 7, teli, canthari aliusve instrumenti in alterum conjectio absque tamen læsione 8, percussio sine sanguine 10, cruenta 12 florenis puniri jubetur; quæ tamen mulctæ duplicantur, si nundinarum aut noctis tempore, item in templo, cœmiterio, loco judicii aut præsentia magistratus tale quid commissum fuisset. Quæ ipsæ tamen mulctæ cum sequenti tempore nimis leves viderentur, recentiori Hedvvigis Comitissæ de Brederode edicto, quod anno 1680 promulgatum exhibetur *pag.308 seqq.* multum exasperatæ & decuplo fere auctæ fuerunt. Adulterium duplicatum committens prima vice 200 florenis mulctatur, & functionum publicarum in ea ditione incapax declaratur: secunda vero vice 300 florenos solvit, ac in perpetuum relegatur; fœminæ eadem pœna, *ej. rubr. art.39.* Simplex autem adulterium in viro quidem prima vice 100, secunda 200 cum inhabilitate ad munia capessenda, tertia 300 florenorum mulcta una cum perpetua relegatione punitur: fœminæ vero pœna hoc in casu judicis arbitrio permittitur, *art. 40.* Confiscatio bonorum in omnibus delictis capitalibus obtinet: quæ tamen, si in ipsa urbe Vianensi casus contigerit, 100 florenis redimi potest, *art. 42.* Furtum primum fusti-

fustigatione, secundum eadem pœna, addita tamen stigmatis inustione, tertium laqueo punitur, *art. 43.* Commentatoris denique nostri notas, cuilibet articulo subjectas quod attinet, non id tantum egit, ut sensum statuti ex optimis quibusque legibus, rationibus, decisionibus explanaret; sed & in eo maxime labor ejus versatus est, ut quæstiones utiliores ac elegantiores, quæ cujusvis articuli occasione inciderunt, diligentius ex præstantissimorum autorum scriptis pertractaret, ac suo tandem calculo adjecto definiret.

JACOBI LE MORT, MED. D. LUGD. Bat. Pharmacia & Chymia Medico-Physica, Rationibus & Experimentis instructa.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1684 in 8.

CUm Pharmaciæ adeo necessarium intercedat cum Chymia commercium, ut illa subsidio hujus, nisi penitiori omni Simplicium sic dictorum cognitione, ad quam sola alias pyrotechnia pandit viam, penitus posthabita, carere non possit; ideo, quin Autor doctissimus utramque artem prædictam perquam concinne combinaverit, combinatamque non absque fructu in lucem anno præterlapso emiserit, dubitabit nemo, cui vel solam ejusdem Chymiam, ante triennium sub Compendii Chymici exhibitam titulo, cum applausu excepisse fuit volupe. Etenim genuinam Artis Medicæ cynosuram, Rationem videlicet & Experientiam, quam Autor tunc temporis, Actis nostris mensis Jan. superioris anni pag.48. attestantibus, fuit insecutus, & nunc omnino ita respexit, ut, præterquam quod in præfatione Pharmaciæ præposita erudite eam delineat, in Pharmacia tota non minus, ac in Chymia accuratum admodum lectori sese sistat Philosophum. In Pharmacia siquidem, clare enodata hujus definitione, ante omnia quo stabile Arti Pharmaceuticæ sit fundamentum, triplex hujus sensibile ad experientiæ Chymicæ ductum condit & exponit principium, viscosum scilicet, ramosum, ac terrestre; quorum ultimum, ceu passivum, Chymicorum terræ damnatæ, sicut bina priora, tanquam activa, eorundem phlegmati spiritu imprægnato comparat & sulphuri; differentem omnium harum particularum qualitatem activam

differenti pororum, velut minimorum canaliculorum, tranſeuntem materiam ætheream diverſimode modificantium, ſtatui ingenioſe adſcribens. Data ſic occaſione, dum ad duplicem corporum delabitur ſtatum, fluidum nempe ac ſolidum, non ſolummodo explicat, quid ramoſæ æque fluidæ, ac fluidæ viſcoſæ ſint particulæ, item quomodo fluida in ſe ſolida corpuſcula ſibi proportionata ſrecipiant, quodque diſcrimen ſolutionem interſit ac fluiditatem; ſed & circumſtantias utrique ſtatui appropriatas ſuppeditat, modosque diverſos, quibus vel corpus ſolidum deveniat fluidum, vel fluidum reddatur ſolidum docet, ac convenientibus exemplis illuſtrat; ita quidem, ut ex his præcognitis varias monſtret ſequelas, ad ipſam medicamentorum præparationem & compoſitionem attinentes, v.g. corporum mixturas non ſemper eundem ſtatum ſervare illæſum, ſed plurima corpora ſe invicem deſtruere vel exaltare &c. Verum Pharmacia ad debitam Simplicium præparationem, præparatorumque compoſitionem decentem primario tendente, quid ad utramque pertineat, in toto reliquo curioſe ac prolixe evolvit contextu. Quoad Simplicia enim, poſtquam aptam horum collectionem ac aſſervationem indigitavit, vires eorundem, quas aliorum pariter ac propria experientia ſat validas deprehendit, Radicum ſcilicet, Fungorum, Corticum, Lignorum, Herbarum, Seminum, Fructuum, Farinarum, Succorum, Partium Animalium, Mineralium &c. ſpeciei diverſæ, partim deſcribit, partim quoque, quomodo varie ac commode ſecundum variam eorum texturam, vel viſcoſam, vel viſcoſo ramoſam, vel ramoſam ſimpliciter, vel terreſtrem denique, debeant præparari, ſufficienter oſtendit, in diverſam una actionem & paſſionem, quam ab occurſu aliorum corporum in mixturis patiuntur, inquirens. Sed quoad compoſita demum medicamina, horum tam bonitatem ſuggerit ex compoſitionis medicamentorum debitæ requiſitis, quam diverſorum v. g. Syruporum, Aquarum, Vinorum, Decoctorum, Conſervorum, Electuariorum, Trochiſcorum, Pulverum, Pilularum, &c. confectionem concinnam, diſtincte adeo, tantisque tradit encheiriſibus, ut nullum nobis videatur dubium, quin hic ubique, ſicut alibi, Lectoris gratiam abunde ſit reportaturus.

In Chymia vero quam exacte Autor noſter Rationis itidem & Experientiæ innitatur fulcro, jamdum tibi, L.B. ex citato Actorum noſtro-

noſtrorum loco ſupponimus cognitum. Eadem enim, quæ tunc ſub Compendii Chymici ſchemate ab eo expoſita fuerunt, hic quoque occurrunt, triplici tantummodo acceſſione, duabus videlicet figuris furnos nonnullos ac vaſa depingentibus; dein ſermone hinc inde interſperſo, ea quæ conciſius vel obſcurius antea fuerant prolata, prolixius aut evidentius illuſtrante; Contracta denique Metallurgia, locupletata.

UBERIOR RELATIO DE COMETA Anno 1684 Romæ obſervato.

EXhibuimus ſuperiori menſe Act. pag. 189 Hiſtoriolam Cometæ, anno 1684 a Viro clariſſimo Franciſco Blanchino Romæ obſervati: cui nunc adjungimus excerpta ex literis ejusdem Blanchini ad Illuſtriſſimum Hevelium Gedanum Idibus Julii anni 1684 ſcriptis, & ab hujus humaniſſima manu nobis ſubmiſſis: quæ cum hiſtoriam obſervationis latius exponant, non ingrata B. Lectori futura putavimus. Sic autem illæ literæ: Pridie Kalendas Julias, ſeu ſi mavis, nocte ſequenti ad diem 30 Junii ſtylo novo, dum occiduam cœli plagam inſpicerem, apparuit in aſteriſmo Virginis ſtellula quædam ſubdubia luce micans, quæ primo intuitu nebuloſa quædam videbatur. Subiit protinus animum in illo Sidere nullam ex nebuloſis reperiri: quapropter Bayeri icones ſtatim accipiens, eamque ibi notatam non reperiens, ratus ſum Cometam eſſe: idque luculentius novi, cum teleſcopium quinque palmorum circiter in eandem dirigens, ſimilem prorſus conſpexi Cometæ ultimo, quem Veronæ anno ſuperiori detexeram prope Aſteriſmum Helicis. At cum nullum tunc temporis daretur inſtrumentum angulis menſurandis idoneum, filum extendi, ut per lineas rectas Cometæ ſitum utcunque deſignarem. Hora igitur 10.49′ poſt meridiem Cometa erat in recta linea cum Spica Virginis, & inferiori rota ex duabus majoris plauſtri, quæ in diurna revolutione antecedunt. Illa apud Bayerum notatur littera β in ilibus Helicis. Cadebat pariter paululum ſubter lineam rectam, ductam a lucida lancis auſtralis ad eam Virginis ſtellam, quæ eſt ad *Cingulum* ♍ & Bayero inſcribitur littera δ. Subter hanc rectam lineam ad diſtantiam Se-

midiametri Solaris (quoad nudo oculo dijudicare poteram) reperiebatur Cometa, qui idcirco proximus erat eidem Stellæ δ *ad cingulum* ♍, ad distantiam circiter unius gradus cum dimidio, cum Latitudine minori, quam habeat eadem Stella 40 minut. circiter, & cum Longitudine majori uno circiter gradu, vel paulo plus.

Die prima Julii n.st. licet nondum Sextante usus fuerim, locum tamen Cometæ satis accurate notavisse arbitror: apparebat enim in Telescopio, & simul cum illo Virginis Stellula, quæ apud Bayerum insignitur littera σ, estque, ut ille vocat, *sub cingulo Septentrionalis partis prima.* In Telescopio inferior apparebat inverso situ, quare in vero situ superior erat partibus nostræ reticulæ 12, qualium $10\frac{1}{3}$ respondent minutis primis 30, ut sæpius expertus sum. Hora observationis fuit 10. 40′ post meridiem. Distabat igitur ab ea Stellula versus caudam Helicis 32′. 58″. 18‴.

Die 2 Julii n. st. Hora 9. 35′ p. m. per lineas rectas tantummodo hac etiam nocte Cometæ situm notavi. Duco lineam rectam per Arcturum, & Stellam Virginis, quæ Bayero audit *sub castula* ♍: Cometa vergit ad lævam hujusce lineæ, per Semidiametri Solaris mensuram, vel paulo plus. Duco pariter rectam per Spicam ♍ & per extremam caudæ Helicis, Bayero η: Cometa est superior hac linea $\frac{2}{3}$ circiter Solaris Diametri, vel paulo minus, h. e. min. 18 circiter. Si ducas rectam lineam per Caudam ♌ & Vindemiatricem ♍ (ε Bayero) hæc linea continuata transit per Cometam.

Die 3. Julii n.st. Sextante, cui non satis fido, distantiam Cometæ exploravimus, quæ cum non adeo certa sit, exulet ab hisce litteris. Lineas rectas de more proferam. Ducatur igitur per Stellam Bootis ξ, quæ est in dextra tibia, & per Vindemiatricem ♍ recta linea, in quam & cadit Cometes. Ducatur alia per Arcturum & per δ Virginis, cui lineæ Cometes erit ad dexteram per semigradum circiter. Tertiam quoque duximus a lucida Coronæ Boreæ ad eandem δ Virginis, qua linea Cometa erat lævior fere tantundem, quantum superiori dexterior.

Die 4 Julii, Sextante cujus radius palmorum circiter 5, Arcturi elevationem ab Horizonte notavimus, quæ erat grad. 45. 15′. Post 7′. 30″ eodem Sextante invenimus Cometam distare a corde Scorpii gr. 56. 0′. Post alia 3′. 58″ Cometa distabat a lucida Coronæ Boreæ gr.

gr. 25. 40′. Inito calculo comperio Cometam esse in gr. 15. 34′. 12″ ♎, cum Latitudine Borea gr. 23. 7′. 36″.

Die 5 Julii n. st. Hor. 9. 17′ p.m. Cometa est in concursu duarum rectarum, quarum una ducitur a Lucida Coronæ Boreæ ad Stellam ν in sinistra tibia Bootis, altera vero a lucida Lancis Boreæ ad Stellam secundæ magnitudinis informem, quæ est inter Bootem, Helicem & Comam Berenices. Sextante uti hac nocte datum non fuit.

Interea Sextantem longiorem construxeram; verum quia fulcro satis magno indigebat, quod pariter construebatur, distantiam Cometæ a fixis dissitis desumere non poteram. Die tamen 6 Julii n.st. hor. 9. 59′ post meridiem absque Sextantis ope per reticulam Cometæ situm inveni: apparebat enim una cum Arcturo & duabus fixis prope Arcturum, quibus etiam ex Præceptoris mei institutis quidquam de Cometæ distantia statutum iri arbitror. Fuit igitur eo momento distantia Arcturi a Cometa partium reticulæ $10\frac{1}{3}$, quæ æquivalent min. primis 30. Arcturus in telescopio apparebat altior, quare in vero situ depressior erat. Ex Cometæ itinere comperio hora $6\frac{1}{4}$ circiter Cometam transiisse per punctum ab Arcturo versus Helicem dissitum non plus quam duobus minutis primis.

Die 7 Julii n.st. hor. 10. 36′ p. m. desumpsi distantiam ab Arcturo ope Sextantis telescopiis muniti, quem absque basi optime firmaveram. Erat ex distantia gr. 3. 8′. Distantias ab aliis Stellis non desumpsi, quia Sextans suo fulcro, seu basi adhuc carens, retineri in situ non patiebatur, nisi verticali. Cæterum judicaverim hanc sufficere ad iter indagandum.

Die 8 Julii n. st. hor. 10. 36′ p. m. distantia Cometæ ab Arcturo fuit gr. 5. 24′, eodem Sextante quæsita. Satis duxi hanc unam desumere, quia esto Cometa fortassis non describat circulum maximum (quod & in alio notavi) tam modice tamen ab illo deflectit, ut perinde sit, distantiam Cometæ ab Arcturo desumere ac distantiam ejusdem a loco, ubi fuerat die 6 Julii repetitis calculis indagare.

Die 9 Julii nondum basis Sextantis ultimam artificis manum receperat: quare non nisi distantiam ab Arcturo desumpsi, quæ fuit gr. 7. 23′. Hora observationis eadem cum præcedenti nocte, nempe hor. 10. 36′ p.m.

Die 10 jam perfecto Sextante dist. Cometæ a pluribus fixis reperimus.

H. 10, 23′ Cometa distat ab ultima Caudæ Helicis (Bayero η) gr. 26. 15′. 30″.

H. 10. 30′ Cometa a lucida Coronæ Boreæ gr. 10. 56′,

H. 10. 45 Cometa ab Arcturo gr. 9. 21′. 30″.

Ad explorandam Sextantis fidem observavimus distantiam lucidæ Lyræ a lucida Coronæ Gnosiæ, quæ fuit gr. 39. 40′. 30″.

Erat ergo Cometa, ut per calculum patet, in gr. 24. 41′. 42″ ♎, cum Lat. Bor. gr. 39. 40′. 8″.

Die 11 n.st. hor. min.

10. Cometa ab ultima Caudæ Helicis gr. 25. 55′. 30″.
10. 16. 30″ Cometa a lucida Coronæ Boreæ gr. 9. 22. 30.
10. 31. 30 Cometa ab Arcturo gr. 11. 1. 0.
10. 58. 0 rursus Cometa ab ultima Caudæ Helicis gr. 25. 52′. 50″.

Inito calculo reperio Cometam in gr. 25. 44′. 15″ ♎, cum Lat. Bor. gr. 40. 49′. 13″

Die 12 Julii n. st. cum dubitaremus, an per cœli copiam, (quæ sæpe a nubibus hac nocte adimebatur,) nobis liceret observationibus incumbere, nullum expedivimus instrumentum. Ipse tamen domum reversus hor. 10. 37′ p.m. filum extendi per Stellam ψ Bootis, quæ *in dextera manus summitate præcedit*, & cum Stella σ ejusdem Bootis, quæ *duarum in ventre sequens est & inferior*, Cometam quoque in hac linea reperi. Cæterum Cometa efficit hac nocte triangulum Isosceles cum Stellulis ψ & *b* in manu dextra Bootis. Distat a Stellula ψ ⅓ circiter distantiæ, quæ est a Stella ψ ad ε in eodem Boote. Est paulo superior (nempe fere per semigradum) linea ducta a ψ ad ε.

Die 13 Julii n.st. Sextante consueto desumpsimus distantias,

Cometæ ab ultima caudæ Helicis gr. 25. 20′, hora 10. 14′.
Lucidæ Coronæ ab Arcturo gr. 7. 12, hora 10. 28.
Arcturi a Cometa gr. 13. 47. 30″, hor. 10. 41. 30″.

Subductis calculis erit Cometæ locus gr. 27. 22′ 52″ ♎, cum Latit. Bor. gr. 43. 5′. 22″.

Cæterum Cometa hic nulla prorsus cauda illustris fuit, cujusmodi

modi fere erat Cometa anni præteriti. In illo quidem aliquod caudæ vestigium subdubie conspiciebatur: in hoc prorsus nullum.

Epistolam ante conscribere cupiebam, ut celerius de novo hoc phænomeno certus fieres: verum quia die 12 Julii exspectabatur Solis Eclipsis satis celebris, ut Ephemerides fere omnes promiserant, rejecimus in hoc temporis, quo posses utriusque apparentiæ observationem simul accipere. At fefellit nos aeris inconstantia, quæ totam fere diem eclipsis nubibus infecit. Hora tamen 5. 45′ p. m. qua juxta nonnullorum calculos adhuc perseverare debuerat eclipsis, cum satis aperto cœlo daretur Solis imaginem per opticum tubum excipere, nullum eclipseos vestigium apparuit. Quin etiam nullam (notabilem saltem) aeris differentiam fuit dignoscere horis præcedentibus, cum tamen tenebras aliquas hisce regionibus satis conspicuas ex omniū fere placito debuisset affundere. Quibus æquior cœli vicissitudo faverit, nobis forsitan aliquid certi nunciabunt &c.

CHRISTOPHORI CELLARII CHALDAISMUS, sive Grammatica nova Linguæ Chaldaicæ, copiosissimis exemplis & usu multiplici, quem Chaldæa lingua Theologiæ & Sacræ Scripturæ interpretationi præstat, illustrata.

Cizæ, 1685 in 4.

EDiderat annis abhinc septem Philologo celeberrimo *Johanni Frischmutho* consecratum *Chaldaismum* Cl. Autor, cujus in orientalibus linguis excolendis dexteritatem dudum tum lucubrationes aliæ, tum Samaritica inprimis & Syriaca Grammatica orbi erudito comprobarunt. Postquam vero melius consultum iri Chaldaismi amantibus perspexisset, si præcepta uberiora daret, eaque copiosissimis exemplis summaque fide productis, non modo ex Daniele & Esra, sed cumprimis etiam ex paraphrasibus, quotquot exstant, confirmaret, commodis eorum deesse noluit. Institutum vero suum exsecuturus de literis & lectione; de nomine, ejusque statu triplici, absoluto, emphatico & constructo, anomalia & declinatione; de præfixis & suffixis, hisque affinibus literis paragogicis; de pronominibus separatis; de verbo, & conjugationibus, de verbis defectivis & quiescentibus; de particulis; de mutatione vocalium, & de Syntaxi Chaldæorum seorsim commentatur. Inprimis cap. XI de dialectis linguæ Chaldaicæ variis diligentius agit, ostendendo, non tantum sacris ac θεοπνεύστοις scriptoribus Danieli

atque

atque Esræ suos esse idiotismos, sed etiam Syram, Babyloniam, Hierosolymitanam & Talmudicam dialectos quam maxime discrepare; nec tantum Scriptores Chaldæos ætatibus, verum sermonis quoque puritate differre. Demonstrat insuper alios propius aliis ad dialectum Scripturæ accedere, quæ tamē totius linguæ mensura esse nequeat, cum perpauca Chaldaico stylo elaborata in Sacro codice compareant. Usum Chaldaismi triplicem memorat, (postquam vocum Chaldaicarum originem & convenientiam cum Hebræis non minus, ac discrimen ab iis, uti etiam præcipua Chaldæorum propria aut singulari mutatione ab Hebræis distincta vocabula exhibuerat,) Theologicum, exemplo desumto ex Dan. IV, 24 verbisque authenticis cum Vulgata versione sedulo collatis & explicatis; Philologicum, productis locis pluribus; & Isagogicum, in linguam tam Syram quam Samaritanam, ut eo magis ad studium hujus linguæ lectorem excitet. Sicuti eadem de causa Messiologiam subjungit, ex veteribus Targumistis, liberalius de Messia locutis, quam sueverunt hodierni, collectam, ut non frustra in Targum locari operam pateſcat. Qua prolixiorem qui expetit Messiologiam Targumicam, *Buxtorfii* Lexicon Chald. Talmud. & Rabbin. in voce משיח consulere non gravabitur. Indices in fine conspiciuntur bini, quorum prior Anomalias, alter res notabiliores complectitur.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΛΟΓΟΣ, ΤΙΣ Ο σωζόμενος πλούσιος.

Clementis Alexandrini liber, *Quis dives salutem consequi possit*. Accedunt nonnulla in editionibus operum Clementis hactenus desiderata.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano 1683 in 12.

Quæ hoc libello continentur Clementis Alexandrini opuscula, inter ejusdem opera a *Gentiano Herveto*, *Daniele Heinsio* & aliis conjunctim edita non comparent. Neque tamen nunc primum in lucem prodeunt. Nam librum de salute divitum sub *Origenis* nomine *Michael Ghislerus* in suis ad Jeremiam commentariis, & *Franciscus Combefisius* in auctario Bibliothecæ Patrum juris publici fecerunt. Commentariola autem in priorem Petri, Judæ, & duas Johannis epistolas ex latina *Cassiodori*, ut videtur, interpretatione in Patrum bibliotheca sub adumbrationum nomine leguntur. Reliqua fragmenta partim ex *Nicetæ* Catena Græca in Jobum, partim ex Catena Græcorum Patrum in Lucam, a *Corderio* vulgata, deprompsit Autor, qui hoc operum Clementis supplementum typis imprimi curavit. In fine accedit hymnus, qui in manuscripto bibliothecæ Regiæ codice Clementis Pædagogo subjectus deprehenditur, ab eo, quem impressi codices exhibent, diversus.

)o(

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno M DC LXXXV.

R. P. PAULI CASATI PLACENTINI, Societatis Jesu, Mechanicorum libri octo.

Lugduni 1684 in 4.

Opus hoc Mechanicum inter optima hujus generis numerandum videtur. Nam præterquam quod dictio pura, elegans & perspicua est, laudandus est Autor, tum quod autoritatem Aristotelis & scholæ rationi posthabuit; tum quod theoriam mechanicam subinde exemplis utilibus, ab artificum officinis, quin & a ludicris, ac re scenica petitis, illustravit. Refert, sese ante plures annos quasi prodromum emisisse *de terra machinis mota*, & brevem *synopsin mechanicam* in Collegio Romano tradidisse jam anno hujus seculi 54. Inde ad munera studiis istis parum affinia translatum, tandem supra spem, absolvendo dudum destinato operi, otium nactum esse. Citat & libellum quendam suum *de impossibilitate motus in vacuo*. Geometram esse satis ostendunt calculi & demonstrationes, quibus subinde in quæstionibus difficilioribus solvendis utitur: profitetur tamen se liberiore usum stylo, quam Geometræ solent, argumento ita ferente.

Libro primo agit *de centro gravitatis*. Ubi post tradita communia præcepta, explicat rotas, quæ sponte ascendunt in plano inclinato, & mensuras duarum turrium inclinatarum, Bononiensis & Pisanæ. Multis quoque agit de gravitatione corporum suspensorum aut sustentatorum.

Liber secundus est *de causa motus machinalis*. Ubi docet, impetum in corpore existentem, sive innatum sive impressum, esse causam proximā motus, eumq; æstimat, tum a quantitate corporis, tum a quantitate celeri-

leritatis in corpore ex impetu secuturæ. Similiter æstimat resistentiam corporis motui obsistentis, tum a magnitudine, tum a celeritate, quæ in ipso esset efficienda. In eo autem totum machinarum (quibus debiliorem potentiam majori oneri vel resistentiæ præpollere efficimus) artificium, consistere ait, ut ex dispositione partium machinæ fiat potentiæ motus velocior motu oneris, & quidem tanto magis, quanto potentia resistentiâ infirmior est; quoniam aucta velocitas signum est impetus aucti. Porro inutilem, & subinde irritum laborem insumere statuit mechanicos plerosque, dum Aristotelem secuti reliquas facultates ad vectem & circulum reducere conantur; cum unaquæque per se ex principio machinarum communi derivetur. Resistentia ipsi est duplex, una passiva tantum, qualis est fuleri, cui incumbit pondus; altera activa, qualis est ponderis alicujus, dum elevatur. Explicare etiam instituit, quantum rotæ, cylindri & scytalæ motum juvent, & cur majores rotæ sint in curribus utiles; narratque Romæ vehicula binarum ingentium rotarum ex instituto celeberrimi architecti & statuarii, Michaelis Angeli Bonarotæ, usitata esse, quibus imposita magna pondera unus equus trahat. Agit & de attritu, seu ut quidam vocant, frictione corporum; modumque docet, quomodo campanæ ingentes facilius agitari queant, imminuta frictione.

Libro III de libra, fuse explicat varias librarum formas & usus, variasque librarum dolosarum species, quibus non pauca admiscet singularia. Divinare tentat artificium Sinensium, vehiculum, cui insident, propellentium; quod Atlas Sinensis attingit p. 28, loquens de provincia Peking, ubi solum est arenosum & planum. Describit & modum suspendendi pyxidem nauticam, & lucernas oleo plenas, ita ut agitatio ipsis non officiat. Aerobaryca vocat corpora, quorum centrum gravitatis valde elevatum est, & *in Hydrostaticis* (de quibus Autor peculiare opus molitur) inquit, *demonstrabimus, ad navium stabilitatem necessariam esse eam centrorum dispositionem, ut centrum gravitatis totius navis cum omnibus impositis, sit infra centrum levitatis partis demersæ in eodem perpendiculo, in quo pariter erit centrum gravitatis partis extantis.* Tuetur & stateram antiquorum non valde dissimilem fuisse hodiernæ, contra quam Blancano videbatur, qui aliam ejus formam præscripserat ex loco Aristot. quæst. mechan. 26. Exhibet etiam *tentamen motus perpetui*, cui quantum tribuendum sit, Lectoris judicium esto.

Libro

Libro IV de Vecte, explicat tria ejus genera, ostenditque in curruum rotis proprie vecti locum non esse. Caput V integrum impendit hypomochlio mobili, ut si vectem in clathris caveæ ferreæ divellendis adhibeamus; ubi perinde esse putat, ac si fulcrum immobile esset medio loco inter duo divellenda, circa quod agendus esset vectis. Multa habet lectu digna de his, qui pondus aliquod communi palangæ incumbens gestant, ubi esse debent distantiæ a pondere permutatim ut vires gestantium. Occasione vectis agit & de elasmate, sive lamina aliqua, aut alio corpore solido vim elasticam habente (nam fluidis, ut aeri, elasma tribui posse negat, quia fluida nullam texturam habeant, adeoq; nihil cum lamina, quam Græci Elasma vocant, commune) cumq; alia ejus pars fixa sit, alia mobilis, vectis aliquam intervenire ratione notat, & extrema non tantum sua, sed & aliorum omnium restitutione impelli. Agit & de tollenonibus, quibus aqua ex puteo hauritur, sed inprimis de remis & gubernaculo non contemnenda habet; & cum Aristoteli scalmus sit hypomochlium; pondus movendum, aqua: ostendit ipse, potius aquam, quatenus divisioni resistit, esse hypomochlium, pondus autem movendum esse navem; remigis autem, qui longius absit a scalmo, momentum esse majus: fortissimos remiges ad puppim statui, Græcisque dictos Thranitas; iisque teste Thucydide lib. 6, stipendium datum extraordinarium. Probabile censet, conversionem navium fieri circa illud carinæ punctum, quod respondet maximæ amplitudini navigii, ubi & in majoribus navigiis malus major statuitur: carinæque longitudinem bessem relinquere puppim versus, & trientem versus proram; centrum autem gravitatis navis majoris, si quis navis formam & tormentorum situm consideret, videri esse inter puppim & malum majorem, idque ne ventorum vi prora nimis deprimatur: hinc in minoribus navigiis malum adhuc propiorem proræ. Ostendit quoque contra Aristotelem, altiores malos non juvare per modum vectis. Denique vectem, cum vecte, itemque statera componit.

Lib. V de Axe in peritrochio, adeoque de geranis seu gruibus, sucula, ergata agit. Explicat & pertinentia ad horologia automata, & officiū ejus quod ipse vocat tempus, Germanis ob perpetuam reciprocationem inquies dicitur: varias item terebras cum suis manubriis, & ex his unam singularem, quæ leniter admodum perforat, & cujus Italicum nomen proxime accedit Græco τρύπανον. Explicat præter

alia plurima & modum numerandi instrumento conversiones rotarum currus, cujus rei primus meminerat *Vitruvius lib. 10. cap. 14.*

Lib. VI de Trochlea, ostendit trochleam non nisi inepte ad vectem vel axem in peritrochio revocari; cum orbiculi ad substantiam trochleæ non pertineant, inserviantque tantum ad evitandam frictionem: nam quoad potentiæ excessum idem plane effici, si funes non super orbiculis eant, sed tantum per annulos aut foramina loculamentorum trajiciantur: componit deinde trochleas, tum inter se, tum cum aliis machinis. Docet etiam, quomodo ope trochlearum corpora magna celeritate circa suum centrum gyrentur: quod in scenicis inservit ad Solis discum melius exhibendum, ut auro obductus & facibus illustratus radios videatur ejaculari; item ad exhibendum mare undosum, dum plurimis axibus horizonti parallelis insculptæ sunt spiræ satis profundæ, marino colore tinctæ, quæ circumactis celeriter axibus fluctuum motum fingunt.

Lib. VII de Cuneo, agit de serris, quarum aliquæ etiam sine dentibus marmora scindunt; item cultris, gladiis, & inprimis de cuneo vulgari. Quemadmodum autem axis in peritrochio est quasi vectis perpetuus; ita cuneum perpetuum exhibet ope circuli, circa punctum eccentricum in circulo tamen positum moti, qui aliquod corpus ab uno latere prorsum, ab altero retrorsum propellit: item ope ellipseos, quæ cylindro, in quo descripta est, circa suum axem moto, apposita quibus interseritur, alternis attollit & deprimit. Potest & adhiberi circulus inclinatus, loco ellipseos. Occasione cunei agit de vi percussionis ab impetu concepto, disputatq; contra eos, qui dicunt, impetum esse infinitum comparatione gravitatis. Gravia inæqualia non æquali celeritate descendere, etsi discrimen in exigua altitudine non sit notabile. Vim percussionis metitur ductu celeritatis in gravitatem. Gravibus cadentibus quovis momento physico novos addi impetus, cum Galilæo statuit. Nonnulla etiam habet de centro percussionis. Agnoscit nullum corpus tam solidum esse, quin percussione nonnihil comprimatur & contremiscat: hinc reflexionem non tantum esse ex impetu primo, sed & ex restitutione corporis compressi; ut in pila lusoria, quæ in terram cadens compressa se restituit. Sequitur & eorum sententiam, qui corporis obliquum incursum perpendiculari, ex loco, a quo venit incurrens, ad planum quod locum incursus tangit ducta, metiuntur. Miram autem fovet

vet sententiam circa communicationem impetus, quem putat migrare de corpore in corpus: & cum sibi objecisset, ipsos scholarum parietes clamare, accidentia de subjecto in subjectum non migrare; respondet, multa talia in scholis jactari non satis examinata; concedi id posse de modis, sed qualitates absolutas omnino a suo subjecto posse separari, & quidem virtute divina; hoc fieri, documento esse transsubstantiationem: impetus autem hoc privilegium naturale videri, ut uni subjecto non sit alligatus.

Lib. VIII de Cochlea, notat circinos subtilius & utilius cochleolis, quam elasmatibus aperiri & claudi. Inservire cochleam non tantum ad vim augendam, sed & ad reddendum motum pro arbitrio tardum. Cochleam infinitam seu perpetuam vocat, cum spiræ ejus dentem alicujus rotæ mordent, ubi una circumvolutione axis cochleæ propellitur tantum unus dens rotæ; unde ingens virium vel tarditatis incrementum. Varias quoque cochleæ applicationes exhibet, sed quæ apud Autorem videri possunt.

Cæterum placet ex Autore excerpere modum non inelegantem, quem tradit lib. 4, cap. 18, efficiendi, ut plures gestatores ejusdem oneris, licet inæqualiter ab onere remoti, æqualiter tamen ab eo premantur. Cujus occasionem ei præbuit *Atlas Sinicus* pag. 125 his verbis: *in ferendis oneribus scitissimi sunt Sinæ, ac rustici illic non parvum sane Staticis nostris speculatoribus facesserent negotium, ad causas inveniendas ac mtiones, si viderent illos tormenta etiam majora ac similia pondera ita vectibus ut inque suspendentes, ut per arctissimas etiam montium fauces facillime transferant, ac licet præcedant alii, alii subsequantur, multisque passibus a pondere suspenso distent, ita tamen illud vectibus ac funibus ex æquo norint dividere, ut quilibet æquale fere sentiat onus, seu paulo remotior sit sive vicinior. Hoc pacto ingentia marmora atque integras etiam arbores facile humeris videas gestare Sinas.* Sed quia nullum artificii vestigium est apud *P. Martinium* Atlantis Sinici autorem, ideo *Casatus* noster hæc sane ingeniose comminiscitur pag. 491:

Sit ponderi dato alligatus vectis AB, & gravitatis centro respondeat punctum C, atque æqualia sint intervalla AC & BC. Si centrum gravitatis ponderis respondens puncto C vectis non fuerit plane in media ejusdem ponderis longitudine, neque fuerit vectis

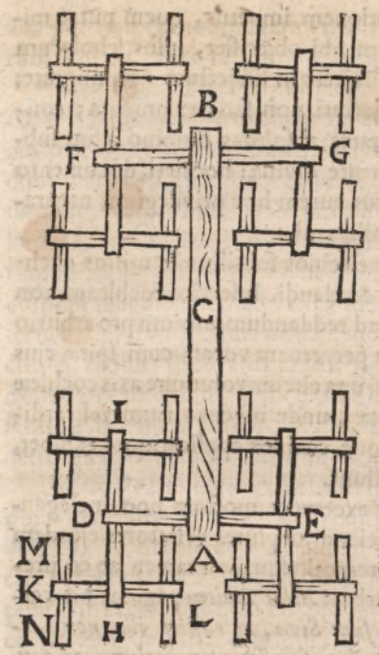

valde longior ipso pondere, non poterunt plures ita æqualiter disponi, ut ad ferendum æqualiter pondus singulis anterioribus singuli posteriores respondeant æque a puncto C distantes, impediente videlicet ipsa ponderis longitudine.

Quare tam in A quam in B duo alii vectes DE, & FG bifariam æqualiter divisi sustineant vectem AB: atque adeo quemadmodum in A (idem dic de B) sustinetur semissis totius gravitatis, in D sustinetur tantum quadrans, sicut & in E. Sustineatur similiter extremitas D alio vecte HI (id quod præstitum intellige pariter in extremitatibus E, F, G) & in H sustinetur octava pars: item extremitas H sustineatur vecte KL & extremitas K vecte MN; percipitur in K gravitatis pars decima sexta, & in M pars trigesima secunda. Poterunt igitur hac ratione disponi homines 32, qui si possint singuli deferre lib. 100, transferent pondus lib. 3200, & erit æqualiter inter illos distributa gravitas. Quod si spatium non prohibeat adhuc vectem singulis extremitatibus adjungere, numerus hominum deferentium duplicabitur, & vel singulorum labor dimidiatus erit, vel duplicatum pondus transferre poterunt. Porro vectem vecti esse firmo vinculo connectendum, ne forte in motu, vecte aliquo se subducente, luxetur machina, non opus est monere, cum per se res ipsa loquatur. Illud observa, quod vectium inter se æqualitatem, sive longitudo, sive crassities spectetur, non opus est studiose accurare, dummodo singuli vectes æqualiter bifariam dividantur: imo postremi, & breviores esse possunt, ut minus spatii requiratur, & graciliores, minus quippe urgentur a pondere.

THEO-

THEOLOGIA MORALIS EXPURGATA, & ordine alphabetico disposita, Auctore P. F. Cassiano a S. Elia Carmelita Discalceato Mediolanensi.

Venetiis apud Gasp. de Stortis, 1684 fol.

UTinam vero expurgari Theologiam Moralem opus nunquam fuisset! Sed tantis eam sordibus conspurcarunt hoc inprimis seculo ingenia quædam male subtilia, ut expurgatione supersederi amplius non potuerit. Factum nempe Christiani nominis cum dedecore, quod, cum invalescentibus ubique vitiis adversus improbitatem severis rigidisque præceptis munienda essent mortalium pectora, surrexerunt Viri sanctitatem præ se ferentes, morumque doctrinam professi, qui summo in id studio incubuerunt, quo laxari morum disciplina, & peccata tantum non quævis excusari ac defendi etiam, novis subtilibusque & plausibilibus commentis possent. Nec quicquam est, quod florentissimam Societatem, quæ a Jesu nomen habet, magis objecerit adversariorum ac æmulorum exprobrationibus, quam quod ex ea plerique pestilentium ejusmodi dogmatum architecti prodierint; tametsi ex aliis etiam Religiosorum apud Romano-Catholicos cœtibus non defuerunt, quos idem virus corripuit; & quod a quibusdam Jesuitarum peccatum est, imputari universis, aut toti ordini non debet. Speciminis loco vel monstrosum illud de *Probabilitate* dogma, geminumque illi *Æquivocationum & Reservationum mentalium* artificium memorasse suffecerit, quibus duobus admissis, actum iri de omni fide & probitate, actum de omni religione, a gravissimis jam dudum viris demonstratum est. Sed & plures in doctrinam morum invectæ sunt corruptelæ, aliæque super aliis propositiones pravæ in scenam productæ, ut visi sint inter se Casuistæ isti velut contendere, quis plus valeret ingenio ad omnem honesti rationem subruendam. Quam lepidæ enim (si paucas exempli causa exhibere fas est) & Christianis doctoribus dignæ quæso hæ similesve sunt? *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium: Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali vel temporali nostro, vel*

vel proximi: Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum, adscendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis adspiciatur, ne domo expellatur: Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur: Mollities jure naturæ prohibita non est; unde si DEUS eam non interdixisset, sæpe esset bona & aliquando obligatoria sub mortali: Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi: Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat: Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis: Famuli & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operum suam, quam majorem judicant salario quod accipiunt: Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi: Regulariter occidere possum furem, pro conservatione unius aurei: Vocare DEUM in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem: Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas: Non tenemur proximum diligere actu interno & formali: Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga DEUM: Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii: Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam: Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Pudet id generis propositiones plures describere, quales tamen publice venditare ac tueri Casuistæ quidam non dubitarunt, adeo ut Summi tandem Pontifices necessitatem sibi impositam viderint, nimiam isthanc licentiam, quæ impune hactenus in bonos mores grassata fuerat, severe cohibendi, tantisque a corruptelis moralem disciplinam, a publico vero dedecore Romanam Ecclesiam

Ecclesiam vindicandi. Itaque & *Alexander VII* anno 1666, & *Innocentius XI* anno 1679, ille quadraginta quatuor, hic sexaginta quinque ejusmodi propositiones (quas inter & omnes supra memoratæ comparent) publicis decretis condemnarunt, simulque de iis disputative, ut loquuntur, publice aut privatim tractare, nisi forsan impugnando, sub pœna *excommunicationis ipso facto* prohibuerunt. Quo quidem illi rem se dignissimam præstiterunt; præsentis vero libri auctor *Cassianus a S. Elia* occasionem sibi oblatam arbitratus est, novum Opus Morale, sub titulo *Theologiæ Moralis Expurgatæ* componendi. Nimirum cum jam antea ad excolenda morum studia animum applicuisset, ut vel ex *Centum Historiarum Examine, seu Decisionibus Historico-Legalibus*, Bononiæ anno 1682 ab ipso editis, ac a nobis in Actis mense Julio 1683 p. 269 memoratis, constare potuit; jam materias morales omnes, quæ in propositionibus illis a summis Pontificibus damnatis attinguntur, in locos velut communes & ordinem quidem alphabeticum redigere voluit; reliquis, quæ nulla, ut ait, damnatione hactenus affectæ sunt, alteri tomo reservatis. Ita vero in singulis versatur, ut propositiones damnatas, quod unum ipsi per decreta Pontificum licebat, impugnet, & quæ pro illis defendendis objici solent aut possunt, studiose diluat ac refellat.

A DISCOURSE CONCERNING AURICular Confession, as it is prescribed by the Concil of Trent, and practised in the Church of Rome.

sive

Discursus de Confessione Auriculari, qualem Concilium Tridentinum præscribit & praxis Romanæ Ecclesiæ servat.

Londini, apud Benj. Tooke & Fincham Gardiner, 1684 in 4.

INter prærogativas, quibus suam præ aliis Ecclesiam Romanenses extollere consueverunt, haud postremum locum obtinet auricularis confessio: hanc siquidem, tanquam unicum remedium ad abolenda peccata mortalia post baptismum commissa, pro Sacramento

divinæ inſtitutionis & univerſalis obligationis venditant, eamque proinde poſthabentes Reformatæ Eccleſiæ aſſeclas paſſim proſcindunt. His ergo patrocinaturus præſentis ſcripti editor, vanitatemque prætenſæ iſtius prærogativæ oſtenſurus, tria inprimis hocce diſcurſu evincere allaboravit: videlicet primo, confeſſionem auricularem a Chriſto nullibi inſtitutam; deinde, ejus uſum nec conſtantem nec univerſalem in Eccleſia fuiſſe; ac denique eandem non modo non neceſſariam, ſed & pietati ac diſciplinæ eccleſiaſticæ noxiam potius, quam proficuam eſſe, prout quidem apud Pontificios adminiſtrari hactenus adſolet. Primum membrum quod attinet, ait, veteres Canoniſtas, tanquam hac in parte modeſtiores modernis, ſponte faſſos eſſe, Confeſſionem iſtam neutiquam divina inſtitutione, ſed unice longæva Eccleſiæ praxi niti: recentiores vero, & Concilium inprimis Tridentinum, non alio Scripturæ loco ſuam ſtabilire hypotheſin, quam *Joh.20.v.22.* quem tamen, cum ne verbo quidem confeſſionis mentionem faciat, fruſtra hanc in rem allegari noſter exiſtimat. Multo autem ineptius exinde novi cujusdam ſacramenti, pœnitentiæ ſcilicet, inſtitutionem exſculpi ait; cum inſtitutum tale quid dici nequeat, cujus non niſi per conſequentiam, eamque longiſſime petitam, facta mentio putari poſſit; præſertim cum in reliquis ſacramentis, eorumque inſtitutione, tam dilucida omnium circumſtantiarum expreſſio facta deprehendatur. His delibatis progreditur Autor ad alterum membrum, obſervantiam nempe & praxin Eccleſiæ antiquæ: ubi quidem certum autumat, in hiſtoria miniſterii Chriſti & Apoſtolorum in his terris ne minimum quidem confeſſionis auricularis veſtigium inveniri poſſe: nam locum *Act.19.v.18.* de publica coram toto cœtu edita; alterum vero *Jac.5.v.16.* de privata quidem confeſſione, ſed in caſu extraordinario, morbi ſcilicet facta, loqui putat; ad effectum nempe, ut amicus, cui talis confeſſio concredita, tanto ardentius pro ægroti ſalute precari valeat. Poſt Apoſtolorum tempora, annis fere 200, nullam plane talis confeſſionis apud ejus ævi ſcriptores, Ignatium puta, Clementem, Juſtinum Martyrem, mentionem fieri ait. Apud Tertullianum poſtea multa quidem de Confeſſione dicta reperiri; verum non niſi publica, quæ Cypriani quoque & Origenis temporibus maxime frequentata ſit, utſc. rei pronos ſeſe humi proſternerent, mœrorem ſuum externis ſignis demon-

demonſtrantes, confeſſionemque ſcelerum dein coram tota congregatione edentes, expoſcerent abſolutionem. Porro Chryſoſtomum quoque & Auguſtinum, de iſto pœnitentiæ ſacramento nullam habuiſſe notitiam, exinde conjicit Autor, quod hi de confeſſione hominis facta hinc inde perquam leviter, & tantum non contemtim locuti deprehendantur. De Hieronymo vero Eraſmum, ei ſcilicet familiariſſimum allegat, teſtantem *apparere, ejus tempore nondum inſtitutum fuiſſe ſecretorum admiſſorum confeſſionem.* Ne vero quis a Romanenſibus decipiatur, tot patrum teſtimonia hic pro ſua cauſa allegare ſolitis, moniti loco quatuor has obſervationes voluit ſubnexas. 1. Ubi apud Patres reperitur vox *Exomologeſeos*, quæ tamen totum pœnitentiæ ambitum in genere deſignet, ibi mox Pontificios teſtimonium de ſua confeſſione auriculari repertum putare: 2. quando illi contra Novatianos diſputantes extollunt veram Eccleſiam, ſpem veniæ lapſis, dummodo pœnitentiam egerint, non præſcindentem, mox hos cathedræ ſuæ confeſſionariæ fulcrum inde accerſere, & tali deſtitutos Novatianiſmi incuſare ſolere: 3. encomia, quibus illi Confeſſionem peccatorum, Deo ſcilicet in ſecretis admiſſis, aut Eccleſiæ, in publicis, puta ſcandalis, factam commendant, ab his indiſtincte accommodari clancullariæ ſuæ confeſſioni. Denique 4, ubi patres nonnunquam ſecretorum criminum confeſſionem ſuadere deprehendantur, aut ſcilicet ob conſcientiæ angores, aut tanquam expreſſionem majoris zeli, aut quandoque pro caſu emergente velut tunc ſpeciatim expedientem; ea omnia a Romanæ ſedis propugnatoribus avide arripi, & explicari in favorem confeſſionis iſtius ſuæ, tanquam legem univerſalem & debitum omni Chriſtiano incumbens. His itaque quatuor cautelis obſervatis, confidit Autor omnem autoritatibus, ex antiquitate huc trahi ſolitis, nervum incidi poſſe. Nihilominus aliam adhuc diluit objectionem, ex hiſtoria eccleſiaſtica Socratis & Sozomeni enaſcentem: qui ipſi ſcilicet mentionem faciunt certi Pœnitentiarii, e presbyteris ad hoc in ſpecie munus delegati, ut confeſſiones pœnitentium reciperet: quod officium a Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano, Chryſoſtomi prædeceſſore, ob ſcandalum aliquod hujus occaſione enatum, poſtea rurſus abrogatum fuiſſe narrant; unde apparere videtur, Pœnitentiariorum munus antiquorum iſtorum temporum calculo utique jam receptum

fuisse. Sed ad hanc historiam, quam prolixiuscule enarrat & examinat, respondet autor, hic quoque non privatæ, sed publicæ confessionis reliquias latere: scilicet presbyterum illum pœnitentiarium ad hoc institutum fuisse, ut confessiones reorum, publice alioqui coram cœtu faciendas, non suo, sed Ecclesiæ nomine reciperet. Idque primum ita ordinari cœptum, circa tempus Decianæ persecutionis: & quidem ob eam maxime causam, quod Ecclesia tum valde aucta, & zelo populum catervatim, ad confessionem pro more tum recepto in facie totius cœtus faciendam impellente, haud proficuum amplius putaretur, scelerum confessionem ita publice proferri, ob metum scilicet aut scandali seu contagii, aut illusionis, aut etiam severioris animadversionis, si talia ad aures paganorum judicum hoc pacto forte penetrarent; ac denique, ut languori eorum quodammodo consuleretur, qui metu prædictæ persecutionis ex imbecillitate defecerant, sed post in gremium Ecclesiæ peracta pœnitentia redire parabant. Hoc vero pœnitentiarii munus divinæ institutionis tunc reputatum non fuisse, vel inde evinci putat autor, quod ecclesia illud, ferente ita temporum conditione, rursus a se libere abrogari posse existimavit. Ostendit præterea differentiam inter illam, & modernam confessionem auricularem; cum ibi non in pœnitentis cujuslibet, sed Ecclesiæ solius arbitrio fuerit electio presbyteri ad munus pœnitentiarii: quodque hic, ut historiæ illius circumstantiæ edocent, pro re nata potuerit commissa sibi crimina ecclesiæ toti revelare, id quod hodie ob sigilli confessionis hypothesin omnino credatur interdictum. Cæterum ait Confessionem hanc auricularem dubiis ex initiis paulatim in Ecclesia Romana invaluisse, non absque omni tamen oppositione, donec tandem, postquam audax Scholasticorum dicacitas eam magis magisque evexisset, anno 1215 Concilium Lateranense quartum edixerit, ut quilibet ad minimum semel per annum eadem uteretur: ultimum demum pondus addidisse Concilium Tridentinum, declarando Confessionem hanc divinitus institutam, ad salutem necessariam, & constanti ac universali Ecclesiæ praxi comprobatam esse. Venit jam autor ad tertiam sectionem, qua damna & incommoda, ex confessione tali profluentia demonstrare intendit. Ubi quidem plurimos abusus, in Romana ecclesia quoad hanc materiam

riam receptos, ad oculum demonstrare satagit: quos tamen hoc loco, cum passim de iis querelæ prostent, recensere nil attinet.

Subjicit tandem in fine Autor, sibi, postquam discursus hic maximam partem jam impressus esset, ad manus venisse librum in Gallia editum, suæque sententiæ e diametro contrariantem, sub titulo *Historiæ Confessionis Auricularis*, (quam scilicet a *Jacobo Boileau* conscriptam commemoravimus *in Actis anni 1684 mens. Aprilis p. 172.*) seque initio ejus adspectu haud parum fuisse attonitum, veritum quippe, ut suus hic tractatus, exiguæ scilicet molis & festinanter fere conscriptus, consistere posset cum opere, quod, teste præfatione, virum non incelebrem, & ætatis vegetæ, integris octodecim annis occupasset. Perlecto tamen libro, ait, se magnum quidem eruditionis apparatum in eo reperisse, parum tamen, quod scopum feriret, ac vix quidquam, quod non jam antea prævidisset, & cui non in discursu suo quadantenus obviasset. Scilicet multa ibi adduci testimonia, commendationem confessionis in genere, dignitatem ordinis sacerdotalis, potestatem clavium, autoritatem Ecclesiæ, periculum ejus censurarum, solatium absolutionum, severitatem disciplinarum concernentia: ea vero, in quibus cardo negotii versetur, in hoc scriptore non magis, quam in ullo ejus antecessorum reperiri; videlicet, quis unquam ex antiquis Ecclesiæ doctoribus confessionem auricularem vocaverit sacramentum, aut partem sacramenti; aut universalem ejus necessitatem adseruerit; aut denique statuerit, peccata secreto post Baptismum commissa non aliter, quam confessione homini facta remitti posse. Denique confidentius se nunc discursum hunc suum luci publicæ exponere profitetur, quam quidem facturus fuisset, siquidem prædictus liber non prodiisset. Quæ omnia ne gratis dixisse videatur, unum alterumque etiam exemplum in medium adducit eorum, quæ perperam a memorato scriptore allegata autumat: quo exinde pateat, quam instabili pede nitantur, quæ fundamentis adeo lubricis superstructa sint.

JOH. CHRISTOPHORI STURMII, PROFESSORIS Altdorffini Quadratura Parabolæ, methodo arithmeticæ infinitorum demonstrata.

DEdimus superiori anno inter Acta mensis Martii, a pag. 123, *Cylindri ad inscriptam Sphæram, Parallelogrammi ad Triangulum, & Parallelepipedi ad Pyramidem ejusdem altitudinis & baseos proportionem*, nova infinitorum methodo a clarissimo hoc *Autore* ostensam. Huic non immerito, quanquam ex intervallo, subnectimus *Parabolæ quadraturam*, dudum quidem ab *Archimede* inventam, sed jam simili methodo a laudato Viro demonstratam, & ope schematis appositi, in literis nuperrime Lipsiam scriptis, ut sequitur explicatam.

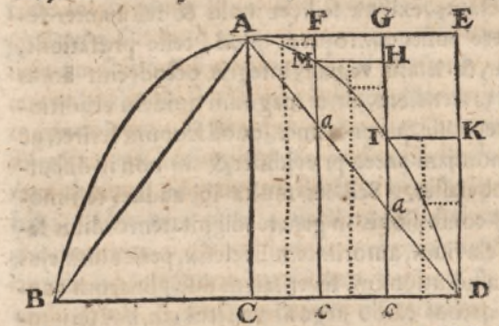

Sit AC = $3b$; CD = $3a$: ergo Parallelogrammum CE erit $9ab$, & Triangulum ACD $9\frac{ab}{2}$.

I. Parallelogrammum circumscriptum CF erit $3ab$ sive $9\frac{ab}{3}$

Pro IIdo Parallelogrammo cH fiat,

Ut cF ad aF; sic aF ad FM } id quod demonstratu
h.e. $3b$, b :: b, $\frac{bb}{3b}$ } facile.

Ergo cM vel cH erit $3b - \frac{b}{3}$, id est $2\frac{2}{3}b$.

Ergo Parallelogrammum cH, $2\frac{2}{3}ab$, sive $\frac{8}{3}ab$.

Pro IIItio Parallelogrammo cK fiat iterum,

ut cG ad aG; sic aG ad GI
h.e. $3b$, $2b$ :: $2b$, $\frac{4bb}{3b}$ sive $\frac{4b}{3}$

Ergo cI vel DK erit $3b - \frac{4b}{3}$ hoc est, $1\frac{2}{3}b$. Ergo Parallelogrammum cK $1\frac{2}{3}ab$, sive $\frac{5}{3}ab$; (*decrescentibus ita Parallelogrammis circumscriptis secundum numeros impares ab unitate ordine ascendentes, & primæ fractionis numeratore existente quadrato numeri partium in linea* CD.)

Summa igitur omnium trium Parallelogrammorum erit $\frac{22}{3}ab$, cum Triangulum ACD sit $\frac{9}{2}ab$, adeoque ad illam summam se habeat ut $\frac{9}{2}$ ad $\frac{22}{3}$ hoc est (eadem facta denominatione) ut $\frac{27}{6}$ ad $\frac{44}{6}$, hoc est, ut 27 ad 44, hoc est (dividendo utrinque per 9) ut 3 ad $4\frac{8}{9}$.

Bi-

Bisecando vero nunc partes omnes baseos CD, & ponendo pro AC, $6d$; & pro CD, $6c$: erit Parallelogr. CE, $36\,cd$, & Triangulum ACD, $18\,cd$. Imum autem Parallelogrammum circumscriptum habebitur $6\,cd$ sive $\frac{36}{6}\,cd$; IIdum invenietur methodo superius adhibita $\frac{35}{6}\,cd$; IIItium $\frac{32}{6}\,cd$; IVtum $\frac{27}{6}\,cd$; Vtum $\frac{20}{6}\,cd$; VItum $\frac{11}{6}\,cd$: Summa omnium $\frac{161}{6}\,cd$; cum Triangulum ACD sit in hoc casu $18\,cd$, hoc est $\frac{108}{6}\,cd$, adeoque ad illam summam se habeat, ut 108 ad 161, hoc est (dividendo utrinque per 36) ut 3 ad $4\frac{17}{36}$.

Bisecando rursum partes baseos omnes, & pro AC ponendo $12f$; pro CD, $12e$: totum Parallelogrammum CE erit $144\,ef$, & Triangulum ACD $72\,ef$. Circumscriptorum autem Parallelogrammorum Imum erit $12\,ef$, sive $\frac{144}{12}\,ef$; IIdum $\frac{143}{12}\,ef$; IIItium $\frac{140}{12}\,ef$, &c. & consequenter, juxta regulam superius inventam, summa omnium duodecim invenietur $1\frac{2222}{12}\,ef$; cum Triangulum ACD fuisset $72\,ef$, hoc est, (utrinque dividendo per 288) ut 3 ad $4\frac{70}{288}$: cum præcedens proportio fuisset ut 3 ad $4\frac{136}{288}$ &c.

Comparando igitur decrementa fractionum quaternario adhærentium, evidens est secundam fractionem decrevisse $\frac{1}{36}$ infra dimidium prioris (quæ fuerat $\frac{2}{36}$) tertiam $\frac{2}{288}$, sive $\frac{1}{144}$ infra dimidium secundæ, &c: ita ut defectus posterior semper sit $\frac{1}{4}$ defectus prioris infra dimidium. Quare hæc decrementa infra dimidium infinito progressu in ipsa tandem dimidia, & dimidiorum dimidia tandem in ipsum integrum desinere necessum est.

Id quod hoc modo evidentius adhuc constare potest:

In prima circumscriptione Triang. ACD est
ad 3 parallelogr. circumscripta ut 3 ad $4 + 1 - \frac{1}{9}$
In secunda ad 6. - - - ut 3 ad $4 + \frac{1}{2} - \frac{1}{36}$
In tertia ad 12 - - - ut 3 ad $4 + \frac{1}{4} - \frac{1}{144}$ &c.

Erit igitur Triangulum ACD ad semiparabolam ipsam, & consequenter Triangulum BAD ad totam Parabolam,

ut 3 ad $4 + 1 - \frac{1}{2} - \frac{1}{4} - \frac{1}{8}$ &c.
$- \frac{1}{9} + \frac{3}{36} + \frac{3}{144} + \frac{1}{576}$ &c hoc est ut 3 ad 4.

Nam $1 - \frac{1}{2} - \frac{1}{4} - \frac{1}{8}$ &c. in infinitum est æquale nihilo; & $\frac{1}{9} + \frac{3}{36} + \frac{3}{144} + \frac{3}{576}$ &c. in infinitum est etiam æquale nihilo: quod ex recepta progressionum regula manifestum est.

Quæ ultima arithmetice concludendi ratio, si demonstrationi-

bus

bus noſtris, (*de proportione cylindri ad ſphæram inſcriptam &c.*) accommodetur, prout accommodari facile poteſt, non parum ipſis evidentiæ, & ſi baſes ac altitudines in partes numero æquales (uti hic factum) diviſæ ſemper ſupponantur, multum facilitatis illis accedere, fractionumque multitudini tædioque parci poterit: quod hac occaſione monuiſſe fortaſſe non inconſultum fuerit.

ADAMI ADAMANDI KOCHANSKII, E SOC. Jeſu, & S. R. Maj. Poloniæ Mathematici,

CONSIDERATIO Speciminis Libri de Momentis Gravium, Authore J. F. V. Lucenſi.

Recolet B. Lector, ſuperioris anni Actamenſe Nov. pag. 511. ſpecimen dediſſe libri de momentis gravium, *Autore* J. F. V. Lucenſi, *una cum cenſura Viri cujusdam rerum mathematicarum ſcientiſſimi. Huic jam alteram jungimus, clariſſimo Kochanskio, ſuperiore jam anno d. 24 Nov. Autori ſpeciminis per literas repoſitam; ſed quod de fato literarum ſuarum nihil hactenus comperiſſet, nuperrime nobis humaniter communicatam, & publico omnium juri benevole permiſſam.*

Quemadmodum laudabiles ſunt ii conatus, qui vel noviter inveſtigandæ veritati, vel etiam veteri explorandæ impenduntur; ita majori res hæc circumſpectione tractari debet, ubi quidpiam contra recepta paſim dogmata tentatur. Nihil autem magis arduum, errandique periculis obnoxium eſſe credo, quam ſolius rationis discurſu, naturæ leges inveſtigare velle, quæ ſecretis ſuis receſſibus, ſæpenumero noſtros eludunt ſyllogiſmos, niſi hi frequenter, ac diligenter inſtructis fulciantur experimentis. Palmare hujus rei exemplum nobis offert ipſemet ſummus Ariſtoteles, qui dum ad canones quidem rationis, non tamen ad naturæ ſancita, pronunciat; *Ut gravitas ad gravitatem, ſic velocitas ad velocitatem*; vehementer in eo fallitur, & fallit: cum ſicut notum eſt, globus bilibris ex alto demiſſus, non duplo velocius deſcendat, quam alter pondo unius. Non erit itaque ingenioſiſſimo Autori J. F. V. probroſum, ſi ejus quoque rei ſpecimen, in ſuo de iiſdem Gravibus ſpecimine, nobis, fortaſſe de induſtria, obtulerit. Sed rem aggredior.

Triplex Gravis unius, per duo plana inclinata deſcendentis, ſtatui poterit hypotheſis. Vel enim *inprimis* utrumque planum declive, XC, CZ, eſt omnino immobile ſuper Horizonte NCO, nec ab invicem ſeparabile in C. Vel *ſecundo* ponitur Planum XC firmiter ſtabile, alterum vero CZ per Horizontem CO, ſub eodem angulo ZCO propellibile, aut viciſſim. Vel *denique* utrumque Planum inclinatum CX, CZ, ſuper Horizonte NCO, libere & abſque reſiſtentia, in utramvis partem, a potentiis in F & H impellentibus, dimoveri poteſt, ac divelli. Plures hypotheſes ex Autoris Figura exſculpi poſſe non video. Nunc de ſingulis ſuppoſitionibus breviter, initio ſumpto a *prima*, in qua ſola Autor procedit.

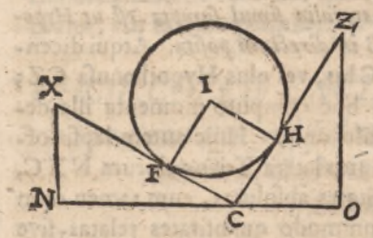

In *prima* igitur hypotheſi, ſi rigide loquamur, ſupervacaneum videri poſſet inquirere, Gravis unius ejuſdemque duo momenta IF, IH: quia impoſſibile eſt, unum idemque corpus duobus ſimpliciter moveri motibus, hoc eſt ad terminos diſparatos F & H tendentibus, ac præſertim quando nullum hujuſmodi lationibus ſpatium conceditur. Inveſtigari tamen poteſt preſſio, vel vis incumbens utrique Plano, a Gravi deorſum tendente, ſed objectu planorum impedito, impreſſa. In hujus autem rei inquiſitione, diſcurſus Autoris mihi non probatur, ſequentibus de cauſis.

Tribuantur enim duobus Triangulis orthogoniis XNC, ZCO, latera rationalia & quidem numeris integris taxata, velut 3, 4, 5; vel ſi magis placet, iſtis, 5, 12, 13. Tum ſic: Autor ſui ſpeciminis (prout illud exhibetur in Actis menſis Novemb. anni 1684 pag. 512. lin. 25) ſic ait. *Planum ZC ſuſtinet pondus æquale momento, quo globus exigit deſcendere ſuper XC, &c.* Ac ſimili modo, pag. eadem lin. 31, de altero plano diſcurrit; nulla interim facta mentione ejus momenti, quo idem globus exigit deſcendere deorſum utrobique, & quod momentum quodammodo reclinat, ac deponit in planis declinantibus, & ut ita loquar, illud deperdit: quin imo pag. 513, lin. 1 ex-

expreſſe affirmat; *Momentum totale globi ſuper plano Horizontali, æquari duobus illis momentis partialibus &c.* Atqui momentorum quoque illorum, quæ perpendiculari niſu in Planis globum quodammodo ſuſtentantibus deponuntur, non minor ratio, ac obliquorum illorum impulſuum, haberi debet; alioquin non poterunt exacte ſupputari momenta omnia partialia, & conſequenter nec recte conferri cum momento Gravis totali, prout contigit Autori, & ex dicendis conſtabit.

Alterum σφάλμα reperio eadem pag. 513, lin. 9, in his verbis: *Momentum totale ad momenta partialia ſimul ſumpta, eſt ut Hypothenuſa XC, ad latera XN & NC in directum poſita.* Atqui dicendum erat, eſt ut Hypothenuſa XC bis, vel plus Hypothenuſa CZ; nec præterea excludenda erant ab hoc computo momenta illa deposita, vel reclinata, de quibus paulo ante. Huic autem lapſui offendiculum præbuit iſtud, quod Autor latera Triangulorum NXC, OZC, ſumpſerit tanquam quantitates abſolutas, cum tamen ea in præſenti ratiocinio exprimant ſolummodo quantitates relatas, ſive rationes, quæ longe aliter atque priores illæ tractari debent. Unde Triangulum OZC per accidens habet latera priori æqualia, quin & illi diſſimile eſſe poterat, dum modo Orthogonium &c. Immo in tribus, aut quotlibet planis inclinatis ejuſdem Gravis momenta conſiderare licebit.

His breviter indicatis exempli loco meum in præſenti hypotheſi diſcurſum ſic ordino. Ponantur latera XN, 3; NC, 4; CX, 5: idem facilitatis gratia intelligatur de lateribus CO, OZ, ZC. Tum ſic:

Gravis globoſi ſuper declivi XC, in F collocati, Gravitas Integra ad Acciſam, aut Infractam plani declivitate, eſt ſicut XC (5) ad XN (3) & conſequenter gravitas Depoſita, vel Reclinata, ad Integram eſt, ut 2 ad 5. Similiter in altero plano CZ Gravitas Integra ad Fractam eſt, ſicut CZ, (5) ad ZO (4:) Ac proinde eadem Integra ad Depoſitam eſt ut 5 ad 1. Colligendo igitur partes in unum, eſt univerſim Gravitas Integra ad Infractam, ut bis 5, ad 3 plus 4: & eadem Integra ad Depoſitam in punctis F & H, ut bis 5, ad 2 plus 1.

Sunt igitur jam nobis manifeſtæ horum omnium Quantitates relatæ, e quibus Abſoluta Quantitas nullo negotio colligetur. Æſtimetur enim Gravitas Integra globi, Aſſe uno, ſive Unciis 12. Tum fiat, ut Gravitas Integra bis 5, ſive 10, ad Fractam 3 + 4, ſive 7, ſic 12, ad $8\frac{4}{7}$. Et ut Integra 10, ad Depoſitam 2 + 1; ſive 3; ſic 12, ad $3\frac{3}{7}$: quæ cum Infracta $8\frac{4}{7}$ æquatur Integræ 12, prout oportet. Quod ſi circa hæc aliter diſcurſus inſtituatur, is enormiter claudicabit, prout experienti patebit. De duabus aliis ſupra memoratis ſuppoſitionibus, ut & de illis, quando Angulus FCH, planis inclinatis comprehenſus, minor aut major eſt recto, nihil attinet hoc loco memorare, maxime cum hæc ipſa, temporis anguſtiæ, negotiorumque moles, vix exarare permiſerint.

LUCII COELII LACTANTII FIRMIANI OPERA, quæ extant, ad fidem MSS. recognita & commentariis illuſtrata a Thoma Sparck A.M. ex æde Chriſti.

Oxonii e Theatro Scheldoniano 1684 in 8.

AD Lactantii opera in nova hac editione accedit liber de mortibus perſecutorum, quem e manuſcripto Colbertinæ bibliothecæ codice A. C. 1679, cum ſecundam miſcellaneorum partem ederet, primus publici juris fecit, & uberrimis notis illuſtravit *Stephanus Baluzius.* Breviores notas Baluzianis omiſſis ſubſtituit *Sparckius*, novi hujus Lactantii editor, quales & reliquis diſertiſſimi Patris operibus adjecit, quorum analyſin ex *Abrahami Sculteti* medulla Patrum deprompſit, *Servatii Gallæi* exemplum imitatus, a quo etiam Lactantii elogia & vitam mutuatus eſt.

Ante *Sparckium* & *Gallæum*, *Antonius Thyſius*, *Joſephus Iſæus*, *Michael Thomaſius*, & *Xyſtus Betulejus* Lactantium notis ſuis & commentariis illuſtrarunt. Quoties autem Lactantii opera prelum ſubierint, dici vix poteſt. Leidenſem, Genevenſem, Florentinam, duas Romanas, duas Lugdunenſes, quatuor Baſileenſes, totidem Antverpienſes & octo Venetas editiones in ſua, quæ Lugduni Batavorum A. 1660 lucem publicam aſpexit, recenſet Gallæus, qui omnium primam ac principem exiſtimat Venetam anni 1472, cui eo nomine primum inter tot editiones locum aſſignavit. Verum anti-

quior est Romana A. 1470 a *Johanne Andrea* Alerienſi epiſcopo curata. Et ne hæc quidem omnium prima, ſiquidem *Hottingerus* in *bibliothecario quadripartito* exemplar Lactantii, Romæ A. 1465 characteribus adhuc ſatis rudibus impreſſum, in Carolina bibliotheca aſſervari memorat. His addi poſſent Venetæ A. 1478, 1497 apud Bevilaquum, & 1502; ut Pariſienſem A. 1513, Baſileenſem 1532, Lugdunenſem 1543, Colonienſem 1544, Antverpienſem 1555 & alias taceamus.

Ad calcem Oxonienſis, quam nunc recenſemus, editionis legitur *Henrici Dodwelli* A. M. Dublinienſis diſſertatio de Ripa Striga, cujus Lactantius in libro de mortibus perſecutorum meminit, cum Diocletianum per circuitum Ripæ Strigæ Nicomediam veniſſe refert. In hac diſſertatione doctiſſimus Autor primum ſe a *Baluzio* diſſentire profitetur, qui hunc locum aut mendoſum, aut de ora Propontidos intelligendum ſuſpicatus fuerit. Deinde vocem Strigæ Gromaticam & caſtrenſem fuiſſe annotat, qua occaſione de forma caſtrorum Romanorum ut plurimum quadrata diſſerit, quorum frontem Strigam, & latus Scamnum veteres appellaverint. A caſtris tranſit ad colonias pro caſtrorum more & diſciplina diſpoſitas, quarum prætenturas Strigarum nomine ſignatas obſervat. Hinc agrorum, caſtrorum & provinciarum limites plerumque fluvios fuiſſe animadvertit, nec alium fluvium quærendum exiſtimat, cujus ripam Strigam Lactantius nominaverit, quam Danubium, quem imperii Romani limitem plerique veteres agnoverint, & a cujus ripa tot ab ea parte provinciæ Ripenſes vocatæ fuerint. Idem probat a caſtris in Danubii ripa frequentiſſimis, & qualia prætenturarum munimenta fuerint oſtendit, ripæque Strigæ memoriam in Strigonii urbis ad Danubii ripam ſitæ nomine adhuc conſtare cum Oxonienſi, quem vocat, Patre conjicit. Poſtremo, cum Romanos raro Danubii ripam egreſſos, & Diocletiani ætate nullam Trans-Danubianam provinciam habuiſſe demonſtraſſet, quam apte hæc ripæ Strigæ explicatio cum Diocletiani conſilio ac itinere conveniat, exponit.

PE-

PETRI BIARNOY DE MERVILLE, IN Supremo Galliarum Senatu Patroni, Examen Juridicum in Jure Canonico.

Pariſiis, apud Laurentium d'Houry, 1685 in 12.

JUris Canonici doctrinam compendio traditurus autor, non aliam ſibi methodum eligendam cenſuit, quam erotematicam, utpote qua & captum & memoriam legentium optime omnium juvari perſuaſus eſt. Continuis proinde quæſtiunculis, ſua utique ſe perſpicuitate commendantibus, jura hæc propoſuit: & eo quidem ordine, quo Lancellottus ſuas inſtitutiones concinnavit, ita ut librorum ac titulorum ſeries exacte utrinque reſpondeat. Atque hujus ejusdem veſtigia quoad ipſas quoque materias ſecutus eſt autor, non ita preſſe tamen, quin ſubinde, quæ ibi deficiunt, ex reliquo juris Canonici corpore ſuppleat. Præterea vero, quo magis proficuum libelli hujus uſum conterraneis ſuis redderet, non omiſit ſingulis articulis ſubnectere praxin fori Gallicani, ſicubi hæc a regulis juris communis Pontificii diſcrepat; itemque inſigniora hiſtoriæ Eccleſiaſticæ loca, ubi ſcilicet occaſio eorundem commemorationem expoſcere viſa fuit. Et Galliæ quidem praxin quod attinet, ait magnam juris eccleſiaſtici, ibidem hodie vigentis, partem conſiſtere ex Pragmatica, quam vocant, Sanctione, ſeu Conſtitutionibus, quas Carolus VII Galliæ Rex in Bituricenſi conventu anno 1438 de rebus eccleſiaſticis promulgavit, quæque fere ex decretis Concilii Baſileenſis conſtant; & Concordatis ſive tabulis fœderis, anno 1516 inter Leonem X & Franciſcum I initi, ad temperanda pragmaticæ ſanctionis ſancita eorumque rigorem. In recenſendis ipſis ejus Regni juribus, quatenus a jure Canonico abeunt, non erimus prolixi, ſed exempli tantum loco pauca referemus, quæ in appellationum materia ibidem ſpecialiter recepta perhibet. Videlicet teſtatur, ſententiam in Gallia poſt decem dies non amplius, ut olim, tranſire in rem judicatam, ſed ab ea appellari poſſe uſque ad 30 annos, *lib. 3. tit. 15.* Apoſtolorum uſum penitus ceſſare, per Conſtitutionem anni 1539, *l. 3. tit. 17.* Duplex ibi vigere appellationis genus, ſcilicet appellationem ſimplicem, qua a judice eccleſiaſtico ad alium eccleſiaſticum provocetur, & appella-

tionem *tanquam ab abusu*, per quam a judice ecclesiastico, sua scilicet jurisdictione, per sententiam contra regni jura latam, quodammodo abuso, appelletur ad curias supremas seculares, *ibid.* Ad petendam quoque in integrum restitutionem, ex Constitutione Ludovici XII, non quadriennium, sed decennium continuum indulgeri, perhibet *lib. 3. tit. f.* Plura huc transferre non immerito supersedemus, maxime cum autor ipse differentias istas summo tantum digito commonstrasse fuerit contentus. De cætero licet testetur, se nihil omnino in hocce compendio posuisse, quod non expressis Juris Canonici textibus comprobari valeat: eorundem tamen allegationem in totum omisit, veritus ne citationes istæ interspersæ, & animum lectoris quodammodo distraherent, & memoriæ etiam ejusdem, cui tamen inprimis consultum voluit, impedimento esse possent.

FRANCISCI CLARKE PRAXIS FORI Ecclesiastici, per Thomam Bladen S.T.D. Decanum Ardfertensem, Jacobo Duci Ormoniæ, Hiberniæ Proregi, a Sacris. Editio secunda.

Londini, impensis Hannæ Savvbridge, 1684 in 4°

REtulimus præterito mense Martio hujus anni succinctos Mocketi & Zouchei tractatus, de jure & foro Ecclesiastico Anglicano conscriptos: libuit nunc in supplementi vicem subjicere præsentem librum, utpote ex quo forma litigiorum ibi servari solita prolixius perspici potest. Etenim nil aliud continet, quam processus ibidem recepti aliqualem delineationem; potissimum vero formulas, in quovis litis articulo, tam a judice, quam utroque litigantium adhiberi consuetas. Non mirum proinde, quod liber hic apud eos, qui in foro versantur, teste præfatione, hactenus tanto in pretio fuerit habitus: præsertim cum talem nactus sit autorem, quem non vitæ genus tantum, sed & longa experientia talibus consignandis reddiderant habilem. Scilicet cum hanc Praxin primum ederet, id quod contigit anno 1596, jam continuis 36 annis in primarii Archiepiscopi Cantuariensis Curia, de Arcubus dicta, steterat, Procuratoris ibi munere functus. Contenta ipsa hujus libri, cum uti dictum, in formulis

lis maximam partem consistant, ulteriori commemoratione non indigent. Id tamen silentio præterire noluimus, quod in foro ecclesiastico Anglicano contumacia litigantium coerceatur excommunicatione, *tit. 20.* quam passus si ne sic quidem compareat intra 40 dies, decernitur contra eum captura, *tit. 22.* Quod si vero talis bannitus seu *utlegatus* in eo statu manserit per annum, non tantum, (qui excommunicationis mox effectus sunt) arcetur a conversatione fidelium, omni actione in judicio caret, & sepultura, si mori eum interim contingat, in cœmeterio excluditur; sed & ulterius judex ecclesiasticus contra eum inquirere valet, tanquam in causa hæreticæ pravitatis, *tit. 139.* Et hæc ipsa pœna excommunicationis etiam contra testes locum obtinet, si in judicio contumaciter recusent comparere, *tit. 43.* Similiter tametsi injuriam passus ibi quoque post annum agere nequeat: nihilominus ipsi integrum est a judice petere, ut reus pronuncietur incidisse in sententiam excommunicationis; id enim constitutiones Provinciales sanciunt: & tum excommunicatio hæc retrotrahitur, & reputatur ac si facta esset mox a die injuriarum prolatarum, nec tollitur, priusquam reus condonationem injuriæ a læso, vel publice in ecclesia, vel in alio loco, judicis arbitrio adsignando, petierit, *tit. 120.* Occurrunt quidem alia adhuc singularia, sed cum eorum pleraque jam tetigerimus, ubi modo dictos Mocketi & Zouchei tractatus commemoravimus, plura nunc afferre supersedemus. Cæterum quamvis Praxis hæc primario respiciat observantiam Curiæ de Arcubus, tamen eadem in aliis etiam curiis, inferioribus præsertim, suum præstat usum; dum hæ, teste autore, a stylo curiæ de Arcubus normam suam nanciscuntur.

STEREOMETRY MADE EASIE, OR THE DEscription and use of a nevv gauging-rod &c. hoc est Stereometria reddita facilior, sive descriptio & usus virgæ Stereometricæ pro doliis metiendis, per Thomam Everard.

Londini apud R. Clavel, 1684. 12.

Instru-

INstrumentum ex duabus constat partibus, majore, & minore quæ super majore incedit. Ambæ recte invicem applicatæ componunt virgam integram, crassitie tertiæ partis pollicis quadrati, & longitudine 38 pollicum; includique possunt baculo gestatorio. Exhibentur in eo instrumento lineæ progressionis Geometricæ, quarum usus passim habetur, eumque autor speciatim applicat ad Stereometriam & metienda doliorum contenta; adjecta quoque est linea pro metiendis segmentis circuli. Cum autem Stereometræ soleant sumere dolium, vel pro medio frusto sphæroeidis, (quod est capacissimum) vel pro medio frusto fusi parabolici (rotatione parabolæ circa basin sive ordinatim applicatam geniti, quod est capacitate proximum) vel pro medio frusto compositi ex duobus conoeidibus parabolicis communem basin habentibus (quod est minus capax) vel denique pro medio frusto compositi duorum conorum communem basin habentium (quod est minimæ capacitatis, & vix unquam locum habet) hinc notat autor, si dolium detur, cujus crassities sive diameter maxima (nempe in medio) sit pollicum 34, minima vero (seu in extremis) pollicum 24, longitudo dolii pollicum 48, capacitatem fore

secundum Hypothesin	1	pollicum cubic. 128. 71
	2	127. 64
	3	115. 77
	4	113. 55.

Ubi apparet, discrimen quidem non magnum esse, si dolii species cadat intra sphæroeidem & fusum, itemque inter convoidem & conum; sed inter fusum & conoeidem, magnam esse latitudinem, valde enim differunt 127. 64, & 115. 77, ac proinde magnum satis errorem committi posse. Unde ipse diametros in decimum quemque pollicem longitudinis metitur, & areas circulorum & segmentorum ex Tabula libro subjecta, aut linea instrumenti invenit, ex quo dolii erecti aut jacentis, pleni aut ex parte vacui, contenta facile habentur.

THE-

THESAURUS EX THESAURO PALATINO selectus, sive Gemmarum & Numismatum, quæ in Electorali Cimeliarchio continentur, elegantiorum ære expressa & convenienti Commentario illustrata dispositio, autore L. Begero, Sereniss. Electoris Palatini Antiquario & Bibliothecario.

Heidelbergæ, Typis Philippi Delborn, 1685 in fol.

POstquam non paucæ hactenus tam Regum ac Principum, quam privatorum hominum inclaruere gazæ nummariæ & antiquariæ, ex tenebris in lucem nunc quoque producitur cimeliarchium Serenissimi Principis ac Domini CAROLI, Comitis Palatini Rheni, S. R. Imp. Archithesaurarii & Electoris, nuper eheu! die $\frac{16}{26}$ Maji in ipso ætatis flore immatura morte exstincti. Continet illud ingentem & Gemmarum & Numismatum apparatum. Sed Clar. Begerus, qui Electoris hujusdem & Antiquarium & Bibliothecarium se profitetur, ex spissa cimeliorum illorum farragine, potiora tantum atq; elegantiora in hoc volumine selegit, unde & idem *Thesaurus ex Thesauro Palatino selectus* inscribitur. Ac primum quidem *Gemmas* æri incisas exhibet, easque in capita duo distinguit, quorum alterum de diis agit, alterum de hominibus; & quemadmodum in illo pleraque omnia, quæ sub Theologiam Gentilem cadunt, explicat: ita in hoc Philosophiam moralem eruditissimis discursibus, monitisque saluberrimis elucidat. Deinde *Numismata*, eaque & ipsa, uti Gemmaria cimelia, ære expressa in tribus capitibus repræsentat, contemplaturque in primo Reges quosdam Macedoniæ, Asiæ, Syriæ, Ægypti, Cariæ, Pergami, Bithyniæ, Ponti; Viros illustres Græciæ, Tyrannosque Siciliæ: in secundo aliquot Colonias Magnæ Græciæ, Insularum, Græciæ, Asiæ & Africæ: in tertio Augustos Romani Imperii Rectores, quicunque a Julio Cæsare vel in Occidente, vel in Oriente, (paucis exceptis,) præfuerunt. Nummos autem, quos vocant *Consulares*, consulto omittit, utpote a *Cl. Patino* in restituto & aucto *Ursino*, jam exhibitos. Cumque diversæ in his nummis res contineantur, eos diverso quoque modo disponit, servans quippe in Imperatoribus ordinem Chronologicum (a Julio enim Cæsare incipit, & in Manuele Imperatore

tore Græco desinit) in Coloniis Geographicum, in Regibus & Viris illustribus ex utroque mixtum. Gemmas autem quod attinet, in capite illarum primo initium sumit a Jove, variisque Deorum ac Dearum simulacris & actionibus consideratis, omnia tandem ad Jovem refert; in secundo, ut temporis quodammodo servaret ordinem, Græcorum effigies & actiones præponit, & Romanorum subjicit, ita quidem, ut omnia tandem (nam sectioni cuilibet anacephalæosin moralem, corollarii quasi loco, annectit) ad Deorum metum reducat. Nam uti in explicatione Nummorum Historici; ita in Gemmarum illustratione Theologi ac Philosophi moralis obire partes Begerus voluit, satius esse ratus, si gentilis superstitionis figmenta ad normam veri exigeret, & præcepta virtutum interspergeret, quam si vel Deorum genealogias tædiose recenseret, vel de lapidum generibus prolixe dissereret; quanquam nec Deorum genealogias, & genera lapidum plane subticuit; quemadmodum & in Numismatibus tum genus metalli his monogrammatibus AV, AR, Æ, & num primæ, vel secundæ, vel tertiæ magnitudinis sint, his numeris 1, 2, 3 indicavit.

GEMMÆ ET SCULPTURÆ ANTIQUÆ depictæ ab Leonhardo Augustino Senensi, addita earum enarratione in Latinum versa ab Jacobo Gronovio, cujus accedit præfatio.

Lugduni Batavorum, apud Danielem a Gaesbeck, anno 1685, in 4.

APparaverat hic Augustinus Siciliam Parutæ, post primam editionem notabili numismatum augmento locupletatam, apparatumque id genus alium lectori antiquitatis studioso in præfatione spoponderat. Promissis itaque suis ut staret, imagines Gemmarum collegit, seu sculpturas ac varios lapides, in quibus luculentissima antiquitatis vestigia effulgebant. Erat autem tum minister eminentissimi Cardinalis, Francisci Barberini, quem nepotem suum agnoscebat Urbanus VIII Pontifex M. isque uti literatissimus ipse, ita summus literarum ac literatorum fautor. A quo Cardinali cum & in familiam Pontificis ejusdem fuisset receptus, in id operam industriam-

dustriamque impendit omnem, ut tam numismata, quam statuas & inscriptiones ex ruderibus eriperet, inque celebri palatio ac bibliotheca Barberina reponeret. Nec marmora tantum, metalla, & eruditas sculpturas, sed & multiplicem ectyporum & variorum lapidum copiam, tanquam rara monumenta in pinacotheca ejusdem bibliothecæ adunavit. Gemmas autem inprimis antiquissimas conquisivit, earumque raras & excellentes multas possedit ipse; utque muneribus sibi commissis faceret satis, (nam & titulum Antiquarii, & Probatoris antiquitatum ab Alexandro VII, P.M. obtinuerat) cimeliorum suorum participes amatores eruditionis hujusce facere voluit, usus opera tum celeberrimorum hoc seculo pictorum, Andreæ Sacchii, & quem valde deprædicat, Joh. Bapt. Galestruzii, tum Johannis Petri Bellorii, a quo multas doctissimas observationes notasque est indeptus, quem & ipsum novam gemmarum Augustini editionem Romæ curare, ex literis Illustr. Magliabechii nuper accepimus. Quæ monumenta antiquitatis rariora cum ab eruditissimis quibusque magni æstimentur, non difficulter permoveri se passus est Vir Cl. Jacobus Gronovius, ut Belgicam hanc editionem, quanto maximo opere posset, adornaret. Adornavit is etiam feliciter, nec archetypa tantum sine ulla aberratione purissime per Blotelingium retulit, sed & explanationem cælaturis annexam, ex Italico sermone in Latialem fideliter transtulit. Emendavit etiam in præfatione errores, eosque partim typographicos, partim ex festinatione vel humanitate Augustini profectos, ita tamen, ut & Augustinum contra tres nonneminis censuras defenderit. Præterea, ut volumini huic aliquid gratiæ accederet, non Smetium tantum confutavit, Mithræ (per quem Sol intelligendus,) statuam, Romæ in Alteriorum ædibus ad S. Marcum extantem, falso in opere Gruteriano describentem, sed & tres alias Mithræ figuras descripsit, & æri incisas statim post præfationem libro Augustiniano præmisit. Liber alias Augustini in duas divisus est partes. In prima, quæ Alexandro VII inscripta est, præmittuntur ad Gemmas CCXIV, Annotationes totidem; subjiciunturque illis Gemmæ ipsæ pulcherrime æri incisæ, Deorum, Dearum, Philosophorum, Poetarum, Regum, Reginarum, Imperatorum, Imperatricum, aliarumque personarum & rerum, addito semper lapidis genere. In secunda, quam magno Hetruriæ Duci Cosmo dedicavit,

præmittitur *Dissertatio de gemmis antiquis annulorum*; excipiunt hanc annotationes ad Gemmas antiquas alias, easque numero L, una cum Inscriptione vetusta marmorea, hisque Gemmæ ipsæ, uti in prima parte, faberrime a sculptore expressæ subjunguntur.

JOHANNIS HARDUINI, SOC. JESU Presbyteri, Nummi Antiqui populorum & urbium illustrati.

Parisiis, apud Franciscum Muguet, 1684 in 4.

Viris longe clarissimis, qui nummos hactenus antiquissimos & publicarunt & illustrarunt, accensendus nunc venit *Joh. Harduinus*. Is, uti raræ & exquisitæ eruditionis laude apud Gallos jamdudum inclaruit, ita in Serenissimi Delphini usum Commentarium elaborare in Plinium, Naturalis Historiæ conditorem, fuit jussus. Cui operi conficiendo cum se accinxisset, jamque γεωγραφήματα seu populorum situs descriptionemque illustrare occepisset, etiam nummos populorum illorum perlustrandos explicandosque sibi esse existimavit; præsertim cum ex nummis plurimum Geographiæ, nec minus vicissim ipsis ex Geographia lucis accessurum intelligeret. Quorum notitiam non superficiariam ut sibi compararet, omnia Collegii Claromontani numismata, & quæcunque in Regis Christianissimi cimeliarchio asservantur, curiose admodum inspexit, ingentesque exinde nummariæ & antiquariæ eruditionis thesauros sibi collegit. Constituerat autem primum, Commentarii Plinii parti primæ tractatum de Nummis populorum, singularem velut appendicem quandam annectere. Sed quia in ampliorem opinione molem id operis excreverat, (nam in eo non populorum modo nomina & appellationes variæ indicantur, singulorumque situs statuuntur, sed & prærogativæ, jura, conventus, magistratus, sacra, ludi, fœdera, æræ, explanantur) veritus, ne πάρεργον ἔργον factum videretur, hunc ipsum tractatum ceu particulam a grandi suorum in Plinium commentariorum corpore desecare, & emittere in publicum, tanquam *Prodromum Plinianum* voluit. De cætero, cum tota de nummis disputatio, in tres partes tribuenda Harduino videatur, in Symbolicam nempe, Historicam & Geographicam; dilatis in aliud tempus prio-

ribus duabus, quibus Deorum effigies, & reliquæ, quæ symbolicæ vocantur, icones, nec non Regum ac Cæsarum res gestæ illustrantur; hic eam duntaxat partem, quæ populorum situm, æras, originem, prærogativas, magistratusque complectitur, elucidandam sibi sumpsit; quanquam & ex reliquis duabus partibus *Thesauri* hujusce *rei nummariæ* (sic enim totum operis corpus inscribit) nonnulla, quæ ad γεωγραφικὰ νομίσματα isthæc illustranda videbantur necessaria, hinc inde adsperserit. Partem vero hanc tertiam miris involutam ambagibus, utpote non neglectam tantum ab aliis, aut obiter saltem tentatam, sed & infinitis Autorum, qui ex amplissimis in rem Nummariam commentariis jam eximium sibi nomen pepererunt, erroribus scatentem, visus sibi est deprehendisse. Facem igitur huic parti attulit, erroresque omnes quos putat, quam liberrime detexit. Affirmare etiam Harduinus in præfatione ad lectorem non dubitat, hoc opus suum *Errata Antiquariorum*, nisi jactantiæ subterfugere voluisset notam, inscribi potuisse; sibique lectionem autorum in eodem argumento versatorum non tam profuisse, ut proficeret, quam ut illi coarguerentur; præterea innumera fere in hoc doctrinæ genere se animadvertisse, quæ nondum a quoquam animadversa sint; explanatos etiam a se nunc primum nummos sexcentos antea obscuros; patefactos innumerabiles antiquariorum lapsus; situs plurimarum urbium, quarum nomina quoque ipsa Ortelium, Holstenium, universumque ante se Geographorum gregem latuerint, indicatos; æras variarum gentium proprias, quæ Chronologicæ artis magistros fugerint, designatas; nodos denique complures, inexplicabiles hactenus & plusquam Gordios visos, non sine ingenti felicitate quadam solutos &c. In fine libri satis prolixam *de re monetaria veterum Romanorum* disputationem ex Plinii secundi sententia subnectit (locus extat lib. XXIII, sect. XIII) explicatque, quid sit *æs, denarius, quinarius, sestertius, quadratus, victoriatus, nummus bigatus, quadrigatus* &c. concluditque his verbis: *Hæc sunt omnino, quæ Plinius de nummis habet, ab eruditis sæpe tentata, a nemine ante hunc diem intellecta.* Nummos etiam adjicit addendos, & suo quemque loco inserendos; errata item operarum & curas secundas, & indicem tum Cæsarum & Augustorum, quorum nummi in hoc volumine conti-

nentur, tum Magistratuum, Prætorum, Pontificum &c. tum rerum memorabilium.

CAUSA VALESIANA,

Authore F. Petro Valesio Ord. S. Francisci, S. Theologiæ Professore.

Londini, apud Joannem Brome 1684, in 8.

CUm Carolus II Magnæ Britanniæ Rex &c. patrium regnum recepisset, Romano-Catholicus Hiberniæ Clerus exosus suspectusque multis rerum novarum, professionem fidelitatis Regi suo fecit anno 1662, adstringendo se ad juramentum, quod vocant Allegiantiæ, id est fidelitatis, a Jacobo Rege anno V regni Anglicani, post conjurationem pulverariam detectam, omnibus quibuscunque subditis ex autoritate Parliamenti præscriptum, quo Regia Majestas adversus quameunque Romani Pontificis prætensam auctoritatem validissime vindicatur.

Quod cum perfide factum ab Hibernis in Romanam ecclesiam, Clerici Belgæ, Hispani aliique censerent, ac Pontifices ipsi, Innocentius X, Alexander VII, Clemens IX & X, indignissime ferentes excommunicationibus vindicarent, patrocinium pro omni Hiberniæ Clero susceperunt Fr. *Raimundus Caronus* Ord. S. Franciſci, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, & Fr. *Petrus Valesius* Ord. S. Franciſci, S. Theologiæ Lector & Hibernici Cleri Procurator. Inter hæc fatis functo Carono, Valesium deinceps causam tueri, indignationemque ferre oportuit.

Acta igitur in hoc negotio collegit, ediditque Valesius. In horum præfatione initio rationes profert, quæ se impulerint, ut ea Londini in Anglia publicaret; deinde de partibus singulis disserit, ex quibus libellus componitur. Edidisse se acta illa ait (1) ut causæ suæ justitiam interea palam faceret, donec Apologeticum opus magnum, si tamen per senectutem id liceret, absolveret. (2) ut Commissarium Generalem Franciscanorum, Ignatium Broeyer, qui excommunicatoribus Valesii, Jacobo de Riddere & Guilielmo Herinx in officio successerat, instrueret tam de momentis causæ, quam de judicii novi necessitate. (3) ut demonstraret doctrinam, quæ Regum personas,

nas, vitas, ditiones arbitrio Papæ subjicit, communiter Romano-Catholicis ad concitandum in eos odium & periculum, & nuper iterum a Thoma Lincolnienſi Episcopo imputatam, ab universali Romana Ecclesia, sive ecclesia Romano-Catholica detestabilem & impiam haberi, nec nisi ab aula Romana, aut ecclesia Romana particulari approbari.

Libellum ipsum componunt Epistolæ Valesii tres, cum brevi ad primam responso, duæ Appendices, & Additamentum.

In prima Epistola Londini scripta anno 1677, Valesius Guilielmum Herinx, Commissarium Generalem Ordinis S. Franciſci nuper ad Britannos appulsum, enixe rogat, ut causis suis omnibus diem statuat, ac secundum Ordinis sui constituta & ecclesiæ Romanæ canones, præsentibus & arbitris patribus Anglis Capitularibus, auditis primum, quæ in utramque partem allegari possint, judicet. Neque enim alibi quam in Anglia, hoc judicium institui debere. Nam Ecclesiæ Catholicæ indubitatos ac divinos canones præcipere, ut causarum judicia ibi fiant, ubi crimina, quæ objiciuntur, ortum habuerunt, probarique vel refutari possunt fide dignis testimoniis. Idem se ab initio controversiæ postulasse ait. Extra regnum bis citato in Belgium, per regni leges & interdicta Regis specialia non licuisse comparere, ideoque a Definitorio Generali Vallisoletano injuste ob contumaciam quoque excommunicatum se esse. Cum vero inter patres eos iniquissime decernentes fuerit Herinx, ægre suo ore rescissurus quod statuerat, arbitrium omne committi cupit Valesius Capituli Anglicani patribus, quos, si velint non hominum, sed DEI causam attendere, pro se pronunciaturos sperat. Sibi enim firmissime propositum, veritatem doctrinæ & justitiam factorum constantissime tueri, ac externa communione privatum, interna seu invisibili omnium DEI Sanctorum communicatione velle frui, & beate mori, instar aliorum, qui mortem obierint a Pontificibus ipsis Romanis excommunicati. Ad finem in mentem revocat Commissario Generali tribunal Dei terribile, ut cogitet, qua ratione coram illo post non longam moram compariturus, excusaturus sit injustissimam ac tyrannicam sententiam Vallisoletanam, adversus tot innocentes fratres suos latam.

Ad hanc Epistolam mox discedens Londino *Herinx*, responsum bre-

breviſſimum reliquit, cauſam Valeſii ad altius tribunal devolutam, immo jam in eo judicatam, non pertinere amplius ad ſuam cognitionem; & ſi pertineret, in Anglia non decidendam eſſe. In ditione autem Catholica, ſi arbitrium ſuum requiratur, præſto ſe fore, ſi reus præſto ſit. Neque literas ſecuritatis omnimodæ defuturas accedere cupienti. Frivole virum religioſum allegare, ſibi fas non eſſe ex regno egredi: ſerio petentes quoscunque licentiam tantiſper exeundi facile obtinere. Quod ſi peccata non excuſet, ſed agnoſcat Valeſius, ad obedientiam ordinis ſui & Eccleſiæ redeat, fore, ut omnia præterita obliterentur.

Epiſtola II. prolixa Valeſius reſponſum Guilielmi Herinx ſecundum omnes partes excutit, exprobrando acerbis quandoque verbis, tum inique denegatam in Anglia defenſionem cauſæ ſuæ, tum injuſtiſſimum decretum Valiſoletanum, inter cujus Auctores ille extiterit haut poſtremus.

Epiſtolam III. Valeſius, eodem quo cæteras anno 1677 Londini dedit ad Sebaſtianum Antonium, Comitem Tanarium, Protonotarium ac Internuncium Apoſtolicum in partibus Belgii. *Apud hunc querelam inſtituit de injuſtitia ſibi facta*; ut poſt innumeros pene labores pro libero Hibernis Catholicis religionis exercitio conſervando, multas & graves injurias paſſus ſit; ut deinde citatus in Belgium, ob falſo imputatam contumaciam fuerit excommunicatus, cum, quod ſe non poſſet ſiſtere, interdictum Regium ſpeciale mature allegaſſet, & appellationem contra ſententiam omnem interpoſuiſſet ad Hdephonſum Saiizanes totius Ordinis Franciſcani in univerſo orbe Miniſtrum Generalem; ut nihilominus in Capitulo Generali totius Minorum ordinis Valliſoleti an. 1670 celebrato, non confeſſus, non convictus, neque citatus neque monitus, rurſum excommunicatus ſit; ut judicium regulare ſeu Canonicum ſæpe & anxie rogans obtinere non potuerit. *Hinc per Chriſti vulnera obſecrat ac obteſtatur, ut Internuntius Apoſtolicus Innocentio XI referat, Valeſium ob duas cauſas exoſum redditum fuiſſe Romanæ Curiæ; unam eſſe*, quod in Hiberniæ controverſiis an. 1648 quæ in cauſa tum ceſſationis armorum inter Confœderatos Regni Catholicos & Baronem Inchiquinium initæ, tum cenſurarum, interdicti & excommunicationis contra eosdem confœderatos, eandemque ob ceſſationem a Rinuccini Nuncio in Hibernia Apoſtolico Extraordinario latarum, emerſerant, Valeſius pro appellatione ab iisdem cenſuris ad Innocentium X interpoſita cenſuerit; adeoque & cenſuras iſtas, neque juſtas neque validas fuiſſe docuerit: *Alteram*, quod Fidelitatis Regi in rebus temporalibus promittendæ famoſam illam formulam, quæ vulgo Remonſtrantia Hibernorum dicitur, & ſubſcripſerit & defenderit. Plane enim confidit, Innocentium XI non Gregorii VII, non Alexandri VII, non alterius cujuscunque ſuccedanei Romanorum Pontificum vel dictata, vel facta, vel odia, vel præjudicia in controverſiis iſtis fatalibus, quæ de poteſtate Regia & Papali in temporalibus, poſt mille annos exortæ primum ſunt, labente ſcilicet in deterius Chriſtianiſmo, ſecuturum, ſed pro ſua clementia & æquitate toto orbe celebratiſſima pronunciaturum eſſe, Valeſium ob hoc, quod ſupremi magiſtratus laici poteſtatem in rebus plane temporalibus conſtanter aſſeruerit, juxta doctrinam Chriſti, Apoſtolorum, Patrum per mille annos religionis Chriſtianæ, anteceſſorum ſuorum cenſuras immerito paſſum, peſſime autem cum eo egiſſe inferioris ſubſellii judices. Quod ſi Internuncius Apoſtolicus intercedere pro Valeſio, aut Pontifex deprecantem pro ipſo exaudire noluerit, ob officium omiſſum utrique graviſſimam incumbere culpam, nulla excuſatione coram univerſorum Judice olim diluendam.

Appendix prior continet Inſtrumenta ad cauſam Valeſianam pertinentia. *Primum eſt Remonſtratio*, quam an. 1661 nomine Cleri Catholico-Romani Hiberniæ, Carolo II Regi Valeſius exhibuit, quæque totius controverſiæ cardo eſt. *Secundum eſt decretum Capituli Generalis Ordinis Patrum Franciſcanorum celebrati Valliſoleti an. 1670*, quo Valeſius ejusque aſſeclæ grande ſcelus perpetraſſe judicantur, interque reliquos ille jure meritoque ob contumaciam ſuam excommunicatus pronunciatur, ac ipſi & reliquis dies dicitur, ſcripta quævis ab eis edita prohibentur & damnantur.

Tertium Inſtrumentum faciunt Declarationes Facultatis Theologicæ Pariſienſis, factæ ſuper quibuſdam propoſitionibus an. 1663, cum Ludovici XIV Regis Galliarum declaratione præfixa. In quibus declarationibus Theologi illi profitentur, ſe conſtanter docere, (1) Summum Pontificem aliquam in temporalia Regis Chriſtianiſſimi auctoritatem non habere, ne indirectam quidem. (2) Regem Chriſtia-

ſtianiſſimum nullum agnoſcere nec habere in temporalibus ſuperiorem, præter DEUM. (3) Subditos eidem ita debere fidem & obedientiam, ut ab iis nullo prætextu diſpenſari poſſint. (4) Pontificem nihil valere contra Regis ſui auctoritatem, aut germanas Eccleſiæ Gallicanæ libertates & receptos in regno canones; v. g. non poſſe deponere Epiſcopos adverſus eosdem canones. (5) Summum Pontificem non eſſe ſupra Concilium Oecumenicum. (6) Eundem, nullo accedente Eccleſiæ conſenſu, non eſſe infallibilem.

Quartum Inſtrumentum quatuor vel quinque articulis, Cleri Gallicani de eccleſiaſtica poteſtate declarationem, factam a. 1682 continet, una cum annexo Regis edicto. Decreta hæc ſunt prorſus conſona iis, quæ ex præcedenti Inſtrumento attulimus.

Quintum Inſtrumentum producit illud, quod Jacobi Regis lege præſtari debet in Anglia & Hibernia, non Supremitatis quidem, ſed Allegiantiæ, id eſt, Fidelitatis in temporalibus juramentum.

Sextum Inſtrumentum refert quæſtionem ab Angliæ doctoribus Papæis Sorbonæ propoſitam, *an ſalva fide & tuta conſcientia præſtari poſſit juramentum Allegiantiæ?* & reſponſionem Doctorum ejus Facultatis an. 1680 teſtantium, nihil in juramento illo reperiri verbo DEI, aut Catholicæ & Apoſtolicæ fidei contrarium, proindeque ſalva eadem fide & tuta conſcientia a Catholicis Anglis emitti poſſe; immo & eos ex religione teneri, illud idem, ut fideles decet ſubditos, omni ratione adimplere & exequi.

Ultimum denique *Inſtrumentum* eſt Reſolutio Sorbonicorum an. 1683 ſuper propoſitione quadam, de Papæ poteſtate ſupra Concilium, ex Decreto nupero & famoſo Primatis Hungarici extracta.

Quorum Inſtrumentorum tertium & quartum ſpecialiter eo fine prioribus ſe annexuiſſe, monet in præfatione totius libelli Valeſius, ut appareat, judices in hac cauſa, ſeu Romanos, ſeu alios quoscunque ſubordinatos non recte, ſancte, Chriſtiane, non absque reſpectu perſonarum vel ſtudio partium, non ſolius Catholicæ religionis vindicandæ zelo ductos, ob ſolam Remonſtrantiam, tam ſevere totis annis continuis perſecutos eſſe Hibernos Remonſtrantes; Valeſium vero inter ipſos maxime & acerrime, diris omnibus caput ejus devovendo, nomenque excommunicati Eccleſiarum affigendo valvis. Siquidem eo ipſo tempore ac deinceps ſemper, illi ipſi Cenſores cum Auctoribus

bus prædictarum ſex Propoſitionum, & cum Declaratoribus ſubſequentium quinque articulorum, atque adeo & cum Eccleſiis, Academiis, Curiis, Parliamentis, Populo, Clero, Rege ipſo Galliarum Ludovico XIV, non tantum in humanis, verum etiam in divinis communionem habuerint. Certe aulam Pontificiam intimius pungere, & Papatum periculoſius concutere oportere, negatam Pontifici Maximo & infallibilitatem in definiendo, & independentiam in gubernando, adeo ut ne poteſtas quidem ſit ipſi, deponendi Epiſcopum contra Eccleſiæ Gallicanæ canones, quam abnegationem ſeu abjurationem jurium temporalium quorumcunque in ſummos Principes ac regna a Papa prætenſorum. Et tamen ob iſtam ſolam Valeſium hominem Hibernum a fidelium communione pelli, quanquam ita nemo Gallus, neque ob iſta, neque ob illa quidem, neque vero ob utraque ſimul. Quid, quod totos jam viginti annos integræ, ſalvæ, intactæ a Romanis maneant, propoſitiones ſex Pariſienſes? Quod ne cenſura quapiam hactenus notatæ ſint? Quid, quod neque Innocentius XI, qui tam incomparabili zelo, tam irrefragabili conſtantia Eccleſiæ univerſalis jura tueatur, etſi cum Eccleſiæ Gallicanæ Patribus nuper in regalium cauſa graviſſime expoſtularit, contra præfatam eorum de poteſtate eccleſiaſtica declarationem ne verbum unum? Quid, quod in Doctores illos Pariſiorum ſcholæ Theologos quinquaginta novem, qui etiam nuperrime, hoc eſt anno 1680, *juramentum Anglicanum, ſive Jacobinum & Allegiantiæ*, olim a Paulo V reprobatum, approbarunt, idem Pontifex Innocentius neque ſuccenſeat, neque moveatur quidem?

Appendix altera *Excerpta* continet, partem maximam *ex Caroni Remonſtrantia Hibernorum* contra Lovanienſes vindicata, partem aliquam *ex Edmundi Richerii Hiſtoria Conciliorum Generalium* de Gregorio VII Pontifice, alias Hildebrando. In quibus ex fundamento eruitur, diſcutitur, demonſtratur, & adverſus Bellarmini ac Baronii offucias, (hoc enim nomine ibi vocantur) vindicatur, Gregorium illum contra Legem, Prophetas, Evangelium Chriſti, præcepta Apoſtolorum, contra totius per mille poſtea annos Eccleſiæ Catholicæ traditionem, contra ipſum naturæ lumen, primum ſibi violenter ſumſiſſe, & deinceps effuſione ſanguinis Chriſtianorum, tam horrenda, tam immani, vindicaſſe poteſtatem excommu-

nicandi, deponendi, dejiciendi ab imperio terreno, Principes, Reges, Imperatores ipsos maximos Christiani orbis.

In Additamento describit Valesius Caroni fidi parastatæ sui vitam per turbas Hibernicas transactam, subnexo indice operis ab eo contra Lovanienses publicati.

VOYAGE DU MONT LIBAN, TRADUIT DE L'Italien, du R. P. Jerome Dandini &c. avec des Remarques par R. S. P.

i. e.

Hieronymi Dandini Soc. Jesu Iter ad montem Libanum, ex Italico Gallice versum: cum annotationibus de Theologia Christianorum orientalium, ut & Mahommetanorum, Autore R. S. P.

Ad exemplar Parisiense 1685 in 12.

TRactatus hujus interpretem, adjectarumque illi annotationum auctorem eundem esse, qui *Historiæ Criticæ de religione & ritibus populorum Orientalium*, in Acta nostra anno proximo p. 490 relatæ, auctor habetur, dubitari vix potest, & quæ præscriptæ sunt literæ, R. S. P, *Richardi Simonis Presbyteri* nomen satis aperte indicare videntur. Concordant stylus, & libertas de Missionariis Pontificiis judicandi. Nam in hisce ad Dandinum annotationibus non minus, quam in historia ista Critica ostenditur, minus recte fieri, quod Ecclesiis illis Orientalibus errores dogmatici imputentur, qui fere ex sola terminorum Scholasticorum ignoratione exsculpi solent; nec magis probandum, quod ritus reformentur, qui Latinis antiquiores sunt. Ita scilicet a Missionariis, falsa quandoque subornatione, cujus exemplum notabile refertur, hæresium indagatarum & extinctarum gloriam affectari, & omnia ad placita Romana, recentioribus seculis invecta, imprudenter exigi. Cavendum etiam esse ait, ne omnibus credatur, quæ Autores ex illis sectis Romæ educati scripserint, non magis ac manuscriptis, quæ jactantur, cum aut interpolata sint, aut imperfecta. Dolet autem Interpres, quod *Faustus Nairo Maronita*, de

de quo in historia allegata mentio facta est, non edat, quos dudum paratos habuerit libros, & donec id fiat, aut aliis documentis certioribus contrarium probetur, non vult accedere illorum sententiæ, qui *Sanctum* quendam *Maronem* commemorant, a quo nomen populo inditum fuerit. Probabilius id Maroni cuidam adscribendum esse autumat, Monothelitarum hæresi infecto. Seminarium vero, ad adolescentes Maronitas educandos Romæ jam dudum institutum, eo tendere, ut imbuti Latina Theologia domum remissi, vetera dogmata & ritus sensim immutent; quanquam ex Dandini relatione apparet, non caruisse id difficultate, nec alumnos illos Romanos sacerdotia, quæ ambibant, obtinuisse, nec semper exequi potuisse, quæ voluerint: peccatum etiam in eo, quod pueri fere stupidi & doctrinæ incapaces Romam missi fuerint. De Bibliis & de ritualibus Maronitarum paria habentur in Commentario hoc, ac in Historia Critica, sed uberius hic explicata. Arabica lingua ab illo tempore, quo Omar Califa Saracenorum Syria potitus est, usos esse Maronitas, satis ait constare, neque in alia reperiri, quæ ab illo tempore scripta sunt, sed in Liturgia Syriacam, (quam Chaldæam vocat Dandinus,) retentam fuisse, interpretatione Arabica expositam, cum pauci etiam ex Sacerdotibus Syriacam intelligant. De *Missæ Maroniticæ*, & quæ eadem fere est, *Jacobiticæ*, formulis & ritibus plurima lectu digna congessit Interpres in Not. *ad Cap. Dandini XXIV*; ut & de precibus & cantibus canonicis, *Bonam Cardinalem* in multis sequens. Quæ vero de Turcorum moribus & religione, de qua parum certa Dandinus affert, *ad cap. ejus XI* annotavit Interpres, non minus accurata & digna sunt, quæ considerentur, quorum tamen aliqua in historia Critica jam tetigit. Explicat autem quam subtiles & operosi sint Turcorum Theologi, in tradendis de Deo, de libero arbitrio, de prædestinatione aliisque ejusmodi dogmatibus, ad ductum Aristotelis, quem ab Arabibus prius quam a Latinis visum versumque, communem cum Scholasticis Christianis doctorem habeant. Ita plurimas eorum sectas recensет, ostendens quomodo non minus quam *Scotistæ* & *Thomistæ* dissideant, utque & *Calvino* & *Socino* præiverint. Quod vero inter tot opinionum divergia de religione unanimiter consentiant, id propterea fieri, quod paucissimos articulos ad fidem & salutem necessarios statuant, & in his convenientes, liberrime de omnibus aliis quæstionibus dis-

ſceptent. Hæc ex commentario, quem forte libello ipſi præferent Eruditi, præmiſiſſe ſufficiat: ex hoc etiam, quia brevis eſt, referemus, quæ præ cæteris notari, ut putamus, merentur.

Hieronymus Dandinus, nobili familia, quæ etiam hodie apud Cæſennates, in Pontificia ditione Comitum titulo nobilitata eſt, natus, & Jeſuitarum ſocietati adſcriptus, floruit ſub finem ſeculi ſuperioris, primusque ſui ordinis fuiſſe dicitur, qui Pariſiis Philoſophiam Ariſtotelicam profeſſus eſt, ubi librum egregium edidit, cui titulus *Ethica Sacra*. Hunc *Dandinum Clemens Octavus* Nuntium, ut vocant, ſive Legatum minoris gradus, ad Maronitas miſit, ubi habita Synodo decreta & canones anno 1596 fieri procuravit, ad Romanæ Eccleſiæ leges proxime accommodatos. Habentur iſti Gallice cap. 28 & 29, ſed Latine cap. 34. Relicta quidem in integro per hos fuit communio *ſub utraque*, & conjugium Sacerdotum, niſi quod cogi hos ad uxores ducendas (id enim plebe urgente fieri ſolebat) vetitum fuit, & ſuaſionibus effectum, ut etiam communio *ſub una* frequentari poſſet. Sed alia non pauca ex ſcitis Latinis inculcata fuerunt, de ritibus Sacramentorum, de purgatorio, & liberandis per preces & miſſas ex eo animabus, de feſtorum multiplicatione, (cum ob victus neceſſitatem pauciſſimis populus iſte uteretur) de aquæ benedictæ uſu, & alia ejuſmodi, quæ ut legationis ſuæ officio recte fungeretur, Dandinus curanda ſibi eſſe exiſtimavit. In quibusdam tamen repulſam tulit, & inter alia perſuadere genti iſti non potuit, ut Concilii Tridentini decreta, & faſtos Gregorianos agnoſcerent. Domum inde reverſus cum relationem ad Pontificem compoſuiſſet, hanc de itinere ſuo in regionem Maronitarum, & ad S. ſepulchrum, quod Hieroſolymis colitur, hiſtoriolam conſcripſit, ex qua illam tantum partem, quæ de Maronitis agit, Interpres ex Italico Gallice vertit, non diſſimulans, quod ſenſum quam verba ſequi potius ſibi viſum ſit, & quod quædam negligentius, aut cum exaggeratione ſcripta omiſerit.

Prioribus XIV capitibus narrat Dandinus occaſionem itineris, de qua diximus, & ipſum iter ex *Venetorum urbe* usque in *Tripolim Syriæ*. In his de Cypro Inſula, & Chriſtianorum, qui tunc ibi erat, ſtatu quædam reperiuntur. Poſtea *a cap. XV* Maroniticarum rerum narratio incipit, & ad XXXV uſque extenditur; reliqua ad XLII reditum

ditum in Italiam exponunt. Regio Maronitarum deſcribitur, quod in monte Libano a ſeptentrione meridiem verſus extenſa, lata ſit unius, longa quatuor aut quinque dierum itinere: montoſa & cautibus tota horrens, ſed rudi ex lapidibus ſubſtructione complanata, omnis generis fructuum feraciſſima, vineas etiam egregias habens, quæ non fodiuntur, ſed arantur, ita diſpoſita vitium ſerie, ut bobus & aratris ſpatium præbeant. Botrorum & uvarum magnitudinem inſignem notat autor, unde hiſtoria exploratorum, quos in Palæſtinam miſit Moyſes, comprobari poſſit. Frigore tamen & nivibus, ob ſitum montoſum, infeſtari tradit, & ex cedris nonniſi viginti aut paulo plures, (numerari enim certo non poſſe ſuperſtitioſe credunt,) ſupereſſe, quæ peregrinis pro miraculo oſtenduntur. Gentem non malo eſſe ait ingenio, forma corporis Italis ſimilimam, ſed pauperrimam, ob miſeram, qua a Turcis opprimuntur, ſervitutem. Tributorum ſane eam annotat gravitatem, quæ Interpreti incredibilis viſa eſt: ſcripſit enim, non tantum in ſingula hominum, qui infantiam egrediuntur, capita XVII *ſcutatos* annuos exigi, ſed & pro ſpatio agri octo pedum, ſcutatum unum, errore, ut Interpres exiſtimat, manifeſto. Nullas ibi urbes, nec pagos populoſos invenit Dandinus. Vicis parvis, & vilibus caſis miſeri habitant, veſtitu tenui, nudi pedes, quos etiam ſacerdotes, dum Miſſam celebrant, non tegebant; ſed Dandinus canonem promulgavit, ut calceati ſacra facerent. Moribus cæteris parum a Turcis diverſi ſunt, niſi quod vinum affatim bibunt. De Clero hæc habet: Epiſcoporum, Presbyterorum, reliquorumque clericorum ordines rite ſervari, ſed Diaconos antiquo more reditus curare, nulla ejus ſollicitudinis parte Sacerdotibus aut Epiſcopis injuncta. Monachos a *S. Antonio* nomen mutuatos ex veteri diſciplina vivere, victum ſibi quemque manibus parantes. Cæterum cælibatum, obedientiam, paupertatem, absque ulla votorum ſolennitate, ſanctius quam Europæos ſervare agnoſcit, ſicut & jejunia multa cum omnimoda carnium abſtinentia ſervant. Rudes & indocti ſunt etiam clerici, niſi qui Romæ literis imbuuntur. Patriarcha principatum quendam gentis tenet, e monachis electus, ex quibus Epiſcopos ſumunt. Reſidet in paupere monaſterio, cui *Cannubinum* nomen eſt. Duo Diaconi majores, adminiſtrationi redituum, aliarumque rerum præſunt. Eodem tempore, quo Dandinus legatione fungebatur,

batur, obiit *Sergius* Patriarcha, aliusque *Josephus* nomine electus est; unde ritum electionis c. 32. refert. Factionibus tamen locum hoc casu esse, & plerumque defunctorum fratres aut necessarios eligi notat, ut adeo etiam *de paupere hoc regno lis sit. Petri* cognomen electi lubenter adsumunt, quod Antiochiæ Episcopum fuisse credunt; nam Antiocheni titulum affectant, & aliquando a Pontificibus accipiunt. Confirmari se curant ab his per diplomata, (quæ stylo curiæ magnifico scribi moris est,) & aliquando delegatos Romam mittunt, qui obedientiam ceremoniis consuetis profiteantur.

TRAITE' DE LA NATURE ET DE LA Grace, par L' Auteur de la Recherche de la verité,

i. e.

Tractatus de Natura & Gratia, per Autorem Libri de inquirenda veritate. Editio novissima, plurimis explicationibus nondum visis aucta.

Roterodami apud Reinerum Leers 1684 in 12.

Libri hujus jam in Actis anni præteriti p. 237. meminimus, Tractatum *Antonii Arnaldi* contra Malebranchium, cum quo de Ideis disputat, referentes. Abstinuimus tamen ab illo excerpendo, tum quod Actorum nostrorum epocham antecederet, tum aliis de causis. Prævidebamus enim fore, ut novis opinionibus contradiceretur, & Autori occasio præberetur, obscurius dicta luculentius exponendi. Factum id est repetitis libri editionibus, adjunctisque in fine illustramentis & explicationibus, nec paucis, quæ novissimæ huic accesserunt, additionibus. Certum est, eum qui mentem Scriptoris plene assequi velit, vel ipso fatente & monente, librum ejus *de Inquirenda veritate*, legisse & intellexisse oportere. Aliquid de libro isto loco allegato diximus, neque plura nunc dicturi sumus, cum in multorum manus jam pervenerit, & nuper Latine versus, ac Genevæ hoc ipso anno editus, latius indies evulgetur. Enitemur tamen, ut tractatus hujus contenta, absque tædiosa compilatione eorum, quæ alibi docuit Autor, ea qua fieri poterit, perspicuitate exhibeamus.

Sco-

Scopus scripti in præfatiuncula proponitur; id nempe agere autorem, ut satisfaciat difficultatibus Philosophorum quorundam, qui dogmata Christiana conciliari non posse autumant cum bonitate & clementia Dei, sed duritiem atque iniquitatem aliquam in œconomia salutis, quam Ecclesia docet, deprehendere sibi videntur. Autor itaque defensionem sapientiæ & justitiæ divinæ suscipit, eamque constare tradit, etsi in natura irregularia quædam & monstrosa, & in gratiæ dispensatione aliqua reperiri existimentur, quæ culpam perditionis Deo videantur tribuere. Præmissa est libro *Epistola Amici*, in qua excusatur *Malebranchius*, quod dicta Augustini non adscripserit, quibus sententiam suam potuisset stabilire. Veritum enim esse dicit, ut apud omnes parem obtinuerint assensum, aut ea credatur esse Augustini mens, quæ excerptis ex ejus libris tribuitur. Ita nec *Jansenium*, qui tamen magna volumina ex Augustino congesserit, fidem omnibus fecisse, recte intellectæ aut relatæ Augustini sententiæ.

Partes tractatus *sunt tres*, sive totidem *dissertationes. In prima* agitur de necessitate Legum generalium naturæ & gratiæ. Theoremata potissima hæc sunt: Deus non agit nisi per voluntatem; voluntas Dei est amor sui ipsius; agit itaque propter se, nec mundum nisi sui causa creavit. Non creasset autem mundum, utpote finitum, & respectu divinæ infinitatis pro nihilo habendum, nisi persona quædam divina operi creationis sese jungens, dignum id opus gloria Dei effecisset. Fecit autem hoc Christus, qui est *principium viarum Domini*, & prototypus, ad quem homo creatus est, & ipse mundus, sedem nempe Ecclesiæ præbiturus. Mundus vero non debuit esse æternus, quia non est emanatio necessaria divinitatis, nec gloria ex ejus creatione essentialis est Deo: creatus igitur est in tempore, non citius nec tardius, & sufficit quod æternitas creationem antecesserit, nihilque efficitur curiose quærendo, cur non prius creatus sit; id enim objici potuisset, quocunque etiam tempore creatio facta fuisset. Disquirit hac occasione, quatenus liceat mysteria divina perscrutari, & cum Augustino (cujus verba ex Epistola ad Cosentium 221 adscribit,) statuit, licere id post fidem; precibus enim impetrare fideles, ut lumen divinæ sapientiæ in intellectu magis magisque resplendeat, eo quidem, ut scribit, cum profectu, ut etsi cum Sacra Scriptura, modo

populari sive anthropologico de Deo vulgo loquamur, longe tamen exactius sentire & loqui discant Theologi. Supponit inde, ex Dei attributis duo necessario in creando mundo concurrisse, sapientiam infinitam, & potentiam irresistibilem. Pro sapientia autem sua Deum inter innumeros creandi modos, eum præferre debuisse & prætulisse, qui sit simplicissimus, quanquam explicari non possit, in quo proprie simplicitas illa summa consistat. Exemplum affert de pluvia, quæ etsi divina potentia ita dispensari potuisset, ut non caderet, nisi in fundos cultos, cadit tamen indiscriminatim etiam in incultos absque utilitate; ita enim, ut scribit, decuit simplicitatem divinæ operationis, nec multiplicatio motuum digna Deo fuisset. De motus legibus, Cartesianum dogma sequitur. Destruit omnem Philosophorum de causis secundis doctrinam, tam in gratiæ, quam naturæ regno, & voluntatem Dei particularem quantum potest, vel negat, vel ad extraordinaria quædam, pro ostendendo divino imperio & absoluta potestate, restringit: ideo miracula Vet. Test. per declarationem, quæ inter quatuor libro adjectas ultima est, ad voluntatem Dei generalem, sed ab Angelis determinatam refert, eamque sententiam ex Scripturæ locis, ubi de ministerio Angelorum in legislatione aliisque mirabilibus operibus Vet. Test. mentio fit, probari posse putat. Hanc opinionem *Arnaldus* totius libri refutationem moliens, per modum prodromi dissertatione singulari refutavit, de qua seorsim dicemus. Non minus ex sua deducit hypothesi, quod monstrosa quædam in natura fiant, quam quod non omnes salventur, licet per generalem Dei voluntatem perfectio creaturarum, & salus omnium hominum intendatur: voluisse nempe Deum simplici modo agere, & leges generales statuere, ne particulari voluntate parum se digna distraheretur. Ita mirabiliorem esse mundum ob simplicitatem viarum divinarum, & ob diversitatem, quam irregularitas occasionalis secum fert: sic gratiam lege generali destinari, & particulariter applicari, licet non omnes juvet, ut sapientia tamen Dei, quæ ei consubstantialis est, semper subsistat & demonstretur.

Secunda dissertationis primæ parte uberius ista explicat, docens, Christum esse scopum omnium, & ab illo, iisque qui ei, tanquam membra capiti uniuntur, omnem gloriam ad Patrem redundare, nulla eorum, quorum perditio in contumeliam Dei cedere videatur, habita

bita ratione. Ut igitur mundus solummodo propter Christum Deo placet, ita nec placere posse, nisi qui imagini Christi & perfectioni ejus conformes fiunt; per certamina vero piorum, eorumque in concupiscentias victoriam, gloriam Christi augeri. Licet igitur absoluta potestate Deus Ecclesiæ pulchritudinem producere potuisset, non permisso peccato; nullum tamen modum sapientiæ ejus magis convenisse, quam quod permiserit omnes peccato involvi, ut omnium in Christo posset misereri: gloriam enim quam electi per gratiam Christi, resistendo concupiscentiæ, acquirunt, majorem, & ideo digniorem omni alia esse. Nodum itaque, qui durissimus videtur, quod scil. non omnes salventur, & gratia quibusdam frustra detur, hoc uno solvi posse existimat axiomate, quod Deus non velit sanctificare homines voluntate particulari, etsi generali omnes salvos velit. Si vero particularis voluntas Deo attribuatur, responderi non posse putat, cur alicui v. g. tres gradus gratiæ dentur, non dato tamen quarto, qui ad salvandum requiratur. Liberari autem Deum omni culpa, si generalis causa ei adscribatur, nec minus sanctum esse in rejiciendis, quam salvandis hominibus. Christum enim exemplum dedisse resistendi voluptatibus & superbiæ: mortuum esse pro omnibus, etiam pro perituris, 1 Cor. VIII, 11: perire autem homines, qui gratiæ se non accommodant, nec occasiones peccandi, vel amore sui, vel metu inferni evitant, neque impedimenta salutis removent, sed ad eam nullo labore perventuros se esse putant, non minus stulti, quam qui fruges ex agro expectant, quem non coluerunt. Addit tamen, merita naturalia non esse causam gratiæ, non magis quam pluviæ causa est labor agricolæ; sed dari gratiam secundum regulas generales, quemadmodum pluviam ex generali lege naturæ. Ad gratias vero Deo agendas nihilominus electos obligari, quia generalia salutis media per Jesum Christum proposuit; quæ qui negligunt, nec agnoscunt, Christum esse scopum omnium, aut se ipsos præferunt, & quasi centrum mundi se esse autumant, non habere quod de Dei duritie querantur. Ita rejicit Pelagianos, tum etiam eos, qui Deum absoluta potestate in electione agere statuunt, cum nil faciat, nisi ex summa illa sapientia, ad cujus contemplationem Paulus exclamavit: *O altitudo sapientiæ & scientiæ!* Rom. XI, 33. Conatur tamen sententiam suam etiam ex illorum hypothesi adstruere, qui Deum particulari gratia agere existi-

mant. *Vid. n. 57*, & quæ ibi de animabus æterno Dei decreto corporibus uniendis docet, quod factum fore ait cum omnium utilitate ante lapsum, at nunc cum damno fieri, si anima in corpus veniat, v. g. a pagano progeneratum, vel locorum aut temporum, vel speciali sua culpa inter reprobos numerandum. Ad Ecclesiam tamen etiam ex reprobis utilitatem pervenire, sive quod eorum posteritas aliquando convertatur, sive ex comparatione cum electis, quos exercent & excitant. Deum vero semper justum esse, cum reprobos propter abusum libertatis, neque tamen pœna doloris afficiat, nisi quatenus voluntarie sive proæresi peccarunt. Respondet postea ad dicta Scripturæ, quæ eo sensu intelligi possunt, ac si Deus particulari gratia operaretur, & omnia ad anthropologias refert, non aliter scilicet, quam metaphorice accipienda, quemadmodum illa, quæ Deo membra humana attribuunt: neque ex miraculis aliud demonstrari posse, quam ut regula per exceptiones firmetur.

Secunda dissertatione autor lectorem ad *opus de Inquirenda veritate*, part. II. lib. 6. cap. 3. ejusque *declarationes* remittit, unde sumat, immediate agere Deum in spiritus & animas, easque modificare, atque sic veram & propriam causam gratiæ esse, Christum vero meritoriam. Quæstionem dein format de causa, quæ *secunda* sive *particularis*, aut ut mavult, *occasionalis* vocetur, quæ causæ generalis efficaciam applicet & determinet. Hanc neque in Angelis, neque in homine, ut nunc post lapsum sese habet, sed in solo Christo statuit inveniri. Operationem autem animæ Christi, allegatis Scripturæ locis, Eph. I, 22. 23. Col. II, 19. Act. IX, 5. Col. I, 24. 1. Cor. XII, 27. describit, & notandum dicit, animam Christi non esse infinitam, atque ita non esse omniscium actualiter sed habitualiter, ob unionem cum divina natura sive verbo. Hæc prolixius exequitur *in additione ad* §. 17: desideria nempe animæ Christi, ait, generaliter ferri ad corpus suum mysticum Ecclesiæ quam optime constituendum, & quia meritus est, ut preces suæ a cœlesti patre semper exaudiantur, animam Christi fidelium precibus excitari, ut intercessione sua gratiam his impetret. Animam igitur Christi, licet ob unionem cum verbo habitualiter omniscia sit, agere tamen particulariter, neque infinita cogitare actu, id enim molestum & inutile scribit fore: molestum, cum non delectabilia tantum, sed & dissplicitura scire deberet; inutile, quia

quia nihil prodest cogitare, quæ post mille annos agenda sunt. Cur vero Christus non efficaciter succurrat unicuique, imo totas nationes negligat, hac explicat similitudine: considerari Christum ut architectum, qui dum de extruendo cogitat ædificio, non respicit ad cæmentum vel tignum particulariter, sed ad formam & pulchritudinem operis in universum, curam vero cæmenti aut tigni uniuscujusq; tum demum habet, cum id aptat, & ædificio inserit: ita Christum de Ecclesiæ ædificio generatim sollicitum esse, dum omnes ad se venire jubet; at non excipere particulariter, nisi venientes & vigilantes, & horum tentationes scire iisque mederi. Quæ vero ad objectam difficultatem respondet, cur nempe non omnium tentationibus, quas actualiter noverit, particulari & sufficienti gratia, qua vincere queant, consulat, eo tendunt, ut dicat, aut scire Christum, cui non profuturum sit gratiæ suæ auxilium, aut ut hominem, non debere cordium esse scrutatorem, nec obligari, ut actualiter cogitet de futuris determinationibus, aut harum revelationem a Patre petat. Ordinem scilicet generalem, quem sequitur, non exigere, ut dona sua pro negligentia hominum futura, sed ut necesse est, & ad suum propositum facit, distribuat; alias egrederetur terminos causæ occasionalis: quapropter mirandum non esse, quod non omnia succedant. Putat autem locum hæc habere, stante licet sententia, quod Christus, ut homo, cognitionem specialem actu habeat; fieri enim id posse modo quodam singulari, & ut loquitur, abbreviato. Explicat hoc p. 126, sed problematice, & in eo persistit, animam Christi non semper & eodem tempore de sanctificandis omnibus hominibus cogitare, neque omnia desiderare, quorum capax est, nec æquali mensura sed successivo influxu gratiam distribuere. Hanc recipientes non opus habere desideriis Christi particularibus, sed novas virtute meriti Christi ipsos mereri, & ad hoc sufficere ordinem Dei generalem, ut merentes præmium consequantur: Christum tamen sæpius de fidelibus cogitare, consilia ejus sequentibus, sive de pauperibus spiritu, & de religiosis, quam de aliis. Gratiam porro, quam Christus ut sapientia incarnata confert, non esse *illuminationis*, sed *sensus* sive *delectationis* prævenientis, qua concupiscentiam post lapsum nobis inhærentem perdomamus, a peccato abhorremus & in bono delectamur. Gratiam vero *illuminationis* esse a *Creatore*, sive a Christo, ut sapientia æterna. Illam naturalem fuisse

ante lapsum, hodie per meritum Christi obtineri, pro diversis nostris applicationibus; hanc semper pure gratuitam esse, pro diversis animæ Christi desideriis. Interim *unctio*, ut 1 Joh. II, 27. dicitur, *docet de omnibus*, sive, delectatio a Christo collata excitat attentionem nostram ad cognoscendum bonum, quo delectamur.

Hæc *parte hujus dissertationis altera* latius deducit, ex principiis suis monens, illuminationem non determinare necessario libertatem aut amorem nostrum, sed efficere ut per amorem boni generalem a Deo nobis impressum, ad bona particularia ipsi feramur; delectatione vero voluntatem ad objectum quodammodo transferri, ita ut libertas minuatur, ratio distrahatur, & sic nobis non relinquamur integri. Ante lapsum præveniente delectationis gratia opus non fuisse, quippe quæ meritum minuisset, ut non tam ex ratione, qua incorrupta uti poterat homo, quam ex instinctu Deum amasset. Sed post lapsum præter illuminationem etiam delectationem conferri debere, & ex merito Christi conferri, qua homo præsentes voluptates, quæ illuminationem debilitant, vincere valeat, & futura bona respicere, quæ absque hac gratia imaginatio spernit, & pro nullis habet. Illuminationis autem causam occasionalem dicit esse *attentionem* spiritus, & preces assiduas & ab affectibus purgatas, dein *instructionem* & prædicationem ab aliis: hac enim Christum usum esse, via nempe simplicissima, licet absolute & immediate illuminare mentes potuisset. Disserit etiam de scrupulis, cur Christus non citius quam post annos 4000 a condito orbe, natus sit; cur ex Judæis, & ex semine Davidis; cur sub Imperio Romano, aliisque ejusmodi, & rationes quasdam, licet consilia hæc Dei obscurissima & liberrimæ sint dispositionis, ex contemplatione legis seu ordinis divini generalis, reperiri posse putat, quæ sub finem hujus partis secundæ leguntur.

Jam *tertia dissertatione* de libertate tractat, & voluntatem hominis definit, *esse continuum & naturalem animæ motum seu propensionem erga bonum in genere sive indeterminatum, & erga Deum*; provocat *ad Libr. III. de Inquir. verit. & Explicationem de natura Idearum*, unde constet, spiritum non cognoscere veritatem, nisi per unionem necessariam & naturalem cum ipsa ratione universali, sive cum verbo, & sapientia Dei. Itaque motum mentis ad bonum invincibilem esse, & ab omnibus spiritibus necessario Deum amari, nisi fallantur falsa specie

cie boni, & sic delusi aliud quid quam Deum ament, & particulare quoddam ex iis, quæ corpus & sensus circumstant, pro bono arripiant. Innatum enim illum amorem boni sive Dei non esse invincibilem, & in *hac non-invincibilitate consistere libertatem*: ita, ut bonum particulare universali & vero præferatur, idque fieri dicatur voluntarie. Cum vero bonum dupliciter intelligi possit, vel ut cum voluptate percipitur, vel ut est causa voluptatis: inde fieri, ut anima bonum delectatione percipiens causam quoque ejus amet, eique se uniat, ut voluptatem semper obtineat. Quamdiu hoc non facit, sed in solius delectationis amore hæret, nihil amare a se distinctum, sed tantum modificationem suam, quæ ex delectatione oritur. Cæcam itaque & ingratam esse, nisi causam delectationis amet, quæ non est alia, quam Deus, qui solus in animam agere eamque vere delectare potest. Quanquam autem populariter bona vocari possint creaturæ, per quas delectatio efficitur, fieri tamen id respectu Dei, non nostri, quia non sunt vera delectationis causa. Determinatur autem voluntas hominis vel clara & evidenti cognitione boni particularis, vel confusa. Per hanc indeterminata quodammodo manet anima, omniaque bona in genere appetit, obtentoque uno ad ulteriora invincibili impressione fertur, & sic amorem mutat aut dividit, oblato alio bono, quam quo fruitur. Desideria ejus sunt causa occasionalis cognitionis, qua objecta detegit, & sibi admovet pro modo desiderii. Homo autem perfecte liber & rationalis, licet omnia bona desideret & examinet, neglectis tamen reliquis, non capit nisi immutabilia & æterna. Id facere ante lapsum potuisset Adamus, & nunc faciunt Angeli boni. At anima libertate sua non recte utens mavult præsenti bono frui, quam aliud quærere; fruitio enim delectat, inquisitio molesta est. Deprehensa deinde præsentis boni imperfectione aliud quærit, & plerumque id, quod sensibus gratum est. Hæc imperfecta libertas non potest vincere amorem particularium bonorum, habet tamen gradus, sicut & concupiscentia, licet omnes homines post lapsum imperium in corpus perdiderint; abutuntur enim libertate magis aut minus, pro corporis & spirituum naturalium statu & occasionibus conversationum. Deberet quidem quilibet perfecte liber objecti appetibilis amorem suspendere, donec veram ejus bonitatem exploraret, sed hujus suspensionis facultas & judicii præsentia per lapsum infirmata est, & ideo ratio semper

per instrui debet continuis meditationibus ad augendam libertatem sive resistendi tentationibus facultatem, quamquam graviores superari nequeant, nisi auxilio gratiæ per preces impetrato.

Parte hujus postremæ dissertationis *secunda*, gratiæ rationem prolixius explicat, & eam, quæ a Christo datur, & delectationem efficit ac mentem prævenit, semper efficacem esse statuit: utut enim debilis sit, nec integre statim hominem convertat, semper tamen illum, ut scribit, ad Deum inclinat, & pondus in se habet, licet pondere affectuum majori vincatur; *Gratia* vero *creatoris*, ut ait, sive luminis, sola non est efficax, quia animam in libertate relinquit. Porro Gratia Christi *efficax* quidem est, at non *invincibilis*, sed concupiscentia præpollente impeditur. Etsi vero vincat cupiditates & amorem Dei producat, hic tamen non est meritorius, gratiæ quippe adscribendus; meritorius autem fit, postquam delectatione sive sensu motum amoris ad bonum determinavit, & amor inde per judicium, per ratiocinationem & per cognitionem amabilitatis progreditur. Ita Adamus mereri potuit, quia non instinctu, sed ex judicio amare potuit, & Christus, licet impeccabilis fuit, ob eandem rationem meruit, quod nempe ex electione & judicio amavit, non opus habens præventione, quia carebat concupiscentia. Tanto sanctius vero puriusque fuit ejus sacrificium, quia a voluptatibus abstinuit, nec in se suisque perfectionibus voluptatem quæsivit, sed terribiles illas siccitates toleravit, quas pii derelictionem vocant; aut dicendum est, amorem ejus delectatione percepta majorem fuisse, & per dolores seu passiones meruisse. Luc. XXIV, 26. Act. XVII, 3. In homine datis perceptionibus æqualibus, semper præpollet, & victoriosa est gratia, quia concupiscentia non est invincibilis, sed rationis luce ac conscientiæ morsu quadantenus retunditur, accedente, ut dixit, merito, si quis cum judicio & libera electione, non ex instinctu vincit. Qui vero falsa bona etiam ex instinctu apprehendunt, nihilominus peccant, quia concupiscentia vincibilis est, levius tamen ut jam monuit puniuntur. Pendent scilicet omnia a recto vel malo usu libertatis sive electionis, qua semper verum bonum eligere, falsum rejicere deberemus; succumbimus autem sæpissime, quia sensus ex apparentibus & falsis delectat, non æque ex amore Dei: imo hic cum siccitate & amaritudine conjungi solet, ut ipsi Christo accidit, cum derelinqui se a Deo quereretur. Hæc fere est autoris de duplici gratia sententia, *Creatoris* una, altera *Christi*; sive *luminis* & *delectationis*, præter quas nulla agnoscit determinationis ad bonum principia. Oppugnare tamen eos non vult, qui putant Deum actione particulari conversionem nostram operari; nescire vero se fatetur, quomodo Deus consequentias actionum humanarum sciat, quæ ex decretis ejus absolutis non dependent, metuitque ne metaphysice disputando, morali doctrinæ noceat. Hæc ex libro ipso ejusque novis additionibus excerpsimus; de explicationibus & quæ adversario *de Ville* respondet, alibi dicturi. De orthodoxia judicium ut feramus, non est nostri propositi. Facient id sine dubio non pauci, & ut jam innuimus, prolixa a veterano controversiarum Scholasticarum Tractatore discussio expectatur, cujus primitiæ jam editæ sunt, & proxime in Actis nostris comparebunt.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno M DC LXXXV.

GODEFRIDI BIDLOO, MEDICINÆ Doctoris & Chirurgi, Anatomia Humani Corporis centum & quinque Tabulis illustrata.

Amstelodami, apud Viduam Joannis a Someren, 1685 in fol. chartæ augustæ.

TAntum abest, ut artium præclarissima Anatome, licet hodie majori longe, quam olim, splendeat nitore, ad ultimum perfectionis omnimodæ fastigium evecta sit, ut de die potius in diem novis iisque egregiis ab indefesso modernorum labore locupletetur accessionibus. Hi siquidem nec antiquiorum, nec recentiorum ac coætaneorum nude acquiescentes inventis, proprias sectionibus frequentioribus adaptare amant manus, plurima omnino in Animali adhuc Machina perscrutanda restitare non ignari. Nihilominus talis eorum fere cernitur sors, ut, cum in locis permultis humanorum cadaverum sectionibus destinandorum summa regnet penuria, paucioribus Humani Corporis Fabricam in suas cultelli acie partes exacte dirimere sit concessum; hinc plures in Brutorum magis & comparata Anatomia, quam hominis illustranda, cum laude observantur desudare. Palmam tamen omnibus Autor noster præripere videtur, qui plurimis incommodis susque deque habitis, omnes propemodum solidas Machinæ Humanæ partes per clarissimum quendam pictorem, *Gerardum de Laireſſe*, ad vivum curavit delineandas, delineatasque in præsenti exhibet Anatome. Ea vero pro nova omnino suscipienda est, non solum quod omnes ejus Figuræ novæ penitus sint, aque nemine alio ante Autorem tali exsculptæ facie, sed & quod multa multis quidem Anatomicis cognita, non ta-

men depicta, ſchematibus hic per opticum ſæpius inſtrumentum adornatis, ſicut v. g. *cutis & pinguedinis, glandulosa* itidem *& tubulosa cerebri*, item *plexus choroidei, linguæ involucrorum, mammarum, glandularum hepatis* ſtructura eſt, illuſtrentur; plura emendentur, circa figuras e.g. *cerebri, pulmonum, arteriarum, hepatis, renum &c.* alia vero de novo quoque adjiciantur, nova v.g. *cerebri meninx duram inter ac piam ſita media*, item *branchiorum interior facies* ſtanno igne ſoluto ac fiſtulæ immiſſo apte inveſtigata, nec non *ſucciferi chordæ umbilicalis tubuli, &c.* Sed ipſum quod ordinem centum & quinque Tabularum ſpectat, alio haud ſtipatarum textu, quam qui ad earum explicationem neceſſarius eſt, totum opus in *ſex* diſtributum deprehenditur *partes:* quarum *prima*, præter denudatum ſexus utriusque corpus, caput cum collo adjuncto ſpinali que medulla; *ſecunda* pectus, dorſum ac lumbos; *tertia* ventrem; *quarta* uterum ingravidatum, fœtum ejusque annexa; *quinta* artus partesque his continuas; *ſexta* denique oſteologiam univerſam ita repræſentant, ut anceps quis merito hæreat, num elegantia Figurarum, an accurata partium his deſignata præpolleat ſtructura.

BIBLIOTHECA ANATOMICA, SIVE RECens in Anatomia Inventorum Theſaurus locupletiſſimus, in quo integra atque abſolutiſſima totius Corporis Humani Deſcriptio, ejusdemque Oeconomia, e Præſtantiſſimorum quorumque Anatomicorum Tractatibus Singularibus, tum hactenus in lucem editis, tum etiam ineditis, concinnata exhibetur. Digeſſerunt &c. Daniel le Clerc & J. Jacobus Mangetus. M. M. D. D.

Genevæ, apud Joannem Antonium Chovet. 1685 in fol.

QUam ab uno modo Autore integram Humani Corporis rimatam & depictam luſtravimus Fabricam, denuo nobis ſiſtitur, prout ab Autoribus celeberrimis permultis deſcripta, a duobus vero Viris clariſſimis junctim in Theſauro præſenti duos in tomos digeſta proſtat, conſideranda. Cum enim prælaudati hi duo Viri integra Anatomes Humanæ Syſtemata non ea ἀκριβείᾳ ac diligentia, qua ſingulæ

ſingulæ quidem a pluribus hinc inde partes deſcriptæ ſunt, ab uno eſſe conſcripta animadverterēt, duobus abhinc annis ſelectiſſimos præſtantiſſimorum Anatomicorum libros, unam quampiam partem penitus excutientes, ſeparatimque hactenus editos, in corpus unum, a perfecto ſyſtemate Anatomico haud diſcrepaturum, cogere ſuſceperunt, illudque ad terminum feliciter productum nunc quoque exhibent. Totum opus ſex conſtare partibus obſervatur, quarum tres priores, methodo Anatomicis plerumque ſolenni, tribus, quos vocant, ventribus, abdomini, thoraci & capiti dicatæ ſunt; quarta vero pars ea, quæ toti propemodum corpori communia exiſtunt, quemadmodum ſunt oſſa, muſculi, venæ, arteriæ, vaſa lymphatica, lactea, nervi & glandulæ, perſequitur. Quinta animalem ſecundum *Cole* & *Borellum* ſcrutatur œconomiam, Microcoſmi particulas antea proſectoria arte velut diſcerptas nunc denuo colligens, quo membrorum invicem habitudo conſtet atque uſus. Sexta demum pars adminiſtrationem tradit Anatomicam, modumque deſcriptas ſuperius partes commode perſpiciendi expedit. Scripta, ex quibus ſingulæ coagmentatæ cernuntur partes, maximam quidem partem jam edita ſeorſim habentur, v.g. *Gliſſonii, Borelli, Malpighii, Peyeri, Warthoni, de Graaf, Bellini, Stenonis, Swammerdammii, Needham, Harvæi, Lovveri &c.* hiſce tamen ſubinde nova, e. g. *Malpighii* de Cornuum Vegetatione, *Ejusdem* de Ovariis Mulierum & Generationis Hiſtoria, *Manfredi* novæ circa aurem obſervationes &c. deprehenduntur interſperſa: de quibus ut ſeorſim alibi dicamus, operæ fortaſſis futurum erit pretium.

ESSAYES OF NATURAL EXPERIMENTS made in the Academie del Cimento, englishd by Richard Waller Fellow of the Royal Society.

hoc eſt

Specimina naturalium experimentorum in Academia, quæ Lydii lapidis dicitur, factorum; Anglice reddita per Richardum Wallerum e Societate Regia.

Londini, apud Benj. Alſop 1684. in 4.

INter Italiæ celebres Academias clariſſimum nomen a triginta fere annis poſſidet *Academia Lydii Lapidis*, quam pro ſuo in bonas literas amore ſingulari, Sereniſſimus Toſcaniæ Princeps Leopoldus quondam auxit & protexit. Eam vero ampliſſimam ſocietatem hodie diremtam eſſe tanto eruditus orbis acerbius dolet, quanto ille majorem de ea ſpem conceperat, cum naturalium experimentorum in Academia factorum volumen decimo octavo abhinc anno publicaſſet clariſſimus Saggiatus. Librum certe illum Italico ſermone compoſitum tam avide ubique Viri docti ſuſceperunt, ut non facile quis ullum ejus exemplar obtinere nunc poſſit. Quo quidem poſt alias rationes motus Richardus Waller, Societatis Regiæ Anglicanæ digniſſimum membrum, in Anglicam linguam, quæ Saggiatus Italice ſcripſerat, nuper tranſtulit, ne opere illius pretii exinde careret gens ſua, in qua eſſe quamplurimos noverat, qui rerum naturalium ſtudio delectentur, & ad eam ſcientiam augendam cogitationes & labores conferant. Ut pauca de argumento libri dicamus, quamvis Saggiato viſum non fuerit, in ſectiones & capita librum ſuum diſtinguere, ea tamen ſerie experimenta ipſe enarravit, ut quasdam veluti claſſes conſtituiſſe inveniatur. Primum locum obtinent inſtrumenta, quæ mutationibus aeris, temporumque intervallis dimetiendis ſerviunt. Sequuntur experimenta de preſſione naturali aeris, & alia complura facta in vacuo, poſtquam nimirum eductæ fuerant e vaſe craſſiores particulæ circumfluentis nos elementi per antliam Boyleanam. Poſt hæc diſſeritur de frigore & glacie, cum a natura tum ab arte productis. Oſtenditur immutari figuram vaſorum pro caloris intenſione & remiſſione. Aquam comprimi & ad minorem redigi quantitatem poſſe non negatur quidem, refertur tamen compertum fuiſſe, eas vires, quæ aeri notabiliter condenſando ſufficiunt, ſi vel millies multiplicatæ fuerint, vix tantillum inſpiſſare aquam, aut imminuere ejus expanſionem. Pugnatur inde adverſus levitatem corporum poſitivam; & enarrantur experimenta de magnete, de electricitate corporum, de coloribus mutandis, de ſonorum motu, & de corporibus projectis. Porro pondus aeris ad aquam comparati examinatur, & varia promiſcue dicuntur, ad hiſtoriam naturalem pertinentia. Ultima ſunt experimenta de lumine, & animalium quorundam digeſtione.

Verſio-

Verſionem quod attinet, ea ſatis eſt, ſi quid recte judicamus, accurata, optimeque factum ab Autore, quod is terminos Phyſicos & ex arte Chymica petitos ex codice Italico ad marginem Anglici apoſuit, ut videlicet illico lector judicare poſſit, an bene ſinguli Anglice redditi fuerint.

DAN. CLASENII, PH. ET J.U.D. ET IN Academia Julia quondam Anteceſſoris, Commentarius in Conſtitutiones Criminales Caroli V, editus opera Joh. And. Minneri, Jur. Pract. Helmſtad.

Francofurti & Lipſiæ, apud Frid. Lüdervvald, 1685 in 4.

EX quo judiciis criminalibus per Germaniam certa forma præſcribi cœpit, eumque in finem famoſa illa Conſtitutio, auſpiciis Imperatoris Caroli V & univerſorum Statuum anno 1532 in Comitiis Ratisbonenſibus promulgata prodiit; non defuerunt, qui pragmaticam hanc Imperii ſanctionem ſuis illuſtrarent commentationibus. Sic poſt Georgii Remi paraphraſin, extant in eandem *Bernh. Zierizii*, *Matth. Stephani*, *Caſp. Manzii*, *Lud. Gilhauſii*, aliorumque Commentarii; quibus nunc noviter accedit poſthumus hic, quem ſiſtimus, *Claſenii* fœtus, nulli ſane eorum, quos modo recenſuimus, ſive perſpicuitatem ſpectes, ſive doctrinæ ſoliditatem, facile ſecundus. Propoſuerat commentationes has B. Autor publice auditoribus ſuis ante hos tredecim annos, cum adhuc in Academia Julia Profeſſoris munere fungeretur: & quia has non tunc tantum avide exceptas, ſed & poſtmodum multorum precibus expetitas vidit præſens editor, rem non ingratam publico ſe facturum credidit, ſi easdem ex ſelectioribus Autoris manuſcriptis, quorum ſcilicet ipſe heres nominatus fuerat, depromtas publici juris faceret. Ita vero hoc in opere ſe geſſit Commentator noſter, ut propoſitis prius ipſis Conſtitutionis Carolinæ verbis (ad primum illud & antiquiſſimum exemplar, anno 1533 Moguntiæ autoritate Imperiali excuſum, correctis,) ſubjiciat ſingulis articulis argumentum ſuccinctum ac dilucidum, addatque deinde ſolidam ac methodicam cujuslibet exegeſin. Inprimis autem id

egit, ut non ſingulorum tantum criminum, ſed & omnium, quæ in proceſſu criminali extantiora deprehenduntur capita, naturam atque doctrinam locis convenientibus diſtincte, ac tanquam ex profeſſo tractaret ac proponeret. Præmittuntur operi ad præparandum melius Lectorem prolegomena, aliquot capitibus comprehenſa, in quibus generatim de delicti definitione, diviſionibus, ſpeciebus, libris denique juris noſtri, in quibus de his materiis tractatur, extenſe ſatis pro inſtituti ratione egit Autor.

JOURNAL DU PALAIS, OU RECUEIL des principales deciſions de tous les Parlamens & Cours Souveraines de France,

hoc eſt

Ephemerides Fori, ſive Collectio principalium deciſionum in univerſis Parlamentis & ſupremis Galliæ Curiis latarum. Pars Nona.

Pariſiis apud Dionyſium Thierry & Joh. Guignard, 1684 in 4.

PErquam laudabile conſilium eſt, quod ante annos aliquot inierunt Advocati duo Parlamenti Pariſienſis, (quorum nomina ſub initialibus literis C. B. & G. G. latent,) colligendi nempe elegantiores & notabiliores quæſtiones hinc inde in ſummis Galliæ dicaſteriis deciſas, easdemque poſtea conjunctim per certa temporum intervalla publici juris faciendi. Etenim cum tantum non quotidie novæ factorum ſpecies oboriantur, ſcriptis legibus aut non omnino, aut obſcurius certe comprehenſæ, utique non utile minus quam jucundum eſt, easdem tantorum judicum effatis ſubinde deciſas legere. Sed & in iis cauſis, quæ frequentiori ſtrepitu forum occupant, variantem pro temporum ratione curiarum obſervantiam perſpectam habere, omnibus conducit. Utrumque vero horum egregie præſtant præſentes ephemerides, in quibus inſuper non nuda tantum caſuum recenſio cum ſecuta deciſione exhibetur, ſed & integræ fere advocatorum utrinque diſputationes, ſatis quandoque prolixæ, ſiſtuntur:

tur: ut adeo æque & judicum in pronunciando dexteritas, & patronorum in orandis cauſis ingenioſa facundia exinde perſpici valeat. Imo inſeruntur quandoque cauſæ, quæ per ſententiam revera non deciſæ, ſed mediante tantum partium transactione finitæ ſunt; dummodo caſus ſingularibus circumſtantiis aut argumentis utrinque allegatis ſe commendet; uti videre eſt *pag. 88.* Nonam vero harum ephemeridum partem tantum exhibemus, recentiſſimam ſcilicet; anteriorum vel ideo minus curioſi, quod initia hujus laboris, Actorum noſtrorum natales longe, & integro quidem decennio tranſcendant, inchoati quippe jam anno 1672. Operam tamen, Deo ſecundante, inpoſterum dabimus, ne tomos inſequentes, ſi quos poſthac noviter editos inaudiamus, (quod nunc fere ſemel quotannis fieri conſuevit,) intactos relinquamus. Cæterum ut pro more noſtro ex deciſionibus nonnullas per compendium & ſpeciminis loco referamus, ex aliis libuit ſequentes indicare. Nimirum judicatum fuiſſe perhibetur, donationem inter vivos omnium bonorum, factam a parentibus filio, cum onere eosdem ad vitæ tempus alendi, non egere inſinuatione, *pag. 24. ſeqq.* Filios naturales, tanquam per leges regni ſucceſſione omni excluſos, ne tum quidem ex patris teſtamento ſuccedere poſſe, ſi hic non alium heredem habiturus ſit, quam fiſcum, *pag. 63. ſqq.* Matrimonio cum defunctæ uxoris ſorore illicite contracto, per diſpenſationem tamen poſtmodum confirmato, coruere legata atque donationes, quæ in odium hujus matrimonii a fratribus & ſororibus uxoris in alios facta fuerant, *pag. 119. ſeqq.* Vigente conſuetudine, ne retractui lineari amplius ſit locus poſt tres menſes, a vaſalli in fidem receptione computandos, currere præſcriptionem, ex quo vaſallus ad jurandum ſemet obtulit, licet ipſam juramenti præſtationem ob Domini abſentiam differre juſſus fuerit, *pag. 166. ſqq.* Actionem hypothecariam Eccleſiæ contra tertium poſſeſſorem decem annis expirare, nec hoc in caſu quadragenariæ præſcriptioni eſſe locum, *pag. 214. ſeqq.* Valere teſtamentum, quod teſtator, per apoplexiam in tantum loquela privatus, ut non niſi per *ſic*, & *non* mentem explicare poſſet, fecerat ad interrogationem notarii, revocata alia ultima voluntate, quam ſanus antea condiderat, *pag. 230. ſeqq.* ubi etiam modus in interrogando adhibitus curioſe deſcribitur. Porro, publicanum civiliter teneri de delicto ejus, quem telonio

lonio præpoſuit, in tantum ut ſententia contra hunc lata ſtringat etiam illum, licet non vocatum in judicium, *pag. 247. ſeqq.* Viduæ jus valide quæſitum eſſe per pacta nuptialia a cognatis utriusque contrahentium ſubſignata, tametſi ſponſus ipſe iisdem ſubſcribere neglexiſſet, & biduo poſt celebratas nuptias fuiſſet mortuus, *pag. 361. ſeqq.* Venditorem ratione pretii reſidui non habere privilegium præ reliquis creditoribus in fundo vendito, cui emtor antequam bonis cederet, ædificium ſuperimpoſuit *pag.* 477. *ſeqq.* Legato nomine 40000 librarum, cum heres inconſulto legatario tranſegiſſet cum debitore ob exactionis difficultatem, ut hic non niſi 27000 ſolveret; non poſſe legatarium ab herede integram ſummam petere, ſed eo contentum eſſe debere, quantum hic a debitore accepiſſet, *pag. 455. ſeqq.* Plura hujus generis addere ſuperſedemus, præſertim cum reliquarum deciſionum pleræque in explicandis aut interpretandis particularibus provinciarum ſtatutis occupatæ ſint, adeoque ad exteros minus ſpectent.

LE PLUTUS ET LES NUEES D' ARIſtophane. Comedies Greques, traduites en François, avec des remarques & un examen de chaque piece ſelon les regles du theatre, par Mademoiſelle le Fevre.

Plutus & Nubes Ariſtophanis. Comœdiæ Græcæ in Gallicum ſermonem converſæ: cum obſervationibus & cujusque comœdiæ examine, juxta regulas theatri inſtituto, ab Anna Tanaquilli Fabri filia.

Pariſiis 1684 in 12.

CUjus elegantiæ induſtriæque *Anacreontis* & *Sapphus* odas e Græcis, & *Plautinas* tres fabulas e Latinis Gallicas factas annotationibusque eruditis illuſtratas debemus, *Ariſtophanis* quoque binas comœdias, *Plutum* & *Nubes*, Gallicum habitum indutas, doctiſſimis obſervationibus ac præfatione clariores reddere ſategit doctiſſima Anna Fabri filia. Nempe ut exquiſitæ ſuæ eruditionis ſtudium non in uno

in uno quodam Scriptore ſaltem, ſive Græco ſive Latino, ſed in omni genere doctrinæ, cunctisque bonis Auctoribus expoliendis, ac ſuæ genti cultioribus exhibendis verſari oſtenderet. Cum autem inter Græcos veteres elegantia, urbanitate ac ſolida prudentia, nemini philoſophorum aut poetarum quicquam concedere Ariſtophanem intelligeret, ejus duas comœdias, quas diximus, ſermone Gallico, ſtylo terſiſſimo exprimendas ſibi propoſuit: idque adeo feliciter executa eſt, ut cum ipſo Scriptore, quem vertendum ſumſerat, nativa pulchritudine certare videatur, & ambiguum eruditis relinquat, utrum Græci ſermonis rotunditas, an Gallica ſuavitas palmam ferat. Auctoris characterem laudesque, ac ingenii præſtantiam & reconditam prudentiam in *Præfatione* oſtendit: uti ſimul cauſſas affert, cur a paucis pro dignitate comœdiæ iſtæ ſatis æſtimentur, quas omnes dramatum leges exacte ſervare demonſtrat, ſingularumque ſcenarum argumenta expendit; quarum connexionem in *obſervationibus* ulterius exhibet, & non cuivis obvium auctoris ſenſum dilucide exponit.

CEREMONIALE HISTORICO-POLITICO di Gregorio Leti,

id eſt

Ceremoniale Hiſtorico-Politicum, VI voluminibus comprehenſum, autore Gregorio Leti.

Amſtelodami apud Janſonios 1685 in 12.

EX compluribus libris hiſtoricis atque politicis, quos *Gregorio Leti* debemus, recentiſſime ad nos duo ſatis ampli, *Theatrum Britannicum* & *Ceremoniale Hiſtorico Politicum*, perlati ſunt. Et illo quidem, qui Amſtelodami anno ſuperiore excuſus ac quinque tomis abſolutus eſt, ſtatum publicum Britanniæ omnemque gentis hiſtoriam ita perſecutus eſt, ut memorem ſe probet monitorum *Petri Ronquilli*, Regis Catholici ad Magnæ Britanniæ Regem legati, qui conſulenti noſtro, ex antiqua hiſtoria pauca ſed ſelecta adſpergenda, ex recentiori vero omnia, ſed inſigni brevitate & accuratione, expromenda reſponderat. Poſteriorem vero in uſum legatorum a ſe compoſi-

tum profitetur, quorum pudendam sæpe in historiis rebusque civilibus ignorantiam a se deprehensam conqueritur.

Initio operis hujus prolixis querelis de adversa fortuna se vindicat, quam tamen nimia scriptorum suorum libertate a se provocatam haud obscure innuit, & quousque historiam scripturo, ubi de vitiis & occultis Principum sensibus dicendum est, progredi liceat, exponit. Inde dignitatem muneris legatorum explicat, & Principes, qui ineptos illi admovent, multo sale perfricat, & generalia quædam legatos concernentia persequitur. Sic legatorum immunitates & characterem, & quomodo in utrumvis peccetur, distincte exponit, illosque perstringit, qui ob canem cæsum, famulumve pulsatum, de violato charactere queruntur; inquirit etiam, utrum si binas pluresve ædes diversis in civitatibus legatus conduxerit, omnes immunitate gaudere debeant. Deinde diversas legatorum species, Legatos, Ablegatos, Residentes, Agentes &c. enumerat, nec omnibus easdem immunitates deberi, primum vero locum illis, qui libera potestate instructi sunt, (Ambassadeurs Plenipotentiairs vocant,) præ aliis etiam primi ordinis legatis tribuendum, contra Wicquefortium & communem fere usum contendit. Libro II. tomi I, Historiam universalem orditur, integris tribus tomis continuandam, ita tamen ut non raro de itinere deflectat, amœnitatibus haud adeo intempestivis admonitus. Unde catalogum Romanorum Præsulum, Conciliorum, Regum Galliæ, Hispaniæ, Ducum Brabantiæ, Bavariæ, Sabaudiæ &c. reperire datur. Historiam etiam Antipaparum compendiose exponit, & utrum illorum legatis tribuenda fuerit immunitas ministris publicis debita examinat; illam vero de Alexandro III, ficto sub habitu Roma Venetias fugiente, quam putat fabulam prolixe refutat. Hierarchiam porro Ecclesiæ Romanæ, & Pontificum in infringenda potestate seculari artes prolixe exponit, & plurima mala ex nimio Pontificum, non religionem asserendi, sed jurisdictionem suam protendendi studio, in orbem Christianum derivata, per temporum seriem demonstrat, Ecclesiæ vero Gallicæ libertates proponit, & adversus objectiones aliorum tuetur. Inserta est etiam tractatio satis ampla, de origine conclavis, & ritibus in electione Pontificum adhiberi solitis, de Cardinalium origine & dignitate, de Ordinibus Equestribus, aliisque materiis tractatu dignis.

Absoluta

Absoluta sic historia universali, tomo V statum Europæ præsentem & reditus singulorum regnorum accurate rimatur, & VI denique ad tractationem de legatis postliminio redit, de receptionibus solennibus illis decerni solitis, aliisque copiose edisserens; inter quæ potissimum notanda accurata enarratio omnium, quæ cum Ducis Sabaudiæ legatus Regiis honore in Aula Britannica æquaretur, evenere, aliunde haud ita facile repetenda. Unde colligere licet, hunc tractatum ob insignem rerum varietatem, nec injucundum nec inutilem esse, adeoque prolixa commendatione nostra non indigere.

TRAITE' DE LA NATURE ET DE LA Grace, augmentée de plusieurs Eclaircissements.

id est

Tractatus de Natura & Gratia plurimis explicationibus auctus.

Roterodami apud R. Leers 1684 in 12.

TRactatum hunc *Malebranchii* in nuperrimis mensis Junii Actis pag. 286 enarravimus. Reliquum est, ut, quas huc differendas putavimus, explicationes, novæ libri de Natura & Gratia editioni a Malebranchio adjectas, promissi memores nunc recensеamus.

Explicatione prima ostenditur, quid sit agere voluntate generali, quid particulari. Statuit nempe Autor, DEUM agere in nobis voluntate generali, cum agit secundum leges generaliter a se stabilitas, v.g. ut punctionem dolor sequatur, globus a globo impulsus moveatur; particulari vero voluntate agere, si efficacia voluntatis ejus non est determinata ad effectum, per legem aliquam generalem. Hoc modo minime ait derogari providentiæ divinæ, sed eam potius stabiliri, dum docetur, DEUM esse, qui omnia in omnibus agat, & quod Natura a Philosophis perperam descripta, nihil sit aliud, quam Lex DEI generalis, secundum quam simplicissimo & sapientiæ suæ convenientissimo modo, & ut causa generalis, operatur. Signa deinde proponit, ex quibus dignosci possit, utrum aliquid ex

voluntate generali, an ex particulari efficiatur. Pro illa tamen regulariter esse præsumendum ait, maxime si effectus immediate causam occasionalem sequatur, v.g. si lapis desuper cadens hominem occidat: si vero effectus sine causa occasionali appareat, vel contrarius sit legi generali, v. g. si venenum haustum non noceat, si pluvia non promoveat fertilitatem, tunc pro particulari voluntate argumentum sumi posse. Applicat hæc ad dispensationem gratiæ, eamque fieri tradit per leges generales, Christum vero ejus causam esse occasionalem, quia intercedit pro fidelibus. Quamvis vero Christus etiam sit causa meritoria, meritus scilicet ut preces suæ occasio gratiæ impetrandæ esse possint, neminem tamen salvari ex sola causa meritoria, sed occasionalem a Christo accedere debere, ut nova vita in fideles influat, illique membra fiant corporis, cujus caput est Christus, Eph.4,16. Col.2,19. Respondet postea ad aliquas objectiones, v.g. de salute fidelium Veteris Testamenti; cujus occasionem non minus ait fuisse Christum, respectu futuri meriti. Dein si dicatur, inutile esse novum hoc causæ occasionalis inventum, quia DEUS voluntatem Christi determinet, adeoque res eodem recidat, & omnia DEO sint adscribenda; plurimis ad hæc avertenda stabilire vult sententiam suam, de animæ Christi libertate, & volitionibus non infinitis sed particularibus, & ex principio suo, quod DEUM non deceat voluntatibus particularibus singulis momentis agere & variare, demonstrationem a priori molitur; a posteriori tamen argumenta faciliora esse agnoscit. Ita quia aliqui homines donis gratiæ abutentes pejores fiant, liquido apparere, quod gratia non detur voluntate speciali; alias in Deum culpam abusus & peccati recidere. Gratiam igitur generaliter cadere sicut pluviam, adeoque etiam in pectora sterilia, in quæ DEUS voluntate particulari non agat, quippe quod frustra nunquam esset facturus. Denique hac opinione sua, quam novam esse non negat, & ideo Ecclesiæ judicio omnimodo subjicit, precum utilitatem non tolli, quia voluntate generali DEUS statuerit, ut preces piorum exaudiendæ sint, & peccatoribus advocatum Christum dederit, occasionalem salutis causam præbiturum.

Explicatione secunda ostendit, Christum præfiguratum esse per totam Scripturam, etiam in eventibus ante lapsum, & inde disci, quod primarius DEI scopus fuerit Incarnatio Christi. Declarat hoc maxime

maxime ex dictis Pauli Eph. V, 22. & seqq. de mysterio conjugii spiritualis inter Christum & Ecclesiam, cujus typus fuerit conjunctio Adami & Evæ ante lapsum; addit & alia ejuscemodi.

Explicatione tertia id agit, ut demonstret, Christum & Ecclesiam principaliter a DEO intendi. DEUM ait vere amare omnes homines, sincere omnium salutem velle, dignoque sapientia, bonitate, immutabilitate aliisque attributis modo agere, & exponit, qualis sit ordo decretorum, quæ prædestinationem Sanctorum continent. Præmittit axiomata non pauca, per quæ adstruat, etsi homo non peccasset, futurum tamen fuisse, ut persona quædam ex Trinitate operi Divino creationis sese uniisset, ut id sanctificaret & dignum autore suo redderet, neque nisi interveniente alio, DEUM semetipsum honorare potuisse. Ita theoremati suo innixus, quod indignum sit DEO compositis modis agere quæ simplicibus fieri possunt, & quod omnipotentia DEI non ita sit intelligenda, ut sapientiæ ejus contraria sit, permissionem lapsus humani sapientiæ divinæ omnino conveniisse docet, & ad scopum tendisse, qui erat Christus ejusque Ecclesia, sive mundus futurus, cujus causa præsens factus sit. Ex sapientiæ hujus contemplatione impediri Deum, quo minus a simplici agendi modo discedat, nec absoluta potestate omnium hominum conversionem & salutem operetur. Ordinem itaque decretorum prædestinationis non esse humanum, ut nempe decernat, prius hos & illos salvos facere, & postmodum de mediis consultet, per quæ id exequatur, utque pœniteat, si non procedant; sed sapientiam suam in omnibus consulere. Principium igitur prædestinationis esse sapientiam & scientiam DEI, neque quidquam esse in homine, quod prædestinationem ejus determinet, & ita sapientiæ ejus tribuendum, quod etsi velit omnes salvos fieri, particulari tamen & irresistibili voluntate, obstante sapientia sua, conversiones & salutem non procuret; alias enim omnes salvos fore. Ideo nihil durum esse in prædestinatione, quia DEUS aliter quam pro sapientia sua agere nequit. Ita sufficit, ut scribit, liberalissima illa gratiæ generalis dispensatio, hominibusque imputandum venit, quod non evitent, quæ efficaciæ gratiæ resistunt. Quanquam vero judicia DEI sint abscondita, & prædestinationis mysterium profundissimum, licere tamen cum *Augustino* & *Prospero*, quantum analogia fidei permittit,

ſcrutari, & ad ſapientiam & ſcientiam Dei reſpicere, nec putare, quaſi Deus ex nuda voluntate & obſtinatione agat, ſed quod pro præſcientia ſua prævideat, quæ acturi ſint homines nec ne, datis gratiæ auxiliis. E contrario deſtrui religionem, ſi Deus credatur potens ſupra ſapientiam, & ad exemplum Regum quorundam terreſtrium, perverſa & obſirmata voluntate agere. Naturam itaque, ſive rationem ſupremam & univerſalem Deo coæternam & ſubſtantialem eſſe, quam licet independenter, neceſſario tamen & invincibiliter, atque immutabiliter ſequatur, nihilque agat, quod non juſtum, ſapiens & ordinatum ſit. Cum Auguſtino quidem tenendum eſſe, Deum non fundare prædeſtinationem in meritis naturalibus, ſimul tamen reſpiciendum eſſe ad ejus ſapientiam & ſcientiam. Conciliat hæc cum Hieronymi & aliorum Patrum dictis, quæ meritis & differentiæ eligendorum aliquid tribuere videntur, & a Pelagianiſmo eos defendit, allegatque dicta Auguſtini *de bono perſev.* c. 9. *& Epiſt. 107.* de *cor. & gnat.* c. 13. & *Autorem libri de vocatione gentium.*

Explicatione quarta probare vult, ex miraculis Veteris Teſtamenti concludi non poſſe, quod Deus ſæpe agat per voluntates particulares. Cauſam nempe miraculorum occaſionalem Angelis adſcribit, quorum voluntati particulari Deus voluntate generali obſecutus ſit. Hanc opinionem quomodo refutaverit *Antonius Arnaldus*, mox videbimus. Cæterum de omnibus hiſce explicationibus Theologorum eſto judicium, an ſalva fidei analogia, quæ demonſtranda ſumſit Autor, vere & legitime demonſtraverit, & an per tantam terminorum novitatem & ſubtilitatem ſcopum propoſitum aſſecutus ſit, ut nempe difficultates, quæ in negotio ſalutis & inprimis circa prædeſtinationem objici ſolent, hypotheſibus iſtis, de voluntate generali, de cauſa occaſionali, & de ſapientia & ſcientia Dei, facilius & efficacius removeantur, quam hucusque per alia Theologorum ſyſtemata factum eſt.

Addimus pauca ex defenſione, quam Autor adverſario, *Ludovico de la Ville* oppoſuit. Edidit hic Pariſiis a. 1680 librum cum approbatione & privilegio, & ArchiEpiſcopis ac Epiſcopis Galliæ dedicavit, in quo dogma *Carteſii*, *Gaſſendi*, & *Malebranchii*, quod extenſio ſit de eſſentia corporis, hæreſeos accuſavit. Ex eo enim *Tranſ-*

ſubſtantiationis articulus infirmari videtur, cum de corpore Chriſti tranſubſtantiato extenſio prædicari non poſſit. Directe autem ad hanc objectionem non reſpondet Malebranchius, ſufficere ratus quæ in libro *de inquirenda veritate* ſcripſit, ab adverſario, ut putat, non ſatis intellecta: ſed per modum inſtantiæ demonſtrare nititur, hæreticum non eſſe, qui principium aliquod ſtatuat & agnoſcat, ex quo malæ conſequentiæ deduci queant, ſi capere non poſſit, quomodo conſequentiæ illæ ex principio ſequantur, aut ſi has neget & rejiciat, aut ſaltem Eccleſiæ judicio ſeſe ſubmittat. Exemplis vero tribus inſtantiam illam confirmat. Ex vulgari enim opinione, quod bruta animas habeant, & quod cauſæ ſecundæ dolorem & voluptatem efficiant, ut & ex negatione principii Carteſiani de extenſione, falſa & impia elicit poriſmata, neque tamen ideo condemnari oportere arbitratur, qui iſta principia amplectuntur, at conſequentias non agnoſcunt. Pro ſe itaque eandem poſcit æquitatem, & philoſophandi libertatem, qua fidei articulis minime putat præjudicari, & per quam ad majorem veritatis lucem perveniri poſſit.

DISSERTATION DE M. ARNAULD, Docteur de Sorbonne, ſur la maniere, dont Dieu a fait les frequents miracles de l' ancienne Loy par le miniſtere des Anges &c.

i. e.

Diſſertatio Antonii Arnaldi, Doctoris Sorbonici, de modo, quo Deus tempore Veteris Teſtamenti, per miniſterium Angelorum frequentia miracula fecit; Reſponſi loco Autoris tractatus de Natura & Gratia novis Cogitationibus, in additamento, cui titulus eſt: *Miracula frequentia Veteris Teſtamenti nequaquam probant, quod Deus ſæpe voluntate particulari agat*, exhibitis, oppoſita.

Coloniæ, 1685 in 8.

Ex

EX præfatione apparet, ab Arnaldo refutationem totius tractatus *de Natura & Gratia* parari, cujus jam duos libros absolvisse se scribit, & tertii caput primum, per anticipationem huic ipsi dissertationi adjunctum producit. Permotum autem se esse dicit, ut hoc scriptum præmitteret, tum quod impedimenta non desint, per quæ editio refutationis integræ sufflaminetur, tum ut *Malebranchio* aliquo modo satisfaceret, qui moram refutationis impatientius ferre videatur. Præsupponit ante omnia *(cap. 1.)* sententiam omnium Theologorum & Philosophorum, ut scribit, Christianorum, Scripturæ Sacræ conformem esse, quod Angeli possint agere in corpora, eaque movere, quatenus id Deus præcipit aut permittit, & quod ita sint executores voluntatis divinæ. At novi systematis autorem *Malebranchium* contrarium statuere, nempe Angelos non executos esse voluntatem Dei, sed Deum obsequutum esse voluntati Angelorum: ita nempe ut Deus, veteris Testamenti tempore, voluntate generali voluerit, sive lege generali se obstrinxerit, ut id quod vellent Angeli, quos populi Judaici gubernationi præposuerat, ipse efficaciter præstaret: unde inferat, non posse ex miraculis illo tempore frequenter editis probari, Deum sæpe voluntate particulari agere. Verum Arnaldus nihil probari ait a novæ opinionis inventore, ex allatis Scripturæ locis, quam quod Angeli sint ministri Dei, & quod Deus eorum ministerio utatur, minime vero quod Deus agat ex voluntate Angelorum. Aggreditur inde duo axiomata quibus innitatur Malebranchii opinio, nempe quod Deus omnia agat, adeoque doctrina de concursu & de efficacia causarum secundarum inter Christianos locum habere non debeat; dein quod Deus potentiam suam cum creaturis etiam intelligentibus non communicet, nisi eatenus, ut causæ occasionales sint, per quas voluntas divina ad producendos effectus determinetur, indeque fiat, ut creaturæ tantum agant per desideria, Deus autem solus vere & realiter: utrumque vero hoc dogma falsum esse arguit. Dein *(cap. 2.)* prolixe Malebranchii opinionem exponit, quibus conditionibus causæ occasionales agant, indeque concludit, etsi concedatur, (quod tamen minime concedendum existimat,) Angelos nullam potestatem realem ad movendum corpora habere, minime tamen sequi, quod Deus non egerit voluntate particulari in miraculis veteris Testamenti. Falli scilicet *Malebranchium*, & fallere, quod non sufficienter distribuerit causas in reales & occasionales: præter istas enim dari potentias non reales, quæ tamen non sint occasionales, eo sensu quem docet Malebranchius. Respondet speciatim *(Cap. III)* ad omnia Scripturæ loca, quibus nova opinio, qua voluntas Dei particularis impugnatur, adstrui posse videtur, Augustini sententiam sæpe allegans, & ejusdem & aliorum patrum autoritate, ut & ex allatis Scripturæ locis *(Cap. IV)* contrarium docet, angelos scilicet nonnisi jussu & mandato Dei agere. Cum vero Malebranchius ex dicto Apostoli *Gal. III, 19* maxime urgeat, quod *lex ordinata sit per angelos*, ostendit Arnaldus *(Cap. V)* neque ex illo, neque ex aliis locis legitime inferri, quod Deus non agat voluntate particulari, etsi ministerio angelorum utatur; itaque ignoratione elenchi aut petitione principii peccari. Probari enim debuisse, Deum neque legem dedisse, neque miracula patrasse suo consilio, aut voluntate & destinatione particulari, sed solum angelorum, ut causæ occasionalis, consiliis & destinatis obtemperasse: nam de hoc quæri, minime vero an Deus ministerio angelorum usus sit; hoc enim facile concedi, & ex Interpretum tam Judaicorum quam Christianorum consensu constare, quod quæ Deo in Veteri Testamento immediate adscribuntur, per angelos peracta fuerint. Notat hac occasione & miratur, quod *Hieronymus* locum *Exod. III, 2* vertens, in apparitione Moysi in rubo ardenti facta, vocem *angelus Domini*, quæ in fonte Hebræo & versione LXX habetur, & a B. Stephano & D. Paulo allegatur, omiserit. Super eadem materia *(Cap. VI)* pressius insistit adversario, neque sententiam ejus molliri posse scribit, si dicat, Deum nihilominus autorem legis esse, quia Angelis occasionalem causam præbentibus, v. g. legislationem desiderantibus, efficaciam & vires præstiterit, veluti homini brachium movere desideranti, motus facultatem præstat. Nam si hoc tantum modo causa realis sive efficax Deo adscribatur, manifeste sequi, quod Deus etiam causa realis sit actionum pessimarum, eademque ratione v. g. autor Alcorani dici possit, Mahometo nempe ut causæ occasionali, librum scripturo, vires commodans. Addit plura, quibus Malebranchio in hac quæstione de Lege Dei generali & ordine immutabili, & quomodo sapientia Dei ab omnibus, qui veritatem aliquam percipere volunt, consuli possit & debeat,

multas difficultates & contradictiones impingit. *Cap. VII* sequelas quasdam ex hypothesi ista deducit, honori divino contrarias, & stante illa regimen populi Judaici non Theocratiam, sed Angelocratiam dici debere indicat. Opinionis vero tam novæ, omnibusque Patribus & Theologis incognitæ, fundamenta temere poni in præsuppositis, quæ autoris sola assertione & persuasione nitantur, quibus negatis superstructa omnia corruant. Errasse inprimis, quod dum viderit Deum agere ex lege generali, sibi ipsi præscripta, putaverit idem dici, ac si dicatur Deum non agere per voluntates particulares; cum tamen ex innumeris exemplis demonstrari queat, agere Deum ex lege generali, & tamen eodem tempore etiam agere voluntate particulari. E. g. Deus lege generali decrevit, ut anima creetur, & jungatur corpori humano, statim atque id in utero matris concipitur, neque ab hac lege recessit in incarnatione filii sui. At sine horrore ne cogitari quidem posse, quod Deus non egerit voluntate particulari, cum crearet animam Jesu Christi. Addit, se Christiani nomine indignum fore, nisi crederet animam suam voluntate Dei particulari creatam fuisse, etsi dependenter a prima formatione corporis sui in utero matris; itaque pro Epicuræa cogitatione detestaturum esse, si putaret formationem corporis sui ex fortuito naturalium concursu factam esse, non vero ex ordine præciso & determinato providentiæ divinæ. Tandem etiam in dubium vocat, quæ de idea entis perfecti *Malebranchius* præsupponit, & contradictionibus implicari existimat, allegans *Meditationes* ejus *Christianas Cap. VII*, §. *6 & 7*. ubi contra Atheos productionem creaturarum etiam minutissimarum voluntati divinæ particulari adscribit. Ultimum demum effugium ejus de anthropologia Sacræ Scripturæ ita ereptum it, ut etsi quædam locutiones, v. g. ubi Deo os, manus, pedes, tribuuntur, a nemine sano pro metaphoricis non habeantur, inde tamen minime liceat clarissima dicta, quibus voluntas Dei particularis probatur, pro figuratis habere, aut indignum Deo judicare, si particulari voluntate agat.

Cæterum in adjecto specimine ex libro suo inedito, Arnaldus ad hanc ipsam dissertationem provocat, & iisdem fere rationibus thesin *Malebranchii*, qua Christum causam salutis occasionalem esse tradit, oppugnare aggreditur, tria dogmata ex illa eliciens orthodoxiæ adversantia. *Primo* enim non recte negari, Christum hominem ullam potestatem agendi in corpora habere, cum tamen ex tot Patrum dictis constet, vi unionis personalis Christum divina operatum esse miracula in corpora & mentes hominum, & carnem ejus in sacra cœna fidelibus divinæ vitæ vires conferre. *Secundo* male doceri, Christum hominem ita causam esse gratiæ distribuendæ, ut Deus nulla particulari voluntate hujus vel illius peccatoris conversionem, aut Evangelii prædicationem in hoc vel illo loco procuret, sed tantum desideriis Christi, ut hominis, lege generali obstrictus effectum præstet. *Tertio* quod id fiat, ne molestia particularis voluntatis sive curæ Deo indecenter tribuatur. Ex his enim sequi notat Arnaldus, si indignum sit Deo particulari voluntate agere, nihilque ei quam executio eorum relinquatur, quæ Angeli vel Christus, ut causæ occasionales, desiderant, indignum etiam fore, ut illis desideria particularia inspiret, indeque futurum, ut Christus desideria saltem humana habuerit & habiturus sit. Ex dictis vero Scripturæ, quibus *Malebranchius* firmare voluit, Christum causam esse occasionalem, nihil aliud ait probari, quam officium Christi mediatorium. Exigi autem omnino probationem evidentem a novarum assertionum autoribus, easque valide negari a receptarum sententiarum propugnatoribus, donec noviter inventa rite probentur. Ea propter Epilogum addit, quo *Malebranchium* ad sufficientem probationem cohortatur, & assensum suum, si illam præstet, non denegat, aut succumbenti gratiam divinam apprecatur, ut veritati palmam porrigat, nec pernitiosa licentia alienum sensum Scripturæ affingat. Præmissæ sunt dissertationi approbationes censorum *Mechlinienſium*, & Theologorum quorundam *Lovanii*, *Leodii*, & *Insularum Flandriæ*, unde conjici potest, integram refutationem ab *Arnaldo* compositam in publicum prodituram esse, si approbatores ejusmodi invenerit, & in censorum manibus fortassis hucusque hæsisse.

OBSERVATIO DE USU INTESTINI COECI in figurandis quorundam animalium excrementis.

Ex Transactionibus sive Actis Philosophicis Anglicis Januar. 1684 num. 155. pag. 455.

Vir Clarissimus, Martinus Lysterus Medicus Oxonienſis, innuerat in Transactionibus anni 1673 num. 95 inteſtini cœci uſum, colo & recto ſubſervientem, manifeſtum videri in animalibus, quorum excrementa determinatam habent figuram. Id vero *in Epiſtola ad Henricum Oldenburgium Societatis Regiæ, dum viveret, Secretarium meritiſſimum (quæ nunc primum editur)* ita explanat: determinatam figuram a ſe intelligi (1) in excrementis in multas minutas partes ſimilis figuræ diviſis, qualia ſunt ovium, cervorum, cuniculorum, leporum, ſoricum, murium, equorum, bruchorum, cochlearum quarundam, &c. (2) Laxiore ſenſu in omnibus excrementis quæ liquida non ſunt, qualia ſunt ſtercus columbinum, anſerinum, humanum, canis, felis, &c. Cœcum putat ambobus figurandis inſervire, ſed hoc maxime manifeſtum eſſe in prioris generis excrementis. Nimirum hujus inteſtini uſum in eo conſiſtere videri, ut excrementa in cavitatem ejus delata (quod ipſius opinione, in ſanis ſaltem animalibus, vel omnibus alvinis fæcibus, vel maximæ earum parti contingat) tam diu ibi ſerventur, donec ſatis exſiccata, indurata, ac juſtam conſiſtentiam nacta ſint (quemadmodum argilla formis attemperanda) ut figuram in colo & recto melius recipiant. Hoc in animalibus prioris generis ſibi manifeſtius apparere. Nam in mure majori, exempli gratia, cujus excrementa utique conſtanter figuram ſimilem ſervant, cœcum valde amplum eſſe, ipſoque ſtomacho capacius, & mirabilem coli ſtructuram in hoc animali adjuvare conjecturam. Nam ſtatim infra valvulam inteſtini coli eſſe ſpirales quasdam fibras, quæ cochleæ quoddam genus componant: unde colligit fæces mora in cœco juſtam conſiſtentiam nactas, atque inde propulſas in ſpirales iſtas plicas coli, non recta & ad perpendiculum, ut ante in tenuibus inteſtinis, deſcendere poſſe, ſed lente per cochleæ anfractus, atque inde figuram accipere. Itaque ſi ligaretur cœcum, aut alia ratione fæces non admitteret, credit inevitabilem animali fore diarrhœam. Neſcire ſe quidem, an in univerſum & in omni animalium genere, quo magis figurata ſunt excrementa, eo capacius cœcum deprehendatur; illud tamen certum eſſe, in quibusdam animalibus natura laxis cœcum aut nullum reperiri, aut perexiguum, ut in talpa, echino terreſtri, gulone, genere picorum quos Angli vocant *Wood-pecker*, genere accipitrum, aliisque. Varias autem excrementorum figuras in non paucis animalibus jam a ſe obſervatas, modumque quo & recipiuntur in cœco & ibi præparantur, & conjecturas quasdam ſuas de conſilio naturæ in figurandis excrementis, impediendæ primum diarrhœæ, deinde retardandæ famis cauſa (quemadmodum teſtudinibus tota hyeme plena ſint inteſtina) denique fermentationis ac digeſtionis in ſtomacho & tenuibus inteſtinis diutius perficiendæ gratia (de quo mox cogitationes ſuas alio loco publicaturus ſit) a ſe nunc præteriri.

EXPERIMENTA CIRCA INCREMENTUM ponderis in oleo Vitrioli aeri expoſito, una cum inventis quibusdam novis Hygroſcopicis, per Wilh. Gould, M. B. & Collegii Wadhamenſis, quod Oxoniæ eſt, Socium.

Ex Transactionibus Philoſophicis Anglicanis, Menſ. Febr. $168\frac{3}{4}$. n. 156. pag. 496. ſeqq.

EX quo Celeberrimus Boyleus doctrinam de magnete aereo erudito orbi communicavit, varie ulterior negotii hujus inveſtigatio curioſos occupavit. Obſervatum inter alia eſt, corpora quamplurima, per ignem nonnullis ſui partibus conſtituentibus exuta, avide poſtmodum particulas aereas imbibere, in tantum ut etiam pondere manifeſto augeantur: cujusmodi quid deprehenditur in calce, viva præſertim, itemque in capite mortuo ſalis, nitri, aluminis & vitrioli. Eodem ſpectat, quod omnia ſalia fixa, per deliquium fluida reddantur; quodque terra, ex qua nitrum fuerat extractum, ſpatio ſeptem annorum in loco umbroſo accumulata, plene per aerem imprægnata de novo fuerit deprehenſa. Hactenus tamen hæc de incremento corporum ex aere indagatio fere circa ſolida ſubſtitit: de liquidis enim, cum proprio, quo conſtant, humore jam abunde ſatiata crederentur, parcior ſuſpicio fuit, ea novum ex aere pabulum appetere. Nihilominus cum caſu animadverſum a nonnullis eſſet, oleum vitrioli notabile ex ambiente aere incrementum capere ſolere, rem dignam Gouldius exiſtimavit, quam experimento inſtituto curioſius inveſtigaret. Rem vero ita adgreſſus eſt. Tres drachmas olei vitrioli, in tantum dephlegmati, ut filum craſſius corrodendo diſſolveret, vitro

aperto, cujus diameter trium pollicum erat, infudit, illudque bilanci accuratæ impositum statuit in loco ab igne & sole libero, posteaque pondus aliquoties quotidie examinavit ac consignavit, adnotatis insimul curiose tempestatum ventorumque variationibus. Sensit itaque pondus indies augeri, in tantum, ut intra spatium 57 dierum, a tribus drachmis, ad drachmas novem & 30 grana adscenderet. Incrementum autem hoc neutiquam æquale quotidie fuit, sed singulis diebus decrevit, & adeo quidem, ut cum primæ diei augmentum mox fuisset dr. 1. gr 8, ultima dies vix dimidium granum adjeciſſe ponderi notata fuerit: quo magis enim liquor saturatus, eo minus quotidie incrementum accedere visum, non æqua quidem descensus proportione, sed ea modo aucta, modo imminuta, pro diversa aeris ventorumque temperie. Scilicet observatum est, incrementum largius fuisse tempestate humida, pluviosa, nebulosa aut nivosa, flante item austro aut zephyro, quam tempore gelido, claro & sicco, eurove aut borea spirante; nocturnis itidem, quam diurnis horis. Causam primariam hujus phænomeni non aliam suspicatur Gouldius, quàm humiditatem aeris, quam liquor hic tanquam ignis potentialis æque avide imbibat, ac nitrum ignis actualis depascit; ut adeo incrementum hoc non aliud sit, quam mera aqua. Probat hoc non ex colore tantum hujus liquoris, qui cum antea saturate ruberet, limpidior postea evasit; sed & ex eo, quod de materia hac, destillationis examini subjecta, liquor primum prodiit æque insipidus ac aqua pura, postea vero, igne magis intenso, guttæ evaserunt acidæ: remanens in Retorta oleum eandem corrodendi vim retinuit, ac initio habuerat. Observatum ulterius est, quo amplior liquoris superficies, proportione habita ad ejusdem quantitatem, aeri pateat, eo celerius esse incrementum. Sic tria hujus olei grana frusto vitri infusa ad latitudinem $\frac{3}{4}$ pollicis, mox primis 6 horis alia 3 gr. attraxerunt, & intra minus quam 48 horas liquor jam tantum non plene saturatus plus quam triplum primi ponderis exhibuit. Cæterum eundem effectum, quem recensito hactenus modo oleum Vitrioli præbuit, expectandum credit inventor ab oleo Sulphuris per Campanam, oleo tartari per deliquium, liquore item Nitri fixi, &c.

Cum vero Oleum Vitrioli, dicto modo ab aere humidissimo plene satiatum, postmodum aut retineat aut remittat acquisitum pondus, prout

TAB. VII.
ad A. 1685. pag. 317.

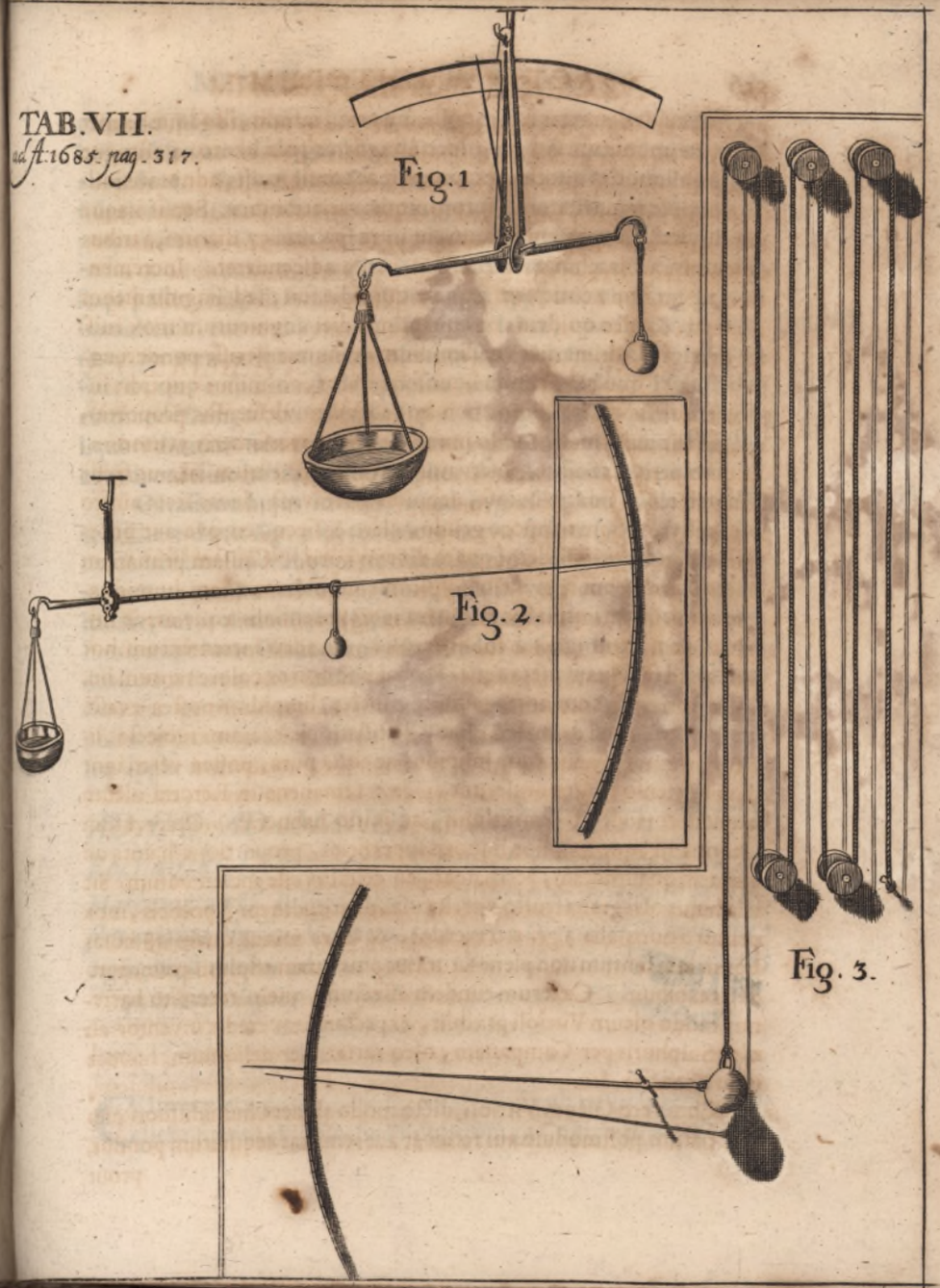

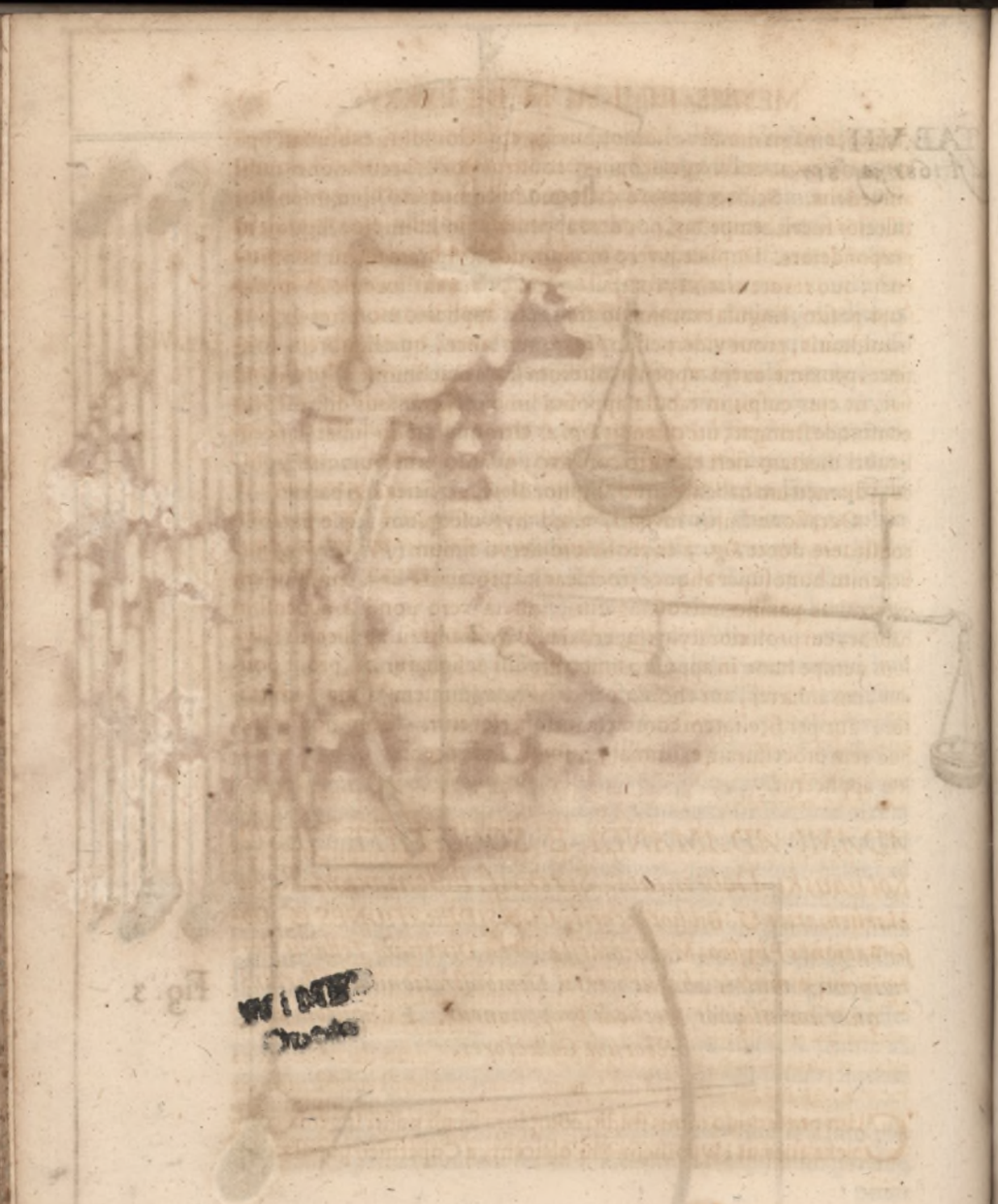

prout aer magis minusve humoribus scatet; Gouldius existimat, ope hujus observationis hygroscopium construi posse, accuratione nulli alii cedens. Scilicet liquore dicto modo comparato libræ impositio, si siccior fuerit tempestas, pondera appensa; sin humidior, liquorem præponderare. Duplicem vero modum docet, libram talem construendi, quo res accuratius procedat: nimirum ut aut axiculo in medio scapi posito, lingula examinis in arcu ansæ applicato monstret gradus humiditatis, prout videre est in *Fig. 1*; aut lance, quæ liquorem continet, proxime axem appensa, alterum scapi brachium tam prolixum fiat, ut ejus cuspis in tabula apposita limbum, gradibus distinctum, commode stringat, uti ostendit *Fig. 2*. Utroque modo jubet lancem liquori dicatam fieri ex vitro concavo, quatuor aut quinque pollicum diametrum habente, quo amplior olei superficies aeri pateat. TAB. VII.

Occasione hujus inventi, aliud hygroscopium facile parabile construere docet *Fig. 3* ex prolixiore nervo fidium (*Viol-string.*) Jubet enim hunc super aliquot trochleas ita protendi, ut altera quidem extremitas paxillo infixo alligetur; altera vero pondus appensum habeat, cui prolixior stylus super axiculo versatilis sit applicatus: stylum nempe hunc in appositio limbo gradus designaturum, prout pondus, cui inhæret, aut chorda per aeris humiditatem laxata demittatur; aut per siccitatem contracta sursum elevetur. Commodius adhuc rem processuram existimat, si stylus index centro ultimæ trochleæ applicetur.

ADAMI ADAMANDI E SOCIETATE JESU, Kochanski Dobriniaci, Serenisſ. Poloniarum Regis Mathematici & Bibliothecarii, CONSIDERATIONES & Observationes Phyſico-Mathematicæ circa Diurnam Telluris vertiginem, a multis absque certis Demonſtrationibus aſſertam; quarum aliquot Methodi proponuntur. Ex Epiſtola ad Actorum Collectores.

1.

CUm præfervido nimis ſtudio complura ſeculi noſtri Ingenia complexa fuerint Hypotheſin Philolaicam, a Copernico populari noſtro

ſtro excultam, eamobrem prudenti conſilio, Purpuratus S. Inquiſitionis Romanæ Senatus, occaſione a Galilæo Florentino data, vetuit, ne opinio hæc in Theſin dogmaticam tranſiret, ac tanquam pura puta veritas ubique deprædicaretur. Quæ enim Hypotheſi illi, tanquam ſi reapſe vera eſſet, ſtabiliendæ, eujsdem Sectatores hucusque ſubſtruxerunt Argumenta, ſunt ejus firmitatis omnia, ut meræ probabilitatis limites haud tranſcendant, ac proinde nos minime cogant, ut apertas S. Codicis de Statione Terræ locutiones, aliter ac ſonant, interpretemur: Id enim tunc primum facere licebit, ac etiam oportebit, cum fuerit inventa, quam quærere cuique licitum eſt, inconcuſſa Demonſtratio Phyſico-Mathematica, Vertiginem Telluris evincens. Tales equidem hoc loco prolaturum me non adpromitto, viſum tamen mihi eſt Viris per Europam Eruditis expendenda proponere ſequentia Cogitata, & Obſervata mea; ut ipſi quidpiam iſtis exactius cogitando, & ſi quidem tulerit occaſio, etiam diligentius explorando deprehendant.

OBSERVATIO I.

2. AD enodandam hanc oppido implexam difficultatem Aſtronomicam, plurimum, niſi fallor, faciet ſequens Obſervatio mea, quæ eſt hujusmodi. Cum Anno 1667 in Collegio noſtræ Societatis Florentino Matheſin publice prælegerem, contigit Menſis Aprilis die 17, in quam tunc Dominica in Albis inciderat, Hora Italica $11\frac{1}{2}$. totam Urbem trina motæ telluris reciprocatione fluctuare. In quo Phænomeno, mihi nunquam antea viſo, duo mecum expendebam: Primum ſubitaneam Aeris, tunc ſumme ſereni, & tranquilli concuſſionem: Deinde vero, tres illas terræ vibrationes ab Oriente Æquinoctiali in Occidentem, & viciſſim, directas fuiſſe; ac tum eo ipſo momento mihi venerat in mentem, Phænomenon hoc idoneum fore ad probandam diurnam telluris vertiginem, ſi modo in omnibus Terræ motibus idipſum conſtanter eveniret. Eamobrem eo ipſo die ſollicite inquiſivi ab omnibus in illo Collegio Sociis, qui alias alibi terræ motum ſæpius fuerant experti, quamnam Mundi plagam agitationes Terræ in illis locis tunc ſpectaverint: ac tum a compluribus eorum didici, probe tamen prius intellecto ædificiorum ſitu, ab illis mihi expoſito,

ſito, vibrationes illas ſimili plane modo peractas fuiſſe. Contuleram poſtea Florentiæ meam hanc Obſervationem cum Doctiſſimo Viro, mihique amiciſſimo, Dn. Vincentio Viviani, celeberrimo per Europam Geometra, ac inſuper eadem de re egi per Epiſtolam, cum P. Jo. Bapt. Ricciolio noſtro, in Aſtronomia, & aliis ſcientiis verſatiſſimo; qui tamen in ſua Reſponſoria, quam etiamnum adſervo, non videbatur magni facere meam iſtam Reflexionem.

3. Cum vero Anni 1670 Menſe Januario Florentia Pragam iter agens, Venetias perveniſſem, ibidem fortuito intellexi, Dn. Franciſcum Travagini, Virum eruditum, idipſum obſervaſſe in illo Terræ motu, qui prædicto anno 1667 die April. 6. hor. 13. Ital. Urbem Raguſanam ſubverterat, & ipſas quoque ſuccuſſerat Venetias, ubi varias recenſet Obſervationes, quibus telluris ab Ortu in Occaſum, & viciſſim, fluctuatio manifeſte evincitur. Sed & in alio terræ motu, quem Anno 1661 Aprilis 22, Flaminia (vulgo Romagna) ſenſerat, idem obſervaſſe ſe commemorat. Quibus ego intellectis, vehementer gaviſus ſum, meam illam Obſervationem, tot aliis eidem conſentientibus firmari; Quanquam in reddenda harum Vibrationum cauſa, a Dn. Travaginio tunc etiam diſſenſerim, prout paulo poſt ediſſeram.

4. Præterea Anno 1670, quo in Comitatu Tyrolenſi Urbs Oenipontana, & Hallenſis, terræ motu, ſæpius recurrente, divexabantur, a die 17 Julii, in ipſo fere Novilunii momento, per Menſem fere integrum, & ultra, ſi recte memini; dedi illuc Epiſtolas Praga, ubi tunc Matheſin profitebar, ut certius intelligerem circumſtantiam illam agitationis ab ortu in occaſum: ſed & illinc accepi Obſervationes prioribus illis congruentes; & inter cætera, quod nonnulla ædium altiora fumaria Orientem vel Occidentem verſus prolapſa fuerint. Tandem cum Mathemata tractarem in Academia Olomucenſi, quidam e noſtris Patribus teſtati ſunt, anno quem illi nominabant, mihique memoria excidit, terræ motu in Eccleſia Cathedrali dejecta fuiſſe ſcamna omnia leviora, nec inter ſe connexa, quorum longitudo porrigebatur a Boreali latere templi ad Auſtrale, ita ut hæc corruerint verſus Altare majus, quod ibi directe Orientem reſpicit.

5. His conſentiunt ſequentes Obſervationes: Anno enim 1681, die 19 Auguſti, Jaſſis in Moldaviæ Metropoli, hora poſt med. noct. 2. fuit Terræ motus, qui duravit fere ſemiquadrante horæ; Quem quidam

dam e noſtra Societate ibidem commorans, & a me ſcripto requiſitus, ſignificat ab Ortu in Occaſum, & viciſſim, vibrationes ſuas peregiſſe; quod ille colligebat ex ſitu ſui cubiculi, & lecti, quorum utrumque ab Ortu æſtivo in Occaſum hybernum porrigebatur: addit autem ſequentia verba: Idipſum fatebantur experti, a me, propriam experientiam tacente, diligenter examinati, qui etiam affirmarunt, ſonitum prævium ab Occidente æſtivo veniſſe, & ab eodem Occidente motum Terræ cœpiſſe, indeque ad Ortum tranſiiſſe, & iterum rediiſſe ad Occaſum, tandemque in Ortu deſiiſſe, aut in illum ulterius perrexiſſe. Hæc ille.

6. Idem ſignificat, eadem in Urbe priorem Terræ motum alios eodem anno ſubſecutos fuiſſe; videlicet 16 Novemb. cujus prævium ſonitum, tanquam e plurium tormentorum exploſione factum, ab Occidente æſtivo venientem, audiviſſe ſe aſſerit. Alius contigit 18 Novemb. quem ſe quidem non obſervaſſe ſignificat, alios tamen advertiſſe, ab Occidente proveniſſe. Denique poſtremus eodem anno ab eodem ibidem obſervatus, acciderat 27 Decemb. ſeſqui hora ante initium diei; audiebatur, inquit, primum mugitus Terræ, ſimilis illi ſono, qui excitatur ab incendio, in alto magnarum ædium fumario, quem ſonitum conſecutus eſt ipſe Terræ motus, brevis quidem, at violentus; uterque autem venerat ab Occidente, & progrediebatur in Orientem, ſucceſſiva propagatione. Addit & aliorum teſtimonia, hoc ipſum confirmantia. Quod autem affirmet ab Occidente æſtivo ſonitum, motumque proceſſiſſe, crediderim id tribuendum montibus Carpathiis, qui Urbi illi ad prædictam plagam ſiti ſunt, & a quibus ſonitus ille aeris concuſſi, fortius reflectebatur.

7. Neque prætereundum videtur illud, quod habetur in Ephemeridibus Gallicis anni 1682 Menſis Junii die 1. Ubi in Reſp. ad Qu. III. habentur ſequentia: = *Mr. Panthot eſcrit de Lyon, que par l' agitation differente, qu' ont reſſentie ceux, qui eſtoient couchez, ſuivant la ſituation de leur lits, l'on a remarqué que le mouvement s' eſt fait de l' Orient, au Couchant.* Quod autem ibidem paulo inferius addatur: *Mr. Grillon dit, que les ſecouſſes furent du Septentrion au Midy &c.* intelligendum eſt, opinione mea, de fluctuatione & elevatione telluris undulantis, & ex hac, ædium inclinatione; hæc enim in iſto caſu, in omnem poſitionem vergere poteſt, dum interim primæ vibrationes, abſq;

abſque ſuccuſſione, vel fluctuatione terrenæ ſuperficiei, quæ non ſemper contingit, in Ortum ab Occaſu, & viciſſim, peraguntur. Atque hæc Cautela memoria probe teneri debet in obſervando: Quia Inclinatio ædium, præſertim altiorum, ex hac fluctuatione telluris orta, ſpeciem quandam præferre poteſt Motus a Borea in Auſtrum, & viciſſim, directi.

8. Cauſam vibrationum ab Ortu in Occaſum ſupra laudatus Dn. Travagini ſic explicabat. Sicut in navi clauſa, & tranquille fluente, tum primum obſervatur motus in certam aliquam poſitionem directus, quando motus navis, quem uniformem eſſe ſupponimus, derepente nonnihil retardatur, vel etiam acceleratur: Ita pariter quando quædam partes Telluris, diurna vertigine circumactæ, propter incluſas exhalationes intumeſcunt, & in arcum curvantur, neceſſe eſt, ut hinc earum quædam tardius, quædam velocius ferantur, quam ſi ſolo diurno motu circumagerentur. Ergo habitatores illius terræ advertunt, ſe in ſua motus tranquillitate turbari, ac etiam, quamnam in partem Motus is dirigatur. Ita ille in ſua Diſſertatiuncula, duobus circiter chartæ foliis comprehenſa.

9. Ego vero ſic diſcurro. Quando Rota quædam ad inſtar figulinæ, Horizonti parallela, vaſtique ambitus, ab Occaſu per Meridiem in Ortum velociter circumacta, ad extremitatem ſui ambitus ſecum defert corpora gravia, ſibi affixa glutine quodam, ejus tenacitatis & naturæ, ut in illo motu velociſſimo, nonnihil lenteſcere & laxari concipiatur, tum continget ut corpus quoddam B, medium inter A

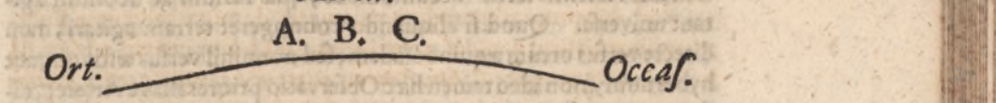

Orientale, & C Occidentale, remittente nonnihil illa prima ad Rotam firma adhæſione, incipiat cedere in partem motui oppoſitam, hoc eſt verſus C. Verum dum impingit in C firmiter conſiſtens, ab illo reſiliet, & ſimiliter illiſum ad A, ab hoc repelletur in ſuum priſtinum locum B, vel etiam ultra hunc, iterum verſus C. Idque fiet toties, ac tamdiu, uſque dum B recuperata ſua priſtina fixitate, in ea perſiſtat.

10. Simile quiddam evenire oportet in Terræ motibus, si hæc diurna vertigine rotari concipiatur. Nam dum subterranei halitus ab ignibus subterraneis, vel aliter excitati, ingentem quandam terrenæ superficiei crustam, quæ alioquin suamet Gravitate, vel quod alii sentiunt, partium magnetismo, toti globo firmiter affixa fuerat, ab eo separant, & attollunt, consequens est, ut hæc Terræ pars, ab ejus unione nonnihil distracta, fortiter impingat in partes C firmiter obsistentes; & ab his repulsa, reflectatur & incurrat in partes A Orientaliores, quæ similiter eadem B pertinaciter retrudunt in locum priorem; donec emissa magna parte halituum illorum, per rimas & hiatus, quos in tali casu terra solet agere, segmentum illud B pondere nativo iterum subsidat, tellurique firmiter affigatur, & eundem cum ea motum pacifice continuet.

11. Porro subitanea illa Aeris succussio, terræ motum concomitans oritur, si non ex halitibus subterraneis foras erumpentibus, & aerem huc illuc ve protrudentibus, tum certe ex eo, quod totus ille Cylinder æreus, qui Crustæ illi Telluris, in altum nonnihil sublatæ, & lateraliter agitatæ, pondere suo firmiter affigitur, cum sua illa basi huc & illuc violenter, ac velociter transferatur: Et hanc succussionem non modo aves in aere, sed & naves in aqua sentiunt; prout testantur, quibus id observasse contigit.

12. Ex dictis hactenus colligitur, validissimum fore pro stabilienda diurna Telluris vertigine argumentum, si quoties contigit terræ motus lateralis, observatum fuerit, vibrationes has, ab Ortu in Occasum, & vicissim, reciprocari; quod ipsum posset forsitan animadverti in illis violentis terræ succussionibus, quæ sursum ac deorsum agitant universa. Quod si aliquando contingeret terram agitari, non directe versus ortum æquinoctialem, sed nonnihil versus æstivum, aut hybernum, non ideo tamen hæc Observatio priores illas everteret, nisi tunc, quando agitatio illa, (non autem ædium inclinatio, de qua superius num. 7.) recta Boream & Austrum respiceret: Nam declinatio illa posset attribui fortissimis quibusdam montibus, & rupibus, longo & obliquo tractu porrectis, quæ Crustam illam terrenam, directo alioquin motu agitandam, insuperabili sua resistentia, situq; nonnihil obliquo in latus aliquantum detorquere possunt. Quod autem in Observationibus illis Moldavicis superius num. 5. recensitis, dicatur motus ab Occidente æstivo processisse, id videtur tribuendum observatoris apprehensioni situi cubiculi alligatæ, quod ille diserte memorat, eas mundi plagas spectasse.

OBSERVATIO II.

13. HUjus considerationis occasionem, totumque fundamentum mihi porrexit Epistola Clarissimi Descartes, qui ad P. Mersennum præstanti Virum ingenio, Epistola (mihi 73) sic scribit: = *Enfin si l'Experience, que vous m' avez mandé, vous mesme avoir faite, & que quelques autres ont aussi escrite, est veritable; a sçavoir, que les bales des pieces d' Artillerie, tirées directement vers le Zenith, ne retombent point, on doit juger, que la force du coup les portant fort haut, les éloigne si fort du Centre de la Terre, que cela leur fait entierement perdre leur Pesanteur.*

14. E quibus ego talem Conjecturam, ab illa longe diversam, formavi. Globi illi tam alte fuerant e tormento excussi, ut pervenerint ad eam regionem Athmosphæræ, quæ exiguo suo, & aeris altioris sibi superstantis pondere pressa, non potest firmiter adhærere huic inferiori Aeri, ideoque non omnino pari passu sequitur ejus diurnam vertiginem, sed plurimum ab ejus velocitate deficiendo, occidentem versus rapidissime progredi videtur. Unde fit, ut globus ille eandem in partem ab isto pigro aere detortus, longius a tormento alicubi in terram relabatur.

15. Ad id autem facilius animum inducet, quisquis sibi persuaserit id, quod admodum est probabile, Aerem hunc nostrum crassiorem, ejusque supremam superficiem, simili modo se habere ad auram subtiliorem sibi superjacentem, quo Elementum Aquæ, ad Aerem infimum sibi superincumbentem. Ponamus jam flumen quoddam rapidissimum ab Occasu in Ortum velocissime fluere; certum est, Aerem illi contiguum exigua sui particula, nec nisi languide, cursum aquæ prosequi: Unde si piscis aliquis eodem fluminis impetu abreptus, caput extra aquas porrigeret, ad captandum aerem, existimaret ille se eodem loco in aqua quiescere, se tamen vento, ab ortu in occasum flante impeti.

16. Fingamus ulterius eundem piscem decem cubitis intra flumen positum, & solius aquæ vi abreptum, margaritam ore comprehensam

henſam verſus ſuum Zenith perpendiculariter ejaculatum eſſe, ad altitudinem cubitorum 9; aſcendet hæc, & recidet eadem via, hoc eſt juxta lineam perpendicularem Phyſicam, in aqua deſignatam, licet non juxta Mathematicam, & imaginariam, reſpectu fundi quieſcentis, & ſpatii Mundani (immo & Imaginarii, ſuppoſita. Telluris ac totius mundi in illo quieta conſiſtentia) Quod ſi idem ille piſcis, eodemque loco conſiſtens, ejecerit margaritam ad altitudinem cubitorum 20, hoc eſt 10 Cubitis ultra ſuperficiem fluminis; tum vero margarita in aere conſtituta, ab hujus pigra reſtitatione in Occidentem, non aliter ac flatu quodam venti, in Occidentem tendentis, abripietur, nec recidet in idem punctum aqueæ ſuperficiei, e quo antea ſurſum proruperat, ſed ab eo longius Occidentem verſus, cubitis e. g. duobus; ac tum ſuo per aquam relapſu deſcribet perpendicularem, duobus cubitis a piſce diſtantem. Idem continget, ſi loco aeris ponatur aqua ſuperior in Occidentem fluens; quemadmodum in mari, oppoſitos ſuperioris, ac inferioris aquæ curſus, nautæ dicuntur obſervaſſe in locis, quos Currentes appellant.

17. Diſcurſus hic applicetur ad globum illum e tormento perpendiculariter excuſſum, ac duo ſpatia diverſæ denſitatis, ac motus permeantem; videlicet aerem hunc noſtrum, qui craſſis, ac ponderoſis Terræ, & Aquæ effluviis conſtat, & illum puriorem, a talibus effluviorum fecibus immunem. Ego interim obviam ibo cuidam oppugnationi, quæ contra hæc inſtrui poteſt ab iis Experimentis, quæ Doctiſſimus Gaſſendus enumerat, *Libro de Motu, a motore tranſlato*; Sic enim me quiſpiam invadet. Glans plumbea e ſclopo manuali, juxta malum navis velociter actæ, perpendiculariter exploſa, recidit ad locum, e quo ſurſum projecta fuerat: Item pila, vel pomum, ſurſum projectum ab homine, dum is effuſo equo, vel carpento vehitur, in manus ejusdem relabitur; prout Experientia conſtare narrat Gaſſendus: Igitur etiam globus e tormento perpendiculariter excuſſus, ad quamcunque altitudinem id fiat, ſequetur motum tormenti, cum tota Tellure Orientem verſus translati.

18. Reſpondeo primum opponendo Experimentum Merſenni, ſuperius commemoratum. Deinde ajo, magnam eſſe diſparitatem inter illa Experimenta, quæ Gaſſendus in ejusdem denſitatis medio peregerat, & inter iſtud a me conceptum, quod ſpatia, denſitate, ac motu diſtu diſſimilia, ſupponit. Unde ſicut nec illa Gaſſendi ſucceſſum eundem habitura ſunt, ſi vento fortiter reflante inſtituantur, ita & in caſu noſtro, in quo Aer ille ſuperior æquipollet vento vehementi. An vero mea illa conjectura verior ſit, quam Clariſſimi Carteſii ſententia, id in quendam gravitatis magnetiſmum referentis, explorandum eſſet hujusmodi Experimento.

MAGNUM EXPERIMENTUM.

Ad Explorandam diurnam Telluris vertiginem.

19. MAgnum appello, non modo rei, quam ſpectat, dignitate, ſed etiam apparatus ad illud neceſſarii magnitudine, quæ proinde Magni Mecænatis auxiliarem manum depoſcat. Deligatur mons editus, cui Occidentem verſus ſubjecta ſit vaſta quædam planities: In ejus montis vertice ſtatuatur tormentum bellicum, ſitu ad horizontem exacte perpendiculari; ſitq; nec brevius nec longius pedibus duodenis; quod obſervatum ſit, ea longitudine pilas longiſſime projici. A loco tormenti ducatur Occidentem verſus linea, verticali primario, ſive occaſui æquinoctiali reſpondens; & in hac linea, ad competentem diſtantiam, potius magnam, quam exiguam, diſponantur milites, qui attendant ad relapſum globi, in monte illo ſurſum ejecti: Si enim repetitis aliquoties exploſionibus, compertum fuerit, globos Occidentem verſus conſtanter recidere, Argumento erit, Tellurem diurna vertigine circumagi; Contra iſtud tamen quidnam opponi poſſit, inferius commemorabimus.

20. Non videtur hoc loco ſilentio prætereundum eſſe id, quod aliquoties a me fuit obſervatum, altiora illa Meteora, quæ vocantur Dracones volantes, faces aut globi, ab Oriente in Occidentem plerumque dirigi. Ejus adverſionis occaſionem mihi dedit draco volans a me conſpectus Vratislaviæ, dum Cometam anni 1677 obſervarem: Ferebatur is velociſſime in Occidentem ab Ortu, & quidem contra validum ventum ab Occidente ſpirantem. Similiter illa Fax, quæ a. 1676 die 31 Martii transvolavit Italiam, ferebatur ab ortu æſtivo in occaſum hybernum, juxta Relationem mihi Florentia transmiſſam, ab humaniſſimis meis olim ibidem diſcipulis in Matheſi. Ea vero, quæ

Dan-

Dantiſci, & in vicinia anno 1680 Decembris die 17 viſa fuerat, trajiciebat a Sud Oſt, in Nord Weſt, juxta Relationem ibidem Germanice typis editam. Sed & Varſaviæ primis diebus Januarii, anni 1681 viſa fuit alia, quæ verſus eandem mundi plagam tendebat. Hæc porro declinatio ab Occidente æquinoctiali, in alterutram partem, tribui poteſt primo impulſui, a prima inflammatione dato, qui cauſa eſt, ut in alterutrum latus torqueatur; ſicuti fulmina quædam leviora, pro diverſa poſitione primæ accenſionis, ſurſum, deorſum, vel in latus excutiuntur.

21. Fortaſſe meretur & iſtud aliquam conſiderationem, & examen in pluribus terræ climatibus, quod ego notaveram Moguntiæ, Bambergæ, Olomutii, quæ urbes ſub eodem fere jacent climate: videbantur mihi illic venti Orientales fortiores eſſe Occidentalibus. Sed præcipue inter Tropicos, ubi Orientales perenniter ſpirare perhibentur, obſervandum eſſet, an nubes altiores velocius moveantur inferioribus; hæc enim cognitio uſui eſſe poſſet.

22. Verum contra hæc omnia, quiſpiam e ſectatoribus Ptolomaici Syſtematis, hunc in modum poterit opponere. Dato etiam caſu, quod globus ille ſurſum e tormento perpendiculariter excuſſus, procul a tormento verſus Occidentalem plagam recideret, dici poteſt, illum ad hanc partem depulſum eſſe a ſuperiori Athmoſphæræ regione, motu Raptus, ut vocant, ſive primi mobilis, in Occidentem tendente, ſuaque vi globum illum a prima ſua perpendiculari deturbante. Fateor huic Argumento vim ineſſe, neque mihi nunc occurrere, quod illi ſolide opponi poſſit: Succidit enim nervos omnes illius Experimenti; niſi forſan ope Barometri, vel aliter, oſtendatur, immenſa iſta mundi ſpatia, omni prorſus æthere, aliove ſimili corpore vacua, vel motus tam rapidi incapacia eſſe; Vel denique ob ſuam ſubtilitatem globum gravem, & incitatum, ſecum abripere non poſſe. Habebunt hic igitur eruditi, quo ſua exerceant ingenia, ut inveniant non ſpecioſas quasdam congruentias, quibus plerumque Copernicani nituntur, ſed Phyſica Experimenta, vel Obſervationes, contra quas non detur exceptio. Tales opinor fore illas a Terræ motu petitas, ſi in locis, ubi frequentius is contingit, ad eum obſervandum intenti ſint eruditi.

23. Iſtis vero & alterum hoc Problema Phyſicum diligentius expendendum

pendendum propono. Opinio illa Clariſſ. Deſcartes, quod Gravia ad Tellurem vi quadam Magnetica trahantur, & accurrant, non videtur probabilitate ſua deſtitui. Nam præterquam quod aves grandiores, (quod prædictus Author obſervat) magno conatu a terra ſubvolent, ab hac autem altius ſublatæ, vix alarum remigio utantur; etiam ego notavi ſequentia. I. Legimus In Hiſtoriis, magnæ molis lapides ex aere decidiſſe: dici poſſet, hos non ibi generatos, ſed in incendiis Ætnæ, Veſuvii, Heclæ &c. in altum exploſos, extra Sphæram gravitationis attractivæ, in ſuprema aeris regione tam diu fluctuando oberraſſe, usque dum caſu quodam, terræ viciniores facti, ab hac e ſublimi detracti fuerint: maxime cum ejusmodi ſaxa legantur fuiſſe ferruginea, qualia montes illi eructant. II. Narrantur vi turbinis in altum ſublatæ fuiſſe res multum graves, ac tum in locis diſtantibus, e nubibus delapſæ: hinc fortaſſe lapidum & carnium pluviæ, inter portenta habitæ. III. Idem contingit in mari, ubi turbo ingentem aquæ columnam ſubvehit in altum, ad nubes usque, quæ, ni fallor, ibidem detinetur, aliquo ſaltem notabili tempore. IV. Grando prodigioſæ magnitudinis nonnunquam decidit, imo fruſta glaciei magnæ molis: hæc autem omnia veriſimilius eſt, non momento temporis formata fuiſſe, ſed longiore mora illud incrementum cepiſſe; nam ſolo lapſu per nubem roridam, non potuiſſent eousque excreſcere.

D. Philipp Jacob Speners/ Predigern und Seniorn zu Franckfurt am Mayn/ Evangeliſche Glaubens-Gerechtigkeit/ wider D. Johann Brevings/ Canonici daſelbſt/ Glaubens-Streits Anfang und Ende; ſamt einem Anhang wider deſſen heraus gegebene und ſo genandte Enge und Angſt;

id eſt,

D. Philippi Jacobi Speneri, Theologi Francofurtenſis, Evangelica Fidei Juſtitia, contra D. Joh. Brevingium, Canonicum ibidem; una cum Appendice contra ejusdem Scriptum, editum ſub titulo: Enge und Angſt;

Francof. ad Mœn. ap. Joh. Dav. Zunnerum, 1684 in 4.

QUi Bernhardum hactenus in non paucis, ſtudio inprimis excitandæ augendæque pietatis, Eccleſiæ reddidit, Vir Dei Spenerus; eodem etiam, quo Bernhardus olim, fato nuper contra votum ſuum in arenam pertractus eſt, ubi diſputantium in morem maſcule ipſi eſt pugnandum. Uterque nimirum non niſi coactus dolensque jacturam temporis, longe melius in exercitia & profectus veræ pietatis impendendi, arma induit, & cum Adverſariis eſt congreſſus. *Scito*, inquit Bernhardus de ſe in Prologo Apologiæ, ad Guilielmum Abbatem S. Theodorici, *non modico me hujusmodi ſcriptitationibus feriri detrimento, quia multum hinc devotionis ſubtrahitur, dum ſtudium orationis intermittitur, præſertim cum nec uſus ſuppetat dictandi, nec otium.* Similia plane de ſe ſcribit Spenerus *in Præfat. ad Lectorem pag. 2. & 3.* ut quam recte Bernhardum ſecum hac in re contulerimus, ipſe non ſit negaturus. Niſi vero in eo a Bernhardo diſtinguendus eſt nobis, quod argumentum ipſi longe illuſtrius contigerit atque utilius. Cum enim Bernhardo diſputandum fuerit de vita & moribus Religioſorum, quæ ad res humanas, aut ſi malis, ad Eccleſiaſticas nec ultra eſt referenda; Spenero data eſt occaſio defendendi non minus quam declarandi divinam Eccleſiæ noſtræ de Juſtificatione doctrinam, quæ tantum eminet inter omnes fidei Articulos, ut merito ſuo Metropolis, Umbilicus, Nucleus & Medulla totius Theologiæ a Noſtris dicatur. Poſtquam nimirum ſermones ſuos, e ſuggeſtu pridem de hoc argumento ad populum pie doctequeque habitos, in commodum Eccleſiæ typis evulgaverat; Brevingius e Pontificiis oppugnavit illos, miſſis in lucem publicam quinque Epiſtolis, & redactis in libellum, cui Titulus: *Initium & finis pugnæ de fide*, (Glaubens-Streits Anfang und Ende.) Huic Antagoniſtæ cum reſpondendum eſſet ob cauſas graviſſimas, quæ in Præfatione allegantur, nec tamen operæ pretium ſe facturum putaret Theologus prudentiſſimus, ſi in ſolis Adverſarii argumentis, ſolutu facillimis, tempus atque laborem conſumeret ſuum; occaſionem hanc arripuit, totamque de Juſtificatione doctrinam ſolide atque prolixe deduxit, & adverſus Pontificios quoscunque non minus quam Brevingium, fortiter ac feliciter defendit. Totius hujus utiliſſimæ tractationis XVII ſunt capita, quorum priora VIII jam edita ſunt, tanquam hujus Apologiæ pars prima; reliqua IX, quæ alteram Partem conſtituent,

tuent, brevi ſubſequentur. Methodus, quæ per totum Librum conſtanter adhibetur, eſt optima; Theſin enim noſtram ejusque, inprimis e Scriptura, poſt ex abundanti etiam e Patribus, imo nonnunquam e Scholaſticis ipſis, ſubjunctam probationem, ſequitur Antitheſis Pontificiæ Eccleſiæ, tum ex aliis Scriptoribus, tum e Brevingio fideliter adducta docteque refutata; non diſſimulatis etiam cauſis, propter quas Pontificii non ſine commodo ſuo, quod Religionis Intereſſe non male dicitur, ita ſentiunt atque docent. Brevingius vero cum ante hujus Apologiæ editionem, alium libellum evulgaverit, in quo Spenerum ad anguſtias eſſe redactum, ſed ſine cauſa oſtendere conatus fuit, vanum hunc ſtrepitum eſſe, in Appendice Spenerus breviter quidem, ſolide tamen & absque mora demonſtravit; pari felicitate non minus quam fortitudine pro cauſa optima, Deo ſanitatem, quod precamur, benigne conſervante, ulterius pugnaturus.

SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ capita & in loca ejusdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ. Autore R. P. F. Natali Alexandro, Ordinis FF. Prædicatorum, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctore Theologo, & in Majori Conventu & Collegio Pariſienſi ejusdem Ordinis Sacræ Theologiæ Profeſſore, & Studii Regente. Seculum XIII. & XIV.

Pariſiis, apud Antonium Dezallier, 1684, tomi tres in 8.

TRibus his voluminibus gemina cenſura præfixa legitur, una Conventus Dominicani, qui in opere hoc tripartito nihil fidei vel Chriſtianæ morum diſciplinæ contrarium contineri declarat; altera Facultatis Theologicæ Pariſienſis, quæ itidem in hac hiſtoriæ eccleſiaſticæ continuatione nihil fidei Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ, aut Chriſtianæ morum diſciplinæ adverſum deprehendit, imo ſtudioſis lectoribus utiliſſimam, cæterisque ejusdem Autoris operibus eruditione minime inferiorem exiſtimat. Utrum ſimili judicio tria hæc volumina ſit approbaturus *Innocentius XI* P. R. valde dubita-

mus, cum præcedentes tomos, duodecim priorum seculorum historiam complexos, una cum cæteris Autoris operibus, de Cardinalium quorundam consilio, & ex ea, qua se pollere putat, Apostolicæ potestatis plenitudine proscribendos & damnandos censuerit, eorumque omnium & singulorum impressionem, descriptionem, lectionem, & usum omnibus & singulis Christianis, sub pœna excommunicationis, a qua nemo, nisi in mortis articulo constitutus a quoquam, præterquam a Pontifice Romano, absolutionis beneficium obtinere valeat, severe interdixerit. Idem fatum tribus his, quæ nunc recensemus, voluminibus vel jam evenisse, vel eventurum esse, quod mense Julio anni superioris cæteris contigit, obscura non sunt indicia.

Quamvis enim Author quavis occasione Romani Pontificis benevolentiam captet, ejusque primatum & cætera privilegia tueatur, *Albigenses*, *Petrum Johannem Olivum*, *Fraticellos*, *Dulcinum*, *Lolhardos*, *Marsilium Patavinum*, *Jandunum*, *Wiclefum* & alios, ob impugnatam ecclesiæ Romanæ & Pontificis autoritatem, inter hæreticos recenseat, *Johannem XXII* tam contra eos, qui ejus constitutionem de paupertate Christi & Apostolorum *Nicolai III* decretis adversari asserunt, quam contra eos, qui ipsum erroneam de statu animarum post mortem sententiam propugnasse statuunt, peculiari dissertatione apologetica defendat, aliisque modis suum erga Romanam sedem obsequium approbet: non pauca tamen inter has blanditias occurrunt, quæ Pontifici possessionem dignitatis suæ omnibus modis sartam tectam conservare cupienti non possunt esse non ingrata.

Nam, ut aliqua saltem ejus rei specimina producamus, in Dissert. 3. qua concilii Lateranensis IV canon tertius illustratur, canonem illum Ecclesiæ, vel Romano Pontifici, potestatem in temporalia Regum & Principum saltem indirectam tribuere, contra *Perronium* & *Bellarminum* negat, doctrinam illam de potestate Pontificis R. in temporalia Regum & Principum falsam, erroneam, Sacræ Scripturæ & traditioni palam adversam, ante Gregorii VII ætatem ecclesiæ ignotam, tetram, immanem, seditiosam multisque aliis nominibus detestandam esse docet, & *Barclajum* regii juris vindicem, a Bellarmino tanquam ethnicum & publicanum immerito traduci profitetur. In dissertatione V, quæ de concilio Lugdunensi I agit, artic. 3, *Fridericum II* non ab hoc concilio, sed privato *Innocentii IV* ausu exautora-

autoratum censet, & quam injusta fuerit illa sententia demonstrat, pronuncians zelum Fratrum Ordinis sui, qui sententiam istam publicandam susceperunt, non secundum scientiam fuisse, quamvis quodammodo venia dignos censeat, cum veritatem variis opinionibus obnubilatam & præjudiciis concussam non cognoverint, nec Pontificis factum ad juris regulas, aut opinionem ejus ad Scripturam S. & traditionem expenderint. In dissertatione octava admodum prolixa Regi suo, cujus autoritatem in temporalibus ab ecclesia vel Romano Pontifice prorsus independentem in ipso limine profitetur, *Jus Regaliæ*, de quo Pontificem inter & Regem ab aliquot annis acerrime disceptatur, saltem ex Senatus Parisiensis & Jureconsultorum Gallorum sententia, contra nuperum tractatus de Jure Regaliæ autorem ejusque asseclas vindicat, & citra violationem canonis in Lugdunensi concilio constituti, a Rege juris illius extensionem usurpari posse contendit. In Dissertatione IX, de dissidio *Bonifacii VIII* & *Philippi Pulchri*, inter alia, quam inique Pontifex summa rerum spiritualium administratione non contentus, jura temporalia Christianissimi Regis invaserit, ostendit, argumenta quibus iste Pontifex in extravagante *unam sanctam* duos ecclesiæ gladios, temporalem scilicet & spiritualem asserere conatus est, ex *Ægidio Romano* maxime & *Johanne de Parisiis* refutat, & iniquis Bonifacii censuris, decretis & mandatis, successorum *Benedicti XI* & *Clementis V* diplomata opponit. In dissertatione XII, hanc F. *Johannis de Montesono* propositionem: *Solius sedis Apostolicæ est declarare, damnare, & probare, & eorum quæ tangunt fidem, ad solum summum Pontificem pertinet examinatio & decisio*, ad examen revocat, & *Petri Alliaci* sententiæ suffragatur, qui in tractatu pro vindicanda Facultatis suæ censura contra Montesoni errores edito, propositionem hanc manifestam hæresin continere statuit, cujus conclusiones & argumenta Autor noster suis annotationibus illustrat, subjiciens nonnullas Facultatis Theologicæ censuras, quæ episcoporum in judicandis fidei controversiis autoritatem stabiliunt, eamque soli Papæ Romano perperam tribui demonstrant. Dissertationi huic subjectum legitur suffragium censorium, quod Autor noster post centum & sexaginta amplius Magistros se antiquiores, in generalibus comitiis, diebus 7 & 8 Maji anno 1683, in aula domus Sorbonicæ, pronunciavit de propositione ab Am-

plissimo Senatu ad Theologici consessus examen ac judicium doctrinale delata, & his verbis concepta: *ad solam sedem Apostolicam Divino immutabili privilegio spectat de controversiis fidei judicare.* Quam propositionem falsam, temerariam, erroneam, praxi ecclesiæ adversam, verbo Dei contrariam, & doctrinæ alias a Facultate Parisiensi damnatæ consentaneam esse, refutatis adversariorum objectionibus demonstrat.

Reliquæ dissertationes, quarum mentionem hactenus nondum fecimus, agunt de actis & decretis concilii Lateranensis IV, de orthodoxia *Joachimi Abbatis*, qui ab hæreseos infamia vindicatur, de sensu canonis: *Omnis utriusque sexus*, de Summa *Thomæ Aquinatis*, de actis & decretis concilii Lugdunensis II, de concilio Viennensi & causa Templariorum, de sacrificio Missæ adversus Albigenses & Wiclefistas, & de bonorum temporalium possessione ecclesiæ non deneganda contra Wiclefum.

Dissertationes hactenus enumeratas, juxta methodum in præcedentibus seculis observatam, historica Synopsis antecedit, quam Innocentii III ejusque ad Bonifacium usque IX in cathedra Romana successores auspicantur. Proximum his locum occupant hæretici & singularium opinionum architecti, quos excipiunt præcipui Scriptores, numero circiter 130, quibus recensitis conciliorum nationalium & provincialium canones & acta subnectuntur. Hinc Autor, qualis politiæ Ecclesiasticæ facies hoc ævo fuerit, exponit, a Metropolitanis & Episcopis ad Clericos, Canonicos & Monachos, nec non ecclesiæ bona, immunitates & onera progressus. Postremis vero synopseos capitibus Imperatorum orientalium & occidentalium, Regum Francorum, Hispanorum & Anglorum historiam enarrat.

Utrobique nimirum, & in synopsi & in dissertationibus, plurima occurrunt notatu non indigna. Verum ea huc transferre prolixitatis vitandæ studio prohibemur.

LA GUERISON ASSURE'E DES FIEVRES tierces, doubles tierces, en deux jours, quartes et doubles quartes en quatre. par le Remede Provençal en tablettes, que le Sieur B. Alary maitre Apoticaire de la ville de Grasse en Provence, fait & distribue par privilege du Roy. 12. Paris chez l' Auteur sur le pont S. Michel vis a vis le Quay des Augustins au page du Roy. 1685.

id

id est

Certa Febrium, Tertianarum duplicium non minus ac simplicium intra duos dies, Quartanarum vero itidem simplicium & duplicium intra dies quatuor, Curatio ope remedii cujusdam Provincialis in forma Tabellarum a Dn. B. Alary Pharmacopœo Provinciali confecti ac ex Privilegio Regio distributi.

Parisiis apud Autorem 1685, in 12.

NOn consuevimus in Acta nostra referre libros, nisi qui nobis ipsis visi sunt ac pervolutati. Præsentem vero libellum, tametsi nondum ad manus nostras pervenerit, prætereundum minime putavimus, quod multorum videretur interesse, ut de novo remedio febribus cujuscunque generis feliciter profligandis invento quam maturrime admonerentur. Utemur vero verbis clarissimi Sponii, *Medici Lugdunensis ac Polyhistoris celeberrimi, qui litteris Lugduno nuper ad nos datis, & indicium libelli primus fecit, & argumentum ejus sequentem in modum descripsit:*

Hoc decennio plus forte inquisitum in febrifuga, quam omnibus anterioribus seculis, nec sine fructu. Præter enim stupendam corticis illius Peruviani toties decantati vim, in febrili fermentatione sedanda plenius detectam, varia varii produxere, inter quos non minimum meretur locum Provincialis Galliæ (Provence) Pharmacopœus iste B. Alary, qui nuper Lutetiam Galliæ metropolim petens insigni hoc febrifugo celebratur. Cujus quidem notitia cum ad Christianissimum Regem pervenerit, artium liberalium Mecænatem, is jussit in nosocomiis experimenta fieri: comprobataque ipsius efficacia, arcanam compositionem rescire voluit, tumque authorem Alarium munifico regioque dono compensavit: utque ipsamet plebecula emolumentum inde percipere possit, pretium uniuscujusque tabellæ assium duntaxat quinque esse voluit. Tabellæ ipsæ (seu Frageæ) commodissimæ sunt; absque ullo enim fastidio assumuntur, utpote gratissimæ. Duæ in febribus tertianis & dupl. tert. sufficiunt, quatuor aut quinque in quart. Jejuno stomacho comeduntur

tur, septem horis ante paroxysmum si longa sit intermissio, sin minus ineunte paroxysmo. Superhauritur semicyathus aquæ aut vini, dein per quinque horas abstineat æger a cibo ac potu, exactis vero quinque illis horis jusculum aut prandium sumat. Effectus varii sunt pro variis temperamentis, variisque quos in corpore reperiunt humoribus. Quandoque enim vomitum, quandoque secessum excitant, sæpe utrumque. Alias per urinas, sputum aut insensilem agunt transpirationem, semper autem sine vi ulla. Prægnantibus enim tuto dantur, imo & pueris ad mediam dosim. Solita dosis est circiter unius scrupuli. Diutissime servari possunt, sed in loco sicco: in humido enim liquescerent. Undequaque mittuntur in pyxidibus furfuri admixtæ: asseritque Autor in suo libello Regi dicato, Dominum Marchionem de Louvoy intra duos menses viginti mille in castra misisse. Sic cuivis in exteris regionibus non difficile fuerit, præstantissimum hoc remedium experiri, debitasque Deo medicinæ Autori gratias reddere, cum pristinam sanitatem recuperaverit.

RAYMUNDI VIEUSSENS DOCTORIS Medici Monspelienſis Nevrographia universalis,

hoc est

Omnium corporis humani nervorum simul ac cerebri, medullæque spinalis descriptio anatomica, Lugduni apud Joh. Certe 1684 in fol.

QUod si in ullius visceris anatome recentiores Medici antiquorum superarunt sedulitatem, factum id esse in cerebri ac nervorum dissectione, intrepide affirmare audemus. Etenim unusquisque cordatus, utrorumque scripta remoto præconceptæ opinionis peplo legens, ultro nobiscum fatebitur, in illis densa caligine omnia adhuc tecta, quæ in his experientiæ radio affulgente corruscant eleganter. Exempli loco sit nevrographia. Pudet sane referre, quam mutilam, mancam, sæpius etiam falsam illam tradiderint veteres; quicquid enim a primis prosectoribus neglectum est, id nec a posteris inquisitum fuit. Neque negligentiam talem inquirendi

quirendi nervorum distributiones de præcedentibus solum seculis accipias, nostrumque ab illa penitus immune credas: leges namque a Clarissimo *Diemerbroëckio* lib. 8 suæ Anatomes c. 7. exactam nervorum (præprimis cutaneorum) descriptionem pro absolute impossibili haberi. Non diffitemur arduum mireque laboriosum ac intricatum opus esse scrutinium nervorum, interim tamen non absolute impossibile, quodque constanti opere ad optatum finem perduci haud possit. Sufficienter hoc jam ante aliquot annos *Thomas Willisius* in tractatu de cerebri structura, & ne aliunde testimonia petamus, præsens noster *Auctor*, in ipso hoc libro demonstravit. Sic enim in præfatione refert, ex illo statim tempore, quo Medici munus in nosocomio Monspelienſi obire cœpit, nil magis in votis habuisse, quam ut assiduis cadaverum sectionibus, quorum copia ipsi fiebat, nevrologiæ illam partem illustraret, quam cæteri anatomici fere intactam reliquerant. Quid præstiterit improbo hoc decem annorum labore, quo curiositate pene religiosa cerebrum lustravit, hac Nevrographia in tres libros divisa sistit, ita ut in primo ex his, cerebri dissectionem accuratam quatuor & viginti capitibus exhibens, cap. I. verba faciat de generatione & divisione cerebri, II. de crassa seu dura meninge, III. de vario crassæ meningis usu, IV. de motu cordis & arteriarum, V de pia meninge, VI. de arteriis utramque meningem & cerebrum irrigantibus, VII. de reti mirabili, VIII. de infundibulo, IX. de glandula pituitaria, X. de distinctis cerebri substantiis, XI. de cerebro stricte sumto, XII. de cerebello, XIII. de medulla oblongata, XIV. de cerebri muniis in genere, XV. de natura & necessitate spiritus animalis, in quo & de succo nervoso simul disseritur, XVI. de capitis aquosis ductibus & emissariis, XVII. de muniis glandulæ pinealis & plexuum choroidum, XVIII. de materia spiritus animalis, de loco, & vera productionis illius ratione, XIX. de dispensatione spiritus animalis, in quo distinctæ viæ quas intra cerebrum inire solet, ostenduntur, & variæ motus illius actiones explicantur, XX. de differentiis motuum, qui spiritus animalis ope peraguntur, in quo distincti ipsius fontes exhibentur, XXI. de Facultatibus animalibus, ac primo de sensibus externis, XXII. de sensibus internis, ac primo de imaginatione, XXIII. de sensu communi ac memoria, XXIV. de judicio ac ratione. Secundus liber medullæ spinalis examen in tribus capitibus suscipit, e quibus

I. tractat de membranis, II. de vasis spinalem medullam irrigantibus, eorumque muniis, III. de medulla spinali ejusque usu. Liber tertius de nervis loquitur, & quidem cap. I. de nervis in genere eorumque muniis, II. de prioribus quatuor nervorum conjugationibus intra cranium oriundis, in quo insimul interna baseos calvariæ foramina describuntur, III. de quinta, sexta & septima conjugatione, IV. de nervis octavæ conjugationis, V. de nervis intercostalibus eorumque muniis, VI. de nona ac decima conjugatione nervorum, qui e cerebro prodeunt, VII. de nervis spinalibus, VIII. de sensu tactus. IX. de ratione motus muscularis.

Quam vero operose cuncta hæc in tractatione Autor noster sit prosecutus, prolixius diduci haud potest, nisi transcribere totum librum velimus: adeoque sufficiet solum ex scripto hoc in specie annotasse, quæ nova sunt, quo ex illis tanquam ex ungue Lectori de Leone constet. Ex his primo loco stabunt sinus quatuor duræ matris Lib. I. cap. 2 & 3 commemorati, de quibus quantum nobis constat, nemo Auctorum hactenus literarum monumentis consignavit quicquam. Situs earum in ea est matris parte, quæ cranii basi insternitur, ad prominentiam sellæ equinæ. Duo autem ex his superiores sunt & minores, & duo inferiores ac majores: illi, quorum vestigia petrosis ossibus, supra foramina quæ septimum nervorum par subit, utplurimum leviter inscripta cernuntur, ex ea parte, qua sellam equinam respiciunt, receptaculis sellæ ejusdem lateribus appositis inhiant, altera ex parte in sinus laterales abeuntes, ubi scilicet ii ad calvariæ basin deflectunt: isti vero, quorum vestigia binis ossibus, petroso nempe & cuneiformi paulo profundius incisa sunt, ex una parte in prædicta receptacula, ad sellam equinam exsculpta aperiuntur, & ex altera, venas jugulares internas subeunt, ubi in eos sinus laterales desinunt. Usus horum sinum est, ut una cum sanguine superfluo, etiam depluentem e cerebro aquosum humorem, ad venas jugulares internas demandent. Etenim in receptaculis ad sellam equinam factis, excipitur non solum sanguis ex ossis cuneiformis substantia refluens, sed etiam omnis serosus latex ex cerebro per infundibulum, & glandulam pituitariam in cavitates ipsorum descendens. Clarius quo cuncta hæc patescant, ne-
Tab. VIII. cessarium visum fuit, in tabula ænea sinus cum dictis receptaculis expressos adnectere. Sequitur sinus hos novos, alterum novum inventum,

TAB. VIII.
ad A: 1685.
pag. 337.

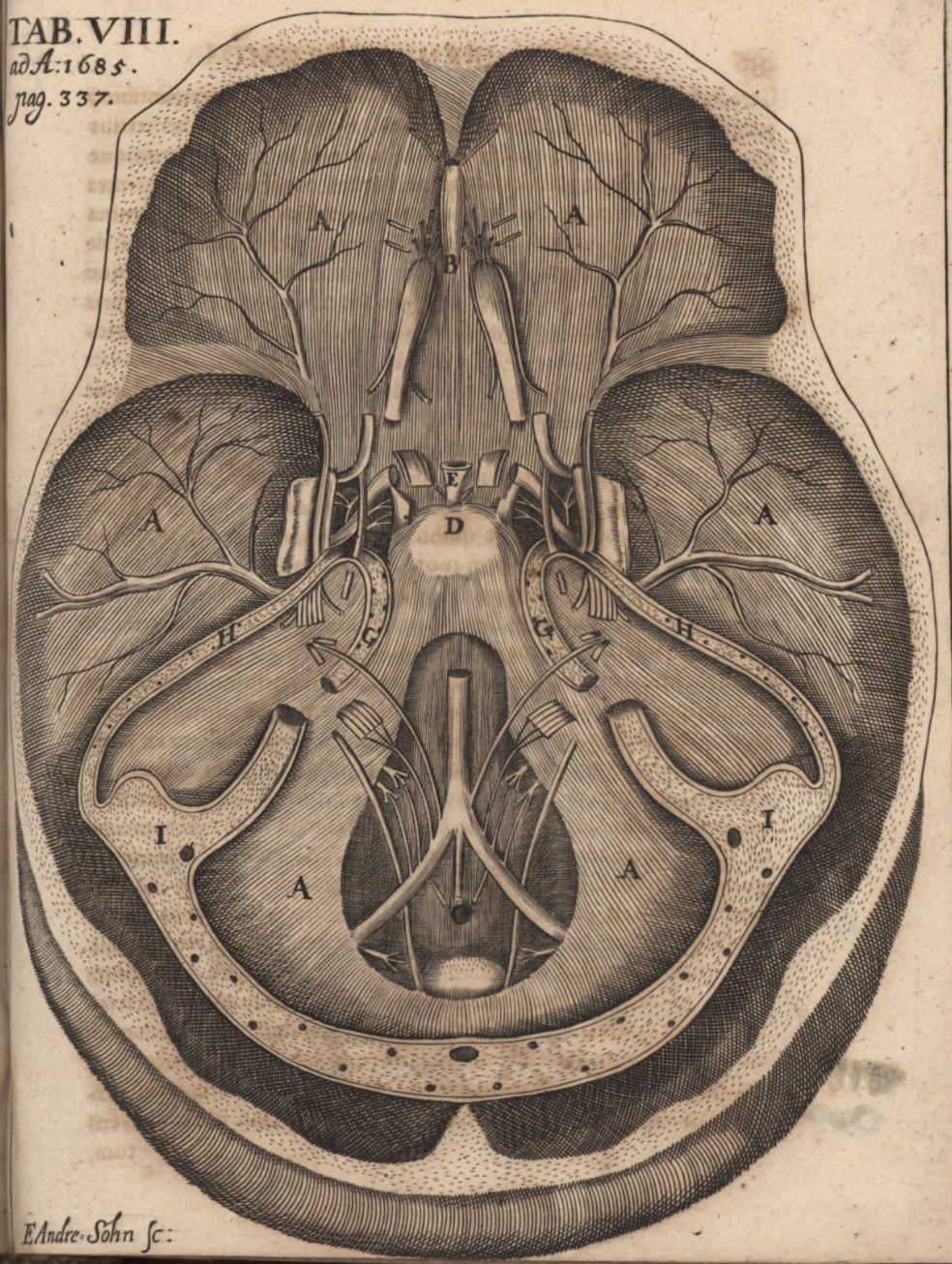

E. Andre. Sohn sc:

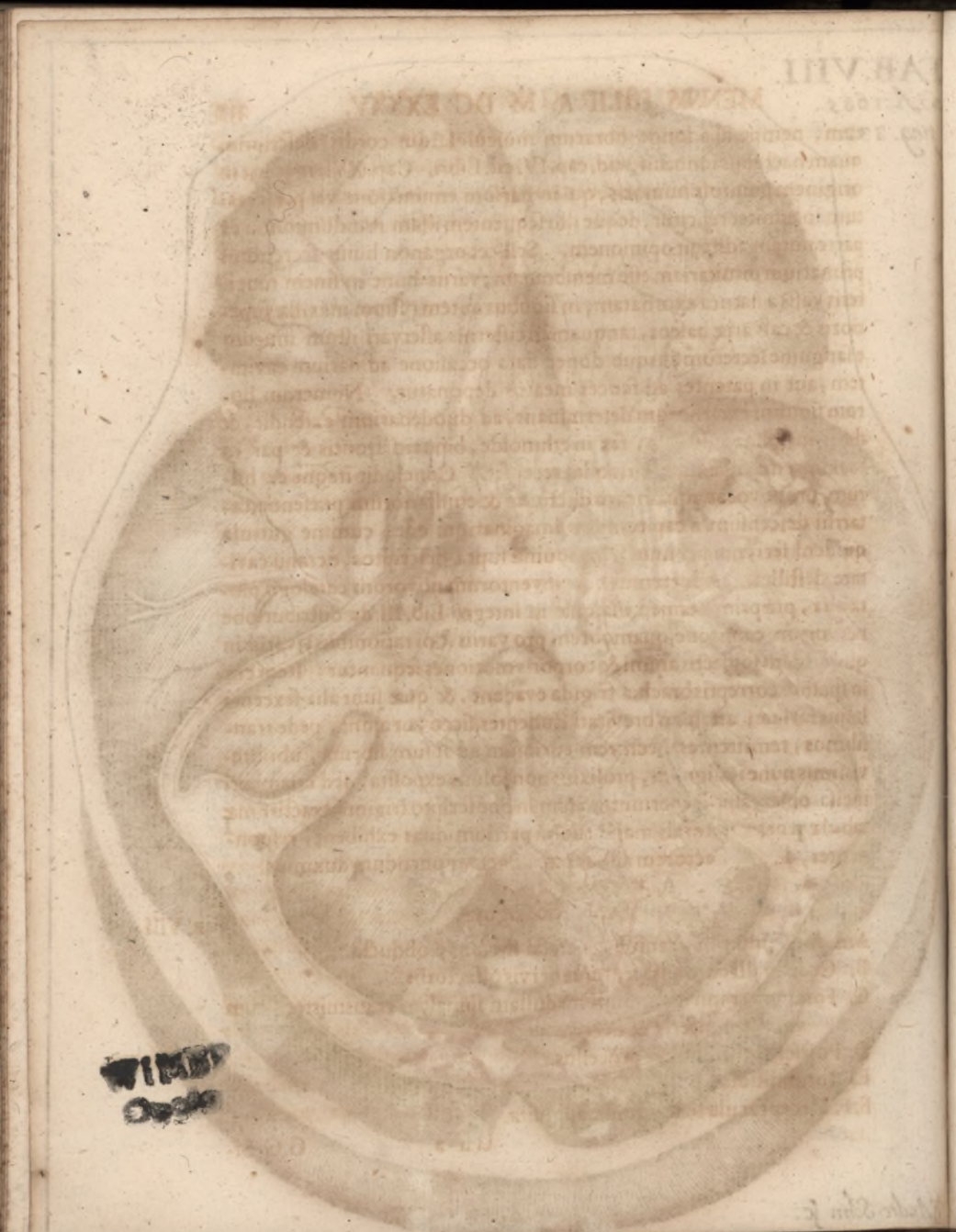

tum, nempe alia longe fibrarum muſculoſarum cordis deſcriptio, quam hactenus innotuit, vid. cap. IV. cit. Libri. Cap. XVI. inquirit in originem pituitoſi humoris, qui in narium emunctione vel per ſcreatum ſolenniter rejicitur, deque illo ſequentem illam nondum omni ex parte notam adſtruit opinionem. Scilicet organon huius ſecretionis primarium pituitariam eſſe membranam, variis hunc in finem muciferis vaſis a natura exornatam; in ſinubus autem oſſium maxillæ ſuperioris & calvariæ baſeos, tanquam in ciſternis aſſervari iſtum mucum e ſanguine ſecretum, usque donec data occaſione ad narium cavitatem, aut in patentes ad fauces meatus deponatur. Numerum horum ſinuum externorum determinans, ad duodenarium extendit, & duos in ſphæroide oſſe, ſex in ethmoide, binos in frontis & par in maximo maxillæ ſuperioris oſſe, recenſet. Concludit itaque ex horum, prout vocat, aquaſorum ductuum & emiſſariorum præſentia, catarrhi deſcenſum a capite mere imaginarium eſſe, cum ne guttula quidem ſeri, niſi per ſinus ſellæ equinæ ſupra deſcriptos, e cranii cavitate deſtillet. Adderemus huic inventorum novorum catalogo plura alia, præprimis tamen illa, quæ in integro Lib. III de diſtributione nervorum, cauſisque, quamobrem pro variis ſoni rationibus, variæ in quibusdam ſubjectis animi & corporis motiones ſequantur; Item cur in ſpaſmo correptis brachia frigida evadant, & quæ ſunt alia ſexcenta hujus farinæ; attamen brevitati ſtudentes, ſicco, ut ajunt, pede tranſilimus, remittentes Lectorem curioſum ad ipſum librum, ubi breviſſimis nunc indigitata, prolixius non ſolum expoſita, ſed etiam æri inciſa obſervabit. Reperiuntur enim in hoc ſcripto triginta exactiſſimæ tabulæ æneæ, naturali magnitudini partium quas exhibent, reſpondentes, de quo Lectorem adhuc circa finem monendum duximus.

Explicatio Figuræ. TAB. VIII.

A.A.A.A. Interior cranii baſis craſſa meninge obducta.
B. Criſta galli cum adjacentibus nervis olfactoriis.
C. Foramen cranii maximum medullam ſpinalem transmittens cum vaſis ſanguiferis & nervis.
D. Poſticus ſellæ equinæ proceſſus.
E. Infundibulum.
F.F. Receptacula ſellæ equinæ appoſita.

G. G. Sinus duo inferiores sellæ equinæ adjacentes.
H. H. Sinus duo superiores sellæ equinæ appositi.
I. I. Sinus duo laterales, in quos postica sua parte sinus superiores sellæ equinæ desinunt.

ANNALES ECCLESIASTICI FRANCORUM

Auctore Carolo le Cointe Trecensi, Congregationis Oratorii D. N. Jesu Christi Presbytero.

Volumina octo.

Parisiis, e typographia Regia, 1665---1683 fol.

VAstum nempe opus est & octodecim minimum annorum, quod Carolo Cointio eruditus Orbis debet; nec dum absolutum tamen, sed morte Auctoris, cum dimidium noni post Christum natum seculi vix attigisset, abruptum. Adeo late diffusæ sunt res Ecclesiæ, ut ne unius quidem gentis Historia Sacra, quam justo studio componere vir doctissimus instituerat, octo spissis tomis, qui luci publicæ expositi sunt, comprehendi integra potuerit. Supersunt enim octo, & quod excurrit, secula, quæ si quis pari, qua cœpit Cointius, apparatu curaque enarranda vellet suscipere, non possent non octo alia, imo longe plura volumina Ecclesiasticæ Francorum Historiæ nasci: crescente eo magis scribendi materia, quanto longius a religionis Christianæ primordiis Historia digreditur. Quo minus mirandum, Acta Sanctorum, quibus componendis post *Johannem Bollandum* & *Godefridum Henschenium* operi immortuos, strenue hoc tempore incumbit clarissimus Societatis Jesu Presbyter *Daniel Papebrochius*, & post ejus fata incumbent alii, quæque Sanctorum omnium, quotquot toto orbe noscuntur, vitas complectentur, in quinquaginta tomos excretura. Nec existimandum tamen, in Cointianis his Annalibus nihil pertractari, nisi quod Sacræ Historiæ illustrandæ inserviat. Tametsi enim præciputus ille Auctoris scopus fuit, Ecclesiastica Francorum gesta tradere, non dissimulandum tamen, interspergi passim, quæ Historiæ Francorum civili lucem affundant clarissimam; Regum in primis Genealogiam, quam in prima præsertim Merovæorum stirpe intricatissimam esse nemo ignorat, incredibili studio evolvi, & Chronologicas etiam difficultates, collatis examinatisque *Sigeberti*

berti, Bucherii, Valesii, Henschenii, Labbei, aliorumque calculis, felici industria expediri: ut adeo universa Historia Francica, a prima gentis origine usque ad Lotharii Imperatoris annum imperii 29, orbis redempti vero 845 deducta, & ex omnibus quotquot supersunt & comparari ab Auctore potuerunt, civilis sacræque antiquitatis monumentis collecta, hic exhibeatur. Cæterum uti ex tam grandi opere excerpta dare prolixum nimis foret, ita non gravabimur tamen, singulorum tomorum periochas, sed quam pauciissimis indicare.

Tomus I, qui jam *anno 1665* lucem adspexit, præmisso Apparatu Chronologico ad Annales Ecclesiasticos, ab anno Christi 235, quo prima Francorum mentio reperitur, incipit, & ad annum usque 561, quo Clotarius I seu Senior, Franciæ tum universæ dominus, e vita discessit, protenditur, resque adeo annorum 326, quorum priores 261 steriles Auctori fuerunt, reliqui uberiorem dicendi copiam præbuerunt, postquam nempe Clodoveus Magnus eversis idolis, Christianam fidem suscepisset, comprehendit.

Tomus II, qui *anno 1666* prodiit, ab anno 562 ad annum 632 progressus, ea quæ regnantibus in Francia Clotarii Senioris filiis, nepotibus ac pronepotibus, intra annorum 71 spatium contigerunt, enarrat.

Tomus III, *anno 1668* editus, annos tantum 47 complectitur. Incipit enim ab anno 633, quo Dagobertus I filium suum Sigebertum Regem Austrasiæ constituit, desinitq; in anno 680, quo nepos Dagoberti illius Theodoricus III universa iterum Franciæ monarchia solus potiri cœpit.

Tomus IV, *a. 1670* publici juris factus, ab anno 681 exorsus ad annum 737, quo Theodoricus IV e vivis excesit, progreditur, annorum 57 gesta recensens. Quo temporis intervallo qui Franciæ præfuerunt Reges, summæ ignaviæ vulgo accusari, nec nisi umbratiles ac scenici ab omnibus fere rerum Francicarum scriptoribus describi solent. *Miseranda* (sic Johannes de Busieres Hist. Franc. l. 4. n. 6.) *posteriorum Regum conditio, quibus luculentissimo Regno interdictis, prædium rusticum dabatur in sumptus, cum aliquot famulis, potius inopiæ testibus, quam regiarum opum administris. Semel in anno in urbem vecti plaustro junctis bobus, ut Regis larvam induerent, promissamq; ostentarent cæsariem (nam is unus character supererat tantæ potentiæ) mox iisdem quadrigis redibant in villam, toto deinceps anno pompam diculæ*

absumente; interim dum Magistri Palatii jus belli & pacis, vitæ & necis, potestate summa exercerent. Sed tantam labem posteriorum e Merovæis Regum memoriæ adspersam indignatus Cointius, id passim, & primus quidem, ut profitetur, hoc tomo egit, ut productis variis monumentis, a tam turpi, quam vocat, calumnia Franciæ Reges illos vindicaret, & a tam ignominioso commento Historiam suæ gentis repurgaret; ratus aut ætatem plerorumque minorennem, aut quod longam non duxerint vitam, nec regno diuturno fuerint potiti, ansam fabulæ præbuisse.

Tomus V, *anno 1673* editus, ab interregno, quod post Theodorici IV obitum cœpit, & per annos sex & amplius, donec filius tandem ejus Childericus III Regnum sibi asseruit, continuatum est, orditur, recensitaque Regni a Meroveadis ad Carolinos translatione, quæ sub Pippino & filiis ejus, Carolo ac Carolomanno ad annum usque 771 gesta sunt persequitur.

Tomus VI, *anno 1676* editus, gesta Caroli Magni, postquam solus Francorum Monarchiam suscepit, per annos 33 complectitur, ac in anno 804, quo bello Saxonico totidem annis gesto finis impositus est, desinit.

Tomus VII, qui *anno 1678* publici juris factus est, ultra metas annorum 25 non protenditur, ad annum usque 828 Historiam contexens.

Tomus octavus denique, qui *anno 1683* impressus est, in anno 845 desinit, adeoque licet reliquis mole non inferior, annos tantum 17 continet, augescente cum seculis ipsis, imo annis singulis dicendorum materia, ut vel hinc pateat, non unius hominis laborem esse, quem Ecclesiastica Francorum Historia justo apparatu componenda requirit. Et Cointius quidem, cum ad quadringentesimam paginam tomum hunc perduxisset, vivis ereptus est. Reliqua ex schedis auctoris *Gerhardus DuBois* Congregationis item Oratorii Presbyter adjecit.

Singulis tomis subjuncti sunt accuratissimi indices, primus rerum & verborum, alter Episcopatuum & Monasteriorum. Ultimo etiam præmissa præfatio est, qua Auctoris, a. 1611 Trecis nati, a. 1681 Parisiis defuncti vitæ curriculum ab eodem Gerhardo Du Bois descriptum exhibetur.

MI-

MICHAELIS ETTMULLERI, PH. ET MED. D. & Prof. Publ. Lipsi. Chimia Rationalis & Experimentalis Curiosa, cura ac sumptibus Joh. Christophori Aufsfeldi Med. Doct.

Lugduni Batavorum, 1684 in 4.

MEDICUS THEORIA ET PRAXI GENERALI instructus, hoc est, Fundamenta Medicinæ vera, olim a D. Michaele Ettmüllero, Medico & Practico Lipsi. celeberrimo, Prof. Publ. privatim tradita, luci publicæ nunc primum donata.

Francofurti ac Lipsiæ, Sumptibus Michaelis Güntheri. 1685 in 4.

MICHAELIS ETTMULLERI, PH. ET MED. D. & quondam in Acad. Lipsiensi Prof. Publ. celeberrimi Opera Omnia Theoretica & Practica, in quibus universa Praxis Medica exhibetur; accedit Chirurgia Medica, ut & Methodus Consultatoria &c.

Lugduni, 1685 in 4.

EO avidius excepta a multis Opera hæc fuisse non dubitamus, quæ sub Ettmülleri nostri nomine nuper divulgata sunt, quanto majorem is, dum viveret, æstimationem famamque sibi comparavit. Utique enim vir fuit solidissime, non arte tantum Medica, quam theoria & opere profitebatur, sed scientiis omnibus, quæ illi adjumento sunt aut ornamento, doctus, miraque semper ac felicissima dexteritate, & in erudienda studiosa Medicinæ juventute, & in experimentis, quibus hæc disciplina magno hoc tempore cum fructu exco-

excolitur, capiendis, & in exercenda medendi arte ægrisque ad salutem reducendis usus. Unde non Lipsiæ tantum nostræ, cui studia sua operamque consecraverat, sed Orbi litterato dolendum, vivis hunc virum in ipso ætatis flore (annum enim trigesimum nonum non excessit, die 26 Maji anno 1644 natus, denatus d. 13 Martii a. 1683) immaturo fato ereptum. Neque dubitandum est, profectura ab illo scripta publica fuisse seculo, & splendore illo, quo se Medica hodie scientia effert, dignissima, si vitam illi Divinum Numen prorogasset. Sic enim secum vir prudentissimus constituerat, nonnisi provectiore ætate ad libros componendos animum applicare, & comparare interim subsidia, quæ experientia diuturnior, Auctorumque plurium lectio subministrant. Quo major eos, qui Ettmüllero nostro familiariter usi fuerunt, cepit admiratio, quando eodem fere tempore diversis locis edita conspexerunt memorata superius opera, Ettmülleri nomen præferentia: ut Vidua etiam ac Hæredes Ettmülleriani, famæ beati Viri consulturi, necessitatem sibi impositam censuerint, publico programmate, scripta illa supposititia esse, certe luci publicæ nunquam a beato Auctore destinata fuisse, declarandi. Atque id quidem, nullo licet monente, deprehendent facile omnes, quibus pervolutare libros hosce visum fuerit, contineri iis nonnisi discursus maximam partem extemporaneos, nec caute semper ab auditoribus exceptos, sed hiulco verborum concursu & tautologiis fœdos; quos qui tribuere Ettmüllero velit, tanquam opus ea methodo curaque, ut in publicum prodire posset, elaboratum, næ is in beati clarissimique viri manes foret injurius. Cæterum sicut hanc ipsam ob causam argumentum librorum horum uberius recensere supersedemus; ita speramus futurum, ut quod in se Vidua ac Hæredes receperunt, ex schedis Ettmulleri, a viro quodam in Arte Medica maxime excellenti revidendis, edantur aliquando Opera ejus limatiora, & famæ beati Auctoris convenientia.

)o(

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno M DC LXXXV.

Herrn Veit Ludwigs von Seckendorff Christen-Stat in drey Bücher abgetheilet. Im ersten wird von dem Christenthum an sich selbst/ und dessen Behauptung/ wider die Atheisten und dergleichen Leute; Im andern von der Verbesserung des weltlichen/ und im dritten des geistlichen Standes/ nach dem Zweck des Christenthums gehandelt.

sive,

DOMINI VITI LUDOVICI A SECKENDORFF Christianismus in libros tres divisus: quorum primo de Christianismo ipso agitur, ejusque adversus atheos & simile hominum genus defensione: Secundo de Politici: Tertio de Ecclesiastici ordinis emendatione, ad scopum Christianismi exacta.

Lipsiæ, apud Joh. Fridericum Gleditsch. Anno 1685 in 8.

IN virtutum & artium numero, quas literatus orbis in Autore admiratur, scientiam architectonicam sic enitere, ut inter ætatis nostræ Heroas togatos eum (Cl. *Morhofio* in Epistola dedicatoria elegantissimi tractatus de Pataviinitate Liviana, quem *in Actis Mensis Decembr. superioris anni p. 570* memoravimus, judice) reponat, persuadebitur haud difficulter, qui tractatum cedro dignum curatius evolvere sustinuerit. Nam si alias ullibi, hoc certe scripto clarissimum in oculis, in luce omnium excelsæ hujus artis documentum, Vir facile (ut abs Hieronymo vocatur Pammachius) omnium nobilium Christianissimus, & Christianorum nobilissimus statuit. Quo ipso non obscure simul intelligitur, quanti ad veram solidamque pru-

dentiam acquirendam interſit, ex piiſſimi quondam Ducis Saxo-Gothani ERNESTI diſciplina velut alumnum prodiiſſe, nec educatum modo in illius aula, ceu in auguſtiſſimo pietatis, religionis, & ſapientiæ ſacrario a teneris, ſed negotiis quoque publicis adminiſtrandis mature admotum fuiſſe. Quo minus mirandum etiam, eundem Virum celeberrimum per annos ſeptendecim Cancellarii munere apud laudatiſſimæ virtutis Principem MAURITIUM, Ducem Saxoniæ, Adminiſtr. Epiſc. Numb. dexterrime eſſe functum, & omnia ejus negotia ſumma cum fide & ſucceſſu felici curaſſe, donec morte optimi Principis otium exoptatum nec ſine dignitate fuit conſecutus.

Propoſitum vero Illuſtri viro hoc in opere non fuit, ſyſtema integrum pro defendenda Chriſtianæ religionis veritate conſcribere, multo minus dogmata, quibus Chriſtianorum fides nititur, & controverſias ordine ſingulas excutere; ſed ſpecie libere potius & absque præjudicio diſſerentis, calamum non adverſus atheos ſolum, qui eſſe DEUM negant, ſtringere, ſed adverſus Deiſtas etiam, qui non ad modum revelatum divinitus agnoſcunt eum, ſolam naturalem notitiam concedentes; aut providentiam Numinis & gubernationem univerſi in dubium ac incertum vocant: ut & contra hypocritas, qui externa quidem profeſſione religioni alicui adjungunt ſeſe; vera tamen animi ſententia, nullo aut viliſſimo omnem habent loco, factisque nil niſi contraria, quam profitentur, fidei oſtendunt. Quocunque nomine jam hujusce ſortis homines uſurpentur, ſive dicas Atheos, ſive Deiſtas, Pyrrhonios, Epicureos, Scepticos, Libertinos, Politicos, diſſolutos, impios, contemtores Numinis, empæctas, vel, quod familiare Gallis, *Eſprits forts*; ſuſcepit refutationem eorum non ad methodi ſcholis tritæ probatæque normam, quod exquiſitiorem, ut monet, ſententiarum quas fovent, inſtantiarumve quibus uti non verentur dijudicationem poſtulaſſet; ſed ſequi ingenui leges diſcurſus maluit, easve cumprimis exceptiones attingere, quarum mentionem facere frequentius monſtra hominum iſta conſueverunt, ſepoſitis tantiſper ſubtilitatibus, ex Metaphyſicorum forte ſcriniis, vel etiam Scholaſticæ Theologiæ depromendis.

PRIMO librorum itaque immotum jacturus fundamentum, cui ſtructura omnis reliqua imponi tuto queat, de DEO, de Scriptura Sacra, de æterna ſalute, de viribus hominis, de fide ſalutifera, & Sacramentis,

mentis, velut de Chriſtianæ religionis objecto, principio, fine, ſubjecto, ac mediis copioſe ſapienterque diſſerit. Sententiarum quippe de Numine Divino divortiis enumeratis, diverſisque atheorum conſtitutis claſſibus, docet inter alia, nullum voluptatis genus eſſe tanti, ut ejus fruendæ cauſſa, avertere quis a felicitate vera debeat animum; id quod inductione vitiorum aliquot maxime regnantium ad oculum oſtenditur. Atque cum θεογνωσία ſalutifera hauriri non aliunde, quam e Scripturis queat, harum autoritatem contra eosdem adverſarios tuetur ſtrenue & vindicat, a DEO aſſerens perhiberi teſtimonium Scripturarum veritati ipſis in credentium cordibus, ſine ingenioſo humano ratiocinio; efficaciſſime eandem probari ex impletis vaticiniis: invictum quoque argumentum pro religionis veritate ab excellentia Scripturarum, internaque virtute peti, conſtantique ejus fructu, utpote cujus ope ſublatus & everſus fuerit Ethniciſmus. Hinc explicare aggreditur, quam gravis admittatur ab iis culpa, qui finem homini in verbo propoſitum, divinoque beneficio revelatum, juſto expendere ſtudio ac quærere detrectant; cum dici tamen non poſſit, quantum adjumentum idipſum afferat oneri in quovis ſtatu hominum levando, pellendisve morbis. Gravius adhuc ab iis peccari, qui finem habent cognitum, vaniſſimis tamen ſeculi deliciis ſic immerguntur, ut ad ejus dictamen & amuſſim nolint actiones ſuas dirigi, aut ullo modo componi vitam. Neceſſariam porro homini commendat αὐτογνωσίαν, viriumque quas non niſi DEO acceptas ferre poteſt, notitiam. Tandem & de mediis agit, ad ſupremæ ſalutis portum hominem perducentibus, fide nimirum, & Sacramentis, ad eum modum, qui divino verbo legitur præſcriptus, concluditque falſis dogmatibus deſtruendis ſimplicem Chriſtianam veritatem ſufficere, Verbo DEI non fallaci exiſtente regula; ejus vero atque Sacramentorum extremum contemtum graviſſimis querelis dare materiam, & præcipue naſci ex ſecularium amore voluptatum.

SECUNDO libro, ex hactenus aſſerta fidei profeſſione evicturus, quod innumeris gravibusque corruptelis, quovis in ſtatu deprehenſis, occurri non alia ratione felicius poſſit, quam ſi primum pietatis fundamentum excutiatur probe, & princeps totius Chriſtianiſmi ſcopus, æterna felicitas pro actionum regula habeatur; tres hierarchias divinitus inſtitutas curatius contemplatur, & quomodo geri

officia tributa singulis, exigente fidei demonstratæ norma debeant; quam procul inde vero re ipsa (quod dolendum) abeant, imo quam sæpe adversentur eidem e diametro, expendit. Cuncta siquidem in quibus Christiani hominis officia versentur, multo facilius, rectius, atque plenius Christianismo, sinceroque ejus exercitio emendari, repurgari, & sanctificari posse, quam lege aliqua aut politici Magistratus disciplina: quanquam nec hoc coactionis genus moveri loco suo fas sit, propter hypocritarum & improborum segetem, vel optimo cœtui sese immiscentem.

Enumeratis itaque bonis, quæ statum œconomicum ornant, ut sunt: integra valetudo corporis, victus & vestitus copia, nec non cætera seu necessitatem vitæ, seu commoditatem attinentia; pro ætatis item conditione, matrimonium exoptatum, ἐυτεχνία, extentum vitæ spacium, nec inusitato mortis genere interimi: quorsum referas & publicam salutem, libertatem, & jus statuendi de rebus propriis, justo inter cives haberi loco ac pretio, tranquillitate etiam ac defensione adversus vim & injuriam frui: malis quoque privatorum vitam affligentibus excussis; in molestorum ac turpium causas inquirit, statuens justo nunquam eas loco quæri, sed tribui ut plurimum viris in aliquo imperio constitutis: raro admodum contingere, ut se quis probet ipsum, suamque ipsius vitam & rem privatam in censuram vocet, absque philautiæ & adulationis patrocinio, propriæque excusatione culpæ: neglecto vero hoc examine, emendationem ullam in exigui etiam momenti rebus, neminem sperare posse: principem scopum utplurimum commutari in secundarium, veramque beatitudinem mundanis voluptatibus longissime postponi. Quibus in genere monitis, ire per singula bonorum genera juvat, & ostendere, quam commoda ratione obtineri eorum unumquodque, conservari, augerive possit, natis ex Christianismo regulis consultis, bonaque fide servatis semper & expressis. In malorum contra exaggeratione sic versatur, ut origine cujusque detecta, remedia etiam probata & ex Christianismo derivata singulis opponat.

Ab œconomico, ad Politicum progreditur ordinem; de quo scribere cum res non minoris difficultatis sit, quam periculi, cauto ait circumspectu opus esse viris Ecclesiastici muneris, quando in vitiis huic ordini familiaribus reprehendendis occupantur. Probaturus itaque,

itaque, geri officium magistratus seu superioris, seu inferioris, emendarive non posse rectius, quam e Christianismi præscripto, divinam initio urget Magistratus originem, observatque solenni titulo, DEI GRATIA, confirmari non modo potestatem & autoritatem Principum in subditorum animis, sed magnates quoque ipsos per eundem non minus, quam per juramenta, & Capitulationes, officii sui admoneri. Inde ex Christianismi fundamentis tyrannidem destruit ac dominatum, commodi privati causa usurpatum, firmatque in subditis obsequium. Magistratum Christiani hominis officio non solutum esse, inde efficit maxime, quod obtingere imperanti salus non alia ratione possit, quam parenti: quodque Christiana fide, sed vita profana Magistratus majori sit suis offendiculo, quam fuere ipsimet ethnici: ab eodem porro omnem eo, Christiana doctrina & conscientia duce, conferri curam, ut bona fide Christiani sint & subditi, licet aliud in ethnicis appareat, potestate sua ideo minime privandis. Quo loco docetur etiam, quam enervata potestas Imperatorum fuerit in rebus religionem concernentibus; quam contra, quave occasione creverit Papalis: & quamvis episcopali jure Magistratus secularis gaudeat, præscribere tamen eum fidei articulos, conscientiasve cogere, consentientibus vel maxime Episcopis, nequaquam posse.

Capite libri decimo de regionum pretiosissimo, salutem animæ si exceperis, thesauro, pace pacisque custodia, nec non de bello, & justis belli causis, eoque prudenter gerendo sic agitur, ut & malorum, quæ militia secum adfert, principia & remedia exponantur. De militum delectu cum sermo est, fatetur quod Principis externi militiam sequi res sit, cujus justitia difficulter ex regulis Christianismi defendatur: bellicæ fortitudinis autorem & magistrum, Christianum esse animum, de bona conscientia & meliori a morte vita quam certissimum. Ut prætereamus, quæ de expeditione equestri Ducibus præstanda, ejus justitia, conditione, & usu; nec non de pedestri provinciarum defensione hoc loco subjiciuntur. Qui sequuntur discursus, officium partim Magistratus universe, in administranda justitia tam in processu, quam ex officio, positum, abusumque processuum pro argumento habent: partim mala & damna, quæ invehuntur in civitatem imperantium avaritia: ut & æris signati valorem, & modos augendi Principis ærarium. Postremus eorum officium Magistratus

explicat, quod in ſubditorum variis vitæ generibus ornandis, promovendis cujusque commodis, & oneribus minuendis verſatur, & concludit, plurimum intereſſe Magiſtratus, ut bene benigneque agatur cum agricolarum, opificum, ac militum ordine.

TERTIO libro de ſtatus Eccleſiaſtici ad religionis amuſſim emendatione tractat: ita quidem, ut ponderato momento hujus inſtituti, eorum hæreſin redarguat, qui contendunt commune omnibus Chriſtianis eſſe Miniſterium Eccleſiaſticum, quanquam verum ſit, quod omnes Chriſtiani ſuo modo ſint ſacerdotes, & Scripturas legere teneantur non ſoli Presbyteri, ſed Chriſtiani omnes; nec eccleſiam ex ſolis clericis, verum & ex auditoribus conſtare: Eccleſiæ miniſtris ſalaria & ſtipendia deberi: antiquiſſimum erudiendi in religione genus eſſe, quod per Patres atque Patriarchas præſtitum. Hinc proponuntur, quæ ad ſcholarum & academiarum, ſtudiorumve tractandorum in iis emendationem: ad dignam candidatorum Miniſterii præparationem; ipſumque maxime, Eccleſiam per ſacras conciones in fide & moribus ædificandi ſtudium, rectius excolendum & exercendum faciunt, quemadmodum & reliqui diſcurſus de Miniſterii capite ſolo Chriſto, de diſcrimine Epiſcopos inter verbique miniſtros cæteros, de miniſterii gradibus, de Epiſcoporum ſucceſſione, vocatione Miniſtrorum, de Eccleſiarum ſubordinatione, & unius prærogativa præ alia: de ſcopo Eccleſiaſtici regiminis primario, puræ nempe doctrinæ, bonique conſervatione ordinis, de Conciliorum neceſſitate & autoritate; de poteſtate monarchica, num in regimine ſacro habeat locum, de Conſiſtoriis per Germaniam inſtitutis, de cenſura Eccleſiaſtica & ſatisfactionibus deprecatoriis, de uſu legitimo juris Patronatus, ac Epiſcopalis, de componendis in religione controverſiis, de religione vera inter infideles propaganda, aliisque graviſſimis æque ac utiliſſimis argumentis pro modo inſtituti tractant.

ADDITIONES quæ ſubjunguntur, ſelecta teſtimonia ex priſci ac recentioris ævi ſcriptoribus proferunt, ad confirmationem & illuſtrationem totius operis facientia plurimum, cum monitis eidem dilucidando non parum ſervientibus. Ad quam quodque pertineat partem, numeri deſignant lemmatis præfixi.

In Additionum denique *Supplementum*, quove transferri tanto facilius ad uſum poſſint, quæ ſecunda & tertia parte pro emendando Politi-

Politicorum, & Eccleſiaſticorum monuit ordine, leguntur in extremo *Conſcientiarum Scrutinia*, ex celebratiſſ. *D. Speneri* Tractatu *de uſu & abuſu querelarum ſuper Chriſtianiſmum corruptum* moveri ſolitarum huc translata, una cum perſpicuo rerum potiorum per totum opus diſperſarum indice.

MISCELLANEA ERUDITÆ ANTIQUITATIS, in quibus Marmora, Statuæ, Muſiva, Toreumata, Gemmæ, Numiſmata, GRUTERO, URSINO, BOISSARDO, REINESIO, aliisque antiquorum monumentorum collectoribus ignota & hucusque inedita referuntur ac illuſtrantur: cura & ſtudio JACOBI SPONII, Lugdunenſium Medicorum Collegio, Patavinæ Recuperatorum, & Regiæ Nemauſenſi Academiæ Aggregati.

Lugduni, apud Thomam Amaulry, ſumptibus Auctoris, 1685. in fol.

INcredibilem quandam inſcriptionum, quæ vetuſtis ſaxis continentur, eſſe præſtantiam, & late diffuſam per omne genus priſcæ ac reconditæ doctrinæ varietatem, ingentemque in Hiſtoriam veterem & omne litterarum genus ex iis redundare utilitatem, jam pridem oſtenderunt, qui in colligendis iis & a ſitu ac interitu vindicandis operam ſalutarem poſuerunt: quos immortali beneficio demeruiſſe ſæculum & poſt futuras ætates, quivis & eruditorum agnoſcit. Omnium in hoc genere ſtudia collegiſſe & congeſſiſſe exiſtimandus GRUTERUS, evulgato ſub initium ſæculi hujus vaſto opere, quod *æterni* nomine paſſim ab eruditis inſignitur, & veris elogiis a doctiſſimis ejus ævi viris decoratum eſt, quæ præfixa auguſto operi leguntur. Poſt ejus tamen tempora e parietinis & ruderibus ipſisque terræ viſceribus erutæ, aut alibi obſervata multa fuerunt, & in hunc uſque diem proferuntur, non minori obſervatione & cura digna monumenta, in quibus aſſervandis eodem ſtudio incenſi operam collocant exquiſita doctrina viri. Inter quos primum merito tenet locum JACOBUS SPONIUS, varia & recondita eruditione inſignis, cujus inſtitutum in

Actis

Actis anni 1683 menſe Sept. p. 369 ſeq. jam laudavimus, ut nunc, quando id feliciter executum ipſum eſſe intelligimus, tanto paucioribus verbis recenſere, non ſine laudis tamen præfatione, poſſimus. *Tribus libris* ſe collectionem ſuam includere velle conſtituerat prius; quod conſilium mutavit, *unico* omnia monumenta ſi includeret, ſatius futurum exiſtimans.

Decem autem *ſectionibus* iſtum diſtinxit: quarum tres ſuis diſcretas articulis, quæ ſuperioribus annis prodiere, loco indicato in Actis memoravimus; *ſeptem* reliquas, quæ nunc demum acceſſerunt, jam enarraturi.

Nimirum poſtquam prioribus *tribus* ſectionibus eas incluſiſſet epigraphas, quæ Deorum gentilium cultum mentionemve exhiberent; *quarta* iſtas complexus eſt, quæ illuſtrium virorum, & tam bellica laude quam ſcientiis ac artibus clarorum hominum memoriam tradunt. *Quinta* ad hiſtoriam geographicam urbium, municipiorum, coloniarum & pagorum ſpectantia monumenta repræſentat. *Sexta* officiorum & artium, *ſeptima* militaria, *octava* Cæſarea & Imperatoria, *nona* varia ad rem funerariam pertinentia monumenta, amuleta item, bullas, collaria, pondera, teſſeras, menſuras, tegulas, toreumata, ſcrinia, & ad antiquariam rem ſpectantia alia profert. Cognitionem enim antiquorum monumentorum non e ſaxis ſolum accerſendam, ſed undique ex ædificiis, ſtatuis, gemmis, & omnis generis inſtrumentis depromendam eſſe, in Præfatione tradit: ubi & octo ſcientias archæographicas, quas vocat, ſtatuit: *numiſmatographiam* quæ nummorum; *epigrammatographiam* quæ inſcriptionum; *architectonographiam* quæ ædificiorum; *iconographiam* quæ imaginum; *glyptographiam* quæ gemmarum cælatarum; *toreumatographiam* quæ tabularum exſculptarum; *bibliographiam* quæ librorum; & *angeiographiam* quæ omnis generis inſtrumentorum notitiam indagat, & in harum rerum perſcrutatione verſatur, easque in vetuſtis monumentis venatur. Quibus accenſendam addit *dipnographiam* quæ convivia; *himariographiam* quæ veſtimenta; *dulographiam* quæ ſervos; *taphographiam* quæ funerum ritus explicat.

Græciam autem æque ac Italiam cum ſtudioſe Auctor doctiſſimus perluſtraſſet, cujus eruditæ peregrinationis commentarios Gallico ſermone edidit, ac plurima egregia aliis antea non obſervata marmora

marmora annotaſſet, quorum multa in Itinerario iſto leguntur; plura jam afferre, nec repetere tamē quæ jam evulgaverat, eaque *decimæ* ſectioni includere, & ſic integrum opus abſolvere libuit clariſſimo auctori. Qui & eruditis obſervationibus iſtud illuſtrare, & æri inciſis pulcherrimis formis exornare ſategit, oculis æque ac animo elegantiarum hujusmodi ſtudioſorum abunde ſatisfacturus.

MARTINI LISTERI MED. D. OBSERVATIONES de natura & origine terræmotus ac fulminis.

Ex Tranſact. Philoſ. Anglic. M. Martii 168¾ num. 157. pag. 511 ſeqq.

MAgnam eſſe terræmotus cum tonitru affinitatem, circumſtantiæ utrumque horum comitantes haud obſcure indicare videntur. Scilicet non ſtrepitus tantum utrinque ſimilis, teſte experientia, percipitur, deſultorius nimirum & tractim quaſi impulſus: ſed & fœtor iſte ſulphureus, quem res fulmine tactæ plerumque ſpirare deprehenduntur, non obſcure ante & poſt terræmotum in aquis æq; ac aere ſentiri ſolet. His ergo & ſimilibus rationibus permotus Liſterus autumat, utrumque hoc meteorum ex uno eodemque principio dependere: id vero non alibi quærendum eſſe ſtatuit, quam in pyrite, cujus exhalationem inflammabilem vult eſſe unicam cauſam materialem fulminis pariter atque terræmotus: id modo diſcriminis intercedere, quod illic quidem exhalatio iſta, quam dicit eſſe ſulphur ex tota ſubſtantia, ignem concipiat in aere libero; hic vero in meatibus & cavitatibus ſubterraneis. Fundamentum hujus opinionis in eo potiſſimum ſitum eſt, quod firmiter credit Liſterus, non dari ſulphur, quin originem ſuam pyritæ debeat. Scilicet exiſtimat, nullum minerale aut foſſile eſſe ſulphureum, niſi quatenus aut ex toto, aut ex parte ſit pyrites; nec dari poſſe mineram, quæ naturaliter contineat ſulphur, quin mediante magnete in ea oſtendi valeat adeſſe ferrum ſimul, & conſequenter pyriten, ſub alia licet forma latentem. De terrifero enim pyrite ipſi potiſſimum ſermo eſt; non de eo qui cupro eſt imprægnatus, cujus fere ſolius notitiam

veteres habuisse persuasus est. Præterea confirmat sententiam suam ex eo, quod non nisi unica detur species sulphuris, quæ quidem ipsi sit cognita: ea vero cum naturaliter & unice ex pyrite proveniat, consequens esse ait, vaporem quoque sulphureum, ubicunque tandem deprehendatur, non aliunde, quam ex pyrite prodiisse. Cumque hic Listero objici potuisset sulphur vivum ac nativum, quod circa montes ignivomos præsertim magna copia eruitur, occupat hoc dubium, negatque dari sulphur tale purum, quin aliquando mediante vi ignis ex pyrite productum fuerit per sublimationem: quod igitur prædictis in locis tanta copia reperiatur, causam esse ait, tum longam durationem ac vehementiam ignis subterranei; tum ingentem pyritæ copiam, qui præterea ibi locorum sulphure magis scateat, quam in Anglia aut alibi terrarum. Ad aliam objectionem, qua negari posset, effectum prædictum unice adscribi posse pyritæ, dum alia præterea reperiantur mineralia inflammabilia, respondet, dari utique talia, sed ea tota specie differre a sulphure: præterea nullibi, quod quidem ipse sciat, in notabili quantitate aut copia reperiri; idque bono, ut credit, generis humani, dum talia fere mera venena sint; exemplo auripigmenti, quod auri mineram esse dicit, uti pyriten ferri. Cæterum quod spontaneam accensionem prædicti vaporis ex pyrite oriundi, in fulmine ac terræ motu attinet, possibilitatem ejus experientia comprobari docet, dum v.g. fœnum humidum accumulatum ex semetipso ignem concipiat; homo in accessu febrili absque externo movente vehementissime incalescat; fossores denique metallarii vapores multoties sponte inflammari testentur. In specie vero asserit, pyriten tam in corpore ipso, quam in vapore naturaliter aptum esse ad spontaneam accensionem. In testimonium hujus rei adducit Vulcanos seu montes ignivomos, utpote quos magna ex parte e pyrite constare, conjicit tum ex ingenti sulphuris quantitate, ibidem modo antea dicto sublimati, tum ex applicatione magnetis ad ejectos inde cineres. Nimirum hos quoque montes ex seipsis flammam concepisse arguit, partim ex eo, quod eorundem incendii initium omnem hominum memoriam transcendat, partim quod non constet de ulla causa externa, quæ fomiti horum flammam admovere potuerit: statuit proinde montes istos mox a creatione ardere cœpisse, nec minus naturale credit, geocosmum igne actuali, quam mari

mari aut aquis instructum esse. Quod de cætero pyrites præ omnibus aliis mineralibus durabilem fomitem Vulcanis istis præbere valeat, confirmat exemplo anthracum seu carbonum fossilium, quos scilicet tanto diutius igni resistere se expertum ait, quo plus pyritæ in se habeant: in specie allegat carbonem talem, ex quadam Hiberniæ fodina, Christophori Wandsfordii propria, erutum se vidisse, qui 24 horis candens manserit salva propemodum figura, quam primum habuerat: hunc vero, teste pondere ac colore, maximam partem e pyrite constitisse. Denique pro confirmatione prædictæ suæ sententiæ Listerus adducit unum alterumque exemplum ex historicis, testantibus diversis temporibus frusta, jam majora, jam exiliora, ferri, ut & cupri quandoque, non vero alius metalli, ex aere ac nubibus in terram decidisse: existimat igitur, siquidem hisce autoribus fides habenda sit, istud ferrum aut æs nubigenum concretum fuisse ex istiusmodi pyritæ exhalationibus, quas ipsas scilicet esse pyriten ex tota substantia, alibi a se demonstratum esse dicit.

COMMENTARII SUPER LIBRUM PROPHETIARUM Jeremiæ Tomi II, opera Sebastiani Schmidt

S. Theol. Doctoris in Universitate Argentoratensi Professoris Senioris & Conventus Ecclesiastici Præsidis

Francof. ad Mœnum apud Zunnerum, 1685 in 4.

JEremiæ inter Prophetas posteriores primum, Ezekieli secundum, Jesaiæ tertium, duodecim minoribus quartum veteres assignasse locum, traditio est Rabbinorum, quæ in *Talmude Babyl. Bava Bathra* f. 14. 1. legitur, *a R. Davide Kimchio* in præfatione ad Jeremiam repetita. Rationem ordinis producunt hanc: cum liber Regum terminetur in excidio, cumque initium Ezekielis sit de excidio, finiaturque in consolatione, cumque totus Jesaias sit de consolatione, excidium cum excidio, consolationem cum consolatione debuisse conjungi, licet alias tempore præcesserit Jesaias Jeremiam & Ezekielem. Hinc etiam ejus memoriam præ omnibus aliis Prophetis viguisse apud Judæos, ex *Matth. XVI.* 14; & Jeremiæ citatione, aut totum volumen Prophetarum, quia primum ibi tenuit locum, aut ejus partem quamcunque,

cunque, perinde ac Psalmorum libro *Luc. XXIV* 44. omnem Hagiographorum codicem, utpote in quo primam occupavit sedem, notari ex *Matth. XXVII*, 9. conjicit oculatissimus Anglus *Ligtfootius*. Quicquid sit de ordine, non minus insigniter locare videntur operam qui Jeremiam, quam qui Prophetas reliquos sumunt explanandos. Etenim ut de temporum Jeremiæ hodiernorumque conformitate maxima nihil dicamus, non persuadebimur unquam, adeo ignobilem esse & subrusticum hunc Prophetam, sive res ipsas, sive dicendi genus considerare lubeat, ut indignus debeat censeri, cujus vaticinia vestigentur curatius. Nulli potius dubitamus, quin de Ecclesia, inprimis orthodoxa, meritus sit immortaliter *Venerandus Argentoratensium Præsul*, quando Annotationes suas in *Jeremiam* prælectionibus publicis pridem propositas, & privato studio iis, quæ deesse videbantur, auctas publicis diutius noluit invidere desideriis. Certo nimirum certius auguramur fore, ut eo majori cum applausu ab omnibus excipiantur, quo pauciores hactenus ex nostratibus extiterunt, qui arduum hunc Jeremiam illustrandi laborem in se suscipere non sunt gravati. Ea omnino Nostro relinquitur gloria, adeo plenas & perfectas esse has lucubrationes, ut commentariis aliis a Lutheranis adornatis, quotquot hactenus lucem subierunt publicam merito præferantur. Totum Opus absolvitur Tomis duobus, eadem omnino methodo ac ordine concinnatis, imo si tractandi rationem attendas, fere per omnia cum aliis ejus commentariis, & inprimis cum commentario in librum Judicum, a nobis in Actis anni 1684 mense Novembri pag. 532 enarrato conformibus. Ex Præfatione ad Lectorem ac inspectione ipsius libri, sequentia de scopo Autoris uberius testantia observare non abs re erit. Præmittit videlicet unicuique capiti resolutionem, partesque ejus non modo primas & immediatas sive principales, sed minus principales quoque indigitat, adeo ut sit instar accuratæ delineationis omnium eorum, quæ in ipso capite continentur. Dein textum Hebræum cum Latina versione ad singulos versus præponit, ne opus sit ex Commentario ipso demum conquirere. Aliquando Vulgatam, Tremellianam vel aliam aliquam sequitur, aliquando ubi satius videtur, propriam addit, inque ea verba textus fideliter premit, nisi quod particulas fere cohærentiæ faciendæ commodiores ubivis eligat. Inprimis sollicitus est de vera copulæ He-

læ Hebraeæ Vav, quæ alias omnibus aliarum linguarum conjunctionibus æquipollet, in quovis loco expressione, ex cohærentia rerum dispiciens, quam vim habeat, & quomodo verti possit aut debeat. Versuum singulorum versioni, quam olim elaboratam tempore exclusum accuratius conferre se nequivisse fatetur, ast haud difficulter, si quæ in eâ describentis incuria irrepserint vitia, corrigi posse pronunciat, commentationes subnectit, nihil quicquam prætermittentes, quod vel ad verum sensum eruendum, vel ad tollendas difficultates a philologis aut adversariis motas pertinere visum est. Capitibus singulis Locos Communes subjicit, non præter necessitatem multiplicatos, sed ita fere ordinatos, ut fœcundi plerique sint & feraces novorum, sicubi consequentia textus legitima & necessaria plures postulat, & negotio exiguo ab iis, qui numerosiores expetunt, vel secando & distinguendo, quæ in unum contracta sunt, vel adjiciendo omissos & breviter indicatos extendendo augeri queant.

Indices in fine tomi utriusque conspiciuntur tres, quorum primus dicta scripturæ sacræ, quæ vel concise vel fusius in hoc commentario explicata sunt, alter vocabula Hebraica, tertius res præcipuas complectitur.

RESOLUTIO BREVIS CUM PARAPHRASI Verborum Evangelii D. Johannis Apostoli in Universitate Argentoratensi quinque solennibus Disputationibus proposita Auctore & Præside Sebastiano Schmidt *Doctore Theologo &c.*

Argentorati apud Sporium 1684 in 4.

VIdebatur omnino *Evangelium D. Johannis Apostoli & Evangelistæ*, non minus ac alia V. & N. T. monumenta requirere, ut qua *Venerandus Autor* hactenus suevit methodo dilucidaretur, commentariusque prolixior in illud ipsum adornaretur, quippe quod sublimissimum fere & abstrusissimum omnium Scripturæ sacræ voluminum semper est habitum. Nec diffitetur idem *Cl. Autor*, quando in præfatione ad lectorem, cur justum non dederit commentarium

tarium, rationem asſignat hanc, quod opus nimis prolixum & (quæ ſumma ejus eſt modeſtia) forte ſuis etiam viribus præarduum ſit viſum. Exoptans tamen quodammodo aſſurgere bonorum expectationi, brevem ejus analyſin ſive reſolutionem & paraphraſin ſuſcepit compendioſam, ex qua de ſenſu verborum ſententia *Autoris* ſufficienter intelligi, quæque commentariorum locum explere, & laborum lectionisque breviarium quoddam non incommode dici poſſet. Quamobrem dubium eſt nullum, quin etiam acutiſſimos viros, quibus ſæpe vaſta commentatorum volumina, utpote mole laborantia ſua, non adeo placent, opera hæc ſit habitura præcones. Non unius certe approbationem indeptum eſt ſimile quid ab Autore circa Epiſtolam D. Apoſtoli Jacobi triennio abhinc tentatum, cujus quidem prior tantum pars Diſputatione ſolenni propoſita in eruditorum manibus eſt, altera ad prelum parata (verbis præfationis utimur) ſua occaſione & tempore, ſi DEUS clementer conceſſerit, ſequetur. Summa præſentis ſcripti huc redit. Poſtquam in procœmio commendationem Evangelii Johannæi & Autoris ejus cum Auguſtino potiſſimum loquens inſtituerat, argumentum libri exponit, eundemque in partes duas, materiam ſcripti & ipſum Salvatorem duces ſecutus, dividit, quarum prior a *cap. I* uſque *ad cap. XII* incluſive adventum Filii DEI in mundum, quo omnia, quæ aſcenſum ejus ad Hieroſolymam, mortem & abitum e mundo præceſſerunt, referri debent; poſterior a *Cap. XII* ad finem uſque libri abitum Chriſti e mundo declarat. Dehinc capita ſingula partitur, paraphraſi verſuum quorumvis & ſubdiviſione partium particularumque textus fideliter ſubnexa. In toto autem opere ſe non tam ſuum ingenium ſecutum, quam egregiorum virorum deſideriis ſatisfacere conatum eſſe cum fateatur ipſe, nihil relinqui nobis videtur, quam ut eandem ei felicitatem a Divina exoremus benignitate, quam clariſſimo Philologo & Theologo *Dn. Caſpari Hermanno Sandhagen*, clariſſimi juvenis, qui reſpondentis vices ſuſtinuit in diſquiſitionibus præſentibus, fratri germano eſt comprecatus, ut habeat Eccleſia orthodoxa, quod de tanto ſui columine & præſide diu glorietur.

CHRI-

CHRISTOPHORI CELLARII SMALCALdenſis Hiſtoria Antiqua multis acceſſionibus aucta & emendata, cum notis perpetuis & tabulis ſynopticis.

Cizæ apud Jo. Bielkium, 1685 in 12.

CUjus doctiſſimos fœtus non unos Actis noſtris jam inſeruimus, Vir indefeſſæ diligentiæ Cellarius jam ante decennium Hiſtoriæ Antiquæ Synopſin ediderat, eamque ad natum uſque mundi Soſpitatorem perduxerat. Ex eo tempore uti defixiſſimus fuit in optimis autoribus evolvendis, ita oculatior indies factus (nam dies diem docet) id Compendii in ſecunda hac editione ultra limitem jam dictum exporrexit. Nimirum cum non imæ caveæ ſcriptores, quales Tacitus, Suetonius, Plinius aliique æquales fuere, etiam poſt reparatam humani generis ſalutem floruerint, non in Auguſti Imperio ſubſiſtere amplius, ſed filum hiſtoriæ ſuæ ad incrementa Imperii Romani, quæ ſub Trajano longe maxima erant, imo ad Conſtantinum usque Magnum extendere voluit. Hunc enim Imperatorem veluti terminum antiquæ hiſtoriæ & Gentiliſmi conſtituit: medii ævi hiſtoriam, quæ tempora Imperii Chriſtianorum Conſtantinopolitani complectitur, ad Conſtantinopolis expugnationem; novam vero, quæ novam orbis regnantis & rerumpublicarum faciem recenſet, ad noſtra uſque tempora deducens. Enimvero non longius tantum ſummarium hiſtoriæ ſuæ jam produxit Autor clariſſimus, ſed & auctius multo atque emendatius illud reddidit. Quæ enim in vulgatis hiſtoriarum compendiis aut prætermiſſa ſunt plane, aut leviter ſaltem attacta, ea accurate fuit perſecutus, & optimorum ſcriptorum, in quibus verſatiſſimus eſt, autoritate in notis perpetuis pagellæ cuique ſubſtratis confirmavit. Diviſit autem Autor Hiſtoriam hanc Antiquam in V libros, inque primo res Chaldæorum, Aſſyriorum & Medorum, in II res Perſarum, in III res Græcorum, in IV res Romanorum ſub Regum & Conſulum imperio, in V res Romanorum & Eccleſiæ

ſub

ſub Ethnicis Imperatoribus exponit. Et Græcorum quidem res dum enarrat, Regnum Macedonicum Aſiaticum non in Antigono, uti compendia id genus pleraque omnia referunt, exſpiraſſe, ſed poſt Antigonum ſatis diu duraſſe in Regibus Bithyniæ, Pergamenis, Ponticis, Cappadociæ aliisque, luculenter oſtendit. Cæterum ut memoriæ diſcentium, quorum ſtudiis unice hoc opuſculum addictum eſt, tanto melius conſuleret formator juventutis dexterrimus, etiam Tabulas Synopticas editioni huic addidit, & in illis Hiſtoriam antiquam omnem, imo plura (ut illæ videlicet hujus complementum eſſent, & quæ vel prætermiſſa vel breviter enarrata antea fuerant, uno conſpectu repræſentarent) fuit complexus. Exhibet autem primum in Tabulis jam dictis, poſt Monarchiæ Ivulgarem, Scaligerianam & Uſſerianam diſpoſitionem, Reges Orientis a Chr. Schotano recenſitos; deinde Reges Judæ & Iſraelis, quibus duplicem Iſraelitarum deportationem, & quatuor Judæorum captivitates annectit, cum antiquis Ægyptiorum & Lydorum Regibus. Porro bella Græciæ liberæ tam externa, quam civilia, nec non prælia belli Peloponneſiaci graviora, & Reges, Græciæ domitores. Macedoniæ poſtea Reges poſt mortem Alexandri, ut & Ptolemæos ſeu Lagidas cum veteſtis Cyrenæorum Regibus, Seleucidas item, Reges Commagenos, Principatus Haſmonæorum, Regulos Emeſenos, Principes Chalcidenos, Reges Nabathæos, Principes Ituræorum, Reges Arſacidas ſeu Parthicos, Regesque reliquos Trans-Euphratæos, quin & Reges Edeſſenos ſive Oſroenos, Armeniæ majoris ac minoris Reges, Reges Ponticos, Reges Cappadociæ, Reges Boſphoranos, Reges Paphlagoniæ, Reges Bithyniæ, Reges Ciliciæ, Galatarum Principes, Reges Epirenſes, Numidiæ ac Mauritaniæ Reges, Reges Romanorum, horumque poſt ejectos Reges bella Italica, Punica, Macedonica, Hiſpanica, Aſiatica, & externa reliqua, ut & bella eorundem civilia; Romanos tandem trium ſeculorum ſeu Ethnicos Imperatores, & perſecutiones Eccleſiæ graviores. Supereſſe dicit Autor Reges Siculos, & Germanorum Duces inclutos, quos meliori otio ac curæ reſervat. Quo ipſo inſtituto cum ſalivā erudito orbi moverit Autor doctiſsimus, non poſſumus non calcar ei occaſione hac addere, ut non propoſitum tantum illud ſuum de ducibus Germanorum nobilioribus perſequatur, ſed & medii ævi hiſtoriam, imo & novam eadem, qua antiquam, brevitate & concinnitate adornet, vel jam adornatam propediem in publicum emittat.

ספר

ספר הזוהר
על התורה

מאיש אלהים קדוש והוא נורא מאד. התנא רבי שמעון בן יוחאי זל"ה עם חידושים רבים. וחמד"ה סדרי תורה. ומדרש הנעלם. ותוספתא על קצת פרשיות. וכל"ח חיבור הרעיא מהימנא. וחרושי הבחיר. מדרש רות. ומדרש חזית. ומאמר תא חזי. ורזי דרזין. והיכלות וכו'

נדפס פה ק"ק זולץ באך ע"י המחוקק משה בר אורי שרגא ז"ל ממשפחת בלאך בשנת ויכתבם על שני לו"חת אבנים לפ"ק

id eſt,

LIBER SOHAR IN LEGEM, ſcriptus a Viro divino, ſancto, maximeque Venerabili, Rabbi Simeone ben Jochai, cum novis acceſsionibus quam plurimis ex Sidre Thora, Medraſch hannehlam, Toſiphta, Rahja Mehemna, Bahir, Medraſch Ruth, Medraſch Chaſith, Ta Chaſi, Raſe deraſin, Hechaloth, aliisque libris Cabbaliſticis, paſsim interſperſis.

Sulzbaci, apud Moſen bar Uri Scherga, cognomento Blach, Anno 444. ſupputationis minoris (i.e. Chriſti 1684.) in fol.

DE ipſo libro Sohar, cabbaliſticorum omnium palmario, & ut e Juchaſin eum R. Schabbtai *in Siphte Jeſchenim* laudat, על פני קבלה עמוק עמוק מי ימצאנו *Cabbaliſtico admodum profundo atque imperveſtigabili*, deque ejus Autore, Rabbi Simeone ben Jochai, quæ dicenda forent, jam pridem Buxtorfius *in Bibliotheca Rabbinica*, & *in Abbreviaturis Hebraicis*, רש"בי, Plantavitius *in Bibliotheca Rabbinica Num. CXX.* Cappellus *in Exercitatione ad locum Zoharis Diatribæ de Ebræorum literis Buxtorfio oppoſitæ adjuncta*, pluresque alii, obſervarunt abunde, potiſſimum vero Kabbalæ denudatæ, nobis ſuperiore anno menſe Julio, p. 310. commemoratæ Autor idem Perilluſtris, cui ἐργοδιώκτῃ novam hanc Soharis editionem

 debemus.

debemus, In qua quid post Mantuanam, Venetam, Cremonensem, & Lublinensem præstitum sit, non Præfatio tantum nomine Mosis bar Uri Scherga Typographi præmissa, sed ipsa cumprimis splendidissimi operis perlustratio docet. Nempe textus ipsiusmet Soharis quadratis literis emendatissime recensetur, ita quidem, ut ipsa emendatio, quoties & quomodo facta, literis rotundis compareat, varias quippe lectiones e R. Isaaci Lorjensis & R. Mosis Korduero monumentis, itidemque e Manuscriptis Sapientum terræ Israeliticæ, & ex impressis editionibus excerptas, simulque emendationes libri *Derech Emeth* inscripti suo ubivis loco exhibentibus. Deinde defectus quam plurimi, undecunque fieri potuit, supplentur, inserti quidem textui eodem, quo textus excusus est, typo, sed binis inclusi lunulis; perinde uti parenthesi quadratæ inclusa sunt, quæ supervacua quidem, at suo tamen loco relinquenda, nec plane eliminanda videbantur, quandoquidem nec circa minutissima castrari hæc editio debuit, etsi nulla religio fuit, plurimas dissertationes in aliis editionibus loco non congruo positas suo restituere ordini. Accessiones vero illæ & supplementa, quæ ex Sidre Thora, Medrasch hannehlam, & cæteris libris Cabbalisticis in titulo commemoratis passim inseruntur, peculiarem semper columnulam a textu abscissam, literis rotundis occupant. Porro vocum difficiliorum explicationes, quas R. Isaschar Beer in *Imbre bina* (qui illius in Sohar Commentario titulus est) planissime tradidit, ad cujusque columnæ finem adscriptæ sunt, cum locis libri Sohar parallelis; plane uti in recentioribus libri *Rabbos* editionibus Commentarius *Mattanoth kehunna* appellatus comparet. Neque omissæ Commentatiunculæ Cabbalisticæ e Scriptis sapientum Orientalium hinc inde compilatæ, imo & loca Biblica in textu more Rabbinico citata, summo studio ad marginem qua libros, capita & versus, quod allegandi compendium Christianis hodie solenne est, consignatum. Cumque Mantuana editio Orientalibus maxime atque Italis usurpata aliter paginas numeret, quam Cremonensis, quæ cum Lublinensi convenit; & vero ab utraque præsens hæc discedat, ipse quoque paginarum numerus intra geminas cujusque faciei columnas, Mantuanæ quidem editionis minoribus, majoribus vero characteribus Cremonensis & Lublinensis exprimuntur. Tandem, ne quid desit, index etiam Locorum Scripturæ

pturæ absolutissimus e libro *Petzach Enajim* subjungitur. Atque hæc editionis libri omnium obscurissimi structura est, cujus si versionem, quam molitur, Latinam Vir Perillustris absolvet, tale exiget profecto opus, quale in hoc literarum genere sol nunquam vidit. Nam de abstrusa rerum pariter & verborum difficultate queruntur ad unum omnes, quotquot in illius lectione desudarunt, & fatetur Episcopus Lodovensis, Plantavitius *(fol. 569.) se quidem hactenus neminem invenisse, etiam inter Hebræos, qui mentem illius plane sit assecutus.*

CASPARIS SAGITTARII, P. P. ANTIquitates Regni Thuringici,

h. e.

Gründlicher und ausführlicher Bericht von dem Nahmen und alten Zustande des Thüringischen Landes/ insonderheit aber von dem alten Thüringischen Königreich/ desselben Königen und dero Thaten/ wie auch endlich dessen Zerstörung und Theilung unter die Francken und Sachsen/ nicht weniger auch von dem Nahmen und Erbauung der Stadt Erfurt etc.

Jenæ apud Matthæum Bircknerum, Anno 1685 in 4.

CUm Thuringiam non illiberalem & honorum & bonorum dispensatricem expertus sit Autor clarissimus, in inferiori alias Saxonia oriundus, velut ex lege gratitudinis Thuringicum monumentum quoddam, idque muneri suo Academico non disconveniens, condere induxit animum. Sepositis autem, nunc quidem, cæteris ad Historiam Thuringicam spectantibus, in *Antiquitates* tantum *Regni Thuringici* hoc in opere inquirit, quod & in *epistola de antiquo statu Thuringiæ*, quam anno 1657, occasione ex *Johannis Mauritii Gudeni Historia Erfurtensi* arrepta, edidit, jam fecerat; cumque in duos id operis diviserit libros, in primo, qui IV constat capitibus, de nomine Thuringiæ, nec non de origine Thuringorum adventuque in has regiones agit; non diffitens insimul, sibi ob defectum fide dignorum de priscarum gentium nomenclatura & migrationibus

Hiſtoricorum, infallibilem in multis deeſſe certitudinem. Exiſtimat autem, rejectis aliorum opinionibus, Thuringos dictos eſſe a *Thor*, Idolo Gothorum vetere, & *ing*, quod progeniem ſignificet, quaſi Gottes-Kinder / hosque, ſi ad majores vetuſtiſſimos reſpicias, poſt Japhetum ejusque poſteros, a Gothis, ſeptentrionali populo; ſi ad propiores, non ex Wandalis, quæ Ægidii Bucheri fuit ſententia, ſed ex Saxonibus originem ſuam deducere. In II libro capita XIV continente operoſe oſtendit, Thuringiam peculiare olim fuiſſe regnum, recenſetque non Regum tantum antiquorum quorundam nomina, ſed & proſapiam, vitam, res geſtas & obitus, ex Græcis Latinisque Scriptoribus, Clodionis puta, Merovei, Baſini, ejusque filiorum Baderichi, Bertharii & Hermenfridi. Qui Hermenfridus cum Regum Thuringicorum fuerit ultimus, paulo fuſius & bella & fata ejus extrema exponit. Narrat autem, ut rem in pauca contrahamus, Hermenfridum a Francis in acie victum, arcemque ejus regiam Scheidingam a Saxonibus, qui Francis ſubſidio venerant, expugnatam; ipſum poſtea Hermenfridum a Francis interfectum, & ſtemma tandem Regum Thuringicorum omnino fuiſſe extirpatum. Nam & filium ejus Amelfridum, quem mater Amelberga, Theodorici Oſtro Gothorum Regis ex ſorore neptis & hujus belli fatalis fax & tuba, in Italiam ſecum abduxerat, poſt egregia virtutis bellicæ ſub Juſtiniano contra Gepidas ſpecimina edita, in Oriente obiiſſe; Baderichum quoque & Bertharium jamdudum inſtinctu Amelbergæ ab Hermenfrido ſublatos; Berthariique filium, a Clotario, Francorum Rege, qui captivam ejus ſororem Radegundem in matrimonium duxerat, interfectum. Cæterum cum regnum Thuringicum poſt fata Hermenfridi inter Francos & Saxones diviſum, Thuringiaque adeo faciem longe aliam nacta fuerit, Annales Thuringicos interſpergit Autor, & quoniam Erfurtum, ampliſſima celeberrimaque Thuringiæ urbs, famoſiſſimi Tyranni Attilæ tempeſtate extincta fuiſſe creditur, tum de bellis Attilæ (ubi & quæſtionem, an unquam in Thuringiam pervenerit Attila, ventilat) tum de nomine Erfurti, & quo tempore condita ſit, probabiliter diſſerit. Annectit etiam corollarii loco *Petri Albini Specimen Hiſtoriæ Thuringorum novæ*, nunquam antehac editum, idque ab *Antonio Weckio*, olim Sereniſſ. Electori Saxoniæ a Secretis & archivis, donatum. Promittit præterea in præfatione ad Lectorem non *Antiquitates* tantum *Gentiliſmi Thuringici* cum *Hiſtoria Bonifacii*, quæ & nundinis hujusdem anni vernis prodierunt, ſed & *Antiquitates Thuringiæ Francicæ*, ut & *Antiquitates Thuringiæ Landgravicæ*, quæ non minus, quam *Hiſtoria Comitum Glichenſium*, aliaque affecta doctiſſimi Autoris ſcripta, ab erudito Orbe impatienter deſiderantur.

Gründlicher und ausführlicher Bericht von dem Heyden- und Chriſtenthum der alten Thüringer / worinnen abſonderlich dargethan wird / daß ſchon längſt vor den Zeiten Bonifacii gute Chriſten in Thüringen geweſen / und dieſer alſo mit nichten der Thüringer Apoſtel ſey etc.

ſeu

CASPARIS SAGITTARII ANTIQUITATES Gentiliſmi & Chriſtianiſmi Thuringici, in quibus Bonifacium non primum Thuringorum Apoſtolum fuiſſe oſtenditur, & univerſa ejus dem vita percenſetur;

Jenæ 1685 in 4.

PRomiſerat diligentiſſimus Autor in præfatione *Antiquitatum Regni Thuringici* præfixa, ſe his, præter alia affecta, *Antiquitates Gentilismi Thuringici* cum *Hiſtoria Bonifacii* mox ſubmiſſurum. Promiſſis itaque ut fidem faceret, non pigratus eſt id opuſculi in lucem publicam emittere. Diviſit iſthoc in tres libros. In I poſt communes Deos, quos Thor ſeu Jovem, Wodan ſeu Mercurium, & Fream ſeu Venerem, ut & Crodonem, Saxonum deaſtrum, fuiſſe conjicit, ſpeciatim de Pieſtero, Germanice Büſterich / Idolo illo Thuringorum, quod Sondershuſæ hodieque aſſervatur, & Jecha agit; ut & de cultu Idolorum Thuringicorum, adoratione nempe & ſacrificiis, inter quæ & ἀνθρωποθυσία extitit, de auguriis item, incantationibus aliisque paganis ſuperſtitionibus. In II id unice Autor diſpicit, an Bonifacius primus Evangelium in Thuringia prædicaverit, hominesque a Gentiliſmo ad Chriſtianam fidem converterit, ipſeque adeo Thuringorum imo Germanorum Apoſtolus appellari jure poſſit. Productis

ductis scriptoribus, Bonifacium pro Germanorum, & inprimis Thuringorum Apostolo venditantibus, negat Autor Bonifacium primum Germanorum fuisse Apostolum, eo quod jam ante ejus tempora Evangelium prædicatum in Germania fuerit, ut puta primo, secundo, tertio & quarto post C.N. seculis. Thuringiam Hermenfrido Rege imperante, quod Amelberg Theodorici Regis ex sorore neptem Arrianam quidem, at Christianam tamen, in matrimonium duxerit, Christianam suscepisse fidem conjectat. Id autem clare ostendit, Bonifacium Christianam fidem non tam intulisse Thuringiæ, quam in ea instaurasse, & quamvis puram Evangelii doctrinam prædicarit primitus, postmodum tamen decretis Papalibus plus quam verbo divino inhæsisse, multasque adeo traditiones, ad quas juramento adstrictus fuerat, in Germanam Ecclesiam invexisse; effecisse etiam, ut sacerdotes sibi obloquentes, anathemate Papali ferirentur; prohibuisse esum certarum carnium, orasse pro mortuis, & sacrificium missaticum in Thuringiam introduxisse; sanctos & invocasse ipsum, & horum invocationem non minus, quam cultum reliquiarum promovisse, monasteria præterea pro monachis & monialibus hinc inde per Germaniam extruxisse &c. atque adeo Bonifacium non sanctum, sed magnum fuisse peccatorem, multosque adeo Christianos factos non tam convertisse, quam pervertisse. In III libro *Johannis Letzneri & Cyriaci Spangenbergii* exempla secutus, totam Bonifacii vitam percenset. Quam si in nuce quasi velis exhibitam, en eam ex XXXVIII Capitibus excerptam sic habe: Natus est in Anglia Bonifacius A. secundum quosdam 684, secundum alios 689, & quidem Kritonii in Devonia, parentes nobiles sortitus, & Winfridus in fonte lustrico appellatus. Adultior factus monasterium Exestrense, renuente patre, fuit ingressus; in Nuzellensi dein cœnobio instruxit alios, cognitaque ejus aptitudine anno ætatis XXX sacerdotio inauguratus; cumque in Anglia occidentali schisma obortum esset, ad Episcopum Cantuariensem missus. Transfretavit postea in Frisiam, summam ejus tenente Radbodo. Regressus exin in patriam Romam se contulit, Episcopi Danielis systaticis instructus, acceptoque a Pontifice diplomate, quo potestas ipsi plenaria juxta Papales traditiones hinc inde docendi concessa fuerat, discessit. In itinere reliquias Roma allatas donavit Luitprando Longobardorum Regi, perque Bavariam in Thuringiam digressus magnates ejus ad Pontificis decreta amplexanda animavit. Ex Thuringia post mortem Radbodi tetendit in Frisiam, & cum Willibrordo Episcopo cultum idolorum pro virili evertit. Structo in Hasisa Hamelburgi cœnobio, conversisq; a se & sociis ad Christianam fidem quamplurimis, Romam denuo petiit, nec Episcopatum tantum, & nomen Bonifacii ob res bene gestas, sed & tres literas commendatitias, ad Carolum nempe Martellum, ad Episcopos & alios Prælatos, nec non ad reliquum Clerum & universum populum a Pontifice obtinuit. Susceptus etiam fuit a Carolo Martello in patrocinium, & literis salvi conductus ad Episcopos, Principes, Comites, aliosque Magistratus instructus. In Hassia postea Caroli Martelli indultu convertit, qui a Christianismo defecerant, & Idola passim, v. g. Stuffonem, Fortunam, Retonem, Bielum, Labram & Jecham destruxit. Ex Hassia perrexit in Thuringiam, & remotis prioribus novos constituit sacerdotes ac diaconos, templa etiam & cœnobia in Thuringia extruxit, interque illa & Cathedrale Templum Erfurtense; Evocavit etiam ex Anglia collaboratores plures, ut & sanctas fœminas ac virgines, easque monasteriis immisit. Accepto a Gregorio III episcopali pallio templum Frizlariense condidit, & solenniter dedicavit; persecutus deinceps Ehrenhulsum doctorem quendam in Bavaria, Romam venit vice tertia, & loca ibi sancta visitavit. Digressus inde Episcopatus in Bavaria IV, Salzburgensem, Ratisbonensem, Frisingensem & Passaviensem instituit; instituit etiam Eichstetensem, eique Wilibaldum nepotem ex sorore suum præfecit, ut & Wurtzburgensem in Franconia. Interfuit non ita multo post Synodo Lesdanensi A. 743 a Carolomanno institutæ, ut & Suessionensi A. 744. a Pipino indictæ. Primus Moguntiæ Archiepiscopus factus Sturmium adjuvit in monasterio Fuldensi extruendo, qui & primus Fuldensium Abbas fuit constitutus. Inunxit etiam Pipinum Francorum Regem, successoremque in Episcopatu Moguntino nactus est Lullum. Abiit etiam tertium in Frisiam; sed cum aliquot hominum millia in ea convertisset, a Frisiis idololatris una cum sociis A. 755 fuit trucidatus. Corpus ejus Ultrajecti primum fuit repositum; sed exinde Moguntiam, ubi & intestina ejus sunt condita, & postea Fuldam, prout jusserat, transportatum ac ibi tumulatum. Scripsit alias non epistolas tantum, sed & vitam Livini Episcopi & Martyris, ut & vitam Libvini Episcopi, item con-

contra hæreticos librum unum, pro rebus Eccleſiæ librum unum, de fidei unitate librum unum, Inſtituta Synodalia, de ſuis in Germania laboribus, ad Ethebaldum Regem librum unum, de ſua fide, doctrina & religione librum unum. Nec defuerunt & olim & propioribus temporibus, qui vitam Bonifacii monumentis literarum conſignarunt. Ex veteribus nominandi veniunt *Wilibaldus*, Epiſcopus Eichſtetenſis, & Bonifacii ex ſorore nepos, *Ludgerus* primus Monaſterienſium in Weſtphalia epiſcopus, *Ruthardus* Monachus Hirſavienſis, *Radbodus* XIV Ultrajectinus Epiſcopus, & *Othlo* Monachus, qui ſub exitum ſeculi X floruit; Ex recentioribus M. *Johannes Spangenbergius*, *Joh. Letznerus*, & *M. Cyriacus Spangenbergius*, Lutherani Paſtores, & Jeſuita *Nicol. Serarius* in rebus Moguntiacis. Hæc nimirum ſumma eorum eſt, quæ a clariſſimo Sagittario per capita XXXVIII libri tertii percenſentur. Additæ ſunt huic opuſculo duæ vetuſtæ Bonifacii imagines æri inſculptæ, & in frontiſpicio cum titulo exhibitæ, tum tria Fuldenſia Sigilla p. 330 & 331 Bonifacium repræſentantia; ut & duo indices, alter autorum citatorum, alter verborum ac rerum.

JOH. VVILH. ITTERI, JUR. LIC. ET ADvocati Mœno-Francofurtenſis, De Feudis Imperii Commentatio Methodica.

Francofurti ad Mœnum, apud Georg. Erh. Martium, 1685 in 8.

DUm de feudis Imperii inſcripſit Autor hanc ſuam commentationem, mox apparet ejus inſtitutum non fuiſſe, materiam feudorum in genere pertractare, talem ſcilicet, quæ multorum jam nimis calamos in commentariis & compendiis concinnandis occupaſſet. Quin potius circa illuſtria regalemque dignitatem annexam habentia Imperii feuda unice verſatur ejus labor; ita ut non niſi leviter ea tangere fuerit dignatus, quæ cæteris inferioribus & levioribus beneficiis communia videri, aut in vulgatis Feudiſtarum ſcriptis ſatis explicata reperiri poterant. In tractandis vero ac dilucidandis ſublimibus hiſce materiis non unice jus commune, qua civile, qua feudale ſequendum ratus eſt; nec ſolas etiam Imperii conſtitutiones illo excluſo ſibi ad hoc ſufficere putavit; ſed utraque hæc adminicula utiliter combinare ſategit, vocata etiam in ſubſidium, ſicubi opus erat, hiſtoria Germaniæ. Cæterum in examinandis ac decidendis Juris Publici quæſtionibus præprimis occupatus eſt, adductis ubique in medium præſtantiſſimorum hujus generis ſcriptorum ſuffragiis, recentiſſimorum præſertim; quorum nempe doctrina vel ideo antiquioribus plerumque præſtare creditur, quod iſti ſæpenumero juris Juſtinianei veſtigiis nimis preſſe inhærentes, jus publicum inibi traditum Imperio noſtro applicare allaborant, tametſi id & temporum & publicæ rei mutata conditio tantum non in totum reſpuat. Teſtatur etiam inſuper autor, in concinnando hoc opere varia Imperii acta & monumenta, partim etiam inedita, a ſe adhibita fuiſſe; quemadmodum v. g. *pag. 262.* lectori communicavit ex certo MSC. indicem Italicorum feudorum, una cum accurata recenſione contributionum, quas ſub initium hujus ſeculi Conſiliarius Imp. Aulicus, D. Paulus Gerzweilerus juſſu & autoritate Cæſaris ab Italicis Principibus & Vaſallis exegit, & partim etiam impetravit. Denique non immerito diſſertationem hanc Methodicam appellavit autor, dum non capita tantum ipſa ſatis concinno ordine ſeſe excipiunt, ſed & eorum cuilibet præfixa epitome ſynoptica ad oculum demonſtrat, materias inibi tractatas non indigeſte disjectas, ſed juſta & commoda ſerie propinatas exhiberi.

DE ADORATIONE EUCHARISTIÆ LIBRI duo. Quibus accedit Diſquiſitio Theologica de Præcepto Divino communionis ſub utraque ſpecie: autore Jacobo Boileau, Theologo Pariſienſi, Eccleſiæ Metropolitanæ Senonenſis Decano.

Lutetiæ Pariſiorum apud vid. Edm. Martini, 1685 in 8.

AUtor hujus libri clariſſimus, cujus in *Actis anni ſuperioris p. 172.* propter editam *Confeſſionis Auricularis hiſtoriam*, a nobis mentio jam facta eſt, heic methodo non diſſimili molitur *Adorationem Eu-*

Eucharistiæ, ex Patrum secundum seculorum a Christo nato seriem adductorum, scriptis probare: ut pressis & tantum non oppressis in Gallia Reformatis, cultum hunc Romanensium antiquæ Christianæ Ecclesiæ autoritate niti, facilius persuaderet. Laudat quidem aliorum ante se circa hoc argumentum insumtam operam: ut Joannis Gropperi, Claudii Espencæi, Gilberti Genebrardi, Claudii Sanctesii, Bellarmini & *Perronii*, cujus cineribus in Ecclesia Senonensi requiescentibus, & spiritu ædium, quas incolit, ad hoc scribendi genus instigatum se fuisse arbitratur. Verum cum memorati modo scriptores adorationem corporis Christi, & ejusdem præsentiam ac transubstantiationem promiscue tractaverint, aut adorationem ex eadem præsentia, consecutione (ceu loquitur) naturali comprobaverint; ipse omissis de præsentia & transubstantiatione quæstionibus, *Adorationem solum*, ex historia ecclesiastica, inde ab ortu rerum Christianarum observatam & notatam, demonstrare satagit. Imo cum alii doctores Pontificii ritum & cultum externum Eucharistiæ præcipue adstruxerint; internum, scilicet mentis & cordis in spiritu & veritate consistentem, probare heic laborat. Ad quod lucubrationis genus se inprimis incitatum fatetur, quod ex *Voto pro pace Christiana, Oxonii in Theatro Sheldoniano anno 1678 a D. Andrea Sall* edito intellexisset, cultus exterioris cerimonias nihil officere resarciendæ paci inter Protestantes & Catholicos; quia ille in libro allegato *numero VI.* scripsisset: *Tantam* (quanta nempe in Ecclesiis Anglicanis spectatur) *magnorum Præsulum demissionem, tam eximiam Principum & populi reverentiam, in S. Eucharistia administranda & recipienda, nusquam ego vidi apud Romanenses, qui tamen se unos sacramenti istius cultores jactant.* Itaque sibi tantum incumbere putat, hoc libro *internum cultum*, seu sinceram & intimam adorationem Eucharistiæ defendere, quam in cultu ac veneratione summi rerum omnium Domini ac Creatoris, & in obsequio sincero, atque animi propensione ac conversione ad perficienda mandata ejus sicut in cælo & in terra, consistere ait. Hinc *libro I.* ex Patribus Græcis & Latinis, secundum seculorum periodos, testimonia conquirit varia, quæ adorationem illam Romanensium stabilire debent. In *II. libro* Dallæum aggressus, argumenta viri contra adorationem hanc ex Patribus allata & alia confutare nititur. Qua ἀκριβεία hoc labo-

labore perfunctus sit, ex inspectione Patrum allegatorum, & collatione doctissimi *Jo. Dallæi libri de cultu religiosi objecto*, eruditus lector judicare potest.

Sub finem *libri II. Disquisitionem Theologicam de præcepto divino communionis sub utraque* annectit. In qua hanc præcipue quæstionem pertractat: an absolute necessarium sit ad salutem procurandam, corpus Domini sub specie panis comedere, & sanguinem sub specie vini bibere. Quam ut resolvat, varios Novi Testamenti locos, qui communionem corporis & sanguinis Christi spectant, singulari (ut videri vult) cura examinat, atque allata trita Pontificiorum exceptione, præceptum Christi de bibendo Matth. XXVI, 26. 27. Marc. XIV, 22. 23. & 24. Luc. XXII, 19. & 20. negat omnes fideles spectasse, sed ad solos præsentes ac cum Christo speciatim ac nominatim discumbentes Apostolos pertinuisse. Et quia *Claudius* Charentonienſis Ecclesiæ minister doctissimus, in *Explicatione vernacula sectionis LIII Catechismi typis Hagæ-Comitis anno 1682 impressa*, scripserat: *si præceptum his verbis expressum*, Bibite ex eo omnes, *non spectat ad laicos, nihil in institutione sacramenti erit, quo ejus participatione teneantur, nihil quo jus habere videantur percipiendi sive panis, sive calicis*; nihil respondet magis ejusmodi ratiocinationis genere vanum ac supervacaneum esse: quippe cum Christus suos Apostolos non instituerit sacerdotes & ministros, nisi ad usum populi; ac consecrationem, seu confectionem Eucharistiæ in eorum potestate non posuerit, nisi ut eam plebi Christianæ porrigerent & administrarent. Quamvis lege speciatim sancita non significaverit, ejusmodi administrationem sub una, aut sub utraque specie fieri debere. Deinde cum *Claudius* locum 1 Cor. XI, v. 27. *quicunque manducaverit panem hunc ET biberit calicem Domini indigne* &c. pro communione sub utraque ursisset; ipse ibi non legendam esse particulam *copulativam* καὶ πίνῃ, sed *disjunctivam* ἢ πίνῃ, magnopere contendit. Quia admissa hac lectione consequi putat manifeste, S. Paulum existimasse, posse vel solum comedi panem, vel bibi solitarium vinum; atque utrovis indigne sumto, hominem polluti corporis & sanguinis reum extitisse,

L'ART DES EMBLEMES,

ou s'enseigne la morale par les figures de la fable, de l'histoire, & de la nature. Ouvrage rempli de pres de cinq cent figures. par le P. C. F. Menestrier de la Compagnie de Jesus.

i. e.

Ars emblematum: in qua morum disciplina per imagines ex fabulis, historiis & natura depromptis traditur. Opus quingentis ferme iconismis instructum, auctore P. Claudio Francisco Menetrerio Soc. Jesu.

Parisiis, apud R. J. B. de Caille, 1684 in 8.

P*Hilosophiam morum & naturæ totam in emblematis occupari* Claudius Minos asseruit, in oratione quam Lutetiæ habuit anno 1576, cum interpretationem emblematum Alciati auspicaretur: idq; non solum ipse ex Alciati venustissimis ingeniosissimisque in hoc studiorum genere monumentis, antehac in commentationibus ad ista ostendit, sed Menetrerius editis hactenus insignibus libellis idem demonstravit, quorum bini in Actis anni 1683, p. 17, & 344. jam recensiti sunt. Ipsam emblematum artem in hoc tractatu, quem superiori anno emisit in publicum, tradidit: originem, naturam, materiam, formam, diversasque eorum species & partes distinctis veluti capitibus executus. Cumque vastissimum sit hujus artis objectum, nec quidquam in orbe existat, unde non peti possit argumentum emblemati conficiendo, quod præ cæteris apologi & fabulæ subministrant; istud studiose Auctor investigavit, & eorum varia genera distincte enarravit: sacra, moralia, politica, doctrinalia, chymica, heroica, satyrica, pathetica: singulorumque exempla selectissima e melioris notæ emblematographis adduxit, ea etiam quæ in palatiis hinc inde conspiciuntur exhibuit, imagines ipsas ligneis minusculis formis incisas conspectui sistens. Eas quæ erudire nos possunt, quatuor tradit esse generum: mathematicas, philosophicas, theologicas, morales; quibus

bus jungi posse ait ænigmaticas, quales sunt steganographicæ, cabalisticæque figuræ, characteres magici & talismani, chymicæque & occultæ figuræ aliæ: de quibus tamen obiter saltem agit, omnem eo curam adhibens, ut oculis & animis lectorum icones & epigraphas ac lemmata ingeniosa objiciat.

DE CONCHIS FOSSILIBUS SEU LAPIDE Conchite Observatio Griff. Hatleji,

M. D.

Excerpta ex Transact. Philos. Anglic. M. Jan. $168\frac{3}{4}$ Num. 155. pag. 463.

CUm in Comitatu *Cantii* prope *Huntonienſe* oppidum in loco, quarta milliaris parte à flumine *Medway* dissito, piscina amplificanda esset, inter fodiendum argilla primum reperta est trium pedum profunditate; inde marga cærulea optima trium pedum cum dimidio; dein stratum durum ex conchis, seu conchiformibus lapidibus satis dense coagmentatis, quorum interstitia itidem marga replebantur. Stratum hoc pollicis saltem crassitie ac ita planum, ut in eo commode ambulari posset, procurrebat, quemadmodum solent venæ silicis in terra cretacea; ac sub eo rursus marga pedis circiter profunditate deprehendebatur. Concharum istarum pleræque ex turbinatarum, reliquæ ex bivalvium classe erant; ex his tamen posterioribus nullæ ambabus valvis invicem cohærentibus repertæ, sed non nisi singulæ seu separatæ. Ac turbinatas quidem seu contortas quod attinet, crassities earum erat a vicia ad avellanam; figura omnium eadem, nisi quod in nonnullis latera nonnihil depressa essent: color, abluta marga seu terra lapidosa, lapidi Bezoar similis apparebat: coctæ tamen albescebant & cretacei quid in digitis tangentis relinquebant; quo ipso a cochleis fricatione ablato, subtilissimæ striæ nigricantes extrorsum emergebant. Observatum quoque, conchas has in aceto fortiter & cum bullis effervescere. Ex bivalvibus pleræque non excedebant crassitiem phaseoli, paucæ fabam majorem latitudine æquabant: valvæ tamen adeo erant tenues, ut consimilibus animalium exuviis multum hac in parte cederent. Color idem, qui turbinatarum, nisi quod in paucis lineæ oblongæ, circulariter

riter ad commiſſuram, qua valvæ jungi ſolent, tendentes obſervatæ. Una tamen inter reliquas reperta ex diſtinctis quaſi lamellis compoſita, cujus convexa facies pulcherrimo nigrore ſplendebat, interiore margaritæ colorem referente. Ex bivalvularibus hiſce multæ imperfectæ apparebant, & ut ſcholæ loquuntur, in fieri; non quantum ad figuram, ſed quantum ad craſſitiem & duritiem: & in aliquibus velut prima ſtamina, in aliis quaſi gradus & profectus varii ad perfectam figurationem.

Ex hac ipſa jam imperfecta in nonnullis formatione, ut & in jam completis valvarum ſingularitate arguit Hatlejus, conchas iſtas nunquam exuvias animalium fuiſſe; præſertim cum non auditum fuerit, exundans flumen eouſque unquam pertigiſſe, aut locum iſtum antea fuiſſe detectum. Quin potius exiſtimat eas eſſe lapides ſui generis, tales ſcilicet ex quibus Conchites, ut vocari ſolet, conſtat. Confirmat hoc ex eo, quod fruſta prædicti concreti diſſimilaris, ubi marga induruit, perquam ſimiles appareant vulgari iſti marmori, quod circa *Pluckley* in *Cantio* effoſſum adhiberi ſolet viis ſternendis; nam & hoc non aliud credit eſſe quam coagmentationem ejusmodi lapidum conchiformium, quibus interfuſa marga firmam ſoliditatem ac duritiem adquiſiverit: unde & fieri ait, quod marmor iſtud aeri expoſitum ſenſim exiguas oſtendere cavitates incipiat, interjectis ſcilicet margæ portionibus, tanquam minus duris, per temporis tractum eroſis. Pro alio adhuc ſuæ opinionis argumento allegat Hatlejus, quod non longe a loco illo priori in agro Huntonienſi, & quidem profunditate eidem horizontaliter parallela ex quadam margæ fodina effoſſum fuerit marmoris fruſtum, quod teſſellato quaſi opere diſtinctum appareat lapidibus ejusmodi conchiformibus; quodque adeo veriſimiliter eadem cum compoſito antea deſcripto principia agnoſcat.

DE MODO ELICIENDI AQUAM DULCEM ex marina mediante halitu plantarum marinarum, ut & de ventis Tropicis, Obſervationes Mart. Liſteri, Med. D.

Excerptæ ex Transact. Philoſ. Angl. M. Febr. 168¾ Num. 156. pag. 493.

De

DE aqua marina ejusque edulcoratione, quid ſentiat Liſterus, ex libro ejus *de Font. Med. Angl.* eruditis innotuit. Statuit ſcilicet, initio non niſi aquam marinam ſeu ſalſam a Deo conditam eſſe; dulcem vero ex accidenti poſtea ſubnatam, origines ſuas maximam partem debere vaporibus plantarum, halitui animalium & exhalationibus a Sole excitatis: putatque, cum in Scriptura omnia flumina e mari prodire aſſeruntur, non alia via id expediri, quam per exhalationes atque vapores. Ut vero, quod in ſpecie de halitu ſeu vapore plantarum hac in materia aſſeruerat, facilius perſuaderet, novam commentus eſt methodum, naturæ, ut credit, apprime conformem, ex aqua marina dulcem educendi. Videlicet cucurbitæ vitreæ oblongæ, aqua ſalſa propemodum repletæ indidit communem algam marinam: vitro ſic penitus impleto aptavit Alembicum una cum Recipiente; abſque omni tamen lutatione, ſeu junctura rum obturatione; viditque hac ratione ex plantis iſtis quotidie, licet exigua quantitate, deſtillare aquam apprime dulcem potuique aptam, abſque omni empyrevmate aut ingrato ſapore; quæ tamen incommoda fere deſtillationem per ignem factam comitantur. Facilem ergo hanc methodum navigantium neceſſitatibus commendat; aitque alias etiam maris plantas huic uſui inſervire poſſe, v. g. crithmum petroſum, braſſicam marinam, aliasque quæ aut non niſi in mari, aut in terra quidem, ſed non aliter tamen quam aqua ſalſa quotidie irrigata provenire ſoleant. In ſpecie vult Sargaſſum ſeu Lenticulam marinam commodiſſime hanc ad rem adhiberi poſſe, ut quæ in ſuperficie maris, profundiſſimi etiam, maxima in quantitate creſcere reperiatur, a gradu 36. ad 18. latitudinis Borealis, & alibi. Et ex uberrimo quidem plantæ hujus proventu arbitratur reddi poſſe rationem famoſi iſtius Venti Generalis ſeu Tropici, qui in zona torrida continuo ex ortu ſeu plaga orientali ſpirare in mari deprehenditur. Nimirum cum juxta Liſteri hypotheſin, præcipuam ventorum materiam ſuppeditent plantarum exhalationes; non mirum eſſe ait, quod in tractibus iſtis, ubi unice hæc planta & quidem copioſe adeo creſcit, ventus gignatur uniformis: quod enim in terra aut prope eandem ventus tantopere variet, ex magna iſta arborum herbarumque halitus adeo confundentium varietate deducendum eſſe conjicit. Quod vero ventus iſte Tropicus circa meridiem invaleſcere fere obſervetur

vetur; existimat ex eo fieri, quod ea diei parte solis radii plantam hanc quam validissime instigent ad vapores istos emittendos. Quod vero ventus iste præcise ab oriente in occasum tendat, causam adsignat duplicem; partim scilicet generalem maris motum ad eandem plagam vergere solitum, adeoque ventum simili modo secum rapientem, quemadmodum videmus in fluminibus lenes auras secundum currentem undam spirare; partim vero, quod plantæ singulæ hoc respectu quadantenus heliotropii naturam habeant, dum solem versus semet extendant, eorsumque consequenter vapores suos emittant; ut adeo mirum esse nequeat, quod ventus ex his enatus solem etiam perpetuo sequatur.

D. GEORGII MOEBII, SS. THEOL. PROF. Publ. Primarii in Academ. Lipſ. Tractatus Philologico-Historicus de Oraculorum Ethnicorum origine, propagatione & duratione &c. cum vindiciis adversus D. Anton. van Dale, aliisque accessionibus.

Lipsiæ apud Justinum Brand, 1685 in 4.

CUm Academiæ huic Philureæ post expurgatum Pontificiæ Religionis fermentum nunquam defuerint Theologi perpetua laude digni, tum illi maxime memorari & vindicari ab oblivione merentur, qui scriptis in lucem editis doctrinam Evangelii repurgatam, quæ Lutherana audit, contra hæreticos invicte propugnarunt; quales hoc seculo præter cæteros in hac Alma floruere *Heinricus Höpfnerus*, *Johannes Hülsemannus*, *Johannes Benedictus Carpzovius*, *Hieronymus Kromayerus*, & cujus mortem ne nunc quidem perdoluimus, felicissimus præceptoris sui *Hülsemanni* æmulus, *Joh. Adamus Scherzerus*. Sed nec sua laude defraudandus est, qui primi Theologiæ Professoris partes in eadem Philurea jam tuetur, maxime reverendus *D. Georgius Mœbius*. Postquam enim ex Gymnasio Martisburgensi, cujus fasces per annos bene multos gesserat, in hanc Academiam ad obeundum Theologicæ Professionis munus fuit evocatus, tum libros Biblicos explanando, tum contra hæreticos disputando suarum partium probe sat-

be sategit, nec ullum propemodum ex eo tempore dilabi passus est annum, quin unum itemque alterum Theologicum fœtum in lucem evulgaret. Edidit autem, ut potissima tantum ejus scripta, quæ in mentem nunc veniunt, referamus, *Vindicias Hutterianas pro Compendio Theologico D. Leonhardi Hutteri, Marco Friderico Wendelino oppositas*: *Asylologiam sacram*: *Exercitationes de æneo serpente ex Num. XXI.* (quæ primum A. 1674 editæ, secunda vice jam sub prelo sudant) quibus addendum & *D. Johannis Affelmanni Syntagma Exercitationum Academicarum*, in duas partes ab eodem distributum, revisum item, a mendis repurgatum, novisque indicibus auctum, & publici juris eodem anno factum. Edidit porro *Moscholatriam populi Israelitici ex Exod. XXXII*: *Historiam Bileami ex Num.* XXII, XXIII & XXIV: *Theologiam Canonicam*: *Disputationesque Theologicas* alias non paucas, interque illas *Consilia Pacifica Marcelliana*, sive discussionem mediorum & consiliorum pro reconciliatione universali omnium dissentientium, qui Christiano nomine gaudent, & *Disputationem solennem de Gratia Irresistibili*, ejusque *Apologeticam* contra *D. Johannem Heinium*, irresistibilem gratiam propugnantem. Primo alias loco nominandus erat *Tractatus* ejusdem *Philologico-Theologicus de Oraculorum Ethnicorum origine, propagatione & duratione*, utpote jam anno 1656 editus, & A. 1660 una cum duabus dissertationibus recusus, quarum altera agit de sacrificiorum origine & materia, & speciatim de ἀνθρωποθυσίᾳ seu immolatione hominum, altera id quæstionis ventilat: An Evangelium ab Apostolis etiam Americanis fuerit annunciatum? Sed quoniam ille hoc ipso anno cum vindiciis adversus *Antonium van Dale*, & nova quadam oratione prodiit, non abs re postremo a nobis loco jam ponitur. Quem ipsum tractatum cum in VI capita Autor distribuerit, in I, ubi autorem Oraculorum Ethnicorum facit Diabolum, *Antonium van Dale*, cujus librum de Oraculis in Actis superioris anni f. 207 recensuimus, confutat insimul, adversantem quippe sibi in libro isto, & oracula ethnica ex meris artificiis ac fraudibus hominum, honorem, autoritatem & lucrum captantium constitisse contendentem; in II præcipuas oraculorum Ethnicorum sedes & domicilia excutit, & ostensa in cap. III & IV tum convenientia, tum disconvenientia Ethnicorum Oraculorum cum Divinis, in V id dispicit, unde oracula ethnica multa-

rum futurarum, aliarumq; obscurarum rerum notitiam hauserint; & in VI, quousque Oracula Ethnica durarint, & quo tempore desierint. Subnectit postmodum præter duas præmemoratas Dissertationes *Consultationem*, qua *Johannis Matthiæ*, Episcopi Stregnensis in Suecia rationes, quas *Carolo Gustavo*, Potentissimo Sueciæ Regi pro syncretismo ineundo proposuerat, expenduntur, una cum rerum ac verborum indiculo.

REGALE SACERDOTIUM ROMANO PONtifici assertum, & quatuor Propositionibus explicatum, Auctore EUGENIO LOMBARDO S. Theol. & J.U.D.

Typis & expensis Cyriandri Donati 1784 in 4.

IN paræneſi ad Lectorem Auctor, ut videtur perſonatus (nam nec locus editionis expreſſus eſt) perſuaſum eundem eſſe cupit, ſe nullo aut partium ſtudio, aut odio, nullis præmiis obſtrictum, ſtadium hoc decurriſſe. Romæ & Pariſiis abeſſe, ut parum ſua intereſſe debeat, utri magis, Luparæ an Vaticano placeat; in ſolam quippe veritatem intentum, & ab hac una gratiam relaturum, Cœlo teſte, pugnare. Enimvero ſi *quatuor propoſitiones in Conventu Pariſienſi* a. 1682 *editæ*, Regiisque edictis armatæ, intra Galliam ſteriſſent, nec eo devolaſſent, ubi hoſtibus potentibus Romana Eccleſia cingitur, ſatius fuiſſe ſilere, Galloque eam curam relinquere, ut ſedem, quam calamo infeſtabat, imperio & potentia adverſus hæreticos in regno ſuo paucos debilesque tueretur. Aſt ubi doctrina Pariſiis deprompta totum orbem pervaſit, nec hæretici (quos Lombardus putat) circumſcripta Pontificis auctoritate molliti ſint, nec in partes Romanæ Eccleſiæ tracti, (quod tamen Propoſitionibus illis prætexatur) ſed potius Papiſtas Pontificiam majeſtatem tentantes riſerint, triumphum de Gallis ipſis & Eccleſiaſtico præſertim ordine in ſuam velut ſententiam perducto egerint, evaſerintq; alieniores a Religione Romana, ſtupidi plane gelatiq; animi eſſe, ſilentium tenere, optimamq; cauſam deſerere, quæ Scripturis, Canonibus, Patribus, Conciliis, ſacris Doctoribus, antiquitate, uſuq; perpetuo ac ratione nitatur. Nec illam doctrinam Eccleſiæ Gallicanæ eſſe, quam Conventus Pariſienſis nuperis propoſitionibus expoſuit, cum Concilio Lugdunenſi, Viennenſi, Patribus Conſtantienſibus

ſibus, Doctoribus Gallis, Cardinali Perronio, toti Clero Gallicano, denique Galliæ Regibus aperte repugnet. Quare *Ludovicum Maimburgium*, qui inter præclaros ſcriptores aliquando cenſeri potuerit, ſi amœnitatem floremque Gallici ſermonis, pari in ſedem Romanam reverentia æquaſſet, nimiamque Aulam demerendi cupidinem prudentia viciſſet, præter profeſſionem ſuumque inſtitutum in arcana Imperii calamum merſiſſe, ſeque regnantium litibus miſcuiſſe, ac veluti ſtipendio conductum Pontificiam auctoritatem ex compoſito carpſiſſe. Æquius fuiſſe, Eccleſia tot hæreticis obſeſſa bello abſtinere, eoque calamum ac ingenium vertere, ubi plus gloriæ, plus præmii, minusque periculi oſtendebatur.

Nos pari candore, quo Maimburgii Tractatum, pro decretis Cleri Gallicani regiisque edictis ſcriptum, menſe Majo hujus anni pag. 216. retulimus, hunc adverſum illa editum excerpemus. Narrabimus cauſam controverſam, non judicabimus.

In præludiis in Tractatum ipſum factis, contentionis inter Pontificem & Regem Galliæ de Jure Regaliæ ſive cuſtodiæ fructuum vacantium Eccleſiaſticorum univerſorum in Gallia, ortus & progreſſus enarratur, ex qua in multos Galliæ Prælatos a Regis parte ſtantes Romani Pontificis indignatio, & in Gallis par indignationi offenſa extiterit, qui ipſi deinde injuriæ, quam putabant, arcendæ cauſa Pariſiis congregati propoſitiones illas contexuerint. Ad quorum illuſtrationem & confirmationem ſubjungit *Brevia* ut vocant *Apoſtolica* tria ad Regem, *literas Pontificis* ad Conventum Pariſienſem & ad moniales Sciarenſes, *literas Cleri Gallicani* ad Regem ſuum ex Gallico Latine verſas. Et cum quidam Pontificia ad Regem diplomata mollius ſcribi oportere cenſuerint, recitat *fragmenta epiſtolarum, a Pontificibus ſubinde ad ſummos orbis Principes miſſarum*, ex quibus colligit, Pontificum animum & morem ſemper eundem fuiſſe.

Verum cum Regaliæ argumentum non modo hac noſtra tempeſtate, ſed jam olim per graviſſimas contentiones agitatum fuerit, & Eccleſiam diu multumque afflixerit, ut merito dubitare poſſis, plusne illi dirimendo calamis certatum an armis fuerit; operæ pretium ſe facturum credidit Lombardus, ſi rem totam a ſuis principiis evolveret, maxime cum vix aliud in hiſtoria Eccleſiaſtica obſcurius occurrat

rat magisque implexum, dum tot Canones decretaque Conciliorum, aliter semper aliterque statuant.

Ut ergo claritatem huic nocti affundat, *Jus Regaliæ* ex quatuor juribus conflatum esse ait; ex jure videlicet eligendi, jure investiendi, jure conferendi beneficia sede Episcopali vacante, ac tandem jure proventus fructusque, dum nova electio exspectatur, percipiendi: hoc ultimum temporalem Regaliam vocari, cætera ad Regaliam spiritualem pertinere.

De omnibus sigillatim agit. *Eligendi ad cathedras Episcopales rationem variam* & multiplicem observatam fuisse dicit, observariq; posse putat, cum ille *ritus* nullo divino aut naturali jure sancitus, sed *ex voluntate hominum pendens*, sicut alia humana jura mutari potuerit, novis hominum moribus leges novas exposcentibus. Initio nascentis Ecclesiæ, & multo post tempore *non Episcopos tantum sed etiam populum* ad electionem Pastoris convenisse; attamen populum proprie non elegisse, sed aut optasse tantum petivisseque, aut testimonium de vita & moribus eligendi tulisse, exemplo non præcepto Apostolorum, aut tantum consultum fuisse, aut facta electione populi consensum expetitum esse, non quia necessarius, sed ne invitis Pastor obtruderetur. Deinde paulatim etiam *populum* ab electionibus *remotum* fuisse, donec partim consuetudine, partim latis Canonibus penitus *excluderetur*. *Principum* sola voluntate primis Ecclesiæ florescentis annis Episcopos fieri, gravissime fuisse vetitum; *assensum vero eorundem expetitum*. Imo cum magna necessitas, aut metus civilium discordiarum premeret, Episcopos jus eligendi Imperatoribus demandasse, & istorum præcepto totam electionem stetisse. In eodem necessitatis publicique periculi casu etiam *Romanos Pontifices a multis Imperatoribus electos constare*, maxime cum schisma votis certantibus Ecclesiæ immineret: neque tunc proprio jure Imperatores, sed delegato usos, & nomine ac voto Cleri populique. *Principes autem intra limites non stetisse*, sed ultra provectos necessitate in morem conversa, potestatem instituendi & deponendi Pontificem Romanum usurpasse: ex quo magnæ & exitiales Ecclesiæ & Reipubl. turbæ, resistentibus subinde Pontifice & Clero, exortæ sint. *Omnium obstinatissime* pro Ecclesiarum libertate contra Imperatores *pugnasse Gregorium VII*, suoque rigore & ardore, qui nimius videri poterat, effecisse

effecisse, ut tandem anno 1122 sub Calliſto II Henricus Imperator cederet, libertas electionum Episcopalium, & præsertim Pontificiæ concederetur, investituræ quoad spiritualia abolerentur, & pax tandem reduceretur. Ab hoc tempore pacem inter Sacerdotium Regnumque sancitam fuisse, jactaque illius altissimæ quietis fundamenta, qua Romani Pontifices modo fruantur. Electiones Episcoporum extra Germaniam, præsertim summorum Pontificum, ab omni Principum assensu exemtas, in Germania Clero quidem permissam, sed tamen præsente Imperatore ejusve legatis, eaque conditione, ut a Clero electi ab Imperatore per sceptrum regalia & feuda acciperent. Anno 1274 Concilium Lugdunense II a Gregorio X celebratum, totum jus Pontificem Romanum eligendi in solos Cardinales, non solum exclusis Principibus, sed etiam populo, cujus a longissimo tempore votum & optio electionem præcesserit, contulisse.

Ex illo autem tanto, quod sibi in Romanorum Pontificum electionem sumserint Principes seculares jure, facile conjici scribit, multo plus illos sibi arrogasse in Episcopos. Ergo vix aliquas in Germania, Gallia, Hispania electiones Antistitum reperiri, quæ non ex Principum aut consensu, aut voto, aut imperio fierent, quamvis id graviter Canones prohiberent; cum Principum voluntas pro imperio esset, imperium pro necessitate, sicque electionum libertas pessum iret. Huic malo ut Concilium Parisiense III mederetur, anno 507 prohibuisse electiones regio imperio violari, & a Rege electos omnino sacerdotiis amovisse: anno tamen 549 Concilium Aurelianense V, licet electiones Episcoporum solis Clericis & populo concesserit, vetueritque ne Principes ad consensum faciendum cives aut Clericos inclinent, approbationem tamen electionis regiæ voluntati permisisse. Idem in Concilio V Parisiensi anno 615 & edicto Regis Clotarii confirmatum, sicque consuetudinem in jus & legem versam. Idem quoque Jus Regibus Hispaniæ in Concilio Toletano XII collatum aut confirmatum esse. *Septimo seculo labente Martellum rerum in Francia potitum, una cum aliis Juribus ecclesiasticis etiam electiones sibi adscripsisse*; eamque rem & Martello fatalem fuisse, & Ecclesiæ, tanta rerum omnium inducta confusione, ut Episcopatus laici potentiores ad se raperent. Cui malo ut mederetur Zacharias Papa, *Pipino Francorum Regi privilegium illum dedisse ad omnes regni va-*

cantes Ecclesias Episcopos nominandi. Huic privilegio renunciasse anno 816 Ludovicum Pium Pipini nepotem, permisisseque Episcopos ex Cleri populique consensu eligi, sola necessitate assensus sibi servata, qui tamen nullam induxerit necessitatem eligendi quem Rex optabat; nec omisso Principis assensu irritam electionem fuisse, sed tantum si litibus & discordiis exposita esset, quo casu etiam suas partes Romani Pontifices interposuerint. Hunc statum electionum fuisse usque in annum 1122, quando, ut jam ante dictum, in Concilio Lateranensi sub Callisto II electiones Episcopales in plenissimam libertatem assertæ, & ab omni regio assensu exemptæ sint, salva tamen Regibus feudorum & regalium investitura, per sceptrum facienda. Anno tandem 1515 post insignem ad Marignanum victoriam, *Franciscum I Galliarum Regem cum Leone X* Bononiæ congressum, abolita Pragmatica sanctione, tot discordiarum matre, *concordata iniisse*, quibus jure eligendi a Capitulis avocato, integra facultas ad Episcopatus vacantes nominandi Regi concessa sit, jus tamen electiones & nominationes confirmandi Papæ reservatum. Pragmatica autem sanctio pactis illis abrogata intelligitur, consensu Ecclesiæ Gallicanæ a Carolo VII Galliæ Rege edita anno 1438, qua decreta Concilii Basileensis recipiebantur, quibus libertas electionum reddebatur, & gratiæ exspectativæ beneficiorumque reservationes vetabantur. Sæpe ejus eversionem Pontifices Romanos frustra conatos fuisse. Doluisse quidem Clerum Gallicanum, Concordatis illis libertatem eligendi sibi ademtam, & ideo ad futurum Concilium generale provocasse: sed vix aliquid hac provocatione ipsum speravisse posse, Concordatis in Concilio Lateranensi confirmatis, quod pro Generali Reges Galliæ habuerint, & ad id Ecclesiam Gallicanam sæpe vocatam, multumque exspectatam fuisse, submotis, quæ obtendebantur, impedimentis. Nec Clerum Gallicanum de sublatis electionibus conqueri potuisse. Licuisse enim Leoni Papæ id Francisco I concedere, quod jamdudum Zacharias Pipino dederat, Clero Galliæ nihil contra moliente. Deinde modicum per concordata Clero ademtum: nam ante ea assensum Regis eligendis Episcopis necessarium fuisse, imo preces regias (quæ pares sunt imperio) ex præscripto pragmaticæ sanctionis electiones præcessisse. Nihil ergo Concordatis præter nomen electionis Clero decessisse, collatione ipsa dignitatum, precum obtentu, jam in Reges translata. *Et in hoc forte sensu sustineri utcunque posse, quod scripsit Maimburg.* Histor. Iconoclast. l. 2. f. 259. *pactis inter Leonem & Franciscum initis, nullum novum jus Galliæ Regibus quæsitum, sed illud tantum confirmatum, quod privilegio Zachariæ jam obtinebant.* Id verum esse, si velit preces regias electionibus interponi solitas, eundem pene effectum habuisse, quem jus nominandi & præsentandi per concordata Regibus permissum. Extra hunc sensum assertionem non constare, quia Ludovicus Pius privilegio renunciaverit, & in Concilio generali Lateranensi sub Callisto II libertas eligendi Clero permissa fuerit, Regibus assensu tantum & approbatione relicta.

Quibus de electionibus & nominationibus Episcoporum dictis, pergit *ad Investituras*, quæ proxime ad electiones sequuntur. Harum ortum, progressum, & post certamina cruenta etiam inter Imperatores & Pontifices exitum narrando, *bis* ob censuram duplicem *Maimburgium castigat*, semel, quod Brunonem Episcopum Signinum temeritatis accusarit, investituras hæreseos postulantem; iterum, quod Anselmum Archiepiscopum Cantuariensem imprudentiæ arguerit, diu recusantem homagium Henrico Regi Angliæ præstare, ab eoque investituras accipere.

Jam ad ultimum Regaliæ caput, quod in custodia ac usu fructu bonorum Episcopalium sede vacante consistit, calamum vertit. Primis, *inquit*, Ecclesiæ temporibus Episcopos solis fidelium oblationibus decimisque vixisse: Constantinum lege lata permisisse fidelibus, ut bona, quæ vellent, Ecclesiis relinquerent: hinc Ecclesiarum opes vehementer auctas. Præcipuam Clodovæi, Pipini, Carolique M. liberalitatem fuisse, integras provincias, imo regna Ecclesiis gratitudinis ergo ob accepta ab his summa beneficia donantium; & cum circa annum 1050 pœnarum pro peccatis redemtio induceretur, ut quantum pauperibus aut Ecclesiis donaretur, tantum pœnitentibus decederet, a divitibus profusas fuisse donationes. Auctis ergo Ecclesiæ opibus, juxta Canones Oeconomum ex Clericis præfectum, cujus præcipuum officium fuerit, defuncto Episcopo proventus Ecclesiæ curare custodireque successori tradendos. Et cum Principes seculares vacante Ecclesia facultates reditusque sibi vindicarent, severe id eis prohibitum esse in Conciliis. Sed nullas leges coercendæ Principum cupiditati pares fuisse, adeo ut nomine obtentuque custodiæ, omnia

omnia vacantis Ecclesiæ bona sibi Principes addicerent, non solum quæ titulo regalium feudique Ecclesiæ obvenerant, sed etiam decimas, supellectilem, ipsasque beneficiorum ecclesiasticorum collationes. Seculo XII sub Ludovico Juniore, Philippo Augusto, Ludovico IX Galliæ Regibus invaluisse illum morem. Priusquam autem in legitimam consuetudinem transierit, gravissimis proborum censuris vapulasse. Tandem in privilegium verumque jus transiisse, quando Gregorius X in Concilio Lugdunensi anno 1274 Principibus concessit, ut ubi hactenus consuetudo obtinuerat, vacantium Ecclesiarum fructibus gauderent, excommunicatione percussis, qui hoc jus Regaliæ extenderent ad loca, ubi hactenus antiqua consuetudo non fuerat. Cæterum *Jus Regaliæ in Galliis extendi ad omnes provincias non posse, probantem allegat Petrum de Marca, quod etiam aperte ex Concilio Lugdunensi deduci posse videtur Lombardo.*

Hæc in primo Præludiorum paragrapho habentur. In altero rationibus & exemplis (inter quæ immerito reformationem a B. Luthero, zelo divino susceptam retulit) evincere studet, animum passionibus agitatum in errores prolabi Ecclesiæ fatales, eum quidem in finem, ut suspectas reddat propositiones Parisienses, a calentibus adhuc animis, & ut credebant, injuste lacessitis conceptas & productas.

Paragrapho III disquirit, quam in hoc Regaliæ negotio Patres Jesuitæ personam egerint, ac non diffitetur quosdam paucos, alienos a pietate suum institutum decente, & acceptorum a Romana Ecclesia beneficiorum immemores, Pontificis adversarios se constituisse, at *ipsius Societatis fidem Pontifici ita obligatam manere, ex voto & lege gratitudinis immortali, ut nunquam causam ipsius sit desertura.*

Paragrapho IV exhibetur Edictum Regium Latine ex Gallico redditum, cum Propositionibus Conventus Parisiensis.

Paragrapho V titulum Declarationi præfixum, juvandi videlicet hæreticorum conversionem, quos facilius sperare liceat ad unionem reversuros, circumscripta Pontificis, quam maxime aversantur, autoritate, perstringit, contendens, minuta ea non propterea hæreticum facilius converti, imo ex conniventia insolescere; ipsos vero Papistas oppugnato capite turbari.

Paragrapho VI & ultimo inter præludia persuadere suscipit, Calvi-

Calvinistis, & Lutheranis non favere *propositiones Parisienses*, quibus causam suam meliorem faciant, Papistarum pejorem reddant, cum nec de summa rerum & fidei sint, nec rebus ac dogmatibus jam decisis certisque quicquam obsint, nec denique unitati veræ fidei obstent: nihilominus merito refelli debere curarique, *morbum enim afferre, etsi non mortem.*

Tractatum ipsum pro numero Propositionum, Parisiensibus totidem oppositarum, in quatuor libros dispescuit.

Liber I Propositionem I tuetur, Pontifici Romano in Principes seculares, eorumque provincias & regna, competere jus aliquod & potestatem, non ordinariam & directam, sed indirectam, per quam cum urget necessitas tuendæ religionis, illos coercere, & nisi acquiescant monenti, etiam exarmare, ne noceant, regnisque privare possit. Hanc Pontificis potestatem esse sacris literis Patrumque doctrinis expressam, a sacris Canonibus, universalibus Conciliis, præsertim Constantiensi & Lateranensi IV assertam, usu seculorum & exemplis subnixam, omnium fere Doctorum calculis traditam, cum recta ratione necessario connexam, & demonstrare & adversus argumenta adversariorum defendere suscepit. In textibus Canonicis decem exponendis urgendisque occupatus, passim Maimburgium refutare conatur, inficiatum a Leone Papa in Carolum III Imperium Occidentis translatum esse, itidem negantem, datum esse a Pontifice jus eligendi Imperatorem Principibus & Electoribus Germanis.

Liber II Propositionem alteram tractat: Pontificis Romani potestatem omni Concilio superiorem esse. Præmissis autem nonnullis de Concilii Generalis definitione, conditionibus, origine, necessitate, commodis & incommodis, de quæstionis ultimis seculis (ut perhibet) Pontifici motæ initio occasioneque, prærogativam & superioritatem Pontificis supra Concilia asserit ex sacris paginis, Conciliorum Pontifici se submittentium testimoniis, Patrum aliorumque suffragiis, tandemque rationibus conquisitis. Subjicit autem casus septem, quibus Papæ Concilium prævaleat, in quorum nullo tamen Papa manens Papa judicetur. Sollicitus quoque est gravissimas rationes suæ assertioni oppositas, ex sacris literis, auctoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basileensis, textibus Canonicis, exemplis Pontificum a Conciliis judicatorum, declinare & removere.

Liber III Propositionem tertiam habet: Pontificis summi, rei fidei extra Concilium definientis e cathedra, infallibilem esse auctoritatem. Hic postquam præmisisset, *e cathedra definire Pontificem, cum non temere procedit, sed sufficienti examine rei habito, quod quantum esse oporteat, prudentiæ & discretioni ejus committatur*, rursum provocat ad Scripturas, Concilia, Patres, praxin Ecclesiarum, adversariorumque argumenta aggreditur convellere.

Liber IV Propositionem IV præscriptam gerit: Pontificis auctoritatem limitibus quibusdam esse circumscriptam. Neque enim illum posse in legibus divinis & naturalibus dispensare, neque juri quæsito, pactis & privilegiis, quæ in pactum transierunt, derogare; posse tamen in jure naturali permissivo, votis, juramentis DEO factis, & Canonibus Apostolorum ex causa dispensare: Obstringi etiam suis suorumque Prædecessorum legibus, quoad vim directivam, habere autem facultatem in omni lege Canonica legitimis honestisque de causis dispensandi.

JOH. CONRADI PETERI, MED. D. MERYCOLOGIA

seu

de Ruminantibus & Ruminatione Commentarius.

Basileæ, apud Joh. Ludov. König & Joh. Brandmyllerum, 1685 in 4.

TRibus libris absolvitur universum opus, quorum summam ordine recenseri, operæ fuerit pretium.

Libro I de ruminantium speciebus & differentiis agitur, exhibitoque totius operis argumento & ruminantium in certas classes distributione facta, enumerantur primum *Insecta* ruminantia, uti sunt gryllus, bombyx, eruca, lumbricus, limax, vermis cucurbitarius seu gryllotalpa; moneturque simile quid ruminationi in musca, scarabæo, apibus, crabronibus & vespis quoque observari, ad veram tamen ruminationem non referendum. Dein *Aquatilia* ruminantia

tia recensentur, scarus, salmo, aurata, mugil, echinus, turio & phocæna. Gammari, quoniam ventriculo gaudent dentato, oreque bidente, prærmorsa alimenta ibidem iterum masticare solent, ruminare quodammodo videri dicuntur, inter vere ruminantia nihilominus non numerandi. Sequuntur *Volatilia*, velut ardea, ciconia, peleanus, columba. *Quadrupedum* vero plura occurrunt genera, bubulum, cervarium, ovillum atque caprinum, tandemque anceps & mixtum. Potiora sunt, boves domestici pariter ac feri, vaccæ, cervi, alce, tarandus, platycerotes, caprea & capreolus, oves, aries, hircus, capra, ibex, rupicapra, taurelephantus, butragus, hippelaphus, onelaphus, tragelaphus, item camelus, lepus, cuniculi, mures pontici & alpini, cuniculi Brasilienses, &c. Denique *Hominum* ruminantium exempla decem partim ex *Fabr. ab Aquapendente*, *Sennerto*, *Salmutho*, *Joh. Fabro Lynceo*, *Velschio*, *Ludovico*, *Wildio*, partim ex propria observatione narrantur.

Libro II de organis ruminationi inservientibus disseritur. Sunt vero juxta Auctorem partium ruminationi inservientium aliæ *principales*, os, gula & ventriculus: aliæ *ministræ* seu sociæ operis, diaphragma cum pectoris abdominisque musculis, & copiæ auxiliares spirituum animalium. Ventriculus nonnullis ruminantibus saltem unicus est, leporibus, cuniculis, muribus alpinis, scaro & hominibus ruminantibus: cæteris multiplex, duplex in capra Libyca, addace atque capreolis, quadrigeminus inprimis notatur in quadrupedibus bisulcis. Nomina hinc ventriculo quadrigemino ab Aristotele imposita hæc sunt: primus dicitur κοιλία, secundus κεκρύφαλος, tertius ἐχῖνος, quartus ἤνυστρον. Ex versione Theodori Gazæ venter, araneum seu reticulum, omasum & abomasum. In quibus vero duplex tantum est ventriculus, in iis observatur venter seu rumen cum abomaso; reticuli & omasi vestigia quidem apparent, verum ita confusa, ut pro singularibus reputari nequeant. Porro ubi de coagulo pilisque in ventriculo ruminantium repertis incidenter sed curiose actum est, de singulis ventriculi quadrigemini partibus, de κοιλία seu ventriculo primo, ejusque nominibus, magnitudine, figura, substantia & muniis: de κεκρυφάλῳ seu reticulo: de ἐχίνῳ seu omaso: de ἠνύστρῳ seu abomaso tractatur. Leporum inde & cuniculorum describuntur ventriculi, piscium que, ovium atque insectorum, quæ rumina-

tioni analogum quid agunt. Hinc de gula & œsophago (quem proprie dici stomachum asserit,) sermonem faciens Autor, inprimis fibras ejusdem omnino obliquas demonstrat, ita ut motu contrario & pabulum ad ventrem impellere, & inter ruminandum in os repellere valeant. Explicat inde os, dentes atque linguam, inque lingua, palato atque malis notat asperitatem ad detinendum pabulum factam. Dentes in maxilla tantum inferiori ait reperiri incisores, caninos plane nullos, si bisulca intueamur ruminantia. Caninis tamen gaudere camelum; cuniculum & leporem binos in utraque maxilla monstrare incisores. Denique de partibus ruminationem adjuvantibus loquitur, ac docet, quomodo inter alias diaphragma faciat ad revomendos quasi pabuli bolos. Hisque sic explicatis icones ruminantium ventriculos illustrantes exhibet.

TAB. IX. Et icon quidem I repræsentat universos ruminantium bisulcorum ventriculos, exemplo hircinorum, quam hic etiam exhibere nobis visum est. Notandum vero de positura, in animalibus sinistro ferme condi hypochondrio, quæ hic a gulæ dextris pinguntur; qua conversione opus fuit, ut ventriculi omnes in conspectum venirent. Est vero AAA κοιλία μεγάλη, magnus seu primus venter, in quem pabulum præmansum immittitur & ruminationi præparatur. BB κεκρύφαλος, reticulus sive secundus ventriculus, in quo plerumque cibus ruminatus & succosus invenitur, sæpeque tam spumeus, ut manifesta fermenti operantis signa pateant. C ἔχινος, omasum, ventriculus tertius, ad compressionem magis cibi, quam ruminationem faciens. DD ὄψιτερον, abomasum, quartus & ultimus ventriculus, a quo intestina producuntur ruminantibus longissima. E pylorus, qua transitus est eliquatis cibis e ventriculorum novissimo ad intestina. F intestini tenuis portiuncula, quæ cum pyloro & abomaso communicans alimentum probe resolutum prima excipit & transmittit. GG gulæ & oesophagi portio, alvum petens in magni ventris & reticuli confinibus. H conspicuus venæ ramus, magnum ventrem perreptans, & surculos etiam viciniæ porrigens. I arteriæ cœliacæ propago, ventrem ut vena pervadens, ramulis etiam vicinitati traditis. Nervos atque lymphæ ductus pictos non esse, intuenti patet, quorum specimen in *Th. Willis* neurologia & parte I de operat. medic. cernitur.

huc

X. ad a. 1685. pag. 386.

mini adscribit. Naturalis autem quatuor recenset species. Primus

facit

G
G
B
A
H
B
A
C
A
D
D
E
F

Tab. IX.

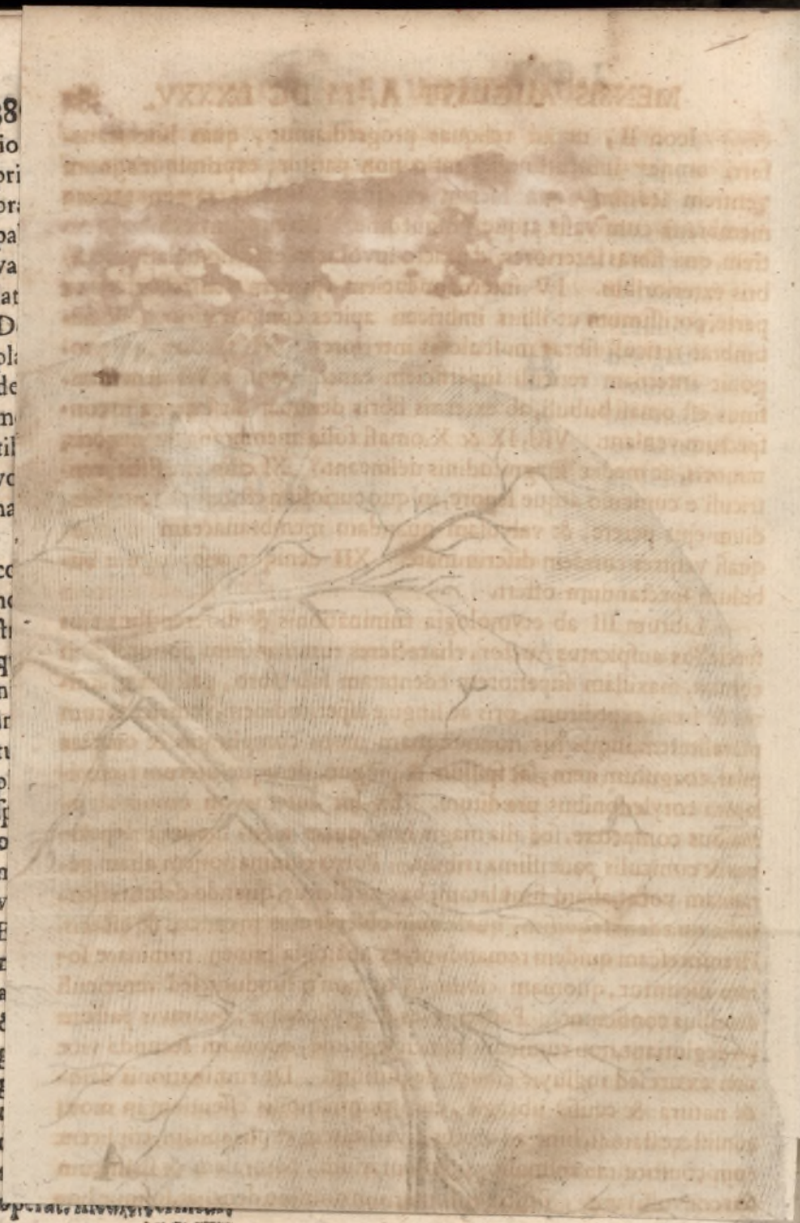

Icon II, ut ad reliquas progrediamur, quas huc transferri omnes instituti nostri ratio non patitur, exprimit magnum ventrem seorsim, qua faciem externam, sublata tamen extima membrana cum vasis atque pinguedine. III eundem exhibet ventrem, qua fibras interiores, detracto involucro externo ablatisque fibris exterioribus. IV internam faciem ejusdem ventris refert ex parte, potissimum ut illius imbricati apices conspiciantur. V adumbrat reticuli fibras musculosas interiores. VI spectandam proponit internam reticuli superficiem cancellatam. VII schematismus est omasi bubuli, ab externis fibris denudati, ut interna in conspectum veniant. VIII, IX & X omasi folia membranacea majoris, minoris, ac mediæ magnitudinis delineant. XI effigiem sistit ventriculi e cuniculo atque lepore, in quo curiosum est, œsophagum medium ejus petere, & valvulam quandam membranaceam in duos quasi ventres eundem discriminare. XII denique œsophagum bubulum spectandum offert.

Librum III ab etymologia ruminationis & differentibus ejus speciebus auspicatus Auctor, characteres ruminantium potiores dicit cornua, maxillam superiorem edentatam sub labro, pastum graminis & fœni expeditum, oris ac linguæ asperitudinem, ventriculorum pluralitatem, inque his nonnunquam motu complicatas & coactas pilas, coagulum item, lac spissum & pingue, denique uterum fœmellarum cotyledonibus præditum. Ex his autem non omnia ait omnibus competere, sed alia magis huic, quam alteri speciei; leporibus & cuniculis pauciſſima tribuit. Porro ruminationem aliam genuinam vocat, aliam simulatam; hæc ita dicitur, quando desunt essentialia quædam requisita, quale quid observamus in cancris & astacis. Hi enim escam quidem remandunt, ex analogia tamen ruminare solum dicuntur, quoniam cibum in os non refundunt, sed ventriculi dentibus conficiunt. Pariter aves & gryllotalpæ, quamvis pastum bis deglutiant, non ruminant tamen legitime, quoniam secunda vice non ex ore sed ingluvie cibum deglutiunt. De ruminationis deinde natura & causis ubi agit, cum ruminationis essentiam in motu consistere statuat, hinc ad motus diversitatem explicandam, triplicem eum constituit in animalibus, voluntarium, naturalem & spasticum seu convulsivum. Brutis voluntarium omnino denegat, solique homini adscribit. Naturalis autem quatuor recenset species. Primus

facit ad nutritionem animalis, ſecundus ad corpus de locō in locum transferendum, tertius ad defenſionem corporis, quartus ad ſpeciem propagandam. Cumq; motus ille ad nutritionem tendens vel ſit majoris neceſſitatis adeoque continuus, vel minoris ac intermittens, hinc appoſite ad intermittentem motum naturalem referri ruminationem putat. Cauſas ruminationis, quarum communiter tres enumerant, pabuli aſperitudinem, dentium inopiam & multitudinem ventriculorum, reſpuit, creditque cauſam impellentem tantum eſſe pabuli ruditatem ſeu aſperitatem, duritiem, craſſitudinem & cruditatem. Hac de cauſa inquit, cum bruta fœno, ſtramine, ſtipulisque veſcuntur hyeme, magis ruminant quam æſtate, & quandocunque tenera aut mollis ac delicata eſt paſtio, tunc vel nulla vel breviſſima obſervatur ruminatio. Voracitati autem ac amplitudini ventris adſcribendum cenſet, quod rude pabulum aſſumant animantes; idipſum vero cum mole ſua diſtendat ventrem, incitare ruminationem videri. Progreditur inde Auctor ad ruminationem humanam; præmiſſaq; hiſtoria cum voluptate legenda ruminantis textoris, ſubjungit ruminationem homini non eſſe naturalem, ſed a machinæ corporeæ depravatione ortam. Cauſas hujus rei tres addit, nempe errorem matris, morbos, & conſuetudinem. Gravida enim cum attentius aſpicit animalia ruminantia, vi imaginationis diſpoſitionem ruminationis tenellulo embryoni imprimere poteſt. In adultis ſtigmata, ulcera, aut bilis ſimilesque humores acres, ad cibi non immutati redditionem ventriculum cogunt. Prava quoque conſuetudo in naturam interdum abit, ut pro lubitu alimenta in os revocari queant. Conſilium vero ſuppeditat Auctor ad tollendam ruminationem homini moleſtam, ſuadetque cibum aſſumendum eſſe paucum & facillimæ digeſtionis, inediam nocivam pronunciat, at maſticationem diligentem ſumme proficuam. Alimenta ſeligit minus acria, ſed temperata & mollia. Deambulationem quoque a paſtu jubet, amicamque converſationem. Inter medicamenta omnia amara, acida, auſtera, acerba ac ingrata rejicit, nec niſi grata & ventriculo accepta præſcribenda eſſe contendit. De ruminantium inde paſtu acturus, facta diſtinctione pabuli in recens ſuccoſumque, & aridum atq; exſuccum, recenſitisque plurimis in nutritionem ruminantium cedentibus, quæſtionem format, quomodo animantia, utpote ſenſibus deſtituta, ſalubria ab inſalubribus & veneno-

venenoſis diſcernere queant. Reſpondet autem, eam eſſe narium ſubtilitatem & conformationem organicam, ut effluvia plantarum commode excipere valeant, talem motum cerebro nervisque imprimentia, unde conſtet vel congruum eſſe vel incongruum, i. e. edendum vel minus edendo aptum. Poſtmodum de varietate in paſcendo loquitur docetque, quomodo animalia quædam labris atque dentibus primoribus paſtum avellant, alia fodiendo, alia lambendo eundem corripiant; item quodnam diſcrimen ſit maſticationis in ruminatione, dum nonnunquam magna ſit, concitata ac frequens, interdum vero exilis, tarda brevisque. Tandem explicat aeris in plantarum poris atque meatibus contenti efficaciam in ruminatione, utpote qui calore ventris rarefactus pabulum ſimul attollat, præſertim ſi paſtus maceratione turgeat, venterque ſatis repletus ſit. Subjungit porro utilitatem ruminantium & ruminationis. Ac initio aſſerit, ruminationem facere ad meliorem ciborum digeſtionem, ideoque pro ſanioribus habenda eſſe ruminantia, quippe quæ etiam olim ab Iſraelitis, Deo ſic ſtatuente, pro mundis habita fuerint, non modo ad uſum quotidianum, ſed & ipſa ſacrificia. Rationem autem ſalubritatis triplicem monſtrat, videlicet 1 quod ſimplici utantur victu: 2 quod ruminatio paſtum extenuet recludatque, ut aditus fermento ventriculi ad intima pateat facilior: 3 quod propter ventriculorum pluralitatem inteſtinorumque longitudinem, aſſumta penitius digerantur, atque in alimentum excoquantur perfectiſſimum.

De impedimentis deinde ruminationis acturus, ea partim ad morbos refert, partim ad pabuli malignitatem aut nimiam quantitatem. Subnectit his curam modumque, juxta quem tolli ejusmodi impedimenta, ſervarique ruminatio queat. Ultimo loco medicinæ atque philoſophiæ præſtantiam, felicemque conjunctionem ſatis prolixe commendat.

Subjuncta operi Appendix, præter Sciagraphiam Autoris de Ruminantibus ad Naturæ curioſos, continet ſub titulo Symbolæ 1 Epiſtolam D. *Heideggeri*, quæ circa obſervandum ciborum diſcrimen præceptum divinum examinat, ac docet ejus rationem non ſimpliciter fuiſſe myſticam. Symb. 2 Epiſtolam *Wepferi*, quædam circa digeſtionem & ruminationem brutorum tradentem, quæ & alia ejusdem Autoris exempla ruminationis humanæ memorat, & quæ circa cervum

vum bovemque obſervata ſint. Symb. 3. Epiſtolam *Wagneri*, quæ varia continet circa ruminationem notatu digna, in lepore, cuniculo, locuſta, gryllotalpa, ſalmone, ſcaro, camelo, &c. Symb. 4 *Harderi* meditationes de chylificatione & ruminatione, inprimis contra Gliſſonium. Symb. 5 *Joh. de Mumlto* ſententiam de ruminantibus, cur a Judæis habita pro mundis fuerint, & quamobrem ea tantum veſcantur vegetabilibus. Symb. 6 confert *Petrus de Apples*, anagrammate carmineque Græco in honorem Autoris facto concludens.

PETRI PETITI DE AMAZONIBUS Diſſertatio: qua an vere extiterint nec ne, variis ultro citroque conjecturis & argumentis diſputatur; multa etiam ad eam gentem pertinentia ex antiquis monumentis eruuntur atque illuſtrantur.

Pariſiis, apud Andream Cramoiſy, 1685 in 12.

QUæ de Amazonum rebus in literas relata & memoriæ prodita ſunt a priſcis auctoribus, cómmuni etiam aſſenſu recepta; mendacii ſuſpecta nonnullis fuerunt viſa & pro fabuloſis habita. Strabo ſane lib. XI. multa περαλώδη καὶ πίστεως πόρρω, hoc eſt, portentoſa & fide indigna in earum hiſtoria notat; & Philoſophorum plerique tale regnum aut ejusmodi rempublicam mulierum ſeorſum absque viris degentium, qualis deſcribitur, extitiſſe multis rationibus in medium allatis negant, nullam civitatem ex ſolis conſtare feminis poſſe arbitrati. Neque enim conſilii capax eſſe muliebre genus, aut magnas deliberationes ab eo poſſe inſtitui: pectus præterea iis deeſſe animique magnitudinem ad bella ſuſcipienda aut repellenda neceſſariam. Præterea oſtendi non poſſe quo pervenerit hoc hominum genus, aut quibus in locis nunc degat, vel ubi terrarum iſti ſimilis extet civitas. Diſcrepare autem, & ab ordine quem natura in cunctis operibus ſuis oſtendit alienum videri, mulieres poſſe in unam reipublicæ formam ſolas coire, & revera olim coaluiſſe, idem autem nunquam poſtea tot ſeculis contigiſſe. Quibus & aliis argumentis Strabo, Palæphatus, & nonnulli alii adducti collegerunt, falſa eſſe illa omnia quæ de Amazonibus dicuntur, nullasque ejusmodi unquam fuiſſe in terris feminas.

Quas tamen & exiſtere potuiſſe, & revera extitiſſe, doctiſſimus Auctor *viginti* prioribus eruditæ hujus Diſſertationis capitibus accurate demonſtrat: nequaquam abſurdum eſſe aut naturæ adverſari oſtendens feminarum imperium. Quæ autem a Strabone (cap. 2) & Philoſophis, ac cumprimis Ariſtotele (cap. 3) afferuntur, de naturali & uſitato rerum ordine accipienda eſſe docet, quo viri mulieribus præeſſe jubentur; qui tamen adeo fatali neceſſitate quadam definitus, conſtans, perpetuus & immutabilis non ſit, quin æque ut aliæ naturæ partes quæ lunæ ſubſunt quapiam exceptione vacillet: (cap. 20) nec poſſe eodem per univerſum orbem terrarum modo ſe habere homines, ſed pertinere ad univerſi ordinem, ut quædam ab eo certis in partibus orbis recedant, cum ne monſtra quidem & peccata extra omnem ordinem eſſe philoſophi oſtendant. (cap. 18) Porro legibus naturæ & rationi quod adverſetur, nihil in Amazonum hiſtoria deprehendi manifeſtum facit, dum cauſas inuſitatæ ac ſingularis earum indolis affert: (cap. 8.) quarum *prima* eſt loci ac regionis natura ubi vixerunt, (cap. 9. 10. 11. 12. 13.) *altera* educatio, qua victu aſpero admodum, aſſiduo in montibus venatui atque laboribus ab infantia aſſuefactæ, & corpore robuſtæ, & animo audaces ſupra ſexus conditionem factæ ſunt, (cap. 14) *tertia* ſexus conditio, qui virili par, aliquando ſuperior, (cap. 15) *quarta* aſſiduus labor & exercitatio, (cap. 16) *quinta* cœli frigidi ſub quo degebant natura, quæ feminarum ingenia virorum moribus plane ſimiles reddidit. (cap. 17) Exempla etiam regnorum a feminis conditorum & adminiſtratorum affert, (cap. 7) eorumque objectionibus, qui fidem Amazonum hiſtoriæ derogant, reſpondet cap. 19 & 20.

Aſſertis hac ratione Amazonibus, & earum hiſtoria adverſus eos, qui negant extitiſſe tales quales memorantur, vindicata; multa ad eandem pertinentia haud vulgaria ſubjungit, & ex omni antiquitate ac priſcis rarioribus monumentis ea affert quæ alibi non reperire licet. Ad hanc rem veteribus nummis potiſſimum uſus, quorum magna apud doctos ſemper fuit auctoritas ad fidem faciendam, longeque major eſt hiſce temporibus, præſertim apud notæ urbanioris homines; quibus in hac rerum antiquarum inveſtigatione nihil ſatis

constitutum videtur, nisi idem aliquo nummorum aut aliorum ejusmodi monumentorum testimonio etiam demonstretur. Hæc igitur illustrium virorum & amicorum ex armariis nactus, adhibita Græcorum potissimum scriptorum ope & omnifaria eruditione, qua præstat, egregia plane & nemini antea observata notat de Amazonum cultu (cap. 21) ad quem mos ille pertinet, quo obtinuisse apud eas fertur dextræ in virginibus teneris mammæ exustio, de quo quid statuendum (cap. 22 & 23) disquirit; de earum armis (cap. 24) & cumprimis pelta; (cap. 25, 26.) de earum expeditionibus præcipuis; (cap. 27) de instrumentis quibus signum pugnæ dederint ac Martem accenderint; (ibid.) Sedes dein & urbes ab iis habitatas cultasve commemorat, (cap. 28 & seqq.) monumenta item & templa (cap. 30, 39) ac sepulcra earum (cap. 40) exponit: tum in nomina istarum inquirit, quæ a Græcis scriptoribus immutata, eque barbaris nitidiora conficta (cap. 41) docet; ac tandem temporis rationem quo inceperit ac desierit Amazonum potentia ac regnum (cap. 42. 43.) investigat: hoc loco de Thalestridis Amazonum reginæ profectione ad Alexandrum M. cum in Hyrcania versaretur, generosæ sobolis ex eo suscipiendæ causa, (p. 362. sqq.) fuse & erudite disserens.

HISTOIRE DE L' EMPIRE &c. par le Sieur Heiss.

i. e.

Historia Imperii, (Romano scilicet Germanici) in qua agitur de ejus origine, incrementis, revolutionibus, gubernatione, politia, fœderibus, pactis, novisque pacis Westphalicæ legibus. Autore Dn. Heissio.

Parisiis apud Cl. Barbin 1684 in 4. & Hagæ Comitum, apud Hadr. Moetiens, 1685 in 8.

EN novum rerum Germanicarum scriptorem, in Germania, ut refert, natum, sed qui Gallice scripsit, & in Gallorum forte gratiam. Incipit a Carolo M. ejusque historiam omniumque successorum, usque ad annum 1648, prima operis parte libr. I. II. III. concinne & perspicue contexit: altera statum Germaniæ publicum seu politicum re-

præ-

præsentat. *Libro* nempe IV mutationem status pristini a schismate religionis, secutisque postea motibus, & pacis Westphalicæ placitis deducit, Protestantium partibus & hic & alibi parum favens. Cæterum ortus sui memor, Romanæ cognominationis honorem Germaniæ non detrahit, & de forma Imperii disputans, Monarchicam asserit Aristocratice temperatam. Dein electionem & coronationem Imperatoris & Regis Romanorum describit. *Libro* V. de tribus Statuum curiis, de comitiorum ordine, & de circulorum, summorumque Tribunalium constitutione tractat, inseritque *Matriculam*, quæ vocatur, Imperii. *Libro* VI. de singulis Electorum, Principum & Comitum familiis, ditionibus, insignibus aliisque memorari solitis agit, nec non de Nobilitate & Civitatibus Imperii & Hanseaticis, denique de Republ. Helvetiorum. Subjunctæ sunt integræ versiones Gallicæ, Instrumenti pacis Westphalicæ A. 1648; Recessus Norimbergensis A. 1655; Protestationis Pontificiæ A. 1648 paci oppositæ: dein Capitulationis Leopoldinæ A. 1658; Transactionis Passaviensis A. 1552, secutæque post triennium constitutionis pacis Religiosæ; Concordatorum cum sede Romana A. 1448, ejusdemque Declarationis Gregorii XIII de beneficiis mense Apostolico vacantibus A. 1576; denique Constitutionis Caroli IV, quæ Aureæ Bullæ nomen habet A. 1356.

Etsi vero nec tempori, nec industriæ peperciisse videatur Autor, evitare tamen non potuit lapsus, qui aliis tot tantasque res in compendia digerentibus, præsertim circa locorum & hominum nomina, accidere solent; multa quoque a typographis peccata sunt. Unum modo aut alterum specimen ex provinciæ nostræ descriptione dabimus, ea tantum fini, ut diligentia in corrigendis erroribus excitetur, & ne promiscue pro veris & certis accipiantur, quæ fide aliorum, nec satis accurate, novis ejusmodi libris inseri solent. Scribit autem Lib. VI. cap. 10, ubi illi de Serenissima familia Saxonica sermo est, optima Potentissimi Electoris Saxonici oppida esse Pitskam in Bohemia, Budissinam, Dresdam. Ubi non tantum ordo turbatur, & ex Misnia saltus fit in Bohemiam, sed & Pitska urbs primo loco celebratur, quam nullibi reperiri certum est. Putabamus Pirnam Saxonicæ ditionis non ignobile, versus Bohemiæ fines, oppidum, autori in mentem venisse; sed hoc ipsum paulo post, cum arce sua diserte memorat. Misnam ad fluvium ejusdem nominis collocat, qui parvus & pene ignotus rivulus est, sed Albis celebratissimi fluminis obliviscitur, cujus

ripæ Miſna amœniſſimo ſitu prætenditur. *Auguſto Saxoniæ* Duci glor. memor. Archiepiſcopatum Magdeburgenſem ex hæreditate paterna obveniſſe dicit, quem ut notiſſimum eſt, & ab ipſo autore *d. Lib. VI. cap. II* obſervatum, non niſi ad vitæ tempus, jure quod vocant, *Poſtulationis* tenuit, morteque ſua ad Potentiſſimum Electorem Brandeburgicum transmiſit. Præterimus alia non pauca in Saxonicis aliisque rebus, quæ emendationem deſiderant, & a peritis lectoribus haud difficulter obſervari poterunt.

ADAMI ADAMANDI E SOCIET. JESU Kochanski Dobriniaci, Sereniſſ. Poloniarum Regis Mathematici & Bibliothecarii, OBSERVATIONES Cyclometricæ, ad facilitandam Praxin accommodatæ; ex Epiſtola ad Actorum Collectores.

QUi Mathemata ſerio coluerit, nec tamen ad difficillima quæque & adhuc inſoluta Problemata vires ingenii ſui pertentandas cenſuerit, vix quenquam repertum eſſe exiſtimo. Haud equidem diffiteor, me quoque olim eodem morbo laboraſſe, & ut alia præteream, in Circulo quidem quadrando, vel examinandis aliorum in eo conatibus, operæ non nihil collocaſſe. Non attinet hic enumerare Methodos, quas ea in re ſecutus fueram: unam tantum, quam fortaſſe quispiam felicius excolere poterit, commemorabo. Perſuaſeram mihi conjectura quadam, poſſibiles eſſe aliquas Rectarum ſectiones, quarum ſegmenta invicem, & cum aliis rectis Longitudine vel Potentia incommenſurabilia eſſent, Circuli tamen Areæ, vel Peripheriæ partibus Longitudine aut Potentia commenſurarentur; ita ut inventa ſectione iſtiusmodi liceret ex ea Tetragonismum expedire Geometrice, vel ſaltem rationem Diametri ad Ambitum, in numeris ad lubitum maximis ſupputare.

Ad eam porro cogitationem videbar mihi non temere, ſed illius Quadratricis, a Dinoſtrato inventæ, ductu deveniſſe. At cum ab iſtis laboribus ad alia diſparata ſtudia animus avocaretur, illum tandem adjeci, & quidem magnorum Virorum exemplis incitatus, ad inveſtiganda compendia quædam Cyclometrica, Praxibus mechanicis utilia, idque tam in Numeris, quam Lineis; quorum nonnulla hoc loco adferre lubet.

DIAMETRI AD PERIPHERIAM CIRCULI
Rationes Arithmeticæ

	Defectivæ.		*Exceſſivæ.*
A	1. ad 3. +—	Aa	1. ad 4. —
B	8. ad 25. +—	Bb	7. ad 22. —
Z	1.... 15.... 3	Zz	1....16.... 3.
C	106. ad 333. +—	Cc	113. ad 355. —
Y	1.... 4697....3.	Yy	1.... 4698 ... 3.
D	530762. ad 1667438 +—	Dd	530875. ad 1667793 —
X	1.... 5448.... 3.	Xx	1.... 5449....3.
E	Diam. 2945 294501.	Ee.	Diam. 2945 825376.
	Periph. 9252 915567 +—		Periph. 9254 583360 —
V	1.... 14774.... 3.	Vv	1.... 14775.... 3.
F	Dia. 43 521624 105025.	Ff	Dia. 43 524569 930401.
	Per. 136 727214 560643 +—		Per. 136 736469 144003 —

Harum quædam minoribus terminis.

cc.	$22\frac{3}{7}$.	ad	71 —
d.	265381.	ad	833719 +—
e.	30685681.	ad	96401910 +—

Methodicam prædictorum Numerorum Syntheſin in *Cogitatis & Inventis Polymathematicis*, quæ, ſi DEUS vitam prorogaverit, utilitati publicæ deſtinavi, plenius exponam; ſufficiet interim ad eorum notitiam inſinuaſſe ſequentia. Numeri Characteribus Z. Y. X. V. tam ſimplicibus, quam geminatis inſigniti, ſunt *Genitores*, e quorum ductu, Numeri illis ſubjecti C. D. E. F. ſimplici, geminoque charactere notati, procreantur hoc modo. Ratio 7. ad 22. Exceſſiva, ducta in Genitorem Z. 15; & adjecto ad Productum Diametri, numero 1, ad Peripheriæ autem, hoc altero adjacente 3; conſtituit Rationem C. 106 ad 333, Defectivam: Genitor autem major Zz. 16, ductus in eosdem terminos Excedentes 7 ad 22, adjectisque ad horum Producta numeris 1 & 3, conficit Rationem Cc. 113. ad 355. Exceſſ:

Similiter hi termini Exceſſivi 113, 355, multiplicati per Genitores Y. Yy. videlicet 4697 & 4698. ſervata adjectione numerorum 1. & 3 ad Producta Diametri Peripheriæque, offerent terminos Rationum

D & Dd, quæ longe propius accedunt ad Archimedeam, a Ludolpho, & Grümbergero noſtro vaſtiſſimis expreſſam numeris. Eadem ratione in reliquorum Terminorum geneſi proceditur. Ut autem oculis ipſis uſurpare liceat, quantum exactitudinis adferant Rationes illæ, viſum eſt hoc loco adjicere Synopſin totius calculi, quo prædictæ Rationes ad Archimedeam, tanquam ad lapidem Lydium examinantur, ut appareat, quantum ſit uniuscujusque peccatum, defectu vel exceſſu Peripheriæ taxato in partibus Diametri totius, in particulas Decimales ſubdiviſæ.

Examen Rationum Cyclometricarum.

Diam.	100000	00000	00000	00000	00000	Archimedis
Periph.	314159	26535	89793	23846	26433	+ Ratio.
B.	312500	00000				
	1659	26535	Defectus			
Bb.	314285	71428				
	126	44892	Exceſſus			
C.	314150	94339	62264			
	8	32196	27529	Defectus		
Cc.	314159	29203	53982			
		2667	64189	Exceſſus		
D.	314159	26535	81077	77120		
			8715	46725	Defect.	
Dd.	314159	26536	37862	02024		
			48068	78178	Exceſſ.	
E.	314159	26535	89787	82814		
			5	41031	Defect.	
Ee.	314159	26535	89796	49172		
			3	25326	Exceſſ.	
F.	314159	26535	89793	23833	89913	
				12	36520	Defectus.
Ff.	314159	26535	89793	23855	91866	
				9	65432	Exceſſus.

Ex hac Tabella colligitur: inprimis quantitas Defectus, vel Exceſſus cujusvis Rationis, taxata Fractione, cujus Denominator eſt Diameter ſupremo loco poſita, videlicet 1 cum tot zeris, quot lubet aſſumere: Numerator autem erit is, qui in eodem cum Denominatore gradu Decimali conſiſtit. Sic Rationis C Defectum metitur hæc Fractio $\frac{8}{100000}$, quæ exactior erit, ſi prolixior Denominator aſſumatur.

Col-

Colligitur ex eadem ſecundo. Rationes a nobis exhibitas, adeo compendioſas eſſe, ut earum nonnullæ, duplo pluribus notis Archimedeis æquivaleant; quanquam ipſa Cc duplum earum excedat, quæ proinde brevitate, nec non exactitudine ſua, in Praxi cæteris præferenda videatur, cui, dum quid accuratius quæritur, ipſa d ſuccedat. Præter has quidem mihi ſuppetunt adhuc plures, conſimili dote præditæ, ſed eas, ne nimius videar, alteri occaſioni ſervandas exiſtimo. Concludam interim ſingulari quadam, & ut ita dicam, curioſa Ratione, quæ eſt 991 ad $3113\frac{991}{3113}$, quæ cum Archimedea conſentit in octonis notis prioribus, ac tum primum illam incipit excedere, minus quam 23 centeſimis.

GRAMMICÆ RATIONES CYCLOMETRICÆ,
Ad Uſus Mechanicos.

HArum quidem complures olim a me repertæ; hoc tamen loco viſum mihi eſt eam tantum proponere, quæ huic Anno præſenti, quo iſta ſcribimus, affinitate quadam conjuncta eſt.

Oporteat igitur Semiperipheriæ B C D Rectam proxime æqualem reperire. Ducantur Tangentes BG, DH, quarum prior Radio AC æqualis, & jungantur GCH. Tum Radio CA ſecentur ex C arcus utrinque æquales C E & EF: quorum quivis complectetur Gradus 60, reliqui autem B E, D F ſinguli gr. 30. Agatur per E Secans A I, determinans Tangentem B I. Capiatur tandem H L, æqualis Diametro B D; ac tum ducatur I L.

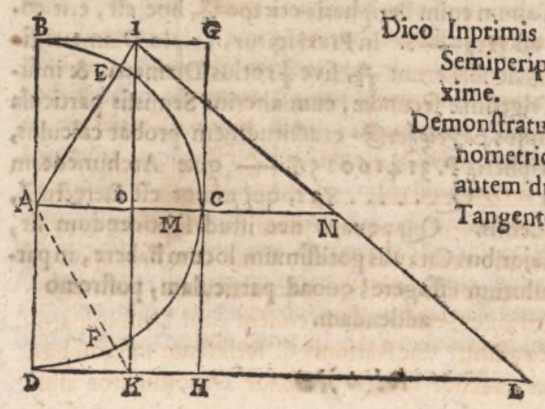

Dico Inprimis I L æqualem eſſe Semiperipheriæ B C D proxime.

Demonſtratur calculo Trigonometrico. Intelligatur autem ducta eſſe I K, quæ Tangentes B I, D K conjungat.

Quo-

Quoniam ad Radium AB. 1 00000 00000 00000.
Tangens gr. 30 est... BI. 57735 02691 89626. Erit hujus
Compl. ad Radium, ipsa IG. 42264 97308 10373. Igitur
Tota KH + HL, sive KL. 2 42264 97308 10373. Ergo
IKq + XLq. 9 86923 17181 95572 75995 52843 99129.
Horum Radix est. IL. 3 14153 33387 05093. Hæc autem
Deficit ab Archimedea. Z. .... 5 93148 84700.
Continetur in AB. vicib. X. .... 16859.

Dico deinde, Peripheriam sic inventam, ab Archimedea veræ proxima deficere minori Ratione, ea, quam habet Unitas ad Decuplum currentis Anni 1685 a Christo nato, Æra vulgari numerati; majore autem, quam eadem 1 habeat ad decuplum anni 1686, proxime secuturi. Cum enim Peripheria nostra IL, ab Archimedea (præcedentis Tabulæ) deficiat numero Z, qui totam Diametrum, numero AB taxatam, metitur numero X: manifestum est, Unitatem ad numerum præsentis Anni decuplum, videlicet 16850, majorem habere rationem quam ad X, priore majorem: minorem autem, quam ad hunc 16860, per demonstrata Prop. 8 Quinti Elem. Euclid. E quibus Praxeos istius εὐπορία καὶ ἀκρίβεια, cum intellectu comprehendi, tum memoria facile retineri poterit.

Epimetri loco adjungam alteram Praxin Linearem Mechanicorum Circino opportunissimam, quod ea continua Diametri bisectione peragatur, sitque longe exactior præcedente: sic autem instituitur. Dati Circuli Diametrum, Circino bisectioni destinato, divide in partes 32. Talium enim Peripheria erit $100\frac{17}{32}$, hoc est, erit eorum Ratio, 1024 ad 3217——. In Praxi igitur, Triplo Diametri, sive partibus 96, adjiciendæ erunt $\frac{4}{32}$, sive $\frac{1}{8}$ totius Diametri, & insuper Semis unius Trigesimæ secundæ, cum alterius Semissis particula decima sexta. Hujus ἐπιχειρήσεως exactitudinem probat calculus, quo provenit Peripheria P. 31416015 6.—— quæ Archimedeam excedit numero Q. . . . . 891, qui minor est Defectu Z, Peripheriæ præcedentis. Quanquam nec istud subticendum sit, istam Praxin in Majoribus Circulis potissimum locum habere, in parvis aciem oculorum effugere, quoad particulam, postremo addendam.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC LXXXV.

SECTIONES CONICÆ IN NOVEM LIBROS distributæ, autore Ph. de la Hire Regio Matheseos Professore & Regiæ scientiarum Academiæ Socio.

Parisiis apud St. Michalet 1685, fol.

SEctiones conicæ, quas vulgus Mathematicorum vix attingit, eximium aliquid affectantibus cognitu omnino necessariæ sunt; magnus enim earum usus est in perspectiva, in catoptrica & dioptrica, in gnomonica, in mechanicis & ballisticis, in architectura & (postquam Keplerus ellipticas voluit planetarum vias) in astronomicis quoque: ut reliqua nunc prætermittam. *Apollonius* primus deprehendit, non alias ex conoscaleno sectiones prodire, quam quæ & ex recto haberi possunt, primusque hujus scientiæ elementa tradidit; cujus scriptorum tum conicorum, tum ad loca pertinentium cum pars perierit, supplere eam sunt conati insignes Geometræ *Maurolycus*, *Vieta*, *Snellius*, *Vivianus*, aliique. Cum vero ex octo libris Apollonii conicis, non nisi quatuor haberentur in Græcis codicibus, constaretque quintum, sextum & septimum Arabice extare, eos edere dudum polliciti quidem erant *Claudius Hardy* & *Jacobus Golius*, ambo & linguæ hujus & Geometriæ cognitione excellentes, edidere vero tandem, sed diversos satis inter se, & Arabum more deformatos, Florentiæ quidem *Joh. Alphonsus Borellus* geometra celebris, vertente *Abrahamo Ecchellensi* Maronita; Kiloniæ vero *Christianus Ravius* linguarum orientalium notitia clarus, *Samuele Reibero* mathematum Professore doctissimo eum adjuvante. Verum nostri seculi Geometræ non contenti Apollonianis, in immensum scientiæ

Pomœria protulerunt; inter quos duo eminent, *Gregorius a S. Vincentio* S. Jesu, & *Desargueſius*: quorum ille pulcherrima invenit theoremata complura, hic primus ſectiones conicas univerſali quadam ratione tractare, ac propoſitiones multas ſic enuntiare cœpit, ut quæcunque ſectio ſubintelligi poſſet. Hunc ductorem ſecutus ingenioſiſſimus *Paſcalius* (cujus libros de vacuo & æquilibrio liquorum, epiſtolas de cycloeide, & cogitata poſthuma habemus) nondum 16 annos natus libellum conſcripſit ſubtiliſſimum, cujus in epiſtolis Carteſii & alibi paſſim fit mentio, in quo elementa conica pulchre admodum & univerſaliter demonſtraverat linea harmonice ſecta uſus. Verum cum nihil de his Paſcalii, Deſargueſii autem pauca ſint edita, eo gratior fuit labor doctiſſimi geometræ *Ph. de la Hire*, qui veſtigiis iſtorum inſiſtens, multaque perpulchra de ſuo adjiciens, jam ante 12 annos libellum titulo *novæ methodi ſectiones conicas & cylindricas explicandi* edidit, ſexto poſt anno *Elementa conicarum ſectionum* publici juris fecit, præſenti autem opere majore & ſua & aliena in hoc genere optima complecti ſe voluiſſe profitetur. Lib. I tractat de linea recta harmonice ſecta. Lib. II elementa dat ſectionum conicarum ex occurſu ſuperficici conicæ cum recta harmonice diviſa; ubi inter alia probans theorema generale, quod omnes rectæ, ad ſectionem conicam vel ſectiones oppoſitas utrinque terminatæ, inter ſe parallelæ ab eadem diametro biſecentur, monet totum opus conicum huic propoſitioni innixi. Lib. III de quadratis agit ordinatim applicatarum ad diametrum, & rectangulis ſub partibus diametri, itemque de parametris. Lib. IV de aſymptotis hyperbolarum. Lib. V de variis theorematis, ubi & de parabolæ quadratura: quanquam alioqui quæ proprie ad dimenſiones conicarum ſectionum, quoad lineas, ſpatia plana, ſuperficies, ſolida ſpectant, hoc opere non attingat, quippe quæ ex aliis fontibus profluunt. Lib. VI de ſectionibus ſimilibus & æqualibus. Lib. VII de maximis & minimis, rectis & rectangulis quæ ad ſectiones pertinent: ubi oſtendit lineas, quarum evolutione deſcribi poſſunt conicæ, quas invenit vir ſuo merito celeberrimus *Chriſtianus Hugenius*, etiam alia quadam ratione ſic explicari poſſe, ut dicatur talis linea eſſe locus punctorum, ex quorum uno non niſi unica recta ad curvam conicam perpendicularis duci poteſt. Lib. VIII de focis ſeu umbilicis. Lib. IX de variis per puncta deſcriptionibus ſectionum conicarum in plano.

Sub-

Subjicit deinde quædam de ſectionibus ſuperficierum coniformium, quarum baſis conica eſt, quæ ſectiones rurſus ſunt conicæ; item de ſectionibus cylindricis: denique appendicem adjicit de quibusdam lineis circuli-formibus, quibus & eximius geometra *Joh. Walliſius* uſus eſt in Arithmetica infinitorum, ſed noſter autor eas adhibet alio plane inſtituto; nam rectam ex puncto in ſublimi circum eas ducit, & ita ſuperficiem coniformem generat, cujus ſectiones quasdam ad imitationem communium conicarum, nonnullis propoſitionibus univerſalibus ingenioſe declarat.

HORTI INDICI MALABARICI PARS QUINTA de Arboribus & Fruticibus bacciferis Regni Malabarici, adornata per Henricum van Rheede tot Draakeſtein, quondam regni Malabarici Gubernatorem &c. & Johannem Munnicks M. D. Anatomes ac Botanices in Acad. Ultrajectina Profeſſorem, cum notis Johannis Commelini.

Amſtelodami apud viduam Johannis van Sommern &c. anno 1685 in fol.

Qua occaſione & qua fortuna Hortum Indicum Malabaricum condiderit atque adornarit, quosque in Botanico hoc opere disponendo augendoque *συνεργὸς* adjutoresque habuerit Illuſtris *van Rheede*, Malabarici antehac regni Gubernator & Supremi Conſeſſus apud Indos Belgas Senator Extraordinarius, nunc Equeſtris Ordinis nomine Illuſtribus ac Præpotentibus Provinciæ Ultrajectinæ Proceribus adſcriptus, ſic ſatis prolixe in Actis ſuperioris anni p. 159 & ſeqq. cum ejusdem Horti Malabarici partem IV una cum tribus antecedaneis recenſeremus, expoſuimus. Eo igitur lectorem remittimus, cramben jam ſemel a nobis appoſitam recoquere hic loci non ſuſtinentes. Prodiit hoc anno pars Horti Malabarici quinta, & quidem eodem, quo anteriores quatuor, modo adornata. Nam & in hac Latini, Malabarici, Arabici, Brachmanum characteres nominaque exprimuntur, arbores etiam & frutices bacciferi, una cum floribus, fructibus &

seminibus, a peritissimis pictoribus delineati ad vivum exhibentur; descriptioque earundem plantarum, quarum multæ nulli hactenus notæ vel animadversæ sunt, exacta atque accurata, quod colores, odores, sapores, facultates & præcipuas in Medicina vires attinet, ubique subjicitur, una cum *Johannis Commelini*, Botanici longe clarissimi, qui & tres partes Horti Malabarici antegressas, secundam, tertiam & quartam, uti *Arnoldus Syen* primam, illustraverat, notis & commentariis subinde (obscuris enim & plane incognitis addere quicquam nec potuit, nec voluit) adspersis. Edentur post hanc quintam partem novem adhuc alia Horti Indici Malabarici volumina, & quidem non *Johannis Munnicks* amplius, qui tertiam, quartam & hanc quintam cum nobilissimo *de Rheede* adornavit, sed qui ex schola Botanica hujusdem prodiit, *Theodori Jansonii ab Almeloveen*, Medicinæ Doctoris & Botanici præcellentis, (cujus scitissimam *de vitis Stephanorum*, celebrium Typographorum, dissertationem Actis superioris anni p. 202, & seqq. ut & *Novantiqua Inventa* p. 556 inseruimus) obstetricante opera. Quamvis enim integram stirpium Malabaricarum historiam literato orbi pollicitus sit *Munnicks* experientissimus, curarum tamen tam Academicarum, quam practicarum (nam præter duplicem professionem, & poliatrum Reipublicæ Ultrajectinæ agit) multitudine distractus, intermittere id operis, & alteri rerum Botanicarum æque gnaro hanc lampada tradere necesse habuit. Tradidit autem sectatori olim suo, nunc amico, quem diximus, *Jansonio*, qui & pro eo, quo in eximium hoc opus Botanicum flagrat, amore hanc operam non invitus in se suscepit. Habebit igitur nobilissimus *van Rheede*, post *Matthæum de S. Josepho*, *Johannem Casearium*, *Christianum Henricum de Donep*, *Guilielmum then Rhynen* & *Johannem Munnicks*, in horto hoc Malabarico disponendo deinceps ac perficiendo adjutorem & collaboratorem *Jansonium* jam laudatum; cui & non minus, quam illustri ἐργοδιώκτῃ, ad tam operosum tamque egregium, & literario orbi proficuum laborem feliciter consummandum, vires animi corporisque vegetas atque inconcussas apprecamur.

M. MAR-

M. MARTINI LIPENII BIBLIOTHECA Realis Theologica omnium materiarum, rerum ac titulorum in universo SS. Theologiæ studio occurrentium ordine alphabetico disposita, & in duos tomos divisa &c.

Francof. ad Mœnum apud Joh. Friderici, 1685 in fol.

CUm non desint in orbe literario Bibliothecæ, ut ita dicam, nominales, rubrum nigro vel autorum nomina scriptis ipsis præponentes, qualis præter cæteras *Conradi Gesneri* est a *Josia Simlero* in epitomen redacta, & *Catalogus impressorum librorum Bibliothecæ Bodlejanæ in Academia Oxonienſi* a Thoma Hyde Proto-Bibliothecario ibidem A. 1672 editus; Autor clarissimus *Draudii* exemplum secutus, realem instruxit Bibliothecam, eamque non particularem, sed universalem, & secundum IV Facultates, in IV quoque partes distributam, ita quidem, ut nigrum ubique rubro præponeret, seu primo aspectu titulos, & mox sub titulis Autores velut in justa acie collocaret. Nec infeliciter immensa illa opera Vir scholasticis alias laboribus circumvallatus fuit defunctus, collaboratorem diligentissimum fidelissimumque nactus *Davidem Christianum Zeisium*, SS. Theol. consecraneum, & senis optimi *Christiani Zeisii*, Pastoris in agro Lipsiensi Oelschavienſis filium. Hic enim, postquam tigna veluti rerum præstruxerat Lipenius, latera & cavædia h. e. autores sub titulis collocandos, labore plane improbo & indefessa contentione adjecit, in *Bibliotheca* inprimis *Medica* & *Philosophica*. Quæ reales Bibliothecæ cum Studiosis omnibus, cujuscunque sint Facultatis, mirum quantum utiles & proficuæ viderentur, eas non intra Vestæ penetralia asservare, sed communicare potius cum erudito orbe doctissimus Collector voluit. Emisit autem primum *Bibliothecam Realem Juridicam*, & *Bibliothecam Realem Medicam*, utramque Francofurti ad Mœnum anno 1679 in fol. Dein A. 1682 *Bibliothecam Realem Philosophicam* edidit, eamque in duos Tomos dispertitam, Philosophiæ voce tam late capta, ut omnem etiam linguarum, antiquitatum ac sententiarum notitiam, omnem item veterum & recentiorum Criticam, omnem Historiam, Philologiam, Oratoriam, Poeticam,

& quicquid πολυμαθείας aut πανσοφίας nomine venit, includat. Submisit tandem hoc anno *Bibliothecam Realem Theologicam*, eamque non minus, quam *Philosophicam*, in duos Tomos distribuit, adjutus in hoc opere perficiendo post obitum *Davidis Christiani Zeisii*, pastoris jam vocati, quem fidum Achatem, & laborum bibliothecariorum socium laudat, a fratre ejus natu minore *Christiano Valerio Zeisio*, SS. Theol. & ministerii candidato, ut & a perreverendo Viro *M. Davide Springinsgut*, Ecclesiæ Wismarienſis Archidiacono, utpote qui hæc scripta non revidit tantum ac dubia notavit, sed errata quoque delerit & omissa addidit. De cætero ne & nominum autorumque desiderari hic possit catalogus, unicuique Bibliothecæ reali index autorum & scriptorum longe copiosissimus est subjunctus.

D. JOHANNIS Bohn/ *PROFESS. IN ACADEMIA Lipſ. Publ. Diſſertationes Chymico-Phyſicæ, quibus acceſſit ejusdem Tractatus de Aeris in ſublunaria influxu.*

Lipsiæ apud Joh. Fridericum Gleditsch, 1685 in 4.

CUm juxta Johannis Rhenani, Chymiotechniæ L. I. effatum, *in toto hoc universo nullum studium tot utilitatibus ac beneficiis ornet ac illustret hominem, quam unum illud Chymiæ veræ negotium, utpote quod hominem sanum a morbis præservat, ægrum sanitati restituit, pauperem ab inopia sublevat, naturæ mysteria eruit, animum solida scientia imbuit, nulli injuriam facit, omnibus prodest, & denique ad ipsam Creatoris cognitionem adducit*; merito omnibus maximo in pretio habendum illud esset, in primis tamen iis, qui Medicam artem in ægrorum salutem aliquando exercere intendunt. Ast cum difficile admodum, si non penitus impossibile sit tyronibus studii hujus ad abdita ejus penetrare; itaque immortaliter de initiandis in re Chymica promeritus est excellentissimus noster Auctor, dum in gratiam illorum præsentibus Dissertationibus Chymico-Physicis, finis, instrumentorum & operationum Chymicarum examen, potissimum tamen reddendo de singulis causas, & explicando phænomena, suscepit. Restringimus vero hic calamum, cel. Auctoris improbum laborem industriamque insignem in hoc opere adhibitam exprimere paratum, ne

ne Viro nil minus quam ambitioso, suisque scriptis admirationem venari haud cupienti, simus importuni. Lege itaque, Lector Benevole, has Dissertationes, & ipse judica. Interim a nobis Dissertationum numero XV titulos accipe. I agit de corporum dissolutione, II de corporum combinatione, III de igne, IV de aere, V de aqua & terra, VI de menstruis, VII de comminutione, VIII de digestione, IX de fermentatione, X de putrefactione, XI de sublimatione, XII de calcinatione, XIII de vitrificatione, XIV de solutione & inspissatione, XV de secretione.

Quod attinet annexum tractatum de aeris influxu in sublunaria, editus hic est jam ante aliquot annos seorsim ab Auctore, divulgatisque omnibus exemplaribus, a Bibliopola nunc denuo recusus, orbi literario se sistit. Argumenti summam ipse Clar. Auctor in præfatione exposuit, cujus verbis transcriptis, hic illam offerimus. Quinque capitibus hæc materia examinatur ac declaratur; quorum *primum* potentissimum & catholicum aeris in sublunaria corpora influxum profitetur & confirmat: *Alterum*, modum quo juxta Peripateticos aer mixtis ineſſe & ad horum mutationes concurrere dicitur, exponit ac dubium reddit: *Tertium* Chymicorum, de formali pariter ac materiali ejus concursu asserta atque argumenta enarrat: *Quartum* eadem pariter insufficientia esse monstrat: *Quintum* denique efficientis saltem rationem in mixtorum productione, alteratione & corruptione, aeri decernit.

LE CARACTERE DE LA VERITABLE ET de la fauſſe pieté par M. de la Volpiliere, Docteur en Theologie.

i. e.

Character veræ & falsæ pietatis, autore Dn. Volpilerio, Doctore Theologo.

Lutet. 1685 apud Steph. Michalet in 12.

INsignem ad dignoscendam falsam & hypocriticam pietatem a vera & sincera ab Autore doctissimo & eloquentissimo operam præstitam esse, nemo ut putamus negabit. Usus autem est ea methodo, ut

ut in principio libelli brevem veræ pietatis descriptionem præmitteret, ejusque tam internos quam externos effectus recenseret. Ad illos refert venerationem Numinis per fidem agniti, fidem ipsam verbo ejus præstandam, zelum ad gloriam Dei promovendam, contemplationem attributorum, amorem perfectionum Dei, metum divini judicii, admirationem operum, gratitudinem ob beneficia, obsequium erga leges, conformitatem cum voluntate Dei, fiduciam in ejus misericordia, refugium ad clementiam, promtam mentis ad cultum divinum applicationem: inter externa nominat laudes, sacrificia, templa, altaria, aliosque honores, ad Romanæ Ecclesiæ disciplinam ut videtur intelligendos. Deinde, quia facilius est de rebus arduis dicere quid non sint, quam quid sint, & quoniam contraria ex contrariorum oppositione luculentius dijudicantur, in reliquis omnibus capitibus de fucata & imperfecta pietate tractatur, ejusque specimina XXVI ita proponuntur, ut simul ad verum cultum manuductio fiat. Improbatur nempe (1) restrictio pietatis, quia hæc *in Spiritu* i. e. illimitate & infinita quadam ratione Deo, enti spirituali & infinito, debetur. (2) Fictio seu simulatio; Deus enim *in veritate* vult adorari. (3) Cultus ambitiosus & vanæ gloriæ affectatione institutus. (4) Is, qui emolumenti causa exercetur. (5) Qui externis & speciosis adhæret, neglectis internis. (6) Qui cum austeritate & cum severa aliorum censura præstatur. (7) Qui minutias scrupulose sectatur, graviora præterit, tum (8) si contrario vitio majora observentur, minorum nulla habeatur ratio. (9) Si aliqua cultus parte præstita satisfactum per omnia existimetur. (10) Si singularis & insolens quædam cultus ratio affectetur. (11) Si accedat superstitio, ad quam inter alia refertur fictio miraculorum & revelationum, abusus S. Scripturæ ad stabilimentum falsarum opinionum, obstinata rituum indifferentium observatio. Sequuntur subtiliores quædam species, (cap. scil. 12) ubi taxantur, qui Deum colentes etiam mundo placere volunt. (13) Qui cultum exercent, quando commodum est. (14) Qui pigri ad eum sunt. (15) Qui nimis delicati in deligendo cultus genere. (16) Qui præmium & mercedem intendunt. (17) Qui ex metu pii sunt. (18) Qui nimis curiosi aut (19) scrupulosi. (20) Qui directores conscientiæ consulere negligunt. (21) Qui nullas tentationes senserunt. (22) Qui in cultu irregulares & inconstantes sunt. (23) Quos ejus tædet, (24) Qui

(24.) Qui indiscreto zelo aguntur. (25 & 26.) Qui insatiabiliter & cum excessu justitiam & perfectionem desiderant, nec gratiæ divinæ gradibus contenti sunt. In epilogo cohortatur Autor omnes ad fugiendam hypocrisin, & aversandas laudes vanas & perituras ab hominibus, utque his conscientiæ testimonium, & Dei interna approbatio, tutissime rectissimeque possit & debeat anteferri.

VOYAGES DE Mr. DE THEVENOT, contenant la relation de l' Indostan, des nouveaux Mogols, & des autres Peuples & Pays des Indes.

id est

Itinera Dn. Thevenotii, in quibus referuntur res Indostanenses, novorum Mogolum aliorumque populorum & regionum Indiæ.

Lutetiæ apud viduam Bieſtkinsiam, 1684 in 4.

ULtimum hic liber laborem celeberrimi Autoris exhibet, cui etiam immortuus est. Continet narrationem eorum, quæ priora ejus itinera, duobus voluminibus edita, subsecuta sunt, id est historiam profectionis a *Balsora* in Indiam, & inde rursus in Persidem, cœptæ d. 25. Novembr. 1666, cujus, ut & vitæ peregrinantis, mense Novembri anno 1667 defuncti, meta fuit oppidum *Miana* Persicæ ditionis. Quanquam vero jam plurimæ & amplissimæ regionum istarum & gentium descriptiones extent, magnique nominis sit, & multorum jam manibus teratur, quæ ex *Joh. Baptistæ Tabernarii* relationibus composita est; denegari tamen non debet laus suæ editoribus posthumorum horum commentariorum, & invenient in his Lectores, quæ cum aliorum narratis conferri merentur, & quæ alicubi lucem afferunt, aut neglecta supplent. *Duobus libris* absolvitur hoc opus. *Primus 49 habet capita*, in quibus agitur de Indiæ finibus & divisione, & de Magni Mogolis, quem vocant, latissime inter Indos regnantis familia, potentia, provinciis, urbibus, populis, eorumque religione, ritibus & ceremoniis. *Liber secundus capitibus 12* exponit autoris relationes de *Decanensis* regni provinciis, quæ per seditiones & rebelliones in particularia regna non ita pridem divisæ

 sunt,

sunt, in quibus ob adamantum fodinas innotescere maxime cœpit *Golconda*. Cæterum simplicitas styli genium autoris ita exprimit, ut de veritate narratorum magna Lectoribus fiducia suboriatur; de iis præsertim quæ autor ipse vidit & expertus est; neque enim dissimulat, quæ ab aliis relata accepit, inter quæ sunt, quæ de reditibus ærarii Mogolensis leguntur. Malabaricarum literarum, quarum multus in istis regionibus usus est, figura & sonus Lib. II c. 1 p. 264 describitur; nec minus notabilia sunt, quæ de monetis & ponderibus, & de incredibili adamantum copia observavit, v. g. lib. II c. 9 ubi refert, Dynastam quendam, qui a Rege Golcondæ ad Mogolem defecit, possedisse quinq; gemmarum istarum pondera, quæ *Mans* vocantur, quibus respondere ait 408 libras Batavicas. Ad aurifabrorum etiam, & gemmariorum institutionem haud pauca proficere possent, commentariis his inserta. Motus quoque tunc temporis novi, quibus Mogolense regnum non parum debilitatum fuit, exacte enarrantur: nec apud alios facile reperias, quæ de *Castis* quas vocant, sive tribubus paganorum seu idololatrarum Indorum, & de abominandis illorum sacris referuntur; item de perlarum piscatione, & de molestissima, eademque fructuosissima Batavorum apud Indos & Japones negotiatione, aliaque, quæ omnia *Thevenotius*, unice id agens, & cunctarum, quibus opus erat linguarum gnarus, facilius rectiusque perquirere & observare potuit, quam qui mercaturæ solum causa peregrinantur, & ut plurimum indocti sunt. Adjecta capite ultimo habentur paucula ad res Persicas pertinentia, & inter schedas autoris reperta, quæ cum Indicis istis conservari posse editori visum fuit.

MEMORIÆ THEOLOGORUM NOSTRI seculi clarissimorum renovatæ Centuria, curante M. Henningo Witten,

Francofurti ad Mœnum, apud Martinum Hallervord, anno 1685 in 8.

SI præclaram apud eruditos laudem meruere inter alios *Laertius*, qui Philosophorum, *Philostratus* & *Eunapius*, qui Sophistarum vitas descripserunt; non minor viris tribuenda erit, qui B. Hieronymi de scriptoribus Ecclesiasticis agentis exemplo invitati, Theologorum præclare meritorum vitas ad posteros propagare studeant, quo istorum exemplo ad simile studium alii excitentur. Inter hos celebris maxime nostro tempore est Autor libri hujus clarissimus. Nam postquam anno abhinc decimo *Memorias Theologorum nostri seculi clarissimorum renovatas* senis decadibus comprehensas edidisset; & dein quoque *JCtorum, Medicorum, Philosophorum, Oratorum, Poetarum, Historicorum & Philologorum clarissimorum* vitas pari studio collegisset; hoc anno iterum Theologorum, quorum nomina in Ecclesia celeberrima sunt, vitas in certas decades divisas publicavit. In harum ultima eorum, qui non ita pridem rebus humanis exemti sunt, vitas, verbis aliorum potissimum recenset, ut *D. Jo. Elai Terseri* Episcopi Lincopiensis, *D. Balth. Menzeri* concionatoris aulici Darmstadiensis, *Jo. Sebast. Mitternachti* conc. aul. Sax. Cizens. *D. Jo. Ludovici Hartmanni* Rotenburgo-Tuber. Superint. *D. Tobiæ Wagneri* Cancellarii Academiæ Tubingensis, *D. Martini Geieri* concionat. aulici primarii Ser. Elect. Sax. *D. Jo. Musæi* S. Theol. Prof. Jenensis, *D. Gerh. Titii* S. Th. Prof. Helmstad. *D. Jo. Meisneri* Theol. Prof. Witteberg. *D. Ægidii Strauchii* Pastoris & Profess. Gedanensis. Reliquorum nomina singulis decadibus præmittuntur. In præfatione libri, catalogum multorum aliorum Theologorum exhibet, quorum vitas consignatas habet. Has, si non plene describere sibi detur, concise saltem in *Speculo*, quod sub manibus habet expolitque, *Eruditi seculi*, orbi se exhibiturum pollicetur.

JUSTIFICATION DE LA MORALE DES Reformez contre les accusations de Mr. Arnauld, par le Sieur Jurieu Docteur & Professeur en Theologie.

hoc est

Vindiciæ doctrinæ moralis Reformatorum ab accusationibus Arnaldi, per Juriæum Doctorem & Prof. Theol.

Hagæ com. apud Arnoldum Leerium 1685 in 8.

OPposuit ante complures annos Arnaldus, scriptor Gallus notissimus, Calvinianis librum, cui titulum fecit, *Renversement de la*

Morale de Jesus Christ par la Doctrine des Calviniſtes ſur la Juſtification. hoc eſt, *Everſio doctrinæ moralis Jeſu Chriſti per dogmata Calvinianorum de Juſtificatione.* In illo id curæ habuit, ut comparatis ad S. literas Calvinianæ fidei partibus, oſtenderet peſtilentiſſima quæque a Reformatis doceri, quibus regulæ vitam Chriſtianorum formantes penitus pervertantur. Duo autem ſunt ſumma capita probationum; alterum complectitur ea, quæ Calviniani de perſeverantia verorum fidelium tradunt; alterum continet ipſorum ſententiam de certitudine, qua omnes, qui vere ſancti ſunt, de ſua ſalute ſecuros eſſe jubent. Huc refertur doctrina de virtute & efficacia Sacramentorum, (quatenus a Baptiſmo parvulorum argumentum ducitur adverſus perſeverantiam in fide,) & nonnullæ aliæ, unde tanta ſcribendi materia Arnaldo ſubnata fuit, ut volumen ſat amplum compluribus partibus conſtans multis verbis conſcripſerit. Objecit vero huic viro ſic in aciem adverſus Reformatos egreſſo illico ſe Juriæus, ſæpius nobis in Actis commemoratus, cum facile intelligeret caveri debere a ſuis, ne talem Reformatorum doctrinam eſſe tacendo fateri videantur qualem Arnaldus deſcripſit. Principio monet, veteres admodum controverſias eſſe, & vel millies agitatas, quas Arnaldus nunc reſuſciter, quasque immerito tam prolixe pertractet, partim aliena imprudenter miſcendo, partim Auguſtini integros ſermones transſcribendo. Hanc eſſe cauſam profitetur, cur & vaſto operi libellum exiguæ molis opponat, & ea repetere quandoque cogatur, quæ jam ſint ab aliis abunde declarata. Totius libri hæc methodus eſt, ut Juriæus primo ſuæ Eccleſiæ ſententiam, ex decretis Synodorum generalium, & autorum, quos omnium calculi approbaverunt, verbis exhibeat, deinde vero argumenta & rationes Arnaldi ponderet, plerumque etiam reſpondeat ad teſtimonia ab Arnaldo e ſcriptis Reformatorum depromta, circa quæ cum paſſim, tum maxime l. 4 c. ult. inculcat, *non eſſe uniuscujusque doctoris privatam opinionem toti cœtui illico tribuendam, niſi ea fuerit in aliqua publica fidei confeſſione approbata. Libro primo* queritur Juriæus, Arnaldum quoties, quid Reformati ſentiant, dicendum ſit, mala fide agere, nec ſibi temperare, quin conviciis adverſarios oneret. Poſtmodum oſtendit, eundem ſcripto illo, cui ipſe jam reſpondere ſuſceperit, non tam moralem doctrinam religionis Calvinianæ, quod titulus operis ſpondere videatur, quam dogmaticam

cam ejus partem aggredi; quippe qui de juſtitia inamiſſibili, de peccato in Spiritum S. de peccato regnante & non regnante, de ſtatu excommunicatorum, de Baptiſmo ejusque efficacia diſputet, & omnino Calvinianos Legem Dei & Evangelium recte ac incorrupte tradere fateatur. Conſequentias ipſum e Reformatorum nonnullis theſibus deducere, quæ moralem Theologiam inquinent; ſed eas ex Scriptorum ſuæ partis verbis per vim exprimi, & nunquam ab ipſis vel formaliter vel virtualiter agnitas fuiſſe. Hoc in ſequentibus demonſtrandum ſibi Juriæus ſumit, ac proinde *libro ſecundo*, ordine dicto, initio doctrinæ Reformatorum de Juſtificatione eam partem, qua ipſi cum Lutheranis conſpirant, proponit, eamque ab Arnaldi objectionibus vindicat. Deinde dogma Calvinianis proprium, de juſtitia, quæ amitti nulla ratione poſſit, deque veris fidelibus, qui nequeant omni ex parte gratia DEI & ſtatu ſuo excidere, explicat, & confirmare conatur, ſatisfaciens rationibus Arnaldi, quibus ille probaverat, vere credentes & amittere Spiritum S. & æternum perire poſſe. *Libro tertio* Juriæus demonſtrare ſatagit, nihil bonis moribus contrarium habere doctrinam Reformatorum præcedenti libro exhibitam, & quicquid Arnaldus in adverſam partem diſſerat, meras eſſe calumnias, quibus innocentes proſcindat. Sub finem annexa eſt tractatio de ſtatu excommunicatorum, & quibusdam aliis quæſtionibus, quæ aliqua ratione illuc ſpectant. Eadem methodo Juriæus controverſiam de certitudine ſalutis *libro quarto* pertractat. Poſtquam enim c. 1 Reformatorum ſententiam e Synodi potiſſimum Dordracenæ ſanctionibus expoſuit, Arnaldo exinde reſpondet, qui & falſum eſſe ineptumque dogma, & regulis doctrinæ moralis, quas S. literæ præſcribunt, adverſum dixerat. Hactenus de Juriæi libro qui jam antehac lucem vidit, non ita multo poſt Arnaldi ſcriptum, cui ille oppoſitus eſt. Acceſſit hoc anno *Pars altera*, in *duos* iterum *libros* diviſa, quorum *prior* complectitur, quicquid de Baptiſmo deque infantibus in Eccleſia natis Calviniani decernunt. Exiſtimaverat Juriæus, cum primum Arnaldi oppugnationem ſuſciperet, non opus eſſe, ut illis reſponderet, quæ Arnaldus tam prolixe contra hanc doctrinæ partem diſſeruit. Nam ad ſcopum propoſitum ea omnia vix quicquam faciunt, nec alio conſilio ab adverſario allata fuiſſe videntur, quam ut librum magnæ molis Reformatis objiceret. Placuit nihilominus in hac nova

editione Vindiciarum, ſub examen revocare etiam quæ de Sacramentis Arnaldus dixit, quamvis illa parum tempeſtive allata fuerint. *Liber ſecundus* partis poſterioris in refutando novo aliquo ſcripto Arnaldi occupatur, quod is non ita pridem quoad argumentum priori non abſimile, vulgavit. Nimirum diſplicuit Arnaldi liber, quem refutari a Juriæo hactenus vidimus, inter ipſos Romanenſes non paucis, qui multa in eo Reformatis invita veritate tribui agnoſcentes, maximopere verebantur, ne converſionis negotium, quod tantopere urgebant, impediretur. Itaque Doctor quidam Pariſienſis, *Fevrius*, in eo libro, quem *de mediis convertendi Reformatos*, Meldenſem Epiſcopum ſecutus, conſcripſit, parum ſibi probari non obſcure ſignificavit, quod Arnaldus controverſiarum, quæ utramque Eccleſiam ſeparant, & numerum & pondus auxerit, muſcamque faciens ex elephanto, inter duas religiones immenſam abyſſum ſomniaverit. Arnaldus iſta Fevrii cenſura commotus libellum alium compoſuit, in quo ante a ſe ſcripta roborat, & Calviniſmum denuo impietatis reum agit. Cui non expectata Fevrii reſponſione, Juriæus ſub finem libri ſui ſatisfacere voluit, animadvertens ſcilicet, non tam Fevrii, quam Reformatorum rem agi. Inſeruit huic ſuæ refutationi literas duorum Doctorum ultro citroque miſſas, & non pauca de Arnaldi rixis cum Claudio, Bruguierio, Merlatio aliisq; Reformatæ Eccleſiæ luminibus,

REPLIQUE A Mr. ARNAULD FOUR la defense du livre des Motifs invincibles, par Mr. le Fevre Docteur en Theologie de la Faculté de Paris.

i. e.

Replicatio facta Arnaldo pro defendendo libro de Rationibus invictis &c. autore Fabro D. Theol. Facult. Paris.

Inſulis, anno 1685 in 12.

EXhibemus ſcriptum Viri Romanæ fidei addicti, interque ſuos non infimum honoris ac dignationis gradum obtinentis, quo eorum defenſionem ſuſcipere velle videtur, quos ab Eccleſia ſua in hæreticorum numerum relatos non poteſt non averſari. Diximus jamjam de

de controverſia, quæ inter duos Doctores Sorbonicos agitatur, cum Juriæi librum ſiſteremus; cauſam, quam ſubeſſe innuimus, Fevrius non diſſimulat, teſtatus ſub initium opuſculi, curæ ſibi eſſe, ne intervertatur negotium converſionis, quod ipſe maxime promoveri poſſe exiſtimet, ſi oſtenſum fuerit, Reformatos ab Eccleſia Romana immerito deſciviſſe. Certum equidem eſt, Calvinianorum principaliter rem agi, quippe quorum dogmata Arnaldus ex una parte peſtilentiſſima eſſe diſputat, Fevrius ex altera emollire ſtudet; interim tamen Lutheranorum quoque paſſim fit mentio, eſtque in eo Fevrius, ut extenuet illam doctrinæ partem, qua diſſidemus a Romanis, omnemque controverſiam in pugnam de verbis & ratione loquendi revocet. Ita in articulo de Juſtificatione exiſtimat fieri, ut, cum fidem ſolam juſtificare absque operum meritis affirmamus, de prioritate quadam naturæ ſit ſermo, qua utique fides præcedat juſtificationem, opera eandem ſequantur, ubi interim nulla ſit temporum diſtinctio. Similiter diſputationem de bonis operibus & quasdam alias mere verbales facit, nixus cumprimis autoritate Fratrum Walenburgiorum. Cæterum in duas partes diviſus eſt liber, quarum altera de fide nunquam amittenda, altera de certitudine ſalutis agit. In priori duo adverſus Arnaldum evincit. Unum: dogma illud, quo Calviniani ſtatuunt fidem a vere credentibus, etiam dum in peccata atrociſſima prolabuntur, non amitti, ab ipſis non haberi pro fundamentali. Quod probat partim expreſſa quorundam Calvinianorum autoritate, ubi potiſſimum conatur oſtendere, Synodum Dordracenam de hoc articulo nihil definiiſſe; partim inde, quia Lutherani a Calvinianis habeantur pro fratribus, quos tamen certum ſit, in hoc dogmate cum Romanis facere. Alterum; multos eſſe ex ipſis Calvinianis, qui per peccata atrocia expelli fidem agnoſcant. Quod cum olim quamplurium Reformatorum, & ex eis Grotii Voſſiique teſtimoniis confirmaſſet; nunc ad Arnaldi exceptiones reſpondet, & nominatorum Virorum utrumque religionem Calvinianam ad vitæ finem uſque profeſſum fuiſſe adverſus communem famam aſſerit. Pars poſterior format initio ſtatum controverſiæ de certitudine ſalutis, & deinde docet, poſſe ſententiam Reformatorum utique cum aſſertis Eccleſiæ Romanæ conciliari, præeuntibus iterum Fratribus Walenburgiis. Lutherum fatetur durius in hac materia locutum eſſe, &

ideo

ideo cenſuram ac anathema Concilii Tridentini meruiſſe; inveniri tamen exiſtimat Eccleſiæ R. ſententiam in ejus ſcriptis, involutam obſcurioribus terminis, quos ipſe inuſitato quodam ſenſu adhibuerit. Calvinum ſcribit recte ſentire, ſed in explicandis Concilii Tridentini decretis odio perverſo animatum incongrue itidem loqui, quem & Chemnitius ſequatur. Ultimo totius doctrinæ Proteſtantium de juſtificatione ſummam traditurus ſcribit: ipſos juſtitiam noſtram ſtatuentes cum Auguſtino potius in remiſſione peccatorum conſiſtere, quam in perfectione virtutum Chriſtianarum, quæ in hac vita ſperanda non ſit, & vocabulo juſtificationis, ceu in ſacris nonnunquam accipiatur, uſos pro imputatione meriti Chriſti, decernere, ſola fide nos juſtificari, quod, etiamſi quis bona opera perfecerit, quanta poſſit, nunquam tamen futurus ſit perfecte juſtus. Neutiquam interim ipſos fidei operibus deſtituræ, adeoque mortuæ juſtificationem vendicare. Per opera nos mereri ideo ipſos negare, quod iſta intrinſeca dignitate deſtituantur. Quibus poſitis non poſſe non eosdem affirmare, ut quis juſtus eſſe pergat, non aliud requiri, quam conſervationem fidei, quæ nos de gratia DEI & æterna ſalute dubitare non permittat. Hæc ita Fevrius, quem ſatis apparet mediatoris partes inter tres religiones in unam cogendas ſibi ſumere; cujus proinde librum non a Calvinianis tantum, ſed & a noſtratibus penitius examinari par eſt.

DEFENSE DE Mr. ARNAULD CONtre la reponſe au livre des vrayes & fauſſes idees.

hoc eſt

Defenſio Arnaldi adverſus Reſponſionem ad librum de veris & falſis Ideis.

Coloniæ, 1684 in 12.

DIximus ſuperioris anni menſe Majo nonnihil de controverſia, quæ tunc inter Arnaldum doctorem Sorbonicum, & Mallebranchium Patrem Oratorii Pariſienſis erat, circa definiendum modum perceptionis noſtræ, & ſenſus illius, quem de rebus corporeis habemus

habemus. Eam litem ne nunc quidem compoſitam eſſe, duo ſcripta paucis recenſenda probabunt, quibus diſputantium uterque ſuam ſententiam antehac declaratam porro defendere, noviſque rationibus confirmare allaborat. Altero eorum, cujus titulum modo dedimus, Arnaldus pergit Mallebranchii aſſerta refellere de extenſione intelligibili infinita, quam DEUS animæ noſtræ ſic applicet, ut in ipſa corporum quorumcunque eſſentiam intueamur, & demonſtrat, Autorem infeliciter illa adverſus librum de veris falſisque ideis propugnaſſe. Diſſimulandum autem non eſt, quod, cum ante ſuſceptam diſputationem de Ideis, Viri nominati clariſſimi neceſſitudine quadam conjuncti fuerint, quæ nunc per illam contentionem non parum labefactata videtur, uterque a ſe amoliri læſæ amicitiæ crimen, & in alterum convertere quicquid eſt odii ſtudeat. Hinc tertia fere pars ſcripti Arnaldini in eo occupatur, ut appareat, Arnaldum ingenue egiſſe, & ſolius amore veritatis ductum impugnaſſe nova commenta; Mallebranchium vero exacerbatum contradictione Arnaldi fuiſſe, & jam ægre ferre, quod ſua cernat impune contemni. Reliqua, quæ lectorem intelligendæ controverſiæ cupidum cognoſcere intereſt, continentur *epiſtola ad amicum*, & *parte ultima libri in quinque omnino partes diviſi.* In epiſtola Arnaldus tria monet. *Primo;* quicquid Mallebranchius de hac materia ſcripſerit, eſſe adeo & perplexum & debile, ut ad reportandam victoriam id ſibi ſolum curæ eſſe debeat, ut exoret Lectorem, ne gravetur ſuam de Ideis commentationem cum reſponſione Mallebranchii comparare. *Secundo;* Adverſarium jam cauſa cecidiſſe, quoniam antehac promiſerit, ſe victas daturum manus, quamprimum Arnaldus probaverit, perceptiones, quas anima noſtra de objectis materialibus habet, eſſentialiter eſſe illorum objectorum repræſentativas. Id enim ſe nullo negotio ad oculum demonſtraſſe. *Tertio;* non poſſe non pro abſurda haberi ab omnibus, qui ſint mentis compotes, Mallebranchii opinionem de chimærica iſta extenſione, in qua corpora omnia juxta ipſum intellectus noſter cognoſcat. Quo loco lepida & ad riſum comparata narratione exponit, quid diſcipulo cuidam Mallebranchii nuper Pariſiis in congreſſu familiari contigerit. *Quinta libri pars* reſponſionem Mallebranchii accuratius examinat, & XXIV *exemplis* probat, Mallebranchio ubique aquam hærere, nec unquam difficul-

tatibus ab Arnaldo cum olim, tum jam denuo propositis satisfacturum esse. Unum adhuc memorandum supereſt. Objecerat Mallebranchius Arnaldo, quod in capite Theologico de *Gratia*, a communi Ecclesiæ Romanæ opinione secessum fecerit, affirmando, *Gratiam efficacem, per quam merita Sanctorum sint dona Dei, esse fundamentum gratuitæ prædestinationis.* Quod ut nunc refellat Arnaldus, seque nihil novi docuisse probet, in principio epistolæ sæpius memoratæ, quæ procœmii vicem obtinet, post allegatam multorum Doctorum Romanensium autoritatem, potissimum ad illum canonem Concilii Tridentini respondere satagit, in quo damnatam dudum ejus sententiam fuisse Mallebranchius dixerat.

TROIS LETTRES DE L'AUTEUR DE LA Recherche de la Verité, touchant la Defense de Mr. Arnauld &c.

h. e.

Tres Epistolæ Autoris libri de inquirenda veritate, concernentes Defensionem Arnaldi adversus Responsionem ad librum de Ideis.

Rotterodami apud R. Leers, 1685 in 12.

Liceat nobis ab *ultima harum epistolarum* auspicari, in qua Mallebranchius de origine controversiæ, quæ cum Arnaldo est, disserit. Accusaverat Mallebranchium Arnaldus, quod historiam cœptæ disputationis perverse exposuerit, & eo consilio falsis narrationibus interpolarit, ut adversarium rixæ autorem faceret. Quam criminationem ut a se repellat Mallebranchius, enucleatius singula rei gestæ capita proponit, & quid illorum dissimulaverit Arnaldus, notat. *Epistola secunda* probat, Arnaldum utique errare, cum affirmat *merita Sanctorum per gratiam acquiri, qua non liceat ipsis bene aut male pro lubitu uti;* damnatamque jam olim fuisse hanc sententiam in Concilio Tridentino per canonem IV sessionis VI, non Luthero tantum, & aliis, (ceu vult Arnaldus) qui hominem se in conversione habere velut inanime quoddam dixerint, (quem tamen errorem

rorem alienum & olim a Luthero fuisse, & nunc a Lutheranis esse Mallebranchius agnoscit,) sed omnibus oppositum, qui negent, posse nos, prout visum fuerit, gratiam DEI vel admittere vel repudiare. Ex hactenus dictis constat, Mallebranchium neque secunda, neque tertia epistola controversiam de Ideis pertractasse, aut quicquam dixisse, quod ad ejus decisionem faciat. Solam nimirum *epistolarum primam* principali argumento destinavit, in qua hoc unum ipsi curæ fuit, ut adversus Arnaldi accusationem evinceret, *se in DEO formalem quandam extensionem haud quaquam ponere, nec DEUM adeo facere corporeum.* Quæ Arnaldus præterea prolixe ad ipsius librum regessit, ea silentio præterire visum est, vel quod crederet, maximam illorum partem ad dictam Arnaldi accusationem referri, vel quod nova responsione indigna judicaret, quibus jam olim pluribus satisfecisset.

NOUVELLES LETTRES DE L'AUTEUR de la Critique Generale de l'Histoire du Calvinisme de Mr. Maimbourg.

Premiere partie.

h. e.

Epistolæ novæ Autoris Criticæ Generalis Historiæ Calvinismi a Maimburgio editæ.

Pars prima.

Villæ Francæ 1685 in 12.

Qui antehac Maimburgianam historiam Calvinismi epistolis aliquot ad familiares scriptis, quas postmodum contigit *Criticæ Generalis* titulo in publicam prodire lucem, refutavit, is novo hoc literarum volumine, quod exhibemus, Criticam illam ab accusatione multiplicis contradictionis & manifestæ falsitatis defendere conatus est. Significaverat ipsi amicus e Gallia, non pauca esse, quæ in memorato libro reprehendantur, & unde colligatur vulgo, & studium diligentiamq; autori, & fidem defuisse, leviq; brachio ipsum attigisse, quæ prolixius examinari merebantur, sed ne in his quidem paucis doctorum satisfactum fuisse expectationi. Quibus omnibus

etsi crederet Autor non necesse esse minutatim responderi, amici tamen sui monitis se adductum memorat, ut singulorum examen susceperit. Et in hac quidem prima parte operis loca conciliat Criticæ suæ, quæ sibi ut contradictoria videntur committi posse, ac ostendit, nihil quicquam se veri reticuisse, aut asseruisse falsi. Secunda parte olim responsurus est ad querelam, quod rebus non exigui momenti justo minus fuerit immoratus. Tertia satisfaciet difficultatibus de controversiis quibusdam fidei, quemadmodum epistola 20 sub finem spondet; ubi tamen non dissimulat, evenire facile posse, ut promisso de secunda aliqua ac tertia parte vel omnino stare nequeat, vel eo saltem serius se ob negotia, quæ curanda incumbant, liberet. *Epistolas* in universum *viginti* numeramus & *duas*, quarum *prima* demonstrat, facilius esse aggredi alios, quam se defendere ab aggressoribus. *Altera* & ipsa præliminari, causas evolvit, quare Autores plerique doctissimi sibi tam sæpe contradixerint, idque probat inter alios S. Ambrosio contigisse. *Tertia* demum ad Criticæ suæ defensionem descendit, & in ea primam contradictionem, quæ sibi objecta fuerat, dissolvit. Dixerat enim alicubi, *Episcoporum esse de rebus fidei judicare, non Jesuitarum*; alibi vero postea *his incumbere* scribit, *ut, quæ dogmata sint hæretica, declarent.* Sed huic malo facile remedium invenit, adjiciendo ad priorem propositionem voculam *definitive*. Putatum equidem fuit, hac via elabi autorem non posse, quod solius Pontificis sit, in rebus fidei jus dicere: veruntamen cum amplius neminem lateat, quantum sibi Clerus Gallicanus ab aliquo tempore sumserit, utique se Autor hoc pacto recte extricavit. *Epistola quarta* conciliat duos Criticæ textus, quorum alter Arnaldum laudibus non vulgaribus evehit, alter eundem acerbe vituperat. Ita porro contradictiones, quarum reus agitur, in sequentibus dirimit. Eæ sunt plerumque exigui admodum momenti. Est alicujus decima, & quæ ab epistola XIII inde proponuntur usque ad libri finem, de causis, quæ cum superiori, tum hoc currente seculo, partim Romano-Catholicæ, partim Reformatæ fidei addictos moverunt, ut e castris suæ religionis ad castra alterius mutuo transirent.

De hoc epistolarum opusculo ut judicium ferri queat, observandum est, quod in præfatione Autor monuit, se neque antea, cum Criticam ederet, viris doctis scripsisse, neque nunc iisdem scribere, sed solis

lis iis, qui cum non sint profunde literis immersi, lectione tamen delectentur illorum quidem librorum tantum, ad quos intelligendos modicæ eruditionis supellex sufficiat. Itaque nec ea se scribendi ratione uti, qua libros condere homines eruditi soleant, quibus æternitatem nominibus fœnerentur. Quibus præmissis dicendum est, & suavitatem quandam singularem his epistolis inesse, & elegantioris eruditionis, qualis in homine non scholæ, sed Principum conversationi apto quæritur, haud vulgaria specimina Autorem dedisse.

HENRICK VAN QVELLENBURGHS Vindiciæ Batavicæ, ofte Refutatie van een Tractaet van J. B. Tavernier &c.

Amstelodami 1684 in 4.

INvenimus operi illi, quo itinera sua per orientem Tabernarius descripsit, quodque e Gallica lingua in vernaculam nostram Vir quidam doctissimus anno abhinc quarto transtulit, adjectam narrationem de Batavorum in Asia viventium moribus, quam Autor privatis potissimum injuriis, de quibus ipse c. l illius Tractatus perhibet, provocatus concinnasse videtur, ut quam alia ratione non poterat, vindictam crimina & turpitudinem revelando sumeret. Si tale Tabernarii consilium fuisse, quod ipsius adversarius, cujus jam scriptum sistimus, persuadere satagit, credamus, non tamen recte illico concludemus, quæcunque memoravit, aut omnino esse conficta, aut admixtum habere falsi plurimum, nisi id apertius demonstratum fuerit. Hoc igitur est libri, cujus titulum exhibuimus, argumentum. Quellenburgius in totidem capita Responsionem hanc partitus, quot Gallus librum suum complexus fuerat, pleraque illorum negat, quæ Tabernarius de crudelibus Batavorum factis perhibet, ac diluit, quæ adversus modum regiminis in Batavia passim objiciuntur, calumniisque retorquendo respondet. Sic maxima pars utriusque scripti altercationibus destinata est, & ad personarum vel laudem vel vituperium pertinet, ut inter eos libros, qui proferendæ eruditionis causa conduntur, memorari neutrum fere mereatur. Inseruit tamen Quellenburgius unum| alterumque non indignum suis Vindiciis, quarum eapropter mentionem hic facere visum fuit. Ejusmodi est, quod

insulam, quam a pulchritudine Formosam Lusitani dixerunt, & modum quo illa olim gubernata fuerit, describit. Dixerat enim de utroque nonnulla Tabernarius, sed, ut Quellenburgius vult, inepte ac invita veritate. Deinde Bataviæ quoque originem, & quo pacto urbs illa paulatim creverit, adversus eundem persequitur, adhibitis in relationis suæ fidem Gubernatoris cujusdam Generalis Indiarum, van der Brug, ephemeridibus anni 1618 & sequentium. Adjecit etiam chartam, qua situs universi districtus circa Bataviam exhibetur. Sunt & alia præterea passim interspersa, quibus legendis tempus non inutiliter locatur.

JOH. CHRISTOPH. STURMII, MATHEM. & Phys. P.P. in Academia Altorfina, Collegii Experimentalis sive Curiosi Pars secunda.

Norimbergæ apud Wolfg. Maurit. Endterum, 1685 in 4.

POsteaquam ante annos circiter viginti, aliquot selectiorum Ingeniorũ laudabile sciendi desiderium, Experimentalis Collegii primum aperiundi occasionem præbuit Viro solertissimo; eorum vestigia prementes deinceps alii complures, annis sequentibus post septuagesimum quinto nonoque, post octogesimum primo, tertio, quarto, pari studio effecerunt, ut iterata singulis vicibus tentamina priora, nova quædam alia, sive ejusdem, sive diversi generis experimenta sibi adjungerent, quæ vel ab aliis interea temporis inventa, vel ab ipso collegii hujus Magistro excogitata feliciter fuerant. Quemadmodum autem eousque tandem excrevit novorum istorum tentaminum numerus, ut priora si non exsuperaret, saltim adæquaret, rerum varietate certe & usu, & admirandi naturæ rationisque vires argumento multiplici nihil concederet: ita benevolum & honorificum, quod exteri quoque de primis experimentis tulerunt judicium, ad secunda Auctorem excitavit, & quod merx illa prior suos ex voto reperisset emptores, & Editori stimulum addidit, ut partis secundæ Collegii Experimentalis editionem meditaretur, & Auctori, ut operi jucundo manum promtus lubensque admoveret. Sic igitur enata est hæc Collegii

legii Curiosi pars altera, & oculis eruditorum exposita, in qua *præsentis ævi Experimenta & Inventa Physico-Mathematica compluria, speciatim Hygrostathmicorum quorundam instrumentorum, Siphonis reflexi grandioris, Lachrymarum vitrearum, Clepsydrarum & Clepselaorum, Tubarum Stentorophonicarum sive acusticarum, Hæmisphæriorum Magdeburgicorum, Novæ Potentiæ Mechanicæ, Hydriarum Helmontianarum, Sclopeti Pneumatici Guerickiani, novarumque Campanæ Urinatoriæ, Antliæ pneumaticæ, Laternæ megalographicæ accessionum &c. phænomena & effecta, ad causas suas naturales demonstrativa methodo reducta*, summa cum voluptate cognoscant, ingeniumque ac dexteritatem Sturmii orbi notissimam deprædicare pergant.

Auctariorum loco in fine subjecta est epistola Sturmii ad Henricum Morum Cantabrigiensem, nec inutiliter nec inconvenienter. Cum enim in plerisque tum prioris, tum posterioris partis hujus tentaminibus, hypothesis de aeris virtute elastica, ejusdemque & fluidorum elementarium generatim omnium gravitatione, vel confirmata, vel ad effectuum rationes reddendas adhibita fuerit: ea vero alias a plurimis hodie Philosophis recepta, ex paucis suis adversariis non alium habeat, qui ad labefactandam ipsam aut penitus evertendam, plus studii, & ad onerandam pluribus absurditatibus, plus zeli & ingenii afferat, quam laudatus Morus; peculiari quodam præjudicio abreptus, de principio aliquo immateriali, per universum mundum diffuso, ac intellectu tamen sensuque destituto, quod Hylarchicum ipse vel Spiritum naturæ appellat; ideoque non uno loco Auctariorum partis primæ, Auctor noster vel contra principium hoc hylarchicum disputasset, vel ad objectiones quasdam respondisset; Morus vero vicissim in Enchiridii Metaphysici, cum operibus cæteris nuper denuo editi scholiis, sparsim ad Sturmiana vel objecta vel responsa prolixe quædam excepisset: operæ omnino pretium fuit, totam hanc controversiam excuti, ejusque statu rite formato, argumentis Angli acutissimi, quibus fluidorum partes alias in alias gravitare negat, & vim elasticam aeris impugnat, fieri satis, tandemque novis exceptionibus nihil firmi subesse commonstrari. Quæ omnia more suo Sturmius, id est ingeniose & modeste præstitit.

TEN-

TENTAMEN POROLOGICUM

Auctore Rob. Boylio, Nobili Anglo, Societatis Regiæ Socio.

Londini apud Sam. Smith. 1684 in 8

UTi numerosissimi corporum pori minutiores sunt, quam ut sub aspectum cadant; ita eorum speculatio non tanti aut momenti, aut emolumenti videri poterat. Enimvero cum illustris Boyle secum ipse reputaret, plerasque corporum qualitates, adeoque & operationes, pendere a structura minutarum ac sigillatim inconspectarum particularum, atque ad latentem hanc contexturam necessario molem, figuram, collocationem intervallorum atque pororum, una cum figura, mole, dispositioneque aut textura partium substantialium concurrere; merito judicavit, doctrinam exilium corporis pororum permagni esse momenti, ac Philosopho naturæ indagatori perquam utilem; immo non dubitavit asserere, illustrem Verulamium, si hæc exilia respexisset, non infimum locum sua inter desiderata porologiæ facturum fuisse. Licet autem per alia negotia non potuerit nobilissimus Boyle hoc argumentum pro rei (siquidem ipse id præfatur) merito tractare, aut tam fuse quam constituerat, offert nihilominus collectas a se notas hoc super argumento, duabus partibus comprehensas.

In priore parte porositatem corporum animalium adstruxit (1) *ex ipsa stabilium in ipsis partium textura & constitutione.* (2) *ex nutritione.* (3) *ex sudore & insensibili transpiratione*, non solum per cutem exteriorem, sed & membranas, quibus internæ partes, ut jecur, splen, renes teguntur. Hic inter cætera adduxit membranas aut cuticulas sub testis ovorum gallinæ, quamvis arctam admodum contexturam habeant, & testas, quæ easdem involvunt, crassas etiam spissasque urinariarum vesicarum in mortuis animalibus membranas, porosas esse, ac ipsa etiam aqua permeabiles: Sinenses methodo Europæis ignota sale condire ova, ut communes in usus apta perseverent: aliquem manu sua oleo chymico madefacta, familiaris sui, inscii quid subesset, manum apprehendisse; paulo post prehensum motu quodam catharticorum proprio percepto, quater brevi tempore absque dolo-

dolore dejecisse. (4) *Ex effluviis*, quæ in internas corporis partes, ut operationes illic suas exerceant, per cutem porosque cutis intromittuntur, ab emplastris exterius applicatis, unguentis, pericarpiis, periaptis & appensis. Inter pericarpia commendat mixturam ex uvis Corinthiacis, lupulis, & nigro sale simul bene contusis, cujus ope ipse aliique a simplici tertiana, aut etiam duplici tertiana, ac quotidiana febri liberati fuere. Ex appensis notari merentur tum muscus cranii humani pro sistendo sanguine e naribus fluente, tum trochisci ex bufonibus juxta Helmontii methodum præparati, quos a peste præservare testimoniis fide dignorum medicorum asserit. Ac ut probabilius fiat, effluvia viam sibi aditumque per poros cutis animalis patefacere, exemplum in cute animalis mortui proponit, cujus poros fumi a liquore, (quem præparare itidem docet) celeriter permearunt, atque in convolutum illi metallum egerunt, licet ipsum corium, aut agninum aut ovinum, nec privaretur albedine, nec decolor redderetur, sulphureas nihilominus exhalationes redoleret. Unde in memoriam Lectori revocat fulmen interdum in crumenis hominum argentum decolorans, crumenis nec ambustis nec decoloratis. Porro exempla profert, quibus patefiat membranas ipsis etiam fumis, si subtiles satis, aut earum poris congrui fuerint, esse permeabiles. Non omittendum est, quod in militis vegeti, qui junior & sanus sicca frequentique tussi laboraverat, laqueo ob crimen strangulati corpore dissecto, observasse se aliosque prodidit. Dum enim vitii, quod speraverant, nihil in pulmonibus inveniissent, internis thoracis partibus inspectis, in altero laterum pleuram inter substantiamque intercostalium musculorum, materiam quandam rotundam fere, novumque caseum firmitate æquantem resedisse deprehenderunt, quam unanimi consensu pronunciarunt pleuritidis male curatæ fuisse reliquias, transmisisseque per poros pleuræ, utut arctæ admodum membranæ, noxia quædam effluvia, quæ irritatos continue pulmones irregulari molestoque motu concitarent, tussimque producerent. *Neque tantum singulas membranas esse permeabiles, sed & corporis partes aggregatas, quæ ob arctissimam sibi invicem adhæsionem unica tantum pars habentur, non destitui poris, evincit* tum ex eo, quod in ascite afflictis, aquæ quæ abdominis cavitatem implet, appropriato medicamento brevi tempore magna copia alvo deturbetur atque

urethra interdum; tum quod pulmones aliquando quædam ad distantes corporis partes mirabiliter provehant; tum quod quidam hydropicus morbo a scirrho splenis, ut credebatur orto, sanatus sit, qui latiorem spongiam in aqua optima ex calce viva intinxit, superfluoque expresso liquore, eam splenis regioni alligavit, resoluto scilicet scirrho. *Ultimo loco ossa, cornua, similesque substantiæ partes solidiores suos habere poros* peculiaribus experimentis ostendit; ut quod ungues hominum, ac ebur, facile ac permanenter metallinis solutionibus tingantur; quod in majoribus cavis ossibus reperiatur medulla, sitque verosimile, sanguinem ipsum exiguis quibusdam canalibus in ipsam ossis substantiam devehi, ita ut ipsi canales aliquo usque in illud producantur, licet is, quem secum vehunt, liquor ab interioribus ossis partibus postea imbibi possit &c. quod observationes diversis anni temporibus factæ testentur, ossa bovina solida & lata integra medullaria, sat copiosas aeris imbibere exhalationes, easque iterum una cum suarum parte emittere, juxta ambientis aeris dispositionem.

In altera libelli parte porositatem solidorum corporum adstruit. Rationes petit a priori, ut vocant, tres, ab origine ac formatione ipsa variorum durorum corporum; a magna disparitate, quæ occurrere potest gravitates inter specificas ejusmodi corporum, in quibus oculus poros distinguit; ab ipsa figura constitutioneque corporum solidorum, quippe quæ ex conventione aut coalitione plurimarum diversæ molis ac figuræ particularum resultant, inter quas parva quædam intervalla porosque intercipi omnino necesse sit. Quibus argumentis subjungit observationes, quæ quasi a posteriori eandem sententiam roborant, quarum quædam spectant corpora minoris gravitatis specificæ, quædam fossilia metallinis partibus carentia, quædam mineralia naturæ metallicæ, quædam metalla ipsa, ac vitrum nonnulla. Elegantes illæ sunt, ut non transcribi aliquas, sed in parvo libello legi omnes facilius sit atque jucundius.

APHORISMES D'HIPPOCRATE TRADUITS en François, avec des Explications Physiques & des Annotations curieuses.

h. e.

hoc est

Aphorismi Hippocratis in linguam Gallicam translati, una cum Explicationibus Physicis & Annotationibus curiosis.

Parisiis, apud Stephanum Michallet, 1685 in 12

Quo sanitatis, omnibus reliquis bonis corporalibus multum anteferendæ, major quam plerumque solet, habeatur cura, Autor noster anonymus apud Gallos suos præsenti obtenturum se versione credit Aphorismorum Hippocratis, velut Lectoribus mala ea, quorum insultus omni ipsis momento pertimescendus est, repræsentantium. Quem in finem omnem eorum ita absolvit interpretationem, ut hanc non solum intellectui perquam exhibeat expeditam, verum utilem quoque omnibus iis, qui neque Græcam, neque Latinam, sed Gallicam tantum, callent linguam. Ast cum Aphorismus brevem inferat sententiam adeoque obscuram quandoque, non abs re Aphorismis singulis, quorum septem hic habentur sectiones in duos distributæ tomos, perspicuæ subjiciuntur enodationes, maximam partem ex Galeno, Hollerio, Brasavola, Libautio, Fuchsio, Heurnio, Mercuriali, Christophoro a Vega, Oribasio aliisque petitæ; omni tamen facultate retentrice, expultrice, attractrice aliave simili neglecta, quandoquidem rem ejusmodi terminis significatam, diversa longe ratione, eaque magis intelligibili posse explicari, nostro Autori cum Recentiorum plerisque fuit visum.

Q. CURTIUS RUFUS DE REBUS ALEXANDRI Magni, cum commentario perpetuo, & indice absolutissimo Samuelis Pitisci. Quibus accedunt Mottevayeri de Curtio dissertatio: Freinshemii Supplementa: Figuræ ex Veterum monumentis ad historiam Alexandri Magni illustrandam depromptæ & illarum Exegesis: Alexandri Genealogia & Synopsis chronologica.

Ultrajecti, apud Franciscum Halma, 1685 in 8.

Ils qui in Curtium commentando de literis præclare mereri sategerunt, accessit studium *Samuelis Pitisci*, in hoc potissimum occupa-

tum, ut posthabitis variantibus lectionibus & critice morosa, quam vocat, antiquitatum & phraseologiæ rationem haberet, & indice velut digito commonstraret, ubi fuse pertractata invenire liceat quæ leviter ipse attigit: quod juvenibus potissimum prodesse studeret, & scholasticum commentarium moliretur. His igitur ut tanto magis arrideret hic labor, eum variis iconismis distinxit, & figuras complures Alexandri historiam illustrantes ex Veterum monumentis depromptas, inseruit editoris amicus *Henricus Christianus Henninius*, qui & exegesin earum præmisit, ac unde quævis petita sit, quidve indicet exposuit. Argumenta nova eaque fusiora singulis capitibus præfixa sunt; Dissertatio de Curtio ex operibus Gallicis Franciſci de la Mothe le Vayer, ab Henninio in Latinum sermonem translata, operi præmissa. Genealogia Alexandrina, quam a Reineccio adornatam Freinsheimius evulgarat; Synopsis item chronologica gestorum Alexandri ad ductum Curtii a Tellerio concinnata, subjectæ sunt; ac Index verborum locupletissimus, diversus a Freinshemii, Loccenii & Tellerii indicibus in Scriptorem hunc accuratissimis, annexus; in epistola etiam nuncupatoria *Lexicon Catullo-Tibullo-Propertianum* promissum: in quo quia plurimorum Scriptorum veterum loca congesta eaque illustrata, exhibitum iri auctor promisit, editioni ejusdem fastos natales precamur.

JOANNIS NIXDORFF, JCti GEDANENSIS, Opuscula Juridico-Practica, Regnum Poloniæ terrasque Prussiæ Regalis concernentia.

Dantisci, sumtibus Simonis Beckensteinii, 1685 in 12.

FOrmam processus judiciarii ac stylum curiæ in Regno Poloniæ terrisque Regalis Prussiæ vigentem, quinque distinctis tractatibus, fasciculo hoc comprehensis, delineare propositum fuit Autori: quorum quidem duo priores jam anno 1654 & 1655 in lucem editi, nunc tantum locupletiores paulo prodeunt, reliqui tres vero jam primum juris publici fiunt. Ac *primus* quidem dictorum quinque tractatuum Compendium sistit Processus judiciarii Poloniæ Prussiæque Regalis, qui ipse licet a communibus Processus nostri regulis haud parum discrepet, nihilominus cum & ibi non nisi brevissimis traditus reperiatur,

riatur, vel ideo a nobis hic commemorari non potuit, ne aut totum exscribentes prolixitatis; aut compendii compendium facere suscipientes obscuritatis notam incurreremus. Cæterum occurrunt in eo passim termini forenses, quos aliarum terrarum tribunalia aut ignorant plane, aut certe suppositione perquam diversa adhibent. Sic v.g. *Instantia* ibi vocatur, quicquid in quolibet judicii termino obtinetur; *Evasio* est amissio causæ; *Lucrum* dicitur, cum Actor desiderium suum impetrat; *Perlucrum*, quicquid post lucrum obtinetur; *Astitio* est satisfactio pro facta condemnatione; *Rumatio* ejectio ex bonis; causæ *Kapturales* vocantur, quæ tempore *Kapturæ* seu Interregni in judicium deducuntur; *Motio* denique idem est, ac ipsa appellatio; ut alia complura hujusmodi afferre omittamus. *Secundus* Tractatus agit de Tribunalitio Regni Poloniæ judicio ejusdemque Regestris. Institutum primo fuit hoc judicium anno 1578 in Comitiis Warsavienſibus a Republica Polonica universa, Rege nimirum, Senatoribus & Nunciis terrestribus, tanquam tribus illis membris, ex quibus totum hujus Regni corpus componitur: constat vero ex certis a Nobilitate electis ac deputatis judicibus, ac summa pollet autoritate, utpote a quo ulterius provocari nequit; celebraturque tempore quidem hiemis Petricoviæ, per æstatem vero Lublini, prout hæc omnia fusius & ex professo in tractatu hoc traduntur. In specie vero occupatus est Autor in commemorando hujus tribunalis *Regestro*, hoc est, codice, quo continentur causæ, quas in judicio hoc decidere fas sit; cujus quidem rei quantopere habenda sit ratio, vel inde apparet, quod exceptionem Regestri idem operari, quod exceptionem fori incompetentis, ibidem perhibetur. Cæterum appendicis loco huic tractatui adjiciuntur quoque Regestra tam Comitialium, quam Regiorum Judiciorum: illorum quidem ex Constitutione Regni anno 1641 lata: horum vero ex Ordinatione Judiciorum Regiorum, quæ a Commissariis Regiis, nempe Joanne Malachovvski, Episcopo Culmensi ac Pomesaniæ, Regni Vicecancellario, & Joanne Wielopolski, Cancellario Regni concinnata, & anno quidem 1680 a Rege, anno vero 1683 ab omnibus Regni Statibus & Ordinibus, ut lex perpetua Regni, approbata fuit, ac tractatui huic integra subjicitur. Sequitur *tertio* loco tractatio de citatione literali: de qua quid ibi terrarum inprimis sciendum sit, breviter & methodice traditur, allega-

tis ubique optimis Autoribus ac Constitutionibus regni Polonici. Subjiciuntur etiam huic perinde, ac præcedentibus duobus tractatibus succinctæ ac perspicuæ tabellæ synopticæ, quæ contenta eorundem uno quasi conspectu exhibentes, indicis vices commode supplent. *Quartus* in ordine Tractatus Systema formarum Judicialium, uti *quintus* formarum extrajudicialium, in judiciis equestribus terrarum Prussiæ regalis usitatarum sistit: quorum illud quidem actuum plerorumque in foro obviorum formulas consuetas continet, eo ordine, quo Compendium Processus judiciarii, de quo initio diximus, conscriptum est, utpote cujus etiam quasi Commentarium esse voluit autor: hoc vero, extrajudicialium scilicet formarum systema, exhibet formulas in variis pactis atque contractibus ineundis ibi locorum adhiberi solitas, eo fere ordine digestas, quo Institutiones Imperiales sunt conscriptæ. Promittit denique Autor in præfatione hisce opusculis præmissa, farraginem Actionum in Judiciis regni Poloniæ usitatarum a se proxime edendam, & methodo quidem, ut ait, Svendendorfferiana: de quo opere, siquidem promissis steterit, suo tempore plura dicere non omittemus.

ADAMI ADAMANDI E SOC. JESU KO-chanski Sereniss. Polon. Regis Mathematici, Novum genus Perpendiculi pro Horologiis Rotatis portatilibus. Vulgarium Elatere vibrante instructorum Nova Dispositio, & ex hac suprema Perfectio.

Ex Epistola ad Actorum Collectores d. 8. Aug. a. 1685 scripta.

NOvum appello Perpendiculum istud Magneticum, quia hactenus inusitatum, tametsi illud a me fuerit excogitatum Moguntiæ anno sal. 1659, ac etiam in P. Casp. Schotti *Technica Curiosa* libro IX, qui totus a me in gratiam Auctoris id flagitantis conscriptus fuerat, indicatum sub facili steganographia, clavem suam ultro commonstrante, quæ habetur citati libri propositione 31, pag. 692, sub istis characteribus,

RGT. TCO. MME. RIP. NAE. INS. ATE.

Quæ legentur, *per magnetis tractionem*, si dispositis 21 punctis, tertio cuique,

cuique, inchoata a primo numeratione, characteres, ut jacent, adscribantur.

Ad hoc porro inveniendum manuduxerat me alia quædam observatio mea, & quidem (ut quod res est fatear) plane fortuita, videlicet aptitudo perpendiculi communis ad reddendum regularem horologii vulgaris cursum, antequam quidquam inaudivissem, illud a Cl. *Hugenio* ad idem applicatum fuisse. Cum enim nactus fuissem horologium quoddam portatile, in quo altera medietas librilis, in duo velut cochlearia (ut mos erat antiquior) efformati, casu quodam abrupta fuerat, observavi alteram medietatem superstitem, & axi suo cohærentem, veloces quidem, sed tamen uniformes, in situ debito, vibrationes peregisse; ac tum mihi venerat in mentem *Galilei* pendulum, quo illum in dimetiendis temporibus usum fuisse, alicubi legeram, ac etiam ipsus ego fueram expertus.

Consimilis quoque casus me circa annum 1672 deduxerat ad usum elateris, in reddendis uniformibus vibrationibus librilis in horologio portatili. Observaveram enim in quodam horologio pervetusto, ac usu jam detrito, librile illius plumbo liberaliter affixo prægravatum, dum in geminas setas tenues, atque multum flexibiles, fortiter inter vibrandum impingeret, vibrationes æquidiuturnas, quamvis eas perquam incitatas consecutum fuisse. Quæ non idcirco percenseo, ut horum inventorum laudem in me transferre velim, sed ut eruditis constet, res omnium oculis expositas, applicationes ad usus minus obvios, nobis etiam incogitantibus, velut ultro ingerere solere; cujus rei complura exempla alio tempore producam, nescio an a quopiam observata.

Jam vero penduli magnetici ad horologia rotata applicationem mihi peperit analogia gravitatis, & situativitatis, hoc est magnetismi, quocunque tandem modo utraque operetur; sive extrinseca quadam vi attractiva, sive interno partium homogenearum ad sua tota accursu. Observaveram enim, acus etiam magneticas, pro varia mole sua, nec non admoti magnetis distantia, vibrationes magis aut minus veloces, ac fere æquidiuturnas peragere. Quocirca theoriam hujus rei, prædicto anno mente conceptam, non prius quam anno sal. 1667, ad praxin deduxi Florentiæ, ac etiam ipsummet opus Sereniss. Ferdinando II. M. Duci Hetruriæ, Mecænati meo singulari, spectan-

ſpectandum exhibui; cujus experimenti rationem modumque paucis ſubjicio.

TAB.X. Fig. I. In adjecta figura [1] circulus ABCD refert eam horologii portatilis faciem, indici oppoſitam, circa quam librile, vel pendulum reciprocatur: AB eſt fruſtulum magnetis validum: EFG pendulum magneticum e chalybe; cujus axis, & polus vibrationum, intelligatur E punctum: CD, eſt antiſacoma e metallo quodam a chalybe diverſo, factum, & æquilibratum cum toto pendulo chalybeo EFG ſibi oppoſito. Punctum F, quod eſt centrum totius ſyſtematis horologi ABCD, intelligatur eſſe in figura [2] axis FH, circa quem, vel verius cum quo, totum illud ſyſtema appenſum in cardinibus H & F, intra ſuam pyxidem libere convertitur.

TAB.X. Fig. II.

Hæc dico ad faciliorem intelligentiam: commodioris enim uſus erit hæc conſtructio, ſi horologium cum tota ſua pyxide argentea KL gyrari poſſit intra thecam extimam, cryſtallo MHN inſtructam, in cujus centro H terebrata cavitas, polum H excipiat, alter autem F illi oppoſitus, & in argentea pyxide firmatus, in extima theca volvatur. Ante omnia tamen totum horologii ſic appenſi corpus, ob magnetem BA, parte una prægravantem, ad æquilibrium erit reducendum; non modo ſic diſponendo partes horologii graviores, ut in oppoſito magneti ſitu collocentur; ſed etiam ſupplendo, quod deeſt, plumbi, vel alterius metalli adjectione.

Poſita igitur hac, vel alia conſimili ſtructura, illud ea neceſſario conſequimur, ut vibrationes penduli magnetici EFG, nihil prorſus incommodi capiant, etiamſi totum horologii, in axe HF pendentis, corpus cum exteriore theca MNO in quamcunque partem convertatur, vel agitetur; quandoquidem impetus iſte violenter impreſſus, qui alioquin vibrationes penduli magnetici turbaret, in polis H & F frangitur, ac perit, niſi forte ſit paulo vehementior, & horologii rotationem inducat, quæ tamen plerumque curſum penduli non impedit, nec inter geſtandum contingere ſolet.

Cæterum minime diſſimulanda mihi videntur duo incommoda hujus Penduli Magnetici, utut curioſe perelegantis: quorum *primum* eſt, quod horologium iſtiusmodi propter magnetis fruſtum (poſſet tota pyxis interior e ſolido magnete formari) & ejus antiſacoma nonnihil ponderoſius efficiatur; quamvis illud, prout experientia

TAB.X.
ad A. 1685. p. 430. ſqq.

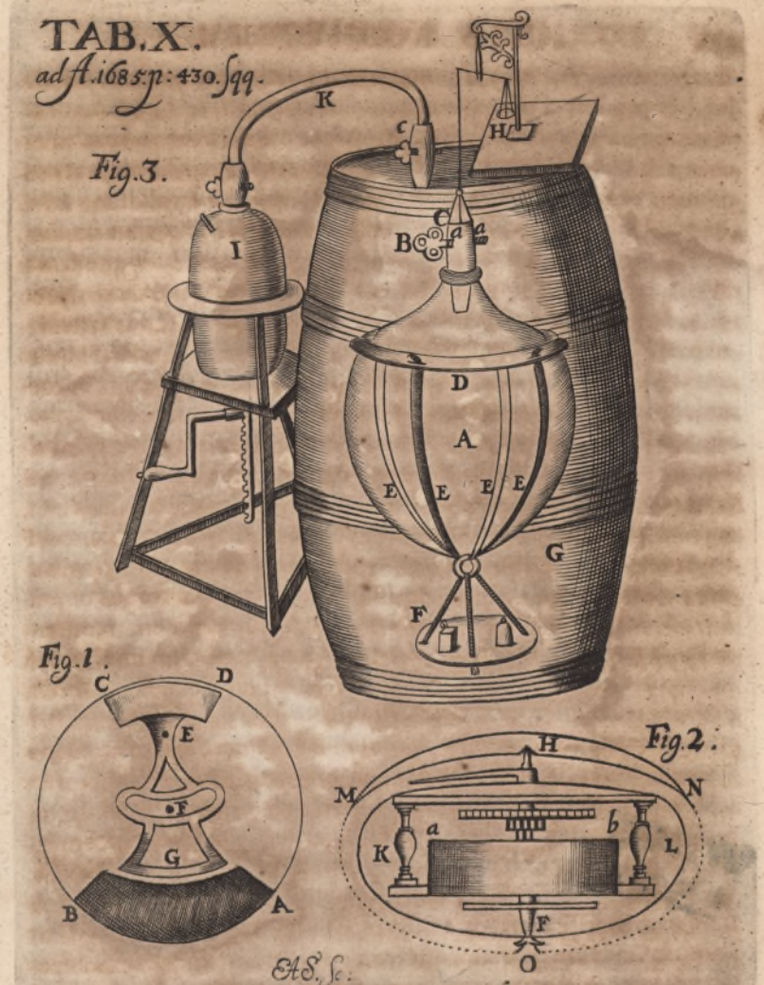

TAB.
Fig.

TAB.
Fig.

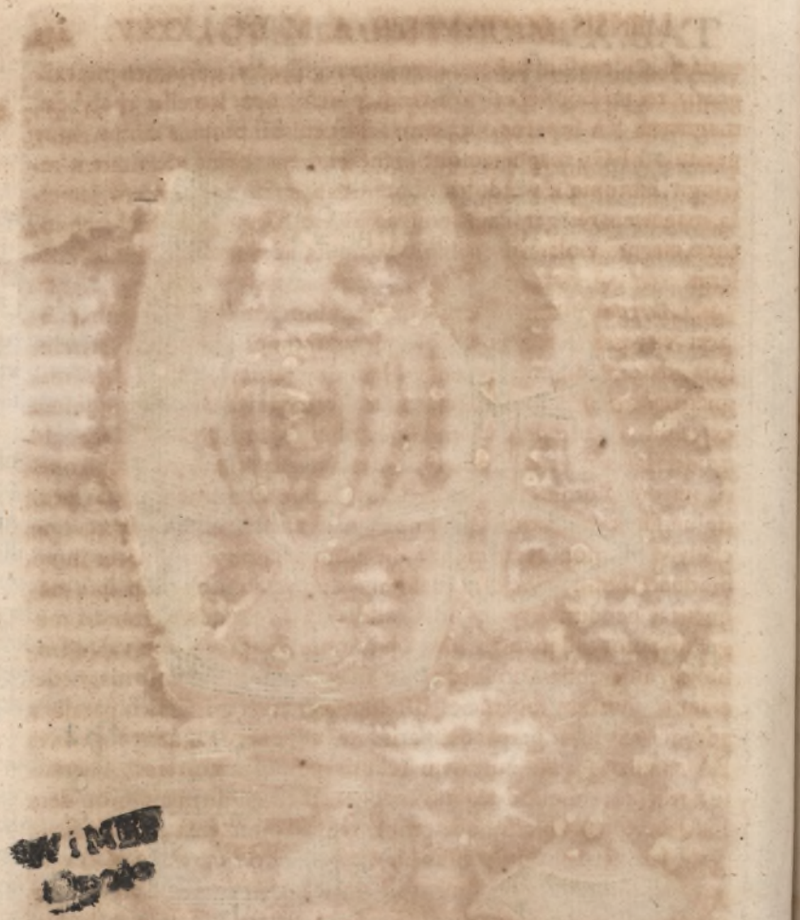

entia didici, curſum habeat admodum regularem, qui tamen pro exigentia rei tardior vel celerior reddi poteſt, ope lamellæ chalybeæ, magnetem BA ſuperne operientis: hæc enim ſi propius admoveatur pendulo EFG, magnetemque plane contegat, ejus activitatem refringit, motumque penduli tardiorem efficit; ſi vero eadem lamella magnetem retegat, eam verſus ambitum BA nonnihil reducendo, tunc magnes violentius pendulum trahit, ac vibrationes illius accelerat.

Alterum incommodum, cui pendulum iſtud magneticum ſubacet, eſt, quod ſi toti horologio admoveatur exterius, caſu vel induſtria, ferrum aliquod grandius, lamina, gladius, claves &c. magnetis in hæc corpora activitas remittat eam vim, quam in pendulum exercebat, ac proinde curſum illius nonnihil tardiorem efficiat. Id quidem facile præcaveri poteſt, hæc ipſa tamen attentio nonnihil oneris imponit horologii geſtatori; ſicut & hoc alterum, ne dum pendulum ſuo loco inſeritur, ipſummet magnetem, vel ejus operculum chalybeum, propius attingat; ſic enim pendulum animatur in vibrationes multo velociores quam antea: nec dubito, quin ipſe magnetis ac penduli diverſus ſitus, ad telluris, tanquam grandis magnetis, polos, aliquam in illius vibrationes, licet forte non valde ſenſibilem differentiam inducat. In magnete meo ſic poli magnetici erant diſpoſiti, ut ſuperficies BA eſſet æquatori magnetico parallela adeoque axi illius perpendicularis, ita ut polus magnetis ſuperficie BA terminatus, ad borealem telluris polum accurreret, libertati ſuæ relictus; id quod legibus magneticis eſt conforme; ſi quidem index horologus plerumque zenith reſpicit, in menſa collocatus.

Jam vero inventum iſtud *appenſionis totius horologii in axe ſuo, axi penduli parallelo*, inſigni utilitate transfertur etiam ad horologia hujus temporis portatilia, videlicet elatere vibrante inſtructa: hac enim ratione vibrationes eorum nihil incommodi patiuntur, nec in ſua motus æqualitate ullatenus turbantur, quemadmodum ego nonnullis automatopœis ipſamet experientia demonſtravi, & horologium geminum hac arte, directore me, conſtructum, cuivis exhibere poſſum. Alioquin hoc artificio ſublato, horologium portatile, quantumcunque regulari motu præditum, ſi vel data opera manu agitetur reciprocando, circa axem imaginarium, indici horologii

perpendicularem, vel inter ambulandum ſimiles impulſus in ſacciperio recipiat, adeo vibrationes ſuas præcipitat, ut intra tempus unius quadrantis horarii, duos & amplius percurrat.

Ad perfectionem quoque horologiorum portatilium pertinere judico, ut ea non temere, quemadmodum plerumque faciunt artifices, ſed ad numeros aſtronomicos ſupputentur, ac vibrationes ſuas peragant. Habeo equidem tabulas aliquot eos in uſus methodice ſupputatas, quas *Cogitatis & Inventis meis Polymathematicis* reſervo: hic ſufficiet ſpeciminis gratia exhibere geminum horologium portatile rotarum quinque; in quorum uno geminæ vibrationes compoſitæ reſpondent uni ſcrupulo ſecundo horario, adeoque tales 7200 horam unam conſtituent: in altero tres vibrationes, minutum ſecundum æquant, hinc earum 10800 uni Horæ reſpondebunt. In utroque rota II ſemel convertitur intra horam, & axe ſuo, cui index affixus, minuta prima commonſtrat: rota vero IV, ab artificibus coronata dicta, ſexagenas intra horam converſiones efficit; hinc ambitu ſuo, in quo armillam quandam mobilem, & in 60 partes diviſam circumfert, minuta ſecunda indicat.

Pro Vibrationibus Horariis 7200.	*Pro Vibrationibus Horariis 10800.*
72. I. ſemel horis 6.	72. I. ſemel horis 6.
60. II. 12. ſemel in hora	64. II. 12. ſemel hora 1.
56. III. 8.	60. III. 8.
48. IV. 7. ſexagies hora 1.	60. IV. 8. ſexagies hora 1.
15. V. 6.	21. V. 7.

Numeri Latini utrobiq; rotas indicant, a maxima ſumpto initio. Numeri barbari ſiniſtimi, computant earundem dentes; dextimi vero, dentes tympani, ſingularum axibus affixi.

Concludo hunc diſcurſum gemino problemate, quod ante aliquot annos, automatis chronometris, tam portatilibus, quam ſtabilibus ad majorem perfectionem promovendis excogitavi: ſed utriusque prolixior explanatio alteri tempori, locoque reſervanda erit.

PROBLEMA I. Artificium tale condere, ut quilibet rudis homo, puer, femina, immo cœcus ipſe, rotulas horologii quamvis minutas, in dentes imperatos, eosque ſubtiles, exactiſſime incidere poſſit; & quidem rotas neque prius torno laboratas, neque prævis, ut moris eſt, diviſionibus diſpunctas; & inſuper eadem opera plures ſimul, adeoque magno laboris, & temporis compendio.

PROBLEMA II. Docere artificium formandi torno conum illum vel turbinem, ſpiraliter inciſum in ambitu ſuo, quo chordam vel catenulam excipit; & quidem tam apte, ut hæc inciſio, quamvis prompta & facilis, exactiſſime conveniat difformi dati elateris tractioni, eamque temperet, & æqualem in motu horologii reddat; quod alioquin artifices, nonniſi repetito tentamine, eoque ſat operoſo, vix conſequuntur: id autem præſtari poterit ad datum quemvis numerum revolutionum ſpiralium in turbine. Sed de his & aliis, alias.

NOVA RATIO AERIS PONDERANDI inventa a Bernoullio Matth. Baſileenſi.

Excerpta ex Ephemeridibus Pariſienſibus d. 31 Jul. 1684, & ex Gallico in Latinum traducta.

CUm multa paſſim ab eruditis inventa ſint inſtrumenta aeri ponderando, hactenus tamen omnibus palmam præripuiſſe viſus eſt ingenioſiſſimus Boyle. Lagunculas ovi vel pilæ minoris magnitudine, & collo tenuiſſimo inſtructas, eo quo ex fornace prodeunt momento hermetice ſigillari is facit. Poſtea cum refriguere, pondus accurate explorat, particulaque defracta, ut aer intrare queat, rurſus illarum gravitatem adjecta illa particula examinat, hacque ratione aeris, qui ingreſſus eſt, gravitatem facile deprehendit.

Non tamen defuerequi in tam nobili invento quædam deſiderarent, nempe quod nimis exigua aeris portio examini ſubjiciatur, ut adeo in proportione ad majorem partem inſtituenda facilis ſit lapſus; quod ſi vero majoribus vitris utaris, ob gravitatem illorum vix minimi ponderis acceſſio deprehendi queat. Experientia enim conſtare, ſi trutinæ aurificis decimam grani partem imponas, manifeſto illam inclinare, cum tamen ſi utrique lanci unam vel duas uncias adjicias, vix decem duodecimve grana ſuperimpoſita illam tam manifeſte in alterutram partem declinare faciant. Præſertim vero urgent quan-

titatem aeris laguncula ejecti liquido deprehendi non posse, ut exinde ad comparationem gravitatis ejus cum reliquis corporibus progressus fieri queat. Restabat ergo, ut ratio iniretur majorem aeris quantitatem ponderandi, ut tamen gravitas vasis non impediret, quo minus trutina tam libere moveretur, ac si nullum plane pondus impositum foret. Id reperisse creditur Bernoullius mediante receptaculo satis grandi, cujus gravitatem in aqua explorat, & postea aere ope antliæ exhausto, examen repetit. Modum vero procedendi ita delineat.

TAB. X. Fig. III.

Seligendum est recipiens insignis magnitudinis A, cujus orificio epistomium B cum tubulo C firmiter jungendum, posthæc infra orificium cingendum est circulo ferreo satis largo D, cujus extremitates sursum reflexæ sint, ut imposita decidere prohibeant. Quatuor partibus hujus circuli æquali distantia jungendæ sunt laminæ ferreæ satis crassæ E E, quæ in imo decussatim se implicent, ut in illis uncus lancis F requiescat; hæc vero tanto pondere gravanda est, quod recipienti aquæ immergendo sufficiat. Satius tamen est in defectu hic peccare quam in excessu, cum facilius adjici aliquid ponderi queat, quam detrahi.

His præmissis recipiens cum omni apparatu demittendum est in vas G aqua fere plenum. Tria vero serici fila immittenda ansis aa, in tubulo supra epistomium B eminentibus; filorum horum extrema alliganda stateræ subtili & accuratæ, cujus ex altera parte lanx H dependeat, cui tantum saltem ponderis est imponendum, ut gravitati aeris recipienti inclusi respondere queat, quatuor nempe sexve drachmæ, aut uncia secundum recipientis capacitatem. Posthæc semper magis onerandus circulus D, donec totum recipiens cum tubulo & epistomio aquis immergatur, & exacte cum sacomate lanci H impositio in æquilibrio constituatur.

Exinde binis digitis leniter elevandum est recipiens, quo orificium tubuli aquis extet usque ad C, & aqua quæ in concavitate epistomii esse poterat, mediante arundine accurate exhaurienda, omniaque probe siccanda, ne cum epistomium converteris, gutta in recipiens decidat.

Posthæc aerem per antliam I quantum fieri potest ex recipiente extrahere oportet, & ne situm perpendicularem recipientis antliæve mutare necesse sit, adhibendus erit sipho incurvatus K, qui cera hinc tubulo recipientis, illinc antliæ accurate jungendus.

Ex-

Exhausto aere versandum est epistomiu & aditus aeri obstruendus, inde solvendus sipho K, & cera sollicite abradenda a tubulo C: quod si vero aliquam particulam forte restare contingat, non tamen credendum est pondus recipientis mutatum iri, respectu ad gravitatem universæ massæ, æquali aquæ quantitati impositæ habito; vix enim centesimam grani partem conficiet, ob nimis exiguam differentiam inter aquæ & ceræ gravitatem specificam.

Inde recipiens rursus aquæ immergendum est, & ex pondere lancis H, tantum detrahendum, donec in exacto cum recipiente æquilibrio subsistat, & quicquid inde detraxeris, manifestum aeris exhausti faciet pondus. Tandem totum recipiens extrahendum, & circulus D cum laminis E & lance F auferendus, ipsum vero recipiens rursus immergendum, ita ut inversum jam sit & collum primum immergatur, & concavitas tubuli C aqua repleatur, post versandum epistomium tubuli, ut aqua ascendere queat locum aeris exhausti occupatura, quæ quidem superficiem aquæ exterioris transcendet, unde profundius semper immergendum est recipiens, donec aqua quæ intrat, eadem altitudine sit cum exteriore, alias neutiquam exacte occupatura aeris extracti spatium, obstante aere qui remansit, et rarior factus est, quam naturaliter esse solet, ut notum est illis, qui regulas virtutis elasticæ aeris norunt.

Cum vero aqua recipiente inclusa ad libellam erit exteriori, invertendum est epistomium tubuli, recipiens extrahendum, partes ejusdem exteriores probe siccandæ, ipsum vero cum aqua prius, postea eadem effusa accurate ponderandum, ut de aquæ effusæ pondere constet, quod postea comparandum est illi, quod detractum est ex lance H, ut adæquata proportio gravitatis inter aerem & aquam eruatur.

Objici poterat, hanc ponderandi aeris rationem minus esse accuratam, cum aqua vasis, dum librationi recipientis resistit, impediat stateram, quo minus minutissimas quasvis diversitates ponderis suo motu indicet, licet alias non nimio onere gravata sit.

Huic objectioni Bernoullius respondet, verum quidem hoc esse, ideoque plus ponderis imponendum lanci H, quam quidem necesse futurum erat, si illud ad quod pondus isthoc examinari debebat, in aere suspenderetur. Sibi tamen persuadet, minori pondere hanc aquæ repugnantiam vinci, quam frictionem axis, ex gravitate ejusmodi recipientis resultantem, siquidem in aere ad lancem oneri tanto citra inclinationem sustinendo parem librari debeat

EXA-

EXAMEN PONDERATIONIS AERIS PER Veſicam a Bernoullio Baſileæ inſtitutum & Abbati de la Roque transmiſſum.

Excerptum ex Ephemeridibus Pariſ. d. 19. Junii 1685.

ANtequam novam iſtam machinam aeri ponderando inſervitutam, quam in Ephemeridibus publico communicaſti, tibi transmitterem, cum cura alia hujus generis inventa magis recepta examini ſubjeci, & hæc inter illud, quo mediante veſica aeris gravitas exploratur, cujus & experimentum *Ricciolus*, *Sturmius* Altorfii, & alii denique complures inſtituere, & rationem ipſe *Boyleus* in prolegomenis paradoxorum hydroſtaticorum defendere velle videtur. Poſt tantorum virorum adprobationem non ſine ſtupore Lector intelliget, ſecundum principia hydroſtatica veſicam inflatam non gravioris eſſe ponderis, quam complicatam, licet aerem gravitate haud deſtitui præſupponas.

Manifeſtum eſt lagunculam aqua plenam neutiquam majus pondus in lance ſtateræ exprimere, quam faceret, ſi aqua in lancem effunderetur, & huic adinjiceretur laguncula vacua. Eadem fere ratio eſt veſicæ inflatæ, ex qua aer exprimitur. Illa enim ſi contrahatur, mediante iſthac contractione, tantum ſpatii aeri effugienti relinquit, quantum in veſica antea occupaverat. Ut adeo eadem ſemper aeris quantitas in lance ponderetur. Ne vero quis aliter ſe rem habere exiſtimet, ſi veſica brachio ſtateræ aut infra lancem alligata fuerit, concipiatur animo columna perpendicularis aeris quæ veſicam iſtam in ſe contineat, & juxta illam, alia adhuc columna ex aere conſtans, ejusdem altitudinis & circumferentiæ, quæ priorem elevare conetur. Certum eſt ex principiis hydroſtaticis, veſicam licet pondere univerſæ columnæ, qua continetur adjutam, non poſſe brachium ſtateræ declinare facere, niſi tantum, quantum veſica æqualem aeris portionem gravitate ſuperat; ergo alteri lanci non niſi tantum ponderis imponendum eſt, quantum exprimendæ huic diſparitati ſufficit. Omnis enim aer prioris columnæ, tam intra quam extra veſicam conſtitutus, aliquid efficere per alteram illam columnam juxta exiſtentem impeditur. Ut ergo certior fierem, utrum his rationibus eventus reſponderet, porci veſicam mediante folle aere naturali implevi; nec

nec enim os admovere volebam, quod aer inde procedens multas partes aquoſas admixtas habeat. Poſthæc orificium veſicæ apertum reliqui, ut ex communicatione aeris incluſi cum exteriore, certus eſſem, non illum magis quam hunc compreſſum eſſe; poſtea veſicam cum chartæ folio brachio ſtateræ accuratiſſimæ appendi & pondus exploravi. Quo facto aerem expreſſi, involutis chartæ iſti digitis, ne pinguedine inficerem, & rurſus ſtateræ veſicam impoſui. Ubi quidem revera reperi bina eam grana minus ponderis efficere, quam antea, ſed diverſitas iſthæc minor erat, quam ut ex aeris expreſſi pondere ortam crederem. Etenim comparatione inter veſicam & phialam vitri, cui incluſum aerem antea ponderaveram, inſtituta, ad minimum 14 aut 16 grana conficere debebat; unde concluſi differentiam hanc binorum granorum adſcribendam eſſe exhalationibus, quibus concavitas veſicæ ſemper abundat; hæ enim ſimul cum aere, dum hic ejicitur, effugiunt, cujus rei fidem facit ingratus odor, quem ſi nares propius admoveas, exhalat.

Quo vero certius evincerem, neutiquam aerem veſica ejectum diverſitatem hanc inducere, ſecunda vice eandem implevi aere, adminiculo follis, ſed tantum aberat, gravitatem ejus inde augeri, ut potius grano minus penderet, idque eveniſſe credo, quod per contrectationem veſicæ, ventumque quem follis adſpirat, ſemper particulæ quædam pingues & volatiles ſeparentur, inque aerem abeant.

Facile ergo ex dictis efficitur, illos, qui huic aeris ponderandi rationi inſtiterunt, coactos fuiſſe, longe minorem ei, quam revera habet, gravitatem tribuere. Unde P. Ricciolus aqua decies millies leviorem facit, & Boyleus experimento per veſicam facto innixus, ut minimum 7500 aqua leviorem cenſuit. Firmum ergo manet, omnes, qui aeris pondus explorare contendunt in vaſe, quod non eandem ante & poſt evacuationem extenſionis quantitatem retinet, ſummopere falli, ne Ariſtotele quidem excepto, qui ex illorum numero fuit.

COURS D' ARCHITECTURE. SECONDE ET troiſieme, quatrieme, cinquieme & derniere parties.

Par M. François Blondel &c.

hoc

hoc est

Franciſci Blondelli Curſus Architecturæ, pars ſecunda & tertia, quarta, quinta & ultima &c.

Pariſiis apud Autorem, anno 1683 in fol.

EX quo Ludovicus XIV Galliarum rex, ſub finem anni 1671 Pariſiis academiam inſtauravit, provehendis architecturæ civilis ſtudiis, perficiendæque elegantiſſimæ huic arti, quæ gentibus politioribus maximo ſemper habita eſt in pretio : clariſſimus *Blondellus*, academiæ huic a magnificentiſſimo conditore director datus, uſibus ejusdem Curſum Architecturæ, duabus partibus praxin & theoriam artis attinentia complexurum, ſcribere inſtituit; quas deinceps etiam per aliqua annorum intervalla typis expoſuit publicis.

Prodiit vero *prima pars* anno jam 1675, totaque praxi deſtinata, præter pauca *libr. I* de origine, incrementis, partibus & ordinibus architecturæ generatim & ὡς ἐν τύπῳ tradita, reliquis *quinque libris* ſingulos quinque columnarum ordines, juxta ſcita *Vitruvii*, & ubi hic obſcurior eſt, ex optimis ejusdem interpretibus, *Philandro*, *Barbaro*, *Cataneo*, *Serlio*, *Alberto* accurate adornare docens, perfectum præceptorum ſyſtema conficit. Idemque etiam, ne ſoli *Vitruvio* lectorem mancipare videatur, ad leges & placita præſtantiſſimorum ex recentioribus architectis triumvirorum, *Vignolæ*, *Palladii*, & *Scamozzii*, diſtinctis ubique capitibus & ſchematiſmis æri inciſis exſequitur.

Alteram, aut verius quatuor poſteriores (ſic enim *Autori* opus partiri viſum eſt) annus 1683 *duobus tomis* publico dedit : quos tamen, quod hoc demum anno ad nos perlati ſint, inter Acta nunc demum referre licuit. Uterque *tomus* duas partes continet : quibus univerſis *Autor* jam particulatim diffuſiusque examinat, & inter ſe committit præcepta architectorum prima parte tradita : ut cognito eorum conſenſu aut diſſenſu decidi queat, quid eorum univerſaliter recipi poſſit, quid minus; ſimulque guſtus non ſolum aliquis haberi, qua ratione tradita ad uſum debeant referri; ſed vel maxime judicium ferri certum de iis, quæ Autor huic alteri parti inſeruit, puta proportionibus ordinum invicem ſuperſtructorum, menſuris intercolu-

columniorum, tam porticuum ſimplicium, quam arcuatorum aut cum antis conſtructorum; portarum, feneſtrarum, forulorum, & partium hujusmodi complurium aliarum. In ſpecie

Parte II Libr. I de origine columnarum ut & ordinum diſquirit : columnarumque & capitulorum figuram ab iis populis derivandam conjicit, qui, ut benemeritorum ad poſteros tanto luculentius duraret memoria, erectis ſuper ſepulchra demortuorum lapidibus (columnis, pyramidibus, antis, obeliſcis) nomen & facta mortui inſcripſerint : hosque deinceps credit monumentis iſtis urnas, cinerum conditoria, ſuperpoſuiſſe, arcendis tempeſtatum injuriis latere undiquaque prominente clauſas; easque ipſas referre capitula ſingulorum ordinum, itidem latere, qui hodie abaci nomine veniat, coopertas; naturali urnarum figura ab ornamentis capitulorum (elegantiæ cauſa circumjectis) nihil imminuta. Deinde altitudinem, craſſitiem, contracturam, varias columnarum formas, baſes & capitula contemplatur. Lib. II de ſtylobata, ejusque altitudine & partium menſuris; pari ratione Lib. III de trabeatione ejusque origine; de trabeationibus, ſine columna, interioribus porticuum, figura trabeationum & feneſtris; Lib. IV de epiſtylio; Lib. V zophoro; Lib. VI coronice ſingulorum ordinum varia; Lib. VII de frontiſpiciis, eorum altitudine, vitiis & acroteriis; Lib. VIII de antis, caryatidibus, variisque ſtructurarum ornamentis; pyramidibus, obeliſcis, tropheis, Autor agit : capiteque penultimo hujus libri non ineleganti diſcurſu diſceptat, quo habitu figuræ, ſtatuæve hiſtoriam aliquam repræſentantes effigiari debeant aut ſculpi, antiquo an præſentis temporis; non diſſimulato erga gentilitium h.e. Gallicum veſtium cultum, pluribus hodie Europæ nationibus unice quæſitum æſtimatumque, affectu.

Partem III Libro I orditur a periſtyliis templorum diverſi generis, & inde ad intercolumnia itidem varia progreditur, regulasque tradit diſtribuendorum in coronice mutulorum : eadem porro juxta *Vitruvium* & ſupra memoratos Triumviros fuſe recenſet & delineat; plurimis etiam circa Scamozzii intercolumnia animadverſis. His jungit doctrinam de columnis jugatis, ſive duplicatis. Lib. II de ratione diſſerit, qua diverſorum ordinum columnæ ſuperſtrui ſibi debeant,

beant, & an quinque ordinibus ſextus aliquis diverſus a prioribus addi poſſit: fruſtraneos innumerorum fuiſſe conatus queſtus, qui propoſitorum a rege præmiorum magnitudine illecti, inveniendo novo ordini Gallico (iſtud enim cognominis gloriæ gentis hujus laturus fuiſſet) ingenii aciem nequicquam hactenus intendiſſent. Inde, qua ratione axes columnarum ſuperſtructarum ſibi reſpondere, quæque proportio ipſarum Columnarum in diverſis tabulatis eſſe debeat, diſſerit. Et hoc argumentum Lib. III juxta Architectos præmemoratos, plurimaque operum utriusque ævi exempla, ratione ordinationis ſtylobatæ, columnæ & trabeationis perſequitur; indeque ad determinandas partium habitationis, tabulatorumque altitudines, juxta diverſorum Autorum præcepta digreditur. Lib. IV & V columnarum ſuperſtructarum craſſitiem definit, regulasque a *Serlio* facilitando huic argumento traditas, juxta ordinationes *Vitruvii* & recentiorum Autorum examinat.

Parte IV reliquas aperturarum ſive adituum ædificii ſpecies, earumque ſtructuram & menſuras tradit: & *libris* quidem *quatuor* primis de arcubus ex doctrina *Vitruvii* & trium reliquorum architectorum per ſingulos ordines ſigillatim agit; idemque Lib. V ex *Serlio* præſtat: præſtantia quædam poſt exempla adjungit arcuum, tum antiquitatis, tum recentioris ævi; ſuumque de regulis trium architectorum judicium, prælatis Scamozzianis. Subnectit his cognata de ſtructuris concameratis; fornicum armaturis, quibus operæ in conſtruendis arcuatis operibus utuntur; & ipſarum concamerationum ornamentis. Lib. VI tractat de porticibus arcuatis columnarum liberarum (*iſolées*) uno ſuper altero in diverſis tabulatis extructo, & proportione intercolumniorum in diverſis caſibus & quacunque hypotheſi; mox ad alias teſtudinum ſpecies deſcribendas defertur, ex. gr. ovalium ſeu anſatarum, reptantium, conicarum, planarum: Lib. VII de portis & feneſtris variorum ordinum, ſecundum *Vitruvium*, *Vignolam* & *Palladium*: Lib. VIII de iisdem & forulis ornamentisque portarum fuſe, juxta *Scamozzium*; Lib. IX *Serlium*, *Leonem Bapt. Albertum* aliosque; poſt quos & exempla portarum ex diverſis operibus antiquis profert: Lib. X de feneſtris tecto immiſſis, & caminis: Lib. XI de arcubus triumphalibus, eorum origine & illuſtrioribus exemplis,

emplis, puta arcus Titi, Beneventani, Anconitani, Juſtinopolitani, Argentariorum, Severi, Conſtantini, Veronenſis, Portæ Santonienſis, Portæ Majoris. His quæ jungerentur non indigna putavit *Autor* Opera Pariſienſia, nec Urbi nec Monarchæ ſuo imparia, indeque Lib. XII Lectori deſcribit portas S. Antonii, Bernardi, Dionyſii, ſingulas cum ſuis quas præferunt, inſcriptionibus.

Partis V Lib. I circa Pontes occupatur, & doctrinam eorum ex antiquiſſimo omnium qui in eadem verſati ſunt *Alberto*, *Palladio*, *Scamozzio* & *Serlio* depromit, deque iis fundandis & fundamentorum diverſis rationibus diſcurrit, adjecta deſcriptione pontis Santonienſis. Lib. II brevibus de cloacis & aquæductibus præcipue Romanis agit; fuſius Lib. III de ſcalis ex *Vitruvio*, *Alberto*, *Scamozzio*, *Savoto*, earumque ſpeciebus, loco quo reponendæ, magnitudine, figura, lumine, gradibus, ornatu. Lib. IV quæſtionem longe maximi momenti tractat de mutationibus, quæ altitudinis aut elongationis cauſa, architecturæ partibus obtingere poſſunt; ubi præmiſſa *Vitruvii* & Interpretum ſententia, architecto rationem altitudinis aut diſtantiæ habendam, eaque propter menſuras partium immutandas eſſe; contrariam etiam, cujus cauſam *Permltium*, in *Opere ſuo Ordinationis Columnarum*, Anno 1684 menſe Martio pag. Actorum 128 a nobis recenſito, peregiſſe B. L. meminiſſe poterit, cum ſuis argumentis in medium adducit: Ipſe tamen paria facit cum *Vitruvio*, & adverſam partem ratione & exemplis refellere conatur, ſimul quomodo menſuræ ordinariæ partium ſtructuræ alicujus mutationem ſubire poſſint aut debeant, indicans.

L. V. Autor diffuſe tractat de proportionum ſpeciebus, partibus operum juxta ſcita ſæpius nominatorum Scriptorum convenientibus, plurimis in hanc rem utriusque ævi propoſitis exemplis; inprimis vero Panthei, quod ob ſummam proportionum harmoniam ſuper omnia antiquitatis opera extollit: exemplorum iſtorum ſuffragio neceſſitatem inferens proportionum in Architectura, utut aliter quibusdam videatur. Compendio etiam refert librum a Domino *Ouvrard*, paucos ante annos, ſub titulo *Architecturæ harmonicæ* publicatum, in quo Autor partes ſtructurarum omnes in proportionibus adinvicem muſicis conſiſtere debere contendit, ſuamque hanc ſententiam

tam exemplo templi Salomonei firmare nititur. Mentionem porro injicit libri, ab *Abbate S. Hilarionis* edendi, in quo mensuræ partium Architecturæ omnes ad proportionem geometricam reductæ sint: ita ut determinata tantum ratione, quam inter se habent principales operis partes, facile adjungi possint in eadem ratione, quæ spectant ad decorem aut ornamentum frontis ædificii, inventione certarum mediarum geometrice proportionalium, pro altitudine, crassitie & projectura; non tantum principalium membrorum ordinationis, puta stylobatæ, columnæ, trabeationis, harumque partium, Baseos, Capituli, Coronicis &c. sed particularium etiam ornamentorum, traditis constantibus regulis, juxta quas ad decorem extrui possint. Judicium Blondelli super hoc scripto latum, nihil vulgare de eodem promittit, ut optandum sit publico idem quamprimum indulgeri. Posthæc *Autor* argumenta, quibus architecturæ proportiones sola assuetudine subnixæ firmatæque pronunciantur, examinat & refellit, inductioneque probat, proportiones esse causas elegantiæ ædificiorum, quæ non minus in natura fundata sit, quam gratia sonorum musicorum; nec consistat in ornamentis exterioribus citra proportiones debitas; quin vel maxime se prodat iisdem his ornamentis & materiæ operisque venustate destituta, exemplo structurarum quarundam Gothicarum, præcipue templi cathedralis Mediolanensis, (ab Autore magni semper habiti, & hoc loco descripti) quarum pulchritudo ex symmetria & proportione partium nata nunquam se commendare cesset, utcunque vilibus & misellis ornamentis comitata.

Ultimo Libro *Autor* quatuor architectorum, quorum sensa toto hoc Opere exposuit, mensuras, columnis earumque singulis partibus per quosque ordines attributas, in Tabulis exhibet; ut uno intuitu Lectori in promtu sint, quæ citra laborem tædiumque e sedibus peculiarium doctrinarum vix alias excerpat aut colligat.

ACTA

ACTA VITÆ S. FERDINANDI REGIS Castellæ & Legionis, cum postuma illius gloria & historia S. Crucis Caravacanæ; commentariis, annotationibus & iconibus illustrata: opera Danielis Papebrochii Soc. Jesu.

Antvverpiæ apud Mich. Knobbarum 1684 in §.

EA est fuitque dudum inter vicinas gentes Gallos & Hispanos æmulatio, ut cum illi inter Reges suos Ludovicum Sanctum recenserent, ante aliquot jam secula Divorum ordini adscriptum, idque gloriæ sibi ac decori eximio ducerent, non ante quiescendum sibi Hispani censuerint, quam ipsi etiam in Rege quodam suo Sanctorum in numerum relato gloriari possent. Ac mirandum utique est, cum inter Reges suos Christiani populi plerique Sanctum quendam ostentent, ex Hispanicarum gentium tot Regibus neminem hactenus Sanctorum in catalogis comparuisse, cui quidem titulus ille Romanæ sedis vindicatus esset judicio. Eo itaque majori gaudio perfusa fuisse omnis existimanda est Hispania, postquam tandem inventus inter Reges est, qui hoc honore dignus a Romano Pontifice reputaretur, & is quidem Ludovico S. Galliæ Regi coævus, imo ætate illo major, ejusdemque consobrinus. Ferdinandus ille est Rex Castellæ & Legionis ejus nominis tertius, patre Alphonso Legionensi, matre Berengaria Alphonsi IX Castellani Regis filia, anno 1198 genitus, pulsis post tota Bœtica, quam quingentos per annos insederant, Mauris, fideique adeo Christianæ cultu propagato, ac metropolitana Ecclesia Hispalensi fundata dotataque clarus, ac Hispali anno 1252 defunctus, nuperque demum a Clemente X Romano Pontifice in sanctorum Hispaniæ patronorum catalogum, rogatu Regis Catholici Caroli II relatus. Tametsi enim privata jam olim veneratione apud Hispalenses præcipue cultus, Sanctique cognomine discretus ab aliis Castellæ Regibus fuisse perhibeatur; tametsi etiam anno 1629 pro canonizatione ejus, quam vocant, processus indicti jam ab Urbano VIII fuerint, permissumque ut imago ejus cum diademate ac radiis sculperetur, lente tamen

men negotium promotum est; ut solet in Romana Curia istis canonizationum cerimoniis, ne quid temere scilicet aut inconsulto in re tanta gestum videatur, mora interponi: donec tandem, postquam anno 1668 corpus Regis solenni ritu inspectum denuo, ac divino, quod quidem medici testati sunt, miraculo incorruptum fuerat deprehensum, Pontifex Clemens X ann. 1671, & cultum S. Ferdinandi confirmavit, & Officium illi ac Missam decrevit, posteaque anno 1673 festum S. Ferdinandi in omnibus Hispaniarum regnis ritu duplici, ut vocant, fieri jussit, Lectionibus etiam propriis pro Officio S. Ferdinandi a Congregatione Rituum anno 1675 approbatis, ac canonizatione hunc in modum absoluta. De hoc autem novo Divo ac patrono cum Hispani sibi gratularentur, id reliquum utique erat, ut vita ejus accuratius descripta publice extaret, populique adeo in colendo Divo studium, cognitis distinctius illius meritis, accenderetur. Cujus rei curam cum Decanus & Capitulum Hispalense, a quibus jam antea curandæ apud sedem Romanam canonizationi, & primæ festivitati apud Hispalenses celebrandæ, impensi haud modici sumptus fuerant, in se suscepissent; commodum evenit, ut eodem tempore describendis Sanctorum, quorum obitus in mensem Majum incidit, Actis Antverpiæ occuparetur clarissimi Vir nominis ac Societatis Jesu Presbyter, *Daniel Papebrochius*. Nam cum die illius mensis trigesimo e vivis Ferdinandus excessisset, & sexto eodemque ultimo Actorum Maji tomo vitam & gesta Ferdinandi S. complecti Papebrochius decrevisset; facile a se impetrari passus is est, ut anticipato hoc labore, singulari tractatu Ferdinandi Acta in lucem præmitteret, sexto quem diximus Actorum Maji, totius vero operis decimo septimo tomo, brevi tempore repetenda. Idque studii eo in se lubentius Vir doctissimus suscepit, ut specimen aliquod industriæ ac methodi, quam componendis Sanctorum Actis adhibet, iis etiam exhiberet, quibus vastum illud Actorum opus, quinquaginta circiter tomis absolvendum, aut legendi otium, aut coemendi, fortasse etiam videndi deest commoditas. Paucis itaque, quid in Actis hisce Ferdinandi actum sit nunc videamus.

Præmittitur vitæ Ferdinandi tum Commentarius Papebrochii, tum Chronologia Ferdinandæa. Et hæc quidem summam totius historiæ

historiæ uberius postea enarrandæ Lectoris conspectui juxta annorum intervalla sistit. In commentario autem prævio id inprimis agit Auctor, ut vulgarem quendam errorem, de sororum duarum, Berengariæ & Blancæ, ab Adelphonso Castellæ Rege progenitarum, quarum illa Alphonso Legionensi nupta S. Ferdinandi, hæc Ludovici VIII Galliæ Regis conjux Ludovici S. mater fuit, ætate detegat ac refellat. Nimirum Blancam natu majorem, minorem ætate Berengariam fuisse, non Francici tantum historiographi, sed Hispanici etiam magni nominis scriptores, *Garibayus* & *Mariana*, tradiderunt, inconsiderate hi quidem, nec sine præjudicio Regiæ Domus, cum ex ea sententia consequatur, Castellæ ea tempestate Regnum non ad Ferdinandum Legionensem, sed ad Ludovicum potius Gallum proximiori successionis jure pertinuisse. Contra vero testimoniis coætaneorum S. Ferdinando scriptorum, *Lucæ Tudensis*, & *Roderici Toletani*, Papebrochius evincit, non Blancam, sed Berengariam natu majorem Alphonsi Castellani filiam fuisse; cumque *Rodericus Palentinus* uno quidem loco Berengariæ, altero Blancæ primogenituram asseruisse videretur, posteriorem adulterinum esse ac spurium ostendit: quin advocatis in subsidium ex Chronologia rationibus aliis comprobare nititur, Blancam Berengaria tanto juniorem fuisse, ut filia ejus per ætatem esse potuerit.

Ipsa dein *S. Ferdinandi vita* breviter primum, tum ex Chronico *Lucæ Tudensis* coævi scriptoris, tum ex libro Hispano dicto *Flos Sanctorum* anno 1533 edito describitur: inde Acta prolixiora ex libro VIII *Ruderici Archiepiscopi Toletani*, & *Chronica Hispanica S. Regis* juxta MS. Hispalense Vallisoleti a. 1555 edita, exhibentur. Singulis vero Vitæ paragraphis, & Actorum prolixiorum capitibus, annotationes Papebrochii pro ratione instituti ipsius subjiciuntur; insertis insuper quatuor, quæ vocat, Parergis, quibus nonnulla ex monumentis aliis uberius declarantur.

Vitam S. Ferdinandi excipit *Gloria* ejus *postuma*, ubi & universa canonizationis Ferdinandææ historia traditur, ex qua in illustri hoc exemplo elucescit, qua ratione ac modo procedi in decernenda canonizatione soleat, ac quibus velut gradibus ille honorum Romano-Catholicis apex conscendatur; & accurate describitur solenne festum

festum magno apparatu sumptuque in urbe Hispalensi a.1671 instructum ac celebratum, machinaque triumphalis magnifice erecta, & cætera festiva ornamenta iconibus æri incisis expressa, oculis animisque lectorum subjiciuntur.

Denique post appendicem addendorum, mutandorum, corrigendorum in altera cum reliquis Maji Actis editione, ultimo loco *Historia Crucis Caravacanæ* exhibetur, illius nempe, quæ ipso quo S. Ferdinandus nasciturus erat anno, cum forte in urbe Caravaca sacerdoti missam coram Maurorum Rege quodam celebraturo crux deesset, præter spem per Angelos allata memoratur, ac sancte hodieque asservatur, cum decantata illa Ampulla Rhemensi non inepte fortassis comparanda. Cæterum quod ad Historiam illam Crucis Caravacanæ attinet, mallet doctissimus Auctor (ut ipse ingenue nobis fassus est per literas) abesse totam a libro illo, ad quem non aliter pertinet, quam ratione temporis a Romano de Higuera ex meris impostoris definiti; quas dum evertere Papebrochius nititur, aliamque certiorem chronotaxim substituere, quæ ipsam non omnino excluderet a Sancti Regis Historia, cuidam Licentiato de Luna, minus ἀσύγκλ commento & veteres loci characteres (qui Gothicis Runicisque satis affines sunt) ut Arabicos interpretari auso, nimium credulus

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim:

idque omnibus voluit etiam per nos innotescere: Si quis forte prædictos characteres aliquando possit certius explicare; eos præsertim qui sunt sculpti in lapide circum fenestram, & fortassis nihil faciunt ad crucem istam. Quam enim antiqui fuerint ceteri, qui picturis ibidem olim visendis permixti fuisse dicuntur, dubitare possumus; atque vereri, ne una cum ipsis sint diu postea scripti, ad imitationem aliquam prioris literaturæ; quandoquidem aliquid certius pro vel contra statuendi, curioso huic seculo abstulerint imperiti ædiles, veteres omnes picturas oblinendo, ut parietes sacelli dealbarent.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno M DC LXXXV.

HISTORIÆ BYZANTINÆ SCRIPTORES post Theophanem, partim nunc primum editi, partim recensiti & nova versione adornati, opera & studio Francisci Combefisii Ord. F. F. Prædic. Congreg. S. Ludovici.

Parisiis in Typographia Regia excudebat Sebastianus Mabre Cramoisy. 1685 in fol.

Quadragesimus jam annus agitur, cum sub Ludovici XIV Galliarum Regis auspiciis Byzantinæ historiæ Scriptores nitidissimo habitu & majori quam unquam antea apparatu e Luparæa typographia prodire cœperunt. Anno enim 1645 JOHANNIS CANTACUZENI libri, qui Græce hactenus nondum editi fuerant, cum Latina interpretatione *Jacobi Pontani*, ejusdemque & *Jacobi Gretseri* annotationibus lucem aspexerunt. Hos anno 1647 GEORGII CEDRENI historiarum compendium, cui supplementi loco excerpta ex JOHANNIS SCYLIZÆ Curopalatæ breviario historico accesserunt, cum *Gulielmi Xylandri* & *Jacobi Goari* annotationibus, & *Caroli Annibalis Fabroti* glossario; eodemque anno NICETÆ ACOMINATI CHONIATÆ historia, quam jam olim *Hieronymus Wolfius*, variis lectionibus & annotationibus additis, Latine interpretatus fuerat, ejusdem, quem modo diximus, *Fabroti* glossario Græcobarbaro auctior, & ope codicis MSC. Regii emendatior excepit.

Volumini proxime secuto, quod anno 1648 prodiit, *Philippus Labbeus* Protrepticum præfixit, quo & Byzantinæ historiæ Scriptores, quotquot hactenus deprehendi potuerant, sive editos, sive typis nondum impressos recensuit, & eruditos per universum orbem Christianum,

num, ut bibliothecarum angulos excuterent, & inſtitutum auguſti hujus operis pro viribus juvarent, excitavit. In ipſo autem volumine primum EXCERPTA LEGATIONUM a *Davide Hæſchelio* Græce quondam edita, & poſtea a *Carolo Cantoclaro* Latine reddita, cum ejusdem & *Henrici Valeſii* notis; deinde ECLOGÆ HISTORICORUM de rebus Byzantinis, cum notis, quas jam olim *Johannes Meurſius* ad Heſychii de rebus patriis libellum, & in novo hoc ſyntagmate *Labbeus* ad reliquorum Autorum eclogas adornaverat; tum THEOPHYLACTI SIMOCATTÆ hiſtoriarum libri octo, cum Latina interpretatione & notis *Jacobi Pontani* & *Fabroti* gloſſario; & denique NICEPHORI Patriarchæ Conſtantinopolitani breviarium cum notis Latini interpretis *Dionyſii Petavii* ſimul exhibentur.

Eodem anno 1648 *Jacobus Goar*, GEORGII CODINI Curopalatæ, de magnæ eccleſiæ & aulæ Conſtantinopolitanæ officiis tractatum, nonnullis acceſſionibus locupletatum, cum ſuis & *Jacobi Gretſeri* annotationibus, ejusdemq; *Gretſeri* opere de imaginibus Chriſti non manufactis in publicum emiſit. Quem anno proxime ſequenti 1649 ANASTASII BIBLIOTHECARII hiſtoria eccleſiaſtica, ejusdemque liber de vitis Romanorum Pontificum excepit; quibus illuſtrandis is, quem de corpore hiſtoriæ Byzantinæ bene meritum jam aliquoties innuimus, *Fabrotus* annotationes, varias lectiones, & gloſſarium adjunxit; quale etiam ad LAONICUM CHALCONDYLAM addidit, anno 1650 cum latina verſione *Conradi Clauſeri*, & annalibus Sultanorum a *Johanne Leunclavio* latine redditis, illuſtratis & uſque ad annum 1588 continuatis, e typographia Regia emiſſum.

GEORGII ACROPOLITÆ hiſtoria, cui *Joelis* chronographia compendiaria, & *Johannis Canani* narratio de bello Conſtantinopolitano ſubjecta fuit, cum obſervationibus *Theodori Douſæ* & notis *Leonis Allatii*, ejusdemque de Georgiorum ſcriptis diatriba, anno 1651 prodiit; quo etiam DUCÆ hiſtoria cum notis *Iſmaelis Bullialdi*, & CHRONICON ORIENTALE ab *Abrahamo Ecchellenſi* latine redditum, & ANNÆ COMNENÆ ALEXIAS quindecim libris comprehenſa, cum *Davidis Hæſchelii* notis, & latini interpretis *Petri Poſſini* gloſſario, in ſplendidiſſimo hoc Byzantinæ hiſtoriæ opere locum meruerunt.

Secutus anno 1652 GEORGIUS SYNCELLUS, cujus chronographiam

graphiam *Jacobus Goar* latine reddidit, & cum brevi *Nicephori* Patriarchæ Conſtantinopolitani chronologia, adjectis ad utramque annotationibus & emendationibus, evulgavit. Ejusdem *Goari* interim mortui, & ſuccedanea *Franciſci Combefiſii* opera, THEOPHANIS & LEONIS GRAMMATICI chronographia, latina verſione, annotationibus & variis lectionibus illuſtrior, in orbis eruditi conſpectum prodiit. Factum id anno 1655, quo præterea CONSTANTINI MANASSIS breviarium cum *Johannis Leunclavii* & *Johannis Meurſii* notis, & *Fabroti* gloſſario, ejusdemque & *Leonis Allatii* variis lectionibus; nec non GEORGII CODINI origines Conſtantinopolitanæ, cum aliis nonnullis antiquitatis Byzantinæ monumentis, quibus & ſuas & aliorum clariſſimorum Virorum annotationes *Petrus Lambecius* adjecit, inſigne corpori hiſtoriæ Byzantinæ augmentum præbuerunt.

Anno 1660 & AGATHIÆ Scholaſtici de imperio & rebus geſtis Juſtiniani libri quinque, cum notis *Bonaventuræ Vulcanii*, & MICHAELIS GLYCÆ Siculi annales nunquam antea Græce editi, cum *Leunclavii* continuatione & *Philippi Labbei* notis atque emendationibus, Regiæ typographiæ prelum evaſerunt, quæ anno 1661 in imprimendis NICEPHORI BRYENNII commentariis, quibus illuſtrandis *Petrus Poſſinus* ſuam operam impendit, anno autem 1662 & 1663 in edendis duobus PROCOPII Cæſarienſis tomis, quorum unus octo hiſtoriarum libros interprete *Claudio Maltreto*, alter libros ſex de ædificiis Juſtiniani, & hiſtoriam arcanam cum verſione & notis *Nicolai Alemanni* continet, occupata fuit. Ad quos longo poſt tempore, anno nimirum 1670, JOHANNES CINNAMUS de geſtis Johannis & Manuelis Comnenorum, & PAULI SILENTIARII deſcriptio ædis Sophianæ, cum *Caroli du Freſne Domini du Cange* ad Nicephorum Bryennium, Annam Comnenam & Cinnamum notis, ejusdemque uberiore ad Paulum Silentiarium commentario acceſſit.

Verum hanc diuturnam Lutetiæ moram Roma quodammodo penſavit. Ibi enim *Franciſci Barberini* Cardinalis typis GEORGII PACHYMERIS de rebus ſub Michaelis & Andronici Palæologorum imperio geſtis hiſtoria, in duos tomos, quorum prior anno 1666, alter anno 1669 prodiit, diſtributa, & *Petri Poſſini* gloſſario notisque hiſtoricis & philologicis illuſtrata, lucem publicam aſpexit, quam cæteris

historiæ Byzantinæ monumentis hactenus recensitis splendore non inferiorem deprehendimus.

Sed ad Luparæam typographiam redeamus, quæ cum hactenus per quindecim annos ab evulgandis Byzantinæ historiæ Scriptoribus quievisse visa fuerit, hoc ipso anno novum historiæ Byzantinæ tomum evulgavit, *Francisci Combefisii* studio, dum viveret, collectum, cujus annotationes post obitum non inventas, sive casus perdidit, sive mortis interventus antevertit. Continentur autem hoc tomo nonnulli Scriptores, qui historiam Orientalium Imperatorum a Leone Armeno, in cujus antecessore Theophanis chronicon desiit, usque ad Nicephorum Phocam pertexuerunt.

Primo enim loco comparet *chronicon anonymi Autoris* jussu Constantini Porphyrogenneti conscriptum, quo Leonis Armeni, Michaelis II cognomento Balbi, Theophili, & Michaelis III vitæ recensentur, pro Imperatorum istorum numero in totidem libros distributum. Sequitur vita Basilii Macedonis a *Constantino Porphyrogenneto* literis mandata, quam cum *Leonis Allatii* interpretatione inter ejusdem συμμικτα *Bartoldus Nihusius* anno 1653 jam ediderat. Verum pro Allatiana versione Combefisius in hoc volumine novam adornavit. Basilio Macedoni Leo Sapiens successit, cujus & reliquorum usque ad Romanum Constantini Porphyrogenneti filium proxime sequentium Imperatorum historiam, *Autor* quidam *anonymus* concinnavit, qui tertium in hoc volumine locum occupat. Huic appendicis loco subjicitur *invectiva adversus iconomachos*, ab autore itidem incerto scripta, & *dialogi* nomine, quamvis nullas personas colloquentes inducat, insignita, cum *Johannis* cujusdam *Hierosolymitani* narratione ejusdem argumenti. Hanc excipit *Johannis Cameniatæ* de excidio Thessalonicensi narratio, quæ cum jam olim a *Leone Allatio* latine reddita, & cum cæteris ejus συμμίκτοις edita fuerit, nunc Combefisii, qui novam versionem composuit, opera pristinum habitum mutavit. Aliud Thessalonicæ excidium, quod non ab hostium furore, sed ab intestino civium tumultu conflatum est, *Demetrius Cydonius* descripsit, cujus monodia ob argumenti similitudinem Cameniatæ subnectitur. Claudunt hoc volumen *excerpta ex vita Basilii Junioris* autore *Gregorio* ejus discipulo, *Simeonis Magistri* ac *Logothetæ* annales a Leone Armeno ad Nicephorum Phocam, & *Georgii Monachi*

chi vitæ recentiorum Imperatorum, a Leone Armeno usque ad Constantinum Porphyrogennetum.

Poterat ad Theophanis continuatores hoc volumine contentos etiam GENESIUS adjungi, qui Byzantinam historiam a Leone Armeno usque ad Basilium Macedonem perduxit, Scriptor insignis, quamvis paucis notus, paucioribus visus. Manuscriptus extat in bibliotheca Academiæ nostræ Paulina, quem codicem edendi spe facta jam pridem celeberrimi nominis Polyhistor *Joh. Andreas Bosius* descripsit. Sed quod morte præventus præstare non potuit, nunc a clarissimo viro *Georgio Schubarto* expectamus. Quod indicasse Byzantinæ historiæ cultoribus non ingratum fore pollicemur.

DISSERTATION SUR DOUZE MEDAILLES des Jeux Seculaires de l' Empereur Domitien, par le Sieur Rainsant de Reims, Medecin, Antiquaire & Garde des Medailles de sa Majesté.

sive

Dissertatio super XII Nummis Domitiani, Ludos Sæculares concernentibus, autore Dn. Rainsantio, Remensi, Medico, Antiquario ac supellectilis nummariæ custode Regio.

Versalii, apud Franc. Muguet, 1684 in 4.

Ludorum sæcularium festivitatem in pristina Romanorum republica inter leviores minime recensitam fuisse, vel inde evidens est, quod eadem non nisi elapsis 100, aut, ut quidem Quindecimviri Augusti tempore contenderunt, 110 annis regulariter recurrebat, ipsa adeo raritate illustris: unde & in eorum ludorum publicatione per præconis vocem proclamari solebat, ut quisque veniret visurus ludos, quos nec ante vidisset, nec posthac, dum viveret, revisurus esset unquam. De eorundem vero solennitatibus tametsi haud pauci scripserint, (quos inter *Panvinium*, & *P. Taffinum Soc. Jesu* præcipue commendat Autor,) ipsorum tamen opera vel ideo imperfectionis arguit idem, quod numismatum adminiculo destitutis haud leves sub-

inde ceremoniarum circumstantiæ fuerint ignoratæ. Qua ex parte cum sors favorabilior Autori, cimeliarchæ quippe regio, contigisset, tanto alacrius ad dilucidandam hanc materiam semet accinxit, expresso insuper Regis jussu, ut quidem rubrica testatur, ad id faciendum instigatus. Tametsi vero ipsi hanc ad rem varia variorum, Augusti inquam, Domitiani, Severi item ac Philippi numismata in promtu essent: cum tamen dissertationem tantum, non justum volumen concinnare ipsi esset propositum, idcirco solos Domitiani nummos de ludis sæcularibus agentes enucleandos sibi sumsit, maxime quod eos a nemine adhuc explicatos existimaret. Fundamenti vero loco, ne super incertis tantum conjecturis fluctuare videatur narratio, substernit Zosimi historiam, præcipuas scilicet istorum ludorum ceremonias continentem: cujus proinde etiam Librum II, ubi nempe hanc materiam pertractat, aut ejusdem potius fragmentum, integrum Gallico idiomate operi subjectum voluit.

Ipsam tractationem quod concernit, præmittit initio pauca de origine & intervallis Ludorum Sæcularium; quæ cum apud Rosinum aliosque antiquitatum Romanarum Scriptores satis obvia sint, hic referre nil attinet. Festi ipsius introitum hunc fuisse ait, quod Imperator, Pontificis maximi scilicet munere una fungens, in Capitolio ad populum verba fecerit, exhortans, corporis se animique puritate ad festum adeo solenne præpararent. Testem hujus rei allegat Nummum I, in quo Cæsar exhibetur stans in templo, specie perorantis ad populum genibus incumbentem manusque elevantem: quem ipsum tamen populi gestum Autor unice adscribit ambitioni Domitiani, divinitatem nempe adeoque adorationem affectantis; cum alioqui genuum flexio in actu tali adhiberi solita non fuerit. Nummi hujus inscriptio, quam tamen cum reliquis omnibus communem habet, his verbis constat: COS. XIIII. LVD. SAEC. FEC. indicans nimirum sub quartodecimo Domitiani consulatu, hoc est, octavo ejus Imperii anno ludos hos fuisse celebratos. Nummus II sistit Cæsarem suggestui ante templum insidentem, positis ex utroque latere vasis: adstat minister cum puero, uterque quasi porrecta manu a Domitiano quid accepturus: inscriptio præter communem illam supra dictam, est hæc: SVF. P. D. Scilicet *Suffimenta Populo Data* hic significari ait Autor, sulphur nempe & bitumen: hæc enim a Cæsare Quindecimviris

TAB. XI.

TAB. XI. ad A. 1685. pag. 442.

E. Andre. Sohn sc. lips.

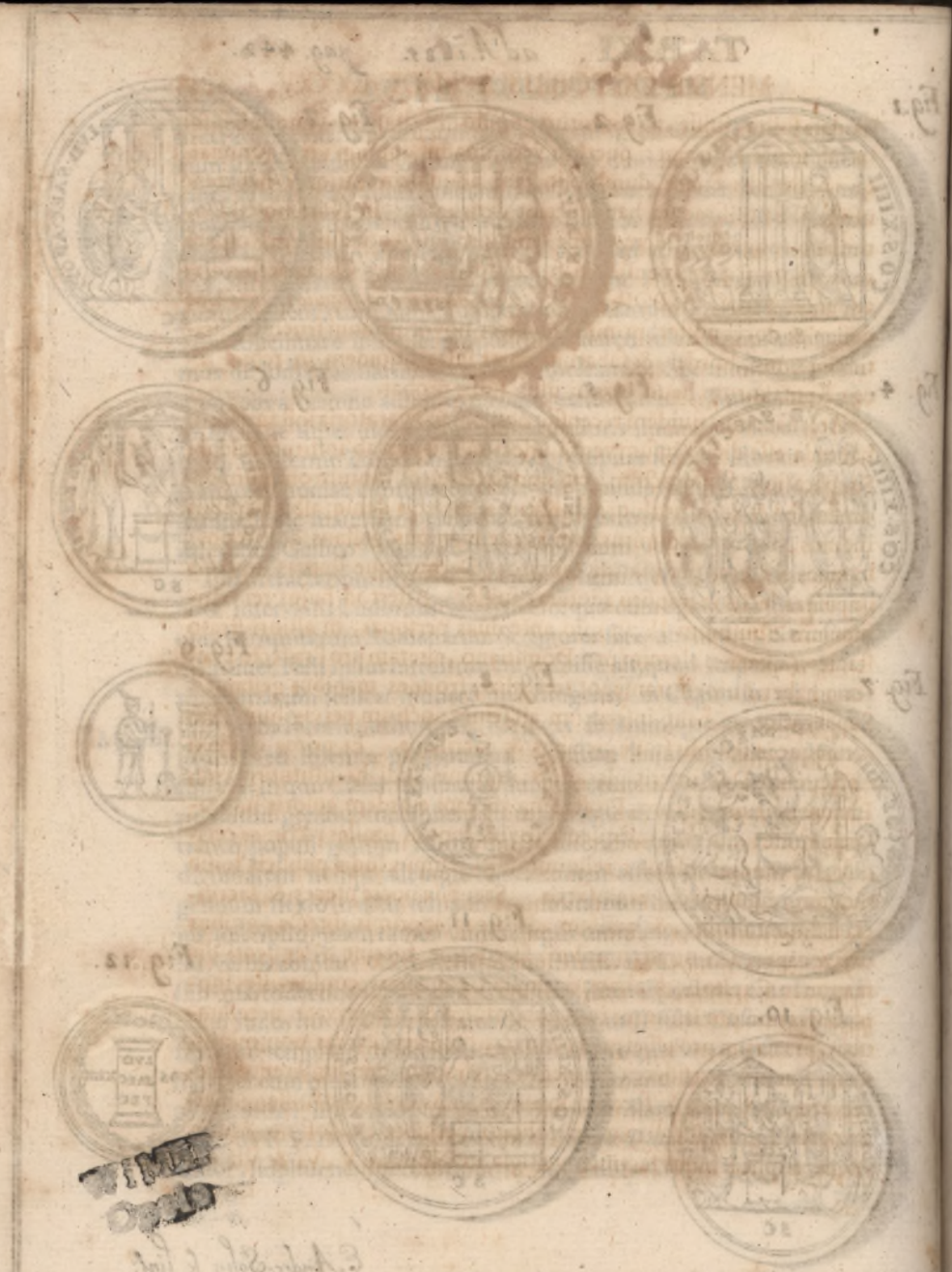

ris dari solita fuisse, ab his rursus populo distribuenda, quo hic suffitu tali semet lustraret: puerum vero una hic appingi ideo autumat, quod parvulis etiam, dummodo jam aliqualem rationis haberent usum, talia suffimenta haud fuerint denegata. In Nummo III Domitiano suggestui itidem prope templum insidenti adstant Romani duo, quorum alter mensuram fructuum ad pedes Cæsaris effundit; adduntur verba: A. POP. FRVG. AC. *Acceptas a populo fruges* hoc designari docet noster, primitias scilicet novorum anni fructuum, tritici inprimis, hordei, & fabarum, quas ipsas siquidem in rebus sacris Romanorum haud exigui usus fuisse probat.

Atq; hactenus quidem recensita non nisi præparatoria instantis festi habenda esse dicit: ipsum vero Ludorum initium ab instituta solenni Supplicatione fuisse factum; cui non Sacerdotes tantum omnium ordinum, sed & Senatus aliiq; magistratus, populus deniq; albis vestibus indutus, floribus redimitus palmasque manibus gestans adstiterint: hymnos præterea per plateas cantatos, Deorumque statuas superbis impositas lectis in transitu adoratas fuisse. Affert in hujus rei testimonium Nummum IV, in quo ante duas personas, in altiori strato stantes, (quarum alteram pro Domitiano, alteram pro Præfecto Prætorio habet Autor) transeunt tres aliæ, frondes manibus gestantes. Supplicationem hanc insecutum ait trium noctium pervigilium, vacatumque in templis fuisse precibus & sacrificiis. Et prima quidem nocte, cum Diis inferis placandis inprimis ludi hi instituti essent, Plutoni taurum nigrum, Proserpinæ vaccam ejusdem coloris immolatam fuisse: die vero insequente Jovi & Junoni similes victimas cecidisse, sed candidi coloris: reliquum diei tempus ludis publicis fuisse dicatum, Apollini & Dianæ sacris. Secunda nocte preces & sacrificia instaurata fuisse, & quidem ad Parcas inprimis directa, quibus ovis & capra, atri utraque coloris sacrificatæ fuerint: sequenti die matronas Capitolium aliaque templa frequentare consuevisse, supplicantes non pro salute tantum publica, sed & pro privatis necessitatibus, præsertim pro felici puerperio; cui scilicet Parcas non minus, quam Lucinas præsidere crediderint: reliquum diei similiter ut præcedentis, ludorum & spectaculorum gaudiis exactum fuisse. Tertia nocte Telluri suem mactari solitam perhibet ex Zosimo Autor. Atque triplicis hujus sacrificii vestigia in Nummo V, VI & VII exhiben-

hibentur: in quorum quidem singulis Domitianus repræsentatur, pateram in aræ flammam vergens, adstantibus duobus musicis, quorum alter lyra, alter duplici tibia canit: at vero in Nummo V victima adstat taurus, in VI ovis cum capella, in VII denique scrofa: adjacet in hoc ultimo imago Tiberis, specie viri barbati ac seminudi cum cornu Amaltheæ: rationem hanc reddit Autor, quod sacrificium hoc in ripa hujus fluminis peractum fuerit. Die tertiam noctem sequente, tanquam ultimo horum ludorum sæcularium, ait choros duos, alterum puerorum, puellarum alterum, e melioribus Romæ familiis, quique omnes patrimi matrimique essent, cecinisse hymnum, speciatim hanc in rem compositum; cujusmodi inter odas Horatii sub finem libri Epodon extat, Augusti ævo recitatus. Eodem die Salios etiam saltare more solenni solitos fuisse conjicit Autor ex Nummo VIII & IX, quorum prior exhibet Salium gradientem cum habitu consueto, alter vero Salium stantem ante tripodem, & cippum, inscriptione sub initium memorata insignitum. Cum vero uterque horum scutum gestet rotundum, Minervæ, (quam scilicet Domitianus protectricem sibi elegerat) capite signatum, qua tamen figura Ancilia, Saliis alioqui propria, minime fuisse, sed oblonga potius & ovali, ex aliis numismatis constet: hinc Autor in causam hujus rei inquirens, existimat, Ancilia ob antiquitatis venerationem istis temporibus sanctius asservata, eorumque loco tantum scuta ista Saliis gestanda tradita fuisse. Nec porro dubitat, quin eodem die moneta, in festi memoriam cusa, in vulgus jactata fuerit, ejus nempe figuræ, quam Nummus X repræsentat, generatim scilicet omnia horum ludorum sacrificia indigitantis: coincidit enim fere cum nummo VII superius memorato, nisi quod nulla hic omnino victima adstans apparet; quod ideo factum credit noster, ne si omnia ista hostiarum genera exprimenda fuissent, figurarum multitudo adspectum confunderet. Festo finito ait munera ab Imperatore data administris ceremoniarum, & ab his deinde rursus eorum partem in populum distributam fuisse, tanquam rem sacram, reliquo sibi servato. Colligere hoc audet ex Nummo XI, exhibente Domitianum suggestui insidentem, stantibus ex utroque latere vasis, porrigentemq; pateræ speciem duobus togatis, qui & ipsi simile quid manibus tenere videntur. Fatetur quidem Autor nummum hunc magna ex parte cum III coincidere, ma-

maxime quod hic quoque verba addita: A. POP. FRVG. AC; nihilominus typi diversitatem satis innuere autumat, diversa etiam ex occasione utrumque numisma excusum esse. Denique ex Nummo XII cippum cum inscriptione: COS. XIIII. LVD. SAEC. FEC. continente, probat, memoriam hujus festivitatis monumentis publicis inscribi ac marmori insculpi solitam fuisse, tametsi hujus rei vestigia vix alibi, quam in numismatis reperiantur. Atque hi quidem sunt XII isti nummi, quos Rainsantius explicandos sibi sumsit, confidens eosdem vix alibi conjunctim repertum iri, nisi in cimeliarchio Regis sui; quem proinde hac etiam ex parte, quod amplissimo antiquorum numismatum apparatu instructus sit, sibi parem neutiquam habere asserit. Quod de cimeliarchiis, in quibus numismata ipsa asservantur, capiendum est: nam ad libros, quibus ea describuntur, respicere si velis, non dissimulamus, plures & ad viginti usque nummos, a Domitiano occasione ludorum sæcularium cusos, exhibere *Franc. Mediobarbum Biragum, in Thesauro numismatum Imperatorum Romanorum*, quem *superioris anni mense Majo* retulisse nos meminimus.

POMPONII MELÆ
Libri tres de Situ Orbis &c.

Lugd. Bat. apud Jord. Luchtman, 1685 in 8.

POmponii Melæ de Situ Orbis libri, sæpius jam olim diversisque locis, ac diversorum Auctorum studio excusi fuere: ast nulla eorum editio majori hactenus in pretio Eruditis fuit, quam quæ Hagæ Comitis a. 1658 curante viro longe clarissimo *Isaaco Vossio* lucem adspexit. Nam non textum tantum ipsum Pomponii quam emendatissimum ea exhibet, sed subjectæ etiam illi sunt luculentæ ac profundam eruditionem criticam præ se ferentes Vossii observationes, ut postrema adeo jam manus Pomponiano illi operi, quod vel brevitate sua obscurum male collocata quorundam editorum industria insuper depravaverat, emendando ac illustrando imposita videretur. Nec commentarium tantum in Melam exhibuisse visus est Vir doctissimus, sed ad aliena etiam subinde digressus, argumenti varii doctrinam illi intermiscuit, notatis passim aliorum virorum celebrium, quæ putavit, erratis. Verum ea in re cum usus licentia magna fuisset, nec ipsi

pepercisset *Salmasio*, cujus in Solinum exercitationes hic illicque, exprobata etiam Viro, qui Ἑλληνικώτατος censeri voluit, græcarum litterarum ignorantia, redarguit; fieri non potuit, quin in eorum incurreret offensionem, qui sanctam habent Salmasiani nominis memoriam, nec æquo animo quascunque vellicationes ferendas putant, quibus Viri de litteris tam præclare meriti famæ derogetur. Surrexit itaque tandem Salmasii vindex, is qui novam hanc Pomponii Melæ editionem adornavit, Vir, quisquis est, (*Jacobum* vero *Gronovium* esse fama fert) ingenio ac doctrina præcellens. Tametsi enim in Præfatione ad Lectorem, Vossium *clarissimi per bona studia nominis & meriti Virum* vocat, fateturque, hanc etiam Pomponii editionem plurimum illi debere; mox tamen conceptam in eum indignationem haud obscure prodit, inque ipsa præfatione specimenis velut loco ostendere nititur, quam varie hallucinatus lapsusque in explicando Arriani loco Vir celeberrimus fuerit, ubi de Pallacopa, nobilissima Euphratis dioryge in Arabum campos agitur; & in novis in Pomponium Melam notis, id unum fere videtur agere, ut Isaaci Vossii ad eundem Auctorem Observationes perstringat refellatque, eandem in eum licentiam usurpans, quam in Salmasium ille quondam exercuerat. Nos Palæmonis partes in hisce doctissimorum virorum contentionibus criticis minime sumimus, per quas tamen haud parum lucis obscuri simis antiquorum scriptorum locis accenditur, dum viri justa doctrinæ copia ad id instructi, ad explicanda antiquitatis monumenta vires intendunt, ac utilissima publico æmulatione experiuntur, uter plus ingenio ac conjiciendi dexteritate, ad eruendos veterum scriptorum sensus, aut restituendos integritati suæ auctores antiquos valeat. Gratulamur interim rei litterariæ, prognatam nobis hac occasione novam eamque commodissimam Pomponii Melæ editionem, & ea quidem industria correctam, ut confidat Curator illius, præter unam in fine indicatam mendam, vix aliam repertum in ea iri; indice insuper, quem in prioribus editionibus cunctis futilem ridiculumque ac fallacem deprehenderat, concinnius formato instructam, ac denique accessione non contemnenda auctam. Melæ enim de Situ Orbis libris, tum *Julii Honorii* Oratoris Excerptum, quod ad Cosmographiam pertinet, toties a viris doctis citatum, sed nunc demum ex manuscripto Bibliothecæ Thuanæ

næ exemplari editum; tum Cosmographia, quæ *Æthicum* auctorem, sed ex eruditorum sententia falso præfert, variis lectionibus ex MS. illustrata subjiciuntur.

ADDIZIONI COPIOSE DI LIONARDO Nicodemo alla Bibliotheca Napolitana del Dottor Nicolo Toppi.

seu

Leonardi Nicodemi locupletes additiones ad Nicolai Toppii Bibliothecam Neapolitanam.

Neapoli, 1683 in fol.

CUm & eruditionis partem non minimam bonorum Autorum cognitio faciat, & ex lege gratitudinis obligata videatur posteritas, ad studiose conservandam illorum memoriam, quorum eruditis laboribus tanto cum fructu utitur; mirandum non est, hisce facibus accensos eruditorum cumplures, sacra ista nomina cum designatione operum studiose congessisse, totque nobis Bibliothecas & indices librorum dedisse, ut ex horum saltem titulis locuples Bibliotheca Bibliothecarum componi potuerit. Sed quia diffusior hæc materia videtur, quam ut unius cujuscunque hominis industria eidem exhauriendæ sufficiat, rectius sese facturos credidere aliqui, si ad certæ tantum gentis eruditos enumerandos operam referrent. Ex quorum numero est *Nicolaus Toppius*, qui ante aliquot annos Scriptores ex regno Neapolitano oriundos magna cura, in sua Bibliotheca Neapolitana digessit, eo instituto, ut patriam, officia, & gestos honores, opera edita & inedita, & testimonia denique aliorum Eruditorum cujusvis nomini subjiceret. Cum vero prodiisset isthoc opus, incidit id in manus Illustris MAGLIABECHII, qui cum in transcursu non pauca deprehendisset, vel perperam ab Autore posita, vel in tanta materiæ copia omissa, breves notas sub manu natas in marginem libri conjecit, & *Petro Valerio Diazio*, Visitatori generali Siciliæ & Regis Catholici Consiliario, pro mutua familiaritate illas communicavit; Quas hic intra privata scrinia delitescere minime passus, *Leonardo Nicodemo* tradidit, adjecta lege, ut certo ordine

dine digestas editioni præpararet. Nicodemus vero non modica accessione de suo locupletatas, sub titulo *Additionum ad Bibliothecam Neapolitanam* Nic. Toppii, typis exscribi fecit. Quo tamen facto neutiquam in alienam gloriam involare, aut Toppii laudibus detrahere se voluisse profitetur, potissimam libri partem celeberrimo *Magliabechio* (cujus liberalitati eum & nos debemus) acceptam referens.

C. CORNELII TACITI OPERA.

Interpretatione perpetua & Notis illustravit Julianus Pichon Abbas. Jussu Christianissimi Regis in usum Serenissimi Delphini.

Tomus primus. Parisius, 1682 in 4.
Tomus secundus. Parisiis, 1684 in 4.

HORATIVS PETRI RODELII E SOCIETATE Jesu, ad Serenissimum Galliarum Delphinum.

Tolosæ, 1683 in 8.

D. IVNII IVVENALIS ET A. PERSII Flacci Satiræ. Interpretatione & Notis illustravit Ludovicus Prateus Rhetoricæ Professor emeritus. Jussu Christianissimi Regis in usum Serenissimi Delphini.

Parisiis, 1684 in 4.

C. SVETONII TRANQVILLI Opera omnia quæ extant. Interpretatione & notis illustravit Augustinus Babelonius, Jussu Christianissimi Regis, ad usum Serenissimi Delphini.

Parisiis, 1684 in 4.

PV-

PVBLII PAPINII STATII OPERA.

Interpretatione & Notis illustravit Claudius Beraldus. Jussu Christianissimi Regis ad usum Serenissimi Delphini.

Parisiis, 1685. in 4.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS Historiæ libri XXXVII. Interpretatione & Notis illustravit Joannes Harduinus Soc. Jesu. Jussu Regis Christianissimi Ludovici Magni in usum Serenissimi Delphini.

Parisiis. 1685. in 4.

DE bonorum Auctorum in Delphini usum aptandorum cultu, præclare cum antea meruerint varii in Gallia eruditi homines, quorum plurimos in Actis anni 1683 mense Martio p. 83 recensuimus; istud institutum ab eo usque tempore promoverunt, & quos eruditionis laude florere animadverterent, ad urgendum idem incitarunt ii, quorum glorioſissimo auspicio patrocinioque opera hæc cœpta fuerat, Illustrissimus Dux MONTAVSERIVS, Reverendissimus Præsul JACOBVS BENIGNVS BOSSVETVS, doctissimusque Abbas PETRVS DANIEL HVETIVS. Hi nimirum ut Regii sui alumni animum ingeniumque optimis disciplinis & virtutibus imbuerent, & exemplis firmarent, auctores extiterunt præstanti doctrina viris, ut meliores latinæ linguæ auctores sic adornarent, quo recte constitutus textus interpretatione seu paraphrasi latina perpetua perspicuus redderetur, notisque illustraretur.

Hunc in modum excultus TACITVS jam anno 1682 prodire cœpit, editis primo tomo prioribus quinque Annalium libris: quem superiori anno secutus est alter tomus, reliquos Annalium libros complexus; Historiarum & cæteris Taciti monumentis in aliud tempus sepositis, quo publicam lucem sic apparata conspicient.

SVETONIVS eadem ratione eundemque habitum indutus prodiit, nulla tamen paraphrasi instructus, Notis autem insignibus exornatus, & accuratissimo vocabulorum indice auctus.

HORATIVS minori forma, eodem tamen modo quo cæteri, in

usum Delphini proditi auctores publicam lucem aspexit: cuique sive odæ sive satyræ sive epistolæ argumento præfixo, & interpretatione seu paraphrasi subjecta, notisque additis: præmissa Chronologica synopsi rerum temporibus Horatii & Augusti Cæsaris gestarum, ut cuivis facile constet, quo anno quodvis carmen scriptum fuerit, aut geri contigerit res quarum mentio fit in carminibus.

IVVENALIS ET PERSIVS, STATIVSQVE, ab auctoribus quos nominavimus cum librorum titulos exhiberemus, eadem cura instructi sunt; interpretatione subjecta, & luce in notis allata locis caligine quadam, laborantibus. Cumque Satyrici immunda quædam & obscœna asperså habeant, castitati animorum consulturi ea omisere editores, potiorem rationem habentes animorum virtutibus instruendorum, quam aurium mollicularum. Indicibus etiam accuratis verborum hos poetas instruxere eorum editores, ut modo unicum memoriæ succurrat verbum, illico versus in quo istud legitur inveniri possit: quod apprime utile est iis qui verborum curam sollicitam habent, & auctoritates in numerato habere cupiunt.

PLINII Naturalis Historia, vastum & eruditum opus, nec minus varium quam ipsa natura, ingenti studio & inexhausto labore ab Editore doctissimo est pertractata. Si quid in ea truncum mutilumque extitit, tersum jam omni ex parte & nitidum atque integritati suæ restitutum: quæ mendosa hactenus, nunc emendatissima: explanataque omnia jam esse quæ tenebris involuta fuerant, ipse profitetur. Nec dissimulat, plus laboris ac industriæ ad opus hoc illustrandum & absolvendum se attulisse, quam omnes qui antea in expoliendo eo fuerunt versati adhibuerint: quorum tum eos qui integrum Plinium ediderunt & notis dilucidarunt, *Joannem Andream*, *Hermolaum Barbarum*, *Sigismundum Gelenium*, *Beatum Rhenanum*, *Stephanum Aquæum*, *Ferdinandum Nunnesium*, *Guzmanum Princianum*, & *Jacobum Dalechampium*; tum hos qui locos quosdam ex toto opere delibatos, vel partem aliquam explicandam sumpserunt, longo ordine in Præfatione recenset, de quovis quid sentiendum, monens. Salmasio tamen iniquior; quem in Exercitationum Plinianarum in Solinum vasto opere multa aliena ab instituto attulisse, difficilia loca prætervectum esse, quidquid demum boni & probabilis, quod ad Plinium quidem attineat, in istis lucubrationibus continetur, id fere totum

totum ex alienis hortis esse subreptum, quidquid de suo primum excogitatum protulerit, obelo configendum fuisse, profitetur. Vni sibi plus laboris superfuisse, quam quantum ab omnibus & singulis fuerit exhaustum affirmat; nam vix partem operis millesimam attigisse universos. Retractandas igitur singulorum lucubrationes, discrepantes codicum lectiones excutiendas, veramque constituendam, (quod factum in bis millibus & pluribus locis) geographica restituenda, truncata, divulsa, aut male conflata nomina nitori suo & situi restituenda, historiamque ab editoribus aliisve corruptam confirmandam, curationes medicas discutiendas, omnia denique recte constituenda fuisse. Quod quibus adjutus præsidiis præstiterit, quaque arte ac via tandem effecerit ut non modo emendatior multo prodeat Plinius quam antea extitit, sed & politior, nitidior, integriorque quam cæterorum Latinorum scriptorum ullus legatur, in Præfatione aperit: duos Codices MSS. e Regia, quatuor e Colbertina, unum e Claromontani Collegii (cui ipse præfectus est) bibliotheca sibi præsto fuisse indicans, aliorum etiam operam, qua in conferendis variantibus lectionibus usus sit, commendans: sed præter istud studium, sexcenta tum prisca tum recentia, tum græca tum latina, evolvenda sibi fuisse volumina, & diligenter conferenda alia cum aliis, cum Plinio singula, ut is emendatior ac luce necessaria illustratus prodiret, memorans. Hoc eruditionis apparatu & industriæ copia instructæ *Notæ* mirum quam insignem utilitatem non Plinio solum recte legendo & intelligendo, sed omni litteraturæ cognoscendæ afferant. Quippe in iis & emendationum ratio perspicue redditur, & altercationes Auctorum super controversis Plinii locis dirimuntur, & innumera uberius explicantur; nec veterum tantum scriptorum menda tolluntur, sed recentium quoque, qui de situ terrarum, quique de animalium natura, & qui de re herbaria medicaque volumina concinnarunt, errata non pauca animadvertuntur. Titulos seu lemmata capitum sustulit Editor, quod Plinium non haberent auctorem, & quibusdam nihil potuerit fingi ineptius, recepta etiam capitum sectio in antiquioribus & melioris notæ libris inveniretur nulla. Totum vero opus in quinque volumina partitus est: quorum *primum* reliquorum librorum indicem, & κοσμογραφικὰ καὶ γεωγραφικὰ libris sex; *alterum* τὰ περὶ ζώων, libris quinque; *tertium* τὰ περὶ φυτῶν, libris octo; *quartum* τὰ ἰατρικὰ libris tredecim; quin-

quintum denique τὰ μεταλλικὰ libris quinque exhibet. Indices inſtructiſſimos, ne quid abſoluto operi deſit, maxime induſtrius editor adjecit. Syllabum quidem auctorum, qui a Plinio in partes vocantur, præmiſit, calci adjectum primi libri, in quo Plinius ipſe eos recenſuerat, ſed quorum nomina ætatis vitio valde fuerant corrupta: quæ doctiſſimus Editor reſtituit, & ætatem, patriam, ſcriptaque eorum undique collecta indicavit. Elenchum emendationum ſingulis libris, Geographicos autem & verborum ſingulorum accuratos Indices operi integro ſubjecit, omnibusq; adeo numeris iſtud abſolutum reddidit, ut nihil amplius ad conſummationem præſtantiſſimi hujus operis deſideretur.

INSTITUTIONUM JURIS NATURALIS in moralis philoſophiæ doctrina Repræſentatio, Auctore Joan Eiſenhart *in Acad. Julia P. P.*

Helmſtadi apud Wolfg. Hammium 1684 in 12.

QUi jus naturæ hoc noſtro ſeculo tradere inſtituerunt, diverſas inter ſe ac a veteribus vias ingreſſi ſunt: vel quod veterum modus, tradendi hanc diſciplinam, minus vitæ ac moribus noſtris convenire videretur: vel quod novitatis gratia magis ſeculo adblandiretur. *Autori* vero libri hujus *clariſſimo*, ex veteris philoſophiæ practicæ doctoribus, Ariſtotele inprimis, novas *Juris naturalis Inſtitutiones* adornare placuit: ut de uſu illius philoſophiæ in Jurisprudentia, quam ſimul cum hac, in laudata Academia Julia ſtrenue profitetur, conſtaret magis. Primum ergo ex hiſtoria litterarum vetuſtos juris naturalis interpretes, poetas & philoſophos recenſet; quippe ex quibus veteres JCti ſuam juris peritiam hauſerunt. Inde, poſtquam obiter *Conradum Sincerum* notaſſet, qui in *diſſertatione Epiſtolica*, jus Hebræum eundem uſum præſtare poſſe, quam Romanum, aſſeruerat; pergit de recentioribus juris naturalis interpretibus agere. Hos inter nominat Thomam Aquinatem, Franciſcum Petrarcham, Fr. Victorium, Dominicum Soto, Azorium, Leonhardum Leſium, Suareſium, Jac. Corarruviam, Fernandum Unſyvium, Albericum Gentilem, Joachimum Hopperum, Benedictum Winclerium Soltquellenſem, Hugonem & Guilielmum Grotios, Seldenum, Samuelem Pufendorfium, Thomam Hobbeſium (quem ſimul ob perverſam doctrinam perſtringit,)

git,) Samuelem Rachelium, Caſparum Zieglerum, noſtrum Valentinum Alberti, & Joh. Joachimum Zentgravium. His nominatis aut laudatis, de Juris naturalis exiſtentia, definitione, origine atque immutabilitate: item de principiis & objecto juris naturalis tractare ſatagit. Quibus quatuor libri capitibus quaſi præmiſſis, docet, ut jus naturale pietatem in Deum præcipiat, impietatem vetet. Inde reliqua ejus præcepta adducit, eaque ad virtutes morales, prout in Ethica doctrina tradi ſolent, adplicat; tandemque ut proceſſum forenſem jus etiam naturæ dirigat, ſubjunctis duobus de *pœnis* & *præmiis* capitibus, demonſtrat.

ANTONII DADINI ALTESERRÆ, U. J. PROfeſſoris & Decani Univerſitatis Toloſanæ, Recitationes Quotidianæ.

Tomus II.

Toloſæ, apud B. Guillemette, 1684 in 4.

QUanta cum dexteritate Profeſſorio munere, quod in Academia Toloſana ſuſtinet, defunctus ſit Autor, Quotidianæ hæ, quas ſiſtimus, Recitationes abunde teſtantur; prælectæ ſcilicet ac dictatæ Auditoribus, famoſam iſtam Univerſitatem frequentantibus. Illuſtrare vero prælectionibus his allaboravit varias partes Digeſtorum pariter atque Codicis, prout eas ad palatum, aut explicatu præ aliis digniores eſſe judicavit. Et partium quidem iſtarum leges ſingulas extantiores, legumve paragraphos, quo diſtinctius procederet, ſeorſim adgreſſus eſt. Ubique vero ſervavit Autor modum docendi jus κατὰ πόδα, a Juſtiniano ipſo injunctum: unde legem tantum ex lege declarans, rejiciendam omnino duxit molem commentariorum, quos ſcilicet ingenium obruere potius, quam ſublevare, magisque tenebras legibus, quam lucem affundere autumat. Diviſit totum opus in quinque tomos, quorum primus jam anno 1679 editus, in frontiſpicio exhibet elenchum harum recitationum, commonſtrantem qualis materiarum ſeries in ſingulis tomis lectori ſit expectanda. Agmen in primo tomo ducunt Claudii Tryphonini Libri 21 Diſputationum, quos ſcilicet, quatenus eorum fragmenta per jus noſtrum diſperſa re-

ſtant, interpretari primum aggreſſus eſt Autor. Sequuntur promiſcue ex Codice ac Digeſtis tituli, quos illuſtrandos Auctor ſuſcepit. Cæterum optandum utique eſt, ut in editione trium, qui reſidui ſunt, tomorum celerius, quam quidem hactenus factum, pergatur: verendum enim alioqui, ne ob provectam nimis Autoris, octogenario quippe jam majoris, ætatem, longior procraſtinatio iisdem nos forte penitus defrauder.

LA DOCTRINE DES RAPORTS DE CHIrurgie, par Mr. Nicolas de Blegny Docteur en Medecine &c.

hoc eſt,

Doctrina Relationum Chirurgicarum autore Nicolao Blegny Medicinæ D.

Lugduni apud Amaulry 1684 in 12.

AUtor hic, qui pluribus Scriptis, v. gr. de Lue venerea, de Remedio febrium Anglico, Zodiaco inprimis Gallico literario jamdum Orbi innotuit, Cadomi a Medica Facultate in Doctorum relatus numerum, quo gratum huic referret animum, præſentem de Relationibus chirurgicis divulgavit libellum, e tribus quem contextum voluit partibus. Quid Chirurgicæ enim Relationes in genere ſibi velint; quæ ipſis juratorum Chirurgorum, tam magiſtrorum ſimpliciter talium, quam in Gallia ſimul vel a Rege, vel a primario Regis Medico eum in finem delegatorum, intuitu virtus inſit; & quotuplices demum Relationes chirurgicæ habeantur, una cum circumſtantiis æque ſingulis Relationum ſpeciebus appropriatis, ac qualitatibus in Chirurgo pro Relationibus bene conficiendis neceſſariis, in prima declarat parte. Hinc in tradendis formulis triplici Relationum a ſe conſtitutæ claſſi accommodatis deſudat totus, Relationum videlicet proprie ſic dictarum, v. gr. circa vulnera diverſa, ingravidationem itidem, abortum, virginitatem, &c. exempla in parte ſecunda; in tertia vero Excuſationum in variorum infirmorum gratiam ac Æſtimationum exhibens ſpecimina.

LA

LA VIE DE JEANNE DE VALOIS REINE de France par le R. P. Louis de Bony de la Compagnie de Jeſus.

ſive

Vita Johannæ Valeſiæ Reginæ Franciæ autore Ludovico Bonio, Jeſuita.

Pariſiis, anno 1684 in 8.

HAud obſcurum in Hiſtoria rerum Gallicarum eſt nomen Johannæ illius, quæ trium Franciæ Regum filia fuit, ſoror, & conjux, ſed inviſa ob impenſum pietatis ſtudium patri Ludovico XI; neglecta a fratre Carolo VIII; poſtque viginti fere annorum matrimonium repudiata a marito Ludovico XII, pronunciante per Delegatos ſententiam divortii Alexandro VI, quem ſpes eminentis lucri, Regemque ſibi conciliandi deſiderium, adverſus Reginam armaverant. Infelicis hujus Joannæ vitam & res geſtas peculiari libello ita nunc deſcripſit Jeſuita Bonius, quaſi ipſam Sanctorum numero propediem inſerendam eſſe crederet, quod quidem antehac fruſtra a ſede Romana aliquot Galliæ reges petierunt. Quicquid ergo laudis cumulari in Sanctos ſolet, id Joannæ Valeſiæ Bonius tribuit; quicquid ſingularis pietatis ſpeciem hominibus conciliat, id de Joanna Bonius affirmat; viſionumque inprimis & miraculorum, quæ inde a tenera ætate patraverit, catalogum ſat prolixum texit. In quatuor partes diviſum eſt totum opus, quarum prima exponit, quid Joannæ acciderit imperante patre; ſecunda, quid evenerit imperante Carolo: tertia quantum adverſi experta ſit ſub initium regiminis mariti: quarta quid egerit poſt inſtitutum a ſe novum ordinem monachalium. Merentur a nobis potiſſimum tria commemorari, in quibus ab aliis Gallicæ hiſtoriæ conditoribus ſeceſſum Bonius fecit. Primum, quod, cum Joannam vulgo deformem, claudam, monſtroſamque nobis Autores depingant; Bonius eam ita deſcribat, ut formoſa videri poſſit; nixus vetuſta quadam ipſius effigie, quam operi etiam ſuo præfigi curavit. Alterum, quod cum alii Ludovicum quidem matrimonium cum Joanna invitum iniſſe, poſtmodum tamen idem & approbaſſe & conſum-

masse affirment; Bonius in eam sit sententiam pronior, quæ Ludovicum illico clam renunciasse conjugio palam inito, & toto illo viginti annorum tempore fraterno potius, quam conjugali amore uxorem prosecutum fuisse statuit. Id vero Jesuita eo, nisi fallimur, animo asseruit, ut novi nomine miraculi posthac celebrari in Joanna possit, quod per tot annos conjux virginitatis florem conservaverit. Tertiũ est, quod Joannam isthanc Ordinis monachalium, qui Annunciationis dicitur, autorem fuisse Bonius pronunciet. Quamvis enim ab aliis scriptoribus diserte id non negetur, dissimulant tamen plurimi, & dum Joannam monasterium virginum Annunciationis ingressam fuisse memorant, Lectori persuadent, ut istius congregationis originem non ad Joannam referat, sed in vetustiorum temporum caligine investigandam putet.

NAUVVKEURIGE VERHANDELINGE VAN de Scheur-buik en des selfs Toevallen. Als ook een naakt vertoog wegens de Fermentatie oft innerlyke beweginge der lighamen, meest op de gronden van Des-Cartes gebouwt door S. Blankaart, N. F. Ph. & Med. Doctor en Practiziin tot Amsterdam.

h. e.

Tractatus Curiosus de Scorbuto ejusdemque Symptomatis. Nec non Demonstratio plana Fermentationis seu intestini corporum motus, maximam partem fundamentis Carteſii superstructa. Autore Stephano Blancardo, N. F. Ph. & Med. Doct. ac Practico Amstelodamensi.

Amstelodami, apud Johannem ten Hoorn, 1684 in 8.

TAmetsi omnibus, qui Scorbutum hactenus scriptis publicis enodare susceperunt, *Willisius* & *Charletonus* palmam videantur præripere; nihilominus cum nec ab his universum difficultatis nodum expeditum fuisse Autor noster clarissimus deprehendisset, operam sibi relictam autumavit, Scorbutum non minus, ac Fermentationem, tra-

tractatu præsenti penitius & inprimis ex acutissimi Philosophi Carteſii placitis, (ceu quibus Academiam jamjam suam Carteſianam seu Medicinæ Institutiones, Actis nostris mense Aprili hujus anni insertas, adaptaverat) excutiendi. Variis proin Scorbuti, quem ipsi quoque Indiæ utrique præter regiones alias observat endemium, nominibus enucleatis, ac definitionibus diversis, prout a *Sennerto*, *van der Voorde*, *Eugaleno*, *Horstio*, *Willisio*, *Charletono* aliisque suggeruntur, labefactatis, morbum hunc simpliciter sanguinis incrassationem esse asserit, assertumque remediis antiscorbuticis volatilibus, generalique morborum theoria confirmat. Ipsam vero crassitiem uti duplicem concipit, a pituita seu visciditate alteram, alteram ab acido particulas volatiles figente provenientem; ita & a differentia notata duplicem pariter scorbutum, calidum alium, alium frigidum dimanare ostendit. In crassiori siquidem sanguine, qui visciditatis expers, eo ipso, quod particulæ hujus a materia subtili tantum admissa valde agitentur, ac globuli una cœlestes excludantur, magnum excitari calorem; in sanguine contra viscido, quia ab hujus hamis ætherei globuli retineantur firmius, nec adeo liber materiæ subtili aditus concedatur, enasci frigus. Unde ad præcipuas sanguini nostro spissitudinem inducentes commode progreditur causas, tanquam scorbuti remotas, effectum ejusmodi ab aere, ab ædificiis novis cellisque subterraneis, ab alimentis itidem tam salsis, quam acidis, v. g. lacte ebutyrato, vino Rhenano, saccharo &c. aliisq; proficisci non solum subinuens, sed & rationem e Carteſiana philosophia desumptam subnectens. Sic e. g. ab aere inspirato, si purus sit, sanguinem rite accendi indigitat, quatenus prævaleat tunc materia subtilis, locumque ubique occupet derelictum a globulis cœlestibus, velut quibus nitrosæ particulæ aereæ pyramidalem obtinentes figuram, dum a calore paulatim primum, mox celerius ac velocius quidem versus apicem quam basin moventur, sint impedimento, quo minus cito invicem associari denuo queant; vice versa, ubi aer alterius figuræ atque motus particulis, e.g. acidis atque salsis, quales aeri Amstelodamensi inesse rationibus æque evincere nititur atque experimentis, inspiretur inquinatus, cum impuritates ejusmodi convenientem nitri aerei motum, instar obstaculi cujusdam rotarum in horologio circumgyrationi positi, remorentur, oppido talem sanguinis cessare accensionem seu

volatilisationem, qua deficiente non posse non ejusdem sequi incrassationem. Quem fere in modum postquam reliquas quoque causas Scorbuti remotas explanavit, & contagiosum una recte dici Scorbutum, propter vermiculos e sanguine scorbutico inter expirandum aliis communicatos demonstravit, ad signa ulterius scorbuti diagnostica & prognostica accedit, curamque in genere crassum attenuando sanguinem perficere docens, in scopum hunc ex alterantibus remediis alcalia fixa, sub quibus & terrea comprehendit, petrosa sibi dicta, & alcalia volatilia, adeoque potum quoque Thée ac Coffée, nec non aromatica vult commendata, quorum partim catalogum, partim formulas cum fructu a se usurpatas enumerat, acidis medicaminibus, quæ alias hic simul laudari solent, parvi vel nihili æstimatis. Ex Evacuantibus vero venæsectione omni omissa moderatum saltem Emeticorum & Catharticorum suadet usum, operandi horum rationem materiæ subtili acutas purgantium particulas versus nerveam Ventriculi & Intestinorum tunicam adigenti attribuens. Tandem prolixum satis ac solicitum sese gerit in speciali plurium Scorbuti symptomatum, numerum denarium ter excedentium, & Theoria & Praxi e causis datis appositе deducendis, ita quidem, ut præter eos casus sub finem appositos alia nonnulla hinc inde immiscеat observata, e quibus illud omnino curiosum, quod in cadavere cujusdam, dum viveret gravi sæpius cordis palpitatione oppressi, aperto pericardium lympha limpida ad libras septem apparuisse repletum, item naturalem cordis magnitudinem altero tanto auctam, magnamque arteriam una cum valvulis plane osseam, & adeo circa valvulas angustatam, ut vix majoris aciculæ caput potuerit pertransire, reliqua vero viscera omnia, præter hepar scirrhosum, sana fuisse deprehensa recenset.

Alter vero qui de Fermentatione adjunctus est tractatus, si generalem elementorum doctrinam ad Cartesii mentem evolutam, nec non generalia Fermentationis requisita ejusque phænomena demonstrata excipias, non nisi speciales fermentationis exhibet modos, circa panem v. g. cerevisiam, vinum, lac, plantas, corporum item incalescentias, corruptiones, effervescentias, solutiones, præcipitationes, coagulationes, quin & ignem ipsum observabiles. Verum quia nimis longum foret singularum istarum mutationum rationes, e Cartesia-

tesianis plerumque principiis depromptas, hic velle commemorare earum unam vel alteram saltem, quo de reliquis haud difficulter judicare liceat Lectori, nobis nunc attulisse sufficiat. Scilicet Autor, dum panis exponit pisturam, farinam frumenti post aquam additam ideo acescere acescendoque fermenti naturam induere ostendit, quod particulæ frumenti acidæ ac rigidæ præ aliis ejus moleculis a materia subtili impetuosius commotæ, ratione figuræ acutæ & utrinque secantis, connexas sibi particulas ramosas seu oleosas, a quibus antea velut ligatæ tenebantur, discindere nunc soleant ac discerpere, adeoque omnibus reliquis prævalere. Inde, priusquam uvarum succum, musti nomine venientem, a materia elementi primi in fermentationis abripi motum, transitus rectilinei denegati intuitu, doceat, ipsæ quandoq; uvæ immaturæ cur duritiem contrahant, si a grandine scilicet tangantur, aptè a tubulorum plurium, succum ad uvarum vesiculas devehentium, læsione derivat. Quod uvæ autē novi, ac plenilunii tempore magis matureſcant magisq; succi sint plenæ, majori seu celeriori, quem luna tunc in vortice suo oblongo habet, adscribit motui. Sed uti porro globulorum æthereorum pressioni motuique materiæ subtilis refert acceptum, quod lac sibi relictum in tres substantias distinctas, pinguem videlicet, serosam & caseosam, secedat: ita utriusque pariter motum ac pressionem in plantarum, quæ totæ jamdum in seminibus suis fabarum & lupinorum exemplo conspiciantur, considerat vegetatione, jucunde satis & prolixe a se delineata. Ulterius ubi in acidi atque alcali invicem commixtorum inquirit effervescentiam, hanc ex eo suboriri declarat, quod primo acidum alcali ex particulis longis & politis composito affusum æque inde resiliat, ac globulus sive pila in pavimentum politum incidens; deinde vero, cum inter resilitionis hunc motum particulæ confundi incipiant, ipsi tunc extrudantur globuli cœlestes, quorum meatus triangulares sola permeare possit materia subtilis motum priorem auctiorem reddens: demum, dum particulæ sic invicem impingantur, quidam adhuc excutiatur ignis, non secus ac ex chalybe cum silice percusso. Inter varias denique quas rimatur præcipitationes, haud infimum meretur locum ea, quæ mercurii ab Aqua forti soluti interveniente sale communi vel spiritu salis contingit præcipitatio, hunc in modum

dum ab Autore expedita. Scilicet, etiamsi sal commune & spiritus salis acido non minus sint imprægnati ac Aqua fortis, quia tamen præcipitantium horum spicula acida longe sint crassiora, quam solventis, ideo evenire, ut, statim ac gravia ejusmodi salis hujusve spiritus acida poris argenti vivi sese insinuent, acidasque exinde Aquæ fortis moleculas subtiliores per circularem quendam motum ejiciant, ipsum argentum vivum gravius sic redditum præcipitetur ad fundum.

De reliquo cum Autor in Institutionibus Medicinæ fuse jam egerit de alterationibus in sanguine ac humoribus nostri corporis occurrentibus, studio earundem nullam hic injecit mentionem, alia quoque quæ hic afferri una potuissent, ad tractatum *de medicamentorum operationibus*, it. *de Chymia* sibi reservans; quorum contenta, ubi lucem aspexerint, imposterum pariter dabimus ac eorum, quæ *de Podagra*, *Lue Venerea*, *Infantum Educatione ac Morbis*, *Praxi itidem Medica &c.* a Nostro in publicum jamdum prodiere.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ΛΟΓΟΙ ΛΓ.

h.e. Themistii Orationes XXXIII, cum notis Dionysii Petavii & Johannis Harduini Jesuitarum &c.

Parisiis in Typographia Regia, 1684 in fol.

PHilosophis acutissimis suo merito jam olim adscriptus est Themistius, isque ex familia Aristotelis, si Hermolao Barbaro credas, oriundus. Egregium sua memoria Philosophum vocat Augustinus, & Cassiodorus diligentissimum scriptorem ac lucidum, & omnia ad facultatem intelligentiæ reducentem & revocantem. Antonio Zimarræ, qui Tabulas super Aristotelem edidit, creditus est Alexandri Aphrodisæi abbreviator; sed falso, siquidem ab eo dissentit haut timide, observante eodem Hermolao, cum collibuit, ordinemque ac seriem ejus variavit; vestigiis tamen ejus insistens Aristotelis Posteriora & Physica, item librum de anima, memoria & reminiscentia, somno & vigilia, insomniis & divinatione per somnum eleganter & perspicue explanavit, seque ipsum paraphrasten Aristotelis non obscure est professus. Hos libros Themistii Paraphrasticos

cos Hermolaus Barbarus, Patritius Venetus jam dictus latinos reddidit, & Venetiis A. 1570 in fol. edidit, una cum Themistii ejusdem paraphrasi in libr. III de anima, ab 5 Comite Ludovico Nagarola Veronensi tralata, & subtilissimis scholiis illustrata. Sed si Vossium de *Philosophia p. 8* audire velis, Themistius ab Hermolao, dum nimium studet elegantiæ, tanta conversus est libertate, ut sæpissime longe aliud dicat, quam senserit Themistius; optandumque adeo sit, edi tralationem veterem, quam apud Carpetanos alicubi delitescere ajunt. Fuit autem Themistius non insignis tantum Philosophus, seu *lucidissimus Peripateticus* uti in titulo libri jam dicti salutatur, sed & Orator sine pari; unde & εὐφραδὴς h. e. eloquens fuit cognominatus. *Themistii Orationes dum lego* (inquit Muretus, Orator ipse disertissimus, II Or. 18) *nullum ei Sophistarum, qui hoc unum agebant, ut comte ac polite dicerent, antepono.* Nec mirum, eum, cum excellentis fuerit indolis, tam celsum sapientiæ atque eloquentiæ culmen attigisse. Patrem enim (ut & & vitam ejus strictim percenseamus) habuit Eugenium, Philosophiæ in Paphlagonia Professorem sapientissimum, cumque sub disciplina ejus plurimum profecisset, in Ponto Asiæ præclaris artibus fuit institutus. His præsidiis instructus commentarios scripsit in Aristotelem, qui tanti a Sicyonio quodam Philosopho fuerunt æstimati, ut schola sua derelicta recta Constantinopolin advolarit, ferturque & ipse non minus, quam Socrates ab Oraculo, a discipulis dubitantibus consulto, sapientissimus omnium judicatus. In ipsa autem celebritatis ἀκμῇ constitutus peregrinari cœpit, & Philosophiam hinc inde, Antiochiæ inprimis, Nicomediæ, & in Galatia, & Constantinopoli, & Romæ profiteri. Et Romæ quidem tanto cum applausu omnium Philosophiam docuit, ut, quo retinere eum apud se possent, non honestissimas tantum conditiones ei proponerent, sed & Imperatorem ipsum ea propter interpellandum censerent. Sed Constantinopolin ille, ubi docendi munere functus jam viginti annos fuerat, rediit, ibique & uxorem duxit, & liberos procreavit. Fixo ibi fortunarum suarum domicilio, & principatum inter Philosophos, & gratiam apud Imperatores obtinuit. A Theodosio certe non urbi tantum, post legationes X obitas, sed & Arcadio filio, cum profecturus in Occidentem esset, fuit præfectus; quanquam non soli Theodosio, sed & plerisque Imperatoribus charus extitit; Constan-

tio inprimis, a quo Senatoribus Constantinopolitanis adscriptus, Prætoriisque insignibus exornatus, imo & statua ærea fuit donatus, & Valenti, cujus & sævientem in orthodoxos rabiem eloquentia & autoritate sua compescuit. Christianus inde, & quidem hæreticæ factionis princeps, nonnullis fuit visus. Verum discernendus omnino est hic Themistius a Themistio alio, qui sectam Agnoetarum condidit, proque gentili habendus, cum in Orationibus non alio, quam perpetuo gentilium more consuetudineque loquatur. Tametsi enim in Orationibus illud in sacro Codice obvium: COR REGIS IN MANU DEI est, aliquoties afferat, affert tamen tanquam ex libris peregrinis, atque Assyriis, ut vocat, arcessitum. Fuit interim cum Gregorio Nazianzeno familiariter conjunctus, testibus Gregorii ad eum scriptis, atque huic operi præfixis, literis. Sed de vita Themistii satis; nam, quo anno, quove Imperatore diem suum obierit, nondum cognitum atque exploratum est.

Orationes ejus quod attinet, earum XX annis abhinc LXI doctissimus Jesuita Dionysius Petavius edidit; nec intermisit post illa tempora MSStos hinc inde Codices quam diligentissime conquirere, ut tredecim aliæ accesserint prioribus, atque adeo XXXIII Orationes jam edi potuerint. Ex hisce paulo ante obitum undecim fere ipsemet, eam deinde, quæ ordine XVII est, & extremam XIII Orationis partem *Gabriel Cossartius*, postremam vero *Johannes Harduinus*, magnæ eruditionis Jesuita, & hujus editionis adornator, a *Johanne Garnerio* ejusdem Societatis instimulatus, in latinum sermonem transtulit. De ordine Orationum Panegyricarum seu Augustalium si quæras, Harduinus non sine ingenti labore eas disposuit, prout scripta unaquæque ab autore ac pronunciata est. Cæterarum vero, quæ Sophisticæ & declamatoriæ sunt, ob temporum vestigia non deprehensa, primo loco eas, quæ jam antea fuerunt editæ, & denique e MSStis libris erutas, eo, quo repertæ sunt, ordine collocavit; &, ne eruditis molestiæ quid creari queat, Themistianas Orationes primæ editionis longe aliter dispositas jam videntibus, triplicem Orationum indicem subjunxit, primum Petavianarum, quæ A. 1628 Parisiis prodierunt; alterum Themistianarum omnium, eo, quo nunc sunt, situ & ordine; & tertium Panegyricarum, seu Augustalium Chronologicum, seu quo quæque anno, quibus

bus Augustis, quibusque Consulibus dicta sit, præmonstrantem. Addidit etiam notas & observationes, & primum quidem Petavianas suo quasque loco reposuit, easque intactas, si paucas exceperis, reliquit; dein & suas inseruit annotationes, utque suæ a Petavianis discerni possent, singulis notis Petavii nomenque suum præfixit. Has pervolventibus non pauca occurrunt lectu & observatu digna v. g. cingulum militiæ primum, tum cujusvis magistratus & honoris, etiam Augustalis symbolum f. 372; calceus purpureus Imperatoris insigne f. 378; coronæ aureæ publice a civitatibus, a sociis etiam ac fœderatis, Regibus ac Principibus oblatæ, f. 392; Trabeæ vestis triumphalis descriptio f. 444, ritusque plures notabiles alii. Occurrunt & loci autorum correcti & emendati, qualis ille est Herodoti, pontes a Xerxe in Hellesponto fabricatos describentis f. 450 seqq. ut & narrationes sententiæque gravissimorum autorum confutatæ, v. g. Appiani f. 396, qui de Syllæ dictatura loquens Romæ regnatum C Olympiadibus, h. e. CCCC annis, a Regibus fuisse absurde dixerat, totidemque Olympiades Consulari Reipublicæ tribuerat, a quibus tamen XXXIII anni ad summum deessent, annumque præterea illum, quo Sylla dictaturam iniit, cum Olympiade CLXV, contra rationem temporum, comparaverat; Plutarchi item f. 404, qui Græcorum navalem ad Salaminem conflictum jam mense Munychione, alibi mense Boedromione contigisse memoravit, cum tamen pugna illa in Mysteriorum dies inciderit; ut & Josephi Scaligeri f. 405 seqq. qui pugnam hanc Salaminiam tanquam basin periodi Atticæ constituerit, quæ tamen magis ad speciem, quam ad rei veritatem sit expressa; minora etiam Cereris mysteria trieterica, & majora quinquennalia fecerit, cum tamen & majora & minora, uti Petavius ex Scriptoribus Græcis ostendit, celebrata fuerint, f. 409 & seqq. Inter ea autem, quæ Harduinus annotavit, non prætereundum est illud f. 477, de Theodosii M. & Flaccillæ liberis. Cum enim Arcadium & Honorium Theodosii filios ex Flaccilla natos plerique omnes doceant, nec occurrat facile, qui liberos alios, præter hos, numeret, Harduinus par alterum reperit, Gratianum & Pulcheriam, in Gregorii Nysseni & Ambrosii scriptis. Nam ille in extrema Oratione, quam in funere matris Flaccillæ habuit, diserte liberos quatuor fuisse illi profitetur, tres virilis sexus & filiam; hic vero

de obitu Theodosii etiam fratris nomen prodit, imo, si cum Harduino legas, etiam sororis. Quatuor ergo Harduinus Theodosii ac Flaccillæ repræsentat liberos, Arcadium, Honorium, Gratianum, & Pulcheriam. Ex his Pulcheriam ante matrem ex Gregorio, Gratianum ante patrem obiisse ex Ambrosio declarat. Sed consulatur Themistius ipse Petavii & Harduini notis illustratus, qui & indice verborum ac rerum necessario non destituitur.

SUPPLEMENTUM PATRUM, quod e MSS. Codicibus eruit, notisque & dissertationibus illustravit Jacobus Hommey, Augustinianus Communitatis Bituricensis.

Parisiis, apud Petrum de Laulne 1684 in 8.

QUanquam Bibliotheca Patrum in novissima editione immane quantum fuit ad aucta, reperiuntur tamen indies in Bibliothecis Codices MSS. quibus multo auctior ea ac cumulatior potest reddi. Cujusmodi scripta cum in diversis Bibliothecis invenerit *Jacobus Hommey*, hactenus in Isidori Hispalensis operibus castigandis ac locupletandis occupatus, *Supplementum* hoc, ut vocat, *Patrum*, quin ederet, intermittere non potuit. In hoc primum se offert *S. Bernardi Musica*, inq; ea (1) epistola sive præfatio in Antiphonarium Ordinis Cisterciensis. (2) tractatus de ratione cantandi Antiphonarium, (3) tractatus de ratione cantandi Gradale. (4) de tonis in genere, & (5) qui quærendus p. 188, de tonis in particulari. Deinde *S. Bernardi expositiones morales*, quas quidem S. Bernardi genuinas esse ipse Hommey non agnoscit; item liber S. Bernardi de laudibus Deiparæ metricus, & continuatio *Commentariorum in Cantica Canticorum*, autore Abbate G. cujus nomen adhuc incognitum est. Succedit S. Ambrosii supplementum, seu tria ejus opuscula, quorum primum est Fidei ejus Symbolum, 2 expositio in Cantica Canticorum, & 3 Recapitulationes; sequitur Supplementum D. Gregorii sive Commentaria in Cantica Canticorum, sed quæ Hommey Radulpho Fontanellensi, qui hactenus Flaviacensis dictus est, postliminio restituit; & Guilelmi Diaconi S. Guillelmi Bituricensis allegoriæ veteris & novi testamenti,

ti, ejusdemque opuscula de quinque sensibus, de passione Domini, de Eucharistia, & prologis librorum bellorum Domini contra Judæos & hæreticos &c. Excipit hæc Supplementa Supplementum Operum Hildeberti, primum Cenomanensis, dein Turonensis Archiepiscopi. In hoc exhibetur 1. liber de querimonia & conflictu spiritus & carnis, 2. liber de concordia veteris & novi testamenti metricus, 3 Orationes Theologicæ seu rythmi sacri; quorum initium est *Alpha & Omega Deus meus, Eli, Eli, meus Deus &c.* 4. liber unus elegiacus de suo exilio; cujus initium: *Nuper enim locuples &c.* 5 liber metricus de urbe Roma, & 6 alia miscellanea metrica. Adduntur his opusculis nomina eorum, ad quos Hildebertus epistolas suas direxit, ut & notæ ad ejusdem epistolas, in quibus Hommey acephalis eorum, ad quos scriptæ sunt, nomina imposuit, depravatis lectiones veras restituit, & obscuras illustravit. Annectitur Viridarium Gregorianum, sive Biblia Gregoriana a Jacobo Folquerii, Eremita Augustiniano, & Doctore Tholosano collecta, & vita S. Augustini Hipponensis Episcopi a B. Jordano de Saxonia Eremita Augustiniano scripta, nec non Supplementum Concilii Basileensis, sive Oratio præambula responsionibus disputatorum hujus Concilii ad articulos Boemorum; ut & Index rerum ac verborum locupletissimus. Si de MSStis Paulinæ Bibliothecæ nostræ addere quid hoc loco licet, asserere cum nobilissimo Barthio, Paulini Collegii quondam incola, & Critico admirando, non dubitamus, ex ineditis ejus libris longe plures tomos, quam Canisianos, posse confici; tanta siquidem a Bibliothecario ejus in nupera excussione deprehensa est copia, ut Supplementa id genus Patrum vel librorum Theologicorum *ἀνεκδότων* evulgari non pauca possint. Sunt inter illos MSS. Hildeberti Epistolæ ac Sermones, versus item de Sacramentis, de vita S. Mariæ Ægyptiacæ, de creatione mundi & operibus sex dierum; nec rythmi tantum illi ab Hommey hoc libro editi, sed & alii LXXX in Mariam Deiparam, quorum initium: *Imperatrix reginarum, & Salvatrix animarum* &c. ut & Elegia de suo exilio. Extat in eadem Bibliotheca & *Musica Bernardi*. Hunc enim titulum præ se fert liber quidam membranaceus; estque epistolæ dedicatoriæ hoc initium: *Domino Deoque dilecto Archipræsuli Piligrino, vero hujus mundi advenæ & peregrino Bern.* Sed Bibliothecarius in fine adscripta reperit hæc verba: *Explicit Mu-*

sica Bernonis. Scripsit enim Berno, Abbas Cœnobii Augiensis, & Ordinis Cluniacensis, non hunc tantum libellum, ut vocat, tonarium Piligrino inscriptum, sed & de Musica peculiarem librum, ut & librum de mensura Monochordi, & Antiphonarium; qui libri & ipsi MSSti in Bibliotheca nostra reperiuntur. Extant præterea in eadem Bibliotheca tot rythmi latini MSSti, ut Tomus exinde non exiguus possit concinnari. Sed hæc omnia clarius patescent ex catalogo MSStorum Paulinorum novo propediem publicando.

JOH. CHRISTOPH. AB UFFENBACH, Comitum ab Ysenburg & Budingen Consiliarii, Tractatus de Consilio Cæsareo-Imperiali Aulico, vom Käyserlichen Reichs-Hoff-Rath / *ejusque prærogativis, ordinationibus & praxi.*

Viennæ Austriæ, typis Joh. Christoph. Cosmerovii, 1683 in fol.

SUprema in Imperio nostro Romano-Germanico, & extremæ provocationis tribunalia esse Consilium Cæsaris Aulicum & Cameram Spirensem, nemini, qui vel summis saltem labris Reipublicæ hujus notitiam degustavit, ignotum esse potest. Ac de hac quidem, Camera nempe Spirensi, non eos tantum, qui generatim jus nostrum publicum explicare sunt adgressi, fuse satis egisse passim deprehendes: sed & præterea ejusdem formam ac processum singularibus libris delinearunt *Blumius in Processu Camerali novissimo*, *Rodingius in Pandectis Cameralibus*, aliique. De Aulico tamen judicio, quod mireris, parcior hactenus notitia extitit. Præter eos enim, qui aut Academicis Dissertationibus materiam hanc delibarunt, aut incidenter saltem in operibus suis de ea tractarunt, (quorum utrorumque catalogum præfatio hujus libri exhibet) nemo hucusque comparuit, qui justo ac methodice scripto volumine & ex professo naturam & practicam splendidissimi hujus tribunalis traderet. Unde & ipse noster Autor non abnuit elogium, quod operi huic Rich. Malcomesius, Consiliarius Hasso-Darmstadinus, in epistola paræneſica ad eundem tribuit; nimirum *ejusmodi opus eo habitu inter juris*

ris publici scriptores hactenus visum non esse. Optime proinde de publico meritus est laudatus Autor, quod ad dilucidandam pleniusque tractandam hanc materiam manum admovit: tanto majoribus insuper gratiis dignus, quod non super incertis rumoribus aliorumve relationibus, sed propria plerumque experientia, optima illa rerum magistra edoctus, scriptum hoc concinnavit; utpote qui, cum hæc literis mandaret, jam per duodecim annos in negotiis Statuum & membrorum Imperii, Judicium hoc & Cameram Imperii Spirensem frequens invisere consueverat; occasionem adeo nactus specialia complura, quæ alios fere latent, observandi atque investigandi. Liber ipse, cujus contextus jam Latino, jam Germanico idiomate, prout autori commodius visum fuit, constat, in diversa capita digestus est, quorum singulorum œconomia & architectura quasi, in tabella operi præmissa exhibetur, elegantem eorum inter se nexum ostendens. Et initio quidem de judicii hujus præstantia, statutis, autore item & scopo agit: hinc personas, ex quibus componitur, partes item litigantes sistit: porro de ejus Jurisdictione & causis exemtis tractat; ac denique singulas processus partes & quid in qualibet observandum, studiose explicat; ultimo loco, quomodo mortuo Cæsare ipsum quoque hoc archidicasterium quasi commoriatur, & quid vigente Vicariatu obtineat, tradens. Ad specialia, quæ subinde communicat, si descendendum foret, facile prolixi esse possemus: sed brevitatis & instituti nostri rationem habentes pauca saltem, quæ de ipsis hujus Consilii assessoribus perhibet, speciminis loco attulisse erimus contenti. Numerum horum Consiliariorum, licet juxta Ordinationes ultra 18 adscendere non debeat, hodie ait ad 29 usq; auctum esse; eo quod nunc ad legationes obeundas frequentissime adhiberi soleant: providendum ergo fuisse, ne per horum absentiam collegium ad exilem nimis numerum redigeretur. Salarium eorundem ordinarium esse 1300 florenorum (sicut Assessorum Spirensium 1000 Imperialium) una cum habitatione libera: accedere dein accidentia, quæ vocant, nonnulla, quæ itidem enarrat *pag. 28.* Ulterius asserit Consiliarios hos dignitate antecedere assessoribus Cameralibus; atque hoc insuper habere prærogativæ, quod ii etiam, qui ex literatorum saltem ordine sunt, ex eo ipso tempore, quo recipiuntur in hocce Collegium, Nobiles fiant, ac nobilium juribus ac privilegiis

giis gaudeant; in tantum ut etiam titulus Hochedelgebohren ipsis tribuatur. Indefessam porro ipsorum industriam commendat inter alia ex eo, quod ne quidem messium, vindemiarum aut nundinarum tempore ferias agant; sed non nisi anniversariis festis, quorum catalogum *pag. 216* exhibet, a laboribus cessent. Prohibitum insuper ait, ullis præter Cæsaris regentis effigiem, picturis conclave, ubi conveniunt, exornare; ne hoc pacto fortean cogitationes eorundem quodammodo distrahantur. Notat denique per mortem aut resignationem Cæsaris officia & functiones horum Consiliariorum plane expirare, in tantum ut in liberrima successoris voluntate sit, quosnam ex illis de novo recipere velit. Et hæc quidem de Assessoribus summi hujus tribunalis allata sufficiant; quorum insuper consessum integrum cum conclavis, in quo congregantur, figura in tabula ænea delineat autor; tam scrupulosa quidem cum accuratione, ut nec nolæ argenteæ, cujus tinnitu signum pedello sive janitori dari solet, suum in mensa locum adsignare fuerit oblitus. Non minus fere exactum se præbuit in describendis ceremoniarum minutiis, quæ in diversis actibus solennibus observandæ veniunt: sic v. g. *pag. 257*, enarrat ritus, quibus Heraldi, si quando id ipsis committitur, Cæsaris mandata insinuare soleant: quam in rem affert ipsam relationem Balth. Hamoir, Heraldi Imperialis de expeditione sua apud Francofurtenses, ad quos tumultum machinantes ablegatus fuerat anno 1614. Pariter suo ipsius exemplo exponit ceremonias in audientiæ actu coram Cæsare observandas, *pag. 226*. Investiturarum etiam ritus & solennia multis edisserit *pag. 114, seqq.* ubi inter alia narrat, Rudolphum Cæsarem non, ut hodie fieri solet, porrecto ad osculum gladii cono vasallos investiisse; sed per tactum imaginis Crucifixi. Notat etiam ibidem, tametsi moris sit in actu investituræ utrumque genu coram Imperatore flectere, Bohemum tamen uno tantum flexo admitti: imo Archiducem Austriæ id privilegii habere, quod tecto & plumis cristato capite equo insidens investituram recipiat. Cæterum utut liber hic jam per se satis æstimari mereatur, nihilominus ejusdem pretium & præstantiam haud parum adaugent appendices, quas Autori subnectere placuit. Sic enim primo exhibet sex diversas supremi hujus dicasterii Ordinationes a Ferdinando I, eumque secutis Imperatoribus promulgatas. Porro com-

communicat Decreta hujus Consistorii communia, quorum ope variis abusibus, qui subinde ibidem irrepserant, obviam itum est: quæ ipsa hactenus nondum edita Autori ex Originali, dem Reichs-Hof-Raths-Buch/ ad describendum concessa fuere. Sequuntur Cancellariæ atque Taxæ Ordinationes, & speciatim novissima, cura Electoris Moguntini anno 1659 die 6 Januarii publicata, ipsa quoque hactenus in lucem publicam nondum emissa. Ulterius quo modus re-& correferendi, in Judicio hoc receptus, melius cognosceretur, exempla diversarum Re-& Correlationum, nec non votorum aulicorum retulit Autor, prout ab ipsis Assessoribus fuere concepta. Denique subjungit Codicem Titularem tam Consiliariorum, quam Agentium & Cancellariæ inservientium in hoc judicio, qui & ipse scilicet ad pleniorem ejus cognitionem, maxime cum integer cujusque titulus recenseatur, haud parum contribuere posse ipsi visus est.

JOHANNIS PAULI LANCELLOTTI

Institutiones Juris Canonici, cum notis Johannis Doujatii, Antecessorum Parisiensium & Regiorum Professorum Primicerii atque Historiographi Regii.

Tomi duo.

Parisiis, apud Antonium Dezallier, 1685 in 12.

SUpervacuum & otiosum foret, multis hic deprædicare, quanto in pretio, apud Romanæ inprimis Ecclesiæ asseclas, habeantur Institutiones a Lancellotto conscriptæ. Præterquam enim quod primus fuit, qui ad concinnandum tale compendium manum admovit; ipsius etiam Pontificis autoritate, aut indultu certe, id conscripsit: ipsissimis insuper plerumque verbis usus est, qualia in corpore juris canonici adhibentur; unde eadem opera & præcepta ab eo accipere, & receptis in jure isto loquendi formis adsuescere potest lector. Atque hæ etiam aliæque similes rationes Doujatium permoverunt, ut satius duceret, Lancellottum notis explicare, quam Institutiones juris Canonici proprio Marte contextas, quas alioquin in promtu habebat, edere. Cum vero Lancellotti labor usibus cupidæ canonum

Juventutis in Gallia per se non satis accommodatus videretur, eo quod Jus ejus regni ecclesiasticum specialia multa habet, ab ipso, homine scilicet Italo, quique paulo ante exitum Synodi Tridentinæ (cujus tamen Decreta ibidem magnam partem per constitutiones regias recepta,) scripsit, omissa: hinc Doujatius id inprimis egit, ut notis suis illius Synodi sanctiones suis locis insereret, rerum dein Ecclesiasticarum origines indicaret, ac denique Ecclesiæ Gallicanæ instituta peculiaria suppleret. Curæ etiam ipsi fuit, loca juris canonici, ex quibus ceu fontibus scriptum suum hausit Lancellottus, in margine ubivis allegata, cum mendis antea scaterent, suæ integritati restituere. Appendicis tandem loco diversa subjunxit, quæ ad commodius addiscendum jus Canonicum facere poterant: nimirum brevem ejus juris historiam; rubricas Decretalium, adjuncta per modum tabellæ sequentium collectionum concordia; porro notarum & abbreviationum utriusque juris explicationem; regulas juris ex VI. Decretalium; seriem, numerum, ætatem Pontificum Romanorum, nec non Conciliorum omnium: indicem item Patrum Græcorum & Latinorum servato sæculorum ordine; ac tandem Regulas Cancellariæ Apostolicæ: ut adeo fatendum sit, librum hunc usibus studiosæ juventutis, cui jam per quadriennium in Academia Parisiensi principia juris Canonici clarissimus Autor profitetur, apprime convenire.

NOVA METHODUS CASSINIANA, observandi Parallaxes & distantias Planetarum a terra, tentata Romæ a Clarissimo Abbate Francisco Blanchino, transmissa Lipsiam ab Illustriss. Emanuele a Schelstraten, Bibliothecæ Vaticanæ Præfecto.

In literis a. 1685, d. 15 Sept. Roma datis.

TErrestris Semidiametri longitudo, modica quidem si cum Cœli amplitudine conferatur, satis tamen ampla ad Astronomiæ vestigium excipiendum, modulus est, quo Planetarum distantias metimur. Pro quantitate anguli, quem illa subtendit, si ex diversis ætheris partibus inspiciatur, illius puncti, a quo inspicitur, elongationem conjicimus ope Trigonometricæ facultatis, quam longe facillimam reddidit hoc ipsum, quod vivimus, sæculum. Fit itaque, ut sinus dimi-

TAB. XII *ad A. 1685.*

pag. 471.

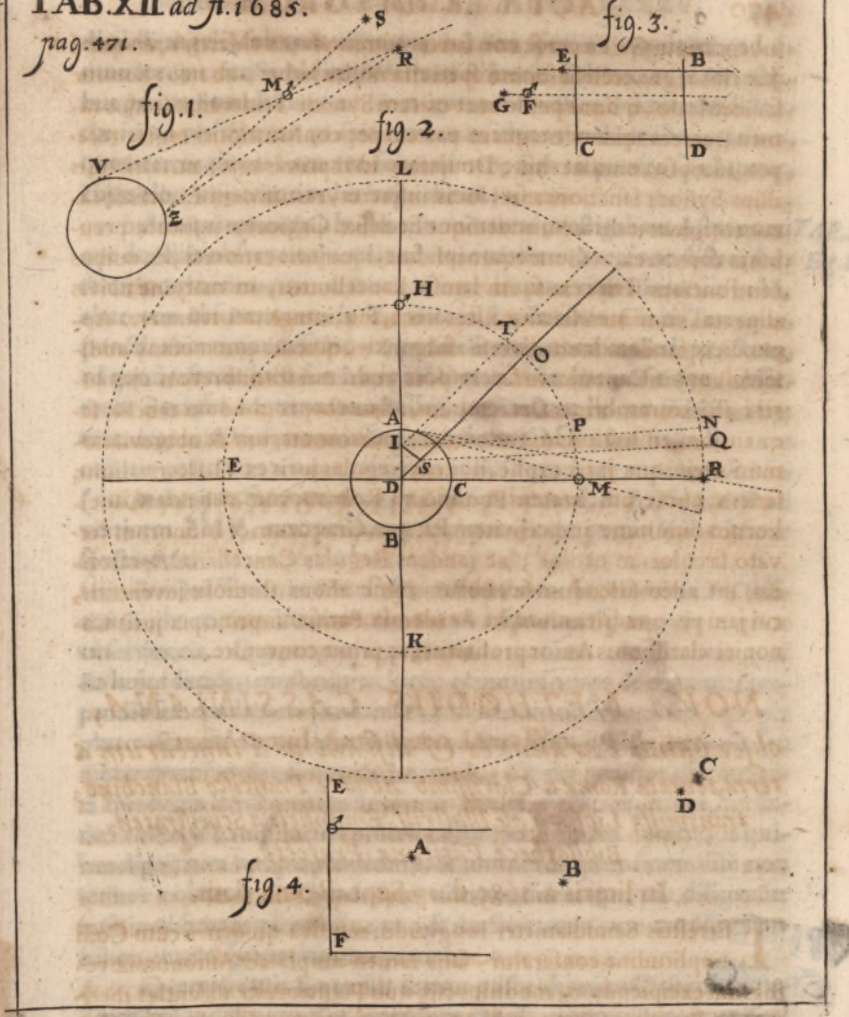

dimidii anguli, sub quo tellus e. g. e Luna spectata appareret, ad sinum totum; ita Semidiameter terræ ad Lunæ distantiam in terrestribus pariter Semidiametris. Tota igitur difficultas definiendæ distantiæ in eo versatur, ut quispiam terræ insistens metiri possit angulum, quem terrena Semidiameter subtenderet, si ab eo puncto spectaretur, cujus elongationem a nobis inquirimus.

Antiquitus anguli hujus quantitatem investigabant Astronomi ope duplicis observatoris, qui eodem tempore e diversis ac distantibus terræ locis in idem Astrum intenderent. Ut puta cum Mars esset in M, alter vero observatorum in V, alter in Z, duobus Globi Terraquei punctis ab invicem dissitis; uterque illorum notabat Cœli punctum, ad quod referri e loco suo Mars videbatur. In hac positione, observator Z vidisset Martem cum stella S per rectam lineam Z M S; alter vero degens in V, illum vidisset per rectam V M R cum stella R. Tum collatis observationibus, ex differentia R S arguebant angulum R M S (qui in maxima fixarum elongatione fere idem est ac R Z S) seu illi ad verticem Z M V, nempe illum, sub quo Terræ portio Z V e Marte spectaretur. *TAB. XII. Fig. I.*

Præclarissimus ætatis nostræ Astronomus Jo. Dominicus Cassinus prudenter animadvertit, stellas ipsas fungi posse munere alterius observatoris. Quapropter in doctissimo opusculo, de Comete anni 80 hujus sæculi, methodum docet accuratissimam & maxime compendiosam ejusdem rei præstandæ, per unicum observatorem, qui per plures vices eadem nocte collimet in astra tubis opticis, reticula seu micrometro (ut aliqui vocant) armatis. Operæ pretium est tanti viri nunquam satis commendatum inventum uberius exponere, ut sæculi nostri felicitas in dies adaucta illos potissimum recreet, a quibus dignitatem accipit plurimam, & novam amplitudinem sibi non temere pollicetur. Quod si præstitero, fidem quoque diligentiæ nostris observationibus astruam, & Auctoritatem non modicam exhibito inventi specimine comparabo.

Quærendum itaque est, quonam pacto ab unico Observatore in Terra posito inveniri possit Quantitas anguli, quem subtenderet Terræ Semidiameter, si ex aliquo Planetarum spectaretur.

Supponamus me in Axe mundano positum Terram D inspicere. Punctum D referet Polum Terrestris æquinoctialis, qui per circu- *Fig. II.*

lum A B C apte exhibebitur. Intelligatur planum B A C indefinite produci: jam referet planum Cœlestis æquatoris in omnibus Planetarum sphæris quas attinget, tum etiam in suprema fixarum sede cum eo usque productum fuerit. Sit itaque e. g. Mars in H, qui supponatur versari in plano æquatoris. Ut diurnam illius vertiginem describamus, nihil aliud præstandum erit, quam centro D distantiam D H circumducere; describetur enim circulus H M K E, quem intra 24 horas Mars videbitur absolvere, si nullo proprio motu niti in anteriora, vel contra ordinem supponatur. Ita cum Jovem, Saturnum, & stellas etiam attingemus, ut diurnam istorum corporum vertiginem exhibeamus, satis fuerit e centro D ad illorum distantiam Circulos concentricos designare. Quod si unum ex hisce Circulis in 24 partes æquales diviserimus, per quarum singulas ducantur plana ad æquatorem recta, & in puncto D se mutuo secantia, jam habebuntur etiam Circuli horarii, qui respectu locorum Terræ vicem obibunt meridianorum. Unum ex his sit planum L H A D, nempe Circulus meridianus loci A sub æquatoris linea in Terra constituti, ubi supponatur aliquis Martem H & stellam L inspicere. Sit autem stella & Mars in eodem æquatoris plano, in quo & observator degit: limbisque ita cohæreant, ut eadem linea D H L transeat per limbum planetæ & stellæ, quod modo facilitatis gratia præstat supponere. Si nec stella nec Mars ullo alio motu cieretur, quam eo, quem vocamus diurni raptus, intra 24 horas utrumque astrum ad pristinum locum devolveretur: & si diurnus iste motus æquabilis foret, intra sex horas utrumque esset in plano E D M ad meridianum recto, & per polum D transeunte, nempe in circulo horæ sextæ Astronomicæ. Si quis itaq; in axe revolutionis istius, & in plano æquatoris insimul positus, hoc est in centro Terræ D, posset perpetuo Martem & stellam spectare, utrumque corpus eodem modo limbis connexum videret, sive Mars & stella essent in plano D H L, sive in plano D M R. Non ita vero contingeret priori observatori, quem supposuimus degere in A, qui in suo quidem Meridiano tam stellæ quam Martis limbos in eadem recta A H L videbit: sed cum fuerint in alio Meridiano D R, qui respectu loci A est Circulus horæ sextæ Astronomicæ, Martem videbit in plano A M, stellam vero in plano A R, adeoque illi videbitur Mars in antecedentia regressus, vel stella in consequentia signorum promota, licet

cet revera æquabiliter a solo diurno motu utrumque astrum ex suppositione fuerit circumactum.

Cæterum cum sciat æquabiliter utrumque moveri, post sex horas cognoscet utrumque degere in plano horæ sextæ Astronomicæ veræ: at inveniet etiam paulo ante horas sex Martem præterlapsum fuisse planum horæ sextæ sensibilis, cum hora sexta sensibilis respectu loci A non sit planum E D R, sed planum A P N. Differentia vero temporis, quæ intercedit inter transitum Martis, e. g. per duo plana horæ sextæ, nempe A P horæ sextæ sensibilis, & A M horæ sextæ rationalis seu Astronomicæ, dignoscetur a portione P M paralleli diurni a Marte descripti, quæ portio æqualis erit angulo P A M, seu alterno in parallelis A M D, nempe illi, sub quo Terræ Semidiameter e Marte M spectaretur: Ita ut si portio ista M P fuerit unius gradus, e. g. Mars videatur pertransire planum A P quatuor minutis horariis, antequam sex horæ elapsæ fuerint a transitu ipsius per meridianum. Quo longius autem removebitur Mars a Terra, eo minori sub angulo Terra e Marte spectabitur, ut Optica aperte demonstrat: atque adeo minor futura est differentia transitus Martis per planum horæ sextæ sensibilis & rationalis. Quod si elongatio maxima astri illius sit, qualis est distantia fixarum, ad eam exiguitatem perveniet angulus A R D seu illi æqualis N A R, ut sensus nostros omnino fugiat, & eodem sensibili tempore, quo stella est in plano D R, appareat in plano A N.

En itaque quomodo stella ipsa, vel potius horologium automatum una cum stella obire possit vices alterius Observatoris degentis in C. Peto enim quid aliud præstaret observator C, nisi quod certiores nos redderet se vidisse stellam & Martem in eodem plano meridiani sui, seu nostræ sextæ horæ Astronomicæ, dum Nos in hæc astra intendentes diversum illarum situm observaremus? Atqui primum illud præstatur ab horologio nostro, dum horas numerat post Martis transitum per meridianum. Cum enim constet stellam L post sex horas a transitu suo per meridianum, futuram esse in plano horæ sextæ D R, satis certi sumus stellam in eo versari, si sexta hora nobis ab horologio indicetur. Quoniam vero relate ad fixas planum horæ sextæ sensibilis convenit cum plano sextæ rationalis, si post sex horas a transitu stellæ per meridianum disponatur planum aliquod

per noſtrum oculum & ſtellam tranſiens, axi mundano parallelum, id erit planum horæ ſextæ ſenſibilis, in quo neceſſario verſabitur ſtella. Mars vero ab eo diſcrepare videbitur tot minutis ſui paralleli, quot exigit illius Parallaxis. Attendatur itaque ope penduli numerus minutorum temporis, quæ intercipiuntur inter tranſitum Martis & ſtellæ: ita enim fiet, ut attribuendo quatuor ſecundis horariis ſingula minuta prima paralleli diurni Martis cognoſcamus angulum M A R ſeu M A N, qui ad ſenſum idem eſt ut explicuimus, ſive alternum in parallelis A M D, hoc eſt, eum, ſub quo Telluris Semidiameter e Martis diſtantia ſpectatur, quod nobis præſtandum erat.

Hoc angulo invento, in triangulo rectangulo A D M ſi fiat ut ſinus anguli A M D, ex obſervatione cogniti, ad ſinum totum anguli recti D; ita linea A D ad quartum, proveniet quantitas lineæ A M ſeu Martis diſtantia a loco obſervatoris A, in partibus terreſtri Semidiametro reſpondentibus.

Fig. III. Quomodo vero præſtet obſervare hanc differentiam temporis inter tranſitum Martis & ſtellæ, docet in eodem libro Caſſinus, ope machinæ peculiaris tubo optico & reticula, ſeu micrometro (ut quidam vocant) armatæ. Diſponuntur in concurſum focorum lentis objectivæ & ocularis quatuor, vel plura fila ad rectos angulos ſe invicem decuſſantia: tamdiu circumagitur Teleſcopium ita præparatum, quo usque ſtellarum aliqua Marti vicina per aliquod filum videatur fluere, dum imago illius in Teleſcopio movetur æquatori parallela; tunc enim conſtat etiam fila eſſe in eodem ſitu parallelo æquatori: fila vero, quæ primis orthogonaliter inſiſtunt, reſpondent circulis aſcenſionum rectarum, ſatis apte in exiguo cœli ſpatio, quod a Teleſcopio comprehenditur, præſertim cum ea ſidera obſervantur, quæ intra Tropicos ſunt locata, ut in appoſita figura filis A B, C D parallelis, fila A C, B D inter ſe parallela ad rectos incumbant. Sit alicujus ſtellæ ex iis, quæ Marti proximæ reperiuntur imago in C, quæ moveatur recta per filum A B, dum ſtella diurno motu circumlata ſuum iter deſcribit per imaginem ſuam in foco lentium: conſtabit filum A B eſſe æquatori parallelum; adeoque fila A C, B D quæ priori filo ad rectos incumbunt, reſpondebunt circulis aſcenſionum rectarum. Expectetur tantiſper, quo usque Mars F diurno motu citatus attingat filum A C in H, & tunc invitetur pen-

pendulum: numerentur vibrationes inter tranſitum Martis F & ſtellæ T, quæ non multo tempore poſt Martem in idem filum videbitur impingere. Tempus hoc in minuta Circuli converſum exhibebit minuta parallaxeos Martis, ex quibus deinde ejus a Terra diſtantiam per ſolutionem Trianguli eruemus.

Huc usque facilitatis gratia plura ſuppoſuimus, nempe Martem nullo proprio motu cieri, obſervantem degere in æquatore, & differentiam ſumi in circulo horæ ſextæ (quod poſtremum attuli tantum exempli cauſa; nam revera in eo ſitu Sphæræ talis obſervatio fieri non poteſt, cum circulus horæ ſextæ reſpectu loci ſub æquatore poſiti ſit ipſius horizon: in horizonte vero plurimis de cauſis obſervationes iſtæ fieri nequeant.) Quod itaque huc usque contemplati ſumus, tamquam poſſibile aliquod in ſuppoſitionibus data opera conſtitutis, reducamus ad Praxin in iis caſibus, ubi conditiones illæ non adſunt, ſicut in noſtro horizonte, dum Martem hoc anno conſpeximus.

Sit itaque *primo* obſervator in alio Terræ parallelo, ab æqua- *Fig. II.*
tore ſatis diſſito, puta in Romano, diſtante ab æquinoctiali 41° 50', Parallaxis aſcenſionis rectæ hic obſervabilis ſeu differentia horæ ſextæ ſenſibilis a vera minor erit; non enim locus obſervantis erit in A, ſed in aliquo puncto intermedio inter D & A, nempe in I, per quod cum duci debeat planum horæ ſextæ ſenſibilis I Q, differentia planorum utriusque horæ ſextæ minor erit, adeoque minor & Parallaxis. Hanc autem proportionem habebit Parallaxis maxima aſcenſionis rectæ hic obſervabilis, ad Parallaxim maximam ſub linea æquinoctiali ſpectabilem, quam habet linea I D ad A D, nempe ſinus complementi elevationis poli ad ſinum totum. Si ergo in Parallelo Romano obſervetur Parallaxis maxima aſcenſionis rectæ, quæ Marti competit in æquatore verſanti, ut habeatur quantitas Parallaxeos, quam obſervabunt illi, qui degunt ſub linea æquinoctiali, fieri debet per regulam auream, ut ſinus complementi latitudinis urbis Romæ, ad ſinum totum; ita Parallaxis aſcenſionis rectæ Romæ obſervata, ad Parallaxim obſervabilem in Inſula S. Thomæ, vel in quacumque alia regione, ſub æquatoris linea conſtituta.

Secundo concedamus primam quidem obſervationem fieri Marte verſante in Meridiano, ſecundam vero non fieri in Circulo horæ

ſextæ,

sextæ, sed in Circulo horæ tertiæ v.gr; hic denuo ponenda erit duplex hora tertia, alia quidem Astronomica seu rationalis per centrum Terræ transiens, altera vero sensibilis, priori æquidistans & per locum regionis nostræ ducenda. In schemate nostro prima erit DO, altera vero IT; quæ inter se non dissidebunt tota linea ID, sed tantum linea IS, quæ ad ID se habet, ut sinus horæ 3 seu anguli HDO graduum 45, ad sinum totum. Fiat itaque sicut in præcedenti: ut sinus IS anguli ADS, ad sinum totum ID, anguli recti S; ita parallaxis Martis observata in circulo horæ tertiæ, ad observabilem in circulo horæ sextæ.

Tertio demus & Martem extra planum æquatoris. Instituenda modo erit Regula aurea e converso superiorum, nempe ut sinus totus, ad sinum complementi declinationis Martis; ita Parallaxis inventa in parallelo, quem Mars describit, ad maximam observabilem in aliquo maximo circulo: eo prorsus more, quo reducimus diametrum Solis apparentem ad minuta circuli maximi, quando illam metimur penduli adjumento, Sole percurrente Tropicos, vel alium circulum extra planum æquatoris.

Demum auferatur & illa suppositio, qua Martem nullo proprio motu juxta vel contra signorum ordinem ferri supposueramus. Demus illum moveri æquabiliter, vel saltem uniformi & certa acceleratione, aut retardatione, quam inquiremus ope plurium observationum diebus sequentibus & antecedentibus faciendam, dum Mars per Meridianum feretur: igitur singulis temporibus innotescit nobis locus verus Martis, quem si comparemus cum apparenti per Parallaxim, perinde erit, ac si supposuissemus Martem nullo alio motu quam diurno circumferri. hanc enim suppositionem quietis in Marte idcirco feceram, ut certum locum statuerem pro singulis momentis. Ita cum hunc locum inquirere possimus etiam concesso Martis motu, jam absque illa suppositione Regulæ Cassinianæ evidentia & usus apparebit.

Quas gratias doctissimo Cassino debeat Astronomorum Respublica pro invento adeo admirabili, facile testabitur quisquis animadvertit compendia Methodi istius, & superiorum pericula cum illa contulerit. Testatur autem se hac methodo Martis distantiam exploravisse, cum Soli oppositus Terræ maxime propinquus ferretur.

Ipse

Ipse quoque tanti viri vestigia relegens, licet non passibus æquis, conatus sum Martis acronychie fulgentis hoc anno Parallaxim investigare. Observationum harum nonnullas elegi, quæ peractæ a me sunt diebus proxime sequentibus Martis oppositionem cum sole, cæterarumque omnium visæ mihi quam diligentissime habitæ: exhibitæ sequenti Tabella

Observatio	Dies. H. / // styli novi. Inspiciatur Figura IVta.
	Maij
I	30. 8. 45. 55. Martis limbus in revolutione diurna antecedens ad filum EF.
	Post vibrationes 106 penduli (qualium 92 æquivalent uni minuto primo horario) stella A ad idem filum appellit.
	Post vibrationes 365 a transitu Martis stella D eodem illabitur.
	Post vibrationes 375 a transitu Martis stella C ad idem filum fertur.
II	11. 10 12. Martis prior limbus ad filum EF.
	Stella C ad idem filum post vibrationes 393.
III	12. 20. 12. Martis limbus antecedens ad filum EF.
	Stella C post vibrationes 399 ad idem filum pertingit.
IV	31. 11. 23. 55. Martis limbus prior ad filum EF.
	Jun. Stella C post vibrationes 535 illuc fertur.
V	1. 11. 6. 19. Martis limbus occidentalis ad filum EF.
	Stella C ad idem revolvitur post vibrationes 670.

Fig. IV.

Supputatio ex observationibus.

Collatis observationibus 2 & 4, constat Martem intra horas 24 & min. 13 mutavisse tantum ascensionis rectæ, quantum subtendit portio Cœli excurrens vibrationibus 142. Igitur intra unam horam, si æquabiliter mutet ascensionem rectam (mutat vero, ut ex observationibus 2, 4 & 5 patet, fere æquabiliter) regreditur ab hisce stel-

lis seu elongatur per vibrationes $5\frac{10}{12}$. Ab observatione prima ad tertiam excurrunt horæ 3. $3\frac{1}{4}$. Ergo si nullam pateretur retardationem, conficeret tantumdem suæ ascensionis, quantum important vibrationes $20\frac{1}{2}$. Sed cum tempore observationis primæ velocius retrocederet, quia sensim indies ejus regressio imminuitur vibr. circiter 5 vel 6. mutare debuisset intra illud tempus vibrationes saltem $21\frac{1}{4}$. Hanc mutationem confero cum prima & tertia observatione, ex quibus apparenter mutavit vibr. 24. Igitur differentia quæ summa esse potest, non excedit vibrationes $2\frac{3}{4}$. Jam ad parallaxim indagandam propius accedo.

Tempore observationis primæ Mars distabat a Meridiano horis 3 seu gr. 45, quorum sinus est 707. Tempore secundæ observationis distabat Mars a Meridiano horis o $3\frac{1}{4}$, seu gr. $8\frac{1}{2}$ Horum sinus 148

Ut 885 ad sinum totum 1000, ita $2\frac{3}{4}$ ad $3\frac{2\frac{1}{2}}{24}$ seu $3\frac{5}{48}$ Summa 855

Ut 744 sinus complementi Latitudinis Romæ ad 1000 S. T. ita $3\frac{5}{48}$ ad $4\frac{7}{48}$.

Ut 1000 ad 921 sinum complementi declinationis Martis, ita $4\frac{7}{48}$ ad $3\frac{41}{48}$ seu rotundo numero ad 4.

Jam vero si 92 vibrationes mei penduli dant minuta horaria secunda 60 quot dabunt vibrationes quatuor? Invenio $2\frac{56}{92}$ seu $2'' : \frac{III}{36} : \frac{IIII}{30}$. At horaria $\frac{II}{2} : \frac{III}{36} : \frac{IIII}{30}$ sunt minuta æquatoris & consequenter cujuscunque circuli maximi $\frac{II}{39} : \frac{III}{7} : \frac{IIII}{30}$ Ergo parallaxis maxima horizontalis Martis est minutorum secundorum $\frac{II}{39}$. ejusque distantia a terra est semidiam. terrestrium 5250 circiter. Si assumas parallaxim rotunde $\frac{II}{40}$ erit distantia ejus a terra semidiam. plusquam 5100. Non curavi, ut vides, minimas fractiones, ne frustra in re adeo ambigua morosus haberer.

NOVUM MICROSCOPIUM,

Autore Carolo Antonio Tortono, Sacerdote Piceno.

Communicatum in iisdem Dn. Schelstratenii literis.

IN Academia Physico-Mathematica Romana, habita de more in domo Illustrissimi Domini Ciampini die quinta mensis Augusti præsentis anni 1685, inter res alias curiositate dignas, quæ prædicta die

die in ipsa Academia fuerunt expositæ, non minoris admirationis fuit illa parvuli tubi duorum digitorum, duarum scilicet unciarum longitudinis & duorum scrupulorum ex semidiametro latitudinis ad mensuram palmi Romani.

Usus hujus exigui Tubi maxime inservit ad hoc, ut in majori copia colligantur species objectorum visibilium, & ad hoc ut appareat objectum majoris magnitudinis: quod certe nequit præstare Microscopium constans tribus palmis; quin immo etiam cum majori luce, propinquitate & termino, cujus rei experimentum exhibitum est in ipsa Academia, in qua omnes spectatores communi consensu dixerunt, hunc parvulum Tubum novum esse Artis prodigium, tum ratione maximi commodi, quod ex ipso resultat, cum ipsius adminiculo intueri possimus objecta etiam sine magnæ lucis beneficio, quæ tamen necessario requiritur in aliis Microscopiis, tum etiam quia potest quis curiositatis gratia observare sanguinis cursum in bestiolis diaphanis & transparentibus, quapropter potest etiam Medicis inservire in ordine ad curandos morbos.

Ex hoc parvulo Microscopio nova curiositas resultat, quæ manifeste ostenditur, ex eo quod ex iisdem chrystallis dictum microscopium componentibus efformatur etiam eximium conspicilium ab auctore nuncupatum Tubospicillus digitalis, & idem prorsus habet præstare, quod præstaret conspicilium unciarum octo.

Tubus quamvis sit parvulus, componitur tamen quinque partibus, quæ simul uniuntur mediantibus commissuris se invicem copulantibus in parte subsequenti; unde ex hoc parvulo Tubo duo commoda resultant, unum microscopii, aliud conspicilii.

Inquisitus auctor ab aliquibus, qualis esset structura hujus parvuli, sed mirabilis opificii, non aliud notum fecit, nisi quod componatur ex quinque chrystallis, & unum ex iis formam spæhricam non habere; pollicitus tamen est, si poterit post multa studia ad breviorem formam redigere conspicilia magnæ amplitudinis, notam facere structuram.

Huic opificio Academici proludentes diversi diversa dixerunt, inter quos unus dixit, quod vitrum ab auctore non propalatum habere posset figuram hyperboleam, quod certe majus prodigium esset,

cum noſtra ætas potuerit adinvenire theſaurum, quem nondum tot laboribus potuerunt Patres noſtri.

Deinceps prodibit in lucem, quidquid Autoris ingenium in hac ſcientia propalare conabitur. Eſt autem autor Carolus Antonius Tortonus Sacerdos Picenus in urbe a multo tempore degens, & in conſtruendis omnium generum conſpiciliis verſatiſſimus.

NOUVEAU TRAITE' DU TOISE RENDU facile & demonſtré par I. B. Tarragon Profeſſeur des Mathematiques,

hoc eſt,

Tractatus de calculo Hexapedario reddito facilio-ri, & demonſtrato per I. B. Tarragon Matheſeos Profeſſorem.

Pariſ. 1685 in 8.

AUtor *Punctum phyſicum* vocat quantitatem ſenſibilem tam exiguam, ut earum 72 conficiant pollicem. Habet ei *Hexapoda* (toiſe) pedes 6, *pes* pollices ſeu digitos 12, *pollex* lineas 12 (linea enim, *ligne*, apud Gallos appellatur $\frac{1}{12}$ pollicis.) Denique *linea* continet puncta (phyſica) ſex. Ut autem menſuras lineares componit ex punctis phyſicis, ita ſuperficiales ex punctis phyſicis quadratis, ſolida vero corpora ex punctis phyſicis cubicis; calculi arithmetici uſum in menſuris lucide ſatis oſtendens.

TRAITE' DES FORTIFICATIONS, CONTENANT la demonſtration & l'examen de tout ce qui regarde l'art de fortifier les places, tant regulieres qu'irregulieres, ſuivant ce qui ſe practique aujourdhuy. par le Sr. Gautier de Niſme.

id eſt,

Tractatus de Munitionibus, continens demonſtrationem & examen eorum quæ ad artem muniendi loca tam regularia quam irregularia pertinent, ſecundum hodiernam praxin, per H. Gautier.

Lugduni, 1685. in 12.

Libellus

LIbellus eſt ſatis brevis. Autor præmiſſis more ſolito Geometricis quibusdam principiis, partes munimentorum explicat, inde tradit varias diverſarum nationum muniendi Methodos. Comitis Pagani munitiones parum laudat, Caſamattas ait mature deſtrui a tormentis obſidentium, & cum alæ C. Pagani ad lineam defenſionis angulum rectum faciant, propugnaculorum humeros (*epaules*) magis detectos atque expoſitos eſſe quam ut diu poſſint reſiſtere. Caſamattam infimam tectam quidem eſſe, ſed ſuperiorum ruinis mox inutilem redditum iri. Apicem propugnaculi Paganici, cum obtuſus eſſe ſoleat, non valde procurrere, ideo nec obſidentibus ſatis incommodi afferre, præterquam quod plus ſumtuum & temporis talia munimenta requirant.

THE ELEMENTS OR PRINCIPLES OF GEOMETRIE.

h. e.

Elementa ſive principia Geometriæ.

Londini, 1684 in 12.

AUtor ait, ſe uſui tironum ad praxin feſtinantium hæc deſtinaſſe, Euclidis ordini ſe non obligat; Theoremata ſeparat a problematibus, ſed irrationales lineas aliaque difficiliora omittit. Nonnulla tamen ſupplet, quæ apud Euclidem non habentur.

LA GEOMETRIE PRACTIQUE DE Mr. OZANNAM Profeſſeur en Mathematiques a Paris. Tables des Sinus tangentes & ſecantes & des Logarithmes par le méme.

id eſt,

Domini Ozannami Profeſſoris Matheſeos Pariſini Geometria practica; nec non Tabulæ Sinuum tangentium & ſecantium, ac Logarithmorum.

Pariſiis, 1685 in 8.

AUtor in præfatione ſuæ Geometriæ practicæ, promittit novam editionem *Diophanti* ad calculum Algebræ ſpecioſæ reducti, cum multis additionibus, quibus duplo auctior ſit futurus; nec du-

bitamus, complura non aſpernanda in hoc genere, in quo apprime verſatus eſt, præſtari ab eo poſſe. Quod vero hunc tractatum præſentem attinet, ait ſe praxi voluiſſe adjungere demonſtrationes faciliores. Itaque ad dimenſionem Circuli practicam facillime demonſtrandam, Autor noſter adhibendam ſibi putavit admirabilem illam *proportionem Leibnitianam* inter Circulum & Quadratum circumſcriptum, ſcilicet ut $\frac{1}{1}-\frac{1}{3}-\frac{1}{5}-\frac{1}{7}-\frac{1}{9}$ &c. ad 1 (quæ jam decennio & amplius abhinc inventa, & demum anni noſtrorum Actorum primi menſe ſecundo publicata eſt) quoniam ita ſine omni conſideratione polygonorum, & extractione radicum, magnitudo Circuli perfecte & ſimplicisſime in numeris rationalibus exprimitur. Demonſtratio autem inſignis adeo theorematis partim a clariſſimo Invētore, partim ab ejus amicis, communicata eſt dudum ſummis quibusdam Pariſinorum ac Londinenſium Geometris, ac magno cum applauſu ſuſcepta; unde ad hunc quoque autorem pervenit. Intereſt autem ſcientiarum, ut ab ipſo Inventore editio demonſtrationis, cum multis aliis novis repertis poſteritate digniſſimis, obtineatur.

S. PONTII MEROPII PAULINI NOLANI EPISCOPI Opera digeſta in duos tomos, ſecundum ordinem temporum nunc primum diſpoſita, & ad manuſcriptos codices Gallicanos, Italicos, Anglicanos, Belgicos, atque ad editiones antiquiores emendata & aucta, nec non variorum notis illuſtrata.

Pariſiis apud Johannem Couterot & Ludovicum Gverin 1685 in 4.

EDitiones operum S. Paulini Nolani Epiſcopi, novæ hujus editionis Autor in præfatione hoc ordine recenſet, ut primo loco Pariſienſem, anno 1516 *Jodoci Badii Aſcenſii* typis ex corrupto & mutilo codice expreſſam, & ab ipſo Badio, ut cenſet, magis depravatam; ſecundo Colonienſem, anno 1560 Choliniano prælo *Henrici Gravii* Dominicani ſtudio emiſſam; tertio Baſileenſem, anno 1569 a *Joh. Jacobo Gryneo* monumentis orthodoxographis inſertam; quarto Colonienſem, quæ A. 1618 in bibliotheca Patrum *Andreæ Schotti* opera epithalamio Juliani & Jæauctior evaſit; & quinto denique Antverpienſem numeret

ret, quam anno 1622 ſuis & *Frontonis Ducæi* notis illuſtratam, *Heribertus Rosweidus* Plantinianis typis evulgavit.

Eundem in referendis Paulini editionibus ordinem & numerum jam olim *Petrus Franciſcus Chiffletius* tenuit, miratus, quod Rosvveidus, dum editos Paulini codices recenſet, Gravianam editionem Pariſienſibus Patrum bibliothecis, quæ Margarini de la Bigne nomine prænotantur, inſertam dixerit; cum tamen in tribus illis Pariſienſibus Patrum bibliothecis, quæ Colonienſem anteceſſerunt, Paulini opera non legantur. Verum qui Rosvveidum falſa perſuaſione deceptum exiſtimavit Chiffletius, ipſe fallitur, cum utique tomo tertio, quem S. Patrum epiſtolis Bigneus deſtinavit, Paulini quoque epiſtolæ, & ſoluta & ligata oratione ſcriptæ, lectorum oculis incurrant. Nam de vita Martini Turonenſis in ſex libros diſtributa, quam ſub Paulini Nolani Epiſcopi nomine ad octavum bibliothecæ ſuæ tomum Bigneus retulit, dicere hic nihil attinet, cum jampridem inter eruditos opus illud non Pontio Meropio Paulino, ſed *Benedicto Paulino Petricorio* tribuendum eſſe conſtet.

Cæterum, quamvis Rosvveidiana Paulini editio in poſtremis Patrum bibliothecis, quæ Colonienſi ſucceſſerunt, repetita cæteris palmam præripere videretur, prædictus tamen *Chiffletius*, poſtquam eam cum manuſcriptis aliquot codicibus contuliſſet, Paulini ad Eucherium & Gallum in Lero inſula degentes epiſtolam plane omiſſam, eas quas Paulinus Pammachio & Alethio inſcripſit, turpiter inter ſe commixtas & confuſas, & cæteras paſſim depravatas animadvertit. Quocirca parum abfuit, quin novam Paulini editionem moliretur, ſed cum manſionem ſuam Divionenſem propoſito huic, ob accuratioris typographiæ defectum non ſatis oportunam intelligeret, ſaltem alios, ut egregio operi manum admoverent, excitare, & non pœnitendo ſubſidio viam illis paratiorem reddere voluit, cum anno 1662 Divione Paulinum ſuum illuſtratum, ſeu appendicem ad opera & res geſtas S. Paulini, luci publicæ donavit.

Certe Chiffletii collectanea ad emendandum Paulinum, & hiſtoriam ejus illuſtrandam, haud parum ſibi profuiſſe novæ hujus, quam nunc recenſemus, editionis Autor ingenue fatetur, quamvis his non contentus, longe plures manuſcriptos codices, quorum haud

haud mediocrem copiam ab *Emerico Bigotio* sibi factam agnoscit, contulerit, & majori apparatu instructus nulli pepercerit operæ, ut Paulinus elegantior, quam unquam antea prodiret. Ac ne cœco impetu Paulinum emendasse videretur, lectionum suarum rationes in annotatiunculis Pauliniano contextui subjectis diligenter annotavit.

Totum opus duobus tomis constat, quorum prior indubitata Paulini opera continet. In his primum locum tenent epistolæ expeditioris usus gratia in certa capita divisæ, & juxta temporis seriem, a qua non parum lucis accipiunt, digestæ, ad quas unicus, qui supereſt, sermo de gazophylacio, nec non Augustini & aliorum ad Paulinum epistolæ accedunt. Ac ne novus epistolarum ordo quempiam perturbet, vulgaris numerus in margine notatur, in quo etiam præter vocum quarundam obscuriorum explicationem, Sacræ Scripturæ loca consignantur. Nec minor diligentia in Paulini poematibus adhibita, quæ alteram prioris tomi partem constituunt.

In posteriorem tomum rejecta sunt opera Paulini dubia, aliena & suppositicia, quibus autor suas & aliorum ad Paulinum observationes, nec non insignia Paulini elogia ex variis Scriptoribus collecta, cum *Umnii* de Paulini obitu epistola, & vitam præterea Paulini ex ipsius aliorumque veterum Scriptorum operibus prolixe concinnatam subjunxit. Quæ quantum cum ea, quam tacito Autoris *Innocisci Sacchini* nomine, jam pridem Rosvveidus edidit, conveniat, aut ab ea discrepet, quibus otium est, conferre poterunt. Hanc Paulini vitam septem dissertationes excipiunt, in quibus primum de ordine chronologico epistolarum & poematum Paulini, deinde de Sulpitio Severo, Alethio, Victricio, & Apro, ad quos Paulinus scripsit; tum de operibus Paulini amissis, dubiis & suppositis, ac tandem de Paulini captivitate ejusque tempore agitur. Postremo loco præter variantium lectionum Syllogen quindecim indices comparent.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno M DC LXXXV.

L'HISTORIA AVGVSTA DA GIVLIO CEsare a Costantino il Magno, illustrata con la verità dell' Antique Medaglie da Francesco Angeloni. Seconda impressione &c.

i. e.

Historia Augusta a I. Cæsare usque ad Constantinum M. illustrata antiquorum numismatum veritate a Franc. Angelonio. Editio secunda, cum emendationibus posthumis ipsius Auctoris, & Supplemento exhibente aversas nummorum facies, quæ in tabulis prioris editionis deerant, depromptas ex Thesauro Nummario Reginæ Christinæ Augustæ, & descriptas a Joh. Petro Bellorio.

Romæ, apud Fel. Cesarettum. 1685. fol.

ANni jam plures abiere, ex quo *Franc. Angeloni* historia Augusta, antiquorum numismatum autoritate illustrata, prælum prima vice subiit, eo adplausu ab eruditis excepta, quem & historiæ ex selectissimis Autoribus decerptæ jucunditas, & non vulgaris eruditio in explicatione numismatum elucens merebatur. Sane enim hoc opere luculenter ostendit Angelonus, quanta fuerit antiquitatis & rei nummariæ cognitione instructus, suæque in hoc studiorum genere peritiæ fidem ingeniosis conjecturis, ad exolvendas difficultates adhibitis abunde fecit. Sic numisma quoddam Trajani tempore cusum, in cujus postica parte pontis in Danubio extructi memoriam conservari hactenus interpretes crediderant, de Anconitano

portu erudite explicat p. 96. seq. nec minori felicitate alia exposuit, quæ brevitatis studio omittere cogimur. Sed quod peritissimis quibusvis in hoc genere eruditionis versantibus accidere solet, ut conjecturas suas non omnibus æque adprobare queant, id Autori quoque nostro evenit. Non enim defuere ex eruditis, qui nævos quosdam in pulcherrimo opere detegerent, sive illi irrepserint temporum vitio, quibus hæc eruditionis pars nondum ad istud perfectionis fastigium pervenerat, in quo nunc virorum summorum industria collocata est, seu quod Autor aliis negotiis districtus (Cardinali enim Aldobrandino operam addixerat) labori suo ad accuratiorem limam revocando unice vacare nequiverit. Erat tum adhuc in vivis Angelonus, qui ubi scripta contraria expendit, alicubi se lapsum ingenue agnovit, & emendandis erroribus alteram quam adornabat, editionem destinavit. Verum his curis intentum mors, non immatura quidem, erat enim provectæ ætatis, acerba tamen occupavit & propositum tam egregium evertit. Videbatur ergo spes omnis Autoris obitu concidisse, sed factum bonum; successit in hoc labore *Joh. Petrus Bellorus*, amicitia & similitudine studiorum defuncto conjunctissimus, & ex scriptis eruditis orbi jam pridem notus. Is ergo amicitiæ quondam cum Angelono contractæ & communium amicorum precibus hoc dedit, ut novam quam nunc habemus, Historiæ Augustæ editionem instrueret, in qua ea ratione versatus est, ut in ipso textu nihil plane mutaret, sed contrarias doctorum virorum sententias, quibus manum dederat ipse Angelonus, sæpius suo quoque calculo comprobatas, aliquando rejectas subnecteret, Lectori judicium relinquens, uter felicius conjeciſſe videatur. Non pauca etiam numismata, quorum notitia accuratam Angeloni diligentiam fugerat, ad explendos hiatus in tabulis prioris editionis occurrentes, ex Serenissimæ Suecorum Reginæ Christinæ, cui a cura Bibliothecæ & Antiquitatum est, cimeliarchio adjecit; ut adeo lectio hujus libri historiarum & antiquitatis studiosis non nisi jucundissima esse queat.

IACO-

IACOBI PERIZONII ANT. F. ANIMADversiones historicæ, in quibus quamplurima in priscis Romanarum rerum utriusque linguæ Auctoribus notantur, multa etiam illustrantur atque emendantur, varia denique antiquorum rituum eruuntur & uberius explicantur.

Amstelodami, apud Boomios 1685 in 8.

QUam in Dissertationibus eruditis doctissimus Auctor promiserat variarum animadversionum decadem, historiis veterum Scriptorum inter se conferendis destinatam, post sex annos dedit: in quibus priscorum auctorum errores aliquot manifestos detexit, nodos quosdam intricatissimos expedivit, obscurissima & corruptissima nonnulla loca sive illustravit sive emendavit, & bona fide Critici exacti munus implevit. Nam cum iis etiam, qui olim ingenii ac doctrinæ monumentis æternitatem sibi pararunt, somnum aliquando obrepsisse animadverteret, ita in eorum scriptis sibi versandum duxit, ut errata neutiquam dissimularet; quod plerique agunt, modo alienissimis & longissime quæsitis interpretationibus sententiam Auctorum obscurando atque adulterando, modo verba violentissimis conjecturis audacissime contra codicum auctoritatem torquendo & interpolando; sed potius ostenderet, plerosque rerum Romanarum Scriptores, vel memoriæ vitio, vel animi quadam incuria humani interdum quid passos & falsos fuisse. Quod ante se jam Sabellicum ad Livium, Budæum in commentario de asse, aliosque dudum observasse, immo a Paulo Manutio in comm. ad Ciceron. epist. Att. integrum *de mendosa historia* hujus argumenti librum fuisse promissum refert. Dum propositum autem suum exequitur, plurima intexit, inter quæ nihil vulgare aut protritum, sed omnia ex reconditiori doctrina, qua clarissimus Auctor hoc seculum exornat, deprompta. Complura etiam antiquorum Scriptorum loca, quæ longinquitate temporis & incuria librariorum corrupta & multa vitiorum labe inquinata erant, eruditionis atque ingenii ope emendavit passim & illustravit: nec recentium auctorum, doctissimorum hominum, παροιμιαστα intacta prætermisit, sed acri judicio cum observasset, sub cultissimi styli censuram vocavit,

vit, absque omni tamen verborum acerbitate. Indiculus eorum ipsis animadversionibus subjectus est, nec recensere propositi ratio permittit. Optamus autem, ut eruditas *in Valerium Maximum animadversiones*, quarum hic qui nunc prodit liber, & ante sexennium evulgatæ Dissertationes gustum præbuerunt, ut & doctissimum *de Nominibus* commentarium, plurimum lucis multorum auctorum tenebricosis locis allaturum, a celeberrimi nominis & eruditionis reconditæ viro Perizonio absolvi & in publicum emitti quamprimum detur.

THESAURUS ASCETICUS, SIVE SYNtagma opusculorum octodecim a Græcis olim Patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis MSS. codicibus eruta: Collectore atque interprete Petro Possino Soc. Jesu.

Parisiis apud Ant. Oezallier, 1684 in 4.

CUm, qui Scriptorum gentilium fragmenta colligunt atque typis publicis exscribi curant, non leve operæ pretium feciſſe putantur; tum majus illi laboris præmium meruiſſe censendi sunt, qui sanctorum virorum fragmenta pietati excitandæ idonea, typorum opera vindicant ab interitu. Fecit id laudabili sane industria eruditissimus *Possinus*. Nam *Thesauro* hoc *Ascetico*, duodeviginti opuscula complectitur: quorum sedecim ex antiquissimo volumine Msc. Græco triginta lucubrationes de re ascetica continente, & a Francisco Turriano in domo professa Romæ anno 1566 deposito, cum Societatis Jesu ille membrum fieret, descripsit. Reliqua duo, nempe *S. Theodori Studitæ capitula* ex codice Vaticano perantiquo, cui numerus inscriptus 730, & *Vitam S. Bartholomæi Abb. Cryptoferratensis*, quod ultimum est in hoc volumine, ex Cryptoferratensi bibliotheca depromsit.

Primum omnium istorum opusculorum est *S. Joannis Chrysostomi* Epistola *ad monachos* in Turriano codice inscripta, quam scripsisse illum putat, cum Antiochiæ inter monachos vixerit, antequam

quam episcopus fieret Constantinopolitanus. *Septem opuscula*, quæ post laudatam epistolam collocantur: ut, de *Custodia cordis*, de *Perfectione in Spiritu*, de *Oratione*, de *Patientia & discretione*, de *Elevatione mentis*, de *Caritate*, de *Libertate mentis*, Macario Magno, prout in codice Turriano illa hoc titulo signata legerat, ipse tribuit. Qua occasione *duos* celebres fuisse *Macarios* observat: *unum* Ægyptiũ in *Scithi*; *alterum*, & quidem eo juniorẽ, Alexandrinum: in *Cellis* degentẽ: ambos Antonii anachoretæ discipulos. Ab utroq; vero hoc *alium Macarium*, & illis quidem antiquiorem fuisse, ex *Athanasio* in *S. Antonii*, & *Hieronymo in Pauli primi Eremitæ vita* comprobat. Hi enim Magnum Antonium ajunt duos secum habuisse discipulos intimos, comites individuos, *Macarium* & *Amatham*, obitus sui testes, qui anno Constantii XIX, Christi CCCLVI contigit. Atqui de Macario Ægyptio, quem passim ponunt Alexandrino fuisse seniorem, ex ejus actis constat, eum naturæ debitum solvisse anno 391 nonagenarium, post annos sexaginta in Scithica solitudine transactos: unde sequitur, capessivisse illum solitariam vitam apud Scithin anno Christi 331; ubi cum ad finem vitæ commoratus fuerit, consequitur, hunc non fuisse Macarium illum Amathæ collegam, magni Antonii socium individuum, quem ille jam ab anno Chr. 341, dum in montem interiorem, reliquæ vitæ illic stadium decursurus secederet, in loco huic vicino, hoc est, in monte exteriore, præsto sibi semper ad extremum esse jusserit. *Macarium* ergo socium Amathæ, *Possinus* autorem fuisse tum quinquaginta *Homiliarum*, quæ Macarii nomine inscriptæ prostant, tum *septem* modo nominatorum *opusculorum* statuit. Atque ideo Joh. Picum, qui illos a se latine redditos vulgavit, & Macario Ægyptio Scithicæ solitudinis incolæ tribuit, contrario Gennadii Massilienſis testimonio nixus refutat. Deinde, ne quis *juniorem Macarium*, vulgo Alexandrinum a civitate, qua natus fuerat, dictum, illarum autorem putet, negat, hunc quidquam, quod in lucem & famam exierit, scripsisse; quia Sozomenus libr. III c. 13, Socrates lib. IV c. 18, & qui ex his de more sua hausit, Nicephorus l. IX c. 14, ubi de Macario hoc agitur, nihil de scriptis ejus commemorent: neque alius quisquam seu veterum seu recentiorum scriptorum illi libellos hos tribuerit. Quapropter memoratas homilias cum hisce VII opusculis *antiquissimo Macario* ma-

gni Antonii intimo individuoque ministro vindicat, ita quidem, ut eum non tam illorum autorem, quam interpretem faciat. Audita enim ab Antonio magistro Coptice loquente, ipsum Macarium in gratiam monachorum Græce reddidisse ac peroraſſe; inde illis Macarii nomen præfixum fuisse ait. Enimvero quod de *Macario Alexandrino* heic inspergit *Possinus*; nihil illum scripsisse, quod quidem innotuerit eruditis; aliter sese habere ex codice MSc. antiquo bibliothecæ Lipsiensis nostræ Academicæ, quæ Paulina vocatur, novimus. Nam inter varia ejus MSc. quorum catalogum singulari industria confectum proxime bibliothecarius noster Academicus, vir clarissimus *L. J. Fellerus* publicabit, extat Macarii Alexandrini MSS. hoc titulo insigne: Τῦ ἁγίυ Μακαρίυ ἓ Αλεξανδρέως λόγος περὶ ἐξόδυ ψυχῆς δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν, τὸ πῶς χωρίζονται ἀπ' ἓ σώματος καὶ πῶς εἰσὶν, id est *D. Macarii Alexandrini sermo de egressu animæ justorum & peccatorum, qua ratione separentur a corpore & quomodo sint.* Id quod obiter hic memorare libuit. De cætero recte *Possinus* nævum Macarii de Angelorum & animarum corporeitate, qui in *opusculo Thesauri* hujus *sexto* p. 121. & in ejus *Homilia III* occurrit, simul notavit. *Nonum opusculum* Thesauri hujus sunt *Apophthegmata Patrum*, a scriptore anonymo collecta. *Decimum*, de *non desperando*, S. Amphilochii nomen præfert, omissa episcopatus Iconiensis cui ille præfuit, mentione: quia ut Possinus arbitratur, commentarius hic ab. Amphilochio adhuc monacho scriptus fuerit. Confer Amphilochii opera ante hos 41 annos Parisiis Græce simul & Latine edita p. 91. seqq. ubi oratio de *pœnitentia, quodque de sua ipsius salute non sit desperandum*, legitur. *Opusculum XI*, quod *alloquia quatuordecim B. Abbatis Zosimæ* sanctimoniæ laude celebris continet, ipse editor magnopere commendat, simul probans, eundem esse hunc Zosimam cum illo celebratissimo viro, qui sanctæ Pœnitentis Mariæ Ægyptiacæ cognovit vitam ejusque funus curavit. Postea *Isaaci Syri de cogitationibus* libellus sequitur: cujus autoris multa & præclara opera nondum edita, in bibliotheca Vaticana sese vidisse memorat. Huic *S. Theodori Studitæ*, qui seculo octavo vixit, *Capitula* subjungit, quæ *XIII opusculum* faciunt. De quo multa præfari supersedit *Autor*, quia vir quidam doctissimus omnium ejus operum plenam & luculentam editionem adornaret,

ret. Extant alias in nostra Paulina bibliotheca viri hujus *ducenti & viginti sermones Græci*, una cum *Testamento* ejus *Græco ad discipulos*, & *Naucratii* filii Studitæ, qui se ἁμαρτωλὸν μοναχόν nominat, *Epistola Græca MSS. ad spirituales Fratres & Patres hinc inde dispersos*. In *Thesauro* autem hoc porro *Abbatis Isaiæ* vel *Esaiæ* opusculum XIV, *capitulorum* nomen inscriptum habet: qui quo tempore vixerit, *Bellarminus de Script. Eccl.* invenire se non potuisse scribit. Nicephorus tamen monachus infra in opusculo XVII ejusdem mentionem injicit. *Sermo S. Philothei de mandatis Christi*, qui XV opusculum est, subjungitur: quem alium esse ab illo, cujus *Spondanus in Contin. tomo ad ann. 1350. 1354. & 1362.* meminit, *autor* tribus argumentis evincit. *S. Theodori Archiepiscopi Edesseni*, qui opusculi sequentis XVI autor vocatur, ætatem ad initium seculi XII refert. In tomo XXII Bibliothecæ Patrum editionis novissimæ Lugdunensis quinquaginta ejus capitula Latine extant. Sed *Possinus* centum & duo heic Græce & Latine exhibet. Paris cum Theodoro Edesseno ætatis *Nicephorum Monachum*, autorem opusculi de *Custodia cordis*, quod est hic penultimum, *editor* clarissimus facit. *Ultimi* denique *opusculi de vita S. Bartholomæi* autor anonymus, monachus cœnobii Græci ordinis S. Basilii in agro Tusculano, a S. Nilo juniore circa finem seculi X fundati, celebratur. His octodecim memoratis opusculis, index rerum copiosus satisque accuratus subjungitur.

Gründlicher Beweiß von der Menschlichen Seelen Unsterbligkeit / aus dem blossen Licht der Natur abgefasset durch *Vincentium Placcium, J. U. L. Phil. Pr. & Eloq. Prof. P. Hamburg.*

Demonstratio solida immortalitatis animæ humanæ, ex solo lumine naturæ facta a Vinc. Placcio.

Francof. ad Mœn. apud Jo. Dav. Zunner, 1685. in 8.

PRæfatur clar. Auctor, occasionem opusculo amicum quendam magnæ dignationis dedisse, rogantem, ut cogitata sua de animæ immortalitate delinearet; quæ a se concepta Philosophis quamplurimis ac Theologis communicarit, ipsorum judicia prius exquirens, quam in lucem proferret. Distribuit autem illud in tres partes. *In prima* quæstionem statuit, *an anima post mortem corporis semper actu*

actu maneat & vivat? In *altera* parte Lectorem suum præparat, quem non vult animum afferre vanas mundi voluptates amantem, ac de æternis nunquam aut non serio cogitantem, & qui contemnat ac impugnet hæc, antequam satis expenderit, veritus, ne si æternitatem agnoverit, præsentis vitæ voluptate excidat. Optat autem eum accedere, qui cogitet, res temporales inconstantes animum suum non exsatiare, ideoque aliud æternum & sufficientius bonum esse, de quo aliqui, antea voluptatibus mundanis dediti constanter testantur, & præ quo omnia temporalia parvi faciunt; qui cum illius cognitionem adeptus fuerit, præsentia, in quantum spem futuri impediunt, relinquere paratus sit, & porro summo studio meditari expetat, quæ de animæ immortalitate traduntur, verisimilia non contemnat, cum contrariæ opinionis nullam certitudinem habeat, neglecta autem de animæ immortalitate consideratio periculosa existat. *Tertia pars* quæstionem affirmat argumentis, quorum vis ut minori negotio perspiceretur, ea sub finem in forma sua Logica & in certas classes distincta exhibentur.

Prima classis Thesin demonstrat: Anima humana, sive substantia vel pars in homine cogitans, est spiritus, sive res incorporea, seu substantia distinctæ ac diversæ a corpore naturæ. Argumenta ex Philosophia Cartesiana alias nota sunt.

Secundæ classis Thesis est: Annihilatio mundi, aut ullius substantiæ creatæ, non est DEO tribuenda. Ratio generalis, quia id facere Deum repugnat perfectionibus divinis, & fecisse ipsum, nullo compertum est exemplo.

Tertia classis Thesin proponit: Annihilatio animæ DEUM ut summum bonum suum amantis, de DEO non est præsumenda. Probatur; veritati enim & bonitati divinæ infinitæ contrarium est destruere Deum animam se amantem ut bonum.

Quarta classis objectiones adversus proposita argumenta cum suis solutionibus continet.

JO. HENRICI SUICERI, PHILOSOPHIÆ & Linguæ Græcæ in Athenæo Tigurino Professoris Compendium Physicæ Aristotelico - Cartesianæ.

Amstelodami, apud Henr. Wetstenium in 8. & Basileæ, ap. Joh. Philip. Richter. 1685 in 12.

Tracta-

TRactatum hunc cum a multis expetitum prælo concedere nollet Suicerus, Bibliopola Amstelodamensis ad illum amicum suum invisens, inscio atque inconsulto manuscriptum secum abstulit, atque typis commissum Auctori dedicavit, factum hoc suum scite excusans. Comprehendit vero Institutiones Physicæ juxta philosophiam Cartesii per erotemata, facili ac perspicua methodo. Præfigitur breve & succinctum philosophiæ theoreticæ, uti appellatur, Theatrum. Altera Basileensis editio, omissa ista philosophiæ idea, in fine aucta est *Ontosophia* Joh. Claubergii, quam ipse Suicerus in theoremata & axiomata digessit.

ATHENAGORÆ ATHENIENSIS PHILOSOPHI Christiani de Resurrectione mortuorum Liber, cum Annotationibus, opera & studio, L. A. Rechenbergii Prof. Publ.

Lipsiæ apud J. F. Gletitsch, 1685 in 8.

UT fidem suam, qua anno superiori, publicando Athenagoræ Apologiam pro Christianis scriptam, se quasi adstrinxerat clarissimus *Editor* libelli hujus liberaret; eundem pari modo, quo *Apologiam* in Actis superioris anni p. 337 nobis memoratam, notis illustratam variis evulgavit. Illas partim ex *H. Stephani* conjecturis, partim ex *D. Kortholti* annotationibus desumtas, suis adsperſis reddidit auctiores. Interpretatio Latina, quæ e regione Græci textus ponitur, est P. Nannii τὸ ἀυτοφυές illud sapientissimi autoris mire exprimentis. Et ut summa tractationis Lectori statim adpareret, illius analysin tabula comprehensam opusculo huic præmisit, annexa quoque rerum, quæ in illo continentur sublimes, indice. Nam Athenagoras, dum arduum hoc fidei Christianæ caput, contra scepticos atque improbos Sophistas nervose adstruit, de homine ejusque fine simul altissime philosophari instituit.

OPUSCULA MATHEMATICA DE POtentiis obliquis, de pendulis, de vasis, & de fluminibus; Johannis Cevæ Mediolanensis.

Mediolani, ex typographia Ludovici Montiæ. 1682 in 4.

QUanquam liber hic serius ad nos, nec nisi beneficio Illustr. *Magliabechii* pervenerit, placet tamen ob argumenta, quæ satis ingeniose tractat, ei nunc demum locum dare. Dedicatur *Michaeli Angelo Riccio* Cardinali, qui ipse magni inter Mathematicos nominis fuit. Parte prima *de potentiis obliquis* agens, concipit mobile tanquam affectum diversis virtutibus, secundum quarum unamquamque, si sola esset, certa linea & celeritate procederet; aitque mobile affectum duabus virtutibus inæqualibus, in eadem linea recta in partes easdem (vel oppositas) tendentibus, ferri ad partes majoris virtutis tanta virtute, quanta est summa (differentia) duarum. Virtutes autem motrices facit esse tanquam velocitates. Quod si duæ virtutes tendant ad lineas diversas, ut si mobile A tendat virtutibus & directionibus AB & AC, jungit rectam BC; in eaque sumit punctum medium D, & AD producit in E, donec sit AE dupla AD, & hanc AE ait virtutem directionemque qua mobile feretur exprimere, quod cum communi sententia convenit: est enim AE diagonalis parallelogrammi, cujus latera sunt AB & AC, ipse autem eleganter ita ostendit. Ductaad BC perpendiculari AG, productaque AG in F, ut sit AF dupla AG, supponens virtutem AC esse summam virtutum AG & GC, & virtutem AB esse summam virtutum AG & GB, hinc colligit, totam virtutem mobilis constare ex virtute AG bis, seu *ex virtute AF*, & ex virtutibus GB & GC, in eadem recta tendentibus seu (per supradicta) *virtute* FE: quia recta FE est summa vel differentia ipsarum GB & GC, quod est lemma Geometricum, cujus demonstrationem subjicit. Summa autem virtutum AF & FE est *virtus* AE. Itaque saltem supposito virtutem compositam esse in diagonali trianguli rectanguli, si virtutes componentes sunt in lateribus, hinc optime conficit idem de aliis triangulis quibuscunque. Hinc porro monstrat, quomodo invenienda sit virtus mobilis datis quotcunque virtutibus componentibus: duas scilicet ex iis jungendo in unam, tres redigit ad duas, & quatuor ad tres, &c. idque variis modis.

TAB. XIII. FIG. I.

Ex his deinde ducit quædam non inelegantia, de gravi a pluribus funiculis vel palis sustentato, ita ut libretur, nec in unam magis quam alteram partem moveatur.

Tractatus secundus *de pendulis* hoc habet peculiare, quod ostendere conatur contra Galilæum & alios omnes, qui hoc argumentum tracta-

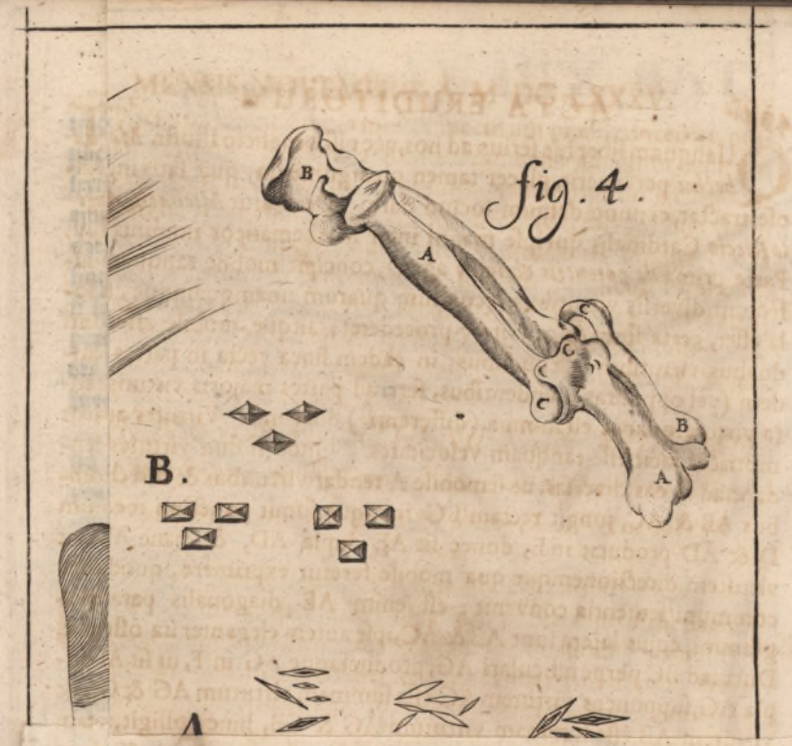

dat, ... retur cujus locum occupat. Hinc infert, si solidum corpus demittatur in flumen, velocitatem quam habet a flumine, fore ad velocita-

TAB. XIII. ad A. 1685. p. 494. sqq.

fig. 5.

fig. 6.

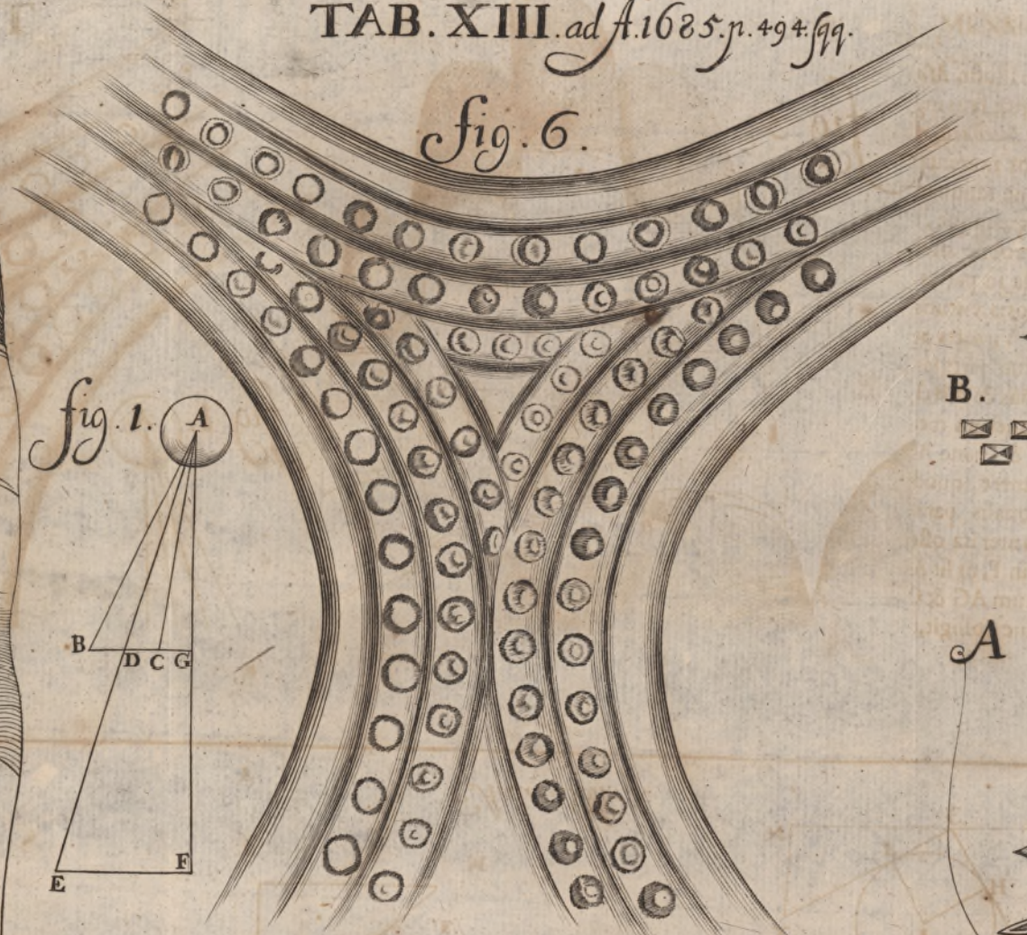

fig. 1.

fig. 2.

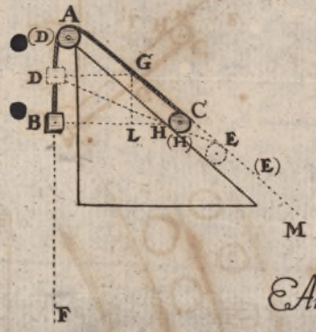

fig. 4.

B.

A

fig. 3.

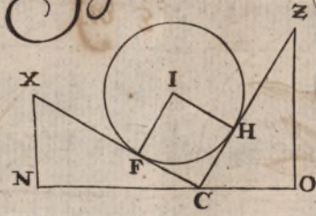

E. Andre-Sohn. sc.

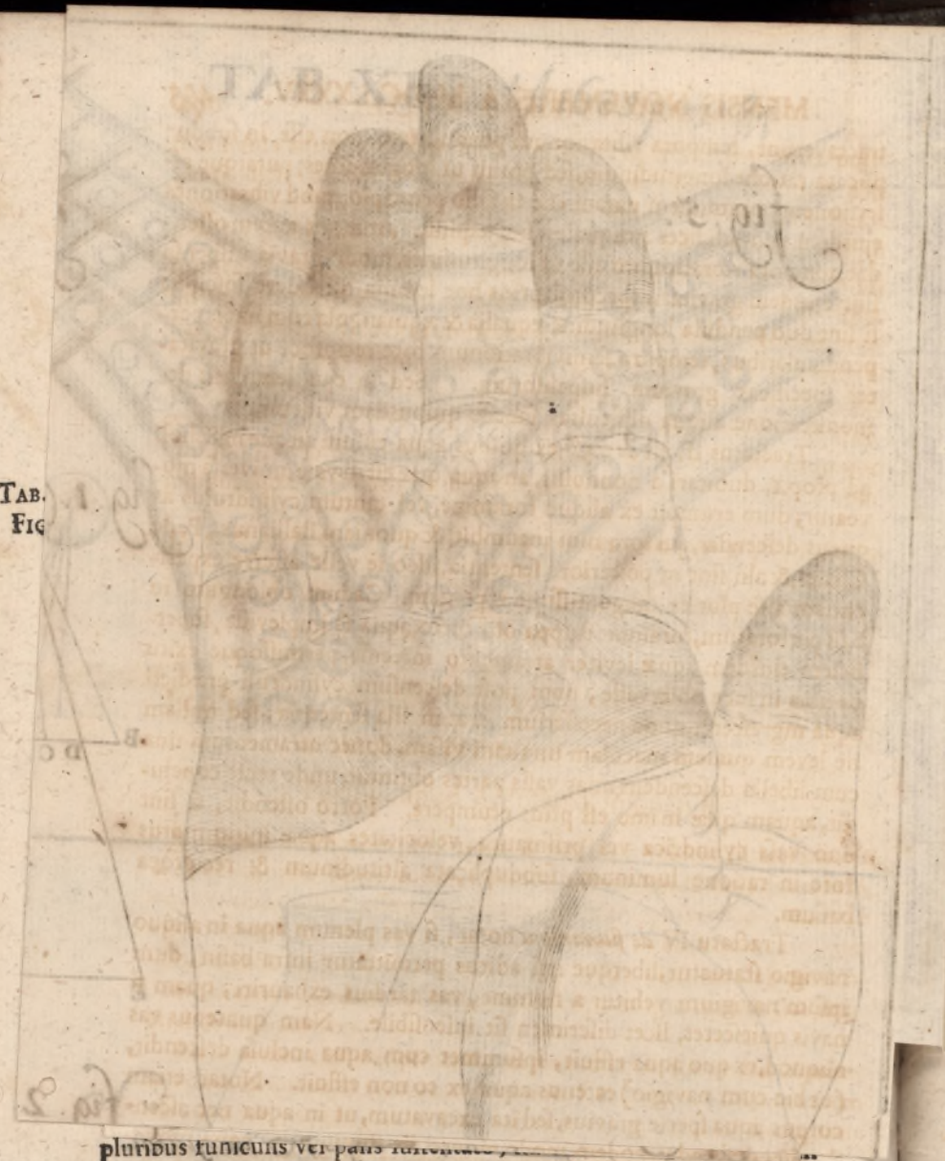

TAB.
FIG

pluribus tunicuis vel pars [illegible]
magis quam alteram partem moveatur.

Tractatus secundus *de pendulis* hoc habet peculiare, quod ostendere conatur contra Galilæum & alios omnes, qui hoc argumentum tracta-

tractaverunt, tempora vibrationum pendulorum non esse in subduplicata ratione longitudinum, sed potius ut longitudines; putatque assertionem communem natam esse ex falso principio, quod vibrationes ejusdem penduli, licet inæquales, sint æquidiuturnæ; ut autem ostendat, tempora vibrationum esse ut longitudines, modo gravia suspensa sint ejusdem gravitatis specificæ, prius hoc lemma ostendere suscipit: si sint duo pendula longitudine æqualia & æquiangula cum lineis perpendicularibus, tempora semivibrationum fore reciproce ut gravitates specificas gravium suspensorum. Sed in ejus lemmatis demonstratione aliqua difficultas subesse quibusdam videtur.

Tractatus III est *de vasis*, ex quibus aqua effluit: aitque in Schol. ad prop. 1, dubitari a nonnullis, an aqua quæ est in vase, universa moveatur, dum erumpit ex aliquo foramine, vel tantum cylindrulus aqueus descendat, qui foramini incumbit; & quoniam Ballianus, P. de Chales, & alii sint in posteriore sententia, ideo se velle afferre experientiam a se pluries diligentissime repetitam. Cadum oblongum in basi perforatum, foramine stuppa obstructo, aqua se impleviſse, superficiem ejusdem aquæ leviter atramento infeciſse, permissoque exitu optima in luce observasse, num post descensum cylindruli prædicti aqua nigresceret, quod necessarium erat in illa sententia; sed nullam ne levem quidem maculam unquam visam, donec atramentum una cum libella descendens imas vasis partes obtinuit; unde recte concludit, aquam quæ in imo est prius erumpere. Porro ostendit, si sint duo vasa cylindrica vel prismatica, velocitates aquæ initio motus fore in ratione luminum, subduplicata altitudinum & reciproca basium.

Tractatu IV *de fluminibus* notat, si vas plenum aqua in aliquo navigio statuatur, liberque ipsi aditus permittatur infra basin, dum ipsum navigium vehitur a flumine, vas tardius exhauriri, quam si navis quiesceret, licet discrimen sit insensibile. Nam quatenus vas aliquod, ex quo aqua effluit, ipsummet cum aqua inclusa descendit, (ut hic cum navigio) eatenus aqua ex eo non effluit. Notat etiam corpus aqua specie gravius, sed ita excavatum, ut in aqua nec ascendat, nec descendat, eodem modo moveri in flumine, ac aqua moveretur cujus locum occupat. Hinc infert, si solidum corpus demittatur in flumen, velocitatem quam habet a flumine, fore ad velocita-

tem ipsius aquæ in eodem loco reciproce, ut tantundem aquæ occupantis dicti corporis locum ad ipsum corpus. Consequentiam probare instituit his verbis: Si solidum immersum ita excavatum esset, ut concipi posset instar partis aquæ fluentis, esset æque velox ac ipsum flumen; sed quodcunque sit corpus, impellitur eodem semper fluminis momento; ergo cum momenta amborum corporum sint æqualia, necesse est, ut velocitas unius corporis ad velocitatem alterius, sit reciproce ut corpus ad corpus. Ex iis etiam quæ de vasis dixerat, colligit aquarum quantitates per datas fluminum sectiones assignatis temporibus transmissas, esse in ratione composita magnitudinum sectionum, velocitatum atque temporum, aliaque habet lectu non indigna, quæ brevitatis causa prætermittimus.

ESSAIS DE PHYSIQUE PROUVEZ par l'experience & confirmez par l'Scriture Sainte.

hoc est,

Tentamina Physica probata per experientiam & confirmata per Scripturam Sacram.

Parisiis, apud A. Pralard, 1684 in 8.

AUtor hujus libri in præfatione & passim invehitur in recentiores philosophos, quod solem, quem Syracides vocat vas admirabile, opus excelsi, velint esse minutissimi cujusdam pulveris seu materiæ subtilis acervum, & quem Josua dixit moveri, velint quiescere: item quod dicant nihil sua sponte moveri, & vim elasticam ab interlabente materia quadam insensibili proficisci, in quo multas sibi imaginatur difficultates.

Parte prima explicat principia mixtorum, quæ statuit esse *Aquam*, *Spiritum Domini* qui ferebatur super aquas, & *Lumen*. Terram autem esse ex aqua, seu esse partem aquæ siccam condensatione seu unione factam. Spiritum aquæ ait esse immaterialem, & lumen primitivum charactere mixti cujusque imbutum esse fere spirituale. Putat autem, id quod replet locum a Mercurio desertum in experimento Torricelliano

liano esse illum Spiritum Domini, ejusque miram vim attractivam patere ex vi qua suspensum Mercurium tenet. Negat enim pondus aeris, & aliquid funiculo Franc. Lini simile defendit. Causam cur pila vel vesica semiinflata ascendendo in excelsum montem amplius inflетur, hanc esse putat, quod spiritus cum a centro terræ magis removentur, sese magis dilatant. Putat, si aer esset gravis, cylinderque ejus tanti esset ponderis, quantum est 30 pedum aquæ, tunc pendulum aliquod inter oscillandum, aeremque cui succedit loco pellendum, continuo tantum pondus propellere debere; aliaque his similia contra novos philosophos affert. Defendit deinde formas substantiales, & contra eos disputat, qui bruta volunt esse machinas. Formas plantarum specificas probare conatur ex earum resuscitatione apparenti in vitro, quam quidam vir honestus ipsi asseruit in Germania a se visam. Et cum plantæ creatæ sint ante astra, earum formas esse a lumine primigenio tantum, animalium vero formas esse participationem duorum magnorum luminarium; & terrestrium, quippe calidorum, formas esse a sole, aquatilium a luna, & omnia mixta quodammodo habere naturam lapidis Bononiensis in lumine attrahendo; terram per se posse producere herbas, non vero animalia, quippe quæ astrorum præterea lumine egeant. Species visuales per diaphanum propagatas esse radios lucis primigeniæ latentes, sed a luminoso excitatos; eosdem radios specificari in mixtis, & lumen specificum magnetis per corpora solida radiare. Animam sensitivam esse substantiam mediam inter corpus & animam rationalem, & cum sit immaterialis, mediante spiritu cum corpore uniri. Colores & alias qualitates revera esse in objectis, contra sententias recentiorum, & nos videre res, quales in se ipsis sunt existimat.

Parte secunda ex jactis his fundamentis explicare conatur varios naturæ effectus, & corporum qualitates. Rarefactionem & condensationem vult fieri, dum spiritus supra dictus plus minusve loci occupat. Fluiditatem esse ab eodem spiritu, dum corporum partes disjunctæ in eo quasi natent. Hunc spiritum quatenus hoc præstat, vocat spiritum exteriorem rebus fluidis materialibus connaturalem; esse vero alium spiritum ipsis magis internum, qui vi caloris dilatatus corpora extra ordinem fluida reddere possit, quemadmodum fit cum metalla funduntur. Salia alcalia se habere ad fluida unctuosa & luminosa

nosa, ut magnetem ad ferrum; hinc alcali tartari vult attrahere spiritum vini, & si oleum commune a creta abstrahatur, tertia distillatione prodire puram aquam; & generaliter in acidis esse calidum & luminosum specificum, quod alcali attrahant & ab eo specificentur: ita cum acido vitrioli aut nitri quodlibet alcali abire in vitriolum aut nitrum. Invehitur non minus in formas accidentales Peripateticorum, quam in corpuscula recentiorum. Cometas ait esse nubes quasdam cœlestes ex aquis toto cœlo dispersis forte collectas, eamque esse causam & novorum astrorum. Inde cætera meteora persequitur suo modo. Magnetis proprietates explicans, notat inprimis in mineris ferri aut cupri eos reperiri, & optimos qui in Europa habentur plerosque venire ex Norvvegia, tantæque esse duritiei, ut ferro non cedant, sed secari serra ænea dentibus carente, humefacto smiridis pulvere interveniente. Bonos magnetes solere esse colore aquæ aut nigredinis lucidæ, vel nonnihil rubeæ, solidosque esse cæteroquin, & homogeneos, & parum porosos, & chalybem optimum ex iis elici posse. Inter duos magnetes ejusdem bonitatis, longiorem (secundum axem seu distantiam polorum) atque ita sectum ut poli duo sint in extremis, præstare latiori (seu majori secundum æquatorem & parallelos) chalybem duplo majorem ferro, ab eodem magnete trahi & ex distantia majore; polum quoque solidiorem (*le pole le plus massif*) fortius trahere. Si culter rosæ nauticæ perpendiculariter immineat, tunc acum ei australem extremitatem obvertere, inferius exhibito septentrionalem; acum nec candefactam directionem amittere. Causam miraculorum magnetis esse lumen quoddam specificum, & tale quid etiam in vegetabilibus reperiri, ubi loco polorum magneticorum sint Zenith & Nadir. Hinc si a summitate vegetabilis aliquid resecetur, & postea rejungatur, eodem situ reponi debere, ut cursus spirituum a Nadir ad Zenith continuari possit. Si alterius vegetabilis portionem loco summitatis abscissæ inserere velimus, extremitatem recipientis quæ Nadir respiciebat, obverti debere in eam partem, qua inserendum respicit ad Zenith, quemadmodum polus septentrionalis unius magnetis meridionalem alterius naturali situ respicit. Et quemadmodum duorum magnetum poli similes pugnant, ita insertionem in vegetabilibus non procedere, si inserendum invertatur, & pars Zenith respiciens parti recipientis ad Zenith respicienti jungatur. Si findas fruticis

ticis stipitem, & mox partem unam alteri inserere velis, non debere partes antea conjunctas rursus conjungi, sed contra, alioqui inserendi extremitas quæ Zenith respiciebat, nunc ad Nadir tenderet, quod esset contra cursum spirituum; quemadmodum magnete secundum axem secto partes prius connexæ se repellunt. Et cum acum magnete tangis, perinde esse, ac si acus esset portio magnetis, quæ nunc resecatur sectione secundum æquatorem, ubi partium separatarum poli oppositi, seu qui post separationem diversos mundi polos respiciunt, antea conjungebantur, prorsus quemadmodum vegetabili parallele ad horizontem secto, extremitates sectionum prius unitæ in diversa spectabant, una ad Zenith, altera ad Nadir. Et quemadmodum magnes quasi peculiaris est terrella respectu acus, ita si vegetabile in vase quodam terram continente colloces, & vas invertas, cavendo ne terra elabi possit, vegetabile suum Zenith & Nadir habiturum non respectu mundi, sed respectu vasis, atque adeo futurum in hoc casu, ut deorsum crescat. Idem esse si stipitem fruticis inflectas, vel summitas deorsum tendat: quod si ex summitate inflexa quasi annulum facias, vim primariam communicari portioni, quæ est opposita summitati deorsum flexæ, quemadmodum si annulum ferreum magnete tangas, punctum tactum pariter & oppositum vim directivam primariam accipiunt. At lumen specificum animalium, cum sit a sole & luna, nulla certa puncta habere quæ respiciat.

Parte tertia aliorum principia examinat, & inprimis disputat contra *Cartesianos*, quos vocat Cartistas, quanquam huc multa referat, quæ non Cartesianis peculiaria, sed ab aliis etiam ante Cartesium inventa, & nonnunquam omnibus communia sunt, qui naturam mechanice & intelligibiliter explicant, qualia sunt motus terræ, gravitas aeris, principium quod nihil a se moveatur, sed omnia quantum in ipsis est in priore statu maneant, &c. Irridet Cartesianos, quod non nisi DEO velut per miraculum operante explicare possint, quomodo anima sentiat motus corporis, aut corpus sequatur animæ affectus, putatque se philosophiam eorum pulveream dissipasse, probando materiam subtilem Cartesianam ne per vitrum quidem penetrare posse; nec minus tamen *Peripateticis* irascitur, quod vim substantias producendi accidentibus tribuere ipsi videantur, & lucem putent esse accidens; materiam quoque eorum primam explodit, & passim disputat contra

P. de

P. de la Grange, qui contra novos philosophos probare conatur, sine entitatibus istis naturam explicari non posse. Præfert utrisque *Chymicos*, qui principia mixtorum secunda statuunt salem, sulphur, Mercurium, phlegma & terram damnatam; & passim urget, ut physica principia ex Scriptura sacra petantur. In Eucharistia negat supersse accidentia vera panis & vini, sed esse apparentias tantum, & DEUM in nobis producere effectus, quos produxissent panis & vinum, nisi fuissent destructa. Postremo indignatur *Rohaultio*, stultitiæ eos accusanti, qui ratione sperant artem metalla in aurum transmutandi reperire, eique Augurellum, & Autorem arcani philosophiæ Hermeticæ, atque Helmontium opponit, tanquam multo in natura Cartistis oculatiores.

Hæc Autor noster, de cujus ratione philosophandi judicium aliis relinquimus, illud tantum admonentes, sæpe quidem peccare recentiores philosophos nimium hypothesibus indulgendo, & parum ad practicas scientias ab illis conferri, qui sola principia corporum remota (sive illa sint formæ, sive corpuscula) ad phænomena specialia explicanda adhibent; ac proinde felicius sæpe ad usum vitæ eos philosophari, qui ultima analysi in remotas illas causas minime tentata, interim resolutiones quærunt in illa quæ manu tenere, & sensibus vel omnino vel sic satis assequi & in praxin traducere possumus. Hos ipsos tamen remotas illas causas non explodere sed agnoscere potius debere, tanquam indubitatas, & ad generalia naturæ cognoscenda, rectumque de summa rerum judicium ferendum necessarias; cum nihil perfecte intelligatur, nisi ad principia velut mathematica, licet in partibus a sensu remotioribus consistentia, sit reductum. Hypothesin etiam esse magnifaciendam ad usum, ex qua quamplurima phænomena particularia velut prædici possint, licet a priori aliam demonstrationem non habeat. Gravitatem autem aeris, aliaque multa id genus accurate stabilita, ac pro demonstratis habenda doctis plerisque videri. Denique si suppositiones suppositionibus comparandæ sunt, illa quæ sunt intelligibilia, (qualia sunt, particulæ striatæ invisibiles, & his similia) censenda esse meliora, quam Entia quædam semimaterialia in distans radiantia, quæ non tantum sensu sed & intellectu percipi nequeunt, & de quibus ob incognitam eorum naturam nulla definitione satis explicatam, quidvis etiam fortasse repugnans affirmari solet; ex prioribus enim si distincte concipiantur, saltem aliquid discimus quod sit possibile, ex his omnino nihil.

G. G. L. DEMONSTRATIO GEOMETRICA regulæ apud Staticos receptæ de momentis gravium in planis inclinatis, *nuper in dubium vocatæ: & solutio casus elegantis, in Actis Novembr. 1684 pag. 512 propositi*, de globo duobus planis angulum rectum facientibus simul incumbente; *quantum unumquodque planorum prematur, determinans.*

SIt in *Fig. 2* planum verticale ADB, & inclinatum ACE; & in illo descendere tendat grave B, in hoc grave C, quæ designo per puncta in quæ incidunt eorum centra gravitatis. Sint autem gravia connexa fune BAC, & in æquilibrio, angulusque ABC rectus. *Ajo fore grave B ad grave C, ut recta AB ad rectam AC*, quod sic ostendo: Funem, (qui gravitate carere intelligitur), manu prehendendo in C, trahendoque grave C deorsum in E, adeoque simul grave B sursum in D (quo facto æquales erunt CE & BD) patet æquilibrium, quod prius erat inter gravia, manere, nec manum ab ipsis juvari vel impediri, nec proinde eorum centrum gravitatis commune (seu centrum totius ex ipsis compositi, sive centrum æquilibrii) attolli vel deprimi. Et cum gravium in situ B, C, centrum gravitatis commune esset in recta BC, horizonti parallela, ideo eorundem centrum in situ DE positorum manebit in recta BC, alioqui attolleretur vel deprimeretur. At idem est & in recta DE; quippe quæ eorum centra gravitatis, B & C, jungit: erit ergo in H puncto communi rectarum BC & DE. Iam ex Geometria ostendi potest *Lemma* facile nec injucundum: si sint CE & BD æquales, fore DH ad HE, ut AC ad AB, (*de quo mox.*) Est autem etiam grave E (sive C) ad grave D (sive B) ut DH ad HE, quia H est centrum æquilibrii ipsorum. Ergo erit grave C ad grave B, ut AC ad AB, quod asserebatur. *Idem aliter etiam sine assumto lemmate* illo geometrico ostendi potest, si grave B attollatur usque ad A, seu si (D) incidat in ipsum punctum A, eo enim casu C (E) seu B (D) erit æqualis BA, & (H) incidet in C, & (H)(D) coincidet

TAB. XIII FIG. 2.

incidet cum CA; eritque C centrum æquilibrii gravium ex B & C translatorum in A & (E), ac proinde gravè in (E) hoc eſt grave C, ad grave in A, hoc eſt grave B, erit ut AC ad C (E) ſive AB, ut ante. Placet tamen ipſius propoſitionis Geometricæ ſupradictæ demonſtrationem ſubjicere.

LEMMA: *omnium triangulorum, angulum coincidentem, & ſummam laterum circa eundem angulum æqualem habentium, baſes a baſi unius ex ipſis trianguli in eadem ratione ſecantur; quæ ſcilicet eſt ratio laterum hujus trianguli poſitorum circa angulum communem.* Sit angulus communis FAM *in eadem Figur. 2*, & triangula quotcunque ut ABC, ADE angulum BAC, DAE habentia coincidentem, & ſummam laterum BA+AC vel DA+AE ſemper æqualem (unde & BD æqualis erit ipſi CE) unumque ex his triangulis aſſumatur ut ABC: dico a baſi ejus BC ſecari baſin DE trianguli alterius cujuscunque ſupradictas conditiones habentis ADE, in partes DH, HE, quæ ſint in ratione AC, AB. Nimirum ex D ad AC ducatur DG parallela ipſi BC, & ex G ad BC ducatur GL, parallela ipſi AB. Jam (ob triangula ABC, GLC, ſimilia) eſt AC ad AB, ut GC ad GL, ſeu ad DB, ſeu ad CE. Rurſus (ob triangula EGD, ECH ſimilia) GC ad CE, ut DH ad HE. Ergo (a primis ad poſtrema) erit AC ad AB, ut DH ad HE, quod oſtendendum proponebatur. Patet autem ex demonſtratione, nihil referre utrum angulus B ſit rectus, & proinde etiam DE, baſin trianguli ADE, ſecare baſin BC alterius trianguli ABC (eandem laterum circa communem angulum ſummam habentis) ita ut ſegmenta CH, HB, ſint proportionalia ipſis DA, AE, lateribus trianguli ADE circa angulum triangulis communem A. Poteſt etiam Lemma noſtrum haberi pro acceſſione locorum Planorum. Locus enim punctorum, quibus baſes omnium triangulorum, eandem ſummam laterum circa communem angulum habentium, in data ratione ſecantur, eſt recta.

TAB. XIII FIG. 3. Supereſt nunc, ut veniamus ad ſolutionem caſus *de globo* I (figur. 3) *duobus planis* XC, ZC, *ad horizontem* NO *inclinatis ſed ad ſe invicem angulum rectum facientibus ſimul incumbente, illi in F, huic in H; ut determinemus, quantum ſit momentum, quo unumquodque planum premitur.* Statim autem patet, (quod etiam ab Adm. Rev. P. Kochanskio in Actis Junii 1685 recte notatum video) globum in plano aliquo inclinato duplex exercere momentum, unum quo decliviter deſcendere tendit,

tendit, alterum quo planum declive premit, quæ duo ſimul abſolutum ſeu totale gravis momentum conſtituunt. Itaque in noſtro caſu *ob duas cauſas* planum alterutrum ut XFC, a globo I premi intelligitur: *prima* eſt quod globus I deſcendere tendens in plani XFC linea FC, momento, quod ſit ad totale, ut XN ad XC (quemadmodum demonſtravimus) aget reliquo, (quod erit ad totale, ut *XC—XN, ad XC*) in ipſum planum declive XFC, a quo ſuſtentatur. Sed actio iſta etſi vera & realis ſit, eſt tamen alternativa & ob præſentiam alterius plani etiam ſuſtentantis refracta, ut poſtea explicabitur. *Secunda* cauſa premendi planum XFC eſt, quod globus I deſcendens in altero plano ZHC, momento quod ſit ad totale, *ut ZO ad ZC*, premit hoc ipſo momento planum XFC deſcenſui ſuo declivi, in linea HC affectato, ſe directe objiciens, atque ita hanc deſcenſus vim excipiens. Porro eadem ratiocinatio inſtitui poteſt de plano altero ZHC, etiam ex duabus illis premendi cauſis, & quidem *ex prima cauſa* quæ erat *ſuſtentatio* globi in ipſo plano, in quo decliviter deſcendere tendit, premitur hoc planum ZHC momento, quod ſit ad totale momentum globi, *ut ZC—ZO, ad ZC:* at vero *ex altera* cauſa, quæ erat *exceptio* globi, dum ſcilicet planum ZHC, ei in altero plano XFC, decliviter deſcendere conanti, ſe directe objiciens, vim illam excipit, premitur planum ZHC momento, quod ſit ad totale, *ut XN ad XC.* Et quidem cauſa prima premendi planum XFC, & ſecunda premendi planum ZHC, quæ ſunt diſſimilares, ſimul conſtituunt totum momentum globi; globus enim premit planum XFC quatenus ab eo ſuſtentatur, & planum ZHC quatenus a priore non ſuſtentatur. Similiter cauſa prima premendi planum ZHC, & ſecunda premendi planum XFC, licet diſſimilares, conſtituunt totum momentum globi. Cauſæ autem ſimiles conjunctæ, duæ ſcilicet preſſiones ob ſuſtentationem, vel duæ preſſiones ob exceptionem, (quibus duabus poſterioribus compoſitis utitur doctiſſimus Autor ſpeciminis de momentis gravium in Actis Novembr. 1684 exhibiti, qui caſum hunc de duobus planis angulum rectum facientibus, a ſe ingenioſe excogitatum propoſuit) momentum totale non integrant, ſumptæ ſcilicet ex diverſis momenti totalis partitionibus. Verum cum quatuor premendi cauſis ſimul ſumtis bis integretur momentum totale, patet illas ſic abſolute ſumtas non eſſe compatibiles, nec *cumulative*, ſed ut poſt dicam

tantum *elective* ſive alternative componendas: alioqui effectus globi in plana major eſſet momento globi totalis abſoluto. Cum vero manifeſtum ſit, duas ſemper cauſas in quolibet plano æquali ratione in conſiderationem venire debere, nec tamen integras retineri poſſe; adhibenda eſt *regula alternativorum*, quæ in jure accreſcendi, in æſtimatione ſpei alea ludentium, aliisque caſibus locum habet, hoc eſt utriusque momenti ſumendum eſt dimidium, ſeu quod eodem redit, medium inter ipſa arithmeticum, ſive dimidium ſummæ ex ambobus. Itaque ſi momentum globi totale ſit unitas, cum duo momenta premendi planum XFC ſint $\frac{XC-XN}{XC}$, & $\frac{ZO}{ZC}$ ſeu $\frac{ZO}{XC}$ (ſi ponantur XC & ZC æquales) ſequitur momentum, quo revera in hoc ſitu premitur planum XFC, fore dimid. $\frac{XC-XN}{XC}$ + dimid. $\frac{ZO}{XC}$ ſeu $\frac{XC-XN+ZO}{2XC}$, & ſimiliter momentum quo revera premitur planum ZHC erit dimid. $\frac{ZC-ZO}{ZC}$ (ſeu dimid. $\frac{XC-ZO}{XC}$) + dimid. $\frac{XN}{XC}$ hoc eſt $\frac{XC-ZO+XN}{2XC}$. quorum duorum momentorum revera duo plana prementium ſumma componit momentum globi totale ſeu unitatem, quod omnino opus erat obſervari. Atque adeo ceſſat difficultas, quæ ex caſu propoſito naſci poſſe videbatur; quæ tamen talis erat, ut omnino mereretur explicari: nec ideo minus obligati ſumus Autori ſpeciminis, qui eam excogitavit, pariter atque Adm. R. P. Kochanskio, qui viam jam tum deſignavit, cui recte inſiſtendo ad determinationem preſſionis cujusque plani perveniri poterat. In numeris Kochanskianis ſit XN vel CO, 3. CN vel ZO, 4. XC vel ZC, 5. tunc planum XFC revera premitur a $\frac{3}{5}$ & planum ZHC a $\frac{2}{5}$, momenti totalis. Sin pro 3, 4, 5, numeri ſint 5, 12, 13, tunc planum XFC premitur a $\frac{10}{13}$, & planum ZHC a $\frac{3}{13}$ momenti totalis. Ad examen autem regulæ noſtræ proderit etiam conſiderare, & cum regula conferre ſolutiones caſuum ſpecialium aliunde notas: ut ſi XN fiat æqualis nihilo, planum XFC fiet horizontale, ZHC verticale, rectæque XC & ZO æquales, ubi etiam ex regula recte prodibit totum momentum totale pro premendo plano XFC, & nihil pro premendo plano ZHC. Si vero rectæ XN & ZO ſumantur æquales, adeoque & anguli XCN, ZCO æquales, tunc per ſe manifeſtum eſt, utrumque planum eodem modo premi a globo, ac proinde dimidium momenti totalis unicuique impendi: quod ipſum & ex regula noſtra prodit. Methodus autem qua uſi ſumus, per regulam

gulam alternativorum, etiam in aliis caſibus perplexis enodandis magnum uſum habere poteſt; quamvis non ſit pure Geometrica, ſed quodammodo Metaphyſica ſimul; unde proviſionalis cenſeri poteſt, donec idem demonſtretur alia via, magis ſecundum vulgares notiones geometrica & rigoroſa, quam ubi vacaverit, exhibere mihi reſervo. Porro unum adhuc admonendum eſt, ne quis in captionem ſatis alioqui ſubtilem incidat, & ut appareat clarius, cur duos conatus componendos vocaverimus alternativos: nempe hæc quidem quæ de preſſione cujusque plani determinavimus, tantum locum habent, cum unumquodque planum ſatis firmum eſt, ut reſiſtere poſſit unicuique conatuum alternativorum a quibus premitur, ſeparatim ſumto; ſed ſi unum ex planis reſiſtere quidem poſſet minori conatui ſe urgenti, vel etiam dimidiæ amborum ſummæ, non vero majori, alterum vero planum ita firmum eſſet, ut unicuique ex ambabus in ſe preſſionibus poſſet reſiſtere, tunc eo ipſo locum habebit abſolute unus ex caſibus alternativis *præ reliquis*, ac proinde ceſſante regula alternativorū æqualiter locum habentium, prius illud ſeu debilius planum vi ejus conatus, cui impar eſt, ſuperaretur. Quæ quidem obſervatio ſingularis eſt, utilisque ut conatus naturæ alternativi ſinguli, a conatu ob exitum alterutro modo fruſtra tentatum, ex ipſis alternativis ſibi obſtantibus reſultante, diſtinguantur: nec ideo, exempli cauſa putetur planum XFC premi abſolute momento $\frac{ZO}{XC}$, quoniam eo ipſo momento premitur conditionaliter; ita ſcilicet, ut frangendum ſit, ſi ei reſiſtere non poſſit. Nam in caſu quo ei reſiſtere poteſt, vi ſua elaſtica renitens prementi, onus in alterum planum rejicere tentat; quod ipſum ſi etiam ſatis firmum ſit, ex conflictu ea demum æquiſſima diſtributio ſequitur, quam expoſuimus, ubi non ipſa quidem quatuor momenta, ſed tamen ipſis proportionalia adhibentur, in quæ momentum totale diſtribuitur. Sunt autem hæc, quemadmodum prima fronte paradoxa (ut ſcilicet planum aliquod dicatur certo aliquo momento ſeu conatu premi alternative ſive conditionaliter) ita conſideratu jucunda, & proceſſum naturæ non tantum mathematicum, ſed & quodammodo Metaphyſicum illuſtrare apta.

LETTRE DE QUELQUES PROTESTANTS pacifiques, au sujet de la Reunion des Religions, a l' Assemblée de Mess. du Clergé de France &c.

id est:

Epistola quorundam Protestantium pacificorum, de conciliatione Religionum, ad Congregationem Cleri Gallicani, mense Majo, anno 1685 San-Germani habendam.

Impressa anno 1685 in 12.

ETsi sera, imo ut nunc sunt res *Reformatorum in Gallia*, desperata videri possunt, quæ Autor hujus epistolæ ad unionis cum Romano-Catholicis media invenienda proponit; utilitate tamen non carebit, contenta Scripti nosse & considerare. Scopus ejus, & summa petitionis ad Clerum est, ut reunio sive conciliatio (quam non immerito a *Rege Christianissimo magnum* suum *opus* vocari scribit) eum in modum ineatur, ut tamen salva sit fides & conscientia; utque sublatis persecutionibus, *Reformati* ad colloquium admittantur, non ad disputandum, sed ad tractandum de mediis concordiæ; tum ut tempus & potestatem habeant inter se, & cum religionis suæ sociis extra Galliam deliberandi: sperandum enim esse, ut facta conventione exemplum Gallorum tota Protestantium Ecclesia secutura sit. Ante omnia vero requiri, ut Rom. Catholici ipsi reformare & mutare in sua ecclesia incipiant, quæ pacis causa emendare possint & debeant, soli enim spei & pollicitationi, quod id aliquando facturi sint, fidi non posse, & moram summe periculosam esse.

Hæc & similia partim in exordio, sed luculentius & efficacius in epilogo, nec sine reverentia & modestia deducuntur. Argumentorum autem vim, per quæ movere Præsules Gallos aggreditur Scriptor epistolæ, *septem* principiis sive axiomatibus fulcit, quorum singula utrinque ut putat, nota & concessa præsupponit, dein exemplis & illationibus quibusdam clariora facit & applicat. *Primum* est: *concordiam sive unionem ad quam invitantur Reformati, ad aliarum transactionum modum institui debere, utraq; scilicet parte alteri aliquid conce-*

cedente, & remittente. Si enim pars potentior sive dominans, per jussa solum eorumque rigorosas executiones procedere velit, subjugationem & oppressionem partis debilioris id esse, non conciliationem & unionem: neque sic unius fidei veros confessores, sed hypocritas fieri, aut reluctante conscientia obsequentes, de salute periclitaturos. Obtestatur inde proceres Cleri, an non credant, causas schismatis vel sufficientes, vel certe non plane nullas superiori seculo fuisse. Expetiisse enim tunc omnes reformationem; querelis de corruptelis Ecclesiæ omnia perstrepuisse; neque sine ratione Legatos & Episcopos Galliæ in Concilio Tridentino tot capita proposuisse, a Pontifice mutanda & concedenda: inter quæ nominat usum linguæ patriæ in re divina, sacri calicis restitutionem, & correctionem abusuum in cultu imaginum: qualia igitur tunc salva religione postulaverint, talia nunc ipsos admittere & concedere posse, infirmorum conservandorum causa, ex Apostoli monitu; vel prætextum saltem Reformatis daturos, ut dicere possint, Ecclesiam Gallicanam aliam nunc & meliorem esse, quam olim fuerit.

Secunda Autori regula est: *neutram partem ab altera postulare posse, ut cedat in rebus gravis momenti, in quibus salutis cardinem versari, etiam ex errore, sibi persuaserit.* Ratio, quia peccatum est quicquid fit contra fidem conscientiæ. Nec sufficere si dicatur, standum esse definitioni Ecclesiæ; controverti enim, quæ sit vera illa Ecclesia, quæ jus decidendi habeat, & an recte deciderit. Eadem æquitate Reformatos quoque non desideraturos a Rom. Catholicis, ut relaxent, quæ ex suæ conscientiæ præscripto relaxare non possint: explicent modo, quænam illa sint, & facile appariturum, an concordia sperari possit. Se tamen, consideratis *Episcopi Meldensis* expositionibus, pauca videre quæ necessario retinenda sint; nam nec *Missam*, si commemorationis saltem sacrificium sit, in illo censu fore, & Christianos aliquo tempore & loco esse posse, qui Sacerdote & Missa careant. Nec majorem necessitatem circa ceremonias & alia ejusmodi mansuram, ne quidem circa adorationem Sacramenti, cum utrinque agnoscatur, Christum adoratione dignum esse, sed tantum quæratur, an etiam in pane adorandus sit. Magnum etiam illum articulum *de potestate Pontificis*, obstaculo non futurum, abjudicata ei jam publice a Gallis infallibilitate, & asserta concilii supra eum autori-

tate,

tate, quæ tanta sit, ut etiam monarchiam Pontificiam totam abrogare possit, si id ex Ecclesiæ utilitate esse judicetur.

Tertia regula: *si de articulo fidei sive theoretico sive practico quæstio sit, quem altera pars ut falsum & fundamento Religionis adversum rejiciat, altera pro vero habeat, ita tamen ut essentialiter ad religionem non putet pertinere: hoc casu eam partem, quæ verum quidem sed non absolute necessarium statuit articulum, charitate & prudentia Christiana obligari, ut cedat, & infirmitati alterius, quæ articulum pro pernicioso & intolerabili habet, sese accommodet.* Exemplum adducit de *invocatione Sanctorum*, quam veram sed non necessariam habeant Rom. Catholici, item de *imaginum cultu*, quo per trecentos minimum annos caruisse Ecclesiam, negari nequit. Huc quoque trahit quæ de *usu calicis*, de *lingua patria* in sacris, de *conjugio clericorum* disputantur. Nec ad rem fore ait, si dicatur, liberum relinqui Reformatis, an credere ista cum R. Catholicis & exercere, an spectare saltem & tolerare velint. Communionem enim cum Ecclesia, quæ articulos, quos Reformati ut fundamento fidei contrarios aversantur, publice asserit sine peccato haberi non posse.

Quarta regula: *Si agatur de articulo, quem una pars affirmat, altera negat, utraque tamen agnoscit, sine salutis dispendio asseri illum aut negari posse: hoc casu partem potentiorem a debiliori tolerandam esse.* Hoc stante, multum putat lucraturos esse Romano-Catholicos; alioquin populi offensam non vitaturos Reformatos, si etiam tolerabilia mutatum irent.

Quinta: *Si vero una pars quosdam articulos magnifaciat, altera levioris momenti esse putet, in his cedendum esse illis, qui magnifaciunt, nec cogendos, ut sententia sua sese abdicent.* E.gr. *Rom. Catholici* sententiam de præsentia reali maximi faciunt, *Reformati* eandem pro erronea habent, sed tali quæ fundamentum salutis non subvertat, adeoque in Augustanæ Confessionis Ecclesiis illam tolerant. Procedente itaque inter partes concordia, Reformatos urgere non debere, ut Rom. Catholici sententiam de præsentia reali ejurent, neque peccare Reformatos, si errorem tolerent, quia error ille non habetur pernicioſus ad salutem.

Sexta: multum differre, an error toleretur, an etiam credatur & probetur Prius ex *charitate & prudenter fieri posse; posterius, si re-*

si reclamante fiat conscientia, manifestum esse peccatum. Ita multa toleraturos esse Reformatos apud Rom. Catholicos, licet ea ipsi pro veris agnoscere non possint, nec ut id faciant cogi debeant. V.gr. si ferant illos, cum præsentiam realem credunt, non ideo ipsos ad eam credendam, aut ad abjurandam absentiam realem adigi posse. Ita si Rom. Catholici abolerent adorationem Sacramenti, aut cultum Sanctorum & imaginum; non ideo postulandum esse, ut condemnent quæ antea egissent. Nihilo magis, si ponatur, opinionem de purgatorio tolerari posse, obligandos Reformatos, ut ipsi quoque id credant, aut dissensum celent: imo etiam partem cultus, qui solius purgatorii causa instituitur, illique articulo innititur, abrogandum fore, quia illo retento sine peccato communicare cum Rom. Catholicis Reformati non possent.

Septima denique: *nullo pacto veritati præjudicari debere, quin per amica colloquia, sive publica sive privata, super articulis mutuo tolerantis aut remissis ulterior fiat investigatio; ita tamen ut pax Ecclesiæ minime turbetur.* Sic in primitiva Ecclesia Judæos & Gentiles ad Christianismum conversos dissensisse, salva concordia, de observatione legis Moysaicæ; & in ipsa Romana Ecclesia de magni momenti quæstionibus, sine schismate disputari.

S. ATHANASII ARCHIEP. ALEX. SYNtagma doctrinæ ad Clericos & Laicos. Valentiniani & Marciani Impp. Epistolæ duæ ad Leonem M. Theodori Abucaræ tractatus de unione & incarnatione. Singula, præter Marciani priorem epistolam Latine extantem, utraque lingua primum prodeunt cum notis, edente Andrea Arnoldo C.F. Norimbergensi.

Lutetiæ apud viduam Edmundi Martini & Johannem Boudot. 1685 in 8.

TRia hæc antiquitatis ecclesiasticæ monumenta, in Anglia, partim ex Vossiana, partim ex Bodlejana bibliotheca descripsit, qui ea nunc in Gallia bono publico donavit.

Primum quod *Athanasii* nomen præ se fert, non alium agno-

scere Autorem, quam celeberrimum illum Alexandrinæ ecclesiæ Episcopum, ex eo persuasum sibi habet, quod antiqui codicis inscriptionem confirment ἐρωτήσεις κανονικαὶ καὶ ἀποκρίσεις τῆς ἁγίας συνόδε in bibliotheca Regia repertæ, nec stylus ab Athanasiano multum discrepet, & præterea in Athanasii tractatu de virginitate & in exhortatione ad monachos nonnulla, quæ cum hoc syntagmate aliquatenus congruunt, segantur.

E duabus Valentiniani & Marciani ad Leonem M. epistolis priorem, quæ jam antea Latine in operibus Leonis prodierat, nova versione non indignam judicavit, cum prior illa quodammodo imperfecta videretur; ex quo etiam colligit, quod epistola illa non Latine scripta sed ex Græco fonte hausta fuerit. Posteriorem, quæ nunquam antea neque Græce neque Latine lucem publicam aspexit, tanto libentius evulgavit, quod eam actis Chalcedonensis concilii perquam necessariam censeret. De utraque *Paschasium Quesnelium* novissimum operum S. Leonis editorem consuluit, qui priorem ad annum 452, alteram ad annum 453 pertinere respondit.

Quindecim *Theodori Abucaræ* dissertationes latinitate abs se donatas jam olim *Genebrardus* publici juris fecit. Plura ejusdem opuscula, a se & *Francisco Turriano* Latine reddita, Jacobus Gretserus cum *Anastasii Sinaitæ* Hodego postea conjunxit. Sed utrobique hunc *de unione & incarnatione tractatum* omissum videas, quem nunc Cl. *Arnoldi* paternis insistentis vestigiis industriæ & bonas literas ornandi studio debemus. Cur autem Abucaræ non æque ac Athanasiano syntagmati, & duabus Val. & Marc. epistolis notas addiderit, in causa esse dicit venerandum unionis personalis mysterium, quod mirari potius quam rimari voluerit, cum præsertim ob iter cunctationis impatiens sufficiens temporis copia haud superfuerit. Virum vero quendam doctum in Anglia Theodori hujus ætatem ad septimum seculum retulisse meminit, & Καρῶν civitatem, ubi episcopi officio functus est, non aliam esse existimat, quam quæ apud *Ptolemæum* lib. 5 c. 18 Καῤῥῶν nomine venit, & in notitia eparchiarum, quam manuscriptam tenet, Κάραι appellatur.

Cæterum etsi nostrum de primo e tribus monumento, quod Athanasio vindicare clarissimo VOSSIO, *ac editori* Arnoldo *visum fuit, judicium merito suspendimus: non possumus tamen non ex* Novellis Reipublicæ

publicæ Litterariæ, *quæ mense Martio superioris anni cœptæ, in Hollandia Gallico sermone per mensium intervalla eduntur, huc transferre, quæ de illo opusculo Vir, quisquis est, doctissimus censuit. Persuasum autem habemus, clarissimum Novellarum illarum Auctorem, cujus magnam variamque eruditionem non minus, ac ingenii acumen & elegantiam, stylique venustatem merito veneramur, ægre non laturum, si in eorum, qui Gallici sermonis ignari sunt, gratiam nonnulla ex iis Latine reddita, in Acta hæc nostra subinde derivemus; eum in modum, quo ex celeberrimi Roquii* Diurnis Parisiensibus, *& Anglorũ* Transactionibus Philosophicis *excerpere quædam, Latinoque sermone expressa Actis nostris inserere hactenus consuevimus. Sicuti vicissim, si quid in Actis hisce exhibetur, quod Gallice verti mereatur, & seu in Diurna Parisiensia, uti factum non semel fuit, seu in Novellas Reipublicæ Litterariæ Roterodamenses referri, quominus id fiat, non intercedimus; illi etiam, qui Acta hæc nostra integra in Gallicam linguam traducere non ita pridem Hagæ Comitum cœpit, minime succensentes,*

EXCERPTUM EX EPISTOLA RHOTHOMAGO Autori Novellarum Reipublicæ Litterariæ transmissa, qua ostenditur scriptum non ita pridem ab Arnoldo publici juris factum non esse Divi Athanasii.

Traductum ex Novellis mensis Julii a. 1685. pag. 744. sqq.

RAtiones quibus motus fuit Arnoldus, ut D. Athanasio istud opus assereret, hæ sunt. 1.) Quod titulus id ei tribuat. 2.) Quod in Codice Mſ. Bibliothecæ regiæ, cui titulus *Quæstiones Canonicæ & Responsiones S. Synodi*, bina ex hoc libro loca tanquam S. Athanasii citata deprehenderit. 3.) Denique quod complura hic occurrant, illis quæ alibi in Athanasii libro de virginitate habentur, plane conformia. Quibus reponi poterit (1) Titulum a Scriba adjectum fuisse eadem ratione, qua librarius aliquis cum Novatiani nomen libro cuidam præfixum videret, expulso illo Tertulliani ut celebrius & minus exosum substituit. (2) Synodum illam, quæ D. Athanasio laborem hunc adscribit, ipso quoque Arnoldo agnoscente, seculo

demum IX habitam fuisse, quo tempore, prævalente ubivis bonarum literarum ignorantia, facilis error fuit in assignando vero Autore Codicibus Mſ. (3) Scriptum de quo agitur, a S. Athanasio in suis operibus nullibi esse agnitum, nec a quoquam Patrum eidem tributum. (4) Certum esse, Athanasii temporibus neque communionem inter Monachos fuisse, nec regulam, quarum tamen mentio in hoc libro occurrit. Jubet enim isthoc Monachos 1) bonis suis renunciare, aut hæc saltem est explicatio verbis p. 22 ab Arnoldo subjecta. Jam vero Athanasii temporibus, jus adhuc erat Monachis proprio nomine bona possidendi. Codex enim Theodosianus lib. 5 tit. 3 (ubi videndus Godofr. in Comment.) liberam testandi facultatem eis concedit. Et Gregorius M. l. 1 Ep. 42 tradi jubet Faustino bona, a Joanne monacho cum moreretur relicta. Doctissimus Mabillonius videtur interdictionem bona propria possidendi ad D. Benedictum referre velle. Sed agnoscit ipse, Magistrum hunc Regulæ c. 82 statuisse, ut donationum a Monachis factarum instrumenta testamento Abbatis inserantur, talesque donationes factas exemplis Abbatum & Abbatissarum, præsertim Reginæ Radegundis & Fulradi S. Dionysii Abbatis, docet l. 1 de re diplom. c. 2.

2) Vult ab iisdem decimas exsolvi, quod quidem præceptum non saltem interpretationi Arnoldi loci supra allegati e diametro adversatur, sed etiam S. Athanasium non esse hujus scripti autorem evidenter ostendit; nec enim decimæ solvi cœpere, nisi longo post obitum ejus tempore. Sane desævientibus decem persecutionibus in usu non fuere; & si hac voce Cyprianus usus deprehenditur, factum id est respectu ad Veteris T. decimas habito. Constantinus pastoribus frumenti certam quantitatem dari præcepit, quod institutum usque ad Juliani Apostatæ tempora duravit, & post ejus obitum a successore Joviano in usum reductum est. Autor historiæ Beneficiorum originem decimarum avaritiæ Episcoporum quorundam Aulam frequentantium adscribit, qui quarta ipsis assignata non contenti omnem penitus adeo exhauserint substantiam, ut necessarium fuerit, decimas exigi ad alendos Sacerdotes, quam rationem in Italiam primus introduxit Carolus M.

3.) Observari mandat jejunium Ecclesiæ. Arnoldus rigide hæc verba interpretatur de jejunio a die cinerum ad Palmarum usque

usque festum observari solito. Sed si ex Socrate Hist. Eccles. l. 5 c. 22 constat, Alexandrinos sex septimanis jejunasse, certefactum id non est nisi Valentinian atque Theodosio imperantibus.

4.) Conjugio Clericos prohibet. Nec tamen probabile est Athanasium, qui Concilio Nicæno, ubi contraria sententia prævaluerat, adstitit, autorem esse prohibitionis ad omnes æque Clericos porrectæ. Oblitus pene eram dicere, librum inscribi tertium ad Quirinum; & certum quidem esse in operibus Athanasii duos libros ad Quirinum comparere, sed contra Judæos scriptos; denique illustrem Bigotium persuasum esse, neutiquam Athanasium, sed alium quendam ex veteribus esse autorem hujus libri, luce alioqui publica dignissimi.

OBSERVATIO SINGULARIS DE FRACTURA, in qua nova quædam efformata fuit Articulatio, communicata a Dn. Silvestro Medicinæ Doctore Parisiensi.

Traducta ex Novellis Reipublicæ Litterariæ mensis Julii an. 1685. p. 118. sqq.

ANni sunt plures, cum Vir quidam ex casu sibi brachium sinistrum, ad quatuor a carpo digitos transversos ita fregit, ut utrumque ulnæ & radii os in transversum diffractum haberet & omnimode disunitum. Mox equidem Chirurgi pro brachio reponendo fuere accersiti, Vir tamen hic doloris vehementioris metu tangi ab iisdem plane recusavit, abnuendo una fascias ipsas, quibus brachium commode deligaretur. E diverso brachium commovere potius incepit, huicque postea motui tali successu assuevit, ut brachium vel in ipso fracturæ flecteret loco: in quo statu, commovendo videlicet manum, ac duobus in locis absque dolore vel incommodo ullo cubiti os flectendo, satis diu vitam protraxit. Postquam vero esset defunctus, unus e Chirurgis, qui ipsum visitaverant, brachium hoc ab ejus petiit agnatis, musculisque resciſſis oppido novam in fractura factam invenit articulationem, sequenti dispositam ratione. Scilicet ex parte flexus cubiti in utriusque ossis extremitate caput

quoddam rotundum apophyseos nomine insignitum, occurrit; ex parte autem carpi duæ adsunt cavitates satis profundæ, capitibus ossis cujuslibet recipiendis inservientes. Dehinc ipsum periostium, quod tempore fracturæ erat laceratum, circumcirca majori præditum observatur crassitie, adeo ut ligamenti vicem pro articulatione firmanda præstet. Tandem cavitatum harum oræ a parte anteriori multo minus advertuntur elevatæ, quam a parte quidem posteriori, unde duo notabiles producebantur effectus: quippe ex una regione satis sic erat opportunitatis pro meliori flexionis motu ineundo; ex altera vero nimia brachii extensio hoc in loco impediebatur, similem fere in modum, ac in cubiti flexura contingere deprehenditur. Quæ omnia in ossibus pariter exsiccatis, a Dn. *du Verney* inter plura alia rara Anatomica asservatis, ac in apposita cernere licet Figura, veluti quam ideo delineandam curavi, ut eo exactius novæ hujus articulationis mechanismus queat comprehendi. Est vero ibi AA Os Radii. BB Os Cubiti. CCC Fractura, in qua novus quidam efformatus erat Articulus.

TAB. XIII FIG. 4.

Duo hic sese offerunt considerandu digna, quorum rationes indagari omnino merentur: primum est, qua ratione articulatio talis nova fuerit concinnata; alterum vero, quomodo hic vir cubitum eo in loco flectere potuerit, cum absque dubio musculi novi, motui isti inservientes, formati essent nulli. Quæ meæ circa utramque quæstionem sint conjecturæ, ea nunc proferam lege, ut aliorum majori me perspicacia pollentium subjiciam judicio.

Quo intelligatur ratio, qua talis articulus efformatus fuit, animo concipiatur oportet, ossium brachii, postquam utrumque in transversum fractum ac penitus disjunctum esset, extremitates nihilominus sibi invicem oppositas, simulque unam supra alteram ita permansisse adaptatas, ut calli materies e qualibet ossium extremitate stillans, haud dubie illas denuo conglutinasset, nisi brachium continuo agitatum fuisset. Hic siquidem motus in causa fuit, quod materia calli non saltem a fracturæ lateribus insensibiliter defluxerit, sed &, quia viscida ac glutinosa, ossium fractorum adhæserit margini, ubi temporis successu species quædam limbi eum ad modum, quo etiamnum in ossibus cernitur, fuit efficta; qui limbus cavitatis loco est, ex carpi potius, quam cubiti parte, ob declivem carpi

carpi situm concinnatus. Cavitate vero sic formata, ipsis ossium extremitatibus ex parte cubiti necessario capitis seu apophyseos figura erat recipienda, quoniam materies calli tota exudans mollis atque fluida, brachii dum motu ad alteras ossium extremitates ferebatur, non poterat non ad eam rationem, qua illæ dispositæ erant, formari, i. e. propter concavam cavitatis figuram evadere convexa.

Sed priusquam motus, qui in nova ista articulatione fiebat, enodetur, duo veniunt consideranda: primo, musculos plerosque ulnæ ac radii ossibus superstratos ubique fere duobus hisce ossibus annecti & agglutinari; deinde carpum, veluti partem mobilem respectu cubiti, versus hunc secundum motus musculorum regulas flecti. Quibus suppositis, si nova quædam formetur pars mobilis, seu quod idem est, si duo ossa penitus frangantur, musculi agentes necessario cubitum in articulatione videntur flectere; extremitates quippe ossium eorum, quæ sunt ex parte carpi, eodem modo ac si nova essent ossa, evadunt mobiles respectu cubiti, & flectantur oportet ratione adhærentium musculorum, contractionis tempore necessario partes divisas seu ruptas, quibus adnectuntur, adducentium. Atque hæc ratio motus ejusmodi est mechanica, musculorum connexioni cum ossibus superstructa: verum si talis connexio haud esset, idem nihilominus motus adhuc procedere posset, quia ossium ulnæ ac radii extremitates, quibuscum carpus articulatur, cum non sint stabiles, necessario carpi sequerentur motum, id est, musculi carpi agentes trahere omnino cubitum versus deberent partes carpum fulcientes, veluti mobiles factas.

Meum non est in consequentias hic inquirere, quæ ex observatione hac necti queunt. Chirurgi interim exinde poterunt discere, quam necessarium sit ossa fracta, ut reuniantur, deligare fasciis eaq; servare immobilia; ab altera vero parte observabunt inde Physici, naturam in rebus extraordinariis iisdem semper insistere viis, adeoque credendum haud esse, quod omne monstrosum nobis visum effectus quidam sit fortunæ, vel naturæ quædam aberratio; sed quod omne potius in mundo per constantes motus fiat leges, a Deo in generationis ac conservationis corporum gratiam stabilitas. Præterea certus sum, alias adhuc inde sequelas, quoad succi ossium nutritii motum, & quoad rationem, qua eorum formantur articulationes

lationes, posse inferri, sed locus hic minime est, hanc excutiendi materiam.

Ad nostram regredior observationem, quæ rarissima videtur maximeque singularis, qualem similem apud Autorum legere neminem licuit. Verum est, quod *Fabritius Hildanus Cent. 3 Observ. 91 refert, in Viro quodam, postquam brachium idem sinistrum inter cubitum & brachium haberet confractum, duoque ossa omnino inter se disjuncta una cum insigni carnis contusione, ingentem ortam fuisse suppurationem, qua durante multa prodiisse ossicula, remittentibus vero symptomatis & vulneribus consolidatis, ossa nihilominus remansisse disjuncta, ita quidem, ut veluti novum quendam constituerint articulum; virum enim, ubi dextram adhiberet manum, brachium sinistrum in ipso fracturæ loco antrorsum & retrorsum duxisse.* Unde cernere est, magnam inter historiam utramque intercedere quidem convenientiam; interim non una prorsus eademque res mihi videtur. Certum est in Viro, de quo Fabritius Hildanus loquitur, ossa haud denuo fuisse conjuncta, quæ est ratio, cur brachium in fracturæ flecteret loco: verum inde non sequitur articulationem quandam ibi fuisse factam, quia tali in casu Vir iste absque dextræ manus auxilio brachium sinistrum æque commovisset, ac ille, de quo nos disserimus. Quicquid itaque inferre inde licet huc recidit, nullum callum, cum insignis facta fuerit suppuratio multaque una prodierint ossicula, fuisse generatum pro ossibus fractis uniendis, horumque extremitates exsiccatas induruisse absque eo, ut invicem essent conjunctæ vel se invicem tangerent, quemadmodum id expressis ibi verbis innuit Hildanus, *Ossa*, inquiens, *se invicem non attingunt, sunt enim ipsorum extremitates callo obductæ.* Aſt non video, quomodo elici exinde possit, ullam in modo enarrata fractura factam fuisse articulationem, præprimis cum Autori Observationem hanc commemoranti occasio defuerit, eam ex ossium brachii post Viri mortem scrutinio asserendi.

DESCRIPTIO AC USUS PORORUM IN cute manuum atque pedum, per Nehemiam

Grevv, Med. D.

Translata ex Transact. Anglic. M. Maji, 1684 num. 159.

Per

PEr poros Medici nil aliud intelligunt, quam certa spatia permeabilia inter partes alicujus corporis. Quin proinde pori in cujuslibet hominis cute dentur, non magis in dubium vocari potest, ac num homo unquam sudet aut perspiret. Aſt in manibus atque pedibus iidem admodum sunt notabiles, respectu tam positionis, quam amplitudinis eorundem, hactenus quantum ego novi, a nemine Anatomicorum descriptæ. Etenim si quis modo laborem impendet contemplandi ope vitri medioris palmam suæ manus, diligenter & adhibito sapone ablutæ; advertere poterit (præter majores illas lineas, a quibusdam certis nominibus insignitas, ut & eas, quæ mediæ sunt magnitudinis, ac rugæ cutis audiunt,) innumeras striας exiguas, æqualis amplitudinis atque distantiæ, ac ubi vis ad semet invicem parallelas. Ac speciatim tales deprehendentur in summitatibus ac primis articulis digitorum ac pollicis, in suprema parte volæ, ac prope radicem pollicis parum supra carpum. In quibus locis omnibus striæ illæ perquam regulariter dispositæ sunt in triangula sphærica & ellipses, ut in manu, quam delineari feci videre est. Super hisce striis stant pori, æquis omnes ordinibus ac talis magnitudinis, ut absque vitro etiam oculo visus acumine pollenti pateant. *Tab. XIII. Fig. 5.* Quod si vitri cujusdam ope lustrentur, quilibet porus speciem exhibet fonticuli cujusdam, ac sudor inibi stagnans apparet æque limpidus, ut aqua fontana, denuo etiam resurgens, quoties abstergitur. Intentio naturæ in disponendis hisce striis hæc est, ut eæ tanto magis juvent usum ac motionem manus: hæ quidem quæ imam cujuslibet trianguli partem seu basin faciunt, ad flectendos seu contrahendos digitos; illæ vero quæ reliqua duo latera constituunt, ut & ellipticæ, ad pressionem manus aut summorum digitorum versus quodvis corpus, exigens scilicet, ut cedant ad dextrum ac sinistrum latus. Perquam autem provide super hisce striis, ac non in sulcis interjectis pori locati sunt, (*vid. fig. 6.*) quo sic eorum structura tanto firmior esset, nec ita facile depravationi per compressionem obnoxia; *Tab. XIII. Fig. 6.* per quam ipsam scilicet sulci tantummodo dilatantur aut coarctantur, striis constanter iisdem manentibus, porisque adeo non alteratis. Ac ob eandem rationem pori etiam hi largiores sunt, ut semper tanto melius conserventur, cute quantumvis maxime compressa ac condensata per usum ac laborem manus. Idem est in poris pedum, non

impeditis, licet cutis ab incumbente mole totius corporis prematur. Atque pori hi sic constructi ac muniti, admodum bene conveniunt ac viam aperiunt evacuationi particularum sanguinis magis noxiarum ac perspirabilium, copiose nempe ad eos advectarum ope continui usus manuum atque pedum. Unde est, quod sudor pedum in plurimis magis nares offendit, quam qui ex ulla alia corporis parte prodit: item quod plurimi homines hypochondriaci, aut fœminæ hystericæ, tantum non continuum ardorem persentiscant in soleis pedum ac palmis manuum: non autem in suprema pedum parte aut manuum dorso; quæ partes scilicet non adeo calefieri aut fricari solitæ, minus aptæ sunt ad recipiendas prædictas particulas noxias, nec proinde etiam isto pororum genere instructæ fuerunt.

ESSAIS D' UN DICTIONAIRE UNIversel, &c. recueilli & compilé par Meßire Antoine Furetiere, Abbé de Chalivoy, de l' Academie Françoise.

id est,

Specimen Dictionarii universalis, omnes in universum Gallicas dictiones tam veteres quam modernas, omniumque scientiarum & artium nomina complectens: e præstantissimis antiquis & recentioribus auctoribus collectum & congestum per Antonium Fureterium, Abbatem Chaliveiensem, Academiæ Francicæ Socium.

Amstelodami, apud Henr. Desbordes. 1685, in 12.

QUi in lexicis Gallicæ linguæ adornandis in ista gente operam posuere, extiterunt multi: quorum tamen industriam superare annisus est Fureterius, omnes omnium scientiarum & artium, ac cujusvis generis voces apud Gallos receptas, earumque origines & ab iis ducta proverbia, uno exhibiturus opere, cujus specimen dedit. Hujus sub initium amplitudinem doctrinæ, qua isthoc se commendet explicat, & longo ordine vastum ejus ambitum exponit; omnes in phi-

philosophia, medicina ac jurisprudentia, cæterisque artibus ac disciplinis, vulgari etiam opificum usu, & ullibi occurrentes dictiones, vocum etymologias, rerum inventiones, proverbiorum origines, auctorumque nomina qui de rebus quæ voces spectant tradiderunt, se indicaturum, & historiis, aut ex natura depromptis memorabilibus, sententiisque moralibus, quæ exempla phrasium aut constructionum suppeditant, illustraturum profitetur. Quod institutum, quo magis arduum tanto majori æmulationi expositum, ab Academiæ Gallicanæ, quæ puritati ac nitori linguæ suæ intendit, Sociis, qui eidem operæ & ejusmodi lexico concinnando jam pridem incubuerunt, summo studio impeditum, & ut privilegium regium Fureterio concessum ipsi iterum adimeretur, allaboratum fuisse, clarissimus Auctor Novellarum Reipublicæ Litterariæ anno 1685 pag. 29, 172, 523 seqq. indicat. Cujus pulcherrimi certaminis eventum expectabimus, nil dubitantes, quomodocunque hæc res cadat, æmulatione incensos tot præstantissimorum hominum animos, singulare eruditionis vastæ monumentum egregio publico edituros: ut Hesiodeum illud huc referre liceat: ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.

LE GENIE DE LA LANGUE Françoise,

sive,

Genius Linguæ Gallicæ.

Parisiis, apud Laurentium d' Houry, 1685 in 8.

NEminem fugit, quantopere in excolenda Gallicæ gentis lingua hoc nostro seculo fuerit desudatum. Nulla certe e modernis linguis dabitur, in cujus puritatem restituendam splendoremque adaugendum, tantum laboris fuerit impensum, quantum in hujus, ex quo auspiciis Cardinalis Richelii celebris illa Academia Francica fundari cœpit. Inter eos vero, qui perficiendo magis, ac per partes examinando huic idiomati suam locarunt operam, haud parum eminent *Vaugelas*, *Bouhours* & *Menagius*, utpote quorum sancita tantæ passim autoritatis haberi meruerunt, ut nihil magis ad assequendam linguæ istius perfectionem conducere existimetur, quam

ſedula eorundem lectio. Cum autem obſervationes a triumviris hiſce factæ, fortuito tantum aut nullo potius ordine congeſtæ ſint, haud parvo diſcentium diſpendio, ut quorum memoriam per methodicæ tractationis ſeriem non parum juvari conſtat; hinc operæ pretium ſemet facturum putavit Autor hujus ſcripti, ſi prædictas eorum obſervationes in unum idque ordinatum ſyſtema redigeret. In duas autem partes librum partitus eſt, quorum prior compendioſæ grammaticæ formam habet, communia tantum linguæ principia exhibens; niſi quod doctrina articulorum, intricatior alioqui, nova methodo per ſex diverſas declinationes tradita reperiatur: quo tamen pacto num animis diſcentium magnopere fuerit conſultum, alii viderint; nec deerunt forte, qui entia hic præter neceſſitatem multiplicata eſſe conquerentur. Altera pars prælaudatas obſervationes ac annotationes, in certos titulos & capita digeſtas, & juxta receptam partium orationis ſeriem diſpoſitas ſiſtit; & ita quidem, ut adſcripti earum cuilibet diverſæ figuræ aſteriſci, mox primo adſpectu indicent, cuinam iſtorum triumvirorum eadem debeatur. Ait Autor, non defuiſſe ſibi, quæ ſanctis horum ſuperadderet; noluiſſe ſe tamen tantis oraculis admiſcere ſua, non futura ſcilicet ejusdem cum illis ponderis & autoritatis. Tertiam nihilominus operi partem ſemet poſthac adjecturum promittit, ea exhibituram, quæ ad puritatem & elegantiam ſtyli perficiendam hic adhuc deeſſe videri poſſint.

TRAITE' DE LA CONFESSION CONTRE les erreurs des Calviniſtes, par Denis de Sainte-Marthe, Religieux Benedictin.

hoc eſt:

Tractatus de Confeſſione contra errores Calviniſtarum, per Dionyſium Sammarthanum, Monachum Benedictinum.

Pariſiis apud Lambertum Rulandum, 1685 in 8.

REcenſuimus *anni ſuperioris menſe Aprili* Hiſtoriam confeſſionis auricularis *a Jacobo Boileau* conſcriptam, oppoſitamque imprimis libro *Joannis Dallæi* de auriculari Latinorum confeſſione; indicavi-

cavimus etiam, prætermiſſis fere dogmaticis atque ſcholaſticis Dallæi argumentis, hiſtorica ſaltem a prædicto autore impugnata eſſe. Novus nunc adverſus Dallæum antagoniſta ſurgit Sammarthanus, non hiſtorica tantum, ſed univerſa ejus tradita convellere nitens: integram enim ejus libri refutationem ipſa præſentis tractatus rubrica promittit. Nimirum ait Autor, doctrinam de neceſſitate confeſſionis ſibi, dū alii cuidam operi, cui hæc maximam partem implicata erat, inſudaret, funditus perveſtigandam, atque ex Scriptura, Conciliis atque Patribus eruendam fuiſſe: cumque hac occaſione neceſſe haberet, hinc inde ſuper hac materia ſcriptitata pervolvere, Dallæi etiam librum penitius ſibi fuiſſe excutiendum. In eo vero talem neutiquam a ſe ſoliditatem deprehenſam fuiſſe, quæ vulgo ipſi tribuatur: quin potius pleraque ejus argumenta lubrico & fallaci ſuperſtructa fundamento apparuiſſe, taliaque quæ ex antiquiorum ſcriptorum monumentis, formatas tantum non ad ea reſponſiones continentibus, facillime ſubrui poſſent. Nil itaque fere aliud ſibi ad refutandum Dallæum agendum fuiſſe perhibet, quam ut reſponſiones iſtas, ex antiquis illis monumentis collectas, in aliqualem redigeret ordinem. Cæterum quod in tanta ſcriptorum copia, ſe ad concinnandum hunc librum applicuerit, eam potiſſimam rationem fuiſſe dicit, quod libros controverſiarum vernaculo idiomate ſcriptos, multum ſæpe ad convertendos plurimos contribuiſſe experiendo didicerit; & vero nullum adhuc talem de Confeſſionis Sacramentalis articulo videri evulgatum; quæ ipſa tamen doctrina ab ipſorum ſæpe Romano-Catholicorum nonnullis, diſſolutioris ſcilicet diſciplinæ ſectatoribus, ſubinde in dubium vocari ſoleat. In duas autem partes opus dividere placuit autori. In priori ex præſtantiſſimis quibusque ſcriptoribus, concinne juxta ſeculorum ordinem digeſtis, probare intendit, inde ab ipſo Eccleſiæ ſtabilitæ tempore, conſtanter inter Chriſtianos Confeſſionem habitam fuiſſe pro lege Chriſti inviolabili ab omnibus injuncta, qui poſt baptiſmum in peccata, occulta licet aut clam commiſſa, eſſent prolapſi: non autem demum ſeculo 13 hanc doctrinam ab Innocentio III in concilio IV Lateranenſi fuiſſe ſtabilitam, prout Dallæus ſupponit. Quam in rem fatetur quidem Sammarthanus, teſtimonia pleraque a ſe allata fere jam a Bellarmino aliisque allegata eſſe: nihilominus cum ad ea Dallæus reſpondere allaboraverit,

plurima nondum dicta iisdem a se adjicienda fuisse: ac præterea testatur, haud exiguum locorum numerum illis a se superadditum esse, a seculo V inprimis; multa etiam facta singularia, aliis parum cognita, passim in medium afferri. Loca vero Autorum singula Gallico idiomate exhibere placuit, potioribus saltem terminis, sicubi necessitas id exigere visa est, in margine Græce Latineve expressis. In parte posteriori Dallæi argumenta universa, summatim contracta, ordine recenset, adjecta cuilibet compendiosa, quamque sufficere credidit, responsione. Breviorem enim se in hac vel ideo gessit autor, quod in disputationibus his plerumque lectorem ad probationes in prima parte allatas, ac dubia quodammodo præoccupata remittendum putavit. De universo autem opere judicium illis merito relinquimus, quos controversiæ Theologicæ exercent. Nam nobis argumenta librorum indicare, unice est propositum.

PRÆJUGEZ LEGITIMES, CONTRE LE PAPISME,

sive

Præjudicia adversus Papismum. Opus, in quo Ecclesia Romana in tota externa facie sua consideratur, indecue ostenditur, illam non esse veram Ecclesiam, exclusis, ut prætendit, omnibus aliis Christianorum cœtibus. Divisum in partes duas.

Amstelodami, apud Henr. des Bordes. 1685 in 4.

AUtorem libri, in dedicatione ad *Sereniss. Electorem Brandeburgicum*, subscriptione nominis sui sese profitetur *D. Jurieus*, cujus scripta jam non una *Actis* nostris inseruimus; inter alia *Historiam Calvinismi & Papismi parallelam*, *anno 1683 pag. 530, & 1684 p. 15.* hanc enim, sicut & celeberrimum tractatum, quem *Condomensi Expositioni* sub *Præservativi* nomine opposuit, in hoc ipso opere sibi vindicat, & pro suis agnoscit fœtibus. In Præfatione deploratam Reformatorum, quæ nunc est in Gallia, sortem, eo quoque malo aggravari queritur, quod ab apologiæ etiam libertate exclusi,

clusi, multitudine criminationum & pluribus quam unquam antea libris contra se editis obruantur. Sibi tamen aures feriisse illud Poetæ: *Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?* & jam dudum publicato contra Reformatos libro *de Præjudiciis*, *Præjudicia* opponere paratum fuisse, nisi prius habuisset, violentas *Maimburgii & Arnaldi* accusationes retundere, ita quidem, ut in Historia Papismi jam tela quædam in Reformatos vibrata retorserit, & bellum in hosticum transtulerit. *Præjudiciorum* vero librum tam solide refutatum esse, imprimis a *Claudio & Pajonio*, ut eorum autores aut fautores in pudendum silentium per decem aut duodecim annos demersi, ne nunc quidem, postquam *Nicolius* primæ notæ inter *Jansenistas* olim scriptor, & nunc a Clero ad refutandos Reformatos constitutus, calamum stringere cœperit, aliud quam sophismata & convitia reponere potuerint. Et ad hæc quidem propediem, si Deus vitam viresque dederit, responsurum se esse pollicetur: de hoc vero Præjudiciorum adversus Papismum tractatu, contestatur, scopum suum esse, ut cœcis ex adversa parte oculos aperiat, suæ vero religionis hominibus animum contra gravissimas tentationes adaugeat. Affectibus quidem nihil se dedisse, mirum tamen non futurum, si iis aliquando cessisset, ob crudelissimas a Clero Gallico procuratas persecutiones, qui Regem natura optimum ad tot fidelium subditorum oppressionem, ad templa omnia destruenda, ad tollendum cultum, dissipandos cœtus, carceri mancipandos pastores, agendos in exilium cæteros, aut in extremam miseriam conjiciendos adegerit. Monet dein, ut nemo ea, quæ Papismo in libro hoc suo tribuit, æstimare velit ex scriptis *Episcopi Meldensis* aliorumque conciliatorum, ubi omnia fucata & emollita sint, sed ex illis, quos irritatos & vehementes *(outrés)* vocat *Arnaldus*, interq; eos refert, quos *Crassetus Jesuita* exscripserit. Eadem ratione non vult de praxi Papismi judicari, qualis conspicitur alicubi in Gallia, & sub quibusdam Episcopis, per quos abusus nonnulli quadantenus diminuuntur: nihil enim hoc esse, si conferatur cum tot aliis regnis & provinciis, puta cum Hispania, Italia, Austria, Bavaria, & ubicunque ob præsentiam *Lutheranorum* & *Calvinianorum* pudor aliquis horrida & maxime deformia non supprimit. Ex his merito de Papismo judicium ferri, talemque esse, quem Ecclesia Latina per septem

aut

aut octo ſecula exercuerit; illumque ipſum ſtatum (detur licet, aliquid ex corruptelis poſt id tempus correctum fuiſſe) tempore reformationis extitiſſe, & propterea hanc defendi poſſe & debere; ſimulque evinci, conciliationi cum illa locum non eſſe, niſi melius & ſolidius quam huc uſque factum eſt, reformetur, cum graviſſima præjudicia etiam hodie in priſtino verſentur vigore. Diſtingui tamen a ſe religionem Romanam & Papiſmum, & hunc potiſſimum a ſe peti, ad quem pertineant vana & ſuperſtitioſa. Si enim ſint inter religionem Romanam (quatenus Chriſtiana eſt) profitentes, qui iſthæc condemnent, eos jam a Papiſmo diſceſſum moliri, quibus merito divinum ad perficienda cœpta auxilium appreçetur. Denique iis qui forte reprehenſuri ſint, quod *Præjudicia* nunc ſcribat adverſus Romanam Eccleſiam, cum ipſe antehac improbaſſet, quod ab illa hæc methodus uſurpata fuerit, ita ſeſe excuſat, ut dicat, non improbari a ſe hunc ſcribendi modum, dummodo ab examinatione particulari ſingulorum dogmatum non abſtineatur: hæc enim interna reſpicere, Præjudicia vero ad externa pertinere. Convertit ſe inde ad alloquendos Proteſtantes, quos ex profundo ſomno excitare, ſcripto hoc ſibi, ut profitetur, propoſuit. Hæc vero paræneſis graviſſimi eſt momenti & multæ libertatis. Nam poſtquam aſſeruit, religioni maximam mutationem, illique quam ſuperiori ſeculo experta eſt, non abſimilem inſtare, inque eo eſſe, ut aut Proteſtantium religio funditus pereat, aut divinæ providentiæ miraculo, (de quo quidem deſperari non debeat) reſtituatur, cauſas adfert defectuum, quos habet, & malorum damnorumque quæ in omnibus quaqua verſum regionibus patitur. Inter defectus primam facit morum depravationem; addit pietatis zelum in populo frigefactum, Principes ſuis tantum utilitatibus intentos, torpentes paſtores; auctum e contrario fervorem Romanæ Eccleſiæ ex vitiis Proteſtantium, & ex ſua potentia. Hunc tamen a Proteſtantium cœtibus & proceribus otioſe ſpectari, diverſiſſimo a majoribus animo, qui tanto labore ac ſanguine a jugo Papiſmi ſeſe liberaverint. Progreditur inde ad remedia, hortaturque ad accuratam Papiſmi contemplationem, & quos progreſſus, oppreſſis aut ad incitas redactis Proteſtantium cœtibus, per omnes quas autor enumerat provincias, Bohemiam, Auſtriam, Hungariam, Poloniam jam fecerit. In Gallia

lia vero ait perditas eſſe funditus res Reformatorum, qui tamen numero, dignitate perſonarum & eruditione aliis non ceſſerint: apud Germanos etiam circa Rhenum principia mali jam ingruere. Ante omnia igitur Proteſtantium tam Lutheranorum, quam Reformatorum conſilia jungenda, & communi hoſti opponenda eſſe ſuadet, ne univerſalis quam inſtare timet, ruina & ſervitus utrosque opprimat. Quod ſi conciliari inter ſe ratione dogmatum non poſſint, communis tamen utilitatis cauſa ſociari debere: neque dubitandum, quin juncta opera apud Principes, qui ſubditos ſuos religionis cauſa vexant, obtineri poſſit conſilii damnoſiſſimi & in deſperationem erupturi mutatio. Neque tamen armis, ſed ſeriis modo opus eſſe admonitionibus, iisque obtineri poſſe putat, ut promiſſa libertas religionis ſervetur. Ad eam obligari omnibus modis Principes Rom. Catholicos, ſive edictis, ſive pacificationibus, ſive privilegiis, conceſſionibus & donationibus eam promiſerint, pluribus confirmat rationibus, ex jure petitis. Speciatim clericos Proteſtantium adhortatur, ut ex lethargo tandem expergefacti, non minori quam R. Catholici zelo, religionis curam ſuſcipiant. Ita ſcilicet (1) ut ceſſetur tandem ab odiis & criminationibus, quibus Lutherani & Reformati ſeſe mutuo proſcindunt. (2) ut tolerantia mutua introducatur, donec de controverſiis conveniri poſſit. (3) ut ad exemplum R. Catholicorum, miniſtri Eccleſiæ apud Principes inſtent, ut officio ſuo ſatisfaciant, non quidem per vim & cædes, ut ex adverſo fit, graſſando, ſed ut bonis modis ſubverſionem religionis avertant. (4) ut mediatorum perſonam inter Principes ſumant, hosque concilient, & ad veram utilitatem rerum ſuarum conſiderandam & promovendam inducant. Agit tandem de conciliatione ſive reunione, quam a plurimis annis obtuliſſe videri voluerint R. Catholici; quamvis de ea nunc, poſtquam res ad vim pervenit, taceant, nec aliam, ut ait, admiſſuri ſint, quam quæ cœco obſequio in Romana placita concedat, aut ut Reformati ita ſe inſtructos per librum Expoſitionum aliaque ejusmodi ſcripta eſſe fateantur, ut majores ſuos ſchiſmatis ſine cauſa procurati reos faciant. Quod enim quidam, quem nominat *Duiſſeau*, talem inter omnes religiones tolerantiam ſtabiliri poſſe putaverit, ut ſervato licet in dogmatibus diſſenſu, non detrectent mutuo in ſacris communicare, id fortaſſe inter Luthera-

nos & Reformatos, & inter Episcopales & Presbyterianos locum habiturum, quia, ut putat, in veritatibus fundamentalibus non dissentiunt. Sed cum Rom. Catholicis fieri id sine extrema turpitudine non posse; nihil enim hos remissuros esse ex intolerabilibus dogmatibus ritibusque suis, nec cereum, ut loqui solent, unionis causa extincturos. Id ex viginti annorum, in quibus de reunione & emendatione plurimum, sed frustra actum sit, experientia satis patere statuit; maxime vero ex novissimo *Nicolai* libro, in quo Reformatos, ut schismatis reos accusat, & omnia a quibus illi maxime abhorrent, præfracte defendit. Nec aliter Hispanos, Italos, & qui in Germania sunt, Catholicos animatos esse; quibus etsi emendationes promittant, aut initium quoddam earum faciant, fidi tamen non posse, non una contendit ratione, licet existimet non difficile, multoque minus impossibile esse, ut salva fide & conscientia sua cedere in multis queant. Inter quæ, ut putat, sunt cultus imaginum omniumque creaturarum, usus linguæ Latinæ in sacris, ademtio sacri calicis, magnus ceremoniarum inutilium numerus, cœlibatus clericorum, adoratio sacramenti, missæ solitariæ, infallibilitas Papæ: cum enim hæc jam per decreta in Gallia sublata sit, una cum superioritate in concilia, & in temporalia regum, superesse solum, ut ademta in episcopos cæteros jurisdictione, *Papa Romæ* sit, quod *Bossuetus Meldis*.

Hæc bona, ut speramus, cum Lectoris gratia paulo prolixius enarravimus, in contentis ipsius libri recensendis breves futuri. Divisus est in duas partes. *Priori* per capita XXXV *decem* præjudicia adferuntur, ex quibus autor demonstratum it, quod sumserat, Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam. *Primum* est, quod falsa Ecclesiæ idea efficta, judicium infallibile de controversiis fidei sibi arroget. (2) quod ejus dominatus exacte conformis sit dominatui Antichristi, qui in Prophetiis V. & N. Testamenti describitur. (3) quod per omnia secula fuerint, qui Prophetias istas ad Ecclesiam Romanam applicaverint. (4) quod imperium Pontificum prorsus sit temporale. (5) quod humana penitus politia & regendi artibus utatur. (6) quod vitæ & mores Pontificum a spiritu Christianismi plane discrepent. (7) quod spiritus superbiæ in omnibus ejus membris appareat, (8) itemque spiritus avaritiæ. (9) quod corru-

corruptelis maximis obnoxius sit. (10) quod spiritus reprobationis in Papismo regnet, circa dogmata, cultum, mores, ordines monachorum. *Parte Secunda* capitibus XXX *novem* alia ejusmodi præjudicia proponuntur, nempe (11) quod cultus publicus in Papismo neque spiritualis neque rationabilis sit, atque sic essentialibus veri cultus requisitis careat. (12) quod inter Papismum & Paganismum magna sit æqualitas. (13) quod e contrario a regula & lege Christianismi evidenter recedat. (14) quod legi communi Christianorum violenter contrarietur. (15) quod sacra scriptura abutatur. (16) quod totus non nisi fabulis innitatur. (17) quod spiritu calumniæ regatur. (18) quod spiritus crudelitatis, sanguinis, turbarum & persecutionum semper in eo regnet. (19) denique ex prosperis etiam ejus successibus præjudicium, sive mala nota eruitur. Isthæc omnia exemplis, argumentis, testimoniis pene innumeris ab autore stabiliuntur, & objectionibus atque exceptionibus respondetur, magna ubique cum παῤῥησίᾳ & perspicuitate. Conclusionis loco ex singulis præjudiciorum istorum capitibus, nova & compendiosa methodus ostenditur, ad finiendas controversias, absque illarum discussione, eadem nempe via & ratione qua R. Catholici convincere Protestantes ab aliquo tempore conati sunt. Sed ista singulatim persequi & referre longum foret. Cum vero præjudicium de Ecclesia, quam solam veram, omnibus aliis cœtibus exclusis, sibi adscribunt R. Catholici, sit omnium maximum, ex primo saltem libri prioris capite annotamus, quæ autoris sit sententia de definitione, sive de natura & notis Ecclesiæ: in hac enim non tantum a R. Catholicis, sed & a plurimis Protestantium Theologis dissentit. Præmissis autem, quæ pro stabilienda sua opinione facere existimavit, tandem hanc subjungit definitionem. *Ecclesia est corpus* (sive cœtus) *eorum, qui credere se profitentur, Christum esse verum Messiam & redemtorem mundi, quod quidem corpus in multas sectas divisum est, notabilem tamen aliquam partem habet, in qua semper reperitur numerus quidam electorum, qui vere, sincere & pure illa credunt, quæ corpus Ecclesiæ in genere credere profitetur, & qui per participationem sacramentorum & sub ministerio pastorum, ad vitam æternam perducuntur.* Hinc definitioni suæ opponit & rejicit definitionem Rom. Catholicam, quod *Ecclesia sit cœtus hominum eandem veritatem*

profitentium, eadem sacramenta percipientium, sub iisdem pastoribus legitimis, & sub uno capite supremo & visibili ad omnem veritatem perducendorum. Deinde nec hanc, quam Protestantibus assignat, vult admittere, quod *Ecclesia sit cœtus verorum fidelium, efficaciter vocatorum, qui externam puræ veritatis professionem faciant, & intus eandem sincera fide recipiant, eorundem sacramentorum vinculo uniantur, sub iisdem pastoribus legitimis, & sub una gubernatione, spiritui & intentioni Jesu Christi penitus conformi.* Posteriori quidem modo definiturum se esse scribit Ecclesiam, ut erat Apostolorum tempore, sed suam definitionem omnium temporum & seculorum Ecclesiæ convenire, & disputationibus ac paradoxis de visibilitate & invisibilitate, perpetuitate & extinctione, fallibilitate aut infallibilitate occurri, quas ex aliis definitionibus sequi existimat, sive Ecclesia ad unionem sub visibili capite, sive ad solos electos, aut in vero & plane intemerato cultu versantes restringatur; sua tamen definitione omnes sectas Christianorum comprehendi non diffitetur, sed id ex causis, quas affert, aliter fieri non posse contendit. Explicat ista per similitudinem de homine, qui ex corpore & anima constat, & modo perfecta sanitate omniumque membrorum optimo habitu fruitur, modo languet, & membrum hoc vel illud infirmum corruptumque, aut plane exuccum & intermortuum habet, in quod animæ vires non influunt. Sic hæreticos & corruptos cœtus, membra quidem corporis Ecclesiæ esse, sed morbida, quædam vero pro errorum magnitudine plane mortua, id quod de Socinianis vere prædicari possit. Differre vero ait, esse aliquem membrum corporis Ecclesiæ, & esse membrum corporis Christi: illud hæreticis & hypocritis etiam contingere, hoc vere fidelibus & electis: ratione illorum Ecclesiam esse visibilem, horum vero invisibilem. Hac enim definitione sua stante, triumphantem in cœlis Ecclesiam, comprehendi non posse agnoscit, neque id necesse esse arbitratur.

JOHAN-

JOHANNIS GEORGII NICOLAI JCTI & Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS Saxoniæ Consiliarii Ecclesiastici, Tractatus de Repudiis ac Divortiis.

Dresdæ apud Chr. Bergen, 1685 in 4.

INter innumeras lites, quæ Ecclesiastica fatigant Judicia, nullæ frequentiores in dies occurrunt, quam quibus cum sponsalitio tum conjugali vinculo nexi, de illo vel dissolvendo vel laxando iterum sunt solliciti. Testis hac in re omni exceptione major est ipse libri hujus Autor amplissimus, qui Principali ornatus cingulo, per novennium Illustrissimo, quod Dresdæ ecclesiasticis præest negotiis, Protosynedrio assedit, Vir sacri humanique Juris scientissimus, & multijuga rerum forensium experientia insignis. Cum igitur animadvertisset ille, hanc materiam tritura fori usitatissimam, & a quamplurimis Theologis pariter ac JCtis pertractatam, nova sumsisse incrementa, dum per observantiam in multis veterum placita fuerint abrogata, & in horum locum haud pauca iis incognita invaluerint, in specie vero Processus Consistoriorum Saxonicorum circa modum pronunciandi, ut in plerisque aliis, ita tum maxime in casibus Repudii ac Divortiorum limatior multo ac expeditior sit redditus; laborem non pœnitendum nec inutilem se suscepturum esse credidit, si hanc doctrinam cum connexis denuo ex jure Divino, Canonico, Civili ac Provinciali, ut & præcipuorum JCtorum commentariis concinnaret, ac quod hi sparsim & per transennam quasi tradidissent, in unum fasciculum resectis ubique superfluis, colligeret. Nec infeliciter huic saluberrimo instituto eventus respondit. Ea enim diligentia tantum non omnia, quæ huc spectant, excusit, ut dubium haud appareat, quin non minus Antecessoribus quam Togatis sese sit probaturus, præcipue cum insertis passim Supremi Electoralis Consistorii Præjudiciis & formulis pronunciandi, novissimam observantiam ac praxin hodiernam docuerit. Ipsum vero plenissimum bonæ frugis opusculum in duas divisum partes est, quarum prior de *Repudiis*, altera autem de *Divortiis* agit. Antecedit utramque generalis capitum

elenchus, quem in frontispicio cujusque articuli summarius rerum tractandarum conspectus excipit. In proœmio ad Lectorem promittuntur *Variorum Casuum & Controversiarum illustrium resolutiones*, quas ut propediem consultissimus Autor orbi erudito communicet, merito optamus.

JOHANNIS SCHILTERI INSTITUTIONES Juris, ex Principiis Juris Naturæ, Gentium & Civilis, tum Romani, tum Germanici, ad usum fori hodierni accommodatæ.

Lipsiæ apud Val. Adler 1685 in 8.

EX quo Jurisprudentiæ Universalis studium, obstetricante magno Hugone Grotio, in lucem protractum est, non defuerunt inter Romanæ Themidi addictos, qui illi summa cum cura certatim incumberent. Cum enim istud, utpote reliquarum legum fundamentum ac cynosuram, tantum nobilitate jura quævis particularia excedere viderent, quantum omne genus humanum una civitate, totiusque civitatis salus & tranquillitas singulorum civium incolumitate potior est; omnem industriam in eo posuere, ut ex Jure illo æterno, quod seculis omnibus ante natum est, quam scripta lex ulla aut omnino civitas constituta, Romanorum placitis lumen conciliarent, hocque simul ipso testatum facerent, Justinianeam Jurisprudentiam suo merito dignam esse, quæ ab omnibus in pretio habeatur, cum ejus auctores atque conditores tot conclusiones ex fontibus Juris Naturalis felicissime derivatas ubique exhibeant. Horum igitur vestigiis insistens Auctor præsentis libri celeberrimus, noluit in concinnandis his institutionibus orbitam eorum premere, qui aut soli textui usum fori adjecerunt, aut, eo omisso, reliqua juris argumenta suppleverunt; sed ut una eademque opera & insufficientiæ titulorum, & quamplurimis nunc in alio orbe & diversa Reip. forma desuetudine inumbratis succurreret, eum in modum prima legitimæ scientiæ elementa adornavit, ut textu Justinianeo retento expositoque, ac materiis deficientibus passim suppletis, ipsas Juris Naturæ atque Gentium scaturigines quolibet in articulo aperiret, ac sic suggestis ubique solidioris Jurisprudentiæ fundamentis, eorum insimul

simul instituto medelam afferret, qui posthabito Jure Justinianeo nova tyronibus instituta ex solo Jure Naturali atque Gentium proposuerunt, cum in Foro Civili non nisi ex Jure positivo, eoque sive Romano sive Germanico, sive alio quocunque, controversiæ decidirentur. Sperans itaque, has Institutiones, etiam ubi Jus Romanum receptum ac approbatum non est, tum pro cathedra in scholis, tum in foro pro tribunali usui futuras, introductionem quoque aliquam in Pandectas & Codicem, partim per allegationes præcipuarum legum & remissiones ad titulos, partim per seriem harmonicam circa finem subjectam attexuit, accedentibus in calce titulo digestorum de diversis regulis Juris antiqui succincta paraphrasi illustrato, & collectione regularum in institutionibus contentarum, nec non indice paragraphorum & rerum ac verborum locupletissimo.

LAURENTII THEODORI JO. FR. F. GRONOVII Emendationes Pandectarum juxta Florentinum exemplar examinatæ.

Lugduni Batavorum, apud Dan. a Gaesbeck, 1685 in 8.

FAmosum illud Pandectarum exemplar, ab Amalphitanis antiquitus possessum, inde Pisas translatum, tandemque, cum anno 1406 Florentini Pisanos in suam redegissent potestatem, Florentiam in subjectionis quasi symbolum transportatum, quanta apud eos autoritate polleat, qui Jurisprudentiæ Justinianeæ castra sequuntur, omnibus notum est. Etenim cum ex indubiis, signis constet, manuscriptum illud antiquissimum, ac si non archetypum, tale certe esse, ex quo omnia, quæ hucusque habemus Digestorum exemplaria fluxerint: hinc ad illud tanquam ad cynosuram, nunquam non respiciendum duxerunt celeberrimi pandectarum editores, Haloander, Taurellus, Godofredus, Russardus, aliique. Operæ itaque pretium omnino semet facturum credidit Autor noster, cum Italiam peragrans Florentiam appulisset, si pretiosissimum hoc volumen curiosius perlustrandum sibi sumeret. Familiaritatem proinde nactus Viri nostras supra laudes positi, quemque *Gregorius Leti Ce-*

rem.

rem. Pol. P. 4. ſub fin. non abs re vocat ſcientiarum oraculum & ærarium, *Antonii* inquam *Magliabequii*, Magni Ducis Etruriæ Bibliothecarii, id favoris impetravit Gronovius, ut Manuſcriptum iſtud per tres quatuorve menſes, in palatio veteri, quod vocant, pervolvere & calide, ut ait, tractare fuerit datum, in cujus beneficii remunerationem, laudato Magliabequio ſcriptum hoc dedicatum voluit. In eo vero in id maxime incubuit, ut ab editoribus prædictis præterita aut non curata, notatu tamen non indigna, annotaret; quædam etiam ab illis non neglecta, at ipſo reſtituendi actu corruptiora, ad ductum Florentini exemplaris ſuæ redderet integritati. Ipſarum emendationum exempla hic recenſere nil attinet, cum eas hic nude absque ſubnexa ubivis autoris deductione commemorare, jejunum, illam vero conjungere nimis prolixum foret. Cæterum ipſa pagellarum hujus libri paucitas vel primo adſpectu arguit, non opus univerſum, ſed primitias velut ejus tantum exhibitas a Gronovio fuiſſe. Hactenus namque tantum circa tres iſtas Juſtiniani præfationes Digeſtis præmiſſas, & indicem Jureconſultorum veterum illis itidem præfixum, occupatus eſt. Quamvis vero utique fatendum ſit, perſpicaciæ laudem in detegendis iis, quæ ab aliis incurioſe prætermiſſa erant; ingenii etiam in reſtituendis, quæ in Florentino codice manifeſto vitioſa ariolum magis quam interpretem expoſcere videbantur, Autori neutiquam denegari poſſe: diſſimulari tamen inſimul vix poteſt, eum antiquos illos interpretes ac editores, de re licet literaria haud vulgariter meritos, ubivis fere durius tractaſſe, paſſimque eos tyrannidis, ſtultitiæ, anilis vanitatis, ſtupidæ confidentiæ, craſſi erroris, laſciviæ, aliorumve criminum incuſaſſe. De cætero, num ad ipſum etiam Pandectarum corpus ita emendandum impoſterum progreſſurus ſit Autor noſter, non expreſſe quidem promittit, ſpem tamen ejus videtur facere *pag. 1.* ubi hæc habet verba: *uti ad illam legem ſumus probaturi, Deo volente.* Quod ſi fecerit, & æque oculatam ac exactam induſtriam, ut in hiſce, monſtraverit, utique impoſterum de pandectarum volumine multum correcto ac illuſtrato gloriari poterimus.

JO-

JOANNIS MEVRSII THEMIS ATTICA, ſive de Legibus Atticis libri duo.

Trajecti ad Rhenum, 1685 in 4.

GRæciæ antiquitatibus e melioris notæ & genuinis ſcriptoribus eorumque fragmentis eruendis aſſervandisque præcipuam ſtudii ſui partem eſſe voluit Meurſius; quod Collectanea ejus teſtantur, quæ vel vivus ipſe edidit, vel poſt obitum ejus clariſſimi viri *Samuel Pufendorfius* & *Joannes Georgius Graevius* a ſitu & tenebris vindicata in publicum emiſere, præclare de bonis literis hac cura meriti. Alter horum, in epiſtola nuncupatoria alterum admonens, ut qui adhuc ſuperſunt *de Regibus Laconicis* & *Piræeo* commentarios propediem evulget, jam *de Legibus Atticis* quæ congeſſerat Meurſius, e bibliotheca Regni Sueciæ adeptus, publici juris fecit. Idem argumentum varietate non magis quam inſigni utilitate ſe commendans in Gallia *Samuel Petitus*, vir doctiſſimus, diffuſo commentario anno 1635 Pariſiis edito, executus eſt, leges Atticas tam a regibus quam Dracone & Solone & archontibus aliis latas, ex melioribus Græciæ qui ſuperſunt, vel quorum fragmenta reſtant, ſcriptoribus excerptas colligens, & juxta ordinem a Juſtiniano in concinnanda juris arte ſervatum digerens, ac eruditis obſervationibus illuſtrans. Cumque neutri præſtantiſſimorum horum virorum de alterius inſtituto quicquam conſtitiſſe, cum commentarios ſuos ſcriberent, appareat: utrosque contuliſſe, & Meurſiana collectanea, quæ nulla temporis aut ordinis habita ratione congeſta eſſe ipſe auctor non diffitetur, ad Petiti capita & titulos retuliſſe, & alterum ex altero ſuppleviſſe, juvabit Græcarum antiquitatum & jurium ſtudioſum.

ANATOMIA ET CONTEMPLATIO nonnullorum Naturæ inviſibilium ſecretorum, comprehenſorum Epiſtolis quibusdam ſcriptis ad Illuſtre Inclytæ Societatis Regiæ Londinenſis Collegium ab Antonio de Leeuwenhoeck ejusdem Societatis Regiæ membro.

Lugd. Batavorum apud Cornel. Bontenſteyn, 1685 in 4.

QUantum valeat microſcopii uſus in detegendis naturæ myſteriis, neminem arbitror latere poteſt, cum poſt curioſiſſimas obſervationes Malpighii, Hockii, Borelli aliorumque eo deventum ſit, ut nemo vel in Anatomia, vel univerſa rerum naturalium doctrina, quicquam credat aut tuto ſtatuat, niſi armato oculo penitius introſpexerit minima atque occulta rerum. Simile quid varia circa objecta dudum tentavit Cl. Autor, ſuaque obſervata microſcopii perfectiſſimi ope facta, jam pridem magnam partem Anglice in Tranſactionibus Philoſophicis, pleraque nuper idiomate Belgico, & nunc quædam etiam Latine tribus his epiſtolis in publicum edidit. Prima vero continet obſervationes circa acetum vini, ipſumque vinum varii ge-
TAB. XIII. neris. In aceto quidem acerrimo, præter vermiculos innumeræ multi-
FIG. A. tudinis, obſervavit innatantes copioſiſſimas particulas ſalinas, quæ variæ quidem figuræ, diverſique coloris erant, pauciſſimis tamen exceptis in acutum terminabantur utrinque. Quandoquidem vero dictos vermiculos in omni aceto deprehendi negat, hybernoque tempore eos mortuos obſervat, inde concludit aceti acrimoniam falſo a nonnullis adſcribi punctura ejuſmodi anguillularum; atque ideo ſaporem omnem aculeis ſalium innatantium tribuendum eſſe unice. Confirmat id inprimis obſervatio altera, quando poſt in-
TAB. XIII. jectionem lapidum cancrorum aut cretæ acetum ita immutatum vi-
FIG. B. dit, ut nullas plane particulas repererit acutas ut ante, ſed omnes inſigniter alteratas juxta figuram hic expreſſam; ut proinde nemo amplius dubitare queat, deſtructam aciditatem, manifeſtamque alterationem ſaporis in aceto deberi omnino tranſfigurationi ſalium, ab injectis cancrorum lapidibus vel creta factæ. Quales poſtmodum in vino Aurelianenſi, Hiſpanico, Moſellano, Rhenano, Gallico & Hogelandico annotarit ſalium figuras, variis Tabulis æri inciſis edi curavit. Inter has aliæ conveniunt cum atomis ſalinis in aceto viſis, aliæ multum ſunt diſſimiles, ac nonnunquam figuræ plane irregulares. Notabile autem eſt, experimentem felicius ſuccedere, quando vinum per aliquot dies in vaſe aperto ſteterit; forte quod exhalante aquoſitate melius coeant ſalia. Item nec illud prætereundum, vina antiqua longe minorem copiam continere ſalium, quoniam maxima eorum pars ſucceſſu annorum concreſcat atque ſub nomine tartari cohæreat dolio. Porro quales figuras ſalium notarit in ſolutione

one tartari cum aqua ſimplici facta, & qualem alterationem in vino, poſt lapidum cancrorum vel cretæ immerſionem, ſimiliaque, ex ipſius Epiſtolæ inſpectione haud gravatim intelliget Lector. Quæ in altera traduntur obſervationes, concernunt potiſſimum ſtructuram cerebri. Et quidem circa partem ejus corticalem facto examine accuratiſſimo ſtatuit, eam nullis aliis partibus conſtare, quam ex incomprehenſibili multitudine vaſculorum, quæ tam arcte ſibi invicem adjacent, ut ob ſuam pelluciditatem per microſcopium referant ſubſtantiam vitream. Medulla cerebri autem maximam partem conſtabat ex tenui, translucida & oleoſa materia, quæ ſub ſpecie globulorum ingenti multitudine reperiebatur, præcipue circa ſpinalis medullæ radices. Præterea quali ſub forma calx arthriticorum, ſquamæ leproſorum aut in anguillarum cute hærentes appareant, ſi per microſcopium ſpectentur, tabula docet ænea. Epiſtola denique tertia primum loquitur de ranarum generatione, nec non piſcium atque avium. Non inelegans videtur obſervatio circa ſemen maſculinum ranarum, quod e teſticulis extractum innumeris ſcatere vermiculis viventibus viſum eſt. Similiter & in ovulo pediculorum, quod adhuc in matris ſinu fovetur, membra omnia diſtincte formata cerni, non eſt de nihilo. Cetera, quæ in contemplatione ſtercoris ranarum vel aſellorum vel proprio notata memorat, uti & quæ circa fibras muſculorum, ventriculi atque inteſtinorum, aut cordis motum diſſerit, prolixius repetere non vacat. Si cui volupe eſt, ipſum Autorem noſtrum evolvere, eum operæ minime pœnitebit.

DE ORIGINE FONTIUM TENTAMEN Philoſophicum; per ROB. PLOT L. L. D. Cuſtodiæ Muſæi Ashmoleani Oxoniæ Præpoſitum & Regiæ Societatis Londini Secretarium.

Oxonii A. 1685 apud Henr. Clements in 8.

INter difficiles quæſtiones phyſicas, non ultima eſt de origine Fontium, *utrum ex imbribus, nivibus & grandine ſolutis, ceteriſque exhalationibus, in ſpongioſis montium cacuminibus, eorumque clivis collectis, an in vallibus prona ſcaturigine proſilientibus oriantur?* an

ex mari tanquam ex magno aquarum thesauro per varios telluris anfractus deriventur, in quod iterum per amnes & flumina refluant? *an utraque ratione*, scilicet ex mari, tam superiori quadam circulatione per nubes, quam inferiori per secretiores quosdam mæandros in intimis terræ visceribus originem trahant? Quam quæstionem licet plurimi Auctores diligenter tractarint, ut de ea scribere superfluum videri posset, attamen cum in itinere per comitatus quosdam Naturalis Historiæ totius Angliæ contexendæ gratia suscepto, Cl. Plot plurimas observarit fontium scaturigines admirandas, laudabili instituto communicavit Philosophis, quæ ad quæstionis propositæ elucidationem plurimum conferre queant. Atque, ut in hac sua dissertatione perspicue doceat, *prima ejus fronte varias species fontium enumerat*, secundum varios fluxus modos, decursus durationem, & minerali virtute saturationem. Nimirum Fontes alii sunt temporales, qui non jugiter fluunt, alii perennes qui indesinenter scaturiunt. Temporales rursus dividuntur in regulares & irregulares. Regulares sunt vel incerti, qui tamen pluvias semper subsequuntur, vel certi sive periodici, qui certis quibusdam temporibus fluunt. Irregulares partim sunt annui, qui quolibet anno fluunt incertis ejus temporibus, partim septennes aut decennes, septennio aut decennio fluentes vel deficientes. Perennium fontium alios dicit limpidos, puros putos fontes, quorum quidam guttatim, quidam præcipitanter decidunt; alios mistos, qui saturantur vel sale, vel sulphure, vel bitumine. Sale saturati aut calidi sunt, uti thermæ; aut frigidi, uti salinæ ac aliæ aquæ medicatæ.

Quibus præmissis audacter pronunciat, *temporarios illos & regulares incertos fontes omnes* omnino *dependere a pluviis*, vaporibus &c. insuper ut plurimum *illos perennes* prope summa montium fastigia, sæpissime guttatim manantes potius quam fluentes, ab aquis pluvialibus oriri, sive vaporibus, quos non raro summitatibus eorum incubantes intuemur, dum interim valles sudo fruuntur cœlo & radiis nitent solaribus. At omnes alios fontes parem ortum ex pluviis habere, non assentitur Vitruvio, Petro Martyri, Cardano, Molinæ, Palissy, Gassendo, Rayo, Hoockio aliisque. Inprimis enim dissentaneum rationi videri, quomodo ulli *fontes temporarii & irregulares*, qui aliquando fluunt, & statim deficiunt a

pluviis

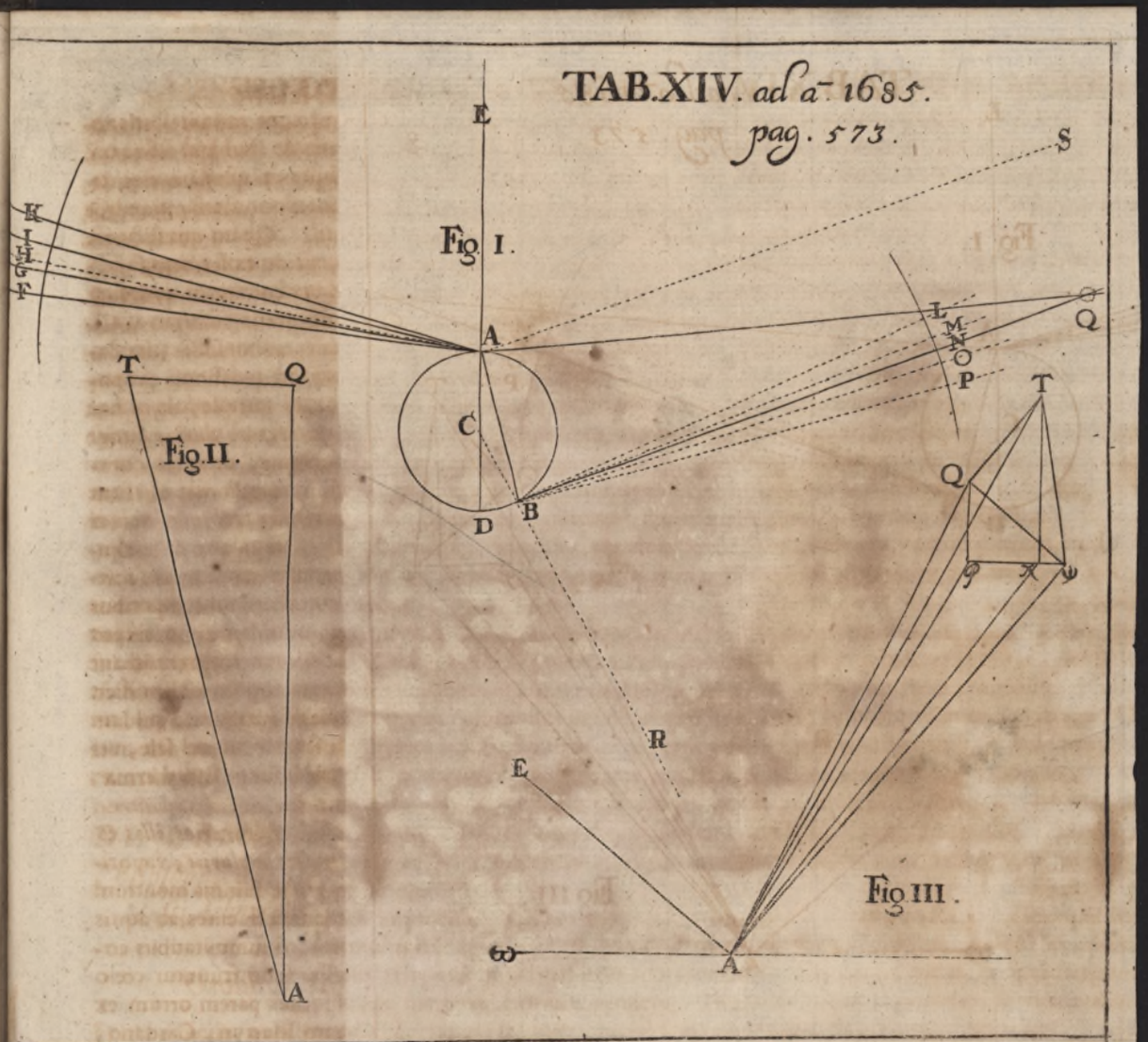

pluviis, vaporibusque dependeant, cujus generis enumerat aliquos Angliæ fontes, ex quorum fluxu frugum penuriam aut alias calamitates publicas colligunt, exarescentiam pro certo magni proventus indicio vulgo habent. Præter has temporarias irregulares scatebras, æque improbabile esse, *temporarias*, legitimum autem in orbem redeuntes scaturigines, pluviis, roribus & cæteris originem debere: nam præterquam quod certas observent vices, cœlo æque sudo ac pluviali; nonnullas ex illis contingit vel sub æstate tantum, quamvis arida, fluere; aut magis tum profluas esse, in extrema licet imbrium inopia. Exemplis quamplurimis memorabilibus accenset ingens illud Ægypti flumen Nilum, cujus incrementum annuum non a pluviis Habessinis, sed a stillis quibusdam nitrosis, roris instar deciduis, quæ in aquis fermentationem excitent, atque in altiorem eas molem extollant, argumentis plausibilibus evincit. Ex quibus ipse Plotus ansam capit dubitandi, an hujusmodi diurni æque ac annui rores, pro phaseon Lunarium variatione, variabiles, cadere non possint, qui aliqua saltim ex parte fluxum & refluxum maris creent ejusmodi fermentationibus.

Nec minus probabile apparere ait, admirandas aquas in Carniola periodicas lacus Lugeæ seu *Zirchnitzer See*, quæ una cum piscibus mense Junio singulis annis terram subeunt, interim terra aquis liberata subito gramen proferente, pabulum pecoris in hiemem insequentem, mense Septembri revertuntur ad altitudinem perticæ salientes, piscesque secum referentes, a pluviis pendere non posse. Quibus peregrinis fontibus adjungit domesticum rivulum Lamburnam copiosius æstate quam hyeme fluentem, medio Septembri deficientem, medio Februario rursus profluentem. Alios similes ab eodem annotatos nominare omittimus.

Quemadmodum autem improbabile est, hos temperarios fontes a pluviis derivari, ita multo minus verosimile putat, *perennes aquas*, quæ nec dum Sirius urit, quicquam remittunt, a tam incertis principiis, puta pluviis nivibusque unice pendere. Hinc speculatur altitudinem, ad quam assurgat aqua pluvialis in conservatorio communibus annis, juxta æstimationem cujusdam Gallici auctoris: quot aquæ modii aut cadi sufficiant, ut ex foramine unciali, aqua per 24 horas indesinenter emittatur: quot sufficiant

in annum; computationeque facta concludit, conservatoriis fontium, multo minus maximorum fluviorum, tantum aquæ a pluviis aut nivibus solutis suppeditari non posse, quantum supplendis aquis, quas in mare ejiciunt intra anni spatium, satis sit. Nec *fontes calidos, salsuginosos aut amaros* a pluviis peti debere, quarum illapsu proprietatum suarum dispendium faciant. Nec existimari debere, fontes a pluviis suppleri, ubi raro pluit, aut conservatoria sunt nimis angusta. Tandem cum non in paucis locis nullæ scaturigines reperiantur, quamvis abunde imbrium cadere soleat, & cætera adsint requisita, patescere fontes a pluviis non deducendos.

His dictis cum probabile reddiderit, *plerosque fontes a pluviis non pendere*, demonstrare aggreditur, *fontibus per meatus subterraneos ab ipso mari aquas suppeditari*. Ac nonnullos quidem fontes a mari continenter originem trahere, pro comperto habet, cum vix usquam gentium ora reperiatur maritima, cujus accolæ non ultro testimonium suum adjungant, quod aquas fere omnes experiantur amariusculas, magis autem minusve, prout a mari propius aut longius absunt. Restare igitur hoc unice ait demonstrandum, non solum fontibus & mari subterraneam circulationem actu intercedere, verum etiam dari charybdes & voragines, a quibus illud valide resorbeatur. Et ejusmodi charybdes dari probatur eo, quod fluvii maximi aliquando substiterint, & quod amnes aquæ dulcis in amaros abierint. Dari etiam circulationem subterraneam demonstratur a fontibus, qui mari accedente augescunt, decedente subsidunt; ex lacubus amarulentis, qui nullos supra terram exitus in mare habent, quorum nonnulli tamen canibus carchariis aliisque marinis piscibus abundant; ex compluscul̃s heterogeneis corporibus, quæ sæpius inter fodiendum in terræ visceribus reperiuntur, qualia sunt conchæ marinæ, mali, ancoræ, fragmenta navium &c. ubi quædam insperguntur de charybdibus inexploratæ altitudinis, de æstu inferne relabente in aliquibus fretis.

Quibus rationibus e Philosophia petitis, ad adstruendam complurium, si non omnium omnino fontium nobiliorum, a mari per meatus subterraneos originem, addit *Sacræ paginæ* perpetuum *testimonium*, quæ diserte nominat *Gurgites maris* (Job. 38. v. 16. Amos 9. v. 6.) *Fontes abyssi* (Gen. 8. v. 2.) cujus perpetuam in gyrum revolutionem plenius explicet Ecclesiastes cap. 1. v. 7; cujus sensum vulgo intellectum *a Joh. Raii* interpretamento vindicat, accipientis de superiori quadam per nubes circulatione, quasi diceretur Sol ab universo mari vapores ad se allicere, quos iterum de nubibus in terram demittat, e quorum parte, in loca soli editiora decidua & subsidente fontes & fluvii deriventur, qui in mare remeent. His divini verbi oraculis complurium ex priscis sententias allegat consonantes, puta Homeri, Platonis, Aristotelis, Senecæ & aliorum.

Huc redit summa dictorum pro adstruenda hac antiquorum sententia. Quibus nonnulla quidem regeri solent, sed quæ facilius solvi posse in sequentibus monstrat, quam argumenta sua infirmari. Maxima difficultas objicitur, *quomodo aqua adscendere possit ad summitates montium, & inde effluere, cum mare nullos tales agnoscat tumores, nec partes alias exhibeat cæteris altiores, quales cernimus in salebrosa telluris facie, neque adscendere valeat supra libramen propriæ superficiei*. Enimvero aquam ascendere supra libellam asserit, (1) cum in jugo descendentis & ascendentis aquæ dispar est momentum; insuper cum prior in amplis meatibus deorsum fertur, & posterior in teretibus tubis adscendit, qui usque & usque minuuntur, donec in capillares tandem desinunt. (2) ope caloris hypogæi. (3) ope filtrationis. (4) ope inæqualis altitudinis marium, quam multis exemplis probat. (5) ope distantiæ centri gravitatis a centro magnitudinis. (6) ope procellarum. Post hanc *aliam dubitationem solvit*, qua ratione aqua marina salsedinem deponat, & cryptæ per quas percolationes fiunt, nondum sint obstructæ, licet aqua fontana a mari proveniat; nec vicissim mare omnem suam salsedinem dudum erogaverit.

D. ABRAHAMI CALOVII PROF. PUBL. in Acad. VVitteb. Primarii, Facult. Theol. & Consistor. Senioris, & Elect. Sax. Superint. Generalis SCRIPTA ANTI-SOCINIANA in unum corpus nunc redacta.

Ulmæ apud G. W. Kühnen 1684 in fol.

Qui

QUi bella Domini adversus Heterodoxos quoscunque tota vita strenue gessit, veritatemque Evangelicam diversis olim locis, postremo in illustri Academia Wittebergensi ex cathedra B. Lutheri, editis in lucem quamplurimis scriptis propugnavit, Venerandus hoc tempore senex, sæpiusque nobis laudatus Theologus *Abraham Calovius*, Socinianam hæresin eo accuratiore studio oppugnandam censuit, quanto illa fœdior ac pestilentior est, ipsique Christianismo infensior. Inde tot gravissimo Viro nata fuere opera, Socinianis opposita, quæ ut per temporum intervalla publicæ luci exposita hactenus fuerunt, ita in unum corpus redigi, postquam exempla primarum editionum pleraque distracta essent, & ut eo rectius posteritati conservarentur, orthodoxæ Ecclesiæ interfuit. In tres vero partes opus universum distributum est, quarum contenta syllabus eidem præfixus exhibet, ut cum scripta insuper pleraque Eruditorum manibus trita dudum fuerint, nobis sufficere videri queat, ipsum Operis vastissimi titulum plenius huc transscripsisse. Exhibentur nempe in eo Auctoris celeberrimi *Scripta Anti-Sociniana, quibus hæresis illa pestilentissima non tantum ex ipsis Sociniſtarum Scriptis bona fide detegitur, sed etiam e Scripturis sacris, haud neglectis Antiquitatis Ecclesiasticæ testimoniis, solide profligatur; secundum omnia capita controversa, præcipue vero quoad summa fidei Mysteria de S. S. Trinitate, & de satisfactione meritoria Christi, nec non de justificatione & salvatione æterna: antea Rostockii, Regiomonti, Dantisci & VVittebergæ publice prælecta & Disputationibus Academicis diventilata, nonnulla etiam privato studio, tum Latina tum Germanica lingua elaborata, quædam hactenus ἀνέκδοτα, pleraque non amplius in officinis occurrentia, omnia passim desiderata, nunc in unum corpus redacta; ad solius Dei gloriam, conscientiarum consolationem, fideique salvificæ confirmationem; cum indicibus locupletissimis.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno M DC LXXXV.

DE DISCIPLINA ARCANI CONTRA

Disputationem Ernesti Tentzelii Dissertatio Apologetica, per D. Emanuelem a Schelstraten S. T. D. Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, Ecclesiæ Antverpiensis Canonicum.

Romæ, typis Congreg. de Propaganda Fide, 1685 in 4.

VIguisse olim in Veteri Ecclesia, per unum saltem alterumque sæculum, circa S.S. Eucharistiæ inprimis augustissimum mysterium, Disciplinam Arcani quam vocant, ita ut catechumenorum, Judæorum, & infidelium oculis auribusque illud occultaretur, nemo fortassis ibit inficias. Quotusquisque enim est, qui ignoret, cum post orationem ad populum universum habitam, ad Eucharistiam celebrandam procederetur, catechumenos non minus quam Judæos & gentiles dimitti olim consuevisse, Diacono solenne illud, *ite, Missa est*, proclamante, nec permissum adeo iis fuisse sanctissimos Sacramenti ritus oculis usurpare? Ast de duobus controversia est, tum quo tempore in Ecclesiam Christianam illa Arcani Disciplina invecta fuerit, tum quam late patuerit illa, & ad quæ religionis Christianæ mysteria proprie pertinuerit. Commentatus ea de re quædam fuerat Vir illustris clarissimique nominis *Emanuel a Schelstraten*, in erudito opere *de Sacro Antiocheno concilio pro Arianorum conciliabulo passim habito, nunc vero primum ex omni antiquitate autoritati suæ restituto*, Antverpiæ anno 1681 edito, ac a nobis primo Actorum horùm mense, qui Januarius fuit anni 1682, pag. 4 recensito; sed non multo post antagonistam nactus est *VVilhelmum Ernestum Tenzelium*, Ecclesiasticarum antiquitatum indagatorem solertissimum, qui proposita publice in Academia Wittenbergensi d. 3 Januarii an-

ni 1683 Disputatione sub censuram non dubitavit vocare, quæ *de Disciplina Arcani* apud veteres Christianos Schelstratenus tradiderat. Qua cum potitus ille esset, Antverpia interim Romam ad Vaticanæ Bibliothecæ curam evocatus, nihil antiquius habuit, quam ut argumentum hoc sane gravissimum diligentiori studio excuteret, persuasus nova ex eo arma peti posse, quibus Hæretici, quos vocat, valide repellantur; ac simul Tentzelio responderet. Unde præsens ipsi nata est Dissertatio Apologetica, circa quam ita versabimur, ut controversiæ momentis strictim enarratis, quænam ex hypothesi sua adversus Heterodoxos consectaria nectat, paulo uberius recensеamus, Lectoris judicio pro instituti nostri ratione relinquenda.

Duo Tentzelius, *Isaacum Casaubonum*, *Gebhardum Theodorum Meierum*, aliosque secutus, contra Schelstratenum asserverat; primum non ipsa fidei Christianæ dogmata, sed Sacramentorum tantum, quæ non nisi duo agnoscit, baptismi & S. cœnæ ritus ac ceremonias per Disciplinam Arcani fuisse occultatas; deinde morem hunc minime cum ipsis Ecclesiæ Christianæ primordiis, sed exeunte demum secundo post Christum natum sæculo cœpisse. Unde ad hæc quoque duo capita revocari fere cuncta possunt, quæ a Schelstrateno in Dissertatione Apologetica disceptantur. Primum enim, postquam sollicite monuisset, Arcani illam Disciplinam non promiscue erga omne hominum genus, sed tantum adversus paganos, Judæos & catechumenos exercitam fuisse, hosque adeo latuisse mysteria, quæ fidelibus patuerint; demonstrandum suscipit, & ipsum de sanctissima Trinitate dogma occultatum olim fuisse, nec unum vel duo sed reliqua etiam Sacramenta, quorum septem cum Romana Ecclesia profitetur, eorúque non ritus solos, verum & dogmata occultari non initiatis consuevisse. Inde ad alterum accedit, & comprobare nititur, Disciplinam illam Arcani institutam ab ipso Christo fuisse, statimque ab Apostolorum temporibus in Ecclesia viguisse, ad illud inprimis Christi Matth. VII provocans: *non esse dandum sanctum canibus, neque margaritas projiciendas esse ante porcos.* Hæc enim verba non alio sensu accepta ab antiquioribus fuisse, quam ut non exponerentur sanctiora Christianæ fidei mysteria, nisi fidelibus, aliis vero occultarentur, ex *Libris* sub nomine *Recognitionum* editis (quos quidem Clementi I falso tribui, ingenue fatetur) ex *Dionysio*, quem putat, *Areopagita*, *Tertulliano*, *Origene*,

gene, *Cypriano*, *Athanasio*, *Gregorio Nysseno & Nazianzeno*, *Basilio*, *Hieronymo*, *Epiphanio*, *Cyrillis Hierosolymitano & Alexandrino*, *Ambrosio*, *Augustino*, *Chrysostomo*, aliisque Patribus evincere operose contendit. Cumque Tentzelius tum ex eo, quod gentiles occasionem Christianis obtrectandi, & Thyesteas epulas objiciendi, non aliunde sumpsisse viderentur, quam ex perspectis, sed per calumniam malitiose explicatis S. Eucharistiæ mysteriis; tum quod Sacræ Scripturæ codices duobus primis sæculis ab ethnicis passim legi consueverint, contrarium ostendere sategisset; ad objectiones has respondet Schelstratenus, thesinque suam pro virili tuetur. Denique cum Tentzelius morem arcendi catechumenos ab Eucharistiæ celebratione ad Disciplinam illam Arcani referre non dubitasset, & *Cardinalis Bona* l. 1. rer. Liturg. c. 16 censuisset, de Disciplinæ Arcani desuetudine ex prætermissa illa catechumenorum dimissione statuendum, disquirendum etiam sibi putavit, quo tempore consuetudo illa desierit, ac desiisse eam alibi citius, alibi serius, prout Paganismus citius seriusve eradicatus est, ostendit; qua in re num Tentzelium magnopere refragantem habiturus sit, non definimus.

Ita firmata, ut putat, hypothesi sua, usum jam ejus amplissimum, capite VII eodemque ultimo, adversus Heterodoxos præsertim declarat, variaque ex ea consectaria ad dogmata & eruditionem Ecclesiasticam spectantia elicit, quæ nunc subjungimus.

I. Qui septenarium Sacramentorum numerum ab Ecclesia Romana traditum impugnant, provocare inter alia ad altum apud Scriptores antiquos de eo silentium solent, ipseque fatetur Schelstratenus pag. 104, *si pervolvamus omnia Antiquitatis monumenta, si perscrutemur cuncta antiquissimorum Patrum scripta, si investigemus ipsa Synodorum decreta, nullum librum, nullum decretum reperiri, quod ante septimum sæculum egerit de septem Sacramentis, eorumque ritus exposuerit.* Sed illi difficultati paratissimum est Schelstrateno remedium, vocata in subsidium *Arcani Disciplina*, quæ quam diu locum usumque habuit, ullum de Sacramentis tractatum prohibuerit publicari.

II. Non ex Reformatis tantum & Lutheranis plerique, sed non pauci etiam ex Romano-Catholicis, hosque inter *Joannes Morinus* libro de sacris Ordinationibus, *Joannes Launoius* in Judicio de libris Dionysio Areopagitæ inscriptis, *Carolus le Cointe* tomo VIII Annal.

Eccles. Franc. ad annum 835, infallibilibus prope indiciis convicti Opera, quæ Dionysii Areopagitæ nomen præferunt, non Areopagitæ illi, Pauli Apostoli discipulo Athenis ad fidem converso, sed posterioris ævi Scriptori cuidam tribuunt; certumque est, in collatione Constantinopolitana anno 532 habita, cum Severiani Hæretici Dionysii Areopagitæ testimonia allegassent, ab Orthodoxis eorumque nomine respondente Hypatio Ephesino Episcopo pro genuinis agnita minime fuisse. Verum enim vero, uti Schelstratenus libros illos Areopagitæ Pauli discipulo χερσίντε ποσίντε vindicare contendit; ita cum diffiteri nō posset, adeo paucis eos Patribus cognitos fuisse, ut apud antiquiores vix vestigia eorum reperiantur, ad *Disciplinam Arcani* recurrit, studioque occultatos Dionysii libros fuisse asserit, quod manifeste nimis de sanctissima Trinitate, Baptismi ritibus, Eucharistiæ mysteriis, sacris ordinationibus aliisque Sacramentis tractasset.

III. Contra cultum imaginum, *Illiberitani Concilii*, quod ante redditam Ecclesiæ pacem, ipsis persecutionum temporibus, a novendecim ex omni Hispania Episcopis cum 36 Presbyteris celebratum fuisse, Auctor noster non dissimulat, Canon trigesimus sextus adduci solet: *placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.* Quod argumentum ejus momenti quondam *Baronio* Tomo I Annal. ad annum 57 visum fuit, ut Concilium illud in multis haberet pro irrito, canonemque illum spurium & ab uno ex Claudii Taurinensis discipulis suppositum fuisse suspicaretur. Etsi vero felicius se expedire *Bellarminus* l. 2. de Imaginibus Sanctorum c. 8. visus est, arbitratus Canone illo nonnisi Dei & Sacrosanctæ Trinitatis imagines pingi prohiberi, quod Deus & sanctissima Trinitas proprie colatur & adoretur: mavult tamen ex *Disciplina Arcani* rationem accersere Schelstratenus, qua permoti Patres Illiberitani prohibuerint depingi in parietibus imagines, ne sacratiora religionis mysteria irrumpentibus quandoque in Ecclesiam gentilibus, & admissis quotidie catechumenis proderentur, ac non initiatorum exponerentur ludibrio.

IV. Superioribus jam sæculis de tempore, quo Constantinus M. baptismum susceperit, acerrime nec levibus utrinque argumentis fuit disceptatum, quod alii *Eusebii Cæsareensis* Constantino æqualis auctoritatem secuti, Nicomediæ sub finem demum vitæ; alii Romæ jam

jam antea a Silvestro Papa baptizatum eum fuisse contenderent. Schelstratenus cum firma ab utraque parte antiquitatis monumenta stare persuasum haberet, & nec Eusebii fidem auderet vocare in dubium, alteram vero sententiam ipsius Silvestri Papæ Actis, ac Athanasii, Severi Sulpitii, Augustini, Gregorii Turonensis, omniumque fere Scriptorum Latinorum inprimis, qui a septimo sæculo floruerunt, traditione, nec non Constantini baptisterio, quod Romæ hodieque ad Ædes Lateranas visitur, niti deprehenderet; illam in conjecturam (qualem tamen aliis quoque ante se in mentem jam olim venisse, postea a se cognitum fatetur) adductus est, ut existimaret, bis baptizatum Constantinum M. fuisse, primum Romæ a Silvestro Papa, iterumque sub vitæ extremum, cum Arianam in hæresin lapsus esset, Nicomediæ ab Eusebio civitatis illius Episcopo, idque ex Arianorum instituto, qui ad se accedentes rebaptizare consueverint. Quam sententiam suam cum in *Antiquitate illustrata circa Concilia Generalia & Provincialia* &c. libro Antverpiæ anno 1678 edito, publice exposuisset, & in *Vindiciis Concilii Antiocheni* suprā citatis repetisset, Tentzelius *Examen fabulæ*, ut vocat, *Romanæ de duplici Baptismo Constantini M.* publice proposita Wittebergæ d. 6 Nov. anno 1683 Disputatione instituit, ac Schelstrateni hanc opinionem refellendam suscepit; quod & ante ipsum a *Natali Alexandro* sæculo IV Hist. Eccles. Dissert. XXII factum jam erat. Itaque Schelstratenus & in Præfatione Dissertationi huic Apologeticæ præmissa locum Divi Hieronymi, quem olim, ut fidem faceret conjecturæ suæ, allegaverat, vindicat; & baptizatum omnino Romæ a Silvestro Constantinum fuisse, argumento *ex Disciplina Arcani* desumpto, demonstrare denuo allaborat. Nimirum cum Niceno Concilio, omnibusque quæ in eo de summis fidei Christianæ mysteriis actitata sunt, nemine prohibente Constantinum interfuisse constet; religionis vero arcana non infidelium tantum, sed & catechumenorum oculis auribusque ex disciplina istius temporis occultanda fuerint: inde, ut & ex aliis Constantini actis, quæ catechumeni conditioni non conveniunt, consequi certo statuit, ante Nicenum concilium Constantinum jam fuisse baptizatum. Quemadmodum jam olim scriptor Græcus *Theophanes*, ab *Anastasio Bibliothecario* Latinitate donatus, eodem argumento pro adstruendo Constantini ante Nicenum Concilium baptismo usus est; quod particeps alias mysteriorum

riorum divinorum fieri, & cum sanctis Patribus orare non potuisset. Cæterum cum hoc loco Auctor noster non in Tentzelium tantum, sed &, quem doctorem ille suum laudaverat, quique Tentzelii conatibus eleganti epistola Disputationi præfixa applausérat, in *Conradum Samuelem Schurtzfleischium*, Historiarum & Græcarum Litterarum in Academia Wittenbergensi Professorem celeberrimum, calamum strinxerit, nulli dubitamus, quin vir clarissimus, & ut in omni litterarum genere, ita in Ecclesiasticis quoque Antiquitatibus versatissimus, occasionem arrepturus sit, impeditum hoc & difficile de initiato mysteriis Constantino M. argumentum justo aliquando studio pertractandi.

V. In controversia de perpetuo azymorum in S. cœna apud Latinos usu, quem cum *Christiano Lupo* & *Joanne Mabillonio* multi asserunt, alii cum *Jacobo Sirmondo* & *Cardinali Bona* negant, *Bona* pro confirmando indifferenti azymi & fermentati usu, *libro 1 rerum Liturgic. c. 23 n. 16* decreta adduxerat Melchiadis, Siricii, & Innocentii Romanorum Pontificum, quibus S. Eucharistiæ Sacramentum *fermenti* nomine appellatur. Sed ejus argumenti vim ut labefactet Schelstratenus, contendit, Eucharistiam non ex eo fermentum esse dictam, quod ex pane esset fermentato, sed quod ipsa, quocunque ex pane fieret, Ecclesiis, ad quas mittebatur, fermenti vicem præstaret, iisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ cui commiscetur; neque aliunde quam ex *Disciplina Arcani* factum, quod tam Romani Pontifices in Decretis, quam fideles in colloquiis Eucharistiæ Sacramentum sub fermenti nomine occultarint.

VI. Reformatis, *Morneo*, *Albertino*, *Claudio* aliisque solenne est, cum realem corporis & sanguinis Christi in S. Cœna præsentiam impugnant, ad ea veterum Patrum loca provocare, quibus sacra dona signum, figuram, imaginem, typum, antitypum, symbolum & mysterium corporis & sanguinis Dominici vocant. Etsi vero ad ea loca responsum jam ab aliis fateatur Auctor noster, veroque eorum sensu indagato ostensum, realem potius corporis & sanguinis Dominici præsentiam demonstrari ex iis posse: eorum tamen studia plurimum ex *Disciplina Arcani* censet juvari posse, ex cujus instituto Patres sæpius Eucharistiæ veritatem sub figuræ, imaginis, typi, symboli, similibusque nominibus occultaverint.

VII. A Lutheranis æque ac Calvinianis dogma Romanæ Ecclesiæ de Transubstantiatione impugnari ex eo solet, quod nec apud Patres Latinos primorum saltem sæculorum *Transsubstantiationis*, nec apud Græcos μετουσιώσεως nomen, ubi de S. cœna agunt, occurrat, crebra vero mentio panis, frumenti, vini & vitis fiat. Verum his ex *Disciplina Arcani* iterum respondet Schelstratenus, quippe quæ occultari mysterium hoc jusserit; respondet vero ita, ut committere hoc in negotio Lutheranos cum Calvinianis studeat. Eo enim adigi posse Lutheranos censet, ut aut cum Calvinianis realem corporis & sanguinis Christi præsentiam negent, aut cum Romano-Catholicis panis in corpus, vini in sanguinem transubstantiationem concedant; etsi a nostratibus dudum demonstratum est, Transubstantiationem ex reali corporis & sanguinis Dominici præsentia minime sequi, adeoque qui hanc agnoscunt, Transubstantiationem tamen rectissime rejicere.

VIII. Novitatis denique argui a nostris solet, tum corporis Christi festum, quod tanta nunc cum solennitate Romana Ecclesia celebrat, tum publica hostiæ consecratæ in processionibus circumgestatio. Sed hos ritus tantum abest, ut recentioribus sæculis cœpisse neget Auctor, ut cum *Christiano Lupo* in Dissertatione de Sanctissimi Sacramenti expositione, ultro fateatur, publicas cum Eucharistia processiones non cohæsisse cum disciplina antiquæ Ecclesiæ. Scilicet quod vetus Ecclesia ritus illos non celebrarit, ex *Disciplina Arcani* factum: eosdem vero post Gentilium conversionem, Judæorum servitutem, & Catechumenorum abrogationem, merito institutos fuisse, Schelstratenus contendit. Atque hæc sunt, quæ ex libro non magnæ molis vel ideo prolixius paulo referre voluimus, quod paucorum adhuc in manibus versetur, nec exemplum ejus aliud, quam quod ab ipso illustri Auctore transmissum est, hactenus huc pervenerit: suo tempore *Tentzelii*, fortasse & *Schurzfleischii* Responsionem pari fide exhibituri.

PETRI POIRET COGITATIONES RAtionales de Deo, Anima & Malo,

Amstelod. ex typogr. Blaviana 1685, in 4.

Cogi-

COgitationes istas in libros quatuor relatas, Amstelodami itidem anno 1677 primum editas, & philosophiæ Cartesianæ in multis conformatas, nunc Auctor ab eadem in aliquibus alienus, diffusiores, sed & obscuriores, quo profundius Theologiæ mysticæ, quam passim prædicat, immersas habuit, exhibet. Nam *initio* meditatio præliminaris occurrit de Fide divina & Ratione humana; in qua dissertatione utriusque notionem aliam, quam Theologi tradunt, proponit, perhibens eos, qui verba in Scripturis S. revelata assumunt, atque consulunt, humanam rationem sequi, neglecto fidei immediate a Deo advenientis lumine; solam Theologiam mysticam esse veram Theologiam, excluſa matæologia Scholastica. *Deinde* notæ continuæ textui librorum quatuor subjiciuntur, in quibus difficultates Metaphysicæ tractantur, & Spinozæ errores passim confutantur. *Tertio* in Continuatione cap. 8, lib. 3 more Geometrico demonstrare suscipit, SS. Trinitatem esse naturaliter notam. *Quarto* continuatur caput 10 de Deo, Dominio & Idearum origine, dependentia & natura. *Quinto* caput 11 de Bonitate Dei aliquam accessionem habet. *Sexto* Appendix, quæ a pluribus prioris editionis exemplaribus aberat, annectitur, complexa curas secundas circa nonnulla in libris quatuor proposita. *Septimo* Objectiones & Responsiones primæ concernentes totum contextum; *Octavo* Objectiones & Responsiones secundæ de animæ immortalitate ad cap. 25 libri 3 exhibentur. *Nono* tandem examen & confutatio instituitur principiorum Ethicæ Spinozianæ methodo Geometrica.

THE HISTORY OF THE RIGHTS OF Princes in the disposing of Ecclesiastical benefices and Churchlands; by Gilbert Burnet DD.

hoc est

Historia Jurium Principis circa beneficia Ecclesiastica & territoria Ecclesiæ; autore Gilberto Burnetio. Th. D.

Londini apud Richardum Chisvvell 1682 in 8.

Quæ

QUæ Romanum inter Pontificem, & Galliarum Regem Christianissimum hactenus agitatur controversia Regaliæ, utut pacis publicæ vincula non solverit, nec apertam belli flammam duabus nobilioribus Europæ partibus intulerit, amicitiæ tamen mutuæ fœdus non parum infirmavit, summamque universo orbi Christiano expectationem attulit; ut rem omnem exactius cognoscere nemini ingratum esse possit. Itaque nunc etiam juvat pauca de *Gilberti Burnetii* eleganti tractatu, cujus quidem dudum meminisse inter eruditorum monumenta par erat, referre, dum novus Galli doctissimi liber de eodem argumento, quem huic subjuncturi statim sumus, in manibus nostris versatur. *Præfatio* prolixior, quæ tractationi præmissa est, a modo removendi abusus, in Ecclesiam quotidie irrepentes, orditur, & hinc exponit, qua ratione quondam profusis Principum largitionibus & concessionibus immunitatum, potentia Sacri ordinis nimium creverit, docetque, augmentum illud postea produxisse Jus Regaliæ, metuentibus Laicis, ne Clericorum autoritas suæ exitiosa esset. Regalia ergo olim erant jura Principis in terras Ecclesiasticorum, quorum vigore poterant ipsarum nomine eadem omnia exigere, quæ antea debebantur, cum seculari adhuc potestati subessent. Successu temporis commutatum adjectivum plurale in substantivum singulare, & coarctata vox est ad significandum jus illud, quo vacante sede Princeps utitur. Atque id hodie duabus partibus constat: nominatione novi Episcopi, quæ in locum electionis successit; & collatione beneficiorum simplicium, ut vulgo audiunt, sine cura, redituumque Episcopalium perceptione, quamdiu vacaverit sedes. Quibus ita deductis Burnetius porro statum hodiernæ, quam diximus, controversiæ exhibet, Jesuitarum Gallorum artificia describit, ac denique latissime disserit de calamitatibus Reformatorum, quibus nunc per illius regni fines premuntur. Quod attinet primum, contendit Rex Galliæ regaliam sibi jure majestatico competere, nec expectandam eo nomine esse Romanæ sedis indulgentiam. Proinde in illis etiam provinciis, quæ nondum suberant Regi, cum cogeretur Concilium Lugdunense, in quo ipsi assertum est jus Regaliæ, sed quæ post ea tempora unita regno Franciæ hæreditario, vel per liberam gentium subjectionem, vel per testamenta aut nuptias fuerunt, se alteram Regaliæ partem, (de prima enim lis nulla est,) merito exercere non requisito Pontificis con-

ſenſu. Ex adverſa parte Pontifex diſputat, Principibus Regaliæ jus ex munificentia Eccleſiæ deberi, omnesque adeo Eccleſias, in quibus nominatim nihil iſtorum jurium Principi ceſſum ſit, ab ejusmodi onere liberas intelligi: quales ſint in Gallia Eccleſiæ Languedoci, Provinciæ, Guiennæ, Delphinatus, & aliarum regionum, quæ tempore Concilii Lugdunenſis ſuos dominos habuerunt. Hæc Pontificis ſententia propugnata initio fuit ab Epiſcopis provinciarum, quas nominavimus modo, ſed poſtea deſeruerunt ipſam omnes, exceptis præſulibus Alletenſi & Apamienſi, quos ad finem uſque vitæ Papa habuit autoritatis ſuæ ſtrenuos defenſores. Regias partes non parum adjuverunt Jeſuitæ. Nam cum eſſent Innocentio XI minus propitii, quod is auditis Janſeniſtarum querelis, publice non paucas propoſitiones, quas Jeſuitæ hactenus defendere auſi fuerant, condemnaſſet; exiſtimarunt non eſſe ſibi expectandam occaſionem magis oportunam, de Pontifice vindictam ſumendi, quam ortam auſpicato controverſiam Regaliæ. Sed ne iſta agendi adverſus Pontificem ratio eos, qui Romanam fidem, maxime in Gallia, profitentur, offenderet, utque ipſi ſuo ſimul odio in Reformatos indulgerent, conſilium de extirpanda hæreſi inierunt, paulatimque a Rege impetrarunt ejus executionem. De his omnibus fuſe Burnetius, quem preſſius ſequi, dum brevitati ſtudemus, non licet. Ipſa Tractatio, ad quam nunc accedendum eſt, electionem Clerici ordinis, & dotationem reditusque Eccleſiarum a primo N.T. tempore ad præſens usque ſeculum evolvit. Ac initio quidem reliquarum etiam partium Chriſtiani orbis meminit, in progreſſu vero intra Gallicarum regionum fines ſe continet, ſoliusque cleri Gallici hiſtoriam texit. Diſtinxit omnem hiſtoriæ tractum in ſex periodos, quarum prima trecentos annos complectitur, porrigens ſe usque ad Concilium Nicænum. Sub naſcentis Eccleſiæ exordium Apoſtolos electionem ſorti commiſiſſe invenimus, & ſic a ſupremo paſtore expectaſſe, quem vellet e duobus ſacro officio initiari. Poſtquam deinde inter dotes divinitus immiſſas numerarent rationem diſcernendi ſpiritus, cœperunt ipſi deſtinare functioni Eccleſiaſticæ, quem e pluribus idoneum maxime reputaſſent. Functis vita Apoſtolis auctoque paſſim Chriſtianorum numero ad populum devoluta electio eſt, quum & Epiſcopos & Diaconos legi ſueviſſet de grege, cui debebant præeſſe. Poſt converſionem denique Con-

Conſtantini, a plebe ad communitatem h. e. ad publicum civitatis concilium jus eligendi Eccleſiæ miniſtros pervenit, ut ſeditionibus popularibus omnis anſa præcideretur. Stati Eccleſiæ reditus in hac periodo nulli fuerunt. Qui divitiis affluebant, inter pauperes diſtribuebant ipſi, quantum videretur. Alii voluntarie offerebant Epiſcopis, ipſorumque placito committebant diviſionem. Sed cum quorundam cœtuum ea eſſet inopia, ut alere paſtores ſuos difficulter poſſent, coacti ſunt hi artibus manuariis victum quærere, profanisque negotiis ſe miſcere, & in ditiorum domibus rei familiaris eſſe adminiſtratores. Qui mores utut minime cum ſacra dignitate convenirent, extirpari tamen, ubi ſemel invaluiſſent, non facile potuerunt. Secundæ periodi terminus alter eſt concilium Chalcedonenſe. Hanc inchoat vocatio Athanaſii ad Epiſcopatum, quam non ab Alexandro Athanaſii anteceſſore, quod affirmat Sozomenus, ſed antiquo more a populo aſſiſtente univerſo clericorum ordine factam eſſe Burnetius demonſtrat. Eo mortuo invaluit Alexandriæ novus ille ante memoratus mos eligendi, quem Theodoretus his verbis deſcripſit: in Athanaſii demortui locum univerſus clerus, quique magiſtratum gerebant, aut in dignitate erant conſtituti, eligebant Petrum, applaudente populo. Ab obitu Conſtantini varie conturbata fuit electionis ratio, partim ob diſſenſum variarum religionum, partim ob divitiarum honorumque amplitudinem, quam ſacer ordo ſpondebat. Horum enim alterum plebem eligentem in partes ſcidit, alterum homines arrogantes & voluptuoſos ſtimulavit, ut illicitis quibusque modis eligentium vota ſibi conciliarent. Utriusque non pauca exempla Burnetius ex monumentis ejus temporis depromta recenſet. Præterea diſſimulari non poteſt, cœpiſſe illis temporibus Imperatores peculiarem curam gerere circa eligendum Epiſcopum illius civitatis, in qua ſedem regiam fixerant: ſæpe etiam Præſules grandævos factos ſibi nominaſſe ſucceſſores. Sed horum neutrum eligendi libertatem populo abſtulit, nec Canonum ſanctiones evertit. Cæterum Conſtantius & Imperatorum alii in hoc intervallo annorum, Eccleſias cum mobilibus tum immobilibus bonis liberaliter auxerunt, ordinemque Eccleſiaſticum ab oneribus munerum publicorum & exactionibus cenſuum exemerunt. Sic, ut non omnium, potiorum tamen Eccleſiarum fixi reditus fuerunt, donec everſo per barbaros Impe-

rio occidentali, Ecclesiæ quoque facies immutata est. Illud memorare hic juvat. Cum Episcopi nepotum suorum curam haburi bona Ecclesiæ invaderent, clerici post mortem cujusque præsulis non dubitarunt omnem ejus hæreditatem fisco sacro inferre; qua occasione non tantum ea abstulerunt, quæ ex administratione redituum Episcopus retinuerat, sed simul quæcunque ipsi supererant e patrimonio. Hanc igitur deprædationem, ut injuriam, vigesimo secundo canone Concilium Chalcedonense clericis interdixit, de qua in sequentium temporum enarratione Burnetius late scripsit, cum eam invenisset regaliæ juri ansam dedisse. *Tertia periodus* complectitur, quicquid in Ecclesia orientali a Zenonis imperio per mille fere annos, usque ad captam a Turcis urbem contigit. Principes tum quidem partim aperta vi, partim clandestinis artibus ad Episcopale fastigium suos evehebant. Nulla tamen sanctione abrogatus est antiquus electionis modus. Immutavit eum nonnihil Justinianus jubens (Nov. 123 c. 1.) *clericos & primates civitatis in tribus personis decreta facere, e quibus melior ordinaretur electione & periculo ordinantis.* Principi tamen nullas esse in electione partes voluit. Quamvis, si historiis habenda sit fides, ipse & fecerit & dejecerit Episcopos pro lubitu. Exinde in pejus semper res abiit. Cumque vulgariter Episcopi ad nutum Imperatoris ordinarentur, invaluit apud Græcos scriptores, ut si quem Præsulem laudare vellent, hunc a populo assistente Clero dicerent electum, si quem reprehendere decrevissent, Imperatoria autoritate evectum scriberent. Sequentibus seculis inolevit mos in oriente, Pontificum Romanorum vigilantia ex occidentali Ecclesia ejectus, quo Principes per baculum Episcopalem sacram dignitatem conferebant eo ordine iisque ceremoniis, quas e Codino Burnetius describit. In ista tot seculorum serie vastis opibus aucta est Ecclesia, privilegiis amplissimis ordo sacer munificentia Principum, consigitque sub Justiniano omnem clerum a tutorum munere publico eximi, a quo solo hactenus excusati non erant. Cæterum memorabile est, anno 1150 Michaelem Comnenum Imperatorem condemnasse jus Regaliæ, quod tunc exerceri cœperat, & sanxisse, ne thesaurarii regii exinde Episcoporum decedentium bona auferrent, vacantisque sedis reditus caperent, sed illa quidem testantium voluntati & legibus de hæreditate intestatorum latis, hos

hos vero clericis ejus Ecclesiæ relinquerent. *Periodus quarta* incipiens ab everso Romanorum Imperio, currit ad tempora Caroli M. Ubi dici non potest, quantis calamitatibus barbaræ nationes, in Italiam omnesque provincias Romanis subjectas effusæ, florentissimas regiones affecerint. Antiquæ tamen leges, donec in nova Dominia orbis noster divideretur, obtinuerunt, nec tunc quicquam immutatum in Ecclesia fuisse constat. In Gallia Clodoveus, cum sub initium seculi sexti ad veram fidem converteretur, immensis clerum donationibus cumulavit, & propterea plus sibi in eligendis episcopis sumsit. Sed Clotarius ejus successor, cum crederet nimis amplos Ecclesiarum reditus esse, eos iterum diminuit, sibique jussit ex annuis censibus tertiam partem numerari. Post eam ætatem Episcopi conversis in gladios baculis pastoralibus, in bellum egressi sunt, pro suo quisque Principe, quos quidem complures Gallia tum habebat, nondum inducta in hoc regnum consuetudine, quæ primogenito fratrum reliquos subjicit. Qui inde a Clotario e Merovingorum stirpe Galliam tenuerunt, quamvis antiquos canones de electione non abrogaverint, multis tamen modis jus illud universo populo assertum circumscripserunt. Postquam ad Carolum M. delatæ res essent, isque Longobardos in Italia debellasset, quo gratum animum testaretur Pontifex, in Synodo generali constituit, ut Carolo M. jus esset omnes Episcopos & Archiepiscopos per universum imperium nominare. Sed non ita multo post Carolus liberum eligendi jus populo & clero restituit, aliisque sanctionibus prudentissime statum Ecclesiæ formavit. Reditus clericorum per hanc periodum multum aucti sunt decimis, quas post Turonense Concilium & Matisconense aliud populus primum obtulit. Eæ ut convenienter exsolverentur, Carolus legibus conscriptis effecit. *Periodus quinta* quæ ad Philippi Augusti tempora extenditur, corruptos clericorum mores, multumque mutatam Ecclesiæ faciem exhibet. Principes tunc ubique investiebant Episcopos annulo & virga, ut ejus ævi Scriptores loquuntur, & tantum non omnia sibi in eligendo novo præsule vendicabant. Cujus rei hæc erat ratio, quod eo tempore bona Ecclesiæ immobilia ex allodialibus, ad quorum similitudinem censum ordinarium pendebant, fierent feuda beneficiaria, quod nomen in isto annorum cursu primum inventum

esse constat. Nam ut ob hujusmodi feuda, quæ Principes domesticis suis & militibus in ornamentum virtutis conferebant, certum armatorum numerum, quandocunque placitum esset, in aulam mittere oportebat; sic Episcopis nunc idem onus imponebatur, ablato ab ipsis illo, quod diximus, pendendi consuetum censum annuum. Cumque ita convenirent bona Ecclesiæ cum feudis laicorum, putatum est porro convenire debere etiam in illo, quod feuda, morientibus absque mascula prole dominis, in manum regis cadant, eique jus sit pro lubitu aliis eadem donandi. Sic ergo conclusum est, non immeritò vacantes Episcopi reditus a Principe percipi, imo æquum esse designari ab ipso personam, quæ priori domino in bona succedat. Auctis & firmatis hoc pacto juribus Principum in bona Ecclesiæ, Episcopi quoque ex altera parte potentia & dignitate creverunt. Nam præter spiritualis jurisdictionis arbitrium, indultum ipsis fuit, ut de rebus cujuscunq; generis, quæ in suis ditionibus emergerent, cognoscere per defensores Ecclesiæ, quos Galli Vicedominos appellabant, possent. Hi successu temporis non raro cum præfectis regiis contenderunt, prætexentes se causam agere Sanctæ Ecclesiæ. In Periodo sexta, quæ a Philippi Augusti ætate ad hoc usque seculum se porrigit, Burnetius ex mille abusibus, qui tunc in Ecclesiam irrepserunt, prolixius Regaliæ jus describit, docetq; Philippum Augustum in testamento, quod in bellum sanctum profecturus scripserat, de utraque Regaliæ parte disposuisse. Pontifices, utut se initio Regibus opponerent (quod imprimis Gregorium septimum autoritatis suæ conservandæ studiosissimum fecisse certum est.) tandem tamen acquieverunt: suntque inter Canonistas non pauci, qui cum animadverterent, collationem beneficiorum, etiam illorum, quæ sunt sine cura, esse actum spiritualem, qui exerceri a laicis nec debeat nec possit; Regis tamen jura defensuri, scripserunt, Principem oleo sacro unctum sustinere duplicem personam, *ex Ecclesiastica & civili capacitate compositam*: tum speciatim, Regibus Galliæ quamprimum coronati sint, locum inter Canonicos Ecclesiarum, Andegavensium, Turonensium, & Pictaviensium deberi, quæque sunt alia. Postquam ergo per plura secula Gallorum Reges ea jura exercuissent, cumque omnis Europa, papalis oppressionis pertæsa, excutere jugum tam grave laboraret, coivit anno 1431 Concilium

cilium Basileense, quod Pontificis Romani autoritatem in immensum auctam imminuere conatum est. Ejus decreta a Gallis avide excepta sunt, & confirmata in pragmatica sanctione Caroli VII. Quæ sanctio uti maxime adversa erat arcanis Pontificiis, ita laboratum diu fuit omnibus modis, ut eam Reges Galliæ revocarent. Cui desiderio Paparum satisfecit Ludovicus XI politicis rationibus ad id motus; sed contradicente Parliamento, quod huic sanctioni, tanquam fundamento libertatis Ecclesiæ Gallicanæ insistendum esse clamabat. Deinde Franciscus I ad regiam dignitatem provectus, aulam Pontificiam sibi conciliare studens, cum Leone X sic transegit, ut intra sex menses a morte Episcopi Rex nominaret successorem, quem Papa confirmaret, nisi justissima esset causa dissentiendi. Quantumcunque huic conventioni, quæ *Concordatum* vulgo nuncupatur, se Galliæ Status opposuerint, nunquam potuit vel Francisco vel Successoribus persuaderi, ut eam rumperent. Quid autem a morte Francisci ad hodiernum Galliæ Monarcham factum fuerit, distincte Burnetius peculiari capite exposuit, placuitque in appendicem rejicere omnes literas, quæ durante disputatione de jure Regaliæ conscriptæ sunt. In universi operis conclusione, quid sibi de Regalia videatur, paucis aperuit. Ejus hæc est summa: *quamcunque soli partem certæ alicujus regionis subesse censui imperantis, eique vel ordinario & definito, vel arbitrario & casuali. Esse sane in æstimandis subditis naturalem æquitatem observandam Principi; attamen & hanc negligenti parendum.* Hinc concludit: vacantis sedis reditus, tanquam partem census ita per leges ordinati, jure a Principe aut ab iis, penes quos est τὸ κύριον percipi. Porro, quod beneficiorum Ecclesiasticorum collationem attinet, scribit, *aliud esse spiritualem potestatem, aliud ejus applicationem ad subjecta.* Adeoque Principes existimat applicare potius sacram autoritatem personis a se nominatis, quam conferre.

NOUVEAU TRAITE' DE LA REGALE, PAR feu Mr. de Larroque.

h. e.

h. e.

Tractatus novus de Regalia, autore Dn. Larroquio.

Roterodami apud R. Leerium 1685. in 12.

PRodiisset in publicam lucem illico post enatam de Jure Regaliæ controversiam hic libellus, nisi obstitisset autoritas Præsidis Rotomagiensis, qui nolebat Monarchæ Gallici causam adversus Romanum Pontificem defendi ab homine Reformatæ religioni addicto, ejusdemque fidei publico doctore. Postquam vero in vivis esse desiit Autor, magis propitiam fortunam habuit opusculum, quippe quod apud Batavos nuper excudi meruit, quodque, ut præfatio spondet, aliæ lucubrationes ejusdem Larroquii Latino idiomate excipient. Defensurus, ut innuimus, Regem suum Autor, proponit hic succincte, quam potestatem inde a Clodoveo ad hæc usque tempora Reges Galliæ in Ecclesiam exercuerint, docetque ex perantiquis juribus Regis esse, de quibus hodie Pontifex immerito litem moveat. Libellum in aliquot capita partitur, habita ratione trium classium, in quas vulgo dividi omnis series Regum Galliæ solet. Dum ad Clodoveum & ad successores libertatis Ecclesiæ Gallicanæ originem refert, unum alterumque exemplum ex historia promit, unde constet, omnes Episcopos jamdum ipsorum nutu & voluntate fuisse creatos. Quæ vero ex illorum temporum vetustate assumi ab aliis solent, ad probandum, si non ubique & semper, saltem aliquando, & per maximam partem Galliæ liberam Episcoporum electionem obtinuisse, ea vel refutat vel dissimulat, ut non injucunde conjungi a Lectore cum hoc tractatu ante memoratus libello Burnetii hic de eodem argumento possit, quippe cujus auctorin diversam sententiam pronior, Clodovei quidem successores aliquos fatetur sibi plus in Ecclesiam potestatis, quam aliarum regionum Principes, sumpsisse, sed communem tamen per omnem Europam, adeoque etiam per Galliam cõsuetudinem fuisse probat, ut Episcopi ab universo populo legerentur. Concilia scribit Larroquius se Regum juribus diu multumque opposuisse, ab aliquibus autem non invitis ea fuisse agnita, in quorum numerum reponit Concilium V Aurelianum, quod Regis autoritatem & consensum electioni populi ac cleri Canone X junxerit; quamvis eam Canonis partem in

in plerisque exemplaribus deesse ex Sirmondo Burnetius memorat. Postremorum capitum uno Larroquius docet, jura Ecclesiastica Regni Galliæ non potuisse a quibusdam Regibus alienari, aut in Pontificis gratiam imminui: altero respondet ad palmariam rationem, quam allegant, qui partes Pontificis adversus Regem tuentur, depromptam e verbis constitutionis 12 Concilii Lugdunensis, quod tempore Gregorii X anno supra millesimum ducentesimo septuagesimo quarto coivit. Asserit Gregorium in eo consessu non examinare voluisse jura Regis Philippi, sed reliquisse res in eo statu, in quo tunc erant; adeoque nihil facere allegatum canonem ad definiendam controversiam, quæ hodie emersit, & de qua illo tempore nemo cogitaverat.

IN CLAUDII CLAUDIANI LIBROS DE Raptu Proserpinæ Commentaria, Italicis textum Musis explicantibus, auctore Nicolao Biffio, Nobili Bergomensi &c.

Mediolani ex typograph. Ludovici Montiæ Anno 1684 in fol.

QUanquam Claudii Claudiani, præglorioſissimi illius Poetarum, uti in tabula Romæ marmorea suo merito salutatus est, opera luculentissimis notis a Parrhasio, Demstero, Delrio, Cluverio, Barthio & Heinsio aliisque jam sint collustrata, temperare tamen sibi Nic. Biffius non potuit, quin & in illis elucidandis vires suas periclitaretur. Aggressus autem primum est libros Poetæ hujus de Raptu Proserpinæ, quantum quidem illorum ad nostra usque tempora perlatum est. Factum enim, ut aut persecutionem operis neglexerit Poeta ipse, aut quod vero magis est affine, injuria temporum, quicquid illorum librorum fuit reliquum, non sine ingenti, & tantum non deploranda jactura interierit. Egit autem Biffius in lucubrationibus suis sane quam prolixis non mythologum tantum, dum poeticorum sensuum arcana ex philosophia physica ac morali detegit, sed & grammaticum aut vocabulorum interpretem; siquidem omnia cum pulvisculo percenset, non ullum temere vocabulum, quam no-

tissimum etiam ac minutulum, prætergressus. Deinde ut se pariter ac lectorem delectaret, ea quæ Latinis iisque vere heroicis Musis decantavit Claudianus, Italicis ubique sub finem Commentariorum suorum reddidit, ita quidem, ut memor præcepti illius Horatiani, non verba, sed sensum fuerit sectatus; unde, quanquam sententiarum ubique fuerit tenacissimus, aliqua necessitate metri superaddidit, quædam imminuit, nonnulla etiam leviter commutavit. Cæterum cum dividiæ sint inter autores de Claudiani patria, aliique, ut Gyraldus & P. Crinitus cum Sidonio Apollinari Ægyptium; alii, ut Petrarcha, Laudinus, Collutius & Volaterranus Florentinum eum faciant, Biffius in vita Claudiani commentariis suis præmissa, utramque sententiam conciliandam esse existimat, dicendo, poetæ hujus patrem, Florentiæ utique civem, patrio solo mercaturæ gratia relicto in Ægyptum secessisse, ibique uxore ducta Claudianum ex ea suscepisse, Claudianumque adeo jure nativitatis esse Ægyptiacum, sed jure originis Florentinum. Porro uti Claudianus Florentinum nactus est Mæcenatem, clarissima nobilitate virum, omnique literarum genere insignem, qui & de re rustica Græce scripsit: ita & Biffius non alium commentariorum horum in Claudiani libros quæsivit patronum, quam Florentinum, Serenissimum nempe Cosmum de Medices, Magnum Hetruriæ Ducem VI. Huic enim tanquam incomparabili literatorum Mæcenati lucubrationes hasce suas dedicavit. Addidit etiam in fine vastum rerum notabilium, quæ in hoc volumine continentur, indicem, imo & indicem errorum maxime notabilium, in hac impressione, ut loquitur, animadversorum.

POMPEJI SACCHI PARMENSIS, IN PATRIO Lyceo Publici Med. Theor. Professoris, Iris Febrilis, fœdus inter antiquorum & recentiorum opiniones de Febribus promittens.

Genevæ, apud Leonhardum Chouët, 1685 in 8.

Quam detestabilis ac periculosus syncretismus religionum, tam necessarius ac proficuus contra opinionum medicarum est, præprimis hoc feracissimo controversiarum sæculo, ubi quilibet si non novi,

novi, peculiaris tamen aliquid in theoria æque ac praxi medica statuit. Equidem jam dudum summam hujus Syncretismi Medici necessitatem clarissimus in hac Phylurea Medicus ac Professor Publicus D. Paulus Ammannus in præfatione ad Medicinam Criticam ursit, hucusque tamen labor adeo laudabilis a paucis serio est susceptus. Præconium itaque meretur nostri Auctoris conatus, qui omnis eo tendit, ut circa illam maxime vexatam febrium doctrinam veterum hypotheses cum recentiorum placitis amicabiliter conciliet. Primo namque febris definitionem ex Avicenna tradit, cumque hac, Helmontii, Willisii, Sylvii, aliorumque convenire ostendit. Progreditur postmodum ad causas in febribus a Galeno incusatas, scilicet motum corporis ac animi, viciniam & admixtionem rei calidæ, obstructionem, putredinem, ac sanguinis adustionem, deque his prolixe satis, inprimis tamen de ultimis duobus, & priscorum æque ac modernorum sententiis differens, tandem cum Helmontii ac Willisii causis, Archeo puta irato, fermentatione, accensione, ac effervescentia sanguinis, conciliat. Deinde de modo quo fiunt febres, item de differentiis illarum tam essentialibus quam accidentalibus ex mente veterum loquitur, iterumque nec in his recentiores dissentire probat. Denique de ratione curæ concordantiam exponit; nulla namque alia hodie medicamenta ad profligandas febres, tam intermittentes quam continuas, tam benignas quam malignas, a Sylvio & Willisio (qui instar omnium recentiorum ipsi sunt) esse præscripta, quæ non apud antiquissimos etiam reperiantur, vel saltim cum Sennerti methodo medendi non consonent. Sic undiquaque conciliatorem strenuum egit noster; unico tamen in loco, nimirum capite XII, mediatoris relinquit partes, suamque propriam sententiam profert. Controvertitur autem isto in loco de causis intermissionis febrium & typo, sive (prout Auctori efferre placet) periodicatione earum, de quibus hanc sententiam profert. Scilicet supponit, febris intermittentis causam proximam consistere in aliqua substantia peregrina sanguini & cordi communicata, ex qua effervescentia illa dependeat. Deinde ulterius statuit, illam substantiam in quolibet paroxysmo, vel per transpirationem insensilem, vel per vias urinarias ejici, nihilominus ad reditum novi paroxysmi novam quoque materiam sanguini advenire ex intestinis, per vasa lactea, ductum thora-

cicum ac venas. Porro naturam hujus ſubſtantiæ putridam aut ſaltim combuſtam ſtatuit, ejusque origines ex mora diuturna propter obſtructionem vaſorum deducit. Tandem quod concernit recurſum paroxyſmorum, imaginatur ſibi acrem illam ſubſtantiam disrumpere obſtacula, ac abire ad maſſam ſanguineam, & quidem nunc cito in quotidianis, nunc tardius in reliquis intermittentibus. Sed ſumma cum modeſtia cuncta hæc proponit Auctor, dum nempe iſtam ex Medicorum variorum, præprimis tamen Williſii ac Sylvii opinionibus compactam ſententiam, Lectoribus ſuis non dictatoria voce, ſed ſolummodo pro phantaſmate ſuo commendat.

POMPEJI SACCHI PARMENSIS, MED. Theor. Prof. Publ. Nova Methodus Febres curandi, fundamentis acidi & alcali ſuperſtructa.

Genevæ, apud Leonhardum Chouët a. 1685 in 8.

QUamobrem immediate poſt conciliationem veterum & modernorum de febribus opinionum, hunc tractatum de febrium cura fundamento acidi & alcali ſuperſtructa typis commiſerit Auctor, ejus rationem reddit præfatio ad Lectorem. Scilicet, utut illam Sylvii hypotheſin ab antiquorum opinionibus non diſcrepare agnoſcat, placuit tamen ipſi, hos recentiorum terminos, tanquam magis diſtinctos ac claros, in expoſitione curationis retinere, præ antiquioribus hac luce deſtitutis. Tribus vero ſectionibus abſolvitur hic tractatus, quarum ſingulis procœmium aliquod de materia tractanda præmittitur. In prima ſectione agit Auctor de febribus continuis, & quidem capite primo de acido & alcali, quatenus omnium mixtorum adeoque etiam ſanguinis ſunt principia. Cap. II loquitur de ſanguinis efferveſcentia præternaturali, conſtituens tres ejus ſpecies, immoderatam, debilem, & mediocrem, additis ſingularum cauſis. C. III de immoderatæ efferveſcentiæ cura ſermo eſt, adverſus quam laudat ex evacuantibus venæ ſectionem, leviora purgantia, vomitoria & clyſmata, ex alterantibus vero ſulphuris vitrioli, (cujus deſcriptionem apponit) uſum. C. IV curatio febris cum lenta efferveſcentia traditur, cujus cauſam quærit in acido quodam coagulante

lante, adeoque alcalina remedia propinat. Cap. tandem V, quomodo moderatæ efferveſcentiæ occurrendum ſit, docet. Sectio altera continet intermittentes febres, ita ut cap. I cauſam frigoris cum ſuccedente calore intenſo, in acido ac alcali fundatam, una cum cura recenſeat, cap. vero II, III, & IV febres, in quibus calor in minori gradu notatur, item in quibus nec frigus nec calor notabiliter excedunt, & tandem in quibus horror & tremor occurrit, exponat, ultimæ claſſis cauſas in alcali volatili quærens, curamque ad hujus correctionem dirigens. Denique Sectio III ſymptomata febricitantes ſæpius affligentia, delirium puta, vigilias, lethargum, motus convulſivos, tuſſim, cardialgiam, vomitum, ſingultum, alvi fluxus, parotides & petechias, in undecim capitibus, cum cauſis ſingulorum ac ratione curandi diſtinctim examinat.

TRAITE' DE L' EGLISE CONTRE LES Heretiques, principalement contre les Calviniſtes.

id eſt,

Tractatus de Eccleſia contra Hæreticos, præcipue Calvinianos.

Lutetiæ apud St. Michalet. 1685 in 12.

INcomparabilem & invincibilem, ſi ſtandum eſt *Doctorum Sorbonicorum* libello huic præfixis teſtimoniis, Eccleſiæ Romanæ propugnatorem ſiſtimus, *Ludovicum Ferrandum* Advocatum Parlamenti Pariſienſis. Hic ut *Jo. Claudio* Charentonenſi Eccleſiaſtæ reſpondeat, ante omnia vexatiſſimam quæſtionem de Eccleſia tractandam aggreditur, omni aut maxima argumentorum vi ex traditis Auguſtini contra Donatiſtas deſumta. *Capite* itaque I Auguſtinus introducitur, promiſſionem Abrahamo de multiplicando ſemine ejus factam, ad diffuſam per totum orbem Eccleſiam applicans, & ſucceſſionem Pontificum Romanorum jam tum urgens. In his duobus characteribus Romanæ Eccleſiæ prærogativam verſari certum eſſe putat Autor, & aſſentientem ſubjungit *Optatum* Milevitanum, nec aliud docere ſcribit antiquiores doctores Irenæum & Tertullianum,

num, licet hi de veritate doctrinæ ab Apostolis ad successores Episcopos propagata agant; præsupponit enim hanc quoque apud Pontifices Romanos semper & incorrupte conservatam fuisse. Ne quis autem Augustini postulatum de extensione Ecclesiæ per totum mundum pro hyperbole habeat, & dum non ubique terrarum Romanæ Ecclesiæ placita & ritus deprehendit, de veritate notæ characteristicæ dubitare incipiat, civiliter interpretandam esse phrasin illam monet, id est de multis orbis provinciis; nec obstare, quod angustioribus terminis includatur. Sufficere saltem hoc argumentum adversus Calvinianos, quemadmodum suffecerit contra Donatistas, quibus angulum Africæ quendam tenentibus, recte oppositum Augustinus defectum extensionis, quam habet Ecclesia, & continuationem successionis Episcoporum doctrinam Ecclesiæ propagantium. *Cap. II* objecta diluere vult a Claudio & aliis, qui ex testimoniis Hieronymi potissimum & Hilarii contendunt, fuisse tempora, ubi vix reperiri potuit jactata illa Ecclesiæ dilatatio, Arianismo puta per orbem vigente. Licet enim negari nequeat, pauciores tum fuisse orthodoxos quam hæreticos, illorum tamen numerum per se sat magnum, & in tot loca distributum ait mansisse, ut nihilominus universalitatis notam retinuerit; tanto quidem magis, quia in Episcopis veritatis professoribus, & Martyribus Arianam persecutionem perpessis fidelitatis & sanctimoniæ experimenta dederit, & magna licet sui parte obscurata, corpus tamen in Pontifice & Episcopis, fidelibusque aliquibus conspiciendum exhibuerit. Multus deinde est in refutandis, quæ *Episcopo Meldensi* Claudius responderat de septem millibus, quos Deus veros sui cultores in corrupta Ecclesia Israelitica reliquos se habere, Eliæ Prophetæ revelaverat, quibusque comparare Claudius voluit, qui ante cœptam reformationem in Romana Ecclesia puritatem doctrinæ retinuisse existimantur. *Cap. III* disputat contra objectiones, quas Protestantes ab interruptione Pontificii muneris, per intrusos, sceleratos, monstrosos (quales aliquando sedem Romanam occupasse *Baronius Cardinalis*, Annalium scriptor ipse tradit) formare solent; eamque vel interruptionem vel corruptionem nihil officere statuit legitimæ successioni, & in ea fundato Ecclesiæ characteri: adversus enim Præsules male moratos secundum Augustinum remedium esse ex observatione præcepti Christi Matth. XXIII,

XXIII, 3: *Facite quæ dixerint, secundum vero ea, quæ faciunt, nolite facere.* Provisum scilicet a Deo, ne ex cathedra illa, perinde ac ex Mosaica, doceri aut pronunciari quidquam possit, nisi orthodoxum: concludit hæc laudibus Pontificis qui nunc præest, Innocentii XI. *Caput IV* oppositum est definitioni Ecclesiæ, qua Claudius utitur, ut eam restringat ad fideles, exclusis hypocritis & malis, eamq; opinionem cum Donatistis communem illum habere arguit. Sed concessa definitione Claudii, manifestum tamen esse ait, Ecclesiam Reformatam non esse illam, quam definire voluit, veram Ecclesiam, quia non saltem fideles sive pii & justi, sed & mali & impii in ea inveniantur: id quod exemplo violatorum a Luthero & aliis votorum monasticorum, maxime evidens esse existimat. Addit argumenta contra invisibilitatem Ecclesiæ, & elevat Claudii responsum, qui distinctione visibilitatis *individualis, & indistinctæ* sive complexæ, sese expedire voluit, sufficere dicens, ut prædicari de aliquo cœtu possit, in eo esse vere fideles & electos, licet demonstrari nequeat, qui sint. Urget e contrario *Ferrandus* cognitionem sive visibilitatem distinctam, claram, personalem, determinatam, quæ scilicet ex notis & characteribus illis, quas Romana habet Ecclesia, conspici possit, sine exploratione interioris bonitatis, sive fidei singulorum. *Cap. V* persequitur eadem, & respondet ad illa, quibus Claudius definitionem suam stabilire voluit, imprimis ad dictum *D. Pauli Eph. V, 27.* idque non, ut *Bellarminus*, synecdochice de fidelibus & electis, sed de statu Christianorum in baptismo intelligi vult. Testimonia vero Patrum, qui puritatem immaculatam & perfectam Ecclesiæ requirere videntur, ad sanctitatem doctrinæ & Sacramentorum referenda esse putat, notatque Augustinum ea, quæ Claudius allegat, retractasse; sufficere itaque ad Ecclesiæ sanctitatem sanam doctrinam, imo etsi *spiritualiter* separetur peccator ab Ecclesia, ut locutus est Augustinus, manere tamen, si professionem externam teneat, unitum Ecclesiæ *realiter, vere & effective*, & a Deo *inhabitari præsentia reali & effectiva, etsi non gratiosa sive spirituali.* Respondere denique vult Claudio, ab unitate Ecclesiæ militantis & triumphantis, quæ stare nequeat, nisi utraque ex sanctis & fidelibus constet, argumentanti, adducendo Augustini responsionem ad eandem objectionem Donatistis datam; docetque in eo saltem essentialiter convenire utriusq; Ecclesiæ

mem-

membra, quod eadem fidei capita credant; ſanctitatem vero quam triumphantis membra habent, non competere illis ideo, quod membra ſint Eccleſiæ, ſed quod Deum jam poſſideant, & æternum ſint poſſeſſuri. Sic efformata & aſſerta, ut putat, Eccleſiæ idea, *cap. VI* ulterius progreditur, & evincere vult, Eccleſiam Romanam, quæ confitentibus adverſariis ſemel vera fuerit, nunquam poſſe titulum illum amittere, neque unquam ab illa ſeparationem fieri poſſe, non ob morum depravationem, non ob errores in fide, imo nec ob idololatriam. Prius illud de perpetua Eccleſiæ fide conſervanda, conſequens quidem eſt ex opinione autoris, cui Romana & univerſalis Eccleſia unum idemque ſunt: & in iis, quæ ex Auguſtino contra Donatiſtas, ob morum corruptiones ſeparationem orſos adducit, conſentientes haud difficulter habet Proteſtantes, ſed non æque in cæteris, quæ hoc capite, de non deſerenda, ne ob hæreſin quidem & idololatriam Eccleſia adſtruit, & ex hiſtoria Iſraelitica aliisque argumentis probare nititur. Multo minus lis finita erit per ea, quæ *cap. VII* ex Auguſtini certaminibus cum Donatiſtis prolixe refert & Claudio objicit. Hic enim cum aliis Proteſtantibus, differentiam inter ſuam & Donatiſtarum cauſam nondum agnoſcet refutatam eſſe. Donatiſtæ enim in dogmatibus Eccleſiæ ſui temporis nihil reprehendendum habuerunt, & ideo ob morum ſolummodo & diſciplinæ, quem urgebant, defectum, Catholicos pro paganis immerito traduxerunt, ita ut qui ex illis ad ſe tranſibant, illicito plane auſu & hæretica pertinacia rebaptizarent. At Proteſtantes reformationis tempore utique de dogmatum falſitate querebantur, eorumque correctionem poſcebant. Manet itaque capitalis hæc controverſia: *an fas fuerit Principibus & populis emendationem doctrinæ non minus quam morum, quam obtinere querelis precibusq; ſuis a Romanæ Eccleſiæ Antiſtitibus non potuerunt, ſuo jure & arbitratu & absque ſchismatis crimine procurare.* Ab hac quæſtione pendet, ut facile apparet, dogmatum, quorum corruptio juſtam ſeparationis cauſam præbere potuerit, examen & diſcuſſio, quam tamen cum aliis novis diſputatoribus *Ferrandus dicto c. VII, p. 393* omnino ſuperfluam habet, & ad condemnandam omnem ſeparationem ſufficere exiſtimat, ſi modo monſtretur, ubi ſit Eccleſia. Obſervabunt tamen, ſi qui cum illo in arenam deſcenderint, (id enim noſtri nunc non eſt

eſt propoſiti,) ipſum quem omnibus pene libri paginis exſcribit Auguſtinum, veritatem doctrinæ in diſputatione de Eccleſia præſupponere. Nam *Epiſt. 48* (quam p. 278 a Ferrando allegatam legimus) adverſus Donatiſtas profitetur, neminem ex Orthodoxis Eccleſiam quærere *in juſtitia morum, ſed in divinis ſcripturis*; & Manichæis Catholicæ quidem Eccleſiæ titulum, & univerſalem conſenſum & ſucceſſionem Epiſcoporum, ſed ita objicit, (cap. IV contra epiſt. Manich.) ut illa *vincula teneant in Eccleſia Catholica eos, quibus propter intelligentiæ tarditatem vel vitæ meritum veritas nondum aperte ſe oſtenderit:* addit vero: *ſi manifeſta monſtretur*, quam Manichæi pollicitabantur, *veritas, præpoſiturum ſe eſſe eam omnibus illis* externis, *quibus ſe in Catholica Eccleſia teneri* paulo ante dixerat. Videatur locus integer, Latine in epilogo hujus tractatus adſcriptus p. 429. Unde mentem Auguſtini longe aliam fuiſſe conjicere licet, quam ut unionem, absque dogmatum veritate, ſolum propter externa illa præjudicia, ſervandam eſſe exiſtimaverit. Sed hæc alio loco disquirenda ſunt.

REPONSE A L' APOLOGIE POUR LA Reformation, pour les Reformateurs, & pour les Reformez. &c.

id eſt:

Reſponſio ad Apologiam pro Reformatione, Reformatoribus & Reformatis; in qua tractatur de ſtatu monaſtico; de viduis ſecularibus & religioſis: de ſecundis & ulterioribus nuptiis: de veri martyris qualitatibus: de ceremoniis Eccleſiaſticis: de Sacra Scriptura: de ecſtaſibus & viſionibus: de cœlibatu Clericorum, & aliis quibusdam materiis ad religionem pertinentibus.

Lutetiæ, apud St. Michalet 1685, in 12.

Libro *Ferrandi* de eccleſia alium ejusdem auctoris ſubjungimus, non minoribus encomiis a Theologis Pariſienſibus *Coquelino*,

Frassenio, *Luillerio*, *Basilio* & *Maleto* ornatum, quo notissimo tractatui Apologetico pro Reformatione, sive *Historiæ Calvinismi & Papismi parallelæ*, cujus in Actis nostris non uno loco mentio facta est, respondere sategit. In præfatione exemplum *Origenis* sequendum sibi proponit, qui monenti *B. Ambrosio*, ut *Celsi* calumnias adversus Christianos refutaret, primo restitit, & silentium prætulit, quod apologiam optimam Christianorum non in verbis, sed in pietate & sanctimonia consistere putaret; postea tamen ad confirmandos fidelium animos calamum sumsit. Modestia autem adversus Historiæ Parallelæ autorem se usurum, ex iisdem promittit rationibus, quas olim B. Augustinus allegavit, cum contra Manichæos mansueto stylo uteretur; optatque hunc instituti sui eventum, ut adversarium victorem potius erroris, quam a se victum sistat, exemplo Luciferiani illius, qui teste Hieronymo, refutanti se orthodoxo cedens, dixerat: *Non solum te vicisse existimes; vicimus utique uterque nostrum: palmam refer tu mei; ego erroris.* Dissertatio libello præmissa est, in qua Autor ea, quæ Regio imperio adversus Reformatos in Gallia ad Ecclesiam Romanam reducendos, tunc agebantur, & nunc dirutis omnibus eorum templis & suppressis cœtibus, abolitisque edictis quibus nitebantur, exitum, quem scimus, habuerunt, partim negat ut falsa, aut in majus exaggerata; partim exemplo *Honorii* Imperatoris contra *Donatistas* vi agentis, & multis *Augustini* approbationibus (quas adscribit) defendere voluit.

Tractatus ipse duas habet partes. *In prima Cap. I* ex patrum dictis, conciliorum decretis, pontificum responsis, nuptias monialium, adversus Apologistæ excusationes, vel improbatas dignasque pœna ac censura judicatas, vel plane annullatas fuisse vult evincere, eaque occasione multa erudite de ætate virginum, quæ ad abjurandas nuptias, sive ad velum admittebantur, commentatur, autori, ut videtur, Rom. Catholico, quem non nominat, opposita. Hoc ipso capite, paragrapho altero, de viduis tractat, quæ vel cum renunciatione nuptiarum, vel sine ea, Ecclesiis sese addicebant, ex quibus Diaconissæ sumebantur. Prioribus nuptias plane interdictas fuisse asserit, at non posterioribus; his enim etiam secunda, tertia, imo quarta vice nubere licuisse; quamvis multi ex Patribus, quædam etiam concilia nonnisi prima matrimonia probarint. Infert ex his omnibus

mnibus, quæ variorum autorum adscriptis testimoniis firmat, male facere Apologistam, & Apostolis atque Patribus repugnare, dum scribit, cœlibatum antiquis incognitum, & religiosis utriusque sexus permissum fuisse ut nuberent, si continentiam servare non possent. *Cap. II* adductis itidem testimoniis Monachos veteres, post sumtum habitum, sive vestem monasticam, nuptiis abstinuisse ostendit. *Cap. III* respondet ad objectam ab Apologista autoritatem *Athanasii* & *Augustini*: illum ait loqui de matrimoniis Episcoporum ante Episcopatum contractis; hujus vero opinionem, quod scilicet ordines sacri non impediant matrimonium, quæ in jure Canonico *Can.* nuptiarum. *c. 27 & c.* Quidam *disp. 17.* refertur, ab Ecclesia reprobatam esse. Cum vero & hic & alii Patres damnent eos, qui cœlibatus votum seu promissionem violantes ad nuptias convolant, & Reformati priorum quatuor seculorum tempora pro Ecclesia pura & vera habeant, sequi inde putat, *Zvinglium*, *Lutherum* aliosq;, qui spretis quibus obligati fuerant votis, uxores duxerunt, graviter peccasse & damnatos esse, adeoque pro reformatoribus Ecclesiæ haberi non posse. *Cap. IV* relatis veterum variis opinionibus de origine monachatus, ita conciliari eas posse statuit, ut dicatur, prima ejus fundamenta ab Elia Propheta, inde a filiis Prophetarum, a Rechabitis, & Essenis, tum a Joh. Baptista & Apostolis, aliquibus etiam solitariis ante *Paulum & Antonium Ægyptios* designata fuisse, sed hos pro monasticæ vitæ autoribus & ordinatoribus habendos. Antonium certe innumeros discipulos fecisse, eorumque exemplum in occidentem propagatum fuisse, sed ita ut ab initio solitariam & cœlibem vitam apud suos quisque domi ageret, ut ex *Pammachii* & *Marcellæ* historia a D. Hieronymo relata, constare possit: eodem tamen tempore construi monasteria cœpisse, in quibus communi victu & pullo aut fusci coloris habitu monachi monachæque uterentur. Rejicit vero *cap. IV* (per errorem bis numerato) *Erasmi* sententiam, de statu monastico, qualem in vita B. Hieronymi a se scripta figuravit, ex quo Apologistam hausisse sua & in pejus auxisse arbitratur. Dein *cap. V* ex Hieronymo ipso probare nititur, monachos jam tum obedientiæ voto constrictos fuisse, & Hieronymum ab adversariis allegatum, de abusibus, non vero de regulis loqui. *Cap. VI ad X usque* de aliis vitæ monasticæ institutis agit, eaque laudat,

eodem quo supra fine, ut profanos & incestos fuisse probet reformationis auctores, ab illa scilicet disciplina diversissimos. *Cap. XI* adversus Apologistam defensionem Maimburgii suscipit, qui de Marcionitarum martyrio in historia Calvinismi commentatus fuerat. Hac occasione, sectione altera hujus capitis, diversas Patrum & aliorum scriptorum sententias proponit, super quæstione, *an hæretici mortis supplicio sint afficiendi.* Suam vero ita declarat, ut eos quidem Magistratus non damnet, qui id faciant, præferat tamen, qui vitæ eorum parcant. Qua lenitate quia *Regem Christianissimum* uti dicit, in laudes ejus hoc nomine digreditur. Redit in appendice ejusdem capitis ad martyria, quorum honorem Apologista Reformatis arrogaverat, qui superiori seculo vel per supplicia vel promiscua laniena necati fuerunt, Deum in ipsa morte laudantes. Hos indignos martyrum titulo pronunciat autor, quia extra Ecclesiam & rupta per schisma charitate, tum & pro causa non justa occubuerint; id quod hæreticis sui temporis jactantibus *Optatum Milevitanum* & *Augustinum* objecisse scribit. Affert & adversario opponit exemplum Judæorum, qui eodem modo magno numero, post concilium Claromontanum sub finem seculi undecimi, cæsi fuerint, non minus magnanimi & læti, Deumque laudantes. Probat id ex Josephi cujusdam Judæi historia Hebræa MS. quam in bibliotheca regia extare dicit. *Cap. sequenti,* (cui iterum numerus XI datur) aliud argumentum Apologistæ aggreditur, a probitate & sanctimonia eorum, qui reformationis autores promotoresque fuerunt, Maimburgio oppositum. Nihil enim inde colligi posse dicit, etsi probari possit, de quo dubitat, illa morum probitas. Eadem enim laudis specie hæreticos veteres, *Montanistas*, *Catharos*, *Pelagianos*, *Priscillianistas* superbivisse, spretos tamen nihilominus & damnatos a Patribus Ecclesiæ, ut adductis illorum testimoniis ostendit. *Cap. XII* ad laudatam *Calvini* & aliorum eruditionem respondet, & Sorbonam defendit adversus imputatas persecutiones & condemnationes grammaticorum & poetarum, qui Francisci I tempore in Galliam acciti, hæresin simul invexissent; ut & Erasmi, qui Bibliorum lectionem populo concedendam suaserat; addit-que plurima, de obscuritate Scripturæ & abusu sensus literalis Vet. Test. ex Patribus quibusdam, præsertim *Origene. Cap. sequenti* (eodem

dem iterum numero XII insignito) male defensam esse altarium & templorum destructionem a Reformatis olim in Gallia perpetratam dicit, & eodem modo a Donatistis factam ostendit. *Cap. XIII* reformationem *Tigurinam* nullo jure a Senatu, ut pote laicis, fieri potuisse statuit; neque *Anglicam* ab *Henrico VIII Angl. Rege*, qui ipse primus legum divinarum, quas restituere volebat, sanctitatem violaverit, totaque postea vita nil nisi crimina & crudelitatem exercuerit.

Hæc ad primam Historiæ sive Apologiæ pro Reformatis partem reponenda habuit Autor. Jam secundam illius secundæ oppositurus, *cap. I* incongrue & extra propositum titulumque libri, *recriminationes* adversus Ecclesiam Romanam susceptas ab adversario fuisse ideo censet, quia si maxime probari possent, quæ ille objecit, schismatis tamen causam justam non evincant, cum aut ante illud acciderint, quæ refert, aut postea sint secuta. Quædam tamen quæ aliquo modo ad propositum facere videri possent, speciminis causa examinanda sumit. Itaque *cap. II* multa elogia ex antiquis Ecclesiæ scriptoribus adducit, quibus illi vitam monasticam maxime extulerunt, & ab hæreticorum sui temporis morsibus defenderunt. Dein speciatim *Ignatium Lojolam*, *Franciscum*, *Dominicum*, & *Theresiam*, sanctitatis nomine in Romana Ecclesia celebres, ab infectatione adversarii tueri nititur, & quæ visiones aut ecstases probandæ aut improbandæ sint disquirit. *Cap. III* ceremonias Ecclesiæ Romanæ tanquam novas taxantem Apologistam nihil efficere scribit; neque enim opus esse, ut omnes antiquæ retineantur, neque prohiberi novas pro populi utilitate introducere. Inter alias tamen *aquam benedictam* & *vestium sacerdotalium ornatum*, antiquitatis laudem mereri multis probare nititur. Negat paganas ceremonias receptas esse in Ecclesiam, quanquam Judaicas quasdam introductas esse constet. *Cap. IV* multus est in laudando & probando cœlibatu Clericorum, & in refellendis quæ objici solent. Disputat etiam de conjugio Subdiaconorum, & his quoque nuptiis interdictum fuisse, evincere adversus dissentientes quosdam laborat, tanto magis iis, qui superioribus ordinibus initiati fuerunt. *Cap. V* in Protestantes retorquet objectionem de rebellione adversus Magistratus, quam ex dogmatibus Romanæ Ecclesiæ sequi existimant: eos enim, qui Pontifici ob malos mores vel hæresin obsequium denegarunt, eadem

licentia Regibus & Magistratibus suis rebellaturos esse arguit; scilicet quia non minus, ut putat, juris divini sit obedire Ecclesiæ, id est, Papæ, quam Principi. *Cap. V* adversus notam querelam de corrupta tempore reformationis Ecclesia insurgens, quamvis concedat magnum numerum Clericorum indoctorum & male viventium tunc fuisse, probare tamen aliquot exemplis nititur, illo ipso tempore, *ab anno nempe 1517*, quo *Lutherus*, *& 1534* quo *Calvinus* reformationem cœperit, illustres doctrina & pietate viros vixisse & Ecclesiæ decus servasse. Inter illos refert Cardinales, *Ximenium*, *Cajetanum*, Doctores *Joh. Eccium*, *Albertum Pighium*, *Joh. Cochlæum* & *Hieron. Emserum*, quos doctiores Luthero fuisse statuit, sicut & *Joh. Fischerum* Roffensem Episcopum, & *Thomam Morum*, Britannos, martyrio quoque claros. *Leonis* dein X, & *Adriani VI* elogiorum non obliviscitur: novosque eo tempore *Theatinorum*, *Cupucinorum*, *Barnabitarum*, *Recollectorum*, *Charitatis* aliorumque ordinum & sodalitiorum fundatores, & sanctas observationes collaudat. maxime *Ignatium* Jesuiticæ Societatis autorem, & qui ex illa, ut & ex Franciscanorum ordine, in Indiam profecti religionem propagarunt. Addit *Pauli* III, *Marcelli Cervini*, *Pii V* Pontificum, multorumque Cardinalium, Prælatorum & Doctorum, qui postea floruerunt, laudes & encomia, quibus nullo modo pares esse arbitratur, quos Protestantes inter suos extollant; imo ne unum quidem ex iis nominari posse, qui in linguarum notitia, qua tantopere glorientur, *Budæum*, *Pagninum*, *Vatablum*, *Tusanum*, *Turrebum*, *Muretum*, *Genebrardum*, *Ariam Montanum* aliosque æquaverit. Sanctitatem vero *Lainesii*, *Maldonati*, *Lipomani*, *Baronii*, *Bellarmini* mire effert, & veterum Episcoporum & sanctorum exempla renovasse tradit *Carolum Borromæum*, *S. Theresiam & Johannem de Cruce*, *Petrum* etiam de *Alcantara*, *Philippum Nerium*, *Ludovicum Granatensem* aliosq;. Unde concludit, nil opus fuisse Luthero & Calvino aliisque, moribus illaudatis & mediocri eruditione. Morum vero corruptelam ad schisma minime excusandum sufficere, probatum a se dicit in *libro de Ecclesia*: adscribit tamen locum ex Epistola Augustini 166, in qua adversus idem objicientes Donatistas dictum Christi Matth. XXIII, 3, *quæ dixerint vobis servate*, urget: & cum huic argumento opponi soleat, quod Christus nihilominus Synagogam, cui obediri

diri tunc jubebat, abrogaverit, respondendum esse putat, abrogationem illam non ob culpam Judæorum (qua etiam majores eorum sæpe gravius laborarint) sed ob expletum tempus V. T. evenisse; denique reformatoribus eandem, qua Christus usus sit, potestatem minime competere; nec fas fuisse præceptum Christi, qui obsequium erga pastores exigit, per eos violari & tolli. Addit quæ *Origenes in comment. in Ezech. XVI, 18* monuit, quod tanto magis vitandi sint hæretici, quanto majori sanctitatis specie personati incedant; auditores suos hortatus, ut se e cathedra docentem sectentur, mores vero suos non imitentur, sed exemplum Christi & Prophetarum atque Apostolorum pro norma vitæ habeant.

Magnam Patrum & antiquitatis Ecclesiasticæ notitiam, eloquentiam etiam insignem cum modestia junctam, ex hoc etiam Autoris libro, nemo non deprehendet. An vero demonstraverit quæ demonstranda sibi proposuit, & obstantia everterit, nostræ nunc non est disquisitionis.

METHODUS NOVA, PHÆNOMENORUM cœlestium intervalla a terris facillime determinandi, non variata statione seu loco observationis, neque captis eorundem altitudine vel azimutho.

Communicata a G. S. D.

NOvam methodum Cassinianam, qualem Blanchinus ad praxin applicuit, Roma Lipsiam nuperrime missam, cum in Actis mensis Octobris p. 470 & seqq. offenderem, & schema oculis usurparem, haud dissimile primo intuitu visum est inventum iis cogitatis, quæ circa hoc negotium pridem & fortuito habui: siquidem & parallaxes secundum æquatorem seu Asc. R. numerare, & parallelum terrestrem indefinite producere, unica insuper statione instituere observationes utrisque placet. Verum re penitius perspecta, cum non parum differant hæc cis & trans Alpes nata ἐυρήματα, quod nostrum neque telescopicam præcisionem necessario postulet, neque semidiametrum terrestrem (ut parallaxes hac ratione quasi duplicentur)

centur) consideret, ansam sum inde nactus, *παράσχον* meum, prout triennio abhinc in schedam conjeci, peritioribus comprobandum dare. Præcipuus usus esse saltem poterit, ad contentionem nostri seculi de Sedibus Cometarum, promptius dirimendam. Videas enim alios libertatem collocandi crinita sidera extra systematis planetarii pomœrium, in patentissimos supra-Saturninos campos, sibi sumere, variisque hinc indulgere speculationibus, magis nonnunquam miris, quam piis; aliis contra obnitentibus. Ad competens autem *Parallaxium* tribunal (ubi & Peripateticorum perorata lis est) causam hanc omnino, vel ob primam instantiam, remittamus. Quippe rem judicatam norunt Astronomorum filii, Lunam maxime notabili, Saturnum vicissim quam minime sensibili cum parallaxi, a terricolis conspici. Quod si illa in Cometis quoque liquido deprehendi poterit sensibilis, eadem opera evagationes istas supra-planetarias mox præscindi, haud facile quis diffitebitur. Quare videndum inprimis, an Cometas omnes omni adeo parallaxi tuto quisquam exuat? id quod ante omnia exploratum habere, si qua commoda datur via, operæ pretium est. Sed dissimulanter passim hic agi, non mirabitur, qui animo satis perpendat difficultatem dimensionis & calculi parallactici, asperam nimium atque scrupulosam: qualem, qui post *Regiomontani*, *Tychonis*, aliorumque acumen, suam hac in re limatissimam industriam, in admirando opere Cometographico, præsertim libro IV, (ubi inter cætera Cometæ A. 1652 parallaxin horizontalem, mensuram dimidii gradus superasse ostendit) prolixe & abunde probavit, profitetur ipse: *Hocce*, inquiens, *de Parallaxibus inprimis Cometarum studium rerum omnium Astronomicarum pene esse subtilissimum, intricatissimum ac difficillimum*, (f. 169) non solum *ingratis austerisque laboribus*, (f. 181, 239) *ac bene amplo calculo opus habens*, (f. 189) verum etiam iis commendandum, *qui ingenio pollent, & acri ac limato sunt præditi judicio*, (f. 177.) tanquam *rem altioris indaginis, ac perquam difficilem perceptu, sic ut non cuilibet hic detur adire Corinthum, sed solummodo cœlestium arcanorum peritissimo, remque totam summis ingenii viribus discutienti, expendentique: cæteris pene impossibile esse, sine Delio natatore hæc assequi.* (f. 194.) Enim vero animum ad aliud forte advertenti, non plane absonum mihi visum est, sciri hoc & de-

& determinari posse, quonam in cœli aspectabilis puncto Phænomenon quoddam, parallaxi quantumvis affectum, ad certum temporis momentum non modo in loco, ubi degimus, sed & alibi terrarum, v. g. in America, incolis appareat, non secus ac si ibidem Spectator aliquis pariter nobiscum habitam Observationem ad nos perscripsisset. Tentavi inde modum planiorem, determinandi intervallum, quantum distet tunc a nobis Phænomenon, idque per Parallaxes, non usitata illa ratione ad centrum Terræ & Verticalem, sed ad Æquatorem, saltem apparenter, relatas. Et succedere rem hac via animadverti, adeo, ut sic uno eodemque in loco, absque Altitudinis, Azimuthi, Parallaxeosve verticalis Cometæ, aut Motus Solaris cognitione, intra breve temporis spatium, minimo cum apparatu, paucis iisque errori non facile (ut cum lubrica *Regiomontani* ratione comparatum est) obnoxiis observationibus, calculo denique neque amplo neque injucundo, multo minus difficili, cujus nimirum cardo in unica versabitur Additione, omnia absolvantur. *Problema* pono tale: **Datis Phænomeni cœlestis, Tellurem motu primo diurno circumeuntis, apparentibus Distantiis a Meridiano inter biduum aut triduum ter quaterve, certo tempore sidereo, eodem in loco habitationis observatis, nec non visibili Declinatione, semel saltem intermedio tempore capta; ejusdem tunc Intervallum a loco observationis, una potissimum additione aliquot Logarithmorum, prope determinare.** *Solutionem* per Exemplum (ad Demonstrationis fundamentum simul remittendo) ita ostendo. Sit (Fig. 1.) ABDA, Planum Paralleli terrestris, sub nostra latitudine Geographica seu Elevatione Poli; CE, Linea meridiana; A, Locus habitationis, ex hypothesi, cum ipso Globo Terraqueo, immobilis. Concipiamus idem Planum, undique indefinite protensum, vicem Plani Æquatoris nobis in A, quasi in centro hujus constitutis præstare, ubi visus noster siderum apparentes distantias a Meridiano, seu differentias Ascensionum Rectarum visibilium tum Phænomeni cujusdam, tum medii cœli, per angulos exempli gratia EAF, EAK, EAQ, &c. discernere ac metiri consuevit: Consideremus porro Cometarum aliquem, versus Orientalem plagam, in linea TAB. XIV.

AF visum, cujus observatur ascensio recta apparens, eo momento, quo simul fixa quædam, ab æquatore non multum remota, nobis α dicenda, per meridianum AE transit. Id quod commodissime fit, intercapedinem Cometæ a vicinis aliis, saltem binis, Fixis, per sextantem, Radium, (sed ad eccentricitatem oculi correctum,) aliudve organum justæ magnitudinis, metiendo, & hinc modo vulgari ascensionem Rectam eliciendo; quæ hic esto 240. 0. Quare subtracta fixæ α culminantis ascensione recta, (e.g.) 155. 45, non ignoratur Cometæ a meridiano distantia orientalis EAF, 84. 15. Postridie, quando fixa α post peractam integram revolutionem, iterum meridianum stringit, eadem prorsus ratione simul observatur Cometæ, nunc quidem ob motum proprium in linea visoria AG conspicui, ascensio recta 237. 0; adeoque distantia ejusdem a meridiano EAG, 81. 15. Sequenti quoque die, fixa α ad meridianum AE denuo revoluta, similiter capitur Cometæ distantia EAI, 78. 15. Idem post revolutionem tertiam (ut proportio motus diurni apparentis ascensionis rectæ Cometæ certius addiscatur) repeti potest: Ita h. l. distantia EAK emergit 75. 15. Unde patescit, motum diurnum hujus Cometæ, secundum ascensionem rectam visibilem (in Plano centroque æquatoris vicario) numeratum, retrogradum esse, & hoc tempore sensibiliter æquabilem, nimirum 3. 0. Intermedio aliquo momento, quo ipso nempe intervallum Cometæ quæretur, hora videlicet siderea decima præterlapsa, postquam Cometa in linea AG, & stella α in culmine AE fuerant, quando jam alia Fixa β, cujus ascensio recta sit 305. 45, Meridianum AE tangit, tunc non solum, ut prius, Cometæ ascensio recta 234. 33, & hinc distantia a meridiano occidentalis EAQ 71. 12 (quam vocabimus *distantiam intermediam*,) sed & apparens declinatio Septentr. 15. 0 annotatur. Ex capta semel intercapedine a Fixis, sine ulteriori observatione tam declinationem, quam ascensionem rectam, novit Trigonometra haud difficulter explorare. Cæterum qui mavult altitudinem vel Azimuth, quam culminationem, duarum commode sitarum stellarum observare, opus insuper habebit indagine triangulari distantiæ utriusque a meridiano ad pernoscendam ascensionem rectam medii cœli, quam vero statim indicant Fixæ illæ, priori modo in meridiano observatæ. Jam igitur ad calculum ipsius Intervalli Come-

Cometici pertexendum, sufficiunt, quæ sequuntur, Data: I. *Interstitium temporis* siderei, cum *plaga* sua. Solis motum hic non attendimus, sed fixarum potius, ut mox patebit. *Interstitium* illud dico arcum AB, seu angulum ACB 150. 0. Nam post 10 horas sidereas, fixa α, cui obvertebatur in priori culminatione locus terræ A, jam respicit directe locum B: ad cujus meridianum BR illa per diurnam cœli conversionem pervenit, dum altera pariter Fixa ε in meridianum AE successit. Ideoque differentia ascensionum rectarum utriusque fixæ est mensura hujus interstitii AB. *Plaga* ejus in nostro exemplo est *occidentalis*, quorsum cœlum rapitur; Sin ultra 180 excurrat quandoque, excessus hujus complementum ad semicirculum erit surrogandum, & sic interstitium ab A retro numeratum, orientale dicendum. In operatione postmodum, interstitii AB, saltem Semissis 75. 0 adhibetur. II. *Angulus intervalli*. Est angulus ABQ, oppositus nim. Intervallo quæsito AQ, in Triangulo ABQ. Ad constituendum hunc angulum, prærequiritur *distantia reducta*, quæ ex observatis hunc in modum deducitur. Notum est, in illa observatione, quæ id momentum, quo ipso intervallum Cometicum desideratur, proxime antecessit, Cometam in linea visoria AG, & fixam α in meridiano AE constitisse; post integrum autem diem siderеum, quando nempe fixa α circa QRFE motu communi circumvoluta ad AE rediit, eundem Cometam in observatione, momentum illud intermedium secuta, lineam visoriam AI visum esse occupare: Unde ejus *motus proprius diurnus*, secundum ascensionem rectam visibiliter numeratus, antea detectus fuit, 3. 0 GAI. Si cœlum fingamus per hunc diem omnino substitisse immotum, fixa α tantisper a meridiano AE non digressa, Cometæ tamen nostro motum istum proprium interea relinquamus, facile patet, hunc observatori in A ita apparuisse, ut intra 24 horas siderеas ex linea AG successive ad AI retrogressus, horis intermediis observari intra easdem lineas potuerit: E.g. hora 10 post illam observationem, qua prius in AG cernebatur, apparuisset jam in AH. Ergo ut H. 24, ad H. 10; vel, ut integra revolutio ABDA 360, ad interstitium AB 150: ita diurnus GAI 3. 0, ad *partem proportionalem* GAH, 1 15. Ex collatione enim Diurnorum FAG, GAI & IAK, hic quidem motus proprius Cometæ repertus supra fuit ad sensum æqua-

bilis. Quod si alibi ejusmodi motus notabile decrementum vel incrementum habeat, non deerunt pragmatiæ arithmeticæ, quarum ductu pars proportionalis, utut inæquabilis, satis præcise acquiri possit. Hanc igitur partem congruentem GAH 1°. 15′, si ex EAG 8°. 15′, distantia Cometæ, quam a culmine in priori observatione habuit, auferas, (cum motum is habeat retrogradum, singulisq; diebus propior fiat Meridiano AE) relinquitur EAH, 8°. 0′, ipsa *distantia reducta*, scilicet ad tempus, quo intervallum Phænomeni quæritur: habetque denominationem (a plaga, in quam vergit) *orientalem*. Semper vero minor esto semicirculo hæc distantia reducta; quem si excedat, complementum excessus ad semicirculum in ejus locum veniat, cum titulo plagæ oppositæ. Porro, ut dubio caret, si cœlum eo in situ, in quo fuit, cum culminante fixa α Cometa semel in AG, ac deinceps in AI conspiceretur, sine motu permansisset, quod observatori in A locato, Cometa visus esset in linea AH, nempe hora 10 post observationem antecedaneam, qua in AG notabatur; Sic quoque, concessa nunc diurna Fixarum circumvolutione, neq; tamen Cometæ simul motu proprio ullatenus luxato, si vicissim observatorem illum, prius in A constitutum, cum fixa α ab ejus loci meridiano AE intra 10 horas ad alium meridianum BR, loci terrestris B, devoluta, concipiamus (si daretur) pari celeritate, qua ipsum cœlum volvitur, ex A per Parallelum suum in Globo terrestri immobili, una translatum in B (ut, si quis posset hisce horis e Germania per Flandriam, Oceanum Britannicum, Mare Atlanticum, Terram Canadensem, partesque mediterraneas Americæ Septentrionalis, ad Fretum Anian usque, nescio qua transvectione excurrere) nemo sane inficiabitur, Cometam ibi tunc ipsi apparitурum fuisse in linea visoria BQ: quoniam RBQ (seu RBN) & EAH, & sic etiam EAF & RBL, EAG & RBM, EAI & RBO, EAK & RBP æquantur, imo identificantur, quippe designando partes cœli easdem, per has 10 horas aliorsum translatas, nec aliter conspiciendas ab observatore simul provecto in B, ac prius in A. Revera autem nec cœlum ante immobile, nec observator postea loco motus fuit, sed potius, dum fixa α ab AE ad BR recessit, novaque ℰ ad AE accessit, is in A relictus, distantiam Cometæ a meridiano suo versus occidentem EAQ instrumento dimensus est, 71°. 12′; quem angulum appel-

appellabimus *distantiam intermediam*, h. l. *occidentalem*. Constat ergo, Cometam eodem instanti, & conspectum esse ex A in linea AQ, & conspiciendum simul fuisse ex B (si momentaneus accessus eo patuisset, aut alter ibi fuisset observator) in linea BQ. Quamobrem in Q, puncto concursus harum linearum, Cometæ locus tandem deprehenditur: oriturque ita *Triangulum parallacticum*, in quo ABQ, *Angulus intervalli*, (seu oppositus intervallo Cometæ a loco observationis, AQ) nullo negotio & sine calculo trigonometrico, sic addiscitur:

Si *Interstitium & Distantiæ reductæ* numerantur in plagam { eandem (ut sint simul vel occident. vel orient.) / oppositam (ut illud sit occid. hæc orient. aut vice versa); } Semi-interstitii, Quadrante aucti, & Distantiæ reductæ { Summa semicirculum { non excedente; Hæc ipsa Summa / excedente; Excessus hujus complementum ad Semicirculum } / Differentia. } exhibet *Angulum Intervalli*.

Igitur ab interstitii occidentalis ACB 150°. 0′, semisse 75°. 0′, cum Quadrante, id est, 165°. 0′, si subducatur distantia reducta orientalis, E AH seu RBQ 80°. 0′ (cum plagas obtineant oppositas) relicta differentia 85°. 0′, æquatur *Angulo intervalli* h. l. ABQ. III. *Parallaxis Æquatorea*. Ita angulum repræsentatum hic utcunque (neque enim charta debitam mensuram capit) per AQB vel QAS, dum accommodatius vocabulum non suppetit, interim liceat nominare: siquidem in Plano si non æquatoris, ejus tamen vicarii Paralleli, secundum gradus etiam æquatoris, licet eccentrica quadam ratione, aliter quidem ac Parallaxis ascensionis rectæ, visibilem determinationem accipit. Quam peculiarem Parallaxin ex observatis, nuda itidem collectione ita enucleamus:

Si *Interstitium & Distantia intermedia* numerantur in plagam { eandem; / oppositã; } complementi Semi-interstitii, & Distantiæ intermediæ { Summa semi circulum { non excedente; Hæc ipsa Summa / excedente; Excessus hujus complementũ ad Semicirc. } / Differentia } fistit Angulum, a quo si auferas *Angulũ Intervalli*, residua erit *Parallaxis æquatorea*.

Sic Semi-Interstitii 75°. 0′, complementum 15°. 0′, nec non distantia intermedia EAQ 71°. 12′, quia versus eandem plagam occidentalem numerantur, simul addita, efficiunt Summam, quæ semicirculum non excedit, 86°. 12′. Hinc ablato Angulo Intervalli nuper cognito ABQ, 85°. 0′, relicta differentia est *Parallaxis æquatorea* AQB, 1° 12′. Dixi, *auferendum* semper, adeoque nunquam majorem esse Angulum Intervalli, hoc Angulo posterius invento. Nam si *major* forsan prodeat, error inter observandum aut computandum irrepsit; Sin *æqualis* fuerit, Phænomeni Intervallum a loco A vel immensum erit, vel tantum saltem, ut per inobservabilem Parallaxin nequeat satis determinari; cum proportio inter distantiam, quanta lineæ visoriæ BQ & AS, tunc quasi parallelæ, disjacent, (in præsenti casu 1053 Mill. Germ.) & longissimum illud Intervallum, ad sensum evanescat. IV. *Declinatio.* Septentrionalis sit, an Meridionalis, nihil refert. Nec indigemus vera, qualis ex centro Terræ spectaretur; sed solum visibili, ad Planum Paralleli terrestris, nec non locum habitationis A, velut centrum apparens, relata. Et hactenus quidem Cometam nostrum consideravimus perinde, quasi semper (quod vix unquam tamen usu veniet) in ipso Plano Paralleli nostri, indefinite extenso, motum suum omnem exercuerit, Declinatione ejus visibili (qualem, & quotidie illam quidem variabilem, Cometæ communiter possident,) studio dissimulata: Sed hac etiam debite nunc attenta, corpus Cometicum non in ipso puncto Q, verum perpendiculariter supra illud (ob declinationem Septentrionalem) in puncto T (vid. Fig. 2) hærere intelligitur, ita ut QAT sit 15°. 0′, angulus Declinationis apparenter observatæ. Proinde *Intervallum verum*, quod quærimus, AT adhuc longius est ista, cui incumbit, linea in Plano Paralleli ducta, AQ; quæ dicenda potius (si *Keplerianum* terminum huc trahamus) *intervallum curtatum*, vel (ut Dn. *Hevelius* in parili negotio loquitur) *vestigium intervalli*. V. *Latitudo loci* seu elevatio poli. Quam assumo exempli ergo 50°. 30′. VI *Numerus binarius.* Hoc enim omisso, Semi-Intervallum solummodo prodit. Quibus omnibus ita conquisitis, per ipsam palmariam operationem dabitur amœnissimus calculi exitus. Unica namque additione tot Logarithmorum, quot sunt Data, res omnis peragitur; si saltem memineris, ex Aggregato Numero characteristico,

stico, tres Denarios tandem abjicere. Habebis hoc pacto statim Logarithmum Intervalli veri AT, in Semidiametris Terræ. En praxin!

I. Semi-interstitium,	75°. 0′.	Log. Sin.	9. 984944.	
II. Angulus Intervalli,	85. 0,	Log. Sin.	9. 998344.	
III. Parallaxis æquatorea,	1, 12.	Log. Sin.	1. 678973.	co. ar.
IV. Declinatio,	15. 0.	Log. Sin. compl.	0. 015056.	co. ar.
V. Latitudo Loci,	50. 30.	Log. Sin. compl.	9. 803511.	
VI. Numerus binarius,		Logar.	0. 301030.	

Cometæ Intervallum quæsitum, Sd. T. 60 $\frac{514}{1000}$. Log. (3) 1. 781858, accedens proxime ad Intervallum Lunare. Quod si placuerit simul addere VIIum Logarithmum 2. 934498, Numeri 860, quivis intelligit, proditurum Intervallum in Mill. German. 52042. Demonstratione prolixa, quam consideratio Schematismi supplere potest, supersedemus, nonnulla saltem *monita* subnectentes. *Primo*, cavendum, ne attenuetur nimis Angulus parallacticus AQB, oppositumve Latus AB. Tunc enim vix certi quid de intervallo pronunciare licet. Quare, uti minor latitudo loci, cæteris paribus, præstat majori; ita & Interstitium temporis, quantum poterit semidiurno (180°. 0′) proximum, ad instituendas observationes seligatur; inprimis autem distantia Phænomeni a meridiano tanta capiatur, ut quoad ejus fieri potest, tanto major inde Parallaxis æquatorea prodeat. Id quod eo magis obtinebitur, quo propius Angulus Intervalli ad Quadrantem accesserit. Sufficit, ad delectum observationum, huc attendisse.

Parallaxin æquatoream
- maximã (ad datum Interstitium) esse, quãdo Distantia reducta æquatur
  - vel Semi-interstitio, — oppositæ
  - vel Semi-interstitii complemento ad Semicirc. — eadem.
- nullam
  - vel Semi-interstitio, Quadrante aucto, — oppositæ
  - vel Semi-interstitii complemento (ad Quadr.) — eadem.

cum plaga utriusque

Secundo,

Secundo, si quis præter Intervallum Cometæ, seu Phænomeni, a loco observationis, ipsum Intervallum a centro terræ rigide postulet, quod tamen ab illo nunquam ultra semidiametrum terrestrem differt, leviori quidem manu id assequetur, si *altitudinem apparentem* Cometæ simul observaverit. Nam ex datis Sd. Terræ, & Intervallo a loco observationis, cum angulo comprehenso, qui ex altitudine visa & Quadrante componitur, notissimum est, elicere Intervallum a centro, cum *parallaxi altitudinis & Horizontali*. Quæ singula tamen, ipsaque *altitudo apparens*, quin & *Azimuth*, *Distantia vera* a meridiano, *veraque declinatio*, & hinc *Parallaxis* genuina *declinationis & ascensionis rectæ*, brevi quoque artificio trigonometrico (absque solutione Trianguli Obliquanguli sphærici) erui possunt ex tribus saltem Datis, latitudine loci, declinatione visa, & distantia apparente a meridiano. Nam (vid. Fig. 3) Logar. Sin. totius ✢ Log. Tang. QAT, Declin. appar. $15^{\circ}.0'.9'' -$ Log. Sin. Compl. EAQ, Dist. intermed. $71^{\circ}.12'.\bullet'' =$ Log. Tang. QΨT, $39^{\circ}.44'.31''$. Qui angulus ✢ complem. Latit. Loci QΨΦ, $30^{\circ}.30'.0'' =$ TΨX, $79^{\circ}.14'.31''$; cujus Log. Sin. ✢ Log. Sin. QAT, Declin. $15^{\circ}.0'.0'' -$ Log. Sin. QΨT, $39^{\circ}.44'.31'' =$ Log. Sin. TAX, *altitudo apparens* Cometæ, $23^{\circ}.16'.7''$. Porro Log. Sin. totius ✢ Log. Sin. compl. TΨX, $79^{\circ}.14'.31''$. ✢ Log. Tang. QAT, $15^{\circ}.0'.0'' -$ Log. Sin. QΨT, $39^{\circ}.44'.31'' -$ Log. Sin. EAQ. $71^{\circ}.12'.0'' =$ Log. Tang. compl. XAω, *Azimuth* Cometæ occidentale, $85^{\circ}.16'.33''$. Hinc usitate colliguntur, *altitudo vera*, $24^{\circ}.17'.54''$; *Parallaxis altitud.* $0^{\circ}.51'.47''$, & *horizontalis*, $0^{\circ}.56'.26''$; *Intervallum a centro Terræ*, Sd. T. $60\frac{219}{1000}$; *Declinatio vera*, $15^{\circ}.39'.2''$; *Distantia vera a merid.* $70^{\circ}.36'.42''$; adeoque *Parallaxis declinationis* $0^{\circ}.39'.2''$, & *Parall. ascensionis rectæ* (Ang. AQC in Fig. 1) $0^{\circ}.35'.18''$, cujus dupla fere est *æquatorea* illa, supra observata, $1^{\circ}.12'$. *Tertio*, scrupulum, quem circa annuum Telluris motum fortassis movere quis possit, nil moramur, quem & ipsimet Copernicæi (Leg. *Hevel.* Cometogr. L. IV) hic insuper habent: & ut in horum denique gratiam a proprietate & evidentia sacrarum literarum recedamus, nulla equidem demonstratione, hoc nomine digna, hactenus cogimur. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτη.

COM-

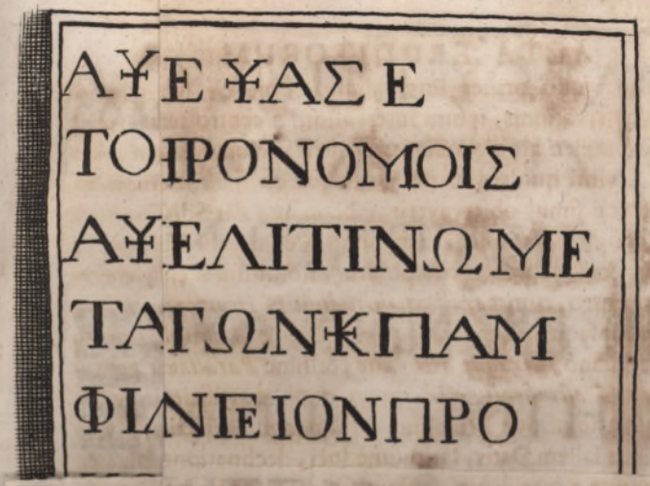

TAB. XV.

est. Δ scilicet trajicitur, non ima latera conjungendo formatur triangulus, sed in media litera; M medio pede ad imam literam protracto, ut æquales sint extremi & medius; novaque iterum ratione linea VIII; litera N pro Γ ter scripta est in voce ΑΝΓΕΙΟΝ iterata, cum alias duplex ΓΓ scribi soleat; linea XII insolito modo scriptum est Α; linea penultima Ρ in Γ includitur, sicut & linea V.

ΑΥΡ·ΤΡΥΦΑΙΝΑΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΕ
ΤΟΠΡΟΓΟΝΙΚΟΝΗΡΩΟΝ, ΑΥΤΗ ΚΑΙΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙΣ
ΑΥΤΗΣΚΑΙΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΙΣΚΑΝΤΩΝΙΩ ΜΕΛΙΤΙΝΩΜΕ
ΤΑΤΗΣΓΥΝΑΙΚΟΣΟΜΟΙΑΣΚ ΤΕΚΝΩΝΑΥΤΩΝΚΠΑΜ
ΦΙΛΟΥΜΟΝΟΥ, ΩΝΗΣΑΜΕΝΗΤΟΚΑΙΝΟΝΑΝΕΙΟΝΠΡΟ
ΚΟΝΝΗΣΙΟΝΤΟΚΑΤΑΤΟΥΣΩΛΑΡΙΟΥ3ΜΗΑΕΝΟΣΕΧ·Ν
ΤΟΣΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΤΕΡΟΥΕΙΣ ΤΟΚΑΙΝΟΝΑΝΓΕΙΟΝ
ΤΕΘΗΝΑΙΗΜΟΝΗΣΤΗΣΤΡΥΦΑΙΝΗΣΟΜΟΙΩΣΜΗΑΕΕΙΣΤΟ
ΕΤΕΡΟΝΑΝΓΕΙΟΝΤΟΠΡΟΓΟΝΙΚΟΝΜΗΑΕΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΑΙ
ΤΟΗΡΩΟΝ ΩΣΕΑΝΤΙΣ ΠΑΡΑΤΑΥΤΑΤΟΛΜΗΣΗΠΟΙΗΣΑΙ
ΑΠΟΤΕΙΣΕΙΜΗΤΡΙΘΕΩΝΣΙΠΥΛΗΝΗΑΗΝΑΡΙΑΑΙΣ
ΧΕΙΛΙΑΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑΤΑΥΤΗΣΤΗΣΕΠΙΓΡΑΦΗΣ
ΑΠΟΚΕΙΤΑΙΤΟΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝΕΙΣΤΟΑΡΧΕΙΟΝΑΠΟΤΕΘΕΝ
ΕΠΙΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥΑΙΛ·ΒΙΩΝΟΣ ΜΗΝΟΣΤΡΙΤΟΥ22

SMYRNÆVM TRYPHÆNÆ MONVMENTVM
Inscriptum marmori albo purissimo,
longum pedibus Venetis IV altum prope III.
Patauij in Ædibus Patinianis,
M.DC.LXXXV.

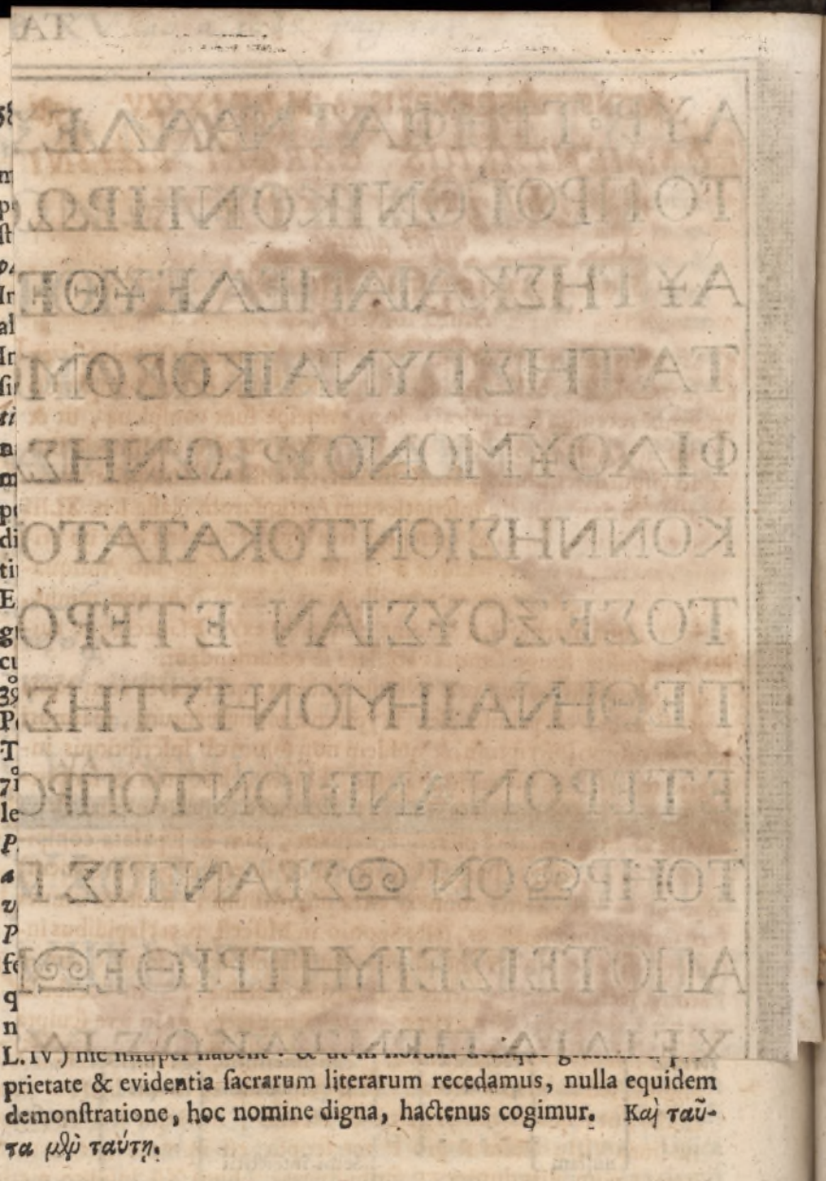

prietate & evidentia ſacrarum literarum recedamus, nulla equidem demonſtratione, hoc nomine digna, hactenus cogimur. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

COM-

COMMENTARIUS CAROLI PATINI
in tres Inſcriptiones Græcas Smyrna nuper allatas.

Patavii ex typographia Seminarii Patavini
Anno 1685 in 4.

SMyrnæis illis marmoribus, quæ inter Marmora Oxonienſia ex Arundellianis, Seldenianis, aliisque conflata, & ab Humphrido Prideaux recenſita & explicata, loco principe ſunt conſpicua, ut & Lapidi illi oblongo Smyrnæ effoſſo, quem ab viro cl. Iſmaele Bulialdo viſum deſcriptumq; Th. Reineſius, feliciſſimus Antiquitatum evolutor, in Syntagmate Inſcriptionum Antiquarum claſſe I. n. XLIII exhibet, adjungi omnino merentur tres lapides Smyrna non ita pridem Venetias advecti, jamque a cl. Patino, indefeſſo illo Antiquario, publicati, & commentario illuſtrati. Nam & hi non minus, quam reliqua marmora, a Thoma Howardo ex Aſiæ Græciæque ruinis conquiſita, longe ſemota vetuſtate ſe commendant. TAB. XV.

Notabilis autem præ reliquis duobus, qui Heroes cum equis repræſentant, eſt primus, ſeu Tryphænæ monumentum, marmori albo puriſſimo inſcriptum, & quidem non ſolum ob Inſcriptionis integritatem, ſed & ob antiquitatem. Eluceſcit hæc tum ex ſcriptura, tum ex literis quibusdam a conſueto more deflectentibus. Vocabula enim pleraque (pleraque inquam, nam & ſeparata conſpiciuntur, vel ob imperitiam cælatoris, vel ob linearum proportionem) ſunt unita vel cæteris connexa citra interſtitium; ſicuti & omnes fere Græcæ Inſcriptiones, teſte Sponio in Miſcell. p. 51, lapidibus inſculptæ in autographis ſine ulla vocum diſtinctione, ſecus quam in Latinis, lectitantur. Literas autem quod attinet, Ξ in vocabulis ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ & ΕΞΟΥΣΙΑΝ ita apparet, ut in ære ſculpta eſt. Δ ſemper trajicitur, non ima latera conjungendo ad formam trianguli, ſed in media litera; Μ medio pede ad imam literam protracto, ut æquales ſint extremi & medius; novaque iterum ratione linea VIII; litera Ν pro Γ ter ſcripta eſt in voce ΑΝΓΕΙΟΝ iterata, cum alias duplex ΓΓ ſcribi ſoleat; linea XII inſolito modo ſcriptum eſt Α; linea penultima Ρ in Γ includitur, ſicut & linea V.

VII. & IX. E in Γ, forte ob characterum in ea exprimendorum copiam; Litera T nunquam pura legitur, sed constanter ei adjicitur transversalis, vel ad latera adjunguntur puncta .T. Curiosa quoque est illa τῦ Ω pictura, ut & notulæ duæ postremæ hac forma ϙϙ conspicabiles; quæ vel compendia fuere Notariorum, uti Amicus quidam Patini existimavit, vel finales quadratariorum termini pro arbitrio efficti. In voce ΧΕΙΑΙΑ, ΕΙ scribitur pro I, uti in ΑΠΟΤΕΙΣΕΙ pro ΑΠΟΤΙΣΕΙ, quæ scribendi ratio & in aliis monumentis antiquis advertitur. Ita autem legenda est ista æri incisa Inscriptio: *Αυρηλία Τρύφαινα Αλεξάνδρου ἐπεσκεύασε τὸ προγονικὸν ἡρῶον αὐτῆ καὶ κληρονόμοις αὐτῆς καὶ ἀπελευθέρεις, καὶ Αντωνίῳ Μελιτίνῳ μετὰ τ γυναικὸς ὁμοίας, καὶ τέκνων αὐτῶν, καὶ Παμφίλῳ μόνῳ, ὠνησαμβρη τ καινὸν αὐγεῖον Προκοννήσιον τ κῦ τῦ Σωλαρίου, μηδενὸς ἔχοντος ἐξουσίαν ἑτέρου εἰς τ καινὸν αὐγεῖον τεθῆναι, ἢ μόνης τ Τρυφαίνης. ὁμοίως μηδὲ εἰς τ ἕτερον αὐγεῖον τ προγονικόν· μηδὲ ἀπαλλοτριῶσαι τ ἡρῶον· ὡς ἐαί τις πρὸς ταῦτα τολμήσῃ ποιῆσαι, ἀποτείσῃ Μητρὶ Θεῶν Σιπυλίνῃ δηναρίων δισχείλια πεντακόσια. Ταύτης τ ἀπογραφῆς ἀπόκειται τ αὐτίγραφον εἰς τ ἀρχεῖον ἀποτεθὲν ἐπὶ Στεφανοφόρου Αιλίου Βίωνος, μηνὸς τρίτου.* h. e. vertente sic Patino, *Aurelia Tryphæna Alexandri, instauravit hoc avitum monumentum sibi, & hæredibus suis, & libertis, & Antonio Melitino cum ejus uxore simili, & filiis eorum, & Pamphilo solo, cum emisset novum vas Proconnesium, situm juxta Solarium, nullo alio habente facultatem, ut ponatur in novum vas, nisi sola Tryphæna: Et pariter nec in aliud vas avitum, neque ut alienet monumentum: Ut si quis ausus fuerit præter hæc facere, pro mulcta pendat Matri Deorum Sipylenæ, denariorum duo millia & quingentos. Hujus Inscriptionis servatur exemplar in Archivis, repositum tempore Stephaniphori Ælii Bionis, mense tertio.*

Illustrari Inscriptio hæc potest vel ex solo illo lapide Smyrnæo, a Reinesio in Syntagmate l. c. explicato. Nam & juxta Inscriptionem illius Græcam, Ulpia Agrippina, Heroum vel monumentum cum urnis, loculis seu capsulis, sibi, viro, & liberis & posteris suis, comparaverat, ea contractus lege, ut nemini jus potestasque esset, illud alienandi: mulcta etiam a Domina monumenti indicitur ei, qui contra interdictum hoc ejus fecerit, certus videlicet denariorum qui

numerus solvendus eidem, cujus mentio in Tryphænæ monumento fit, *Matri Sipylenæ, Phrygiæ*, hoc est, uti Reinesius exponit, arcæ Flaminum & Sacraneorum Cybeles. Est enim Sipylene eadem cum Matre magna seu Cybele, a Sipylo monte, in quo sita antiqua Smyrna erat, sic dicta, & religiosissime ibidem culta. Unde & in fœdere inter Smyrnæos & Magnetas icto, quod extat inter marmora Oxoniensia fol. 8 & seqq. & in Syntagmate Reinesiano in Classe VII, uterque populus post Jovem, Terram, Martem, Minervam Martialem, & Dianam, jurat etiam *τὴν μητέρα τὴν Σιπυλήνην*; quemadmodum & Ulpianus inter Deos, quos e SCto seu constitutionibus Principum licebat hæredes instituere, *Matrem Deorum Sipylenen, quæ Smyrnæ colitur*, nominat, V. Reinesium l. c. Sed Patinus, ut lectoribus rerum antiquarum non ita guaris rem gratam faceret, Inscriptionem supra exhibitam verbotim exponit, eamque tum locis autorum priscorum & vetustis ritibus, tum Inscriptionibus Gruterianis, Arundellianis, Reinesianis & Sponianis, ut & nummo quodam Smyrnæo, in quo ΣΙΠΥΛΗΝΗ turrita conspicitur, & aliis illustrat; cujusmodi notas & reliquis duobus lapidibus Smyrnæis a se pecunia cum monumento Tryphænæ comparatis addidit.

JOH. LUDOVICI PRASCHII PSYche Cretica.

Ratisponæ apud Joh. Georg. Hoffmannum in 12. 1685.

ANnus integer cum duobus mensibus jam est præterlapsus, ex quo *Reflexions sur les Romans*, h. e. Considerationes fabularum Romanensium a S. E. P. *Joh. Ludovici Praschii* cordatissimi Ratisponensium Senatoris, conjuge conscriptas, ad Acta nost a retulimus. In hisce quid palmam, quid virgulam censoriam mereatur in Fabulis Romanensibus huc usque editis, satis accurate ostensum ivit doctissima fœmina. Sed jam a thesi illa, ut Rhetores loquuntur, progressus ad hypothesin est maritus ejus prudentissimus, & fabulam Romanensem in hac Psyche Cretica sua exhibet, quæ nec prolixa nimis est, libellis quippe tantummodo tribus, iisque brevibus constans, nec ludicri quippiam aut fescennini, ut pleræque aliæ fabulæ Romanenses,

in se continet; sed πρέπον ubique cuilibet personæ conveniens observat; imo, nisi omnia nos fallunt, animam Christianam in Ecclesia militante cum hostibus spiritualibus colluctantem, & cœlestia anhelantem, sub profano schemate, & quidem ingeniose admodum, & stylo Barclajum, vel Petrum Firmianum æmulante, describit. Neque enim inusitatum est, sacra dogmata sub fabularum Romanensium involucro lectoribus proponere; quemadmodum & illa Barlaami & Josaphati historia a S. Johanne Damasceno, seculo post C. N. quinto composita, quæ bis MSSta in Paulina nostra extat, nihil aliud est, Huetio judice, quam fabula Romanensis, sed pia, & de divino amore agens, plane ut Psyche hæc Cretica. Et quid quæso Psyche hæc aliud, quam anima Christiana? Quid amasius Psyches Amor, a quo deserta est, quam Deus ipse, vel Salvator mundi Jesus Christus? quid Cosmus, grassator puellæ mortem intentans, quam mundus cum suis illecebris? quid sorores Psyches duæ Sarcis & Cacodecia, quam caro & Curiositas? quid Theophrastus Princeps Psychen a Cosmo liberans, quam Ecclesiastes animam mundanis delitiis subtrahens? & quid hortus ejus amœnissimus, nisi sacra Scriptura, & duo illius ambulacra vetus & novum, quam vetus & novum Testamentum? Quid Erebus, nisi Diabolus, & duo monstra ex Orco evocata Philargyrus & Philotimus, quam avaritia & ambitio, vitia duo animæ Christianæ internecina? Interspersuntur etiam episodia (est enim fabula Romanensis nihil aliud, quam epopœia ἄμετρος) v. g. de poetarum in versibus lascivia, de amoribus juvenilibus, de abusu Philosophiæ & curiositate in rebus divinis, de inferno item & cœlo, ubi & prægustus vitæ æternæ eleganter describitur. Sed iterata lectio oculos legenti cuiq; magis haud dubie aperiet. Nos digitum tantum ad fontem intendere, secundum proverbium voluimus, non dubitantes fore, ut Autor ipsemet clavem hujus fabulæ Romanensis lectori cupido suppeditet.

L. COECILII FIRMIANI LACTANTII de Mortibus Persecutorum liber, cum notis Johannis Columbi, ad perillustrem & Magnificum virum Gisbertum Cuperum.

Aboæ, excudit Johannes Winter S. R. M. in Finlandia typographus, anno 1684 in 8.

L. Cæcil. Firm. Lactantii librum ad Donatum confessorem de mortibus persecutorum, quem per annos plus mille in obscuro latentem, doctissimus *Baluzius*, ex codice MSc. bibliothecæ Colbertinæ primum in Gallia ediderat, eumque male multatum & lacunis hiulcum aliquatenus restitutum *tomo secundo Miscellaneorum suorum* inseruerat; propter argumenti raritatem ac elegantiam, in Septentrione, *Johannes Columbus*, vir clarissimus, cum novis observationibus *Gisberti Cuperi*, additis etiam suis notis, Aboæ Finlandorum recudi nuper curavit: in quibus multa quæ ad historiam, aut etiam puriorem sermonem faciunt, observavit. Cum enim *terssimus scriptor* de feràli ac violento exitu Cæsarum Romanorum, qui ab imperio Neronis ad sua tempora Christianos persecuti essent, ex instituto egerit; quivis facile intelligit, historiam illorum temporum inde illustrari posse. Et quia *auctor* nimium in studium armorum & militiæ, quod in Diocletiano necessarium fuit, invehitur, & alibi quoque (*v. libr. VI Inst. c. XX.*) bella inter Christianos in totum damnat, laudatus *editor* in libri hujus præfatione, adolescentes monet, ne errore hoc imbui se patiantur. Optavit etiam celeberrimi *Grævii* promissas in hoc opusculum emendationes videre. Sed cum morte præventus ipse piis optatis exciderit, eruditus orbis, quem obstrictum sibi vir ille doctissimus habet, easdem nunc expectat,

LUCII COELII LACTANTII FIRMIANI Opera, quæ extant omnia; ad fidem codicum tam impressorum, quam manuscriptorum recensita.

Cantabrigiæ, ex officina Joh. Hayes, 1685, in 8.

Qui novam hanc Lactantii editionem procuravit, in illa recensenda tribus codicibus impressis, Basileensi anno 1532, Thomasiano Antwerpiæ anno 1587, & Thysiano Lugduni Batavorum anno 1652 excusis; & duobus præterea codicibus se usum esse profitetur. Quos dum inter se diligenter contulit, variasque inde lectiones annotavit, emendatiorem reddere scriptorem elegantissimum studuit. In præfatione monet, *Epitomen auctoris*, quæ B. Hieronymi

mi ætate ἀκέφαλῳ fuit, in ſuis codicibus MSC. non inveniri: quare ex illis eam emendare nequivit. Sub finem operum, *librum de Mortibus Perſecutorum*, cum duabus prioribus editionibus (Pariſienſem & Oxonienſem puta,) collatum, & novis animadverſionibus auctum ſubjungit. Carmina de *Phœnice*, *Paſca & Paſſione*, editioni Antwerpienſi addita, omiſit: quia fatente doctiſſimo Michaele Thomaſio, in nullis antiquis codicibus reperiantur.

MARTINI LISTER E S. R. LONDIN. DE fontibus Medicatis Angliæ, Exercitatio altera.

Londini, apud Walt. Kett. 1684, in 8.

QUam Anno 1682 Exercitationem priorem de fontibus Medicatis Angliæ ediderat, (cujus contenta vide in Act. Febr. 1684.) ea ſuperiori anno Londini recuſa alteram Exercitationem annexam habet, quam in editione prioris Liſterus promiſerat. Cumque Auctor in hoc ſcripto uſum & effectus Aquarum Medicatarum explicare intendat, primum loquitur de digeſtionibus & humorum natura in corpore humano. Imprimis circa chylificationem pluribus occupatus eſt, ut demonſtret eam per putredinem fieri, quatenus aſſumta tabeſcendo convertantur in humorem ſalſum. Cui negotio non modo favet calor loci, ſed & pituita ex ſaliva præcipue oriunda. Tum porro docet, quomodo chylus reliquorum humorum & partium ſolidarum nutrimentum aſſugatur partim per vaſa lactea, partim per venas meſaraicas; item qua ratione fiat, ut crudi quaſi humores ad maſſam ſanguineam cum chylo devehantur, uti exemplo ictericorum cumprimis probat. His præmiſſis declarat Aquarum facultates, & experientia edoctus aſſerit Aquas frigidas ſalſas, ſi potentur, vehementem ſitim, vomitus & æſtuationes ſtomachi excitare, diarrhœam movere, puſtulasque in toto corpore expellere fœdas. Contra aquæ frigidæ nitroſæ alvum obſtuunt. Aquæ frigidæ nitro-atramentoſæ vertiginem quandam & levem quaſi ebrietatem gignunt, item diarrhœam ſed indolentem, diureticæ ſunt, atque ſi copioſius hauriantur, febres

febres pariunt. Aquæ autem calidæ ſive Thermæ uſu externo ſudores movent inter balneandum, item alvum & urinam, præſertim Buxtonenſes. Itaque thermarum uſum ſequitur plerumq; macies, ſitis, viſcerumque, maxime ventriculi, debilitas.

Et quandoquidem in priore Exercitatione monſtravit aquarum medicatarum vim petrificandi, hinc concludit, a nitro calcario & ochra ſive vitriolo abortivo omnem lapidum in corpore humano generationem. Quid? quod nec aqua fontana aut pluvialis ab ejusmodi ochra & nitro immunis ſit. Commendat autem contra calculum uti & prodagram, tanquam inſigne arcanum, liquamen veneris volatile, monſtratq; adhibito magnete, calculum humanum reveta de ferro participare. Præterea obſervatio calculi curioſa eſt, quem ex utero vaccæ exemtum libras 20 pependiſſe, variaque conchyla intus abſcondiſſe narrat.

Tandem cum ab aliis Aquæ frigidæ commendentur adverſus melancholiam hypochondriacam, cachexiam ex morbo chronico, ſcorbutum, calculum renum & veſicæ, arthritidem, vermes, ſterilitatem fœminarum &c. inde data occaſione de cauſis & natura horum morborum diſſerit. Cumprimis ſingulare eſt, quod circa ſterilitatem mulierum annotavit, eam a cicatricibus oriri poſſe, quas variolæ ovaria occupantes relinquant.

SHORT MEMOIRS FOR THE NATURAL Experimental Hiſtory of Mineral VVaters, addreſſed by way of Letter to a Friend. By the Honourable Robert Boyle, Fellow of the Royal Society.

h. e.

Apparatus brevis ad Naturalem & Experimentalem Aquarum Mineralium Hiſtoriam, in Epiſtolæ ad Amicum quendam forma concinnatus a Roberto Boyleo, Nobili Anglo ac Societatis Regiæ Membro.

Londini, apud Samuel. Smith. 1685, in 8.

Si quis

SI quis Aquarum Mineralium naturam tot tantorumque Virorum indagine exhauſtam penitus ſibi perſuadeat, multum ſe falli haud difficulter ex lectione libri præſentis, quem tibi nunc L. B. exhibemus, poterit colligere. Etenim licet vel ſolus loquatur titulus, perfectam hic minime de Aquis Mineralibus expectandam eſſe Hiſtoriam, itemque monitum in frontiſpicio poſitum, celeberrimo Autori ob valetudinem æque adverſam ac alia negotia graviora, revidere ſcriptum hoc reviſumque edere locupletius minus licuiſſe, atteſtetur; maxime tamen eo allaboraſſe illuſtrem Autorem, ut talem nobis de naturali Aquarum Mineralium Hiſtoria hic conderet Ideam, quæ vulgarem multum, multa de iisdem antea fere incognita aut ſaltem neglecta revelando amplificet notitiam, oppido e *Sectionum*, quales *ſex* habentur, eluceſcit *prima*, introductionis veluti vicem gerente ac nonnullorum in ſequentibus pertractatorum rationes exponente. Siquidem uti Autor ingenioſiſſimus in genere cenſet, obſervationes omnes circa minerales aquas inſtituendas ad tria ſumma capita ſeu genera commode ſic revocari poſſe, ut primum circa aquas minerales in loco nativo adhuc exiſtentes, alterum circa easdem e fonte jamdum depromtas, ac tertium demum circa effectus ab aquis ejusmodi in corpore humano productos verſetur: ita in ſpecie titulos plures ad genus primum, Mineralogicum dictum, pertinentes in *ſecunda*, ad ſecundum vero, Chymico-phyſicum appellatum, qui ſpectant caput, in *tertia* ordine recenſet ſectione. Aſt cum ſecundum titulorum genus palmarium ſit, cui deſignando Autor ſuam locavit operam, ideo ſectio *quarta* & *quinta* nonniſi annotationibus quosdam ejusdem articulos deprehenduntur illuſtrare. Exhibet ſcilicet *quarta* obſervationum diverſarum experientia comprobatarum faſciculum, tanquam animadverſionis cujusdam prolixioris in Articulum 13 ſpecimen, de ipſo ſolenni Aquas Minerales gallarum ope examinandi modo, quem poſtquam convenientius, ac vulgo fieri ſolet, adhibitis quoque gallarum loco adſtringentibus aliis, adornandum docuit, cumprimis ea nec latitudine nec certitudine, quam communis fert opinio, frui oſtendit, partim quia corporibus nonnullis metallicis ſeu mineralibus de Marte haud participantibus, v. g. Arſenico &c. detegendis eſſet impar, partim quod cum certo quodam concreto naturæ metallicæ ferri tamen

tamen experte, pariter colorem ſatis obſcurum inierit, vice verſa vero cum liquore alio ferro vel chalybe ſaltem infecto immutationem ejusmodi coloris intulerit nullam. Huc vulgarem etiam refert opinionem, pro conceſſa ab omnibus quidem arreptam, quaſi aquæ Minerales, ubi cum gallarum infuſo devenirent nigræ vel purpureæ, de Vitriolica participarent natura; pro falſa tamen ex eo potius habendam, quod cum vitriolo cupri aut plumbi divite, quale eſt v. g. Vitriolum Romanum, aut Saccharum Saturni, item certa Terræ albicantis ſpecies in Septentrionalibus Angliæ locis reperta &c. nullum ſimile obſervari potuerit phænomenon, neque Mercurii aut ſtanni, ſed ſola Auri ſolutio, gallarum pulvere adjecto evaſerit atra. Juxta hæc nihilominus annotantur ea, quæ a curioſis Aquarum Mineralium perſcrutatoribus, ut uſitatam immutationis in colore interventu viam ad majorem & latitudinis & certitudinis gradum perducant, debeant attendi, multumque eum in finem celebratur ſpiritus quidam ſulphureo-volatilis ex ſale tartari, ſulphure ac ſale ammoniaco deſtillatus, utrique vitriolo, Martiali & Venereo, manifeſtando proportionatus. Unde cum Nobiliſſ. Autor ſpiritum ſuum ſulphureum in ſe clarum a vitriolo non minus Dantiſcano magis venereo, quam Anglicano, nigrum ſubito adſciſcere colorem cerneret, probabilius ſulphura in aquis interdum deliteſcentia vitrioli ipſius adminiculo inveſtigari poſſe autumavit, quin experimento cum Arſenico quoque facto, ſolutionem hujus a parva ſolutionis vitrioli Anglicani & Dantiſcani copia inſtillata, pariter in obſcurum præcipitari colorem deprehendit. Occaſione ſic oblata in ipſius Arſenici naturam inquirit, hujusque corroſivitatem ſui ferę eſſe generis, nec ex acido ſolo derivandam, tam ex guſtu, quam e varia ſolutionis Arſenici cum concretis variis ſuſpicatur miſcela. Arſenici quippe ſolutionem cum aqua ſimplici factam, neque ab oleo vitrioli, neque a ſpiritu ſulphureo-volatili turbatam, non ſolum a ſpiritu urinæ & ab oleo tartari per deliquium in lacteſcentem, ſed et a mercurio ſublimato ſoluto in ſimilem albicantem mutatam fuiſſe liquorem; item ſyrupum violarum in viridem lente vertiſſe colorem. *Quinta* vero quæ ſequitur Sectio Notas marginales multos in titulos generis ſecundi ſuggerit. Sic v. g. quoad Tit. 1. modum, quo frigoris & caloris gradus æſtimandus, tradit; quoad Tit. 2 rationem

tionem Autori usitatam Aquas Minerales ponderandi, id quod alias in se satis difficile est, describit, simulque experimenta, quibus aquæ minerales diversæ diversum obtinuisse pondus, earumque aliquæ ipsa aqua communi leviores extitisse fuerunt deprehensæ, commemorat. Circa Tit. 5 nullum discrimen aquam inter communem ac mineralem apparuisse Microscopio refertur, animalia tamen, quæ in aqua, cui piper infusum, microscopio cernuntur, revera vita esse donata ex eo evincitur, quod guttula spiritus salis ejusmodi aquæ instillata, confestim animalia ipsa se movere, i. e. vivere cessent. Circa Tit. 15 Autori viam innotescere observatur, qua sal commune in aquis mineralibus absque omni evaporatione possit cognosci, quaque ipsa nec levissimæ aquæ omni sale communi caruisse fuerint adversæ; verum cum Nobil. Autori non permittatur eandem hic libere communicare, duos interim alios modos viris maritimis usitatos suppeditat. Quantum ad Tit. 26 quomodo diversi generis salia in Aquis mineralibus investiganda sint, exponitur, nullamq; aquam mineralem ex iis, quæ circa Londinum prostant, manifestum præbuisse vitriolum docetur, etiamsi pluribus in locis Marcasitæ, Vitrioli matrices, haud desint. Quod Tit. 27 attinet, varia submini strantur experimenta, quibus diversi ponderis caput mortuum a diversis aquis mineralibus exhiberi ostenditur &c. *Sextam* denique & ultimam sectionem denuo Tituli respicientes aquas minerales, prout medicina humano existunt corpori, constituunt, una cum conclusione ad Medicum quendam, cujus impulsu hæc de Aquis Mineralibus divulgavit, directa, qua spes quodammodo ostenditur, fore ut in secunda editione multa hic omissa, suo suppleantur tempore.

AUTORITAS SEDIS APOSTOLICÆ pro S. Gregorio Papa VII vindicata adversus R. P. F. Natalem Alexandrum Ordinis FF. Prædicatorum in Sacra Facultate Parisiensi Doctorem Theologum, &c. per F. Franciscum D' Enghien, ejusdem Ordinis in alma Universitate Lovaniensi S. Theologiæ Licentiatum.

Coloniæ Agrippinæ, apud Joannem Kinchium, 1684, in 8.

Con-

COntroversiam de autoritate Sedis, ut loquuntur, Apostolicæ in Reges, inter ipsos Pontificios adeo lubricam, vexatam, & incertam esse, ut ipsos etiam Fratres unius ordinis in diversas partes trahat, exemplo nunc docemur satis luculento. Præbuerunt siquidem polemico huic scripto argumentum selectæ non tantum historicæ, ac chronologicæ, verum & criticæ atque dogmaticæ ad Historiam Ecclesiasticam XI & XII seculi Dissertationes *Natalis Alexandri*, Doctoris Theologi in sacra facultate Parisiensi, de FF. Prædicatorum ordine. Nono is dissertationis secundæ articulo p. 329 seq. asseruerat, probatumque argumentis dederat non obscuris, Gregorium VII Romanorum primum Pontificum sibi Regum exauctorandorum tribuisse potestatem, contra Patrum doctrinam, imo contra verbum Dei. *Adversus eandem sententiam*, inquit p. 348, *militant, eamque funditus demoliuntur Scripturæ sacræ testimonia. Regnum meum non est de hoc mundo* (inquit Christus) *Et, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* &c. Præterea articulo decimo nullius ponderis docuerat esse argumenta, quibus novam illam ac singularem opinionem suam, de potestate exauctorandi Reges, Romano Pontifici & Ecclesiæ a se attributa, probare nitatur Gregorius VII in Decretali Epistola ad Herimannum. Effatum quippe Christi (*quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*) de solis peccatis exaudiendum esse & censuris: de potestate vero absolvendi subditos a fidelitatis juramento, quo Regi sunt adstricti, si quis exoneret illud, eum peccare contra decretum Synodi Tridentinæ, & contra Professionem fidei ab ipsa præscriptam. Tum autoritate Apostoli dicentis, *Nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia?* abusum fuisse Gregorium, quod Paulus non propriam sacerdotum potestatem eo loco innuat, sed communem fidelium omnium in judicandis fratrum litibus, quæ de secularibus rebus moventur facultatem, si ad ipsos causarum hujusmodi arbitrium deferatur. Porro, verba Gregorii Magni ex Epistola ad Senatorem (*Si quis Regum, judicum, atque secularium personarum, hanc Constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam venire tentaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat &c.*) imprecantis, non imperantis esse, non decernentis, non judicantis: quemadmodum & illa (*in æterno examine districtæ ultioni subjaceat*) eo-

que potestatem exauctorandi Reges, aut quamlibet in eorum temporalia autoritatem penes Romanum Pontificem residere, non nisi inepte ex hujusmodi execrationum atque devotionum formulis confici. Sensumque adeo Sancti Gregorii parum assecutum esse Gregorium VII, qui e verbis imprecantis collegerit, ipsum decreviſſe, ut deponantur Reges, qui violarent Xenodochii privilegium. Exauctorationem denique Childerici Regis Francorum ex Merovingia stirpe postremi, & absolutionem Francorum a juramento, quo suam ipsi fidem obstrinxerant, a Zacharia, ut volunt, peractam, fabulosam esse. *Novam itaque* (sic concludit Doctor Parisiensis d. l. §. XIII p. 391) *& singularem opinionem, quam invexit* (Gregorius VII) *de potestate Ecclesiæ in temporalia Regum, salva quæ ipsius dignitati ac eximiis virtutibus atque miraculis debetur reverentia, ut falsam, & Scripturæ sacræ, atque Traditioni dissentaneam, nec Ecclesiæ judicio & assensu receptam deserimus, rejicimus.* Unde nec alibi eroneam, invidiosam, privatam opiniunculam, periculosam, a sacra facultate Parisiensi merito damnatam, ipsam vero exauctorationis sententiam a Gregorio latam, non solum de jure, sed & de facto nullam & irritam, dicere dubitavit. Hæc itaque & id genus alia sunt, quorum elenchum Lovanienſis hic de autoritate Sedis Apostolicæ in Reges liber sibi habet propositum. Quo successu eundem vero præstiterit, ex ipso, quo utitur passim, armorum genere felicius, quam ex aliena recensione, sincerus cordatusque lector judicabit.

DELLA VITA DI GAJO CILNIO MECENATE.

id est:

Vita C. Cilnii Mæcenatis, descripta & illustrata a Doctore Jacobo Maria Cenni.

Romæ, apud Franc. de Lazari, 1684.

Quam non depereant collata in bonarum literarum cultores beneficia, vix illustriori exemplo quam Mæcenatis deprehensum est. Hic enim cum intimis Augusti consiliis admotus fortuna tanta prudenter uteretur, & in dispensandis amicitiis primas partes deferret eruditis, quos beneficiis crebro cumulatos prolixo favore apud ipsum

ipsum Augustum sublevabat, famam sibi peperit nullo unquam temporis tractu obruendam; ita ut hodienum post interjecta tot secula in memoria atque ore omnium perpetuo versetur, & immortalitatem nominis famamq; sempiternam redemerit. Nec enim Patrono tam munifico ingratos sese exhibuere eruditi. Ut enim Scriptores coætaneos prætereamus, in quibus utramque paginam sæpe Mæcenatis laudes faciunt; ne recentioribus quidem temporibus decora defuerunt ingenia, quæ tanti herois famam solicite propagarent, vitamque ejus in exemplum, omni posteritati memorabile, scriptis consignarent. Notiores sunt *Cæsaris Caporalis* & *Joh. Henr. Meibomii* aliorumque labores, quam ut a nobis exponi debeant. Accessit his nunc qui recens ad nos perlatus est, eruditissimi viri *Cenni* de vita Mæcenatis libellus in binos libros divisus: quorum prior vitam Mæcenatis ad tempora usque Jani post Actiacam victoriam clausi, reliquam secundus continet, diversitate observationum eruditarum, quas subinde Auctor aspergit, jucundissimam. Sic ubi de Mæcenatis hortis agit, sepulchra plebis non Augusti, sed priscorum Regum temporibus, in Esquilino fuisse probat, & Priapeia ista, quæ adhuc hodie extant, Priapi sacello hortis istis incluso deberi asserit. Domum quoque Mæcenatis ex optimis Scriptoribus delineat, & utrum famosa illa turris conjuncta eidem fuerit, examinat. Inde dum eruditos, qui Mæcenatis amicitia floruerunt, enumerat, rationes excutit, quare Ovidius nullam ejusdem in suis operibus mentionem faciat; & tandem dum mores nostri describit, suspiciones de vagis ejusdem amoribus diluit, Senecæque criminationes refellit. In calce libri habetur index operum Mæcenatis & fragmentorum, quæ nobis inde restant; notæ denique illustrationi aliquot locorum inservientes subjiciuntur.

GEORGII SCHUBARTI ENARRATIO parergica Metamorphoseos Ovidianæ, de diluvio Deucalionis. Accedit Thomæ Reinesii dissertatio critica de Sibyllinis oraculis.

Jenæ, apud Jo. Nisium, 1685, in 4.

Ovidii transformationum libri, carmine sublimi epico scripti, non ex titulo solo æstimari debent, quasi fabularum serie de-

scriberentur ibi sacra gentium, instituta ac ritus varii sub hoc involucro laterent, ad demulcendos hominum animos. In Virgilio laudetur ingenii divinioris præstantia, ipseque regulam faciat, quam tuto sequantur cæteri; in Ovidio plus est operæ ac sapientiæ veteris, cui semper pretium statuerunt, qui, cum numeros observant in versu & gloriam inventionis, tum reconditæ veritatis ac doctrinæ potissimum semina anquirunt. Speciminis loco doctissimus Auctor partem metamorphoseos celebratissimam *de diluvio Deucalionis* proposuit, in quo explicando ætatum a priscis fictarum ordinem erudite indicavit, ac simul occasionem, quam aucupatus fuerit Poeta, Augusto Imperatori post tot cruenta bella velut in tranquillitate applausurus, ostendit.

Inter causas, quibus Numen cœleste motum est, ut universali & plenario diluvio mortales exscinderet, morales juxta naturalesque cum Ovidio ponit. Corruptos enim adeo subjectos describit, perque intervalla magis magisque defeciſse ait, qui non solum regi ac magistratui obsequia, sed ipsi quoque Deo conditori suo cultum denegaverint: qui exuto pudore in omne nefas prolapsi, dolo, insidiis, vi, blanditiis nocere singulis optaverint. Ubique autem comparatio instituitur inter historiam & fabulam, cunctaque ad fontes reducuntur, paucis quidem allatis, sed præcipuis ex antiquitate documentis. Gigantum in primis ausa, & stolida regnandi cupiditas, quorsum pertineant, brevibus declarat. Naturæ soli qui diluvii magnitudinem adscribunt, eos modeste relinquit, facta tamen seria percensione, ac dijudicatione illorum, quæ jam olim & nuper commenti sunt nonnulli. Aquarum terras inundantium copiam ductu vatis Peligni tradit, & cum sacris conciliat, rejectis ὡς ἐν παῤῥόδῳ quæ de mari & fontibus magnæ voraginis perverse cumulantur. In ipso diluvio quomodo Deucalion servatus sit cum suis, nova sectione docetur; ac quis egressus in aridam, quis modus fuerit genus humanum reparandi, additur præterea, cum applicatione ad Noachum, ejusque tempora. Eventus diluvii tandem a pœnæ gravitate, mira tamen clementia Dei in mediis fluctibus, describitur, perpensa quæstione pariter de universalitate hujus supplicii.

THOMAM REINESIUM Germaniæ nostræ & Lipsiæ hujus præcipuum ornamentum, alibi laudavimus, a studiis plane singularibus

ribus & judicio maximo. Is cum scripserit pluria, tamen edidit pauca, quæ in museis doctorum virorum adhuc supersunt. Neque facile quis negaverit, ingentem doctrinæ solidioris partem ipsum Quæsitis per epistolas absolviſse, quas ad eruditos de quovis argumento quotidie prope mittebat. In his est præsens dissertatio *de Sibyllinis oraculis*, ad HENRICUM GEBHARDI, alias WESENEERUM, Cancellarium quondam Saxo-Altenburgensem, qui vaticiniis his multum tribuebat. Ut autem rectiora monstraret Reinesius, ea quæ supersunt, a Christianis heterodoxis profecta esse dicit: qui sæculis primis ab instaurata ecclesia mire delectati fuerint id genus enthusiasmis, indeque natis prædictionibus. Provocat hoc fine ad scripta Irenæi, Epiphanii panarium, Augustinum de hæresibus; in primis etiam nominat oppositos Apostolis Nazaræos, Cathaphryges, eorumque primipilum Montanum, ac similes: quorum pleraque non sint prædictiones de futuris, sed eorum quæ a Prophetis & Apostolis hauserint novæ ac vanæ incrustationes. Hinc docet, quomodo a Patribus usurpata vel probata aliquando sint, a Justino martyre præcipue, quem credulitate peccasse in talibus ait & exemplis probat: itemque suboluisse mox Romanis, Christianorum Sibyllina discrepare omnino a suis, quæ vetustiora in extremis reipublicæ necessitatibus obtinuerint, quare & lege prohibita sint. Nec male discernit ea, quæ in manibus erant omnium, Christianorum & Gentilium, ab his quæ in templo Vestæ asservabantur, & non nisi a certis hominibus ratissime evolvebantur. Theophili, Clementis Alexandrini, Origenis, & Celsi Epicurei, Lactantii quoq; & aliorum sententias recenset paucis ac dijudicat, ut adeo constare possit cuivis, quid de volumine Sibyllinorum, quæ legimus hodie, & ipsis Sibyllis censendum. Quando vero celebrata illa acrostichis injiceret scrupulum longe plurimis, facultate critica rite adhibita demonstrat similiter, quænam sit illa, & unde domo? quare nihil reliquit amplius dubium aut suspectum.

Sed de Sibylla omnique ejus vaticinandi facultate, istisque de Christo oraculis, quid sentiendum sit, vere ac solide ostendit celeberrimus vir *Petrus Petitus*; cujus doctissimum de hoc argumento commentarium, Parisiis huc missum, nostri jam excudunt typi: cujus, ubi absolutus fuerit, summa capita in sequentis anni Actis comparebunt.

INDEX
AUCTORUM AC RERUM.

I. *Theologica & ad Ecclesiasticam Historiam spectantia.*

Anonymi Disquisitiones Criticæ, de variis Bibliorum Editionibus. Item Castigationes Theologi cujusdam Parisiensis ad opusculum Isaaci Vossii de oraculis Sibyllinis &c. 2

Anonymi quatuor Dialogi. 1. de Immortalitate animæ: 2. de Existentia Dei. 3. de Providentia. 4. de Religione. 59

Anonymi Apologia pro Reformatis Angliæ. 68

Anonymi Triumphus Christianitatis, sive vita Cl. Flaviani Juliani Apostatæ. 71

Anonymi Angli Tractatus adversus Reprobationis absolutæ decretum. 94

Anonymi Responsio ad varias observationes in D. Henrici Mori Expositionem Apocalypseos & Danielis. 119

Anonymi Gallia tota Catholica sub regno Ludovici Magni. 132. 157

Anonymi Discursus de Confessione Auriculari, qualem Concilium Tridentinum præscribit, & Praxis Romanæ Ecclesiæ servat. 255

Anonymi Auctoris Criticæ generalis Historiæ Calvinismi a Maimburgio editæ, Novæ Epistolæ. 417

Anonymi Epistola de Conciliatione Religionum ad Congregationem Cleri Gallicani. 506

Anonymi Epistola, qua ostenditur scriptum non ita pridem ab Arnoldo publici juris factum non esse Divi Athanasii. 511

Abbadii *Tractatus de Veritate Religionis Christianæ.* 126

Theodori Abucaræ *Tractatus de Unione & Incarnatione, edente Andrea Arnoldo.* 509

Natalis Alexandri *Selecta Historiæ Ecclesiasticæ capita, & in loca ejusdem insignia dissertationes.* 329

F. Francisci d' Anguien *Auctoritas Sedis Apostolicæ, pro Gregorio Papa VII vindicata adversus Natalem Alexandrum.* 590

Antonii Arnaldi *Dissertatio de modo, quo Deus tempore Vet: Testam: per ministerium Angelorum frequentia miracula fecerit, Malebranchio opposita.* 309

S. Atha-

S. Athanasii *Syntagma doctrinæ ad Clericos & Laicos, edente Andrea Andrea* Arnoldo. 509

Athenagoræ *Athenienſis Philoſophi Chriſtiani Liber de Reſurrectione mortuorum cum notis Adami Rechenbergii.* 493

Jacobi Boileau *de Adoratione Euchariſtiæ Libri duo, & Diſquiſitio de Præcepto Divino communionis ſub utraque ſpecie* 367

Rogeri Boyle *Summa Theologiæ Chriſtianæ.* 230

Gilberti Burneti *Hiſtoria jurium Principis circa Beneficia Eccleſiaſtica & Territoria Eccleſiæ* 548

D. Abrahami Calovii *Scripta Anti-Sociniana in unum corpus nunc redacta.* 539

Caſſiani *a S. Elia Theologia Moralis expurgata & ordine Alphabetico digeſta.* 253

Wilhelmi Cave *Vitæ Patrum primitivæ Eccleſiæ.* 85

Diſſertatio de Regimine veteris Eccleſiæ. 117

Clementis *Alexandrini Liber*, Quis divis ſalutem conſequi poſſit. 246

Davidis Clerici *Quæſtiones Sacræ.* 232

Caroli le Cointe *Annales Eccleſiaſtici Francorum.* 338

Joh. Columbi *notæ ad Lactantii Librum de Mortibus Perſecutorum* 584

Richardi Coſini *Eccleſiæ Anglicanæ Politia.* 106

Samuelis Cradocci *Hiſtoria Veteris Teſtamenti methodice digeſta.* 205

Fabri *Replicatio facta Arnaldo pro defendendo Libro de Rationibus invictis.* 412

Johannis Fechtii *conſideratio ſtatus damnatorum, quod actiones ipſorum inprimis malas concernit.* 179

Ludovici Ferrandi *Liber Pſalmorum cum argumentis, paraphraſi & annotationibus.* 60

Tractatus de Eccleſia contra Hæreticos, præcipue Calvinianos. 561

Reſponſio ad Apologiam pro Reformatione, Reformatoribus, & Reformatis. 565

Danielis Hervei *Explanatio Hiſtorica Apocalypſis B. Johannis Apoſtoli* 95

Joachimi Hildebrandi *vita æterna ex lumine naturæ oſtenſa, & ex Pentateucho Moſaico evicta* 27

Jacobi Hommey *Supplementum Patrum e MSS codicibus erutum notisque illuſtratum* 464

Jurii *vindiciæ doctrinæ Moralis Reformatorum ab accusationibus Arnaldi.* 409
Præjudicia adversus Papismum. 522
I. K. Regula credendorum, seu methodus polemica ad omnes homines a Religione vera dissidentes convertendos 92
Lucii Cœlii Lactantii *Firmiani opera quæ extant.* 265
De Mortibus Persecutorum Liber cum notis Johannis Columbi. 584
Opera quæ extant omnia. 585
Larroquii *Tractatus novus de Regalia.* 556
Martini Lipenii *Bibliotheca realis Theologica* 403
Wilhelmi LLoyd *Historica relatio de regimine Ecclesiastico Magnæ Britanniæ & Hiberniæ* 120
Eugenii Lombardi *Regale Sacerdotium Romano Pontifici assertum* 376
Malebranchii *Tractatus de natura & gratia* 286. 305
Ludovici Maimburgii *Tractatus Historicus de Institutione & Prærogativis Ecclesiæ Romanæ ejusque Episcoporum.* 216
S. Pontii Meropii Paulini *opera secundum ordinem temporum nunc primum disposita, & variorum notis illustrata.* 482
Petri Poiret *Cogitationes rationales de Deo, anima & malo* 547
Petri Possini *Thesaurus asceticus, sive Syntagma opusculorum octodecim a Græcis olim Patribus de re ascetica scriptorum* 488
Dionysii Sammarthani *Tractatus de Confessione contra errores Calvinianorum* 520
Emanuelis a Schelstraten *de disciplina Arcani contra disputationem Ernesti Tenzelii dissertatio apologetica* 541
Sebastiani Schmid *Commentarii super librum Prophetiarum Jeremiæ* 353
Resolutio brevis cum paraphrasi verborum Evangelii D. Johannis Apostoli 355
Viti Ludovici a Seckendorf *Christianismus* 343
Rabbi Simeonis *Ben Jochai Liber SOHAR in Legem* 359
Thomæ Sparck *L. Cœlii Lactantii Firmiani quæ extant, recognita & commentariis illustrata* 265
Philippi Jacobi Speneri *Evangelica fidei justitia contra Johannem Brevingium asserta* 327

Theophili Spizelii *literatus felicissimus S. Metanææ Proselytus, sive de conversione literatorum Commentarius.* 183
B. Theodoreti *Episcopi Cyri operum Tomus V, nunc primum in lucem editus a Joh. Garnerio S.I.* 47
S. Theophili *Episcopi Antiocheni ad Autolycum Libri tres, recogniti & notis illustrati* 197
Joh. Turneri *Exercitationes de non concesso Judæis usu promiscuo librorum Canonicorum V. T. & de vera pronunciatione nominis Tetragrammatis inter Judæos* 198
F. Petri Valesii *ord. S. Francisci causa Valesiana* 276
Volpilerii *character veræ & falsæ pietatis* 405
Henningi VVitten *memoriæ Theologorum nostri seculi clarissimorum renovatæ centuria* 408

II. *Juridica.*

Antonii Dandini Alteserræ *Recitationes Quotidianæ* 453
C. B. & G. G. Ephemerides Fori, sive Collectio principalium decisionum in universis Parlamentis & supremis Galliæ curiis latarum 300
Petri Biarnoy *de Merville Examen juridicum in jure Canonico* 267
Francisci Clarcke *Praxis Fori Ecclesiastici* 268
Danielis Clasenii *Commentarius in Constitutiones Criminales Caroli V* 299
Joh. Doujatii *Notæ in J. P. Lancellotti institutiones juris Canonici* 469
Joh. Eichelii *Commentarius in Tit. digest. de diversis Regulis juris antiqui* 188
Laurentii Theodori Gronovii *Emendationes Pandectarum juxta Florentinam editionem examinatæ* 531
Petri Hevini *decreta Parlamenti Britannici, cum Annotationibus* 61
Joh. Wilhelmi Itteri *de Feudis Imperii commentatio methodica* 366
Joh. Pauli Lancelloti *Institutiones Canonici juris cum notis Johan. Doujatii* 469
Joh. Leleti *observationes in consuetudines Pictonum* 37
Joh. Meursii *Themis Attica, seu de Legibus Atticis Libri duo* 533
Mocketi *Tractatus de Politia Ecclesiæ Anglicanæ* 100
Joh. Andreæ van der Muylen *statuta Diœceseos Vianensis & Ameydensis Commentario illustrata* 237

Joh. Georgii Nicolai *Tractatus de Repudiis ac Divortiis* 528
Joh. Nixdorf *opuscula Juridico-Practica, Regnum Poloniæ Ternsque Prussiæ Regalis concernentia* 426
Joh. Schilteri *Institutiones juris, ex principiis juris Naturæ, Gentium & Civilis* 530
Barthol. Leonh. Schvvendendörferi *Summaria Actionum Forensium Expositio.* 129
Luciani Suavis *Sylloge nova plurimarum Quæstionum decisarum per decreta in Audientiis Parlamenti Parisiensis lata* 107.153
Henr. Gunth. Thulemari *Octovinctus, seu de S. R. I.* 138
Casparis Ziegleri *Rabulistica, sive de Artibus Rabulariis dissertatio* 41
Richardi Zouch *descriptio juris & judicii Ecclesiastici secundum consuetudines Anglicanas, & Temporalis secundum consuetudines Feudales & Normannicas.* 100

III. *Medica & Physica.*

Anonymi specimen naturalium experimentorum in Academia, quæ Lydii lapidis dicitur factorum. 297
Anonymi Explicatio Aphorismorum Hippocratis. 424
Anonymi Tentamina Physica, probata per experientiam & confirmata per Scripturam Sacram. 496
Davidis Abercromby *Tuta & efficax luis Venereæ, sæpe absque Mercurio, ac semper absque salivatione Mercuriali curandæ methodus.* 24
B. Alary *certa Febrium curatio ope remedii cujusdam Provincialis in forma Tabellarum confecti* 333
Pauli Ammanni *character Plantarum Naturalis a fructificatione desumtus.* 228
Caspari Bartholini *de ductu Salivali hactenus non descripto observatio Anatomica.* 30
Bernoullii *Nova Ratio aeris ponderandi.* 433
Examen ponderationis aeris per vesicam. 436
Gottefridi Bidloo *Anatomia humani corporis centum & quinque Tabulis illustrata.* 295
Stephani Blanckardi *Academia Cartesiana.* 144
Tractatus de Scorbuto ejusque Symptomatis, nec non demonstratio Fermentationis doctrinæ Cartesii superstructa. 456
Nicolai de Blegny *Doctrina Relationum Chirurgicarum.* 454
Joh. Bohn *Dissertationes Chymico-Physicæ, cum tractatu de aëris in sublunaria influxu.* 404
Roberti Boyle *Tentamen Porologicum.* 422
Apparatus ad Naturalem & Experimentalem Historiam Aquarum Mineralium. 587
Danielis le Clerck & *I. Jacobi* Mangueti, *Bibliotheca Anatomica* 296
Johannis Dolæi *Encyclopædia Medicinæ Theoretico-Practicæ* 131
Michaëlis Ettmulleri *Chymia Rationalis & Experimentalis curiosa.* 341
Medicus Theoria & Praxi generali instructus, h.e. Fundamenta Medicinæ veræ 341
Opera omnia Theoretica & Practica. 341
Wilhelmi Gould *Experimenta circa incrementum ponderis in oleo vitrioli aëri exposito &c.* 315
Nehemiæ Grew *Descriptio ac usus pororum in cute manuum atq; pedum.* 516
Joh. Groenveld *Dissertatio Lithologica.* 124
Griff. Hatleji *observatio de Conchis Fossilibus seu lapide Conchite* 371
Antonii de Lewenhoeck *Anatomia & Contemplatio nonnullorum Naturæ invisibilium Secretorum.* 533
Davidis Listeri *Observatio de usu intestini cæci in figurandis quorundam animalium excrementis.* 313
Observationes de natura & origine terræ motus ac fulminis 351
Observationes de modo eliciendi aquam dulcem ex marina mediante halitu plantarum marinarum, ut & de ventis Tropicis. 372
De Fontibus Medicatis Angliæ Exercitatio posterior. 586
B. Martini *Tractatus de lactis usu.* 83
Jacobi le Mort *Pharmacia & Chymia Medico-Physica rationibus & experimentis instructa.* 239
Joh. Muys *Praxis Chirurgica Rationalis.* 227
Joh. Nicolai Pechlinii *Theophilus Bibaculus, sive de potu Theæ Dialogus.* 45

Joh. Conradi Peyeri *Merycologia, seu de Ruminantibus & Ruminatione Commentarius* 384
Roberti Plot *de origine Fontium Tentamen Philosophicum.* 535
Henrici van Rhedee *tot Drackestein Horti Indici Malabarici pars V.* 401
Pompeji Sacchi *Iris Febrilis, fœdus inter antiquorum & recentiorum opiniones de Febribus promittens* 558
Nova methodus Febres curandi fundamentis Acidi & Alcali superstructa. 560
Joh. Schwammerdammi *Historia generalis de insectis.* 46
Roberti Sibbaldi *Scotia illustrata seu Prodromus Hist. Natur. Scotiæ* 173
Silvestri *Observatio singularis de Fractura in qua nova quædam efformata fuit Articulatio* 513
Joh. Christoph. Sturmii Physicæ Conciliatricis Conamina. 93
Joh. Henr. Suiceri *Compendium Physicæ Aristotelico-Cartesianæ* 492
Eduardi Tyson *Anatomia Apri Mexicani Moschiferi.* 75
Raymundi Vieussens *Neurographia universalis.* 335
Georg. Wolfgangii VVedelii *Amœnitates Materiæ Medicæ.* 123
Joh. Segeri VVeidenfeld *de Secretis Adeptorum, sive de usu Spiritus Vin. Lulliani Liber I.* 87

IV. *Mathematica.*

Anonymi Elementa seu Principia Geometriæ. 487
Thomæ Backeri *Clavis Geometrica Catholica, sive janua Æquationum reserata.* 25
Francisci Blanchini *Cometes anno 1684 mense Junio Julioque Romæ observatus* 189. 241
Nova methodus Cassiniana observandi Parallaxes & distantias Planetarum a terra, tentata Romæ. 470
Blondelli *Ballistice, sive Ars jaciendarum bolidum igniariarum (Bombarum.)* 164
Cursus Architecturæ. 438
P. Pauli Casati *S. I. Mechanicorum libri VIII.* 247
Joh. Cevæ *Opuscula Mathematica de Potentiis obliquis, de Pendulis, de Vasis, & de Fulminibus.* 493
G. S. Dörfelii *Methodus nova, phænomenorum cœlestium intervalla a terris facillime determinandi &c.* 571

Valen-

Valentini Estancel *S. I. Uranophilus Cœlestis peregrinus.* 235
Thomæ Everardi *Descriptio & usus virgæ Stereometricæ pro doliis metiendis.* 269
H. Gautier *Tractatus de Munitionibus secundum hodiernam praxin* 480
Joh. Hevelii *Annus Climactericus, sive Rerum Uranicarum observationum annus quadragesimus nonus.* 141
Phil. de la Hire *Sectiones Conicæ.* 399
Adami Adamandi Kochanskii *S. I. Consideratio speciminis Libri de Momentis gravium Auctore I. F. V.* 262
Considerationes Physico-Mathematicæ circa diurnam Telluris vertiginem 317
Observationes Cyclometricæ ad facilitandam praxin accommodatæ 394
Novum genus perpendiculi pro Horologiis Rotatis portabilibus. 428
G. G. L. Demonstratio Geometrica regulæ apud Staticos receptæ de Momentis gravium in planis inclinatis 501
P. Francisci Tertii de Lanis *S. I. Magisterium Naturæ & Artis, opus Physico-Mathematicum* 31
Ozanami *Geometria Practica, nec non Tabulæ sinuum tangentium & secantium, ac Logarithmorum.* 481
P. Ignatii Gastonis Pardies *Elementa Geometriæ* 130
Caroli Renaldini *Mathematum Analyticæ Artis pars Tertia* 176
Joh. Christoph Sturmii *Quadratum Parabolæ, methodo Arithmeticæ infinitorum demonstrata.* 259
Collegii Experimentalis seu curiosi pars secunda. 420
Joh. Baptistæ Tarragon *Tractatus de calculo hexapedario.* 480
Caroli Antonii Tortoni *Novum Microscopium.* 478

V. *Philosophica & Philologica Miscellanea.*

Anonymi Memoriæ familiæ Stuartorum. 22
Anonymi Genius Linguæ Latinæ. 519
Franc. Angelonii *Historia Augusta a I. Cæsare usque ad Constantinum M. antiquorum numismatum veritate illustrata, cum supplemento Joh. Petri* Bellorii. 485

Annæ

Annæ *Tanaquilli Fabri Filiæ Observationes in Comœdias Aristophanis Plutum & Nubes.* 302
Aristophanis *Plutus & Nubes Comœdiæ in Gallicum sermonem conversæ cum Observationibus Annæ Tanaquilli Fabri Filiæ* 302
Ant. Arnaldi *defensio adversus responsionem ad librum de veris & falsis ideis.* 414
Leonhardi Augustini *Gemmæ & Sculpturæ antiquæ, addita earum enarratione in Latinum versa a Jacobo* Gronovio. 272
Augustini Babelonii *notæ in C. Suetonii Tranquilli opera.* 448
Bohuslai Balbini *S. I. Miscellaneorum Historicorum Bohemiæ Decadis I. Liber V & VI.* 18
L. Begeri *Thesaurus ex Thesauro Palatino selectus, sive Gemmarum & Numismatum, quæ in Electorali Cimeliarchio continentur dispositio.* 271
J. Bernerii *Epitome Philosophiæ Gassendi.* 70
Nicolai Biffii *Commentaria in Claudii Claudiani Libros de Raptu Proserpinæ.* 557
Ludovici Bonii *Vita Johannæ Valesiæ Reginæ Franciæ.* 455
Christoph Cellarii *Chaldaismus, sive Grammatica nova linguæ Chaldaicæ.* 245
Historia Antiqua. 357
Jacobi Mariæ Cenni *Vita C. Cilnii Mæcenatis, descripta & illustrata* 592
Vincentii Chartarii *Pantheon Antiquorum, exhibens imagines Deorum, qui ab Antiquis colebantur.* 212
Francisci Combefisii *Historiæ Byzantinæ Scriptores post Theophanem, partim nunc primum editi, partim recensiti & nova versione adornati.* 437
Q. Curtius *Rufus de Rebus Alexandri M. cum commentario Samuelis Pitisci & variorum.* 425
Hieronymi Dandini *S. I. Iter ad Montem Libanum Gallice versum, cum Annotationibus de Theologia Christianorum Orientalium, ut & Mahumedanorum.* 282
Joh. Eisenhart *Institutionum juris Naturalis in Moralis Philosophiæ doctrina Repræsentatio.* 452
R. Samuelis Eliesaris *ben Juda Novæ Explanationes Historiarum toto opere Talmudico comprehensarum.* 1
Antonii Fureterii *Specimen Dictionarii universalis Gallici.* 519
Thomæ Goveani *Logica Elenctica.* 65
Balthasaris Gratiani *Vir Aulicus ex Hispanico Latine versus a Dn. Ameloto Hussæo.* 89
Jacobi Gronovii *Responsio ad Cavillationes Raphaelis Fabretti.* 207
Johannis Harduini *S. I. Nummi Antiqui populorum & urbium illustrati.* 274
Notæ in C. Plinii Secundi Historiæ Naturalis libros. 449
Notæ in Themistii orationes. 460
Heis *Historia Imperii Rom. Germanici.* 392
Henr. Christiani Henninii *dissertatio paradoxa de Lingua Græca secundum Accentus non pronuncianda* 147
Horatius *cum Notis Petri Rodelii.* 448
Ameloti Hussæi *Annotationes in Virum Aulicum Balthasaris Gratiani* 89
Junii Juvenalis *& A. Persii Flacci Satyræ cum notis Ludovici Pratei* 448
Gregorii Leti *Ceremoniale Historico-Politicum.* 303
Malebranchii *Epistolæ tres, concernentes defensionem Arnaldi adversus Responsionem de Ideis.* 416
Pomponii Melæ *de Situ Orbis Libri III.* 444
Francisci Menestrerii *S. I. de Equestri dignitate veteri & nova Tractatus.* 113
Tractatus de Funerum Exornationibus. 194
Ars Emblematum. 371
Pauli Merulæ *Opera varia posthuma.* 28
D. Georgii Mœbii *Tractatus de oraculorum Ethnicorum origine, propagatione & duratione.* 374
Leonhardi Nicodemi *Additiones locupletes ad Nicolai Toppii Bibliothecam Neapolitanam.* 447
Dan. Papebrochii *S. I. Acta Vitæ S. Ferdinandi Regis Castellæ & Legionis, cum Posthuma illius Gloria.* 433
Caroli Patini *Commentarius in tres inscriptiones Græcas Smyrna nuper allatas.* 581
Claudii Peraldi *Notæ in P. Papinii Statii opera.* 449
Jac. Perizonii *Animadversiones Historicæ.* 487
Petri Petiti *de Amazonibus dissertatio.* 390
Juliani Pichonis *notæ in C. Cornelii Taciti opera* 448

Samuelis Pitiſci *Commentarius in Q. Curtium Rufum de rebus Alexandri M.* 425
Vincentii Placcii *Typus Medicinæ Moralis.* 56
Demonſtratio ſolida immortalitatis animæ humanæ ex ſolo lumine naturæ facta. 490
C. Plinii *Secundi Naturalis Hiſtoriæ Libri XXXVII cum notis Joannis Harduini S. I.* 449
P. Franciſci Pomey *S. I. Pantheum Mythicum ſeu Fabuloſa Deorum Hiſtoria.* 210
Joh. Ludovici Praſchii *Pſyche Cretica.* 583
Ludov. Pratei *Notæ in Juvenalis & Perſii Satyras.* 448
Henrick van Quellenburghs *Vindiciæ Batavicæ.* 419
Rainſantii *diſſertatio ſuper XII Nummis Domitiani, Ludos Seculares concernentibus.* 440
Thomæ Reineſii *diſſertatio Critica de Sibyllinis oraculis.* 593
Petri Rodelii *Horatius.* 448
Caſparis Sagittarii *Antiquitates Regni Thuringici.* 361
Antiquitates Gentilismi & Chriſtianismi Thuringici. 363
Georgii Schubarti *Enarratio Parergica Metamorphoſeos Ovidianæ de diluvio Deucalionis.* 593
Sheldoniani *Theatri Curatorum Tomus I. Rerum Anglicarum Scriptorum Veterum.* 143
Jacobi Sponii *Miſcellanea Eruditæ Antiquitatis.* 349
Publii Papinii Statii *opera cum notis Claudii Peraldi* 449
C. Suetonii *Tranquilli opera cum Notis Auguſtini Babelonii.* 448
C. Cornelii Taciti *opera, cum notis Juliani Pichonis.* 448
Themiſtii *Orationes XXXIII cum notis Dionyſii Petavii & Joh. Harduini S. I.* 460
Thevenotii *itinera, in quibus referuntur res Indoſtanenſes novorum Mogolum, aliorumque Populorum & regionum Indiæ* 407
Varillaſii *Hiſtoria Franciſci I. nec non comparatio Franciſci I. cum Carolo V.* 10
Minorennitas Ludovici Sancti, adjuncta Hiſtoria Ludovici XI & Henrici II. 191
Iſaaci Voſſii *Obſervationes in Catullum.* 72

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 298. lin. 8. poſt verba: *Clariſſimus Saggiatus* lege: *(id enim nominis ex more Academiis Italicis ſolenni ſibi ſumſit Societatis ampliſſimæ iſto tempore Secretarius.)* Pag. 580. lin. penult. poſt verba: *hactenus cogimur;* lege: *Cæterum quomodo intervalla itidem Planetarum, e. g. Martis Acronychi, per diſtantias a fixa quadam commode ſita, cujus & Aſc. R. datur, continuis aliquot diebus veſperi & interim ſemel mane, ope micrometri curioſius obſervatas, non abſimili calculo venari liceat, intelligentium indagini non latebit.* Pag. 28. l. 21. lege: *diſceſſum.* Pag. 46. l. 23. lege *potulentis.* Pag. 123. l. 24. lege *traumaticis.* Pag. 77. l. 25. lege, *maculoſus.* Pag. 192. l. 12. lege, *Ludovici XI.* Pag. 199. l. 9. pro *Eſaiæ*, lege *Esdræ.* Pag. 243. l. 24. pro *ex*, lege *ea.* Pag. 270. l. 26. pro *conveidem*, lege *conoeidem.* Pag. 278. l. 7. lege, *frivole.* Pag. 290. l. 2. pro *fore*, lege, *futurum fuiſſe.* Pag. 336. l. 30. lege *ſinuum.* Pag. 373. l. 23. lege *irrigata.* Pag. 443. l. 34. lege *Lucinas.* Pag. 483. l. 22. lege *Gallam.* Pag. 521. lin. 31. pro *ab omnibus*, lege, *ac omnibus.* Pag. 522. l. 27. pro *530*, lege *520.* Pag. 570. lin. 24. lege *Turnebum.* Pag. 584. l. 75. lege *Cacodocia.*

ACTA ERVDITO-
RVM
1684 & C 1685